

C. D. ZELETIN

75

Editura Sfera, Bârlad, 2010

C.D. ZELETIN

75

C. D. ZELETIN

75

Omagiul *Academiei Bârlădene*
Președintelui ei de onoare

Ediție alcătuită de
Prof. ELENA MONU

Doctor în istorie,
Președinte al Academiei Bârlădene

Editura Sfera, Bârlad
2010

Coperta: *C. D. Zeletin vorbind despre George Enescu*, 25 noiembrie 2008, aula Palatului Cantacuzino, Calea Victoriei 141, București.

Foto: *Emil Niculescu*.

Tehnoredactare: Bogdan Artene

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

C.D. Zeletin : 75 / ed. alcătuită de prof. Elena Monu. - Bârlad : Sfera, 2010

ISBN 978-606-573-000-7

I. Monu, Elena (ed.)

821.135.1.09 Zeletin,C.D.

929 Zeletin,C.D.

Societatea artistică *Academia Bârlădeană* a fost înființată la 1 mai 1915 de către poetul *G. Tutoveanu*, etnologul *Tudor Pamfile* și preotul publicist *Toma Chiricuță*, avându-l ca președinte de onoare pe *A. Vlahuță*.

ÎNSEMNARE ASUPRA EDIȚIEI

1. *Academia Bârlădeană* a luat inițiativa de a omagia, prin creștomația de față, personalitatea creatoare a domnului *C. D. Zeletin*, prestigios scriitor și om de știință, cu prilejul împlinirii vârstei de 75 de ani, la 13 aprilie 2010.

În anul 2005, Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Bacău, împreună cu Centrul Internațional de Cultură „George Apostu”, consacrau lui *C. D. Zeletin* un volum omagial, la aniversarea a 70 de ani, cuprinzând 570 de pagini, dat fiind și faptul că domnia sa a văzut lumina zilei în satul Burdusaci, fostul județ Tecuci, astăzi județul Bacău. Cum însă copilăria și adolescența, adică anii formării sistematice, *C. D. Zeletin* și le-a petrecut la Bârlad, unde a urmat cursurile Colegiului Național „Gheorghe Roșca Codreanu”, *Academia Bârlădeană*, al cărei președinte de onoare este de la reînființarea ei în 1990, are astăzi bucuria de a da continuitate inițiativei de acum cinci ani, publicând volumul de față, rezervat anilor 2005-2010. El cuprinde alte texte, alte documente și alte ilustrații decât cele publicate la Bacău. E un miscelaneu care adună între copertele lui studii, cronici, eseuri, interviuri, note etc., referitoare la opera originală și la cea de tălmăcitor din lirica italiană și franceză, scrisori legate de un moment sau altul al biografiei sale, fotografii și facsimile inedite. Multe din ele privesc personalități importante ale culturii române, de la Tudor Vianu la Perpessicius ori la George Emil Palade, laureat al Premiului Nobel pentru Medicină.

Apariția de astăzi omagiază și faptele de citor ale domnului *C. D. Zeletin*, în sensul înzestrării Societății noastre cu peste 2.000

de cărți, dintre care o parte destinată Fondului Cartea Rară, cu manuscrise, obiecte muzeale, colecții de reviste din perioada interbelică, unele chiar publicații ale Academiei Bârlădene, și o colecție de picturi și gravuri.

2. Conținutul volumului sperăm să fie util viitorului biograf al lui *C. D. Zeletin*, scriitor în care Tudor Vianu vedea un *poeta doctus* care-l uimise, la 23 de ani, prin „netăgăduita siguranță în stăpânirea versului clasic”, în timp ce Perpessicius vedea un „poet original de largi perspective, iar, mai târziu, Ovidiu Drimba o „personalitate poliedrică”.

3. La solicitarea noastră, domnul *C. D. Zeletin* ne-a înmânat câteva dosare cu tăieturi din publicații, din care am selectat textele de față, dispunându-le în ordinea cronologică a apariției. Am căutat să nu reproducem, oricâtă însemnătate au, texte din volumul oferit și editat de Bacău, ci numai cuprinsul lui. Prin urmare, conținutul cărții de față este cu totul altul. Pe parcursul alcătuirii volumului, m-am consultat neconținut cu domnia sa.

4. Structura de miscelaneu, prin definiție heteroclită, implică unele inerente repetiții. Nu am intervenit cu suprimări care să altereze integritatea textului.

5. Am ținut, ca istoric, să alcătuim o *Cronică a oralităților*, în care să fie menționate, atât cât ne-au permis semnalările din presă, conferințele libere, prezentările de cărți, vernisajele etc. susținute în ultimii zece ani de către *C. D. Zeletin*, și pierdute prin însuși caracterul oralității lor. Ea se găsește spre sfârșitul volumului.

6. Personalitatea artistică și științifică a lui *C. D. Zeletin* a făcut subiectul unor sinteze publicate în importante enciclopedii, dicționare sau reviste. Oprindu-se cu informațiile la anul apariției lor, ele rămân, prin firea lucrurilor, incomplete și, de la una la alta, conținând date ce se repetă. A trebuit, de aceea, să renunțăm la aceste izvoare biobibliografice, deși valoroase și cuprinzătoare, cu

atât mai mult cu cât informațiile lor s-ar reîntâlni toate, ici și colo, în volumul de față.

Aceste lucrări sunt: Marin Bucur, *C.D. Zeletin (Literatura română contemporană, I*. Editura Academiei R. S. Română, București, 1980, p.537); *Dicționarul specialiștilor. Un „who’s who” în știința și tehnica românească*, vol. I (cap. *Constantin Dimoftache*), Editura Tehnică, București, 1996, p.116; Gh. Clapa, *Prof. univ. dr. Constantin N. Dimoftache Zeletin și societatea literară (culturală) „Academia Bârlădeană” (Pagini medicale bârlădene*, II, 21, pp.10-11, decembrie 1999; III, 22, pp.10-11, ianuarie 2000; III, 23, pp.22-25, februarie 2000; III, 24, pp.10-11, martie 2000); Nicolae Ursea (sub redacția lui...), *C. D. Zeletin (Enciclopedia medicală românească. Secolul XX*. Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila” București, Fundația română a rinichiului, București, 2001, pp.1433-1455); Cornel Galben, *C. D. Zeletin (Personalități băcăuane*, II, Editura Corgal Press Bacău, 2003, pp.250-257); *C. D. Zeletin*, în: Mândica Mardare, Liliana Cioroianu, *Geografie spirituală băcăuană*, Editura Studion, Bacău, 2001. Ediția a II-a, 2003, p.80; Mihail Mihailide, *C. D. Zeletin (Medici scriitori și publiciști români. Dicționar biobibliografic. Cu un compendiu în limba franceză*. Editura Viața medicală românească, București, 2003, pp.290-292); Traian Nicola, *C. D. Zeletin (Valori spirituale tutovene. Biobibliografie*. Volumul 6. Primăria Municipiului Bârlad, 2004, pp.702-732); *C. D. Zeletin*, în *Enciclopedia marilor personalități din istoria, știința și cultura românească de-a lungul timpului*. Vol. VI. *Contemporanii de ieri și de mâine*. A-Z. Editura Geneze, 2004, București, Fundația Realitatea Românească C.Ț., pp.465-466; *C. D. Zeletin*, în: Eugen Budău, *Bacăul literar*, Editura Universitas XXI, 2004, pp.445-449; Carlos Vieira Reis, *U.M.E.M. Union Mondiale des Écrivains Médecins. A História possível. L’Histoire possible. The possible history*, Serpis, Portugal, 2004, pp.113-116; Serghei Coloșenco, *C.D. Zeletin*, „Biblioteca Rebus”, nr.34, Editura Sfera, Bârlad, 13 aprilie 2005, 16 pagini. Cu un medalion de Gh. Adoc; Serghei Coloșenco, „*O viață, un om: C.D. Zeletin, 70 de ani*”, „*Bârladul*”. Săptămânal de opinie, informație și

cultură, fondat în 1887, nr.69, pp.6-7, 5-11, mai 2005; Elena Monu, *Alocuțiune...*, în revista „*Academia Bârlădeană*”, nr.19, trimestrul II, 2005, p.2; Nicolae Botezatu, *Personalități medicale din Țara de Jos a Moldovei. Portrete biografice și biografii comentate*. Ediție îngrijită de Gruia Novac. Pagini medicale bârlădene. Editura Sfera, Bârlad, 2005, pp.108-111, (cu fotografie). Capitolul *Constantin C. Dimoftache Zeletin*, în: Ion Rotaru, *O istorie a literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Dacoromână T D C, București, 2006. Reia textul *C. D. Zeletin*, cu mici modificări și adăugând fotografiile, din *O istorie a literaturii române*, 5, București, 2000, Editura Niculescu, pp.162-166; Elis Râpeanu, *Dicționarul medicilor epigramiști*, Editura Viața medicală românească, București, 2006, pp.106-108; *Prof. univ. dr. C. Dimoftache Zeletin*, în: *Who's who medical in Romania*, Editura Pegasus Press, 2006. Cf. *Prof. dr. Valeriu Popescu*, membru titular al Academiei de Științe Medicale, *Viețile unor personalități medicale*, „*Viața medicală*”, XVIII, 28(862), p.5, 14 iulie 2006. Printre „personalitățile de prim rang ale medicinei românești (...), care depășesc prin complexitatea profesională și umană, sectorul medical”, autorul îi citează pe *prof. dr. C. Dimoftache Zeletin*, *prof. dr. Dan Gavrilu*, *prof. dr. emerit Sofia Ionescu-Ogrezeanu*; *Enciclopedia personalităților din România*, *Hübers Who is Who*, Schweiz, 2006, pp.158 și 278; Anca-Michaela Israil, *Personalități culturale și științifice*, Cartea universitară, București, 2006. *C.D. Zeletin*, în: Traian Nicola, *Valori spirituale tecucene*, vol.3, Editura Grapho Press, Tecuci, 2008, pp.486-541. Capitolul *C.D. Zeletin*, pp.260-269; Mihail Mihailide, *Literatura artistică a medicilor*, vol. 2, Editura Viața Medicală Românească, București, 2009, pp.261-267; Academia Română, *Dicționarul general al literaturii române*, T/Z, București, 2009. Editura Univers Enciclopedic, pp.525-526.

Prof. ELENA MONU

I. ÎNTÂMPINARE

CURRICULUM VITAE 2010

Scriitorul C. D. ZELETIN

- *Născut:* sâmbătă, 13 aprilie 1935, la Burdusaci, comuna Răchitoasa, județul Bacău.
- *Numele:* Constantin Dimoftache.
- *Părinții:* Nicolae, preot, și Maria, n. Țărălungă, învățătoare. Deși premiant, în anul III de facultate (1956), amenințat să nu-și poată continua studiile din cauza „originii sociale nesănătoase”, a fost nevoit să fie înfiat de către bunicii paterni, Constantin Dimoftache și Natalia Dimoftache, născută Palade. În felul acesta, numele a rămas nemodificat, singura schimbată fiind inițiala tatălui: N(icolae) a fost înlocuită prin C(onstantin).
- *Pseudonimul literar:* C. D. Zeletin.
- *Profesia:* scriitor, medic, profesor universitar de biofizică.
- *Studii și activitate științifică:*
 - Colegiul Național „Gheorghe Roșca Codreanu” din Bârlad, 1952.
 - Facultatea de Medicină, Secția Pediatrie, I.M.F., București, 1959.
 - Doctor în Științe Medicale, specialitatea fiziologie, 1974.
 - Membru al Consiliului *Societății Române de Biofizică Pură și Aplicată*, din 1990.
 - Fondator și redactor șef al revistei *Romanian Journal of Biophysics*, editată de Editura Academiei Române, din 1991.
 - Profesor la Catedra de Biofizică a Universității de Medicină și Farmacie „Carol Davila” București, din 1993.
 - Membru al Academiei de Științe Medicale, din 1994.
 - Autor al unor tratate și manuale de biofizică.
 - Peste 70 de lucrări științifice în domeniul medicinei nucleare, criobiofizicii, citospectrofotometriei, modelării cibernetice a unor procese biologice etc., comunicate la manifestări științifice

naționale și internaționale și publicate în reviste de specialitate din țară și străinătate.

- *Titluri și funcții:*
 - Membru al Uniunii Scriitorilor din România, din 1967.
 - Președinte de onoare al Academiei Bârlădene, din 1990.
 - Președinte fondator al Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, din 1991.
 - *Ordinul Național Serviciul Credincios în grad de Ofițer*, conferit de Președinția României, 1 Decembrie 2000.
- *Debutul:* în revista *Luceafărul*, 1960.
- *Premii literare:*
 - Premiul de carte și Medalia de Aur, Edinburgh, Anglia, 1965, pentru *Michelangelo, Sonete*.
 - Diplomă și Medalie la Expoziția Internațională de Carte, I. B. A., Leipzig, 1971.
 - Premiul Asociației Scriitorilor din București, 1975, pentru *Michelangelo, Sonete și crâmpie de sonet*.
 - Premiul Salonului Național al Cărții, Cluj-Napoca, 1991, pentru cea mai bună traducere a unei capodopere lirice: Charles Baudelaire, *Florile Răului*.
 - Premiul Uniunii Scriitorilor din România, 1991, pentru cea mai bună traducere de poezie: Charles Baudelaire, *Florile Răului*.
 - Premiul „Dr. Georges Dumitresco”, 2003.
 - Diploma de excelență a *Revistei Medicale Române*, 2005.
 - Premiul „Opera Omnia”, Târgul de Carte Librex, Iași, 2005.
 - Premiul „Stolnicul Constantin Cantacuzino” al Fundației Culturale Magazin Istoric, 2006, pentru volumul *Scânteind ca Sirius...*
 - Premiul de Excelență al Centrului Internațional de Cultură și Arte „George Apostu” din Bacău, 2006.
 - Premiul de Excelență al revistei *Ateneu*, 2008.
 - Premiul „I. C. Filitti” al Fundației Culturale Magazin Istoric, 2010, pentru volumul *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă*.
- *Publicistică literară în reviste:* România literară, Luceafărul, Contemporanul, Tribuna, Ateneu, Steaua, Gazeta literară, Familia, Ramuri, Tomis, Amfiteatru, Convorbiri literare, Almanahul literar, Studii de muzicologie, Muzica, Viața Medicală, Acolada, Clipa cea repede..., Fântâna din Kos (ultimele două, reviste ale Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România) etc.
- *Emisiuni literare* la radio și televiziune, conferințe.

PĂRERI CRITICE

Scrisul lui C. D. Zeletin s-a bucurat de prețuirea academicienilor Tudor Vianu, Perpessicius, Al. Philippide, Tudor Arghezi, Geo Bogza, Șerban Cioculescu.

- „[C.D. Zeletin] ...m-a surprins prin întinderea intereselor lui literare și prin netăgăduita siguranță în stăpânirea versului clasic.”

Tudor Vianu, *Cuvânt înainte la Michelangelo, Sonete*, în românește de C.D. Zeletin, E.L.U., 1964.

- „Poet de categorică originalitate, familiar, în egală măsură, al reflecției și al metaforei... Poet original de mari perspective.”

Perpessicius, *Sonetele lui Michelangelo, Gazeta literară*, 17 iunie 1965.

- „Medicul se asociază, de altfel, atât de fericit în d-ta cu poetul, și acesta din urmă dispune de o vibrație atât de exaltantă la atingerea tuturor înfățișărilor lumii, încât sunt sigur că vei ști să distilezi uimirea și bucuria chiar din substanța existenței celei mai cenușii (...). Am admirat (...) fervoarea lirică, dar mai ales, după cum ți-am spus-o și alte ori, nu știu ce atitudine înaltă și nobilă a poetului.”

Tudor Vianu, *Correspondență inedită, Viața românească*, 1966, 11, 102-103; Tudor Vianu, *Opere 14*, ediție îngrijită de Vlad Alexandrescu, Editura Minerva, București, 1990, pp. 353-354.

- „Cu o dezarmantă franchețe, admirabilul tălmăcitor de poezie care e C.D. Zeletin își mărturisește îndoielile ce încă îl pândesc de câte ori meditează la condiția operei de traducere. Mărturisirea lui devine un eseu inteligent, erudit, scris cu eleganță, care, evocând momente semnificative ale unei autobiografii spirituale, susține ideea „fragilității” pe care o implică, în însăși natura ei, poezia tradusă...”

Dan Grigorescu, *Florilegiu de poezie franceză, Contemporanul*, 2 octombrie 1981.

- „...C.D. Zeletin, care i-a tradus pe Gérard de Nerval, Théophile Gautier, Baudelaire, Mallarmé, Verlaine, Arthur Rimbaud, Paul Valéry, Apollinaire, dacă este profesor de biofizică la Facultatea de Medicină din București, este și un poet. Poet este, căci traducerile sale sunt tot atât de îndepărtate de mostrele juxtalinare, atât de dragi elevilor, pe cât de îndepărtați sunt stejarii seculari de buruieni.

Respectând perfect sensul textului francez și dimensiunile lui metrice, el face să vibreze în sufletul cititorului sau al auditoriului românesc coarda sensibilă pe care autorul însuși ar fi dorit să o atingă. Se pare deci că sunt traduse mai puțin cuvinte și mai mult note muzicale (...). Îi mulțumim lui C.D. Zeletin care, prin cunoașterea literaturii noastre, îi face cunoscuți și, sperăm, iubiți pe poeții noștri de către cei care, departe de noi, nu pot citi textul original.”

Françoise Escoffier, *Lirică franceză modernă par C.D. Zeletin, Revue des Deux Mondes* (fondée en 1829), Paris, 8 august 1982, p.386.

- „*Ideograme pe nisipul coridei* e un joc secund și nu o joacă, fie chiar secundă, ca să-i parafrăzăm deopotrivă pe Ion Barbu și pe C.D. Zeletin, o carte sclipitoare...”

Emil Manu, *C. D. Zeletin, Ideograme pe nisipul coridei, România literară*, 4 august 1983.

- „Admirabil traducător de poezie franceză și italiană, erudit de formație științifică, discret în manifestările publice, C. D. Zeletin este în *Călătorie spre transparență* un poet care, fără să se ignore, ține să stea departe de miezul peisajului liric contemporan, distanță voluntară pe de o parte, involuntară pe de alta, căci este rezultatul și al modului liric practicat de poet, deloc raliat la furtunile de atitudine și limbaj petrecute în ultimele două decenii în poezia românească, retras în compania clasicilor unde se simte bine și, mai ales, fidel sieși.”

Laurențiu Ulici, *Moldovenii (XV), România literară*, 23 ianuarie 1986; Laurențiu Ulici, *Literatură română contemporană. I. Promoția 70*, Editura Eminescu, 1995, pp. 323-324.

- „C.D. Zeletin a adus în poezie – arta sa majoră – un sunet distinct și pur, ocupând nobilul loc lăsat de Alexandru Philippide. Intelectualitatea – totdeauna redutabilă! – a acestui artist înăscut, cărturar fără a fi livresc, poet incantatoriu fără a fi imnic, complex fără a fi complicat, îi este un mijloc de veșnică descoperire a lumii...”

Alice Țuculescu, *Andaluzia, Muncitorul sanitar*, 10 martie 1987.

• „Om de știință și artist, C.D. Zeletin (...) demonstrează o vastă cultură, o cunoaștere profundă a limbii *din* care traduce și *în* care traduce, cu toate subtilitățile și nuanțele lor spirituale...”

Al. Balaci, *Poezia lui Michelangelo, România literară*, 26 martie 1987.

• „Șlefuieste îndelung și nu deschide sonorele-i sertare decât după gestații de zeci de ani. Meditația asupra vieții și a morții, ca două fațete ale aceleiași entități, calmul mișcării emoțiilor – cenzurate în aparență, tulburătoare în adâncuri – îl caracterizează...”

Ion Rotaru, *O istorie a literaturii române*, III, Editura Minerva, 1987, p.238.

• „O tentație a purificării și desprinderii esenței din noianul inform al întâmplărilor vieții cutreieră veșnic versurile lui C.D. Zeletin” [Despre C.D. Zeletin, *Andaluzia*, Editura Cartea românească, București, 1986.]

Ecatrina Țarălungă, *Desprinderea esenței, Contemporanul*, 29 mai 1987.

• „Lirica lui C.D. Zeletin este o lirică antiheraclitiană, obsedată de a obține închiderea/deschiderea mișcării gândirii – în monade de sine stătătoare, dar care sunt încărcate de o dramatică tensiune existențială și ideatică” [Despre C.D. Zeletin, *Andaluzia*, Editura Cartea românească, București, 1986.]

M.N. Rusu, *Ipostaze neoclasicе, Săptămâna*, 23 decembrie 1988.

• „Capodopera lui Charles Baudelaire, *Florile Răului*, în versiunea poetului C.D. Zeletin, se parcurge, de la un capăt la altul, cu o mare încântare estetică. Ea constituie – după părerea mea – o remarcabilă biruință a expresivității românești, atunci când e chemată să încorporeze culturii noastre poetice o seamă de realizări de prim rang ale poeziei universale.”

Ștefan Aug. Doinaș, *România literară*, 19 decembrie 1991.

• „Poet delicat și labirintic, pe nedrept nu prea cunoscut (...), dr-ul C.D. Zeletin, profesor la Facultatea de Medicină, este un alergător de cursă lungă (...). El s-a născut cu cartea în mână. Există și dintr-ăștia. Zeletin nu este un medic care face literatură. Nici un scriitor care în viața de toate zilele este medic. El este artist, pradă unei singure pasiuni: creația: C.D. Zeletin a scris peste 20 de cărți. Tudor Vianu l-a numit *poeta doctus*, iar Perpessicius îl considera cap de serie între sensibili și cu rafinături. Remarcabil italianist, a tradus mult, clasici și moderni. Are prea puțini rivali între cunoscătorii Renașterii italiene, iar versiunea lui pentru *Sonetele* lui Michelangelo este sau ar trebui obligatoriu să fie citată în cercurile cunoscătorilor.”

George Bălăiță, *Medicină și poezie, Ateneu*, noiembrie 1995.

- „[C.D. Zeletin]... Personalitate poliedrică, este autor a peste 20 de volume de literatură, binecunoscut poet, traducător, eseist, autor de ediții critice, cu contribuții remarcabile în critica literară, în proza aforistică, în muzicologie și memorialistică. (...) Surprinde (și impune) chiar din primul studiu, *Poezia lui Michelangelo*, erudiția și rigoarea omului de știință transferate de astă dată în domeniul artei și literaturii, cu bogăția informației istorice, cu metoda precisă a investigației și subtilitatea investigării critice proprii nu unui om de cultură care a abordat acest domeniu doar *per dilecto*, ci unui foarte competent filolog italianist de profesie. Fără nici cel mai mic dubiu: aceste 40 de pagini constituie cel mai amplu, bine informat și penetrant studiu scris la noi pe această temă.” [Despre C.D. Zeletin, *Respiro în amonte*, Editura Cartea românească, București, 1995]

Ovidiu Drimba, *Popas în urcușul la izvoare, Viața medicală*, 1 aprilie 1995.

- „*Adagiile* dlui C.D. Zeletin vor, parcă, să confrunte cu adevărul cel puțin câteva din experiențele spirituale trăite de un intelectual umanist al veacului nostru. Conștiința de sine se autodefiniște la el din unghiuri complementare: în funcție de percepția rațională a palpabilului, dar și de căutare intuitivă a inefabilului, de moral și de estetic, de actul viu și de expresia lui evanescentă, încât momentul de trăire efemeră se visează, stenic, un produs pentru eternitate.”

Vlad Sorianu, *Cugetarea ca trăire, Ateneu*, anul 37, 3(366), p.4, martie 2000.

- „...C.D. Zeletin este nu numai o personalitate de prim rang, dar și o legendă în spațiul românesc. Un cărturar-artist, tulburător de profund, care trăiește frenezia cunoașterii temeinice, suferind cu melancolică luciditate de boala perfecțiunii. Poate și de aceea în prejma sa totul capătă relevanță maximă. Ca să nu-i mai amintesc talentul (literar, științific, muzical), erudiția fără ostentație, înțelepciunea, farmecul sau bunătatea ecumenică – înmănunchere aproape neverosimilă de însușiri, care va intimida întotdeauna. Parcă ar vorbi chiar o altă limbă, ar vedea și ar simți altfel – acea senzație de imponderabilitate, pe care noi, muritorii, o încercăm doar în vis...”

Adagii – această carte fascinantă și de mare virtuozitate, care duce cu gândul la un *rozariu* – rămâne, sigur, o provocare pentru cititor. Mai întâi, din cauza exuberanței (inepuizabile!) a imaginației verbale (pe care numai luciditatea, spiritul de ordine o strunesc) și a muzicalității textului, desăvârșirea lui aproape estompându-i înțelesurile, asemenea unei lumini prea intense ce va dizolva contururile. Apoi, chiar densitatea și polisemia discursului – gândit și cizelat cu talent de bijutier – contrazic obișnuitele previziuni și obligă la încetinirea ritmului lecturii sau la reluarea unor pasaje. Este seducția celui care surprinde continuu... Efortul de a intui raționamentul artistului va avea însă efect

eliberator, inducând acea stare poetică prin care – ca un dar divin – spiritul se perfecționează, se potențează. Iată adevărata artă, cea care întotdeauna ne mântuie.”

Alice Tuculescu, *Aforismul – paradox, metaforă, poezie, Viața medicală*, XII, 5 (527), p.11, 4 februarie 2000.

- „Prețuit la superlativ de spirite elevate ale culturii românești, ca Tudor Vianu, Perpessicius, Alexandru Philippide ori Ștefan Aug. Doinaș, C.D. Zeletin ne oferă astăzi încă un volum de eseuri, *Amar de vreme*, în care adâncimea gândirii, erudiția, originalitatea, fervoarea intelectuală, limbajul interdisciplinar și eleganța stilului se răsfrâng asupra perceperii timpului propriu raportat la timpul universal.”

Prezentarea Editurii Vitruviu, *Amar de vreme*, Editura Vitruviu, București, 2001, coperta a IV-a.

- „Lucrând pe o materie și pe texte extrem de dificile, accesibile doar unui grup de inițiați (chiar și în Italia), C. D. Zeletin acordă un spațiu mai extins, așa cum se cuvenea, sonetelor lui Dante, Petrarca, Michelangelo (...). C.D. Zeletin traduce aproape 200 de sonete într-o extraordinară limbă poetică română, sugerând tot farmecul și originalitatea textului italian, întreaga personalitate a autorului, respectând totodată sofisticata tehnică a sonetului...” [Despre C.D. Zeletin, *Sonetul în zorii, amiaza și amurgul Renașterii italiene*, Editura Pandora-M, Târgoviște, 2002.]

Geo Vasile, *Sonetul italian, pasiunea de-o viață a poetului C. D. Zeletin*, *Viața medicală*, XIV, 42, p.11, 18 octombrie 2002.

- „C.D. Zeletin nu-și îngăduie alunecarea în sentimentalismul frivol prin definiție ori în familiaritatea grosieră pe care unii producători de amintiri se arată dispuși a o utiliza precum o, evident falsă, parolă de recunoaștere a autenticității. D-sa se complace într-o lume «ideală», delicat artificioasă, pavază împotriva impurităților celei reale, dar nu un refuz al ei arogant, brutal, ci mai curând o tentativă de ameliorare, de recuperare. Deloc un ascet sau un sceptic moroz, scriitorul nostru e un protocolar amiabil, un monden rafinat în maniera celui de al XVIII-lea veac. Discursul d-sale posedă o blândețe sapiențială ce ne duce cu gândul și la acel clasic tardiv care a fost Anatole France (...).

O pagină demnă de un foarte înzestrat memorialist! (Despre *O vizită la Tudor Arghezi*, n.n.)” [Despre C.D. Zeletin, *Amar de vreme*, Editura Vitruviu, București, 2001.]

Gheorghe Grigurcu, *Un aristocrat al scrisului*, *Viața medicală*, XIV, 39, p.12, 27 septembrie 2002.

- „Doctorul C.D. Zeletin are darul de a-și surprinde cititorii, de data aceasta nu în calitate de poet și traducător, ci de editor și de interpret al unor

opere poetice meritorii. Este vorba de poezia medicului și profesorului Vintilă Ciocâlțu (1890-1947), reeditată într-un elegant volum *Adânc împietrit (...)*, ce inaugurează colecția *Scriitori medici români...*”

Geo Vasile, *Protagonism neoromantic și elegie barocă, Viața medicală*, XV, 19, p.11, 9 mai 2003.

- „Traducerea lui C.D. Zeletin, acest monah penitent și taumaturg al marilor texte poetice ale lumii, este calea regală spre poemele lui Verlaine...” [Despre: Paul Verlaine, *Poèmes. Poezii*. Traduceri de Șt. O. Iosif și C.D. Zeletin. Editura Pandora-M, Târgoviște, 2002.]

Geo Vasile, *Un taumaturg al textului poetic, Viața medicală*, XV, 1, p.8, 7 ianuarie 2003.

- „Domnul C.D. Zeletin, om de știință dublat de scriitor, încântă prin expresie rafinată, rezultat al unei gândiri de lux, clasice, în genul moraliştilor francezi ai veacului al XVII-lea și al XVIII-lea. Lapidar, sentențios, altfel spus maiorescian, se arată, din această perspectivă, un poet moral, un predisus al înțelepciunii...”

Simion Bogdănescu, *Expresie și gândire de lux. O nouă lucrare a bărlădeanului C.D. Zeletin, Părerii tutovene*, VIII, 295, p.5, 26 martie – 1 aprilie 1998. Reluat în volumul: Simion Bogdănescu, *Spic de idei*, Editura Timpul, Iași, 2002, pp.127-129.

- „C.D. Zeletin, îmbinând perfect (ori cât mai) creația cu analiza, a tins mereu spre exhaustiv. L-a ajutat în asemenea întreprindere formația sa enciclopedică, aceeași pasiune petulantă punând-o și în dezbateră chestiunilor medicale ca și în cele legate de procesul literar. Omnisciența lui e derutantă (...).

Aici, la Bârlad, și-a lansat toate cărțile de literatură – poezie, eseistică, aforisme –, aici conferențiază în fiecare an, pe diverse teme, într-o inegalabilă manieră didactico-sentimentală, aici case vechi prind strălucire când trece El prin preajmă (...). E iubit, e acceptat și așteptat.”

Gruia Novac, *Traseul unui destin sempitern. Semnul Tău e Dada, Pagini medicale bărlădene*, VI, 62-63, p.2, 2003.

- „C.D. Zeletin ilustrează tipul „omului multilateral”, renescentist: medic, om de știință, el e în același timp scriitor, biograf, filolog, etnograf etc., productiv în fiecare domeniu. Scriitorul, de pildă, e poet, eseist, memorialist, traducător. Iar traducătorul e poliglot și cu deschidere spre epoci diferite. Mult și divers scriu și alții. Pe C.D. Zeletin îl distinge însă calitatea. E unul din scriitorii contemporani cei mai îngrijiiți. Scrie parcă în halat alb, curat, vizând realizarea unei clarități optime. Are gustul „slovei făurite” și cultul „muncii literare”. A

venit în literatură cu pasiunea și disciplina intelectuală a medicinistului. Ceea ce știe știe temeinic, de la etimon până la ultimele senzuri, definitiv.”

Constantin Călin, *Cetățeanul de onoare, Ziarul de Bacău*, vineri, 6 mai 2005, p.4.

• „...De la Renaștere încoace, de când s-a cristalizat mai ferm noțiunea de scriitor „modern”, se poate observa că mulți dintre cei calificați astfel au cu totul altă profesiune și, bineînțeles, altă formație intelectuală: de la Rabelais la Céline se semnalează medici care scriu literatură (...). Și la noi, unde, în *raccourci*, se dezvăluie fenomenul, mai ales în secolul trecut, de la V. Voiculescu la C. D. Zeletin și de la I. Biberi la Alexandru Lungu...”

Alexandru George, *Lux și necesitate, Viața medicală*, XIX, 3, p.12, 19 ianuarie 2007.

• „Antologia pe care (C.D. Zeletin) ne-a dăruit-o, în anul francfoniei, carte de prim raft în bibliotecă, prilej de feerie, fast, fericită fandare a fanteziei, înscrie un major punct între izbânzile anului literar.

Barbu Cioculescu, *Prilej de feerie (Despre Antologie lirică franceză de C.D. Zeletin)*, *Viața Medicală*, XIX, 6, p.12, 9 februarie 2007.

• „După o muncă titanică în arhive, bibliotecă, colecții particulare de documente, medicul și scriitorul C.D. Zeletin a publicat recent o carte monumentală (847 p.) la Editura Vitruviu, modest intitulată *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă*. Departe de a fi doar monografia unei excepționale artiste de sorginte nobiliară, exegeza autorului este în realitate un „stup de miere” pentru istoriografia culturii românești din secolul al XIX-lea (...). Abia de azi înainte se va scrie mult despre Elena Bibescu, despre pianistica românească a secolului al XIX-lea...”

Viorel Cosma, *Destinul tragic al unei prințese-pianiste. O exegeză istorico-literară monumentală a dinastiei Bibescuilor*, *Jurnalul literar*, XIX, 1-4, p.2, ianuarie-februarie 2008.

• „Să recunoaștem: l-am citit totdeauna pe C.D. Zeletin, eminent om de știință, medic și profesor universitar, cu aprehensiunea că vom fi mai mult ori mai puțin dezamăgiți de o alunecare în diletantism, de stângăcia improvizației, atât de frecvente la autorii din această speță. Dar surpriză, surpriză! Niciodată scrisul d-sale, fie în calitate de poet sau tălmăcitor de poezie, fie în cele de memorialist, eseist, istoriograf nu mi-a apărut altminteri decât un produs de scriitor deplin, cu o solidă înzestrare, emergență a muzei și nu a vreunui compromis estetic sau de altă natură. După cum nici strădania de foarte stăruitor cercetător, aproape neverosimilă pentru un om de altă specializare, e departe de a-i știrbi ținuta literară, de a-i prejudicia emoția subtilă strecurată între liniile tot timpul caligrafic cumpănite. Și încă o notă bună pentru domnia sa. Cu toate că

extrem de atașat de locul natal, de Bârladul pe care nu pregetă a-l aminti mereu, fie și prin mijlocirea unor inimoși ai locului, fără o prea mare notorietate (...), C. D. Zeletin nu face nici un rabat mărunțului provincialism cultural, de atâtea ori stânjenitor.”

Gheorghe Grigurcu, *O carte somptuoasă (II), România literară*, XL, 22, p.12, 6 iunie 2008.

- „Nu știu cărei pianiste din lume i s-a mai dedicat o biografie de 850 de pagini (...). Cartea este (...) nu numai biografia unei pianiste de viță nobilă. Ea este totodată și o evocare istorico-literară a unei lungi perioade din trecutul României, precum și a unei clase apuse: a aristocrației românești din Principatele Române (...). Ca lectură, cartea este irezistibilă. Ea se citește cu nesaț, grație în primul rând bagajului bulversant de cunoștințe al autorului, dar și harului său de povestitor (...). Cartea are și o dimensiune morală care nu poate fi trecută cu vederea (...). Iată un intelectual care, în plină „iepoacă de aur”, când atâtia istoriografi, scriitori și poeți români și-au pus talentul în slujba cuplului dictator și a totalitarismului de inspirație nord-coreeană, a început să lucreze la edificarea unei ample biografii de prințesă, menită să devină totodată și o operă de readucere în atenția cititorilor a aristocrației ca factor providențial al primenirii culturii naționale și europene. Mă aplec în fața lui!”

Francisc László, *O pianistă aristocrată a spiritului, Tribuna*, VII, 141, p.32, 16-31 iulie 2008.

- „C.D. Zeletin (...) nu este doar poet, traducător, ci și un subtil exeget al istoriei mentalităților și al esteticii veacurilor abordate, al Renașterii în special, această epocă a tuturor anticipărilor, dar mai ales al comuniunii esteticului cu eticul, a neoplatonismului cu frumusețea etosului creștin (...).

Lucrând pe o materie lingvistică imperfectă, pe texte extrem de dificile prin termeni ce contau atât pe limbajul poetic livresc, cât și pe idiomul dialectal local, adesea polisemantici sau reprezentând de-a dreptul coduri secrete, ediția de față acordă cel mai mare spațiu sonetelor lui Dante, Petrarca, Boiardo, Lorenzo zis Magnificul (...).

C.D. Zeletin, printr-o echilibristică fastuoasă între cele două limbi, printr-o strădanie excepțională ce înseamnă cercetare intraverbală, mimetism, volubilitate și făcând uz de un al șaselea simț, cel al fluenței limbajului poetic românesc, restituie farmecul și originalitatea textului original, inclusiv personalitatea sonetistului...”

Geo Vasile, *Sculpturala muzicalitate a sonetului, Viața medicală*, XX, 51, p.12, 19 decembrie 2008 (Despre volumul *Sonetul italian în Evul mediu și Renaștere*, Editura Humanitas, București, 2008).

VOLUME DE C.D. ZELETIN

1. MICHELANGELO, *Sonete*, tălmăcire, studiu introductiv, note și comentarii de C.D. Zeletin, Cuvânt înainte de Acad. Tudor Vianu, E.L.U., București, 1964.
Premiul I și Medalia de aur la Concursul de carte, Edinbourg, 1965.
2. *Lirica Renașterii italiene*, tălmăcire și studiu introductiv de C.D. Zeletin, Editura Tineretului, „Cele mai frumoase poezii”, București, 1966.
Prima antologie de poezie a Renașterii italiene care apare în limba română. Este un florilegiu conținând capodopere lirice ale lui Francesco Petrarca, Lorenzo de' Medici, Angelo Poliziano, Iacopo Sannazaro, Michelangelo Buonarroti, Vittoria Colonna, Galeotto del Carreto, Gaspara Stampa, Giordano Bruno.
3. CHARLES BAUDELAIRE, *Florile Răului*, E.L.U., București, 1968.
Ediție colectivă, reunind cele mai bune tălmăciri în limba română apărute timp de un secol. Dintre traducătorii în viață, C.D. Zeletin este cel mai bine reprezentat.
4. VALMIKI, *Ramayana*, repovestită de C. Rajagopalachari, două volume, în românește de S.E. Demetrian, C. D. Zeletin, G. Coșbuc, E.P.L., București, 1968.
5. C.D. ZELETIN, *Sonetul italian în Evul mediu și Renaștere*, două volume, Editura Minerva, București, 1970.
Este cea dintâi mare antologie din țara noastră a sonetului. Ea reunește opera a peste 70 de poeți, începând cu școala siciliană (secolul al XIII-lea), reprezentând pe marii poeți prerenașcentiști ca Dante, Petrarca, Boccaccio, marii artiști ai Renașterii ca Lorenzo de' Medici, Michelangelo, Giovanni Pico della Mirandola, Torquato Tasso etc., pentru a termina cu poeții-filozofi ai „Școlii Noi”, Giordano Bruno, Tommaso Campanella. Cele două volume cuprind deci peste patru secole de poezie.
6. ALESSANDRO PARRONCHI, *Michelangelo sculptor*, în românește de C.D. Zeletin, Editura Meridiane, București, 1970.

7. ALEXANDRINA ENĂCHESCU CANTEMIR, *Portul popular românesc*, ediție îngrijită și studiu introductiv de C.D. Zeletin, Editura Meridiane, București, 1971; retipărită în Japonia, Editura Kobunsha Co., Ltd., Tokio, 1976.

Diplomă și Medalie la Expoziția Internațională de Carte, I. B. A., Leipzig, 1971.

Albumul, alcătuit din 80 de planșe realizate în uleiuri, face parte dintr-un manuscris de cca. 1000 de planșe și este cea mai amplă lucrare de acest gen din etnografia românească. În realizarea planșelor, autoarea a fost ajutată de nepotul său, bun desenator, George Emil Palade, viitor laureat al Premiului Nobel pentru Medicină (1974). Un prim volum a fost tipărit în 1939. Unică în felul și dimensiunile ei, lucrarea a fost solicitată autoarei încă de la începutul secolului XX de către Spiru Haret.

8. ROMAN ROLLAND, *Viața lui Michelangelo*, în românește de C.D. Zeletin, Editura Meridiane, București, 1971; ediția a II-a, 1995.

9. CORNELIA COMOROVSKI, *Literatura Umanismului și a Renașterii*, vol. I (Italia), Editura Albatros, București, 1972.

Cuprinde traduceri din italiană și latină de C.D. Zeletin.

10. *Neapole*, text de C.D. Zeletin, fotografii de Hedy Löffler, Editura Meridiane, București, 1973.

11. MICHELANGELO BUONARROTI, *Sonete și crâmpie de sonet*, alcătuirea ediției, studiu introductiv, traducere, note și comentarii de C.D. Zeletin, Editura Albatros, București, 1975.

Premiul Asociației Scriitorilor din București, 1975.

12. C. D. ZELETIN, *Călătorie spre transparență*, Editura Eminescu, București, 1977.

Carte de poezii originale. Cuprinde o selecție din cele mai reprezentative poezii scrise pe parcursul a două decenii, ordonate pe ideea atingerii de către propensiunea lirică a esenței, transparență pe care se structurează toate înfățișările lumii exterioare și sufletești.

13. MICHELANGELO BUONARROTI, *Scrisori urmate de Viața lui Michelagnolo, scrisă de Ascanio Condivi*, două volume, alcătuirea ediției, traducere, studiu introductiv, note și comentarii de C.D. Zeletin, Editura Meridiane, București, 1979.

14. C.D. ZELETIN, *Lirică franceză modernă. Florilegiu*, Editura Albatros, București, 1981.

Cuprinde un mănunchi de capodopere lirice, selectat după gustul talmăcitorului, ale următorilor poeți de primă importanță ai literaturii franceze: Gérard de Nerval, Théophile Gautier, Charles Baudelaire, Stéphane Mallarmé, Paul Verlaine, Arthur Rimbaud, Paul Valéry, Guillaume Apollinaire.

15. C.D. ZELETIN, *Ideograme pe nisipul coridei*. Editura Cartea Românească, București, 1982.

Este o carte de proză gnomică și filozofică, scrisă sub formă de aforisme și eseuri scurte.

16. MICHELANGELO, *Poezii, Opera omnia*, traducere, prefață, tabel cronologic, note și comentarii de C.D. Zeletin, Editura Minerva, Biblioteca pentru toți, București, 1986.

Rodul unei munci de peste 25 de ani, volumul prezintă cititorului român, pentru întâia oară, opera literară integrală a divinului florentin.

17. C.D. ZELETIN, *Andaluzia*, Editura Cartea românească, București, 1986.

Volum de poezii originale cuprinzând, pe lângă o selecție de poezii reprezentative din ultimii ani, un grupaj de „sonete de odinioară”, cele mai multe legate de Bârlad.

18. AL. TZIGARA-SAMURCAȘ, *Scrieri despre arta românească*, ediție îngrijită, studiu introductiv, cronologie, bibliografie și note de C.D. Zeletin. Editura Meridiane, București, 1987.

Retipărirea, după 50 de ani, a unei părți semnificative din scrierile despre artă ale lui Al. Tzigara-Samurcaș, creatorul muzeografiei științifice românești.

19. ȘT. ZELETIN, *Burghezia română, originea și rolul ei istoric*, ediția a II-a, îngrijită de C.D. Zeletin, Editura Humanitas, București, 1991.

Este prima reeditare a acestei opere fundamentale a lui Șt. Zeletin. C.D. Zeletin, îngrijitorul ediției, a adus elemente biografice inedite și a rectificat o seamă de erori pe care diferiții editori ai acestui mare gânditor le-au strecurat de-a lungul timpului.

20. CHARLES BAUDELAIRE, *Florile Răului*, în versiunea lui C.D. Zeletin, Editura Univers, București, 1991.

Elaborată pe parcursul a 40 de ani, este prima traducere integrală a *Florilor Răului* de Charles Baudelaire, în viziunea unui singur poet, capodoperă tradusă parțial de mari personalități ale culturii noastre, ca N. Iorga, Tudor Arghezi, Ion Pillat, Perpessicius, Al. Philippide etc. Premiul Salonului Național al Cărții, Cluj-Napoca, 1991 și Premiul Uniunii Scriitorilor pentru cea mai bună traducere a unei capodopere lirice.

21. ȘT. ZELETIN, *Neoliberalismul*, ediția a III-a, îngrijită de C.D. Zeletin, Editura Scripta, București, 1992.

Urmând indicațiile lăsate în manuscris de către autor, C.D. Zeletin a îmbogățit ediția cu trei noi capitole, dintre care unul inedit.

22. MICHELANGELO, *Quindici sonetti. Cincisprezece sonete*, Versiune romena di / versiunea în limba română: C.D. Zeletin, Editura Kriterion, București, 1992. Cu zece gravuri de Simona Bucan.

Ediție bibliofilă.

23. C.D. ZELETIN, *Respiro în amonte*, Editura Cartea românească, București, 1995.

Este un volum de studii, eseuri și contribuții de istorie literară. Dintre acestea din urmă, este suficient să amintim descoperirea, într-un text latin din Evul Mediu, a paternității literare a unicului sonet al lui Leonardo da Vinci.

24. C.D. ZELETIN, *Gaură-n cer. Eseuri*, Editura Athena, București, 1997.
Tablete, axate pe o idee originală sau pe evocarea unei personalități.
25. C.D. ZELETIN, *Adagii*, Editura Athena, București, 1999.
O carte de aforisme și proză apoftegmatică, echilibrându-se – în opera autorului – cu volumul *Idiograme pe nisipul coridei*.
26. C.D. ZELETIN, *Amar de vreme*, Editura Vitruviu, București, 2001.
Volumul consacră formula nouă a evocării-eseu, cu valoare deopotrivă istoriografică și eseistică. Ediția a II-a, Editura Sfera, Bârlad, 2006.
27. C.D. ZELETIN, *Sonetul în zorii, amiaza și amurgul Renașterii italiene*, Editura Pandora-M, Târgoviște, 2002.
Florilegiu de traduceri din poezii: Francesco d'Assisi, Guido Guinizelli, Dante Alighieri, Francesco Petrarca, Lorenzo de Medici, Michelangelo Buonarroti, Francesco Berni, Gaspara Stampa, Giordano Bruno, Tommaso Campanella. Ediție restrânsă și revizuită a *Sonetului italian în Evul mediu și Renaștere* (1970).
28. C. DIMOFTACHE ZELETIN, *Ștefan Zeletin. Contribuții documentare*, Editura Corgal Press, Bacău, 2002.
Recent, colecția „Cărți fundamentale ale culturii române” a publicat *Burghesia Română și Neoliberalismul* de Ștefan Zeletin. Raportate la importanța acestor lucrări, capodopere ale gândirii sociologice românești, documentele privitoare la viața filozofului sunt puține și conțin unele erori. C.D. Zeletin publică un număr apreciabil de documente inedite din arhivele românești și străine (cca. 250 de pagini), utile viitorului biograf al filozofului.
29. PAUL VERLAINE, *Poèmes. Poezii*, Traduceri de Șt. O. Iosif și C.D. Zeletin, Editura Pandora-M, Târgoviște, 2002.
O selecție operată de editorul care s-a oprit la acele texte unde arta celor doi traducători intră în consonanță.
30. VINTILĂ CIOCĂLTEU, *Adânc împietrit. Poezii*, Ediție îngrijită de C.D. Zeletin, Editura Cartea universitară, București, 2003.
Ediție de lux a unui important scriitor medic, biochimist de notorietate mondială și poet reprezentativ pentru marele curent al *Gândirii*. Anexa documentară cuprinde mărturii inedite asupra tragediei morții a acestui savant și profesor universitar, cea dintâi victimă a agresiunii bolșevismului în universitatea bucureșteană.
31. C.D. ZELETIN, *Antologie din lirica franceză*, Editura Pandora-M, Târgoviște, 2006.
Florilegiu de traduceri din poezii Alfred de Vigny, Théophile Gautier, Charles Baudelaire, Stéphane Mallarmé, Paul Verlaine, Arthur Rimbaud, Émile Verhaeren, Guillaume Apollinaire. Ediție bilingvă, reproducând *Florilegiul francez* din 1981, revizuită însă și cu doi poeți nou introduși: Alfred de Vigny și Émile Verhaeren.
32. ALEXANDRU TZIGARA-SAMURCAȘ, *Memorii III, 1919-1930. Lupta vieții unui octogenar*, Ediție îngrijită și Studiu introductiv de C.D. Zeletin, Editura Meridiane, București, 2003.

33. G. TUTOVEANU, *Albastru. Poezii alese*. Ediție alcătuită de Mircea și Sergiu Coloșenco. Bibliografie de Al. Tutoveanu și C.D. Zeletin. Traduceri în franceză de C.D. Zeletin. Editura Sfera, Bârlad, 2003.

34. C. D. ZELETIN, *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă. Cronică*, Editura Vitruviu, București, 2007. Ediția a II-a, aceeași editură, 2008.

Este o cercetare muzicologică masivă, densă în date inedite, privitoare la „prima vice-mamă” a lui Enescu, care i-a intuit cea dintâi geniul componistic și l-a impus cu putere în conștiința artistică pariziană. Premiul „I. C. Filitti” al Fundației Culturale Magazin istoric, 2010.

35. C. DIMOFTACHE ZELETIN, *Doctorul Alexandru Brăescu, 1860-1917. Întemeietor al învățământului universitar de psihiatrie din Moldova, ctitor al Spitalului Socola din Iași. Contribuții documentare*. Editura Corgal Press, Bacău, 2009.

Este un studiu de iatroistoriografie consacrat unei figuri de mare însemnătate a medicinei românești, psihiatru de prestigiu în lumea medicală și intelectuală a vremii, unul din primii europeniști din România, intelectual de cultură engleză – o raritate pe atunci – și franceză, cel dintâi profesor de psihiatrie al Facultății de Medicină din Iași și creator al Socolei.

36. C.D. ZELETIN, *Scânteind ca Sirius... Scrisorile de tinerețe ale Zoei G. Frasin către G. Tutoveanu. Comentariu urmat de Contribuții documentare la biografia poetului G. Tutoveanu*. Editura Sfera, Bârlad, 2004.

„Cartea este importantă și pentru un viitor cercetător psihanalist al vieții marelui poet și matematician Ion Barbu (Dan Barbilian), Zoe G. Frasin fiind mătușa sa” (*Top Business*, XII, 21, p.13, 20-26 mai 2004). Premiul „Stolnicul Constantin Cantacuzino” al Fundației Culturale Magazin Istoric, 2006.

37. CHARLES BAUDELAIRE, *Florile Răului*, Traducere, cronologie, note și comentarii de C.D. Zeletin. Ediția a II-a, ilustrată cu desene de Charles Baudelaire. Ediție bibliofilă Editura Aldine, București, 2004.

„Cel dintâi traducător în românește al integralei *Florile Răului*, C.D. Zeletin, ne oferă o nouă ediție revăzută a acestei capodopere. Volumul (legat în piele naturală) este ilustrat cu desene ale marelui poet francez” (*Săptămânalul internațional Top Business*, XII, 21, p.13, 20-26 mai 2004).

38. TOMMASO CAMPANELLA, *La Città del Sole. Poesie filosofiche/Cetatea Soarelui*, traducere din italiană de Smaranda Bratu Elian, și *Poesii filozofice*, traducere din italiană C.D. Zeletin și Smaranda Bratu Elian. Ediție îngrijită de Smaranda Bratu Elian. Cu o prefață de Tonino Tornitore. Editura Humanitas, București, 2006. Ediție bilingvă.

39. G. TUTOVEANU, *Poezii*. Ediție liliput. Cu un medalion de T. Arghezi. Ediție îngrijită de C.D. Zeletin. Editura Sfera, Bârlad, 2007.

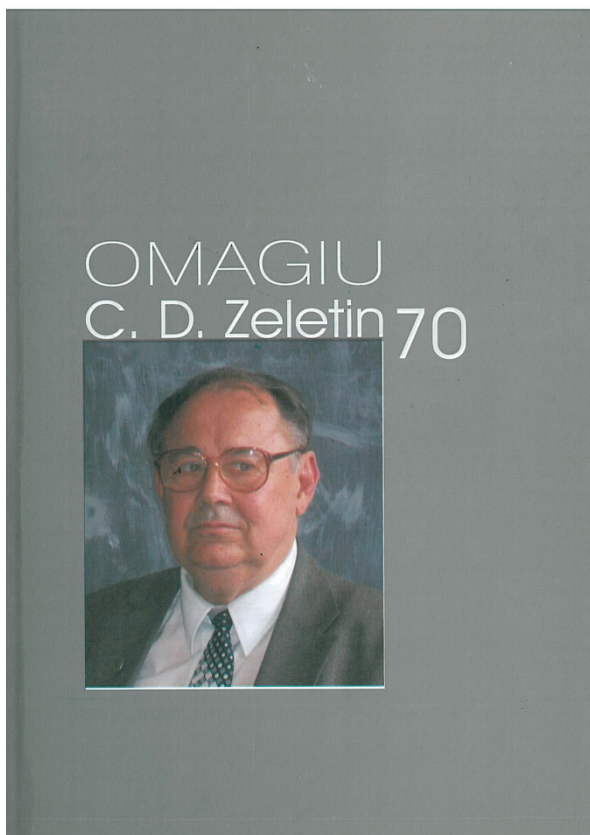
40. ALEXANDRU TZIGARA-SAMURCAȘ, *Lupta vieții unui octogenar*, memorii, 1931-1936. Ediție îngrijită, studiu introductiv și cronologie de C.D. Zeletin. Editura Vitruviu, București, 2007.

41. ALEXANDRU TZIGARA-SAMURCAȘ, *Lupta vieții unui octogenar, memorii, 1937-1941*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și cronologie de C.D. Zeletin. Editura Vitruviu, București, 2008.

42. *Il sonetto italiano del Medioevo e del Rinascimento / Sonetul italian în Evul mediu și în Renaștere*. Antologie, traducere din italiană și postfață de C.D. Zeletin. Prefață de Natascia Tonelli. Note explicative și note bibliografice de C.D. Zeletin și Smaranda Bratu Elian. Ediție îngrijită de Smaranda Bratu Elian. Editura Humanitas, București, 2008.

Este o selecție și o revizuire profundă a sonetelor din volumele de la poziția nr.5 a bibliografiei de față.

43. C.D. ZELETIN, *DISTINGUO. Eseuri. Evocări. Scriitori medici. Convorbiri*. Editura Vitruviu, București, 2008.

CUPRINSUL

volumului *OMAGIU, C.D. ZELETIN 70*, Bacău, 2005, 570 de pagini.

Notă asupra ediției de Constantin Donea.

George Emil Palade către C.D. Zeletin.

Curriculum vitae. Scriitorul C.D. Zeletin, 2004.

Părerii critice.

Volume.

CRESTOMAȚIE

G. Tutoveanu către C.D. Zeletin (Bârlad, 4 august 1953).

G. Tutoveanu către C.D. Zeletin (Bârlad, 14 decembrie 1953).

Ion Buzdugan către Perpessicius (București, 10 iunie 1957).

Ion Buzdugan și G.G. Ursu către C.D. Zeletin (București, 31 iulie 1957).

Perpessicius către Ion Buzdugan (București, 28 iulie 1957).

Perpessicius către C.D. Zeletin (București, 23 noiembrie 1958).

G.G. Ursu, *Jurnal literar*. Fragmente.

Perpessicius către C.D. Zeletin (București, 25 ianuarie 1959).

Perpessicius către C.D. Zeletin (București, 19 aprilie 1959).

Perpessicius către C.D. Zeletin (București, 20 iunie 1959).

Perpessicius către C.D. Zeletin (București, 19 iulie 1959).

Perpessicius către C.D. Zeletin (Scăeni, 4 septembrie 1959).

Perpessicius către C.D. Zeletin (București, 7 decembrie 1959).

T. Vianu și Perpessicius către Ovid S. Crohmălniceanu

(București, 27 ianuarie 1960).

T. Vianu către C.D. Zeletin (București, 14 ianuarie 1961).

Perpessicius către C.D. Zeletin (București, 1 ianuarie 1961).

Perpessicius către C.D. Zeletin (București, 3 decembrie 1961).

Perpessicius către C.D. Zeletin (București, 6 ianuarie 1962).

A.E. Baconsky, *Sonete de Michelangelo în traducerea lui C.D. Zeletin*.

Acad. Tudor Vianu, *Cuvânt înainte la Sonete de Michelangelo, în tălmăcirea lui C.D. Zeletin*.

Perpessicius, *Sonetele* lui Michelangelo.

Ion Grigoriu, *Michelangelo, Sonete*.

Perpessicius către C.D. Zeletin (București, 20 august 1965). Facsimil.

Ion Potopin, *Sonete de Michelangelo, în traducerea lui C.D. Zeletin*.

Perpessicius către C.D. Zeletin (Viena, 9 februarie 1967).

Al. Philippide, *Însemnare din 1967*.

D.D. Panaitescu și Perpessicius către C.D. Zeletin (Câmpina, 22 august 1967).

Perpessicius către C.D. Zeletin (1 ianuarie 1971).

Veronica Porumbacu, *Sonetul italian*.

D. Florea Rariște, *Sonetul italian în Evul mediu și Renaștere*.

Gino Lupi către C.D. Zeletin (Milano, 21 mai 1973).

Nicoletta Corteanu Loffredo, *C.D. Zeletin, tra nuovo ed antico*.
 Cornel Mihai Ionescu, *Michelangelo și jocul apolinic*.
 Dan Grigorescu, *Michelangelo, Sonete*.
 Ion Alex. Angheluș, *Sonete și crâmpie de sonet*.
 Mihai Niculescu către C.D. Zeletin (Londra, 10 ianuarie 1977).
 Mihai Niculescu, *Călătorie spre transparență* la B.B.C.
 G.G. Ursu către C.D. Zeletin (București, 5 decembrie 1977).
 Mihai Niculescu către C.D. Zeletin (Londra, 9 februarie 1978).
 Ion Alex. Angheluș, *C.D. Zeletin, Călătorie spre transparență*.
 N. Nicolescu, *Călătorie spre transparență*.
 Emil Manu, *C.D. Zeletin, Călătorie spre transparență*.
 Radu Cârnci, *Lirica transparenței*.
 Mihai Niculescu către C.D. Zeletin (Londra, 23 iulie 1979).
 Mihai Niculescu către C.D. Zeletin (Londra, 16 iunie 1980).
 George Emil Palade către C.D. Zeletin. Facsimil (Aspen,
 Colorado, S.U.A., 10 august 1980).
 Valeriu Gherghel, *Michelangelo sau monotonia ca pasiune*.
 Radu Șerban Palade. *Jurnal*. Fragment.
 Mihai Brâncoveanu către Sandu Tzigara-Samurcaș (Paris,
 18 octombrie 1981 și 22 mai 1982).
 Mihai Brâncoveanu către C.D. Zeletin (Paris, 18 octombrie 1981).
 Ion Alex. Angheluș către C.D. Zeletin (Huși, 15 noiembrie 1981).
 Theodor Codreanu către C.D. Zeletin (Huși, 5 decembrie 1981).
 Mihai Niculescu către C.D. Zeletin (Londra, 8 ianuarie 1982).
 Françoise Escoffier, *Lirică franceză modernă par C.D. Zeletin*.
 Mihai Brâncoveanu către C.D. Zeletin (Bouloc, 4 aprilie 1983).
 Gheorghe Ioniță, *C.D. Zeletin și poezia sa originală*.
 Nicoletta C. Loffredo către C.D. Zeletin (Laurete, 15.I.1983).
 Radu Cârnci, *Marele florilegiu*.
 Emil Manu, *C.D. Zeletin, Ideograme pe nisipul coridei*.
 Ion Larian Postolache, *Hrisov despre condeierii bârlădeni*.
 Constantin Chioralia, *C.D. Zeletin*.
 Daniel Daniel, *Totul se poate când nu vrei totul*.
 Laurențiu Ulici, *Moldovenii. C.D. Zeletin, Călătorie spre transparență*.
 C.D. Zeletin, *Confluente: medic, medicină, cultură. Convorbire cu doamna
 Alice Țuculescu*.
 Alice Țuculescu, *Michelangelo, Poezii, Opera Omnia*.
Traducere de C.D. Zeletin.
 Alice Țuculescu, *Andaluzia. Poezii de C.D. Zeletin*.
 Alexandru Balaci, *Poezia lui Michelangelo*.
 Ecaterina Țarălungă, *Desprinderea esenței*.
 C.D. Zeletin, *Viața unei literaturi depinde de realizarea ei ca operă de artă*.
 Convorbire cu domnul Daniel Daniel.

- Viorel Cosma, *Enescu sub „microscop”*.
- M. N. Rusu, *Ipostaze neoclasiche*.
- N. Nicolescu, Michelangelo, *Poezii, în traducerea poetului C.D. Zeletin*.
- Ștefan Aug. Doinaș, Comentariu la manuscrisul *Florilor Răului* de Ch. Baudelaire, versiune integrală, în traducerea lui C.D. Zeletin.
- N. Nicolescu, *C.D. Zeletin: Andaluzia*.
- C.D. Zeletin, *Cea dintâi tălmăcire românească integrală a Florilor Răului de Charles Baudelaire*. Convorbire cu doamna Alice Țuculescu.
- Edgar Papu, *Laudă Bârladului. Scrisoare către C.D. Zeletin. Fragment*.
- *** *Un eveniment*.
- C.D. Zeletin, *Am dorit ca Florile Răului să pară scrise de un ipotetic Baudelaire român*. Convorbire cu domnul Costin Tuchilă.
- C.D. Zeletin, *Linii de forță spirituală*. Convorbire cu doamna Alice Țuculescu.
- C.D. Zeletin, *Bucuria mea estetică stă în revelația prin lapidaritate și nu prin incantație*. Convorbire cu Doamna Gabriela Nani Nicolescu.
- C.D. Zeletin, *Comunismul și Florile Răului*. Convorbire cu domnul Răzvan Petrescu.
- C.D. Zeletin, *Intelectualul și politica*. Convorbire cu domnul George Bălăiță.
- C.D. Zeletin, *V. Voiculescu omagiat de Societatea Medicilor Scriitori și Publiciști din România*. Convorbire cu doamna Sabina Măduța.
- Mihai Brâncoveanu către C.D. Zeletin (Neuilly, Franța, 14 aprilie 1992).
- Valeriu Cristea, *C.D. Zeletin, Respiro în amonte*.
- G.N., *Pentru altar și cămin. Proiect pentru bustul necesar*.
- D.R., *Who's who. Prof. dr. Constantin Dimofache Zeletin*.
- Ovidiu Drimba, *Popas, în urcușul la izvoare*.
- C.D. Zeletin, *Poezia religioasă a lui V. Voiculescu*.
- C.D. Zeletin, „*Nu regret fluiditatea vremurilor prin care trecem: ea ne-a urnit din înțepenirea în rău...*” Convorbire cu domnul Sergiu Adam.
- George Bălăiță, *Medicină și poezie*.
- Geo Vasile, *În căutarea artei (vieții) pierdute*.
- Emil Manu, *Sonetul lui Leonardo? Precizare a paternității*.
- Victor Kernbach, *Firea unitară cu vocație dublă a poetului medic*.
- George Emil Palade către C.D. Zeletin. Facsimil (San Diego, S.U.A., 31 decembrie 1997).
- C.D. Zeletin, *Bunica Natalia, «Nana»*.
- Vasile Ciobanu, *C.D. Zeletin, Gaură-n cer*.
- Simion Bogdănescu, *Expresie și gândire de lux. O nouă lucrare a bârlădeanului C.D. Zeletin*.
- C.D. Zeletin, *În Bârlad s-a născut filozoful din mine, în secunda când am început să mă simt singur...* Convorbire cu domnul Traian Nicola.

Dr. Mihail Mihailide, *Mea culpa*.
 Alice Țuculescu, *Aforismul – paradox, metaforă, poezie*.
 Vlad Sorianu, *Cugetarea ca trăire*.
 C.D. Zeletin, *În echilibru pe „tragica bisectoare”*. Convorbire cu domnul Dinu Moraru.
 Ion Rotaru, *C.D. Zeletin*.
 Gruia Novac, *Un traiect lipsit de ostentații*. C.D. Zeletin – puțin din viață și ceva din operă.
 Gruia Novac, *„Povara magică a nesiguranței”*. Note de lectură fidelă.
 Dr. Nicu Botezatu, *Onoare pentru medicina românească*.
 George Emil Palade, laureat al Premiului Nobel pentru medicină (1974), către C.D. Zeletin (San Diego, California, S.U.A., 8 ianuarie 2002).
 C.D. Zeletin, *„Ce alta e viața decât geniul clipei?”* (Adagii). Convorbire cu doamna Rodica Diaconu.
 A.Ț., *Măria sa, medicul-scriitor. O carte-eveniment*.
 Ioan Moldovan, *C.D. Zeletin*.
 Virgil Sorin, *Constantin Dimoftache Zeletin*.
 Mihai Sorin Rădulescu, *O carte despre Ștefan Zeletin*.
 Dorin Liviu Bîftoi, *Vremea în exces*.
 Alice Țuculescu, *Știință și transfigurare*. De vorbă cu prof. dr. C. Dimoftache Zeletin.
 Gheorghe Grigurcu, *Un aristocrat al scrisului*.
 Geo Vasile, *Sonetul italian, pasiunea de-o viață a poetului Zeletin*.
 Ionel Necula, *Contribuții documentare despre filosoful Ștefan Zeletin*.
 Richard Constantinescu, *Poeta doctus*.
 Beatrice Enoiu, *Cartea de pe raftul întâi*.
 A.D. Mazilu, *Oleacă despre traducătorul C.D. Zeletin*.
 Geo Vasile, *Un taumaturg al textului poetic*.
 Prof. Gruia Novac, *Traseul unui destin sempitern. Semnul Tău e Dada*.
 Vlad Sorianu, *Un feeric spectacol de idei și emoții*.
 C.D. Zeletin, *Trăiam senzația că supraviețuiesc propriei sinucideri*. Convorbire cu doamna Rodica Diaconu.
 Ioan Iacob, *Scânteind ca Sirius... și Florile Răului*.
 Ana-Maria Botnaru, *Florile Răului, ediție bibliofilă*.
 Gruia Novac, *Dimineța perpetuă a școlii*. Fragment.
 Dr. Constantin Bogdan, *Evenimente editoriale. Succese*.
 Gruia Novac, *Scânteind ca Sirius*.
 Prof. Mihai Luca, *Ștefan Zeletin. Contribuții documentare*.
 Ritta Mintiade, *Sonetul în zorii, amiază și amurgul Renașterii italiene*.
 C.D. Zeletin, *„Înțeleptul se opintește în finit și se bucură, filozoful alunecă în înfinit și se melancolizează...”*. Convorbire cu domnul Sergiu Adam.
 Dionisie Duma, *La aniversară (Fire de jurnal). Lui Dada* (C.D. Zeletin).

- Nicoleta Popa-Blanariu, *Însemnări pe marginea unei traduceri de C.D. Zeletin: Baudelaire, „L’Horloge”*.
- Aida Pulpan, *Scriitorul C.D. Zeletin va fi declarat „cetățean de onoare” al Bacăului*.
- C. Pop, *C. D. Zeletin, Cetățean de Onoare al Bacăului*.
- Gheorghe Grigurcu, *C.D. Zeletin – 70*.
- Elena Popoiu, *Confesiunea unui poet traducător de poezie*.
- Prof. Gruia Novac, *C.D. Zeletin, reparator al perturbațiilor normalului*.
- Theodor Codreanu, *Poetica transparenței*.
- Constantin Călin, *„Cetățeanul de onoare”*.
- Geo Vasile, *Poetul C.D. Zeletin: Îngândurare și perfecțiune artistică*.
- C.D. Zeletin, *Maestrii mai aproape. Orizont 70*. „E un har să vezi și să te pătrunzi de ideea că răul nu e infinit”. Convorbire cu doamna Alice Țuculescu.
- Mihail Crama, *Legenda*.

ILUSTRAȚII.

II. DIACRONIE: 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010...

SCRIITORUL ȘI MEDICUL C.D. ZELETIN ARE „CHEIA”
BACĂULUI

*„Dacă Philippide e culoarea, Zeletin e nuanța.
Invitatul nostru este medicul care are simțul clipei
ce... trece”, afirmă conf. dr. Maria Smâdu.*

Consiliul Local al Municipiului Bacău, Direcția Județeană pentru cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Bacău au decis acordarea titlului de cetățean de onoare al municipiului Bacău uneia dintre personalitățile proeminente ale medicinei și literaturii românești, scriitorului și medicului Constantin Dimoftache Zeletin.

Cu această ocazie, Catedra de Franceză în colaborare cu Catedra de Literatura Română a Facultății de Litere a organizat o întâlnire între studenții Universității din Bacău „și acest om care este un model de a trăi intelectual”, după cum ar spune prof. univ. dr. Constantin Călin. *„Am gândit să invităm un om care îmbină într-un mod fericit știința cu literatura. Medicul, scriitorul și profesorul universitar C.D. Zeletin este un artist care ține la modele și le prețuiește în același timp. A cunoscut multă lume bună prin intermediul lecturii. Este autor de poezii, eseuri și memorii, traducător care se ridică, prin traducerile din scriitorii francezi Charles Baudelaire, Paul Verlaine, Guillaume Apollinaire și alții, la talia renumitului traducător Alexandru Philippide. Amintirile, memoriile lui C.D. Zeletin sunt foarte vii”,* ne mărturisește conf. dr. Maria Smâdu, șef al Catedrei de Limba Franceză. La întrunirea care a avut loc în amfiteatrul C19 al Facultății de Științe Economice, au participat, printre alții, pictorul Ilie Boca, poetul Sergiu Adam, actorul Gheorghe Popa, directorul Centrului Cultural G. Apostu, reprezentanți ai Prefecturii Bacău

etc. *„Întâlnirea de astăzi cu studenții Universității din Bacău are un scop important. Tinerii trebuie îndrumați într-un fel spre atingerea marilor valori. Încercăm astfel să-i determinăm pe studenți să simtă valorile, modelele. Și acest lucru nu pentru că ele s-au pierdut, ci pentru că sunt oarecum ignorate și ne-am obișnuit să credem doar în modelele trecute în lumea umbrelor. Este nedrept, pentru că în jurul nostru sunt mulți oameni valoroși”*, ne spune conf. dr. Maria Smădu, șef al Catedrei de Limba Franceză.

Din succintele sau mai generoasele prezentări ale profesorilor de la catedrele organizatoare s-a simțit din plin admirația deosebită vis-à-vis de personalitatea nou-numitului „cetățean de onoare” al Bacăului. *„C.D. Zeletin este intelectual prin noblețea sa, un gânditor profund, cu o etică superioară, multilateral, complex, fin: evocator avizat atras de oameni dintr-o lume dispărută sau pe cale de dispariție; vede ca un scriitor care știe să dea contur ferm, expresivitate, formulărilor sale prin poezie”*, se arată încântat prof. univ. dr. Constantin Călin. Au fost analizate pe rând toate laturile personalității care face din C.D. Zeletin un spirit de mare anvergură intelectuală. Referitor la medicul și traducătorul C.D. Zeletin, conf. dr. Maria Smădu afirmă: *„Invitatul nostru este medicul care are simțul clipei ce... trece. În ceea ce privește franceza, aceasta ocupă cu siguranță un loc aparte în eseurile scriitorului. Pentru auzul românilor, limba franceză are dulceața ei ușoară și de o oarecare senzualitate. Dacă Philippide e culoarea, Zeletin e nuanța”*.

Studenții prezenți în C₁₉ au primit câte un exemplar reprezentând un poem al lui Ch. Baudelaire și traducerea aparținând lui C.D. Zeletin, acesta arătându-se încântat de analiza realizată de unul dintre lectorii participanți. *„E o fericire să fii citit... profund. În spatele traducerilor mele se află multă muncă. Pentru traducerea «Florilor Răului» am învățat Baudelaire-ul pe de rost. Din păcate astăzi măiestria artistică este ignorată. Interesul poetului este îndreptat mai mult spre spontaneitate și mai puțin spre tehnică”*, este de părere C.D. Zeletin.

Opiniile studenților sunt dintre cele mai diverse: *„E un om deosebit. Ocazia de a cunoaște o personalitate ca a domnului*

Zeletin ți se oferă foarte rar și poate de aceea am ales să particip la această întrunire”, ne spune Ionela P., studentă în anul II. „Eu cred că nu voi mai participa la asemenea activități deoarece mereu am un complex de inferioritate”, spune dezamăgită o studentă.

Monitorul de Bacău, 95 (2736), 23-24 aprilie 2005.

PREPELEACUL CU JURNALE. Fragment.

Sunt însă medici-scriitori în fața cărora spada chiar și a celor mai exigenți critici literari se înclină. Numelor arhicunoscute, deja intrate în Istoria literaturii – V. Voiculescu, Victor Papilian, Augustin Buzura, Alexandru Lungu, Emil Brumaru... – li se adaugă cel al profesorului dr. Constantin Dimoftache, poet, eseist, traducător de excepție în română al lui Michelangelo și Baudelaire, care semnează ca scriitor *C.D. Zeletin*. Astfel, în „România literară” (13 aprilie a.c.), intransigentul critic și istoric literar Gheorghe Grigurcu închină o pagină președintelui Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România. Care, coincidență sau nu, se publică în chiar ziua când confratele nostru împlinea 70 de ani. Încât, în puținătatea referirilor la creația medicilor-scriitori această exegeză mi se pare a se constitui într-un eveniment notabil, ceea ce și facem, anunțându-l. Caracterizându-l pe C.D. Zeletin, dl. Gheorghe Grigurcu conchide: *„C.D. Zeletin e un spirit complex ce-și asumă laolaltă creația, ființa, cultura, credința, în creuzetul discursului său de-o melodiosă omogenitate, însuflețit de convingerea unei «taine» a vieții, irezolvabile, tatonate prin înmănuncherea mijloacelor interdisciplinare pe care le are la îndemână, mijloace care-și depășesc segregarea grație fiorului sacru indus de autor în plăsmuirile sale. La împlinirea a șapte decenii de viață, îl salutăm cu emoție ca pe una din figurile cele mai atașante ale scrisului românesc contemporan”*.

Viața medicală, XVII, 17, p.2, 29 aprilie 2005.

C.D. ZELETIN, 70

C.D. Zeletin, acesta este pseudonimul literar al profesorului universitar de biofizică, domnul *Constantin Dimoftache*, pe care avem plăcerea și onoarea de a-l sărbători la a 70-a aniversare^{**)}, unul dintre intelectualii care s-au afirmat deopotrivă în universul cunoașterii științifice și în acela al bucuriei estetice. Cu o frumoasă carieră universitară, *medic* dar și biofizician, specialist în domeniul medicinei nucleare, criobiofizicii, citospectofotometriei, modelării cibernetice a unor procese biologice ș.a. (a realizat peste 70 de lucrări comunicate la manifestări științifice naționale și internaționale și publicate în reviste de specialitate din țară și străinătate) este cunoscut și prețuit și ca *scriitor*, autor de opere originale și de foarte bune traduceri din lirica italiană și franceză (*Sonete* de Michelangelo, tălmăcire, studiu introductiv, note și comentarii, cu un cuvânt înainte de Acad. Tudor Vianu, volum publicat în 1964 și care a primit Premiul I și Medalia de aur la Concursul de carte, Edinbourg, 1965; *Lirica Renașterii italiene*, tălmăcire și studiu introductiv, 1966, prima antologie de poezie a Renașterii italiene care apare în limba română; *Sonetul italian în Evul mediu și Renaștere*, 1970, antologie în două volume reunind opera a peste 70 de poeți și cuprinzând peste patru secole de poezie; *Sonete și crâmpie de sonet* de Michelangelo, ediție, studiu introductiv, traducere, note și comentarii, 1975, efort publicistic răsplătit cu Premiul Asociației Scriitorilor din București; *Lirică franceză modernă. Florilegiu*, 1981; *Poezii, Opera omnia* de Michelangelo, traducere, prefață, tabel cronologic, note și

^{*)} Directorul Bibliotecii Centrale a Universității de Medicină și Farmacie „Carol Davila” București.

^{**)} *Aniversare 70. Prof. univ. dr. C. Dimoftache – scriitorul C. D. Zeletin.*
Facultatea de Medicină a U.M.F. „Carol Davila” București, Sala de lectură „Thoma Ionescu”, marți 29 martie 2005, ora 12,30.

Expoziție de carte, periodice, fotografii și documente.

comentarii, 1986, volum publicat în colecția „Biblioteca pentru toți”, rod al unei munci de peste 25 de ani pentru talmăcirea integrală a operei literare a marelui artist florentin; *Florile Răului* de Charles Baudelaire, 1991, prima traducere integrală în românește, în viziunea unui singur poet – C.D. Zeletin, care a elaborat această versiune pe parcursul a 40 de ani; *Sonetul în zorii, amiaza și amurgul Renașterii italiene*, 2002, o versiune restrânsă și revizuită a ediției din 1970; *Poezii* de Paul Verlaine, 2002; *Florile Răului* de Charles Baudelaire, traducere, cronologie, note și comentarii, ediție bibliofilă ilustrată cu desene de poetul francez, 2004).

Născut în 1935, a debutat ca poet în 1960 în revista, foarte citită la acea vreme, „Luceafărul”, intrând în literatură la numai 24 de ani, dar veritabilul debut în volum datează din 1977. De atunci volumele din creația originală s-au succedat la intervale de câțiva ani, configurând un destin literar marcat de înclinația spre meditație. Sigur pe mijloacele sale de expresie încă de la început, fire contemplativă și sensibilă, dar profund reflexivă în același timp, poetul a traversat egal cu sine diferitele etape ale existenței. În volumul de poezii din 1977, de exemplu (intitulat *Călătorie spre transparență*), publicat la Editura Eminescu, impresionează accentul elegiac. Nimic artificial în această creație impregnată de simțul autentic al poeziei. Chiar și titlurile în sine dau măsura capacității lui C.D. Zeletin de a poetiza lumea („Harfă istovită”, „Faleză sălbatică”, „Fum de frunze”, „Cântec de silf”). Exersându-și verbul în varii formule prozodice, în versuri de mare finețe, pe secvențe de obicei scurte și concentrate, C.D. Zeletin asociază sursele livrești ale inspirației cu sensibilitatea pentru formele și fenomenele lumii. Stilul personal caracterizează și volumul *Andaluzia* (Editura Cartea Românească, 1986), în care câteva poezii sunt dedicate celor apropiați.

Două volume, de asemenea înrudite, dar în altă manieră, sunt *Ideograme pe nisipul coridei* (Editura Cartea românească, 1982) și *Adagii* (Editura Athena, 1999). Această pereche de cărți despărțite de mai mult de un deceniu de creație conțin cugetări, notații ale unor observații cu caracter sentențios, fragmente confesive, micro-

eseuri. Iată, ca exemplu, câteva: „Nu mă înfioară atât imensul necunoscut ce stă în fața necunoașterii mele, cât mă îngrozește ceea ce-mi scapă în orice moment al cunoașterii”, sau „Orgoliul – lampa de lumină neagră ce te împiedică să-i vezi pe ceilalți” ori „Laconic poate fi orice, nu însă orice poate fi lapidar”.

O altă față a scriitorului se redescoperă, în armonie cu celelalte, în volumul de eseuri publicat în 1995 la Editura Cartea românească, sub titlul *Respiro în amonte*. Experiența de traducător și cititor avizat de literatură mai nouă sau mai veche este aceea din care își trag substanța cele două secțiuni ale acestei cărți scrise cu spirit critic, erudiție și bun gust. Printre eseurile din volum, unul are ca subiect „Poezia lui Michelangelo”, un altul „Sonetul și Renașterea italiană”, un al treilea scrierile lui Campanella. Secțiunea următoare cuprinde eseuri despre Ștefan Petică, Perpessicius, despre actul de a traduce poezie, glose despre poezie „în contextul culturii imaginii și al spectacolului”. Cartea se încheie cu un text despre „Spiritul și fascinația bibliotecii”, dialog despre acest spațiu privilegiat, care, spune autorul, „nu are cum să dispară. Reveria cărturărească o cere. Biblioteca a devenit de mult o matrice psihologică. Elementul care îi va asigura perpetuarea nu este nici inerția, nici curiozitatea muzeistică (...), nici farmecul vetust ce continuă să se reverse la infinit din bibliotecă, ci un anume sentiment al cărții...”.

De altă factură, mai aproape de publicistică, sunt eseurile – povestiri din volumul *Gaură-n cer* (Editura Athena, 1997), în care memoria scriitorului se împletește cu filonul reflexiv și dubitativ al scrisului său, iar evocarea istorico-literară și experiența personală se alătură și se succed purtând cititorul prin prezent, trecut, derizoriu și absolut, sentimentul tragic și situația amuzantă, protagoniști fiind scriitori (Gala Galaction, Radu D. Rosetti, Victor Eftimiu, V. Voiculescu, G. Tutoveanu, Victor Papilian, A.E. Baconsky) sau pacienți ai medicului-autor.

Din aceeași familie de cărți face parte și volumul *Amar de vreme* (Editura Vitruviu, 2001), în care faptul de istorie literară, faptul de limbă și evenimentul trăit capătă semnificații multiple și

profunde, generând eseuri scrise cu aceeași inteligență, umor și eleganță stilistică.

Este evident că C.D. Zeletin nu e un scriitor monocolor. Este sensibil, înclinat spre elegie, dar are umor, stăpânește mijloacele prozodice și frazarea prozei, cultivă referința livrescă și sugestia subtilă, sintetizează admirabil cultura în experiența personală, fără erudiție ostentativă, căci e vorba de cultură asimilată creator. Sunt calități pe care i le aprecia Ștefan Augustin Doinaș într-un text de recomandare a volumului „Gaură-n cer”: „C.D. Zeletin face parte din categoria rară a scriitorilor care îmbină armonios cultura umanistă cu formația științifică. Reputația sa ca traducător din italiană și franceză este de mult timp consacrată în teritoriul literelor românești. Un talent nativ, mereu fecund și proaspăt, modelat de o impresionantă cultură clasică și modernă, l-au impus pe C.D. Zeletin ca pe unul din intelectualii de mare calitate ai vieții noastre spirituale”.

C. D. ZELETIN

Mai este destul vin în cupe, chiar dacă timpul a împlinit o cifră și rod pur de adunat seninul din raza sfântă a unei clipe.

La vârsta aniversării, cifra anilor este în contradicție cu imaginea savantului poet, câtă vreme Dr. C.D. Zeletin pare încă tânăr. Spun așa pentru că în timp ce mergeam spre Facultatea de Medicină, unde, în vasta sală a bibliotecii era sărbătorirea *Omului de cultură, a medicului*, rememoram anumite imagini petrecute cu douăzeci și ceva de ani în urmă, când, la Biblioteca Municipală „Mihail Sadoveanu”, își lansa un volum de poezii. Atunci, notasem niște impresii despre D-sa, în sensul că nu mă așteptasem ca un om trecut de patruzeci de ani să arate atât de tânăr, luminos, atractiv, aievea învăluit de o aură spirituală pe care o transmitea celor din jur. Acum derulez acel film, amintindu-mi cu plăcere despre relația acestuia cu universul cunoașterii științifice, mediu de afirmare al carierei universitare, medic dar și specialist în medicina nucleară și în biofizică și alte titluri de îndeletniciri grele, în cibernetică și biologie. Firește, or mai fi și alte succese ale sale, dar pășind pragul aceluia for științific și cultural încărcat de atmosfera solemnă ce pulsa între pereții plini de cărți, am regăsit în persoana savantului C.D. Zeletin același om aproape neschimbat, cu zâmbetul pe buze, bucuros de oaspeți, ca un prieten al tuturor celor ce ne aflam invitați, răspunzând la salut cu o modestie afectiv îmbietoare.

Toate acestea au produs bucurie și pace. În mijlocul sălii, pe un podium improvizat, trona medicul-savant C. D. Zeletin, înconjurat de vorbitori, admiratori și moderator.

Privirea albastră ne îmbrățișa cu dragoste iar glasul său era plin de viață. Fără să exagerez, semăna cu cel de-acum mulți ani în urmă. Oare cine o fi contribuit la menținerea sa biologică atât de bine? Studiul intens? Cercetările de laborator? Timpul petrecut la

masa de lucru? Întrebări care mă frământă, dar răspunsul întârzie să vină... Cineva dintre vorbitori, probabil, poetul Radu Cârneli, tocmai când eu intram, prezenta publicului activitatea poetică-scriitoricească și de traducător din lirica Renașterii italiene. Premii pe măsură, cu medalie de aur. Premiul Uniunii Scriitorilor din București pentru traducerea din lirica franceză a volumului „Florile Răului” de Baudelaire etc. Nu le mai citez pe toate. Mă opresc aici, consolându-mă cu gândul că vitalitatea de-acum a sărbătoritului C.D. Zeletin vine de sus, cum spunea Shelley, din marele poem universal, prin poarta spiritului care este veșnic tânăr, însușire transmisă celui ce creează poezie.

C.D. Zeletin a scris și scrie mult. Îmi trebuie o sumedenie de pagini ca să citez titlurile lucrărilor sale, dar cum spațiul revistei îmi este limitat, mă rezum să spun că, medicul-savant C.D. Zeletin, născut în anul 1935, este un scriitor și un poet de marcă al zilelor noastre, cu care ne mândrim. Și așa cum singur mărturisește că: „*Grația lumii stă în mișcarea frumuseții ei, adică în eterna ivire și murire*”, și noi, la rândul nostru îi spunem, acum, la ceas aniversar, că, grație domniei-sale, lumea poezilor este mai plină de har și mai frumoasă. Să ne trăiți, C. D. Zeletin, într-un mulți ani!

Să fii cuvântul

*A hărăzit destinul să te spele
Ursitele în ape cântătoare
Iar Adonis te-a miruit cu-o floare,
Să ai măcar lumina unei stele.
În ochi ți-au pus albastru de cicoare,
Uimiri de ploii și vânturi calde,
Te-a-mpodobit sub ceruri de smaralde,
Urându-ți har și binecuvântare
Să fii cuvântul ochiului de rouă
Și-al dragostei din pâinea ne-ncepută
Din grâul ce se-nalță-n holda nouă.
Iar dincolo de toate ce se-ntâmplă,
Mărturisesc smerit acum și vouă,
Că ai în tine-un dram de sevă sfântă!*

Amurg sentimental, XI, 5(120), p.10, mai 2005.

CALEA SPRE ETERNITATE

...lui Dada la șapte decenii...

Greu accepti să scrii despre personalitatea unui spirit copleșitor prin multiplele valențe creatoare, de teamă că niciodată nu vei reuși să-i redai complexitatea sufletului. Cu ușurință poți scrie despre omul trecător, realizat ideal, ajuns pe culmile profesiei, fără teama că-i poți omite ceva din realizări, doar cu jena de a spune și a unge tartina cu prea multă obediență, senzație de moment ce nu ar aduce nici o favoare nimănui, doar umilință pentru tine și nevinovăție la celălalt. *Năuntru* a ales alternativa dificilă, punându-mă la încercare, altfel ar fi fost exasperat și probabil ar fi explodat în sute și mii de grăuncioare de nimicuri împrăștiate pentru a nu mai fi adunate veacuri...

...așadar am intrat în sala de spectacole a teatrului V.I. Popa, fastuoasă, numai catifea grenă și lumini odihnitore ochilor, suficient de cald pentru a mă simți confortabil lângă stăpâna doamnă. Așteptam cu nerăbdare, inima mărșăluia zgomotos în piept și emoțiile inundau sufletul pentru a-l auzi cât mai repede pe Dada, autorul volumului *Nu-i mai ajunge sufletului...!*

Valul de admirație a nimicit, a secat izvorul de invidie inocentă și indecentă, o oră m-a purtat pe creasta-i spumoasă, întruna făcându-mă să-mi simt spiritul inundat de extaz. La fel ca și altădată nu am reușit să-l protejez! Mi-a părut rău că s-a terminat, greu mi-am revenit din starea de exaltare și...

Siguranța în pronunția fiecărei fraze formată instantaneu mă făcea să cred că doar repetându-le ajunsese la perfecțiune, vibrația graiului exultantă, caldă și catifelată, ca unduirea strunei sub arcușul viorii, asociată cu fervoarea de-a reda metaforic orișice

mișcare sau înfățișare din natura ambientă, mi-au transpus trăirea întregului organism într-un mediu fascinant, mereu răscolit de senzații la superlativ. Am rămas surprins când confesându-se, urechile au auzit că, dintre calitățile omului, nu-l impresionează inteligența, talentul, geniul, vigoarea sau etc., etc., ci doar blândețea, trăsătură de caracter în care domnia sa excelează! Aș fi dorit să opresc timpul, să-l audiez o seară întregă pe coleg, pe scriitorul cu contribuții remarcabile în critica literară, în proza aforistică, în muzicologie și memorialistică, a cărui erudiție și rigoare științifică sunt dirijate și spre artă și literatură.

O pleiadă de personalități din lumea scrisului i-au comentat anvergura ideatică, personal invidiindu-i că l-au cunoscut înaintea mea, rămânându-mi doar plăcerea de-a reda o infimă parte din vorbele ce m-au încântat. Astfel:

„Poet delicat și labirintic, (...) este un alergător de cursă lungă, (...) el s-a născut cu cartea în mână, (...) este un artist, pradă unei singure pasiuni: creația. Tudor Vianu l-a numit *poeta doctus*, iar Perpessicius îl considera cap de serie între sensibili. Remarcabil italianist, are prea puțini rivali între cunoscătorii Renașterii italiene, iar versiunea lui pentru *Sonetele* lui Michelangelo este sau ar trebui obligatoriu să fie citată în cercurile cunoscătorilor” (George Bălăiță, *Medicină și poezie*, Ateneu, noiembrie 1995);

„Lirica lui (...) este una antiheraclitiană, obsedată de a obține închiderea/deschiderea mișcării gândirii, în monade de sine stătătoare, dar sunt încărcate de o dramatică tensiune existențială și ideatică” (M.N. Rusu, *Ipostaze neoclasice*, *Săptămâna*, 23 decembrie 1988);

„Capodopera lui Charles Baudelaire, *Florile Răului*, în versiunea poetului C.D. Zeletin, se parcurge de la un capăt la altul, cu o mare încântare estetică. Ea constituie (...) o remarcabilă biruință a expresivității românești, atunci când e chemată să încorporeze culturii noastre o seamă de realizări de prim rang ale poeziei universale.” (Ștefan Aug. Doinaș, *România literară*, 19 decembrie 1991);

„*Adagiile* poetului vor, parcă, să confrunte cu adevărul cel puțin câteva din experiențele spirituale trăite de un intelectual

umanist al veacului nostru. Conștiința de sine se autodefinesc la el din unghiuri complementare: în funcție de percepția rațională a palpabilului, dar și de căutarea intuitivă a inefabilului, de moral și de estetic, de actul viu și de expresia lui evanescentă. Încât momentul de trăire efemeră se visează, stenic, un produs pentru eternitate.” (Vlad Sorianu, *Cugetarea ca trăire, Ateneu*, martie 2000;

„*C.D. Zeletin* este nu numai o personalitate de prim rang, dar și o legendă în spațiul românesc. Un cărturar-artist, tulburător de profund, care trăiește frenezia cunoașterii temeinice, suferind cu melancolică luciditate de boala perfecțiunii. Poate și de aceea în preajma sa totul capătă relevanță maximă. Ca să nu-i mai amintesc talentul (literar, științific, muzical), erudiția fără ostentație, înțelepciunea, farmecul sau bunățatea ecumenică – înmănunchere aproape neverosimilă de însușiri, care va întimida întotdeauna. Parcă ar vorbi o altă limbă, ar vedea și ar simți altfel – acea senzație de imponderabilitate, pe care noi, muritorii, o încercăm doar în vis.

Adagii rămâne o provocare pentru cititor. Mai întâi, din cauza exuberanței (inepuizabile!), a imaginației verbale (pe care numai luciditatea, spiritul de ordine o strunesc) și a muzicalității textului, desăvârșirea lui aproape estompându-i înțelesurile, asemenea unei lumini prea intense ce va dizolva contururile. Apoi, chiar densitatea și polisemia discursului, gândit și cizelat cu talent de bijutier..., este seducția celui care surprinde continuu..., efortul de a intui raționamentul artistului va avea însă efect eliberator, inducând acea stare poetică prin care, ca un dar divin, spiritul se perfecționează, se potențează. Iată adevărata artă, cea care întotdeauna ne mântuie” (Alice Țuculescu, *Aforismul – paradox, metaforă, poezie, Viața medicală*, 4 februarie 2000);

„Discursul d-sale posedă o blândețe sapiențială ce ne duce cu gândul și la acel clasic tardiv care a fost Anatole France (...). O pagină demnă de un foarte înzestrat memorialist! (Despre *O vizită la Tudor Arghezi*, Gheorghe Grigurcu, *Un aristocrat al scrisului, Viața medicală*, 27 XI 2001).

Exuberanță, imaginație, muzicalitate, densitate și polisemia discursului, cizelarea frazei cu talent de bijutier, inteligență, blândețe până la seducție, câteva calități remarcabile ce induc starea prin care spiritul parcă se mântuie!

Mulți ani să trăiești, Dada, alias C.D. Zeletin!

24 aprilie 2005

Pagini medicale bârlădene, 88-89, pp.16-17, 2005.

O RECONFORTANTĂ CARTE DE POEZIE

De multă vreme voiam să scriu despre poezia lui *Nicolae Gorun*, membru al Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România (SMSPR), eminent ortoped, profesor universitar, dar am tot amânat din acea pornire firească a omului de a lăsa la urmă lucrurile importante. Zilele trecute însă, citind în *Pagini medicale bârlădene*, revista meritorie a colegului Nicu Botezatu, am fost zguduit de un vers cu tărie bacoviană: „*M-am săturat de câte știu...*”, pe care îl regăsesc în volumul de față.

Anotimpul iubirii e o carte de luat în seamă, un moment aparte în viața scriitoricească a SMSPR. Întreaga existență a poetului constituie acest anotimp. Atât de absorbantă e dăruirea, simțământul atât de arzător, comuniunea atât de fără fisură, încât poetul, nemairămânându-i clipe pentru prihana cea de toate zilele, îi cere Creatorului să-i înapoieze rugăciunile, deoarece n-a avut și nu are păcate (*Cântec pentru Arghezi*). E un păcat de mâna dreaptă această aserțiune, și nu întâmplător poezia îi este închinată neortodoxului poet al *Cuvintelor potrivite*, deși el nu și-a îndreptat poezia atât spre virtuți cât spre scăderi...

Femeia este subiectul aproape exclusiv al *Anotimpului iubirii*. Atracția irezistibilă pe care ea o exercită îi dinamizează lirismul. Un lirism imagistic, dar mai ales muzical. El ar aminti verlainianul *de la musique avant toute chose*, dacă autorul nu ar ține ca destăinuirea să fie întâi de toate clară, luând distanță față de acea *...chanson grise/ Où l'Indécis au Précis se joint*. De altfel, destăinuirea nici nu se putea să se facă sub auspiciile crepusculare proprii simbolismului, câtă vreme poetul i se adresează prea categoric, deci clar, femeii, ca unui Demiurg: *Tu, care m-ai creat și m-ai iubit*, încât te întrebi, citind atent poezia, dacă nu cumva este scrisă pentru Dumnezeu (*Cântec pentru adânc*). Dacă există

un ce ambiguu în ea, acesta ține de adresabilitate, nu de sinestezie. Senzualitatea poetului e de o naturalețe frapantă, departe însă de naturalismul liric, mântuită când prin metafora ideală, când prin comparația inspirată: ...*de așteptare bolnavă/ Buzele tale s-au topit ca o lavă/ Și-au curs pe buzele mele fierbinți/ Și pe dinți...* Nicolae Gorun pare beneficiarul mierei suave a cântecelor de iubire din întreaga lirică a omenirii. Transgresând eminesciana preferință algidă, el consună cu febrele poeților hedoniști de când lumea, de la cei ionieni, și mai ales de la cei persani, la cei români din prima jumătate a secolului al XIX-lea, amintindu-ne extazul presărat cu apoftegme al lui Anton Pan, cu al său *Spitalul Amourului*, ori al lui Costache Conachi. Aceștia – dacă limba română s-ar fi statornicit în evoluție pe vremea lor – ar fi fost astăzi poeți de marcă și ar fi fost citați ușor, cum e citit azi Nicolae Gorun: *Aștept o săgeată fierbinte/ Să-mi treacă prin suflet și minte/ Să mă taie cu flăcări...* (*Cântec disperat*). Căci comuniunii sufletești îi corespunde metaforicul amestec al sângelui, al respirației, al trupurilor. Reabilitând ceea ce este etern în romanță, poetul rămâne atlet al dragostei aprige și sacerdot al fidelității în iubire. Semn de maturitate erotică. E firesc, așadar, ca el să osândească sentențios neutralitatea afectivă: *Cine fuge de iubire/ Pierde umbra și trecutul...* (*Cântec pentru fuga de iubire*).

Nicolae Gorun ne oferă o carte alcătuită exclusiv din cântece de iubire, cântece închinare mâinilor, buzelor, săruturilor, statorniciei, secunde de iubire, dorului, geloziei, așteptării, regăsirii, singurătății, visurilor pierdute ș.a.m.d., unele fiind numite de către însuși poetul, indecise, altele inutile, repetate, imposibile,perate, ireversibile, stinghere etc. *În nimic nu mai cred pe pământ,/ Decât în al sânilor tremur și cânt* (*Cântec pentru Arghezi*). E o erotolatrie în care s-a consumat erotomahia, poetul sorbind acum liniștea pe care a cucerit-o ca pe un drept, bărbătește. El accede – atât cât iubirea senzorială îngăduie – la elevația spirituală și la percuția metafizicului.

În sfârșit, măiestria artistică! Nicolae Gorun e un poet adevărat, adică artist, care are ceva de spus. O șarjă a lui Al. Clenciu îl reprezintă, într-o siglă convențională, ținând într-o mână

lira și-n alta condeiu, emblemă a înfrățirii inspirației cu elaborarea, a dicteului interior cu munca pe manuscris. Astăzi, când în poezie haoticul ia progresiv locul armoniei, lirica sa pare un contrafort cu umărul viguros împlântat în edificiul, aparent șovăitor, în realitate elastic, al acestei arte biciuite de vânturile unei nebunii ce speră să-l năruie... Autentică, spontană și caldă, poezia sa confirmă – și aproape proclamă – faptul că ritmul și rima, prin constrângerea pe care o presupun, sunt creatoare, deci parte din actul demiurgic din care răsare poezia... Există apoi în versul său o forfotă miraculoasă a pădurilor și a zăvoaielor fericite. Poetul se dovedește mesagerul unui neam pe care evocarea frunzei verzi l-a introdus de milenii în măsura cântecului. Întregul volum iradiază o impresie de potrivire a toate cele, care îți dă sănătate. În universul lui există, de asemenea, un confort sufletesc și o medie a elementelor ce alcătuiesc echilibrul oglinzilor lăuntrice ale dragostei, în care cititorul se regăsește cu plăcerea clipelor lui bune. Înălțarea stă în aducerea aminte a realității erotice a știutului; invenția ar veni cu o înstrăinare rece. Uneori, consonanța sporește prin repetarea versurilor de la un catren la altul, sau prin trecerea unui catren de la o poezie la altă poezie. E un fel de reformare a pantumului, poezie cu formă fixă astăzi complet uitată. Prin împrumuturile pe care le săvârșește în structura poeziei, pantumul întărește coeziunea armoniei, după cum întărește și ideea fundamentală ce are și funcția cheii de portativ (*Cântec disperat* și *Cântec pentru disperare*).

Prin frumusețea ei, lirica lui Nicolae Gorun se extrapolează experimentalismului derutat al vremii noastre. Ea se ține departe de înnoirea de dragul înnoirii, de disoluția împinsă maniac să ia locul exprimării eului liric, de substituirea inspirației prin pulsațiile întâmplătorului. Actul de bun-simț are valoarea actului de curaj. Poezia lui se reține. Producția poetică a lumii de astăzi se caracterizează, printre altele, prin aceea că textul nu face priză cu memoria. Aceasta se întâmplă deoarece poezia nu satisface o necesitate a sufletului, ci mai curând a minților amatoare de acrobații verbale, dar acrobații fără virtuozitate (Trapezul e acrobație, însă de virtuozitate; el cere exercițiu și asceză, iar ceea

ce-l face primejdios e însăși apropierea de perfecțiune.) Poezia actuală este uitată imediat ce a fost parcursă.

Scris cu har și cu trăire, *Anotimpul...* poetului Nicolae Gorun e o carte a imploziei în iubire, singura care dă acces la perceperea infinitului din cel mai important afect al omului.

Viața medicală, XVII, 39(821), p.12, 30 septembrie 2005.

C.D. ZELETIN, *NU-I MAI AJUNGE SUFLETULUI...*, POEZII*

Note de lectură

De curând, de la Bârlad a pornit spre sufletele iubitorilor de poezie volumul lui C.D. Zeletin „Nu-i mai ajunge sufletului...”.

Editarea acestei cărți este un omagiu al „Academiei Bârlădene” adus președintelui ei de onoare și ilustrează, după cum mărturisește autorul în deschiderea volumului „întâia mea vocație, poezia”.

Volumul „Nu-i mai ajunge sufletului...” cuprinde antologiile: „Călătorie spre transparență” (1977) și „Andaluzia” 1986), precum și un ciclu intitulat „Sonete de odinioară”, deci selectări în ani diferiți din cuprinsul mai îmbelșugat al unui scris care, totuși, nu izvorăște atât din expansiune cât din retracție.

Lectura cărții ne-a prilejuit cunoașterea sau, mai degrabă, recunoașterea unei esențe poetice rare în care cuvintele cele mai simple devin potire ale dumnezeirii.

Am descoperit un poet de o mare sensibilitate care se oprește asupra văzutului pentru a ajunge la nevăzutul etern într-o continuă și dramatică încercare.

Pendulând între sacru și profan, C.D. Zeletin umple sufletul cititorului cu neliniștea căutării, a cutezanței și a îngenuncherii: „Atât început e-n cădere,/ și numai cădere-n natură” („Final”).

Întoarcerea la inocență: „La râpa mirifică vin și caut/ ce-a pierdut îngerul meu păzitor:/ dumnezeiasca notă de flaut/ și privirile ce nu dor...” („La râpa mirifică”), verticalitatea inutilă: „Înotătorul nu sare,/ iar brațele mării plâng toate și apa/ capătă iute/ o mie de ochi” („Ezitare”), tristețea acută a însingurării: „Își

* Editura Sfera, Bârlad, 2005.

sună oriundele nota/ de fin ferăstrău.../ Toamna trece prin toamnă,/ memoria prin memoria/ părerii de rău” („Pentru uitarea murmurului”), incantație de viață și de moarte: „Când împânzire/ și când reducere,/ pururi sosire,/ pururea ducere” („Andaluzia”) sunt tot atâtea ecouri ale zbaterii lăuntrice care înfioară și înalță trăirea lirică a poetului.

În ciclul „Sonete de odinioară”, poetul evocă oameni și locuri din Bârladul adolescenței cu o nostalgie profundă, care sugerează un paradis pierdut sau un *modus vivendi*.

Volumul, elegant și meticolos lucrat, se încheie cu un *curriculum vitae* și cu câteva păreri critice, din care am reținut-o pe cea a doamnei Alice Țuculescu: „C.D. Zeletin este nu numai o personalitate de prim rang, dar și o legendă în spațiul românesc. Un cărturar-artist, tulburător de profund, care trăiește frenezia cunoașterii temeinice, suferind cu melancolică luciditate de boala perfecțiunii. Poate și de aceea în preajma sa totul capătă relevanță maximă”.

Pagini medicale bârlădene, 88-89, p. 20, 2005.

MARCEL PROUST ÎN ROMÂNIA?

Connaisseur!

Elegantul număr 3 al revistei *Connaisseur* din 12-18 august a.c. (care „se distribuie împreună cu «Averea», «Ziua» și «Gardianul»”) cuprinde la pagina 19 articolul domnului Cosmin Zidurean, *Umbra lui Marcel Proust la Corcova*. Am dat să-l citesc imediat, cu sufletul pătruns atât de ecurile pe care acest tărâm fabulos, Corcova, evocator al importanteii familii Bibescu, mi le trezește cât și de reverberațiile prin care titlul intră în rezonanță, printr-o nobilă aliterație, cu admirabila poezie a lui Grigore Alexandrescu, *Umbra lui Mircea la Cozia...*

Dar... grozăvie! Articol mic, erori mari. Inexactități, substituirii de persoane, deformări de nume, mistificări. *Connaisseur* sau *ignorant*? Vrând să informeze asupra strălucitului precursor al esteticii informaționale, Matila Ghyka, șapoul ni-l oferă pe *Matila*, numele de botez, ca *Mathya*, iar pe *Ghyka*, numele de familie, ca *Ghica*, nesocotind faptul că ramura moldovenească a familiei, căreia îi aparține Matila, iscălea *Ghyka*, forma *Ghica* rămânând ramurii muntenești. Asta ar mai fi cum ar fi, dar autorul ni-l prezintă pe Matila Ghyka drept „inventator” al Numărului de Aur, ca și cum o categorie filosofică ori un concept estetic ar putea fi inventat, iar pe „inventator” ca fiind membru al Academiei Franceze, ceea ce e fals. Aceași cariată casetă le taxează de „frivole” pe Regina Maria, Maruka Cantacuzino și Martha Bibescu. Una din trei: ori autorul nu posedă înțelesul termenului, ori nu le cunoaște biografia, ori le confundă iubirile cu frivolitatea. Cel puțin în cazul Reginei Maria, un neadevăr proiectat asupra personalității ei, căreia țara îi datorează atât de mult, rămâne o impietate.

Dl. Cosmin Zidurean îl confundă pe soțul Marthei Bibescu, prințul George Valentin Bibescu, pe care îl învestește cu poziția de stăpân al Corcovei, cu vărul lui primar, prințul Anton Bibescu, scriitor și diplomat, adevăratul stăpân al acestei moșii mehedintene și prieten al lui Marcel Proust. Numai că numele lui nu e nici măcar pomenit, ceea ce e grav, deoarece dintre Bibeștii amintiți, el se cuvenea cel dintâi să fie numit într-o evocare a Corcovei și a atitudinilor lui Marcel Proust față de România. Faptul că Martha Bibescu „își petrecea verile” la Corcova, unde și le petrecea și soțul ei „doar atunci când nu era lansat în cine știe ce aventură în Africa, Iran sau America”, adică grosul vieții, e complet neadevărat. Cuplul princiari a trecut de câteva ori în viață pe la Corcova, cea mai mare parte a vieții petrecându-și-o, atunci când se aflau în Țară, la Posada, București ori Mogoșoaia. În privința relațiilor epistolare dintre Marcel Proust și Martha Bibescu, „vasta corespondență” de care încearcă să ne persuadeze autorul, se reduce la câteva scrisori ce se pot număra pe degetele de la o mână, iar întâlnirile lor, mai mult intersectări, la trei. E o realitate ce ar fi putut fi verificată ușor dacă autorul ar fi consultat, înainte de a scrie articolul, măcar indexul *Corespondenței* lui Marcel Proust, a cărei publicare, în 21 de volume, s-a încheiat nu de mult, sub îngrijirea exigentului Philip Kolb.

Dar... catastrofă! Aflăm că Marcel Proust „o vizitează în două veri la rând la Corcova” pe... Martha Bibescu! Corcova rămăsese un vis neîmplinit pentru Marcel Proust, unde, într-adevăr, voia să vină, dar la Anton Bibescu, nu la Martha, care nu stătea aici! Scriitorul francez n-a fost niciodată în România. Dacă n-a avut acces la vasta *Correspondance* a lui Marcel Proust, dl. Cosmin Zidurean putea să consulte studiile românești ale lui Mihail Sebastian, Valeriu Râpeanu, Cornelia Ștefănescu, Maria Brăescu ș.a., mai la îndemână.

Am spus că prințul Anton Bibescu nu e nici măcar pomenit. Într-un fel, este și nu este, deoarece dl. Cosmin Zidurean vorbește de cei doi frați Bibescu, stăpâni ai Corcovei, dar le dă numele de... *Julien* și Emanuel. Însă chiar dacă i-ar fi numit just, adică *Anton* (nu *Julien*!) și Emanuel, greșeala tot rămânea, deoarece harababura

genealogică a domniei sale le atribuie drept tată pe vărul lor primar, George Valentin Bibescu, și nu pe prințul Alexandru Bibescu, așa cum era în realitate.

Ignarul articol conține și cinci fotografii: prima, a domnului Cosmin Zidurean, a doua a lui Marcel Proust, a treia a pseudo-proprietarului Corcovei, prințul George Valentin Bibescu, a patra a Marthei Bibescu și a cincea a unui vrej de viță de vie. Slujind justetei, aproape toate puteau lipsi, însă obligatorie era fotografia prințului Anton Bibescu, marele prieten al lui Marcel Proust și unic stăpân al Corcovei, ale cărui nenumărate scrisori primite de la marele scriitor francez constituie substanța volumului *Lettres à Bibesco*, préface de Thierry Maulnier, La Guilde du livre, Lausanne, 1949.

Aflu dintr-un alt ziar că domnul Cosmin Zidurean este psihoterapeut și oenolog. Deformările domniei-sale îmbracă, într-adevăr, aspectul unei anamorfoze etilice, singura coerență fiind cea gramaticală, ceea ce se întoarce și anulează prima aserțiune. A nu ști nu este neapărat o vină, dar semidoctismul este, mai ales atunci când e agresiv. În ce constă agresivitatea? În a-l afișa cu nonșalanță în presă, de la care presă se presupune că, totuși, omul, dacă nu învață, află totuși ceva. Și acest ceva trebuie să fie exact. Autorul face harcea-parcea un subiect care, cu siguranță, era vrednic de un destin mai bun. Îndrăzneala prin care vraiștea documentară iese în arenă realizează un efect de frivolitate imorală. Domnia-sa se va mâhni, sunt sigur, citind rândurile acestea; eu aș fi însă fericit știind că o cât de mică parte din umbrire ar pune-o pe seama domniei sale.

România literară, XXXVIII, 41, 19-25 octombrie 2005, p.14.

2006

MODELELE SEDUC, MODELELE SE DUC...
C.D. ZELETIN ȘI IAȘUL

În primăvara anului ce tocmai s-a scurs, la „Zilele Bojdeucii” din Țicău a fost invitată o personalitate de prim rang a spațiului cultural european, C.D. Zeletin, primul traducător în limba română al operei poetice complete a lui Michelangelo și al „Florilor Răului” – (cea dintâi versiune românească integrală a unui singur traducător), prozator, eseist, istoric al medicinei, genealogist, epigramist, biofizician – profesor universitar, cercetător în domenii diverse ale medicinei (...). Un asemenea Om merita măcar să fie așteptat de cineva la gară, la hotel, sau măcar condus la Bojdeucă. În fine, să spunem că gazdele erau ocupate cu organizarea concursului de desene pe asfalt ale copiilor, dar chiar și în biroul directorului complexului muzeal acesta a fost tratat cu aceeași indiferență de până atunci. În timp ce profesorul vorbea de Petrarca, sosiră câțiva membri ai *grupului purtător de talangă* (regizori ai provocării dezordinii), tot vesel, care de atâta cantitate de poezie cât înglobau nici nu au observat cine era la masa la care tocmai se așezaseră – miopia de caracter a intelectualilor ieșeni!

„Ich kneipe diese Nacht! Sollte ich meinen weg nicht mehr finden so befestigen Sie mir gefl. diesen Zettel im Knopfloch und SENDEN MICH HEIM Name... Wohnung...” („Astă noapte fac chef! Dacă din întâmplare voi rătăci drumul, atârnați-mi acest carton la butonieră și trimiteți-mă acasă. Numele... Adresa...”). Aceste cuvinte erau scrise pe niște cartoane pătrate ce se vindeau la prețul de 5 pfenigi bucata la papetării, studenților de la sfârșitul sec. al XIX-lea din Jena – Germania, ce obișnuiau să chefuiască noaptea; aveau o gaură prin care se trecea un șiret cu care se puteau atârna la butonieră. Cam astfel de cartonașe ar trebui să se găsească astăzi în papetăriile Iașului pentru a fi achiziționate de

către scriitorii locali, nu de alta, că poate se mai greșește și mai este dus câte unul spre dimineață nu la draga lui soție, ci la amantă (era să zic bibliotecă!) și-i deschide chiar soțul care nu va ține cont că-i *marele scriitor* și-i va îndrepta cifoza (curbura bine formată și întreținută, înainte de... și post..., deoarece plecăciunea i-a prins bine mereu!).

Pagini medicale bârlădene, IX, 94-95, p.25, ianuarie-februarie 2006.

O CARTE POLIEDRICĂ.
OMAGIU C.D. ZELETIN 70

Medicul, profesorul universitar de biofizică, omul de știință C. Dimoftache este știut în lumea literaților și a iubitorilor de literatură îndeosebi ca scriitorul C.D. Zeletin. Președinte al prestigioasei societăți a medicilor-scriitori – care în Bucovina este reprezentată de condeii și cărțile dr. Ioan Iețcu –, C.D. Zeletin este un poet cunoscut, deși „retras în compania clasicilor, unde se simte bine și, mai ales, fidel sieși” (Laurențiu Ulici), publicat înainte de 1989 de edituri ca Eminescu și Cartea Românească, și un prețuit tălmăcitor din lirica italiană și franceză, cu mai mult de un raft de cărți pe care și-a înscris numele. Pentru că le-am răsfoit cel mai des, vom pomeni doar două, amândouă apărute în ceea ce a fost în ultima jumătate a veacului trecut valoroasa BPT, *Sonetul italian în Evul mediu și Renaștere* și *Poezii de Michelangelo*, cărora le-a realizat exemplar, cu harul poetului și știința desăvârșitului vorbitor de italiană, versiunea românească. De altfel, a și crescut în atmosfera plină de vrajă instaurată în casa părintească de o reproducere după tabloul lui Henry Holliday, „Întâlnirea lui Dante cu Beatrice”. Amănuntul îl aflăm din volumul *Omagiu C.D. Zeletin 70*, tipărit la sfârșitul lui 2005 prin osârdua a două instituții extrem de dinamice în peisajul cultural al Moldovei, *Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Bacău*, sub direcția lui Constantin Donea, și *Centrul Internațional de Cultură și Arte „George Apostu” Bacău*, director Geo Popa. Elegantă – concepția grafică și coperta purtând semnătura pictorului Ilie Boca –, apariția editorială pe care o semnalăm acum are o atractivitate a conținutului și a ilustrațiilor mai puțin întâlnită la lucrările de acest gen. Meritul îi aparține în bună măsură coordonatorului ediției, Constantin Donea, favorizat însă în

întreprinderea sa de condiția de personalitate poliedrică, după cum îl caracteriza Ovidiu Drimba, a lui C.D. Zeletin. Și nu mai puțin de numele mari, de personalitățile al căror drum s-a întâlnit, într-un fel sau altul, cu acela al lui C.D. Zeletin. Și nu în ultimul rând de inspirata opțiune legată de „aspectul miscelaneu”, de varietatea sumarului, care nu reunește, conform obiceiului, doar gânduri, evocări la aniversară, ci și studii, cronici, eseuri, interviuri, corespondență, documente (de ex., „Modificările lui Tudor Vianu pe dactilograma poeziei *Măinile lui Enescu* de C.D. Zeletin, prin care căuta să găsească un sinonim expresiei *Acel ce ține...* Adică Dumnezeu, în încercarea de a face ca poezia să treacă de vigilența cenzurii comuniste și atee... mărturie importantă atât pentru asprimea vremurilor, cât și pentru afecțiunea pe care marele estetician i-o purta lui C.D. Zeletin”).

Entuziasmându-ne, ca de multe alte ori, și de această carte purtând marca Direcției de Cultură Bacău, în vremea lui Constantin Donea și a ilustrei sale echipe, să spunem însă adevărul până la capăt. Cum să nu te intereseze, să nu te captiveze o carte în care găsim rânduri scrise de George Emil Palade, G. Tutoveanu, Perpessicius, Tudor Vianu, Constantin Călin, A. E. Baconsky, Al. Philippide, Dan Grigorescu, Radu Cârneli, Theodor Codreanu, Ion Larian Postolache, Laurențiu Ulici, Alexandru Balaci, Viorel Cosma, M. N. Rusu, Ștefan Augustin Doinaș, Edgar Papu, Valeriu Cristea, George Bălăiță, Emil Manu, Geo Vasile, Victor Kernbach, Gheorghe Grigurcu, Vlad Sorianu? Mai mult decât atât: o carte cu și despre scriitorul C.D. Zeletin.

Crai Nou, Suceava, XVII, 4131, p.4, sâmbătă, 11 martie 2006.

C. D. ZELETIN – OMAGIU 70

Cu prilejul împlinirii unei vârste deosebite, am bucuria de a scrie despre un om care reprezintă cu adevărat un etalon pentru cultura solidă, care îndeplinește toate datele intelectualului, nesupus canoanelor modelelor literar-culturale ori ale intereselor asumate politice. Mai corect spus, mă voi referi indirect la domnia sa, având drept ajutor un volum omagial, dedicat lui C.D. Zeletin de către *Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Bacău* și *Centrul Internațional de cultură și Arte „George Apostu” Bacău*, gest posibil și datorită unor organizații ce au sprijinit financiar apariția în condiții optime a acestei cărți.

Prin urmare, eforturile culturale ale lui C.D. Zeletin, firește, reușitele acestuia, sunt surprinse într-un mod inteligent de cei care au „scotocit” prin arhivele domniei sale. Într-o manieră cât se poate de fericită, autorii acestui volum nu au complicat în vreun fel prea pretențios materialul luat în considerație și au ordonat textele ținând cont exclusiv de factorul cronologic. Deși ar putea să apară unui cititor neatenț drept ușor neunitară, cartea se constituie până la urmă, tocmai datorită acestui posibil inconvenient, într-o mărturie caldă și la obiect care scoate în evidență datele de substanță ale cărturarului.

Îmi este într-adevăr foarte greu în a mă hotărî despre ce să vorbesc mai întâi, așa încât pe primul loc se va afla când intelectualul rasat C.D. Zeletin, când materialul cărții apărute.

Din dorința de rigoare, voi menționa câteva aspecte ce țin mai mult de forma cărții. După „Nota asupra ediției” semnată de Constantin Donea, urmează un *curriculum vitae* impresionant care se poate transforma într-un instrument activ de orientare pentru cititorul care nu este obișnuit cu numele C.D. Zeletin. Imediat acestuia, urmează un mic sector al „părerilor critice”, care adună

nume impresionante pentru spațiul cultural românesc. De altfel, multe dintre ele se vor regăsi de-a lungul „Crestomației”, acolo unde, scrisorile de la și dinspre C.D. Zeletin, alături de cronici ori recenzii, alcătuiesc împreună un metaroman al cărui personaj principal este fără doar și poate omul care a excelat atât în spațiul literelor cât și în cel strict profesional. Ultimele pagini sunt rezervate fotografiilor care atestă la rândul lor diferite afinități. Nu cred că este acum momentul de a reface traseul cultural al lui C.D. Zeletin, dar țin să atrag atenția asupra unui fenomen rar pentru spațiul actual, marcat de tarele unei societăți aflate în permanență în căutarea miraculosului. În mod clar, l-aș situa pe C.D. Zeletin în categoria celor care și-au căutat drumul, care au avut răbdarea și tăria de caracter de a ocoli mirajul succesului imediat. Atât cărțile proprii, cât și cele care l-au avut drept coordonator nu s-au bucurat în imediat de un „succes de piață”. Slavă Domnului, C.D. Zeletin nu a fost pentru niciun moment un „nume de succes”. Nu vreau ca textul pe care îl scriu să fie un „laudatio” dus către extrem dar nici nu pot să ocolesc aceste date ce se înscriu în firescul personalității domniei sale. Cât de mult mai contează pentru publicul de astăzi cine semnează prefața ori cine realizează traducerea? În urma publicării „barometrului cultural”, cred că asemenea întrebări stârnesc zâmbete justificate. Activitatea prodigioasă (scuzați cuvântul care aparține altor „vremi”!) a domniei sale mărturisește o construcție de tip enciclopedic care vine să completeze acea linie fericită a unor nume precum George Enescu, George Emil Palade, Constantin Brâncuși etc. Știu, alăturarea numelui său acestei serii cu totul de excepție ar putea stârni unora zâmbetul dar îmi declar răspicat prețuirea pentru un om care a trudit aproape la limita inimaginabilului pe două „fronturi” clar distincte cu rezultate dintre cele mai speciale. Nu îmi permit și poate nici nu ar fi acum rostul de a menționa toate distincțiile de care s-a bucurat, toate volumele la aparițiile cărora a fost „vinovatul” principal.

Dincolo de acestea, va rămâne pentru mult timp un orizont înspre care ne trimite autorul unor traduceri în spiritul textelor, un spațiu al dorinței de echilibru și armonie în care principiile

valorilor clasice să întâlnească oportun exuberanța celui care trăiește din actul studiului.

Concret, materialul cărții, așa cum am afirmat deja, adună scriori (în marea lor majoritate între Perpessicius și C.D. Zeletin), cronici, recenzii și interviuri. Odată cu lectura, multe sunt paginile pe care le-am reținut, la al căror conținut aș fi rămas pentru comentarii mai mult timp. Cu greu voi trece peste suita încurajărilor lui Perpessicius și ale lui Tudor Vianu care întrevăzuseră în tânărul C.D. Zeletin o mare promisiune ori peste diferitele aspecte legate strict de mediul social, în care oameni de o moralitate îndoielnică aveau puterea de a lua decizii, adesea dintre cele mai bizare. Toate acestea sunt lizibile pentru ochiul atent, odată cu parcurgerea scrișorilor. Mult mai importante sunt însă rândurile de fond, precum materialul lui A.E. Baconsky – „Sonete de Michelangelo în traducerea lui C.D. Zeletin” ori cele scrise de Al. Philippide (într-o însemnare din 1967), Radu Cârnelci („Lirica transparenței”, „Marele florilegiu”), Valeriu Cristea („Respiro în amonte”) etc. Alături de multe altele, excelente și ideile din interviurile luate de către Sergiu Adam, Alice Țuculescu, George Bălăiță (unul dintre ele nuanțând aspecte filosofice ale condiției intelectualului).

Lectura cărții este generatoare de informație prețioasă iar „personalitatea poliedrică” a lui C.D. Zeletin ar putea foarte bine să garanteze principii în efortul reîntregit de a justifica nevoia de echilibru valoric. Într-un final, o apariție sub forma unui omagiu la cei 70 de ani ce se împlinesc în aprilie. Personal, rămân în așteptarea volumului despre principesa Elena Bibescu, iar, până atunci, îmi permit să urez un simplu dar sincer „Mulți ani!”.

Ateneu, XLIII, 4(440), p.20, aprilie 2006.

„NU-MI ÎNȚELEGE CLIPA TIMPUL...”

C.D. Zeletin, *Cartuș hieroglif*

Voisem să văd Oltul cum se revarsă în Dunăre. Stăteam pe promontoriul colbăit și mi-era rușine că nu deslușesc nimic. O apă leneșă trecea pe nesimțite într-alta la fel de adormită. M-am consolată atunci, rostind în gând versurile michelangiolesti de îndemnare: *Întoarceți-mi, izvoare și voi, fluvii,/ Acea străină undă călătore/ Care vă umflă și vă dă vigoare/ Căci firea voastră tumultoasă nu vi-i.*

Peste ani, stăteam de vorbă în răcoarea unei case, altădată boierești, de pe Calea Victoriei, cu un om pe care nu-l puteam dibui. Se interesa de corespondența Reginei Elisabeta cu Elena Bibescu, din care publicasem câteva piese. Mă asculta răbdător cum înșiram povestea fondului, cam sigură pe mine, brodând în jurul Bibeștilor, a Palatului Regal și, inevitabil, a lui George Enescu. La un moment dat am văzut o sclipire jucăușă în ochii interlocutorului, semn că știa prea bine totul și multe pe deasupra. Această senzație de autosiguranță, topită cu încetul, la o simplă privire, trebuie s-o fi încercat mai toți cei care stau de vorbă cu *doctorul C. D. Zeletin*.

Un istoric adună toată viața informații, date ce par certe, mărturii, bârfe, ba chiar lucruri scandaloase. Un medic biofizician, poet și tălmăcitor desăvârșit al lui Michelangelo sau Baudelaire (ca să-i amintesc doar pe cei dăruiți integral înțelegerii românilor), face ceva în plus: dă coerență cunoștințelor, refuză să le lase stinghere, le adună, la compară, le completează. Iar nesfârșita curiozitate și nevoia de ordonare îi înlesnesc dialogul. Să discuți poezia din perspectiva cititorului și deopotrivă a creatorului, să-i simți pe marii critici literari și esteticieni nu doar din opera lăsată,

ci și din conversațiile peripatetice ori corespondența tainică purtată cu ei, să te urmărească ani de zile răcoarea gliptotecii din Atena ori să cauți legătura genealogică a lui Enescu cu familia greco-bulgară a Vogorizilor – toate acestea sunt un crâmpeli din personalitatea doctorului Zeletin.

Ea se dezvăluie uneori în conversație. Într-o lume grăbită, care se îndreaptă primejdios spre comunicarea monosilabică prin *e-mail*, doctorul-poet găsește răgazul, chiar dacă face apel, la rându-i, la un instrument al civilizației nu mai puțin centenare, telefonul, să zăbovească asupra prozodiei, a genomului, a descoperirilor arheologice, azi în parte irosite, de la Burdusaci... O plajă de subiecte cuceritoare care pentru tine, cel de la capătul firului, creează dependență; aș zice adicție, ca să fiu mai aproape de exprimarea medicală. Stânjeneala în fața dovezilor de prețuire, ușurința cu care ȘTIE mă îndeamnă să cred că profesorul nu-și cunoaște totdeauna valoarea intrinsecă, ascendentul asupra semenilor, forța interioară. Or, dacă le gândește în intimitatea cabinetului său de lucru, faptul nu răzbate mai niciodată în afară. Abia după mai multe „telefoniade”, am înțeles că versurile care mă obsedaseră atunci când stătusem dezamăgită la confluența apelor fuseseră transpuse în românește de C.D. Zeletin. Cum de le memorasem fără să iau aminte la *traduttore*? Poate că multe persoane din preajma sa dau dovadă de aceeași ingraturitudine. Se împărtășesc din vastele-i cunoștințe, își alină beteșugurile cu sfaturile sale, încearcă un sentiment de *bine* în apropierea sa și... merg mai departe fără să înțeleagă totdeauna cât datorează acestui *om fără egal*. Mă tem însă că de cele mai multe ori doctorul însuși nu-și dă seama cât de trebuitor, cât de indispensabil e celor din jurul său. Ori vrea să se închidă în sine și să-și repete propriul vers: *Nu-mi înțelege clipa timpul...*

Viața medicală, XVIII, 15(849), p. 15, 14 aprilie 2006.

MARGINALII LA UN „OMAGIU”

Scos la sfârșitul anului trecut de două instituții culturale ale județului Bacău (Direcția pentru Cultură și Centrul Internațional „Gh. Apostu”), volumul *Omagiu/C.D. Zeletin 70** impresionează prin mai multe elemente. Delicat la pipăit, e „ponderos”, cum se spunea odinioară, adică mai greu decât la cântărirea din ochi. Coperțile, de culoare gri metalic, par răcoroase. Pe prima e imprimat un portret fotografic al „septuagenarului”, care arată însă mai tânăr și de o sănătate prosperă. Figura sa exprimă un echilibru interior perfect: ardent și glacial, entuziast și sceptic, indulgent și sever, familiar și distant, satisfăcut și nemulțumit etc., toate în cantități farmaceutic egale. Sobru, academic, titlul *Omagiu* e onest, exact, deși înăuntrul lui nu sunt texte scrise exclusiv în vederea momentului aniversar, cum se întâmplă în alte cazuri: unele au aproape jumătate de veac. Exactitatea e dată de faptul că despre C.D. Zeletin s-a scris mereu „pozitiv”, „de bine”, omagial. Un fericit, autorul *Călătoriei spre transparență* a trecut prin viața literară ca printr-o grădină cu flori fără spini. Nu l-a „înțepat” nimeni. Cum se explică această situația privilegiată, rarisimă? Răspunsul cel mai la îndemână ar fi că n-a deranjat, că a părut mai curând purtătorul unui „violon d’Ingres”, fără ambiții literare și sociale, decât un poet angajat în competiția pentru întâietate. Celălalt răspuns – mai corect, cred – e că a urmat un drum singular, aspru: a muncit tot timpul pe ogoarele tari, îmbătut de ideea de perfecțiune, pentru o recoltă ideală. În fața unei asemenea opțiuni, meschinăria confrăților e neputincioasă!

Omagiul are și un sens invers: dinspre autor către comentatorii săi; niciunul din ei n-a fost ignorat. E un exemplu de politețe fără precedent. Sunt peste cincizeci, de vârste, de „grade” și de la

* Cu o „Notă asupra ediției” de Constantin Donea.

publicații diferite. Și totuși cineva își începe articolul așa: „Critica nu s-a ocupat mai deloc de...” Înțeleg că a vrut să-și creeze un pretext, dar, în ciuda acestui fapt, nu pot să nu mă întreb la ce absențe s-o fi gândit înainte de a da drumul afirmației. Gheorghe Grigurcu, Valeriu Cristea, Ion Rotaru, Ovidiu Drimba, Laurențiu Ulici, Theodor Codreanu, Emil Manu, Dan Grigorescu, M.N. Rusu, Cornel Mihai Ionescu, Geo Vasile, Alexandru Balaci, Vlad Sorianu, care au scris despre C.D. Zeletin, nu alcătuiesc un lot reprezentativ al criticii? Frapează, desigur, lipsa de pe această listă a lui Nicolae Manolescu și Eugen Simion. E, oare, un semn care să provoace îndoieli asupra valorii literare a operei celui omagiat? Să fim rezonabili: nu atârână chiar totul de cuvântul lor, mai ales când e vorba de – să zic – aprecierea unor traduceri. Pornit la drum cu încurajările și susținerile lui Perpessicius, Tudor Vianu, Al. Philippide, A.E. Baconsky și, mai apoi, Ștefan Aug. Doinaș sau Edgar Papu, C.D. Zeletin a avut suficient *viaticum* pentru a merge mai departe și fără confirmarea celor doi corifei sau a altora aflați pe scaune înalte în breaslă. Un rol important l-au avut, după aceea, „afinitățile elective”, prietenii sale cu câțiva literatori ai vechii „Academii bârlădene”: I. Buzdugan, G. Tutoveanu, G.G. Ursu, obstinați meșteșugari ai cuvântului. Îndrumători discreți, ocrotitori, aceștia l-au ajutat să se dezvolte normal, organic, în liniște. Un *poeta doctus* nu se formează rapid, în salturi.

Obținută ceva mai greu decât alții din generația sa, consacrarea (nu numai ca traducător, ci și ca poet original) i-a venit cam pe la mijlocul anilor '80. Atunci începe să dea interviuri. Din punctul meu de vedere, acestea (în număr de peste zece) constituie unul din capitolele cele mai atractive ale volumului. Ce-a fost întrebare? Despre origini, despre pseudonim, despre dubla natură de medic și scriitor, despre traduceri din italiană și franceză (și care e legătura dintre ele și poezia proprie), despre rolul intelectualului etc. Să nu uit: cineva a vrut să afle dacă l-a tentat vreodată cariera ecleziastică, întrebare absolut legitimă pentru un om cu o existență aproape serafică și un scriitor care crede că „arta e subiacentă vieții morale”, etic în fiecare gest și în fiecare cuvânt. M-a interesat, deopotrivă, ce și cum răspunde. Eleganța se îmbină cu fermitatea, iar lucrurile cele mai profunde sunt exprimate clar și nuanțat. Remarcabilă e, de asemenea, reacția

reținută (să-i zic smerenie?) cu care primește laudele, cât și decența în autoaprecieri. Din nefericire, nu prea am loc de citate. Mă rezum așadar la două-trei mărturisiri despre „romanul muncii de laborator”: „Elaborez extrem de greu, totdeauna cu reflexele restricției și autocenzurii”; „șterg și tai”; „retracție și expansiune”. C.D. Zeletin e un auditiv: formulările optime, cu tot ce presupun acestea la un poet (figuri de stil, ritmuri, coeziuni, rime), le-a obținut prin recitări *ad alta voce*, repetate și prin reveniri în timp asupra lor. Cu el se poate discuta despre frumusețea unui sunet sau a unei silabe. Prin comparație, mulți filologi par „afoni”, lipsiți de subtilitate în percepția și analiza limbajului. Evident. Nu-i lipsesc nici însușirile plastice, pe care le subordonează voinței de a fi transparent și exact, fin și pregnant. De altminteri numeroasele sale izbânzi estetice (mă tem că nu le-am reperat pe toate) n-ar fi fost posibile fără o atare mobilizare de calități și de cunoștințe. Profesorul de medicină ar putea fi eminent și ca profesor de traductologie și stilistică. Știința și experiența sa depășesc teritoriile didactice, de manual: au farmecul exemplului surprinzător și în același timp îndelung reflectat.

Divers, complex, volumul *Omagiu* e, în mare parte, un banchet de cea mai bună calitate, succulent, instructiv, plin de sugestii. Între multele lucruri ce ar merita relevate, unul, care îmi stă la inimă, e respectul religios al celui ce-a scris *Ideograme pe nisipul coridei* și *Amar de vreme* pentru documentele de arhivă: texte, corespondență, acte, albume. „Ilustrațiile” constituie, realmente, un prilej de încântare. Pe marginea unor dintre ele s-ar putea comenta la proporții epice. Fotografiile arată un C.D. Zeletin jovial (mai ales la tinerete), de o veselie armonioasă, în contrast cu melancolicul din poeme și evocări.

În fine, la capătul unei cronici cu rest (au rămas neatinsse destule aspecte), se cuvine să evidențiez, într-un paragraf special (și o fac nu pentru că aceste „marginalii” sunt destinate unei publicații locale), simpatia constantă a scriitorilor băcăuani și ex-bacăuani pentru omul și poetul C.D. Zeletin, manifestată prin cronici, recenzii, interviuri. E „al nostru”, chiar dacă trăiește la București.

Vitaliu (Bacău), XV, 1-2(23), p.19, aprilie 2006.

I. NECULA

C. D. ZELETIN

Cu ceva timp în urmă am fost anunțat de la Oficiul Poștal că am de ridicat un colet mai pântecos sosit de la București. Nu mică mi-a fost mirarea când am văzut că expeditorul era chiar delicatul poet C.D. Zeletin și conținea ultimele sale adunări livrești cu care dorea să mă pună în cunoștință – după un obicei mai vechi, același prin care m-a pus în posesia tuturor izvoadirilor sale. Cum aș putea, mai bine, să-mi exprim gratitudinea față de gestul său calofil și generos, decât printr-o răsfoire a volumelor nou-primite.

Una dintre ele, cea mai voluminoasă, adună o parte din corespondența și din mărturiile exprimate de-a lungul anilor de importante personalități ale vieții literare și științifice de la noi. Autorul a întreținut o bogată corespondență cu contemporanii săi, s-a aflat într-un permanent schimb epistolar cu poetul George Tutoveanu (personalitate catalitică a vieții culturale bârlădene), Perpessicius, Tudor Vianu, George Emil Palade (singurul român laureat al Premiului Nobel), Theodor Codreanu, Mihai Niculescu (multă vreme angajat al B.B.C. Londra), scriitor pe care C.D. Zeletin l-a publicat postum în două volume reprezentative și încă mulți alții.

Au scris despre cărțile lui C.D. Zeletin cam toate personalitățile importante ale țării. Poetul Zeletin își adună cronicile de pe unde-au fost împrăștiate și le consacră spațiul cel mai generos din economia cărții. Autorul nu face o demarcație parculară: partea consacrată corespondenței și cea rezervată opiniilor critice. Nici n-ar fi fost necesară pentru că opinii și păreri critice coexistă din abundență și în partea epistolară. Ordonarea lor cronologică era, de departe, modul cel mai potrivit de organizare a materialului. Sunt adunate cronicile semnate de Mihai Brâncoveanu, Radu Cârnelci, Laurențiu Ulici, Ștefan Aug. Doinaș, Valeriu Cristea, Vlad

Sorianu, Ion Rotaru, Alice Țuculescu, Gheorghe Grigurcu, Constantin Călin și încă mulți alții.

Comentând volumul cu traducerea lui Zeletin a sonetelor lui Michelangelo, Al. Balaci spunea: „Om de știință și artist, C.D.Z. demonstrează o vastă cultură, o cunoaștere profundă a limbii din care traduce și în care traduce cu toate subtilitățile și nuanțele lor spirituale”. Are dreptate.

Nu mai insistăm asupra acestui aspect ce-ar da articolului nostru dimensiuni imposibile pentru condiția lui de simplă semnalare a unui fapt cultural. Amintesc doar că prin intermediul lui Mihai Niculescu de la Londra, versurile lui C.D. Zeletin au ajuns și pe masa lui Cioran care, la fel, s-a pronunțat cu cuvinte elogioase. „Ai scris o carte admirabilă, îi scria și Mihai Niculescu la 10 ian. 1977, cu prilejul apariției volumului său „Petreceri”, cu care sunt bucuros și recunoscător că m-am întâlnit” (p.114).

Pe C.D. Zeletin l-am cunoscut cu mulți ani în urmă (decenii chiar) cu prilejul unui simpozion consacrat poetului Ștefan Petică. Mai erau prezenți G.G. Ursu și Zina Molcuț – amândoi trecuți între timp în lumea umbrelor. Era tânăr, colocvial, răspânda în jurul său un confort intelectual ce-și avea izvorul într-o sagacitate laborioasă și coagulantă. Spiritualiza până și relativul cel mai banal. Trăgea în sus, într-o formă silfidă și focalizatoare orice subiect ar fi intrat în discuție. Știa drumul spre esență și-ncerca să dreneze discuția spre o finalitate izbăvitoare. Era o toamnă târzie și toți patru ne-am îndreptat spre casele profesorului Constantin Solomon din Satul Nou. Seară superbă. C.D.Z., dar și G.G. Ursu erau într-o vervă molipsitoare. De-ar fi fost adunate toate epigramele reproduse, ar fi rezultat o broșurică destul de apetisantă. Dar, probabil, și noi după gratii. „La Tecuci am trăit apogeul toamnei”, îmi scria C.D.Z. la câteva zile după eveniment.

De altfel, am rămas într-o relație perfectă. O relație epistolară, pentru că prilejurile de întâlnire „față către față” apăreau rar. M-a onorat cu toate lucrările sale și am un regret că n-am reușit, pe toate, să le semnez în presa noastră culturală.

S-a ocupat de filozoful Ștefan Zeletin – uitat de mult și lăsat într-o nedreaptă indiferență. S-a îngrijit de reeditarea pamfletului

„În țara măgarilor” și i-a reconstituit, cât i-a stat în putință, traseul vieții fugare și al formării intelectuale la universitățile din Occident. A descoperit acte și documente privind trecerea sa prin universitățile din Leipzig, Paris, Erlangen și Oxford. Oricum, cartea sa „Ștefan Zeletin, contribuții documentare”, Editura Corgal Press, Bacău, 2002, rămâne referențială pentru cei interesați de destinul acestui gânditor pentru care nu s-a construit încă soclul potrivit. Și tot poetul C.D.Z. s-a ocupat și de ridicarea unui bust al filozofului în satul de baștină, Burdusaci.

N-am putut să particip la festivitatea dezvelirii, dar am fost primul pelerin care a vizitat lucrarea imediat ce s-a ivit posibilitatea. Multă vreme i-am urmărit rubrica alimentată lunar în revista „Ateneu” – rubrică vivanță, tonică și, de multe ori, mărturisitoare. Ulterior le-a adunat într-o carte, la care recurg deseori când simt nevoia unei desfătări a lecturii.

Pe C.D. Zeletin l-am simțit întotdeauna aproape. Totdeauna am găsit la el un gând bun și o vorbă de îmbărbătare. Cu deschiderea sa spre oameni și cu aplecarea sa către prietenie, nu mai este de mirare că s-au adunat atâtea mărturii de dragoste și prietenie ce s-au structurat într-un volum omagial de 570 de pagini. Cum scria Edgar Papu într-o dedicație din 1972: „poet distins și om de cultură, care m-a uluit prin polivalența facultăților sale”. Sunt cuvinte pe care le-ar putea rosti toți cei care l-au cunoscut și i-au simțit prezența tonică prin apropiere.

De asta spun: la toate mărturiile adunate în această carte omagială împletim și noi o cunună de flori întârziate culese din câmpia Tecuciului. Știm că urarea noastră vine târziu, dar vine din inimă și din cele mai calde simțăminte.

La mulți ani C.D. Zeletin, să fii sănătos și apt de travaliu. Încă este mare nevoie de clarvederea ta în aceste vremuri smintite și de mare vraieste sufletească.

Observator T (Tecuci), XI, 606, p.14, 5 mai 2006.

Reluat în volumul: Ionel Necula, *Uricar la poarta Moldovei de Jos. Pagini de istorie și cultură tecuceană*. Vol. I. Editura Grapho Press, Tecuci, 2009, pp.149-152.

ELOGIUL POETULUI

„Ai făcut un lucru important în literatura română, cel puțin prin traducerea unor capodopere ale liricii italiene și franceze; ca să nu mai vorbesc de poezia ta originală, pe care o prețuiesc atât de mult” – îi scria (acum doi ani) marele George Emil Palade nepotului său, poetului și omului de știință C.D. Zeletin.

Într-adevăr, poetul s-a născut sub o zodie fericită. *„El s-a născut cu cartea în mână”* – spunea scriitorul George Bălăiță: *„este un erudit sentimental... El vine din stirpea moldovenilor de rasă... Poet delicat și labirintic... pe care T. Vianu l-a numit poeta doctus”*. *„Medicul se asociază atât de fericit în dumneata cu poetul, – și aceasta din urmă dispune de o vibrație atât de exaltantă la atingerea tuturor înfățișărilor lumii”* – îi scria Tudor Vianu (C.D. Zeletin abia împlinise 25 de ani...).

Puțini poeți au fost copleșiți de atâtea aprecieri elogioase, încă de la începuturile lor literare. Avea doar 18 ani când poetul G. Tutoveanu (fondatorul „Academiei Bârlădene” – al cărei președinte de onoare este azi C.D. Zeletin) îi lăuda, într-o scrisoare, poezia – *„în care s-aude fâlfâirea zborului de vultur.... Nimic nu te va împiedica să urci pe scara de lumină dintre pământ și cer... Cred că vei face o strălucită carieră literară”*. Avea doar 22 de ani când venerabilul Perpessicius, remarcându-i poemul *Mâinile lui Enescu*, îl asigură: *„Totul e minunat în acest silogism poetizat, și condensarea, și imaginile sugestive”*. Împlinise 24 de ani când academicienii Tudor Vianu și Perpessicius îl recomandă *Vieții Românești* spre a-i publica *„poeziile de mare valoare”*, autorul fiind un „talent remarcabil”. Cu un an înainte însă primise două lungi scrisori (de câte două pagini) cu aprecierile cordiale ale lui Perpessicius (care i-a adresat în total 15 scrisori, publicate în acest volum). Iar la 25 de ani, Tudor Vianu îi scrie *„cu iubire*

părintească”: „Am admirat deopotrivă delicatețea și exactitatea notațiilor de natură, feroarea lirică, dar mai ales... nu știu ce atitudine înaltă și nobilă a poetului”.

Asemenea cuvinte elogioase – care se refereau la poeziile sale originale, la eseurile și aforismele, la edițiile critice realizate și la diverse alte contribuții documentare – vor continua de-a lungul a cinci decenii de activitate literară. Iar din întreagă această activitate, „titlul de onoare” i-l conferă poetului C.D. Zeletin traducerea integrală a celor două mari capodopere ale literaturii universale: *Poeziile* lui Michelangelo și *Florile Răului*, ale lui Baudelaire; opere care îl situează definitiv pe autor în rândul celor mai remarcabili poeți-traducători ai literaturii noastre contemporane.

VOLUMUL OMAGIAL (570 pag.) pe care i l-au dedicat instituțiile culturale ale orașului Bacău, cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani, se deschide cu o bibliografie cuprinzând 38 de titluri, cărți publicate (sau, în pregătire, o masivă cercetare de muzicologie, de cca 700 de pagini). Volumul include scrisori primite, studii, eseuri, prefețe, cronici, interviuri, semnate de nume de recunoscut prestigiu ale vieții noastre culturale. Selecția de „Părerii critice” ne anunță: „*Scrisul lui C.D. Zeletin s-a bucurat de prețuirea academicienilor Tudor Vianu, Perpessicius, Al. Philippide, Tudor Arghezi, Geo Bogza, Șerban Cioculescu*”. Sunt reproduse în volum scrisori adresate poetului de personalități cunoscute din străinătate (Gino Lupi – Milano, Fr. Escoffier – de la *Revue des Deux Mondes*, N.C. Lofreddo – Salerno, Mihail Brâncoveanu - Paris) și din țară: Tudor Vianu (se reproduce și admirabila sa prefață la *Sonetele* lui Michelangelo), Perpessicius – scrisorile și un superb eseu („*Sonetele lui Michelangelo*”), Edgar Papu, italianistul *en titre*, Al. Balaci, urmat de alți doi distinși italieniști (subtilul critic Cornel Mihai Ionescu și Geo Vasile – pentru care C.D. Zeletin este „*un taumaturg al textului poetic*”), Ștefan Aug. Doinaș, muzicologul Viorel Cosma, A. E. Baconsky (un scurt și interesant eseu semnează Valeriu Gherghel), acad. Dan Grigorescu, Veronica Porumbacu, Emil Manu (regretatul critic și poet), prof. Ion Rotaru, Radu Cârnelci, O. Drimba, L. Ulici, Victor

Kernbach, Valeriu Cristea, „orgoliul nostru național” George Emil Palade (cu reproducerea în facsimil a două scrisori), Victor Ciobanu, D. Florea Rariște, I. L. Postolache; și – ca să încheiem enumerarea (incompletă) cu paginile dense ale celor doi binecunoscuți și unanim prețuiți critici, Gh. Grigurcu și Th. Codreanu.

Dar pentru biografia intelectuală a lui C.D. Zeletin, cea mai interesantă contribuție a volumului omagial îl aduc cele 15 interviuri incluse, între care se remarcă, întru totul deosebit, cele patru „convorbiri” realizate de dna Alice Țuculescu – eclatante prin subtilitatea și inteligența atât a întrebărilor, cât și a răspunsurilor. Încât, completând datele scrisorilor și comentariilor critice incluse în volum, aceste interviuri schițează mai clar portretul intelectual al scriitorului C.D. Zeletin.

Viața medicală, XVIII, 23, 16, 9 iunie 2006 și *Dacia literară*, XVII, 68/5/2006, 62, septembrie 2006.

Prof. dr. Valeriu POPESCU
membru titular al Academiei de Științe Medicale

VIETILE UNOR PERSONALITĂȚI MEDICALE
– fragment –

Apariția recentă a *Who's who Medical în România*, ediție princeps (Editura Pegasus Press, 2006) reprezintă cea mai cuprinzătoare enciclopedie a personalităților lumii medicale contemporane din țara noastră și diaspora (...).

Enciclopedia cuprinde... o suită de eseuri, semnate de *personalități care depășesc, prin complexitatea profesională și umană sectorul medical* (acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici, prof. dr. C. Dimofache Zeletin, prof. dr. doc. Dumitru Dumitrașcu, prof. dr. Dan Gavrilu, prof. dr. emerit Sofia Ionescu-Ogrezeanu, dr. Stelian Ivașcu, dr. Mihaela Leventer, dr. Liviu Munteanu, prof. dr. Irinel Popescu, conf. dr. Caius Solovan); prezentarea alfabetică a peste 2.000 de biografii ale unor *personalități de prim rang ale medicinei românești*, dar și a unor medici practicieni renumiți din România și diaspora (...).

În concluzie, se poate spune că *Who's who Medical în România* constituie un eveniment cultural și de creație științifică românească, pentru care Editurii „Pegasus Press”, conducerii sale și echipei redacționale, i se cuvin sincere felicitări.

Viața medicală, XVIII, 28(862), p. 5, 14 iulie 2006.

CU C.D. ZELETIN DE-UN... AMAR DE VREME

Profesorul universitar doctor C.D. Zeletin e un *amicus humani generis*, „prietenul neamului omenesc”, altfel spus e *amicul tuturor*.

Nu întâmplător, deci, Societatea „Academia Bârlădeană”, al cărei Președinte onorific este, i-a (re)tipărit cartea de eseuri *Amar de vreme*, de la Editura Vitruviu din București (2001), acum la Editura Sfera din Bârlad (evident, 2006). Acestei noi serii, de-i citești doar cuprinsul, îi acorzi întregul gir, dl. C.D. Zeletin demonstrându-și întregul său har în cele 44 de eseuri, adunate în secțiunea care-a și dat titlul volumului, și în 11 convorbiri cu diverși, apărute, prin ani, în publicații precum *Ateneu*, *Viața medicală*, *Universul cărții*, *Cuvântul*, *Arc*, *Curierul național* (magazin), *Lumea* (magazin) sau difuzate la *Radio România*.

Vremea eseurilor nu intră în discuție. Ea a fost stabilită după criteriile esoterice, care țin de intențiile cronotopice ale scriitorului, în cazul de față, memorialist.

Eseurile, ca și convorbirile, nu pot fi povestite, nu pentru că suntem în neputință, ci pentru că n-ar fi benefic. Un amănunt însă e relevant. Cartea întregă se sprijină pe două idei, ca între două valve, ambele apoftegmatice, exprimate franc în prima frază a întâiului eseu și ultima din eseu care încheie șirul de 44. Iată: 1. *Grija e conștiința faptei în negativ* și 2. *Izbăvitorul de traumă nu poate fi și izvor al traumei*, chiar dacă ultima idee e o parafrază din Voltaire.

Fără nici un dubiu, întregul volum ajută la atenuarea (măcar) a tulburărilor provocate de o existență multiplicată în atâtea și atâtea entități ale unei comunități umane, autorul contribuind la regenerarea sufletelor prin refacerea încrederii în viață. Dar ai, omule, grijă de rău, nu-l exacerba. Eseistul devine astfel un

duhovnic, adevărat „izbăvitor de traumă”. Exemplific: „Într-o zi, poetul Virgil Carianopol mi-a atras atenția că în aceeași clinică se află internat, scos din închisoare, poetul Radu Gyr, sub numele de Radu Demetrescu, și că vecinii de pat, securiști deghizați în bolnavi, îl supraveghează. (...) Urma să i se aplice o anumită procedură chirurgicală ce presupunea umplerea unei cavități sensibile cu o fașă pliată, lungă de câțiva metri. Momentul scoaterii acelei feșe era foarte dureros. Am venit să-l asist. A leșinat în brațele mele... Revenindu-și, l-am dus în salon și-n mica agitație a reînălțării i-am șoptit: Ast’ noapte mi-a intrat Iisus în celulă, capoversul poeziei ce-mi parvenise în manuscris de la Dimitrie Iov. Mi-a zâmbit scurt”. (Dialoguri mute cu doi bolnavi, pag.188).

De ce fac acestei cărți o asemenea prezentare? Din respect. Fiindcă dl. C.D. Zeletin nu scrie nimic la întâmplare. Varietatea subiectelor nu se confundă, la domnia-sa, cu absența unității textelor. „Amar de vreme” e o sintagmă împrumutată din gândirea populară, simplă în formă, dar de o profunzime adesea inexprimabilă. Nu e vorba de adâncime numai temporală (deși ipoteza nu o excludem), ci, mai degrabă, de conștiința aglutinării momentelor multe de trudă intelectuală, convertite în contextele din care nu lipsesc informațiile, analizele și concluziile.

Dl. C.D. Zeletin nu scrie pentru sine. El se confesează cu sinceritate cititorului, deși acesta ar putea fi, vorba lui Baudelaire, *un lector fățarnic*. Scrie despre anii în care îl fascina „surparea pământului” (pg.11), despre „viermii de mătase mai plăpânzi ori cu semne de boală” ai mătușii Safta Vârlan (pg.90), dar nu-i uită pe Eminescu, Șt. Aug. Doinaș, Perpessicius cu drama lui secretă, George Emil Palade, Tudor Vianu, Giuseppe Tartini, Ion Caraion, Ion Larian Postolache, George Catargi, G. Bacovia, Ștefan Zeletin, T. Arghezi. Aforismele filosofice ori etice, psihologice sau didactice întregesc un conținut care nu putea fi realizat decât într-o viață, adică într-un „amar de vreme”.

Într-un eseu intitulat *Cu gândul la jurnal*, C.D. Zeletin scrie, iar eu vă las să judecați: „*Jurnalul rămâne, indiscutabil, o supapă*

sufletească” (pg.40). De ce-am reținut mărturisirea? Pentru că mi s-a părut că, toată-n tot, cartea *Amar de vreme* e un... jurnal.

Gestul „Academiei Bârlădene”, lipsit de ancilaritate, este productiv și exemplar. Dl. C.D. Zeletin merită, cu prisosință, acest dar, mai ales că, așa cum singur scria în 1977, „...anii mei trec/ și sufletul de-un timp,/ de-un timp aleargă spre trup./ de pretutindeni aleargă spre trup,/ ocean ce s-ar salva de el însuși/ sărind într-o barcă...”.

Pagini medicale bârlădene, IX, 100-101, p. 22, iulie-aug. 2006.

PRIMA EXPOZIȚIE DIN ROMÂNIA DEDICATĂ PROF. EMIL
PALADE, TATĂL LUI GEORGE EMIL PALADE, CEL DINTĂI
ROMÂN LAUREAT AL PREMIULUI NOBEL,
ORGANIZATĂ LA BÂRLAD

Povestea expoziției permanente „Contemporaneitatea culturală bârlădeană”, cuprinzătoare de valori spirituale, începe cu doi ani în urmă, mai precis în 2004, când inauguram „Bârladul cultural la sfârșitul mileniului doi”. Pe atunci îmi exprimam dorința care în același timp era și un angajament, de a extinde expoziția, conducând la posibilitatea adăugării altor segmente din viața culturală a Bârladului. Acest lucru s-a împlinit pe 26 martie 2006, când Muzeul nostru a deschis pentru publicul larg trei spații dedicate oamenilor de știință, scriitorilor pentru copii și scriitorului George Ivașcu. Un eveniment care a prilejuit întâlnirea bârlădenilor cu bârlădeni de seamă, la inaugurare fiind prezenți Domniile lor – Prof. dr. C.D. Zeletin, ing. Paul Zeletin și scriitorii Ion Hobana și Virgil Chiriac.

Aceste trei spații dedicate și altor personalități tutovene sunt deținătoare de comori. Un cuvânt ce nu este ales întâmplător și pentru care sunt datoare să vin cu precizarea că niciunde în țară – decât aici, la Muzeul „Vasile Pârvan” Bârlad – nu veți găsi un spațiu dedicat marelui savant *George Emil palade, laureat al Premiului Nobel pentru Fiziologie și Medicină, în 1974*. Grație donației făcută de Domniile lor – Prof. dr. C.D. Zeletin și ing. Paul Zeletin – cuprinzătoare de documente care atestă activitatea științifică a acestor două mari personalități tutovene (*Emil Palade și George Emil Palade*), fotografiile și obiectele personale ce au aparținut lui Emil Palade – s-a reușit reprezentarea acestor două figuri marcante ale științei românești.

Fiu al preotului Gheorghe Palade (1850-1928) și al presbiterii Chiriachia, *Emil Palade* (1885-1952), eminent fiu al Bârladului – născut în cătunul Vărățici, satul Șendrești, județul Tutova, azi județul Bacău –, absolvent al Școlii Normale „Principele Ferdinand” din Bârlad, ca șef de promoție, în 1905, profesor de filozofie și pedagogie al Școlii Normale „Spiru Haret” din Buzău, a fost – așa cum îl caracteriza Prof. Dr. C.D. Zeletin – „o legendă vie pentru colegii săi, dar și pentru Bârlad (...). Excela deopotrivă în domeniile cunoașterii abstracte și cunoașterii practice. Avea o încredere oarbă, dar bărbătească, în valoare fiului său, pe care îl admira, mărturisind celor din jur admirația. A fost cel dintâi, dintr-un număr mai mare, care i-a prevăzut încununarea cu Premiul Nobel, cu peste 25 de ani mai înainte...”

George Emil Palade (n.1912), absolvent al Facultății de Medicină din București, ca șef de promoție, s-a făcut remarcat cu cercetări și descoperiri dintre care menționăm: adaptarea și translocarea microscopului electronic din cercetarea de metalurgie la studiul substanței vii; crearea „fixatorului Palade” pentru microscopia electronică, alcătuit din tetraoxid de osmiu 1% în tampon de veronal sodic; precizarea structurii ultrafine a mitocondriei, descoperirea ribosomilor, organite celulare implicate în sinteza proteinelor (numite în onoarea sa „Granulele Palade”); descrierea reticulului endoplasmic etc. În anul 1946, G.E. Palade a plecat în S.U.A, ca „visiting professor” al Institutului Rockefeller din New York, unde l-a întâlnit pe Albert Claude, omul de știință care i-a devenit mentor. În 1961, a fost ales membru în National Academy of Science. Împreună cu Keith Porter, a editat revista „The Journal of Cell Biology”, cea mai importantă publicație științifică în domeniul biologiei celulare. În 1973 părăsește Institutul Rockefeller, mutându-se la Yale University, iar din 1990 lucrează la Universitatea din San Diego (California). În urma Simpozionului științific ce s-a desfășurat la San Diego, la 25 martie 1999, s-a luat hotărârea ca unitatea de cercetare pe care o conduce să-i poarte numele, fapt rar întâlnit la o persoană în viață: *GEORGE EMIL PALADE LABORATOIRES FOR CELLULAR AND MOLECULAR MEDICINE*. Este *Doctor Honoris Causa* al

unui număr de 19 universități, președinte de onoare al unui număr de 13 instituții de învățământ superior și este onorat cu 41 de medalii de prestigiu mondial.

Prof. dr. C.D. Zeletin ne dezvăluie și latura, mai puțin cunoscută de noi, a omului G.E. Palade, spunând despre el că este o persoană „foarte plăcută și deschisă, are o fire apolinică și e modest. Își iubește patria natală, are lecturi preferate: Vasile Pârvan, Tudor Arghezi și V. Voiculescu. Cunoaște bine istoria României și-i face plăcere să discute probleme istorice”.

Pagini medicale bârlădene, IX, 98-99, p.45, 2006.

C. D. Zeletin inaugurând expoziția permanentă
Profesorul EMIL PALADE, eminent fiu al plaiurilor tutovene.
Scriitorii *Ion Hobana* (dr.) și *Virgil Chiriac*.

OMAGIU C.D. ZELETIN 70

Academia din Bârlad pentru a fi cu adevărat ceea ce, cu eleganță și fără emfază, scrie pe firmă, se cere a-și declara neîntârziat supunerea la rigoare și impresionare.

Pot dezvolta ideea pe pagini multe și în timp îndestulători. N-o fac, mărginindu-mă doar la un tip de model, ca exemplu, pe care de ani destui îl avem între noi și lângă noi toți, devenit subiect al unui tom care configurează deplin, și totuși insuficient, chipul unui *connaissanceur* perfect: *C.D. Zeletin*.

Omagiu. C.D. Zeletin 70 e mai mult decât o carte. E o oglindire a unei existențe spirituale în datele și faptele ei fundamentale, în nucleul căreia descoperim un spațiu particularizat de limpedea gândire cedezeletineană, spațiu care, chiar dacă e conex cu cel nelimitat, nu e niciodată confinat, ci doar regenerator.

C.D. Zeletin e modelul academic prin excelență, chiar dacă forul cel mare nu l-a absorbit încă. Blândețea domniei-sale e sagitală, duritatea lui e catifelată și sfătuitoare. Maestru al exactității, nu-l iartă pe cel ce nu posedă înțelesul termenului, nu cunoaște biografia trebuincioasă, ori confundă iubirile cu frivolitatea. Domnul omagiat a și înțeles că m-am referit la o regală „punere la punct” a unui ins cu peniță superficială care, confuzionat fiind, îl aduce pe Marcel Proust în... România. Corecția pe care C.D. Zeletin i-o aduce se află publicată în „România literară” nr. 41 din oct. 2005, la pagina 14, în finalul căreia citim: „*A nu ști nu este neapărat o vină, dar semidoctismul este, mai ales atunci când e agresiv. În ce constă agresivitatea? În a-l afișa cu nonșalanță în presă, de la care presă se presupune că, totuși, omul, dacă nu învață, află totuși, ceva. Și acest ceva trebuie să fie exact. Autorul (e vorba de Cosmin Zidurean – n.m. G.N.) face harcea-parcea un subiect care, cu siguranță, era vrednic de*

un destin mai bun. Îndrăzneala prin care vreaștea documentară iese în arenă realizează un efect de frivolitate imorală. Domnia-sa se va mâhni, sunt sigur, citind rândurile acestea; eu aș fi însă fericit știind că o cât de mică parte din umbrire ar pune-o pe seama domniei sale”.

Acesta e C.D. Zeletin și acesta e unul din exemplele multe, revelatoare, care se pot da.

Sub semnul exactității și al accepției asumate a fost întocmit și redactat volumul amintit (mai la început), editat cu dragoste de către Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Bacău și de Centrul Internațional de Cultură și Arte „George Apostu” Bacău, în 2005. Subliniez sprijinul, în tipărirea celor 300 de exemplare ale cărții, lui Rotary Club Bacău și al Lions Club „Moldova” din Bacău.

După o Notă asupra ediției, semnată de Dl. *Constantin Donea*, mai marele peste cultura băcăuană, citim vorbele drepte și apreciative ale medaliatului cu Nobel, *George Emil Palade*, unchiul sărbătoritului, datate 21 sept. 2004, San Diego, California, obligând-mă să le citez: *„Dada, te neliniștește faptul că, în aprecierea lumii, activitatea artistică ți-ar putea-o umbri pe cea științifică. Nu sunt de acord. Ai făcut un lucru important în literatura română, cel puțin prin traducerea unor capodopere ale liricii italiene și franceze, ca să nu mai vorbesc de poezia ta, pe care o prețuiesc atât de mult. Știința e specială, dar nu-i divorțată, în timp, de contextul intelectual al comunității omenești”.*

Urmează un *curriculum vitae*, lapidar dar încăpător, al scriitorului, flancat de o samă de păreri critice ale unor personalități precum Tudor Vianu, D. Panaitescu Perpessicius, Al. Philippide, T. Arghezi, Geo Bogza, Ș. Cioculescu, Dan Grigorescu, Françoise Escoffier, Emil Manu, Laurențiu Ulici, Alice Țuculescu, Alexandru Balaci, Ion Rotaru, Ecaterina Țarâlungă, M. N. Rusu, Șt. Aug. Doinaș, George Bălăiță, Ovidiu Drimba, Vlad Sorianu, Geo Vasile, Gh. Grigurcu. Apoi, o foarte bogată crestomație, în care găsim aproape 90 de semnături pe materiale diverse despre opera maestrului. Cu bucurie legitimă notez că în cele 570 de pagini ale volumului se află și semnăturile unor bârlădeni, pe

care-i și amintesc: Simion Bogdănescu (un articol), Nicu Botezatu (un articol), Mihai Luca (un articol), Ritta Mintiade (un articol), Elena Popoiu (un articol) și subsemnatul – Gruia Novac – (șase articole și un fragment din al șaptelea). Un potop de 102 ilustrații – din care 69 fotografii și 33 facsimile – împlinește construcția acestei cărți unice și care a devenit soclul statuii viitoare a scriitorului C.D. Zeletin. Mai ales că sculptorul Gh. Adoc i-a desenat, în 2005, un excepțional medalion, prezent în volum.

„În speranța surprizei pe care i-o va produce această carte!”, așa-mi scrie Dl. C.D. Zeletin în dedicația datată 1 ianuarie 2006, București, odată cu urarea „La mulți ani!”

Surpriză? Și. Dar mai ales, bucurie! Bucurie pe care-am încercat să v-o transmit și Dumneavoastră, membri ai Academiei din Bârlad.

24 ianuarie, 2006

La prezentarea, emoționantă, a cărții în ședința Academiei Bârlădene.

Pagini medicale bârlădene, IX, 98-99, p.16, 2006.

C. D. ZELETIN

Președintele de onoare al Academiei Bârlădene

„CURTEA DE BÂRLAD”

Zidirea Anei lui Manole în masivul mur al Mânăstirii Curtea de Argeș, pentru ca sacrul edificiu să se poată înălța, e tragedie întâi de toate prin ea însăși, apoi prin faptul că exprimă o necesitate ineluctabilă. În privința Meșterului Manole cel de până la sosirea Anei, îmi place să văd în el replica unui Sisif valah biruitor prin jertfă, atâta vreme cât

*Ce ziua zidea
Noaptea se surpa...*

Infinitului suferinței fizice a eroului elin, Meșterul Manole îi opune finitul unei rezolvări: sacrificarea propriei soții. Suferința i-a trecut exclusiv în propriul suflet, iar jertfa personală în tâlcul eternității potențiale din biografia oricărui om care-și pune problema creației.

Un ecou târziu al misterului săvârșit la Curtea de Argeș a ajuns, nepurtat de nici un mistagog, și la Bârlad, oraș care avusese și el o curte, Curtea cetății de pământ de la miazăzi.

În urmă cu 100 de ani, Stroe Belloescu, așezând ban pe ban din simbria lui de profesorul la Liceul Gheorghe Roșca Codreanu și din nici o altă parte, a înălțat o Casă Națională pentru luminarea neamului său din această parte a țării. A apucat s-o inaugureze, însă răufăcătorii, bănuindu-i bogăția în bezna unor ipotetice sipete cu bani și nu în lumina pe care a revărsat-o lumii, l-au omorât într-o noapte, înfundându-i gâtulejul cu cârpe... Surse apocrife au transmis prin decenii informația după care pe masă au fost găsite ceapa și mămăliga de cu seară. Chiar de n-ar fi fost aceasta realitatea, adevărul ei se salvează prin genialitatea morală a

metaforei: ceapa și mămăliga prin care neamul românesc a înfruntat secolele...

Jertfa lui Stroe Belloescu a dinamizat fără întârziere generozitatea, într-ale cărții, a bărlădenilor, și nu numai. Daruri de cărți peste daruri de cărți s-au înălțat ca zidurile lui Manole, făcând ca biblioteca să sporească an de an până la cataclismul comunist care a început prin 1948-1949. Astăzi, blestemul răului a început să se destrame...

I-am călcat pentru întâia oară pragul în anul 1945. Cu teribilă sfială... Eram elev în prima clasă de liceu. Copil de la țară, mă însuflețea, încă de acasă, mai mult înfrigurarea cărturărească și mai puțin sau deloc chemarea irezistibilă a maidanului urban, unde periodic se dezlănțuia lupta dintre coteni și podeni. Mă lăsa rece atât ispitele delincvenței juvenile, ațâțată teribil de ravagiile războiului pe terminate, cât și slobozeniile „gimnaziului unic”, o adunătură în care se transformase Liceul Codreanu, gimnaziu prin care democrația sovietizantă destructura vechiul elitism al acestei școli de riguroasă tradiție. Desigur că găseam un refugiu în idealitatea ei, dar Casa Națională mă atrăgea mai ales printr-un instinct vital și redemptoriu și nu prin vreo recomandare a profesorilor, cotropiți de dezolarea spre care îi împingeau vremurile.

Casa Națională avea o măreție ascunsă, pe care eu o simțeam și care avea să mă marcheze indelebil. Mă aspira, liniștindu-mă. Mai târziu, am avut și acces liber la rafturile de cărți al căror labirint îmi dădea o amețală fericită. O lectură aparte era și consultarea cataloagelor. Am întâlnit aici oameni interesanți. Coborâtă parcă din alte lumi, o domnișoară în vârstă, foarte fină, cultivată și de o blândețe stranie, Coca Pleșu, mătușă a filozofului Andrei Pleșu, a propus adolescentului ce eram să vorbim franțuzește și mi-a dat să citesc romanul lui Anatole France, *La révolte des anges*, urmând să-l comentăm împreună după aceea. Tot în franțuzește... În personajul bătrânului bibliotecar Sariette l-am văzut imediat pe bibliotecarul Casei Naționale, poetul George Nedelea, care trecea prin săli tăcut și abstract ca un concept al absenței... Bunul, liniștitul, adâncul director al pinacotecii, sculptorul Dimitrie Tarază, om universal al artelor manuale, ținând

foarte mult la mine, mi-a improvisat în muzeu o măsuță pe care să-mi fac lecțiile după-amiaza, sprijinind-o de peretele de unde mă vegheau, ca dintr-un tabernacul, excepționalul portret, *Călugărul Nectarie*, în care Nicolae Grigorescu îl zugrăvise pe tatăl lui A. Vlahuță la vârsta de 102 ani, călugărit la bătrânețe în Mănăstirea Agapia, scrisoarea prin care fiul său dăruia acest tablou, tulburător de frumos, Bârladului și câteva pagini dintr-un manuscris al lui Mihail Sadoveanu. Patruzeci de ani mai târziu, nimerindu-mă la Paris în zilele revoluției din decembrie 1989 și văzând la televizor Muzeul Național din București arzând cu tot cu *Retrospectiva Grigorescu* pe care tocmai o vizitasem, o durere lancinantă mi-a străbătut pieptul, știind că acolo arde *Călugărul Nectarie* al lui Grigorescu, al lui Vlahuță și al copilăriei mele. Din fericire, întreaga expoziție a scăpat... Tot la Casa Națională, o replică dură a magistratului scriitor Ion Manta Roșie tunând împotriva laxismului liric, a făcut să asociez definitiv arta scrisului cu marmura de Carrara, pe care tocmai o evocase... Însă darul cel mai de preț oferit de ctitoria lui Stroe Belloescu a fost cunoștința cu bătrânul poet G. Tutoveanu, care m-a surprins de la început printr-o impresie foarte înaltă de impecabil, însoțit de o blândețe proprie sufletelor ce știu să caute spre inima copiilor. În momentul când, ieșind din sala unde se ținuse o întâlnire literară, s-a apropiat de mine întrebându-mă dacă nu vreau să-l conduc spre casă, am auzit cum auriga soartei mele de scriitor plesnește fericit biciul deasupra cailor lui de cursă...

Anii petrecuți la Casa Națională au fost salvatori pentru sufletul meu. Și pentru ca legătura cu ea să cunoască sudura și printr-un botez de foc, mi-a fost dat să asist la două din tragediile ei: triumful agresiv al deșănțării proletcultiste în Cenaclul „A. Vlahuță”, când simțeam cum dărdâie speteaza scaunelor pe care stăteau personalitățile de altădată, și epurarea bolșevică, printr-o nesăbuință criminală, a tezaurului de carte, adunat cu osârdie sfântă și pierdut pentru totdeauna... După patru decenii de la asasinarea lui Stroe Belloescu (în ziua de 20 octombrie 1912), acel rău timpuriu intrând în rezonanță cu răul anilor pe care îi evoc, izvodea oscilații întreținute, asemenea soldaților căroră,

neordonându-li-se ruperea rândurilor, trec mășăluind pe un pod care, fatalmente, se va prăbuși...

La *Curtea de Bârlad*, zidurile ctitoriei lui Stroe Belloescu și-au primit cu prisosință jertfa. S-a reîntronat liniștea prielnică formării și desăvârșirii cărturărești, liniștea prielnică înălțării spirituale, climatul propice creației artistice, de natură să aducă aminte generațiilor în succesiune că aici s-au ținut primele întâlniri ale *Academiei Bârlădene*, societate care și-a îndreptat râvna și spre adunarea de cărți, dacă se poate rare, G. Tutoveanu însuși dăruindu-și din vreme biblioteca de acasă bibliotecii tuturor. Sper că în viitorul apropiat împrejurări favorabile vor permite înălțarea unei clădiri adiacente, moderne, care să servească unor cabinete speciale și lărgirii depozitului de cărți; manuscrisele, cartea rară și colecțiile de reviste și-ar găsi aici adăpostul ideal.

Asigur centenara Casă Națională „Stroe Belloescu” de întreaga mea iubire, de adâncul meu respect și îi urez să-și reia, sporind în noblețe și îmbogățindu-se progresiv, drumul neabătut spre eternitatea cărții și a învățaturii.

București, 15 octombrie 2006

Publicat în: *Centenar. Casa Națională „Stroe S. Belloescu”, Biblioteca municipală. 1906-2006*, pp.23-24.

2007

ÎN LUMEA FAPTELOR RAPIDE ȘI A DECIZIILOR ACUTE

Fragment

Cândva medicii aveau faima de a fi și unii dintre cei mai pasionați cititori. Erau la curent cu literatura clasică, dar și cu cea a momentului, erau posesorii unor biblioteci de invidiat.

Am avut surpriza plăcută să constat că renumele de buni cititori al medicilor mai e valabil și astăzi, chiar dacă, poate, nu ca regulă generală. Oricum, interlocutorul meu l-a confirmat din plin.

Are 47 de ani și este chirurg la Spitalul Clinic Fundeni. A făcut stagii la Paris, în Germania, ca bursier Humboldt, și în Japonia. Este unul dintre specialiștii noștri în laparoscopie, dacă acest cuvânt vă spune ceva. Frecventează, când timpul îi permite, librăriile și Târgurile de carte, citește din când în când și recomandările de lectură din revistele literare, iar unora le dă curs. L-am convins cu destulă greutate să se lase interviuat. (I.P.)

*Ce are a face, la urma urmei, medicina cu literatura? Vă pun această întrebare ca să nu mai scriu un chapeau justificativ pentru discuția de azi. Nu pot să nu mă gândesc imediat la *Mens sana in corpore sano* a lui George Topîrceanu. Dostoievski a fost epileptic, Proust – astmatic, Balzac – cardiac. Pare mai greu să găsești mari scriitori sănătoși decât bolnavi. Lăsând gluma... Să ne gândim la medicii scriitori. Unii, după studii medicale sau câțiva ani de practică au rămas cu totul și cu totul ai... literaturii.*

Cum e, în România literară, colaboratorul nostru de la pagina 9, poetul Emil Brumaru...

Dar mai interesanți pentru tema discuției noastre îmi par scriitorii care nu au părăsit medicina: mă gândesc la Cehov, la Céline, iar la noi în țară la V. Voiculescu, la C. Dimoftache Zeletin, cunoscut în lumea literelor ca C.D. Zeletin. Asta ca să vorbim doar de literatură; dacă includem și artiștii plastici, la loc

de frunte ar trebui să fie, desigur, Țuculescu. *Profesorul C. Dimoftache Zeletin*, reputat biofizician, traducător al sonetelor lui Petrarca și Michelangelo și președinte al Societății Medicilor Scriitori, atrăgea atenția asupra unui risc care-l pândește pe medicul scriitor: acela al diletantismului, fie în una, fie în cealaltă dintre profesii. Pe bună dreptate, cred eu. Din păcate avem de-a face adesea cu medici care, prin simplă... contaminare, prin contactul social cu oameni de litere, încep să creadă că sunt ei înșiși scriitori, că au ceva interesant de comunicat lumii. Cum ar fi isprăvile lor medicale! Așa încât se pun pe treabă și scriu. Și publică. E plină lumea de producțiile de un gust îndoielnic ale unor doctori grafomani. Chirurgii sunt, curios, cel mai adesea în această ipostază. Ați observat ce multă literatură despre sine (în primul rând memorialistică) au produs chirurgii?

Nu m-am gândit la asta, dar eu îi înțeleg, probabil că e nevoie de o compensație literară, după ce vezi atâta suferință.

România literară, XXXIX, 1, p. 18, 12 ianuarie 2007,
Interviurile r.l. Despre literatură și medicină cu conf. dr. Cătălin Vasilescu. Interviu realizat de Ioana Pârvulescu.

LUX ȘI NECESITATE

De câteva sute de ani, mai precis de la Renaștere încoace, de când s-a cristalizat mai ferm noțiunea de scriitor „modern”, se poate observa că mulți dintre cei calificați astfel au cu totul altă profesiune și, bineînțeles, altă formație intelectuală: de la Rabelais la Céline se semnalează medici care scriu literatură. După cum o mulțime dintre cei mai iluștri sunt jurnaliști, militari, ingineri, matematicieni. Și la noi, unde, în *raccourci*, se dezvoltă fenomenul, mai ales în secolul trecut, *de la V. Voiculescu la C.D. Zeletin și de la I. Biberi la Alexandru Lungu* sau (dacă vrem) la Aurel Baranga, lista discipolilor lui Hipocrate oferă o confirmare strălucită și surprinzătoare.

Desigur, nu trebuie omis cazul câte unui matematician de vază precum Ion Barbu sau, mai aproape de noi, ingineri de înaltă specializare, numai că odată cu aceștia ajungem în perioada comunistă care, prin programul ei strict, a orientat spre anumite profesii oameni ce aveau altă vocație pe care, doar pentru a-și câștiga existența mai ușor, au devenit posesorii unor diplome. Un fapt ce nu trebuie omis e că până în 1948, în licee, învățământul umanist era preponderent până la bacalaureat, așa că un candidat la Medicină sau la alte științe „pozitive” primea aceeași instruire ca și unul care va urma Literele, Filosofia, Dreptul sau Teologia. Toți cei din urmă aveau din plin contact cu fenomenul uman, dar Medicina (nu neapărat Psihiatria) pătrunde mai în adânc și are parte de spectacole mult mai dramatice, în fiecare zi, la fiecare pas. Ispita unor intelectuali de acest tip de a-și folosi experiența specială pentru a trece în domeniul ficțiunii este maximă și perfect justificată. Dacă a dat roade în trecut, de ce n-ar face-o și în viitor?

Numai că între timp, în lunga perioadă comunistă și, încă o dată, după Eliberarea de aceasta, s-au produs schimbări radicale în statutul și chiar definiția scriitorilor, care mai înainte de război erau numiți și „visători”. Regimul comunist a înregimentat de voie, de nevoie toată scriitorimea română: i-a asigurat o formulă de existență și i-a oferit un prestigiu profesional nemaicunoscut înainte, cu scopul de a o subordona sau măcar neutraliza. Regimul nu îi recunoștea drept scriitori decât pe cei admiși în Uniunea Scriitorilor, o instituție care, născută în stalinism, funcționa după modelul sovietic, foarte avantajos pentru unii profesori și, mai puțin, pentru „obște”. I s-a lăsat rolul de rezervație cu regim mai blând, dar supravegheat, în „leagănul” care-i ținea captivi pe ceilalți, milioane de cetățeni ai țării.

Acum, lucrurile s-au schimbat, scriitor se poate numi oricine scrie și își publică unele produse sau chiar își dă numai titlul, acesta nereprezentând pentru nimeni obligația de a-i da onorul, sau pensii, repartiții la vile, delegații în străinătate. Inflația (fenomen caracteristic economiei de piață), supra producția (fără convenita „desfacere”) sunt fenomene la ordinea zilei... Dar mai ales a apărut, strivitoare, concurența străină: cartea tradusă și, mai rar, originală, copleșește producția autohtonă și face ca mulțimea de librării să pară că aparține altei lumi. Se vede, așadar, că TV și alte anexe ale audiovizualului n-au eliminat lectura, cartea și pe autorii ei, și nici pe cei eventuali.

În plus, societatea viitorului se configurează încă de pe acum ca una a răgazului, ceea ce în comunism era de neconceput, căci „munca”, înțeleasă la modul cel mai primar, istovea și consuma timpul cetățeanului obișnuit și doar mai puțin pe fanaticii culturii și ai efortului creator. Societatea de mâine va fi însă și mai bogată, fapt care se simte de pe acum și în cea românească: scriitorul și, în general, artistul sunt inși care se sustrag normelor generale și încearcă un alt drum, pe cont propriu, căci nici o societate din lume nu e făcută pentru aceste excepții, chiar dacă ele se numără cu zecile de mii în Franța, țară în care apar cca 3.000 de romane anual. Un astfel de mediu este, firesc, unul de diletanți, în sensul autentic, italianesc, al cuvântului, de inși pricepuți în arte, pe care

le cultivă chiar dacă nu le „profesează” întotdeauna, ei constituind o elită, chiar și acolo unde există ample și rentabile industrii ale scrisului.

Cazul omului de știință se complică prin aceea că progresul, ultraspecializarea îl pot acapara, dar niciodată total, după opinia mea, căci arta nu poate fi exclusă din viața nici unei ființe umane. Viitorul ne va aduce constatarea că arta, care a fost întotdeauna un lux, se va dovedi (tocmai de aceea) și o necesitate.

Viața medicală, XIX, 3, p. 12, 19 ianuarie 2007.

PRILEJ DE FEERIE

Ca și dl. *C. D. Zeletin*, nu socotesc exactitatea ca fiind prima virtute și principalul merit al unei traduceri în versuri, tot așa cum consider perfecțiunea ca un van deziderat al omului confruntat cu trista lui efemeritate. Dar, am avut dintotdeauna o intimă rezervă față de translația dintr-o limbă în alta a celui mai aerian și mai fragil mesaj – poezia. Faptul că, dintre toate limbile, cea franceză, cea italiană, ca limbi de sorginte latină, ne sunt cele mai apropiate, aduce însă un argument în favoarea recreării în limba noastră a unor ritmuri din alte culturi, cu alte treceri prin secole.

Comit aceste digresiuni, mai degrabă plate, incitant de lucida prefață cu care a înzestrat dl. *C. D. Zeletin* recenta sa *Antologie din lirica franceză* (Editura „Pandora M”, Târgoviște, 2006), amplă lucrare propunând cititorului nostru traduceri din opt mari poeți francezi ai secolelor XIX-XX: Alfred de Vigny, Théophile Gautier, Charles Baudelaire, Stéphane Mallarmé, Paul Verlaine, Arthur Rimbaud, Émile Verhaeren și Guillaume Apollinaire. Un buchet – ca să folosim un uzat clișeu – de genii poetice, deci de foarte particulare caractere artistice, la vremea lor revoluționare, iar în zilele noastre ilustrând clasicitatea.

Ediția, conținând roadele a cinci decenii de exercițiu într-ale traducerii – autorul nu are plăcere pentru termenul de tălmăcire – aparține unui poet la rândul său și unui erudit, prin urmare se înțelege de la sine că ascunde și o lecție, un manifest, o sfidare. De altminteri, înainte să ne fie propuse nouă, cititori de masă, traducerile au fost supuse judecății lui Perpessicius, precum și altele, din limba italiană, profesorului Tudor Vianu. Ceea ce ne poate induce un anume complex de inferioritate, întocmai cum un alt complex, de culpabilitate, îl paște pe întreprinzătorul traducător. Și ce e drept, obstacolele pe care le are de trecut necesită o

herculeană musculatură intelectuală – și nu numai atât! Însă așa cum lui Théophile Gautier îi plăceau dincolo de măsură munții (în original: „J’aime d’un fol amour les monts fiers et sublimes” – în traducere „Îmi plac la nebunie sublimii munți, semeții”), traducătorului îi plac muncile herculeene. Aventura se vede acolo unde muzicianul atacă partiturile cele mai dificile, începând cu *Casa păstorului* de Alfred de Vigny și terminând cu *Corabia beată* a lui Arthur Rimbaud, cu lungile poeme ale lui Guillaume Apollinaire, atacând până și versuri în care un poet – mare – pastîșează versurile altor poeți – tot mari. Mai vii sunt, în opinia noastră, reușitele în transpunerea acelor juvaeruri lirice intrate în memoria publică și, ca atare, adesea traduse. În minte îmi revine încântarea cu care, în adolescență, recitam *Green* (Paul Verlaine), efectuând prima și ultima traducere proprie, pe care în timp am uitat-o – se restrângea la prima strofă –, dar pe care o regăsesc, mântuită, în versiunea dlui Zeletin: „Primește flori și frunze și crengi și fructe-n salbe/ Și inima ce-mi bate ca față de altar,/ N-o sfâșia în două, minune cu mâini albe./ Sub ochi splendizi lasă a-mi sta umilul dar!”.

Dar neuitatul *Cântec de toamnă* – al lui Baudelaire?: „Adio, limpezime a verilor prea scurte!/ În bezna friguroasă ne-om scufunda curând!/ Aud cum în răsunet pe lepedea din curte,/ Butucii cad funebru și bubuie pe rând./ Intra-vor iar în suflet fiorii asprei ierne./ Cu groază, trudă, ură, iar inima, și ea,/ Ca soarele când polul oroarea și-o așterne./ Va fi un bulgăr roșu din gheața cea mai grea”. Și exemplele se pot înmulți, incluzând totalitatea unui poem, precum „După-amiaza unui faun”.

În ce măsură raportul dintre frumusețe și fidelitate este înțeles și respectat în această vastă întreprindere de realcăutare a unor opere lirice și a unor personalități artistice foarte diferite între ele, rămâne o chestiune de cântar farmaceutic, unde esențial este verdictul lectorului, respectiv afectiva sa legătură cu originalul în cauză, disponibilitatea de a accepta să lunece pe un nou siaj, să intre într-un joc cu regulile fixate de partener – traducătorul. E vorba de cât este legat de ceea ce numai lui îi spune, din originalul

unei poezii. Punct în care, fatal, se ciocnesc subiectivități, câteodată de neîmpăcat. Dar acesta este riscul jucătorului...

Când, bunăoară, dl. Zeletin traduce *Cântecul celui mai înalt turn*: „Leneșe juneță,/ tuturor tribut,/ Din delicateță/ Viața mi-am pierdut./ Vino timp sublim,/ Când să ne iubim!”, iar lectorul, pișcat de purice, tălmăcește: „Trândavă juneță/ Supusă oricui,/ Din delicateță/ Viața mi-o pierdui./ Ah! Vremea să vină,/ Când inimi se-mbină”, desigur că acesta din urmă e învins. Dar, oare, el așa crede? În mulțimea de norocoase lovituri, câte o scorie: când, de pildă, se traduce „Je suis assis, tel qu’un ange aux mains d’un barbier” cu „Ca un înger cu * mâinile de bărbier”, intervenim: „Ca un înger în mâinile unui bărbier” – să nu uităm că, în trecut, bărbierii mai erau și smulgătorii de măsele!

Când însă lectorul de traduceri simte, la rândul său, imboldul de a se apuca de traduceri, meritul revine, cu siguranță, celui care i-a deschis apetitul! Mărturisirea, din prefață, a dlui C.D. Zeletin, că în munca de traducere a străpuns poetul original, pe punctul de a ieși la lumină, ne convinge. Antologia pe care ne-a dăruit-o, în anul francofoniei, carte de prim raft în bibliotecă, prilej de feerie, fast, fericită fandare a fanteziei, înscrie un major punct între izbânzile anului literar.

Viața medicală, XIX, 6, p. 12, 9 februarie 2007.

* Greșeală de tipar: în *mâinile* (C.D.Z.).

C.D. ZELETIN MEREU CU GÂNDUL LA LOCUL SĂU DE
OBÂRȘIE

În loc de recenzie la volumul „Omagiu. C.D. Zeletin 70”

„Născut: sâmbătă, 13 aprilie 1935, la Burdusaci, județul Bacău.

Numele: Constantin Dimoftache. Părinții: Nicolae, preot, și Maria, n. Țarlungă, învățătoare. Deși premiant, în anul III de facultate (1956), amenințat să nu-și poată continua studiile din cauza „originii sociale nesănătoase”, a fost nevoit să fie înfiat de către bunicii paterni, Constantin Dimoftache și Natalia Dimoftache, născută Palade. În felul acesta, numele a rămas nemodificat, singura schimbată fiind inițiala tatălui: N(icolae) a fost înlocuită cu C(onstantin).

Pseudonimul literar: C.D. Zeletin. Profesia: medic, profesor universitar de biofizică”.

Am extras din „Curriculum vitae 2004” al scriitorului C. D. Zeletin, căruia Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Bacău și Centrul Internațional de Cultură și Arte „George Apostu” Bacău, 2005, îi închină volumul „Omagiu. C.D. Zeletin 70”, la împlinirea vârstei.

„Tovarășului Dada Dimoftache, profesor, comuna Burdusaci, raionul Zeletin, regiunea Bârlad” îi scria din Bârlad la 4 august 1953, G. Tutoveanu, scrisoarea figurând în „Crestomație”.

– Laurențiu Ulici vă integra în promoția lirică ’70 a moldovenilor. Sunteți de acord? i se adresează Alice Țuculescu într-o convorbire apărută în „Muncitorul sanitar” la 17 iulie 1986.

– Da. Însă nu 1970! Aparții generației în care ai scris o carte, nu celei în care ai publicat-o. Într-adevăr, eu sunt al Moldovei, deoarece acolo m-am format și de acolo îmi vin toate rădăcinile.

– Considerați totuși Moldova o provincie românească dispunând de un profil aparte al poeziei?

– Al celei lirice. De altfel, neamul nostru produce valori în aceeași distribuție statistică, indiferent de provincie sau timp. Cum am mai spus și cu alt prilej, problema este ca talentul literar să se poată confrunta liber în arenă, deci să existe. Și să nu uităm că există prin cuvinte...

– Literatura dumneavoastră a pornit de la cea pe care ați citit-o? Ori au fost două lucruri distincte, contopite treptat în lectorul care creează? îl iscodește Daniel Daniel (Alexandru Popescu Prahovara, scriitor și medic, „Ateneu”, XXIV, 6, p.3, iunie 1987).

– Nu am pornit de la literatură, fiindcă „am scris” poezii înainte de a ști ce este literatura și chiar înainte de a ști să scriu ori să citesc. E vorba de un distih ce mi-a țâșnit cu bucurie din piept pe la vreo 3-4 ani, când ne duceam cu trăsura la bunicul Gheorghe Țarălună, de Sfântă Maria Mare, de la Burdusaci pe Laz la Oncești, printre pădurile de gârnețe îmbătrânite și prăpăstiile primejdioase de la Pojorâta, nume de care și astăzi mă înfior... De sus vedeam plutind deasupra văii adânci a Stănișeștilor stoluri de porumbei. Iubeam păsările, așa cum le iubesc și azi. La vederea lor am fost cuprins de o frenezie neobișnuită și săream cântând cât mă ținea gura:

*Stănișeștii
porumbacii,
Stănișeștii
porumbacii...*

(sol, fa, fa, mi/sol, fa, fa, mi). E o frază muzicală ce-mi evocă un univers întreg, asemenea madeleinei lui Proust... Să se observe că, adjectivând un substantiv, cream un cuvânt nou, porumbac, adică plin de porumbei, folosindu-l la plural, în acord cu toponimul. Există în limbă cuvântul porumbac, adică închis la culoare, pestriț, dar eu l-am cunoscut mult mai târziu.

– ...Eu am absolvit Colegiul Național „Gheorghe Roșca Codreanu” din Bârlad, așa că mă socot cu plăcere bârlădean. Aici

am trăit în apropierea poetului G. Tutoveanu (1872-1957), figură de o rară noblețe, care, ca om, l-a fascinat până și pe Tudor Arghezi. Acesta i-a închinat în 1942 o tabletă ce rămâne una din cele mai frumoase pagini pe care le-a scris în prodigioasa lui carieră de prozator... subliniază C.D. Zeletin într-o convorbire cu doamna Sabina Măduța, referindu-se la V. Voiculescu, omagiat de Societatea Medicilor Scriitori și Publiciști din România („Curierul național magazin”, nr.30, 9 martie 1992).

Altă dată, punând în pagină rânduri despre ascendenții săi, caracterizându-i pe Brăiești „ca oameni frumoși, firi nobile și armonioase, cu aplicații spre artă”, cu voci superbe, „coborâtori din Bucovina”, „ram” din care provenea tatăl, iar pe Țarlungă – din care cobora mama sa, un tip „de răzeș forte, cu eul bine conturat, cu un remarcabil simț al trecutului”, „iubitori de viață patriarhală, înzestrați cu simțul onoarei”, C.D. Zeletin fixează împrejurările în care familia sa, încă din vechime, s-a stabilit la Burdusaci, numiți pe atunci Oprișeștii de Jos.

Continuând a descrie țesătura de „ram” C.D. Zeletin, în convorbirea cu Sergiu Adam („Ateneu”, XXXII, 3(306), p.3, aprilie 1995) subliniază cele ce urmează cu privire la educația sa – ca un cult al strămoșilor:

– Nu am primit o educație expresă în sensul acesta. Am crescut liberi. În adolescența și tinerețea mea, părinții erau prea chinuiți de seismele vremii ca să mai aibă dispoziția cerută de un program educativ. A fost mai degrabă o formă de educație pasivă, ca să zic așa, grație existenței unei biblioteci bogate în casă și a unor poduri pline de colecții de reviste, dar mai ales a existenței modelelor de intelectualitate înaltă pe care le aflam în familie: savantul George Emil Palade, primul român laureat al Premiului Nobel (1974); tenorul de renume internațional Tomel Spătaru (1906-1961), strălucind un deceniu la Opera din Cluj, unul la Opera din București și altul în Italia, unde a cântat și la Scala din Milano; filozoful și sociologul Ștefan Zeletin (1882-1934), pe numele real Motăș.

Dacă bunicul dinspre mamă, Gheorghe I. Țarlungă (1885-1963), fost primar al Onceștilor din județul Bacău, erou căzut în

lupta împotriva comunismului, celălalt, patern, C. Dimoftache (care era învățător, n.n.), împreună cu care a locuit C. D. Zeletin, detestă și el pulsațiile spre stânga, restul familiei Dimoftache, cel clujean mai ales, cunoscând marxismul înainte de 1944, chiar dacă nu erau marxiști, ei se arătau însă „internaționaliști și cosmopoliți”. „Bunicul meu (Dimoftache) era profund conservator și cu o dragoste oarbă pentru valorile românești”, subliniază medicul și profesorul. „Fire de artist, tata, Nicolae Dimoftache (1908-1991), preot în Burdusaci, unde a slujit biserica vreme de 50 de ani, n-a fost niciodată interesat de politică și asta l-a salvat în anii comunismului. Taciturn, în tinerețe era veșnic scufundat în vise de artă (studiasse în particular cu marele cântăreț de operă Gheorghe Folescu și era un excelent desenator), iar la maturitate, în slujirea perfectă a altarului și în trebile gospodăriei. Adora munca fizică și viața în aer liber. Mama mea, învățătoarea Maria Dimoftache (1910-1978), dimpotrivă: avea aplicație pentru viața imediată și, extrăgând lesne semnificația întâmplărilor, știa să le plaseze admirabil în largi perspective de timp. Era foarte inteligentă și stăpânită. Vedeă bine și de aproape și de departe; la minte ageră, purtare suplă, așa că se interesa permanent de ceea ce se petrecea în țară și în lume. I-a grăbit însă sfârșitul pierderea bătrânului ei tată, omorât în închisoarea Jilava”...

Să reținem: la 4 august 1953, G. Tutoveanu, am spus, îi trimitea lui Dada – „Tovarășului profesor” – scrisoare la Burdusaci.

„Era în 1953. Absolvisem Colegiul Național „Gheorghe Roșca Codreanu” din Bârlad în 1952 și, neîndeplinind condițiile socio-politice, nici n-am încercat să dau concurs la facultate în acel an, lucrând în învățământ la școala din Godinești, județul Bacău”, se destăinuie C. D. Zeletin lui Dinu Moraru („Lumea magazin”, VIII, I, pp.58-63, 2000).

– Nu aveți dosar bun?

– Da. Chiaburie, tata preot, intelectuali de notorietate în familie, bunicul matern deținut politic...

Ce s-a întâmplat cu absolventul liceului din Bârlad și al Facultății de Medicină din București, deși s-a „dedicat unei munci

continue și în medicină și în artă”? A întâlnit și destule și mari piedici. „Nu puteam să public nimic până nu făceam proba fidelității față de partid. Pot să afirm, spune mulțumit de sine C.D. Zeletin lui Dinu Moraru, că în întreaga mea tinerețe nu am pronunțat, nu am scris, nu am publicat nici un cuvânt din alfabetul comunist, cu riscul de a rămâne un necunoscut în literatură... Nu mi se publica nimic, iar paginile mele cu poezii se pierdeau prin sertarele redactorilor, cu toate scrisorile de recomandare iscălite Tudor Vianu sau Perpessicius. Eram sfătuit mereu să scriu fie o poezie despre 7 Noiembrie, fie una despre Lenin, fie... Nu am acceptat niciodată un astfel de compromis”.

Din alte discuții și comentarii, cuprinse în volumul „Omagiu. C.D. Zeletin 70”, știu că profesorul a scris mereu, acuzându-se, totuși, că „elaborează extrem de greu, totdeauna cu reflexele restricției și autocenzurii”. Iar dacă poezia lui Michelangelo a frământat-o vreme de 25 de ani, până în 1986 când a apărut „Opera omnia”, iar „Florile Răului”, capodopera lui Charles Baudelaire, în total vreo 40 de ani, este și rezultatul „muncii” cenzurii din anii dinaintea lui '89.

Și în convorbirea cu Gabriela Nani Nicolescu (Radio, aprilie 1991) găsim aceeași motivare:

– Scriu greu, adică scriu cuvinte cu variante, ștersături, reluări. Am un simț viu al desăvârșitului și de aceea reiau mereu, șterg și tai. „Cos și descos./ Lucru sănătos”, răspunde el în versuri, cum făcea în copilărie, când sobarul Vasile Popa izbea „cea dintâi cărămidă accedând la bezna dinăuntrul sobei” din casa părintească, la Burdusaci: „Vasile Popa,/ Care strică soba/ Vasile Popa,/ Care strică soba! etc., etc.” – „un spectacol” spontan, complex: poezie, mișcare, însuflețire... îi povestește aceluiași Dinu Moraru.

În decembrie 2006, răspuns la primirea coletului cu cartea, semnată de subsemnatul, „Mălin vestitorul revoluției”, cu un supliment „Aniversare: C.D. Zeletin”, învățătorul pensionar Ion V. Tasiu din Priponești, județul Galați îmi scrie următoarele:

„...În primăvara anului 1952, pe tata l-au făcut chiabur. N-am putut să mă mai duc la școală (eram în an terminal), pentru că la Școala pedagogică nu mai primeau fii de chiaburi. Pe cei ce

avuseseră adevăriniță cu această categorie socială la sfârșitul lunii mai îi dăduseră afară din școală.

Ce puteam face?

Cu puțină practică pedagogică pe care o făcusem, am mers la reședința fostului raion Zeletin, ce era atunci la Răchitoasa, și am cerut un post. Mi s-a aprobat pe loc, era lipsă mare de personal. Așa, la 17 ani și o lună, am ajuns învățător la școala Lălești. Aici am găsit – anul școlar începuse – pe Lulu, alias Dimoftache Paul, fratele lui Dada. Ei terminaseră liceul, dar pentru că erau fii de preot, au ratat intrarea la facultate. Tot anul școlar am fost împreună.

Un alt absolvent de liceu, devenit celebru în timp, aflat la Lălești și se numea George Apostu. Era de loc din comuna – pe atunci – Stănișești, același raion. Tot fiu de chiabur! Cine ar fi putut bănuși că acel George, care cu un briceguț cioplea o figurină în capătul unei nuiele, va ajunge celebru?! (a se vedea volumul „Omagiu. C.D. Zeletin 70”, realizat cu contribuția și a Centrului Internațional de Cultură și Arte „George Apostu”). Nu l-au lăsat la acea școală decât până în vacanța de iarnă – cum se spunea atunci! Nu l-am mai văzut, dar am urmărit prin presă ce a făcut. Păcat că s-a stins din viață așa de tânăr.

Aș mai aminti un alt fost coleg de școală, mai mare cu o promoție, pe care l-am găsit la Lălești, ce a făcut o carieră științifică la Iași, ajungând profesor universitar la Facultatea de Biologie. E vorba de Mircea Varvara. Și pe acesta l-au mutat după vacanță.

Dar să mă întorc la familia Dimoftache. Drumul de la Lălești la reședința raionului – acum era Podu-Turcului – trece prin Burdusaci. Așa că am avut prilejul ca în câteva rânduri să poposesc la casa preotului Dimoftache, iar în luna mai să stau vreo două zile. Aici era o atmosferă sobră, de mediu intelectual, preoteasa era o distinsă învățătoare, iar bunicul fusese parcă tot învățător. Aveau bibliotecă, discutau literatură, cântau muzică la vioară etc. Eu, așa cum am văzut că ai menționat și tu undeva (în „Mălin vestitorul revoluției” dar și în „Cu capul pe umărul tău – jurnalistică împreună cu cititorii” n.n.) ce educație primisem

acasă? Ce-mi oferise școala până la cei 17 ani! După cum bine știi, singura literatură care începuse a circula era tradusă din limba rusă, și aceasta axată pe victoria în război. În casa Dimoftache nu se discuta asemenea literatură. Dada era cel ce întreținea discuția. Lulu era atras mai mult de partea științifică – a urmat politehnica.

În acel an școlar, 1952-1953, Dada a fost profesor de limba română la școala din Godinești. Tot întâmplarea a făcut ca în iarna 1954 să ajung și eu la Godinești, după ce de la Lălești am fost mutat la o școală din Răchitoasa, la 1 septembrie 1953. Am stat la aceeași gazdă unde stătuse Dada. Nu știu cum o chema, dar în sat era cunoscută sub numele de Chinchea*. Așa i-a spus și Dada, așa i-am spus și eu, asta era voința ei...

...Nu știu dacă Dada o fi menționat-o în vreo scriere de-a lui. Ea își aducea aminte foarte des de el.

Și satul Godinești a dat măcar un om deosebit. E vorba de vestitul medic, profesorul universitar de obstetrică, Vasile Dobrovici de la Facultatea de Medicină din Iași. De la Burdusaci am avut din acele timpuri relații amicale cu prof. Puiu Filipescu, care a funcționat apoi la Liceul Negruzzi, dar a fost și inspector școlar general adjunct. Păcat că a trecut de timpuriu în lumea umbrelor.

De la Lulu păstrez o carte pe care mi-a dat-o s-o citesc și mi-a lăsat-o. E vorba de „Paul și Virginia”. Ce putea să-mi dea să citesc la cei 17 ani? Pe carte este scris numele lui Dada: Dimoftache N. Constantin. El era responsabil în casă cu biblioteca”.

– Eu nu mă închid, ci mă deschid în bibliotecă! argumenta C.D. Zeletin doamnei Alice Turculescu, la 12 august 2005 (în „Viața medicală”, XVII, 32 (814), p.12) când îi mai cerea o discușătură la viața de poet, eseist, traducător și mare om de știință – lui C.D. Zeletin.

Academia Bârlădeană, XIV, 1(26), p. 3, trim. I, 2007.

* „Coana Tia”, Ecaterina C. Arhip (C.D.Z.).

ACADEMIA CERULUI

Vlăstar fidel al celui mai vechi neam sedentar al Europei, sunt prin fire înzestrat cu un puternic instinct al vetrei. De când mă știu, sufletul meu a îmbrățișat vatra dureros de strâns și dureros de loial. La zece ani am părăsit pentru întâia satul natal, Burdusacii, pornind în necunoscutul care era orașul Bârlad. A fost o primă traumă. În cea mai mare taină, am umplut cu pământ din fața casei o cutiuță zincată și am ascuns-o ca pe un talisman într-un colț al cufărului pregătit pentru plecarea în surghiunul prin care îmi debuta viața ruptă de casa părintească. În răstimpuri, o pipăiam cu înfrigurare să nu dispară. Nimeni, dar absolut nimeni, nu mi-a știut taina, nici fratele ce s-a întâmplat să-mi fie coleg de bancă, nici gazda aspră cu ochi de vultur batjocoritor. Aici și astăzi doar, la peste 70 de ani, o divulg cu brutalitatea pe care mi-o îngăduie o vârstă care începe să se numească târzie... Era altarul meu portabil. Peste ani și ani, într-o clipă de reverie, aveam să-i aflu, cu îndrăzneală nepedepsită, un echivalent în lădița cu cele sfinte purtată în lung și-n lat pe drumurile lumii de Monseniorul martir Vladimir Ghyka. Era secretul meu tonifiant. Când eram trist, sau tulburat, sau la pământ, ridicam capacul rotund și mă uitam la țărâna deportată odată cu mine. Ca prin farmec, toate îmi treceau, șira spinării redevenea erectă iar privirea căuta în sus. Mâna de pământ îmi permitea un dialog cu Logosul, în afara primejdiei vreunei interferențe. Un Decalog cu valoarea ridicată la puterea a zecea. Post avansat de prim ajutor al vetrei. Deschisă cu fiorii unei atenții suave, cutia dădea drumul nevăzuților îngeri captivi, care, în zbor sideral, atingeau cu aripile obrazul copilului salvat...

Dar cerul?! Ah, partea mea de cer!, cum bine rostea filozoful. În acei ani, am avut revelația de vatră răsturnată a bolții. Se dumnezeiau una pe alta. De atunci, vreme de peste o jumătate de

veac, am luat deprinderea de a cerceta cerul mai des decât cadranul ceasului de la mână. Cercetez bolta de dincolo de degetele norilor trecători prin fața eternității eterului, cercetez aparența sticloasă și inbranlabilă a celei mai vaste și ascunse mișcări. Cercetez priveliștea cerească, dar totdeauna încercarea de a o gândi mă înspăimântă. Ochii triumfă în timp ce sufletul barează accesul. Cât de reacționare îmi erau, în fond, admirația și extazul în fața infinitului astral prin blocarea emotivă a gândirii!

În anul 1951 s-a introdus în programa de învățământ a Liceului Gheorghe Roșca Codreanu, printre automatismele tiranice ale materialismului dogmatic al lui Marx, obiectul Astronomia. Demersul risca să fie acuzat de obiectivism. Prin noutate și perspective, noua disciplină se distanța de impersonalele *manuale unice*, deși era și ea *manual unic*, și de suita de numere ale revistei *Temps nouveaux*, tipărită la Moscova, pe care eram siliți să învățăm limba franceză. Noroc de faptul că bătrânul meu unchi, Nicolae Brăescu, omul desăvârșit al familiei mele, îmi indica de la București amplele crâmpoie din *L'Art poétique* de Boileau pe care trebuia să le învăț pe dinafară...

Învățam, așadar, astronomie, învățam tot ce trebuia, dar nu cum trebuia, deoarece nu putea să mă atragă ceea ce mă înspăimânta. Voi fi luat, probabil, notă mare, profesorului scăpându-i – dată fiind reproducerea fără cusur a convenției care e răspunsul elevului – observația că asimilam astronomia ca pe un fapt netrăit sufletește...

Rețelele subconștientului însă lucrau. Întregul fond negativ de până atunci avea curând să sufere conversia pozitivă și spațiul astral să-mi apară dacă nu familiar cel puțin sensibil la abordarea mentală. Era, cu siguranță, un câștig și pentru perceperea fizică și pentru probabilitatea revelației metafizice. Câștig ce apare, sub forma unor surprize, atunci când te gândești mai puțin sau nu te gândești deloc.

În noaptea de 3 spre 4 mai 1955, murea într-un hotel din Paris George Enescu. Îi priveghea trecerea dincolo regina Elisabeta a Belgiei, așa cum în urmă cu peste 400 de ani regele Francisc I al Franței îi priveghea plecarea din lumea aceasta lui Leonardo da

Vinci. Și Leonardo și Enescu mureau departe de țară, într-un surghiun hotărât cu de la sine putere.

Vestea morții lui Enescu, pentru care întreaga mea familie avea un cult, m-a tulburat grozav. Noi, cei din țară, nu aveam nici o știre privitoare la el, din cauza interdicției comuniste. Am scris imediat o poezie intitulată *Măinile lui Enescu*, care s-a bucurat de o apreciabilă circulație subterană și care mi-a procurat o oarecare notorietate. Au cunoscut-o mari figuri ale spiritualității românești, care-l onorau cu prietenia pe tânărul ce eram pe atunci: Perpessicius, Tudor Vianu, V. Voiculescu, C. Rădulescu-Motru, Ion Buzdugan, sau prieteni mai vârstnici, ca: G.G. Ursu, Ion Larian Postolache, N. Crevedia ș.a. De ce amintesc acest episod? Fiindcă ultimele două catrene ale *Măinilor lui Enescu* sunt plătuite pe imaginea spațiului interastral:

*Poate v-a dat Acel ce ține
Vâltori de aștri, împrumut
În degete scânteii din Sine
Și-acum le cheamă în ținut,*

*Să le fixeze pe vecie
În locul care-a așteptat,
Căci altfel, marea armonie
A cerului s-ar fi surpat.*

„Poemul era într-adevăr minunat – își amintea Perpessicius – și aducea, asemeni picăturii de rouă reflectând discul solar, într-un spațiu restrâns, unul din cele mai vibrante omagii marelui compozitor și virtuoz de curând dispărut. Într-o imagine fulgurantă, ruptă din coapsa divinului Demiurgos, *Măinile lui Enescu* atestau un poet de categorică originalitate, familiar, în egală măsură, al reflecției și al metaforei.”

Vechea inerție psihologică avea să-mi fie neantizată mai târziu. Eram medic și venisem acasă la Burdusaci. Într-o seară stăteam de vorbă cu ai mei pe terasă. Noaptea se instalase deplin, când deodată mama îmi spuse privind cerul plin de stele limpezi:

– Uite o stea căzătoare! Dar de ce merge în diagonală pe cer și nu cade?!

– E un satelit artificial! răspund eu, cu o admirație în glas mântuitoare pentru prozaismul precizării.

– Ce fericită trebuie să fiu! reflectă mama, care era foarte bolnavă... Am trăit să văd o navă spațială și s-o confund cu o stea!

Ca un jungher, reflecția ei a sfâșiat draperia vechii mele rețineri. Din acel moment gândul a fost gata să se lanseze nestingherit: mama îi oferise rampa de lansare! M-am simțit deodată sigur, tare, voios și emancipat de scumpul meu suflet. De atunci, de câte ori mă aflu în fața unor dezabuzăți ai vieții care-mi cer sprijin farmacologic, le adaug:

– Uitați-vă la cer în fiecare seară!

...Așa că am început să mă aplec, alumn întârziat, asupra astronomiei, lăsându-mă cu voluptate captat de plonjarea în spațiul celest.

...Lăsați-mă să vă fiu, iubite domnule profesor Ioan Adam, cel din urmă elev sosit! Și nu întârziați, vă rog, să-mi trimiteți ultimul număr din *Pași spre infinit...*

București, 10 aprilie 2007

Pași spre infinit. Revistă de astronomie, Bârlad, VII, 16, pp.50-51, 2006.

Ateneu, Bacău, XLVI, 4(476), p.8, aprilie 2009. Formă revizuită.

MĂRTURISIRE

Centrul Internațional de Cultură și Arte „George Apostu” Bacău îmi acordă astăzi, prin directorul lui, Dl. Geo Popa, *Diploma de excelență* pentru contribuția mea – citez din nobilul document – la propășirea valorilor culturii românești și universale. Termenului *contribuție* i se atașează un epitet: *substanțială*. Mărturisesc faptul că, primind distincția, nu mă pot sustrage unei anumite senzații reconfortante și măgulitoare, căci sunt și eu sensibil ca orice om, iar arma de elecție îmi rămâne sensibilitatea. Aseară însă, despletind semantica noțiunii de excelență, m-a înfiorat șfichiul de zefir perfid al îndoielii. Începeau să-mi împăienjenească mintea, cu funigeii lor, unele accepțiuni sceptice. Sunt eu într-adevăr vrednic de acest însemn al excelenței? Italienii de pe vremea lui Lorenzo de’ Medici, de ai cărei poeți m-am ocupat o tinerețe întreagă, au dat *excelenței* și înțelesul de *onoare*, atribuindu-i, firi practice, sensul de bun moral. Sigur că era un bun moral, dar unul aparte, ce scăpa într-un mod enigmatic tocmai eticii, expertă în gradarea faptului moral, în măsurarea lui. Însă un ce inefabil ținând de calitate refuza cuantificarea lui în termenii cantitativului, căci onoarea exclude gradele de comparație, ea supunându-se legii „tot sau nimic”: ai onoare sau nu ai onoare... Pe o scară a valorilor omenești, deci mai sus ori mai jos în realitatea vieții și-n considerația semenilor, stă doar purtătorul însemnelor onoarei și nu onoarea propriu-zisă. Ea este o valoare absolută, aceeași indiferent de treapta pe care se află purtătorul. Măsurabilă e numai bucuria pe care o trezește recunoașterea ei, bucuria însă dă informații mai mult asupra receptivității celui spre care se îndreaptă onoarea, decât asupra onoarei înseși... Protegitorul lui Leonardo da Vinci, regele Francisc I, formulând adagiul *totul se pierde afară de onoare*, i-a atribuit acesteia o natură spirituală și o

dimensiune eternă, îndreptând-o cu eleganță spre metafizic. Onoarea e corectitudinea ajunsă la grad de virtute. Date fiind reflecțiile de mai sus, putem afirma că onoarea este absolutul corectitudinii. Iată de ce prefer să vorbesc sub imperiul generalului, iată de ce evit a vorbi de cazul particular pe care îl reprezint.

Despre cazul meu particular, se cuvine să mărturisesc doar faptul că de Bacău și de ținuturile băcăuane mă leagă pletora răzășească a neamurilor mele Țărălungă dinspre mamă. Bunicul de pe Laz, Gheorghe Țărălungă, ce avea să-și trăiască sfârșitul departe de casă, într-o durere tragică și fără speranță, și ea legată de Bacău, însă în alt fel decât cel de astăzi, era împătimit de istorie și de poezia lui Eminescu. Fire duioasă dar sobră, uneori chiar dură, ne recita *Luceafărul* cu lacrimi în ochi și-l înțelegea atât în scepticismul filozofiei cât și în frumusețea lui literară. Îl știa pe dinafară. Trăia într-o continuă reverie a istoriei, știa istorie, bine, apăsător. Îl moștenesc în multe, însă spre deosebire de el, eu dispun de un bun poetic, fiindcă tot vorbeam de bunuri, un bun diafan, și anume, perceperea eternității trecerilor noastre pe pământ, pe care, punctând-o cu viața, o măsurăm – fiindcă tot vorbeam de măsurare. Dar totodată și de credința în imposibilitatea de a măsura Ceva ce există... Mă leagă apoi de meleagurile dinspre răsărit ale Bacăului amintirea satelor de altădată, satele copilăriei mele, risipite pe dealuri cu îmbietoarele lor gospodării autarhice, cu blazonul vechimii și cu personalitatea fiecăreia evidentă în toate, cu iazuri de pește, astăzi cu desăvârșire și incredibil dispărute, cu buna cuviință ce se vădea începând cu datul bineței și continuând cu elegantul paradox al frazei șerpuitoare dar lapidară, cu surpriza morilor de vânt de pe vârful dealurilor Taulei ori Stănișeștilor, cu paletele solemne purtând dialoguri lente cu cineva de dincolo de lume...

Astăzi urmează să prezint în fața dumneavoastră două din cărțile mele cuprinzând talmăciri de poezie: una privitoare la poezia Renașterii italiene și alta, un florilegiu din lirica franceză modernă. Amândouă sunt cărți ale capodoperelor, la care am lucrat ani de zile, ca să nu spun decenii. Ar fi trebuit să prezint volume

ale poeziei mele originale, dar nu s-a nimerit. Pe de altă parte, mi-am zis: fie și traducere, căci tot poezie este și ea: ca să tălmăcești poezie, trebuie să fii înainte de toate poet tu însuși. Tălmăcirea de poezie, pentru care, din nefericire, nu există un cuvânt special în limbă, se cuvine să nu stea în pronaosul, ci în însuși naosul bisericii care e poezia, acolo unde se oficiază. Și fiindcă tot vorbirăm de onoare ca absolut al corectitudinii, a trebuit ca, traducând, să păstrez acea distanță optimă față de original care să-mi permită plămuierea armonioasă în limba în care traduc, în limba română așadar. Pe de altă parte, filozoficește privind lucrurile, dar nu în libertatea deplină a posibilităților, se impune să păstrez o distanță și față de armonia dumnezeiască a marilor maestri, dacă ea într-adevăr îmi amintește divinul. Căci sufletul, mai puțin autocritic, simte că apropierea conține un element de profanare, de aceea am evitat să realizez o „imitație din altă limbă” și am acceptat „recrearea în altă limbă”, pentru care originalul să mi se înfățișeze ca matrice. Numai astfel pot traduce la modul absolut. De aceea, în afara oricărui orgoliu, am înlocuit în sinea mea „absolutul corectitudinii”, de care vorbeam, cu „absolutul recreării”, și în el caut, văd și găsesc onoarea, sub egida căreia râvna artistică poate sau nu poate să ajungă la excelență. Dacă aș fi urmărit ca, traducând, să caut absolutul corectitudinii și nu absolutul recreării, lucrarea mea s-ar fi rezumat la a fi o transliterație și n-aș fi realizat, cu siguranță, decât o corectitudine relativă, ceea ce e penibil, ca să nu spun caricatural. Aceasta ar face ca sentimentul de onoare al traducătorului să fie în mod fatal știrbit și, implicit, onoarea să fie pusă sub semnul întrebării iar excelența prăbușită.

Etica jertfește astfel esteticii. Cât despre mine, sunt liniștit știind că există un zeu al sărmanului tălmăcitor de poezie, care îl protejează în fața spaimelor, îi suflă în pânzele îndrăzelii, îi iartă neputințele de care nu-și dă seama și îi încununează bunele înfăptuiri, iar când găsește el de cuviință, le numește excelente.

Vitraliu (Bacău), XV, 1-2 (27), p.19, aprilie 2007.

ÎN COMPANIA LUI CAMPANELLA

Dacă ilustrul și prin secolii străbătătorul calabrez Tommaso Campanella ar reveni în zilele noastre, este de presupus că întâi de toate ar trasa horoscopul acestei epoci intrate în zodia Vărsătorului, a acelui *New Age* despre care tot binele și tot răul se poate spune – cum, de altminteri, și despre el însuși s-a spus.

În cei douăzeci și șapte de ani de temniță, ca și în anii faști petrecuți la curtea regală a Franței, în acea amețitoare succesiune de stări sus-jos-sus, care i-a caracterizat existența, nici o singură clipă n-a renunțat la a-și enunța ideile și principiile, a le așterne pe hârtie. O forță nestăvilită, un scormon neobosit îl determinau să se pronunțe în acele vremuri în care inventarea busolei, a tiparului, a armelor de foc ce puseseră capăt Evului Mediu, nu și mentalităților/instituțiilor acestuia. În compania unor spirite inovatoare precum Giordano Bruno, Galileo Galilei, Tommaso Campanella a deschis o cale spre acea epocă modernă căreia noi, acum, îi înregistrăm sfârșitul, cu alte neliniști și întrebări ce ne revin...

Parcurgând, în recenta apariție la *Humanitas*, în biblioteca italiană a casei editoriale, volumul *Tommaso Campanella, La Città del Sole – Cetatea Soarelui și Poesie filosofiche – Poezii filozofice* (colecție bilingvă, coordonată de *Smaranda Bratu Elian* și *Nuccio Ordine*, sub patronajul Institutului Italian de Studii Filozofice), ne-am îmborsădit vechi și incomplete date privitoare la magnificul filosof și poet. Anume, prin mijlocirea unei substanțiale prefețe semnată de dl Tonino Tornitore, apoi din lectura *Cetății Soarelui* în traducerea dnei Smaranda Bratu Elian, iar *pour la bonne bouche*, o amplă culegere din poeziile filozofice ale monahului dominican, acestea, la vremea lor, înfățișate sub numele de Settemontano Squilla, iar acum traduse de dl C.D. Zeletin, în marea lor majoritate, și câteva de dna *Smaranda Bratu Elian*.

Sunt, în fapt, trei cărți în una, studiul introductiv afirmându-se de sine stătător, ca o monografie de pasionantă lectură, așa cum chiar viața lui Campanella, când glorificat, când renegat și supus torturii, s-a alcătuit dintr-un cumul de evenimente care ar putea oricând sluji de materie unui stufos roman unde realitatea ar rușina fantezia. Monah fidel Contrareforme, filozof adversar ideilor lui Machiavelli și sceptic față de Aristotel, îmbibat de teorii proprii despre natură, om, libertate, cuget îndrăzneț, Tommaso Campanella se naștea în anul 1568 – la patru ani după Galilei – și încă din timpurie tinerețe avea să fie ispitit a scrie tratate pentru o știință universală – *De universitate rerum*, devenită mai târziu *Philosophia realis*.

Autor neobosit de opere în versuri și proză în limba italiană și latină, de tratate, discursuri, orațiuni, dispute, cu o enormă capacitate de muncă, grefată pe o memorie fantastică, omul a avut puterea, de pildă, să-și rescrie manuscrisele furate. Și de a-și opune opera, Inchiziției. Găsim la el, cum nota De Sanctis, științe pozitive și științe oculte, naturalul și supranaturalul, Evul mediu și Renașterea, tradiție și răzvrătire, absolutism și libertate, catolicism și raționalism, cu această precizare că „în timp ce combate, ca și Bruno, credințele și închipuirile fanteziei, nimeni mai mult decât el nu dogmatizează și nu creează cu fantazii”. Încă mai mult, afirmă apologetul său, în sistemul lui aflăm întretesute și combinate, fără o contopire intimă, toate orientările pe care le-a parcurs filozofia modernă. Nici mai mult, nici mai puțin: „Toate ideile și toate orientările care tulbură încă și astăzi conștiințele încep să fiarbă în creierul lui Campanella”.

Monahul, astronomul, astrologul, filozoful, poetul Campanella cunoaște, mistuie și depășește, enciclopedic, toate științele timpului, pune întrebări și propune soluții – *Cetatea Soarelui* este una dintre acestea, privind posibilitatea de a oferi omului sclav, tiraniei și propriului simț al proprietății, amorului propriu, schema unei societăți în care el să poată trăi nebântuit de asuprire, războaie, foame și probleme emoționale. Să poată duce un trai pașnic, ordonat, fără lipsuri și, mai cu seamă, fără vreun fel de excese. Era vorba, cum specifică dl Tornitore, de o lume în care

soluția este dată de prioritatea colectivității asupra individului. Solarienii viețuiau într-o desăvârșită egalitate, într-o „antecameră a paradisiului”.

Modelele se cunosc, la Platon, în *Utopia* lui Thomas Morus, dar, ne informează dl Tonino Tornitore, „sugestiile veneau și dinspre pitagoricieni, dinspre Părinții Bisericii și dinspre majoritatea utopiilor Renașterii”, cu toatele tinzând la atenuarea marilor, devastatoarelor diferențe sociale și de averi din viața reală. Considerată sub unghiul imaginației sintetizatoare, *Cetatea Soarelui* s-a situat deasupra altor utopii nu numai prin mecanismele de ceasornic ale unei organizații în fond politice, de factură comunistă și în care umanitatea aspiră la perfecțiunea ierarhică a termitelor, furnicilor, albinelor, dar și printr-un viu talent literar.

În lumea în care trăim, a sechelelor comunismului și a ravagiilor aceluși neoliberalism care, asemenea rivalului învins, nu posedă instrumente de control și frână, utopia lui Campanella stă în miezul unei dispute dilematice, pe care numai și doar viitoarele succese ale geneticii o vor rezolva. În poeziile filozofice, de fierbinte elocință în tipare lapidare, pilonii construcției sunt Înțelepciunea și Cugetul. Citim, în explicația la *Preludiu*: „*Cugetul* este intelectul etern, *Înțelepciunea* este aici înțelepciunea creată, răspândită în fiecare formă de existență care, îmbibată de intelectul divin, dă naștere adevăraților înțelepți, dar singură [dă naștere doar] sofîștilor, dușmani lor înșiși, deoarece [și ei] sunt creați de Dumnezeu”. Fiecare sonet își are, astfel, explicația lui, unde, probabil, o cât de cât greșită interpretare conducea la erezie...

„O carte uriașă e natura/ în care marea Minte și-a scris gândul,/ un templu unde vii statui, de-a rândul,/ îi reprezintă felurite figura,/ ca arta să-i vedem și-nvățătura/ de-a cârmui, lăuntru creștinându-l/ ca legea s-o înfăptuim aflându-l/ pe Dumnezeu ce-și are-n noi făptura”, în traducerea lui C.D. Zeletin. Zice Campanella: „Lumea-i o vietate uriașă și perfectă,/ oglină a lui Dumnezeu și-a lui slăvire:/ noi suntem viermi fără desăvârșire/ ce-n pântecu-i avem sălaș, speță defectă”. În original: „Il mondo è un animal grande e perfetto”. Iată-l pe lectorul obsedat de carte, în traducerea dnei Bratu Elian: „am doar un boț de creier și totuși eu devor/ tot

ce e carte scrisă, în care mă cufund/ fără-ncetare și cu nesat profund/ și-oricât aș mai mânca, eu tot de foame mor”. Sonetul se intitulează *Suflet nemuritor*.

Precum în străfundurile rugăciunii: „Căntonă, du-te, Domnului de-i spune:/ cel care-n lanț îl lași viața toată,/ întreabă cum să poată/ zbură fără de aripi. Mă învață/ sau spune-mi de se-nvârte a soartei roată/ și dacă-n cer e glas de-nșelăciune./ Făr’altă rugăciune,/ Părea-vei însă mult prea îndrăzneță”. Este de toată evidența că atât dl *C.D. Zeletin*, cât și dna *Bratu Elian* au izbutit un adevărat tur de forță redând în românește întreaga strălucire a versului campanellian, într-o armonioasă conlucrare de natură a nu răpi fiecăruia dintre traducători pecetea personală.

Să încheiem cu acest paragraf din cronologia cărții: „La începutul anului 1639 semnele astrale, în care crezuse neîncetat, îi fac prevestiri funeste. În pofida încercărilor de a le îndepărta, la 21 mai se stinge, în pace, în Mănăstirea dominicană din rue St. Honoré. Va fi înmormântat ca un simplu călugăr, în groapa comună a mănăstirii, dar slujba o oficiază însuși Cardinalul Richelieu, în prezența regelui. Rămășițele sale pământești se vor pierde pe veci în răvășeala produsă de Revoluția Franceză”.

Viața medicală, XIX, 15, p.12, 13 aprilie 2007.

„NOI, VIAȚA LUI...”

Cincizeci de ani de la moartea maestrului G. Tutoveanu

Zilele trecute am dat în arhiva mea literară peste copia scrisorii pe care i-o trimiteam, la 27 august 1957 din Burdusaci, prietenului meu mai vârstnic, veneratul poet și cărturar, G. G. Ursu, îndată după moartea bătrânului poet G. Tutoveanu. Uitasem de ea; după o jumătate de veac, ceața timpului erodează aducerile aminte. Oricât de accidentat și de felurit ar fi, relieful vieții răzbate prin această negură atât cât răzbat asprimile realității în pictura lui Seurat. Uitarea e o moleșire a structurilor ferme ale vieții trăite; ca medic, o așez în rândul afecțiunilor cronice. Lapsusul rămâne forma ei acută. Spre sfârșitul acestei scrisori, am găsit o sintagmă care ne privea, pe mine și pe G. G. Ursu, prieteni ai lui G. Tutoveanu: „noi, viața lui...”. Spuneam totul prin asta.

Dintre toți tinerii de altădată de la *Academia Bârlădeană*, societate artistică întemeiată în 1915 de poetul G. Tutoveanu, sprijinit de etnologul Tudor Pamfile și de preotul publicist Toma Chiricuță, secretarul acestei societăți, G. G. Ursu, și-a iubit ca nimeni altul maestrul. Dragoste de o viață, adâncă, totală, sanctificată printr-o devoțiune de ascet, paradoxală într-un anume sens, deoarece ea îi activa – nu-i amorțea! – simțul critic în privința maestrului. În felul acesta, disocierea critică și analiza valorică rămâneau pentru el o lucrare a iubirii, săvârșită cu ajutorul celui mai înalt instrument al moralei, fidelitatea în dragoste. Prin exces de ea însăși, iubirea îi trecuse într-un fel de suferință, într-o sublimă stare toxică. Așa se face că atunci când a aflat vestea morții maestrului, sufletul a început să-i ardă ca benzina de avion. Era cu totul altceva decât „bărlădenita cronică” a lui A. Vlahuță. Eu mă aflu în vacanța studentăască, la Burdusaci, el rămăsese la

București. Numai într-o singură zi mi-a trimis două cărți poștale umplute până la refuz cu scrisul lui mărunț ca al lui Mihail Sadoveanu. Nu m-a găsit însă niciuna din ele, întrucât mă dusesem la Slănicul Moldovei. Acolo m-a ajuns telegrama soției maestrului, Eugenia Tutoveanu, retransmisă din Burdusaci de tata. Aflasem totuși ce se întâmplase din *Gazeta literară*, și bine a procedat părintele meu că mi-a trimis-o, printr-un prim gest de solidaritate literară, deoarece, cum nu-mi venea pur și simplu să cred că vestea e adevărată, așteptam o confirmare. În orele acelea am trăit pentru întâia oară senzația stranie de a nu putea crede într-o certitudine. Mă aflu într-o descumpănire metafizică: începeau să se năruie picioarele de nisip ale zeului numit Imposibilul...

G. G. Ursu a luat parte la ceremonia funerară de la Bârlad. La întoarcere, mi-a scris atât mie, cât și bătrânului poet basarabean Ion Buzdugan, căruia amândoi îi spuneam Moș Nicu, relatându-ne înmormântarea. Vorbise la scoaterea din casă a sicriului și se pare că un suflu de dincolo de lume îl înflăcărase, scoțându-l din măsura la care îl obliga o fire mai mult restrictivă decât ardentă. Vorbise liber, cu o sinceritate patetică suficientă pentru a-ți da seama că ruptura prin moarte de G. Tutoveanu îl livrase pentru întâia oară în totalitate propriei vieți ca unei alte existențe. Căci este pentru mine o convingere deplină faptul că viața lui G. G. Ursu se împarte în două registre: înainte și după încetarea din viață a maestrului... Dintre scriitori, veniseră la înmormântare Emilia Șt. Milicescu de la București, Ion Istrati de la Iași și George Constandache, prietenul ultimilor ani, din Bârlad. Maestrul a fost dus spre locul de veci într-un car tras de boi. Îl urmau soția Eugenia, fiii Polidor și Alexandru, nepoatele de frate (Ioan) Florica și Ecaterina, profesoarele Veronica Tuchilă și Amalia Tunaru, născută Motăș, câțiva membri ai cenaclului A. Vlahuță și o revărsare de lume. Mulți copii.

Întors de la Slănicul Moldovei la Burdusaci, am dat peste câteva zile o fugă la Bârlad, aprinzând la cimitir lumânări în țărâna proaspătă. Curând, Eugenia Tutoveanu avea să înalțe monumentul care-și are o poveste a lui ce se cere povestită sau scrisă, dar nu acum... Eu am închinat un sonet maestrului iubit, pe care l-am

descoperit zilele acestea printre hârtiile mele vechi, pregătite pentru clasare și, în mare parte, pentru ardere. Iată-l:

GEORGE TUTOVEANU

In memoriam

*Vorbeam de timp etern, vorbeam de-avânt,
De-azur, iubire, șesuri zvâcnitoare,
Și-acum, o clipă neîndurătoare
Îți sună bulgări negri pe mormânt...*

*Să te slăvesc printr-un superb cuvânt?
Să-l dătuiesc în ce? Cândva tot moare!
Prin flori, să-mi spună iar că trecătoare
Sunt toate-aceste câte-s pe pământ?!*

*Am să iubesc ce-mi este dat: viața,
Și-astfel, răpit de tot ce-i frumusețe,
Putea-vei, luminând ca dimineața,*

*Să prelungești de dincolo de moarte,
Prin mine, veșnicii de tinerețe
Și să le fulgeri pururi mai departe...*

Burdusaci, 28 august 1957

*

Dealul din spatele casei poetului găzduia pe o suprafață de peste un hectar una din cele mai frumoase grădini particulare pe care le-am văzut într-o viață de șapte decenii. Raiul pe pământ. Un rai rămas și el singur. Deși începuse toamna, am ținut să transplantez de aici câțiva pui de liliac, din cel căruia i se spune bătut, răsădindu-i la Burdusacii mei natali. Închipuți-vă că s-au prins! Există și astăzi, supraviețuind prin fii, nepoți și strănepoți, fapt de care maestrul n-a avut parte, fără ca aproape nimeni să le știe taina. E o istorie literară vie, pulsând o viață care satisface ambele ei înțeleșuri, exprimate prin cuvintele grecești *bios* și *zoí*... Cresc viguroși, înalți și bogați în floare. Printre ei trăiește și după moarte cel ce i-a sădit în urmă cu o sută de ani. Liliecii mei

transmit în timp un continuum inefabil de care nu se bucură decât inițiații, care trimit spre verzele lor priviri ce-i îmbrățișează cu iedera oarbă a speranței...

Grădina mirifică unde sus, în pătulul ierbii de pe zăpodie, îi plăcea să întârzie tolănit Cezar Petrescu privind cum curg nourii, avea să dispară sub fălcile buldozerelor, împreună cu locuința poetului, cel de al doilea sediu al *Academiei Bârlădene*. Eugenia Tutoveanu s-a zbatut să le salveze pe amândouă, în care scop a venit și la București în câteva rânduri, împletindu-ne de fiecare dată tristețile neputincioase. Deși eram conștient de faptul că sunt un tânăr necunoscut, am solicitat, înarmat cu un memoriu, o audiență aceluia om zice-se subțire care era pe atunci ministrul culturii, cerându-i să stopeze dărâmarea. M-a primit tăcut și probabil uimit. Evident, întrevederea nu a avut nici o urmare: casa a fost demolată... La stânga și la dreapta, în față și în spate, s-au ridicat blocuri, desfigurând definitiv splendoarea bulevardului Epureanu, căruia i-au anulat fundătura ce dădea-n căsuță și în paradis... Artera plină de castani și-a pierdut vechea identitate care îi făcuse pe bârlădenii de până la 1880, anul morții lui Manolache Kostaki Epureanu, să-l numească *Bulevardul Belvedere*... Cei care-i poartă în suflet vechea înfățișare i-ar putea spune azi, pe bună dreptate, *Bulevardul Bruttovedere*... El rămâne victima ignoranței înfrățite cu ura, ajunse la cârma bieteii noastre țări, care i-au mai și schimbat numele în Bulevardul Karl Marx, victima unei formule artificiale de viață socială care elimina din viața obștei frumusețea, dreptul la reverie și solitudinea pe care exercitarea acestuia din urmă o presupune. Nu se mai recunoaște nici locul unde a fost casa maestrului, nici locul unde se întindea grădina în care ascultam, la căderea serii, privighetorile...

După maestru, s-a dus și domnul Ilie, bătrânul grădinar voios, fiu de preot, care ne întâmpina recitând versurile maestrului din poezia *Stingher*:

*Rotunjoare foi de plop,
Scuturați-vă potop,
Pe cărări bătătorite
Și de dânsa părăsite...*

Poezia aceasta mi-o recita, la bătrânețile lui petrecute la București, și amarul poet George Ioniță, discipol al lui Tutoveanu, coleg și prieten cu G. G. Ursu. Era acum un nihilist literar retras exclusiv pe insula, rămasă pentru el intactă, a poeziei, el însuși poet de valori estetice foarte distilate. Tirania lui oficia apodictic o singură aserțiune artistică, făcând rău sufletului meu care-l iubea:

– *Nimic nu rămâne în lumea asta, afară de poezie! Poezie și nimic altceva, fiindcă nimic altceva nu există!*

Repetă acest aforism sumbru pe care îl învestea cu puteri absolute, încât orice contraargument nu avea de ce detaliu să se agațe pe luciul perfect al ideii acesteia, alunecând în bezna vidului din jur. Prin teroarea calmă a convingerii sale îi întrecea pe Schopenhauer și pe Nietzsche...

Moartea maestrului a fost tristă, ca toate muririle. Ajunsese o umbră, o rămășiță de om, atât cât îi trebuie distincției ca să aibă prin ce să se exprime. Singure, înălțimea, fruntea generoasă și ținuta dreaptă îi rămăseseră aceleași, prefigurând însă „mâna de țărână”, dar eu nu-mi dădeam seama de aceasta, confundând realitatea cu speranța... Îl vizitase peste vară poetul suprarealist Ștefan Roll, dintr-un impuls pe care încă nu-l pot desluși în determinările lui. L-a rugat să iasă în grădină, să se așeze cu fața la răsărit ca să-l fotografieze pe banca înconjurată de verdeață, străjuită de câteva tije solitare de floarea soarelui ale căror pălării, căutând lumina apusului, îi întorceau și ele spatele... Bătrânul poet arată apăsător de acea tristețe din care omul știe că nu va mai ieși. E o fotografie mai tragică decât cea a catafalcului...

Care au fost ultimele lui cuvinte? Întrebarea rămâne interesantă pentru cine gândește adânc și tulburătoare pentru cine simte cum trebuie. În cazul lui Goethe, ele au fost:

– *Mehr Light!*, adică mai multă lumină, cuvinte care pot fi luate ca îndemn pentru extinderea cunoașterii universale. Poate da, poate nu. Nu, dacă se va fi gândit la perdeaua prea mult lăsată, deoarece, într-adevăr, ceruse să i se deschidă a doua fereastră.

George Bacovia a închis ochii pe o amenințătoare viziune funerară:

– *Vine Întunericul!*

Revelația finală venea să valideze stilul operei lui de o viață.

Un scriitor complet uitat astăzi, demn poate să rămână măcar printr-o pagină-două din miile pe care le-a scris, N. Rădulescu-Niger, bârlădean de obârșie, a intrat în lumea de dincolo pronunțând una din cele mai cutremurătoare sentințe, socratică în esența ei. Om echilibrat, dar doborât sufletește de înfrângerea țării din vara anului 1944, aflându-se în gara Râmnicu-Vâlcea, s-a aruncat sub roțile primului tren încărcat cu soldați ruși, strigând:

– *Fraților, a biruit Urâtul!*

...Dar să revenim la Bârlad, în ziua de 18 august 1957. Cele din urmă cuvinte ale calmului octogenar G. Tutoveanu au fost:

– *Nu vreau să mor, luați-mă cu voi!*

Încă mai vroia să trăiască, împletit sufletește cu semenii și înspăimântat la gândul pieirii ineluctabile. Aceste ultime cuvinte erau un ecou al versului său, *Cocori pribegi, luați-mă cu voi!* din poezia *Luați-mă cu voi*, pe care o publicase cu 58 de ani în urmă în revista bucureșteană „Literatură și artă română”, IV, 1899, p. 193, a lui N. Petrașcu, și republicată după un an în periodicul bârlădean „Paloda”, XIX, 11, p.1, din 9 martie 1900...

...Peste câțiva ani i-au murit și fiii: Polidor, în 1960, pe care l-am asistat medical, apoi Alexandru, în 1983. I-au urmat Aurora („Luli”), soția lui Alexandru, Cecilia („frumoasa Cici”), soția lui Polidor, nepoata Florica și tot așa până la unul...

Nemaieexistând cine să-i îngrijească mormântul care începea să se degradeze, într-o zi de cuptor a anului 1982, am plecat din București la Bârlad, cu gândul de a-l repara cu mâna noastră, eu, tata și fratele meu Paul, încărcăți cu întreg arsenalul bricolajului: bureți de sârmă, ciocan și cuie, rindea, deruginol, cârpe, vopsele uleioase ș.a.m.d. Când soarele dădea să apună după dealul Crângului și a apărut cea dintâi adiere răcoroasă, am urcat în mașină și-n mai puțin de o oră am ajuns la Burdusaci.

Respiram un împăcat aer transcendental.

Baaadul literar. Revistă de cultură, Bârlad, I, 2, pp.12-14, august 2007.

C.D. ZELETIN

CREAȚIA, O TEHNICĂ DE VIAȚĂ? NU!

Convorbire cu doamna *Roxana Pioaru*

Vă adresez o primă întrebare, în calitatea dvs. de profesor de biofizică al UMF „Carol Davila” București, urmând ca alte întrebări să le pun scriitorului ce sunteți, adică domnului C.D. Zeletin. Cum ați ales Facultatea de Medicină?

Într-adevăr, am ales-o!

Verbul a alege are, în semantica lui multiplă, și înțelesul de a te fixa asupra unor lucruri pe care le posezi deja. În acest sens am spus: *am ales-o*. Căci în vara anului 1953, după ce în anul precedent, al absolvirii liceului, mi se refuzase însăși primirea dosarului de înscriere, am dat concurs la patru facultăți din București, reușind la patru: Facultatea de Planificare a actualului A.S.E., Facultatea de Mecanică a Institutului de Căi Ferate, Conservatorul de Muzică (numai preselecția) și, târziu, parcă în noiembrie, Facultatea de Medicină, Secția Pediatrie, care avea să se transforme curând în Facultatea de Pediatrie. Așa că sunt pediatru, ca pregătire fundamentală, și pediatru mă simt. Slăbisem teribil... Enumerarea celor patru facultăți poate să pară emfatică, dar eu mă aflam pe drumul confirmării vocației și, apoi, mă orientam și eu după cum o facultate sau alta pedalează mai mult sau mai puțin pe dosarul de origină socială care, în cazul meu, avea câteva hibe, în fond, excelente recomandări... Originar de prin părțile Bârladului, am optat pentru București și nu pentru Iași, fiindcă lupta de clasă era mai neiertătoare în Moldova. Mai existau însă și alte motive... Cu tot războiul de clasă (nu eram U.T.M.-ist), din cei 6 ani de studii am fost premiat în patru. Nu în anul 1,

deoarece eram istovit de concursuri, și nu în anul 6, deoarece, devenind între timp intern prin concurs, nu mai puteam, fatalmente, să fiu prezent la toate cursurile, seminariile și lucrările practice, având obligația de a sta foarte mult în spital. Spun *intern prin concurs* și nu *intern*, deoarece partidul comunist și-a introdus fără prea mare întârziere aleșii lui criptici sub numele de *interni fără concurs*, alterând sensul elitist al acestui program de formare universitară. Profesorul de pediatrie, eminentul Alfred Rusescu, nici nu i-a primit în vizită de prezentare.

– E un pleonasm expresia *intern fără concurs*, atâta vreme cât noțiunea de intern o implică prin definiție pe aceea de concurs!, spunea acest auster dascăl.

În sfârșit, vocația mea a trecut și – culmea! – trece încă printr-o încercare: aceea a faptului de a fi dublă: medicină și artă. Încă nu știu dacă în ideala balanță axiologică acul stă la punctul zero sau bate mai mult la dreapta ori mai mult la stânga, adică mai mult spre medicină sau mai mult spre artă.

Când ați descoperit vocația medicală?

Odată cu descoperirea pornirii irepresibile de a-mi ajuta semenul cu sănătatea în impas. Răspunsul însă ar trebui să fie mai lung... Am descoperit-o foarte de timpuriu, după ce o dovedisem inconștient și, în același timp, foarte târziu, după ce am filtrat-o prin sihla studiilor de medicină. Numai prin ele mi s-a limpezit conștiința de vocație... Încă din copilărie eram foarte interesat de corpul omenesc și eram cel dintâi în a-l alina pe cel ce plânge ori a pansa o rană. Educatorea de la grădiniță, Nina Istrati, refugiată din Basarabia, ne-a pus să interpretăm o scenetă, *Veverița s-a suit în pom*, cu personaje mai multe după cum mai multe erau și animalele-erou. Mie mi-a încredințat rolul medicului. Aud și acum, după aproape 70 de ani, un distih al povestitorului:

*Vine doctorul în grabă
Și picioru-i leagă.*

Piciorul rupt al veveriței...

Altădată la Delfi, vaticinațiile Pitiei se exprimau prin naivități... Nostimă rămâne, în cazul meu, coincidența de a fi lucrat ortopedie și-n timpul internatului și mai târziu, la Sanatoriul de tuberculoză osteoarticulară de copii din Mangalia...

Totuși, mă simt obligat la un răspuns scurt și cuprinzător. Vocația medicală, atâta cât este, mi-a validat-o o întâmplare de pe vremea când eram intern la Spitalul de copii Grigore Alexandrescu din București, prin cazul unui sugar adus noaptea la serviciul de urgență cu stare toxică gravă. Eram de gardă. I s-a pus diagnosticul de bronșiolită capilară, în timp ce eu, cu sfiala ce-mi este proprie și-n același timp cu îndrăzneala timidului, am pus diagnosticul de abces retrofaringian cu sufocarea inerentă. Medicul primar pe care îl însoțeam n-a fost de acord, spunând că diagnosticul meu e fantezist. Numai că acest diagnostic a fost confirmat – din nefericire! – la examenul necropsic... Se înțelege că sugarul murise. Din acel moment, și toți anii cât a mai trăit, șeful Clinicii, prof. dr. Corneliu Constantinescu, mi-a arătat o afectuoasă prețuire.

Ați avut modele în Facultatea de Medicină?

Da și ba. Da, fiindcă am avut, ba, deoarece unele imperfecțiuni nu permiteau rotunjirea plenitudinii care definește modelul. Am avut însă profesori excelenți, și nu puțini, chiar dacă nu mi-au servit de model... Revenind la desăvârșirea pe care o cere un model și lăsând deoparte faptul de a intra sau nu în rezonanță cu el, aș da un singur exemplu: profesorul de anatomie Emil Repciuc. Auzisem despre el lucruri extraordinare încă din lunile în care eram student la mecanică și intenționam, în secret, să candidez în a doua sesiune de intrare la medicină. Într-o situație similară era și un coleg al meu de la mecanică, Dumitru Maglașu, care voia și el să dea concurs la medicină. El a luat inițiativa să mergem într-o noapte la Facultatea de medicină ca să mă deprind cât de cât cu sala de disecție. În optica noastră, eronată în bună măsură, anatomia era disciplina care conferea identitate medicinii. Se bucura de un prestigiu imens, astăzi mult diminuat. Sala de disecție era pustie dar luminată puternic, la acea oră de după miezul nopții. Doar într-un colț, decupat ca o medalie, un bărbat

diseca atent un cap omenesc pe o tavă. Luându-și sprijin al coatelor pe două mici stive inegale de cărți, diseca o formațiune de sub arcada zigomatică în mișcări insesizabile. Anatomistul viu era încremenit ca și extremitatea cefalică decapitată.

– Țasta-i Repciuc! îmi șopti Maglașu, neuitând să-mi repete faptul că e cel mai mare anatomist al nostru... O jumătate de oră cât am rămas acolo nu ne-a onorat cu nici o privire: i-ar fi tulburat liniștea... Tipărise cu un an în urmă o *Anatomie descriptivă* mai mult experiment filologic, propunându-și un stil extrem de lapidar, de redundanță minimă, fapt suficient pentru a-i trăda ostilitatea față de anatomia franceză, în care triumfa redundanța, sub aspectul perifrasticii.

În fine, pe la sfârșitul toamnei eram student la medicină. Primul curs audiat a fost al profesorului Repciuc. Dezastru! Marele anatomist nu era și un mare didact. Cu un izbitor accent rutenesc, vorbele i se încălecau în viteze inegale și într-o dicție precară. Halatul, și mai ales șorțul, îi foloseau de ustensile în demonstrație. Ridicând poala halatului murdar, la un moment dat a spus, într-un limbaj foarte expresiv în măsura în care era prea plastic, ceva cam în felul acesta: „În luna (*cutare*) a embrionului mascul, gonadele încep să coboare, iau peritoneul în cap și alunecă spre scrot ca mucii!” Și, cu pumnul imaginat ca testicul, izbi puternic în marginea șorțului ridicat... Toate într-un amestec de cuvinte ideal de latine și admirabil de neașe, dar realizând un grai refuzat de studentul doritor de limpezimi și sistem. Mi-a venit să plâng... Nu înțelesesem nimic din subiect...

Și, totuși! Iradia o paradoxală impresie de infailibil. Mai târziu, asistent la Catedra de Biofizică, am încercat să mă apropii de acest model de o redutabilă intelectualitate, dar el se îndreptase spre biologia celulară și spre... ateismul atât de necesar permanenței marxiste...

Mulți profesori mi-au fost modele, însă numai prin unele însușiri: Ion Bruckner tatăl prin formidabila intuiție clinică; C.C. Dimitriu prin frumusețea cursurilor; Alfred Rusescu prin rigoare și disciplină, printr-o austeritate ce făcea inoperant dreptul la replică...

Așa cum am spus-o și cu alte ocazii, am crescut acasă într-o familie cu mari modele, unele impuse în cultura română cea mai de vârf. Însă numai conștiința existenței lor, și nu ele în sine, m-a influențat. Nu m-am simțit niciodată atârând de ele sau angajat în vreo cursă către unul sau altul din acești lampadofori. Modelele pentru mine există în zona înaltă a reveriei, acolo unde idealitățile se împlinesc, și nu în atelierul încins al forjării de sine. Un funciar laxism al patriarhalității și un gust al lenei permanent ațâțate de faptă nu-mi fac agreabile tensiunile unui program. Sfidez cursa, deși destinul m-a silit să-mi parcurg viața tot între concursuri. De la tinerețe pân' la bătrânețe...

Ați avut profesori foarte cultivați?

Am început facultatea în plin stalinism și am terminat-o în apogeul dejismului. M-am aflat astfel departe de intimitatea intelectuală care să permită o astfel de constatare. Erau, cum spun, vremile de așa natură. Marele maestru al formării mele a fost solitudinea și libertatea navigării pe marea ideilor tăcute.

Totuși, un caz relevant. Târziu, prin 1975, îmi apăruse volumul *Michelangelo, Sonete și crâmpoie de sonet*. Mă apropiam, prin el, de terminarea traducerii și comentării operei beletristice integrale a marelui artist. Cineva m-a sfătuit să ofer un exemplar rectorului de atunci al I.M.F., profesorul de fiziologie Constantin Anastasatu, chiar dacă în vederile mele nu intra o astfel de eleganță. Mai ales că nu-mi fusese profesor. Mare mi-a fost însă mirarea când tăcutul rector, primind cartea, a recitat până la capăt, și în italienește, *Sonetul 83*:

*Veggio nel tuo bel viso, Signor mio,
Quel che narrar mal puossi in questa vita...*

Uluirea a fost cu atât mai mare, cu cât nici în Italia Michelangelo nu e prea cunoscut ca poet...

Întrebarea este cât de mult se poate extinde, prin multiplicare, acest episod...

Mă adresez acum scriitorului C.D. ZELETIN. Cum se împletesc vocațiile artistică și medicală în viața dumneavoastră?

Își împrumută substanță, sunt vecine, merg în paralel, dar nu se împletesc, deoarece dacă ar face-o și-ar pierde identitatea. Se potențează reciproc, pentru a folosi un termen din farmacodinamie.

Ce reprezintă pentru dumneavoastră creația artistică? Refugiu? Mesaj către lume? Împlinire?

Ca tehnică de viață ar fi un refugiu, dar arta pentru mine nu e tehnică de viață, ci este ceva superior ei. Mesaj pentru lume? Orice artă conține implicit un mesaj către lume prin faptul de a fi izbutită, dar efortul, concentrarea și măiestria artistică vizează înainte de toate izbutirea, nu mesajul. Împlinire? Acesta e răspunsul.

În urmă cu câțiva ani, doamna Alice Țuculescu vă numea „unul din cei mai culți medici români ai secolului 20”, iar doctorul Grigore Bușoi vă socotea, într-un interviu, „vârf al culturii românești”. Sunteți poet, eseist, traducător din lirica italiană și franceză, istoriograf. Ultima dumneavoastră carte, apărută la Editura Humanitas, este: Tommaso Campanella, Poezia filozofică. Deși extrem de exigent cu foaia încredințată tiparului, ați publicat 40 de volume de literatură. Care vă este cartea cea mai apropiată de suflet și de ce?

Sunt tatăl iubitor al tuturor fetelor mele, vreau să spun al cărților pe care le-am scris. Ele sunt foarte felurite. Cea mai frumoasă mă uită, seducându-i pe alții; cea nu prea frumoasă e inteligentă; cea nu prea înzestrată cu grație e grea de erudiție ș.a.m.d. Așa că am, pentru fiecare, motiv să le iubesc. Dar pot oare să fac expunere de motive în iubire?! Le iubesc pe toate fiindcă le iubesc! Însă, ca-n orice familie, cea mai mică este, în mod firesc, cea mai iubită. În momentul de față aștept ivirea câtorva mari iubiri!

Nu mă pot sustrage nici eu întrebării prin care închid spațiul interviului deschizând o fereastră: ce proiecte literare aveți?

La 72 de ani împliniți, proiectele trebuie să fie privite cu prudență și sub beneficiu de inventar... Dar am proiecte! Până una-alta, cărțile aflate sub tipar se cuvine să fie socotite și ele, atâta vreme cât n-au ajuns în librării, tot proiecte... Așadar, stau să apară: *Distinguo*, eseuri; *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă, și începuturile carierei pariziene a lui George Enescu*, o cercetare de 800 de pagini; *Doctorul Alexandru Brăescu, creator al învățământului universitar de psihiatrie din Moldova. Contribuții documentare*; *Alexandru Tzigara-Samurçaș, Memorii*, volumul IV, ediție critică. Acestea trebuie să le adaug reeditarea celor două volume ale *Sonetului italian în Evul mediu și Renaștere*, ediție revizuită, bilingvă de data aceasta, ce stă să apară la Editura Humanitas.

Proiecte propriu zise?

Un volum de poezii, unul de proză apoftegmatică și altul de eseuri.

Dar mai ales, o carte de amintiri din copilărie, pe care vreau s-o intitulez *Dada & Dada!* O inutilitate pulsatilă, produs al distilării unui trecut ce nu mai poate fi repetat, oferit unui viitor care nu va avea nevoie de el.

Medic Ro, IV, 37, pp.88-90, septembrie 2007.

RAFINATUL ZELETIN

Cu o impresie plăcută și durabilă a rămas Cronicarul parcurgând paginile revistei trimestriale *Baaadul literar*, numărul 2 din august 2007. Revista apare sub egida primăriei Bârladului și îl are ca director fondator pe Cezar Ivănescu. Din cuprinsul acestei reviste cu titlu atât de straniu, articolul care ne-a atras atenția a fost evocarea lui C. D. Zeletin cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la moartea poetului G. Tutoveanu. Ceea ce este impresionant la acest medic erudit și rafinat este dozajul perfect la care ajunge îmbinând o erudiție de cuprindere enciclopedică și un simț estetic de o impecabilă tăietură. De obicei savanții, știind prea multe, scriu prost, mulțimea cunoștințelor sleindu-le filonul afectiv. În cazul lui C. D. Zeletin, regula nu se confirmă, ci dimpotrivă: asupra lui cultura a acționat ca o inoculare fecundă și profundă, structurând lăuntric o sensibilitate poetică pe care anii nu i-au atrofiat-o defel. Cine îl cunoaște pe traducătorul Zeletin sau pe medicul ce se ascunde în spatele acestui paravan onomastic știe câtă delicatețe autentică s-a adunat în firea unui intelectual care, conștient de altfel de valoarea lui, nu este dispus să renunțe la ochiul aristocratic, de aspră judecată valorică, cu care privește bălciul cotidian al lumii noastre. Nu cred însă că trebuie să ne revoltăm: stă în firea lucrurilor ca oameni atât de rasați ca medicul Zeletin să se țină deoparte, într-o retragere discretă și subînțeleasă, punând între ei și lume distanța simbolică a cărților scrise în singurătate. Iată cum îl descrie Zeletin pe Tutoveanu: „Moartea maestrului a fost tristă, ca toate muririle. Ajunsese o umbră, o rămășiță de om, atât cât îi trebuie distincției ca să aibă prin ce să se exprime. Singure, înălțimea, fruntea generoasă și ținuta dreaptă îi

* Sub pseudonimul *Cronicar*.

rămăseseră aceleași, prefigurând însă «mâna de țărână», dar eu nu-mi dădeam seama de aceasta, confundând realitatea cu speranța... Îl vizitase peste vară poetul suprarrealist Ștefan Roll, dintr-un impuls pe care încă nu-l pot desluși în determinările lui. L-a rugat să iasă în grădină, să se așeze cu fața la răsărit ca să-l fotografieze pe banca înconjurată de verdeață, străjuită de câteva tije solitare de floarea soarelui ale căror pălării, căutând lumina apusului, îi întorceau și ele spatele... Bătrânul poet era apăsător de acea tristețe din care omul știe că nu va mai ieși. E o fotografie mai tragică decât cea a catafalcului.”

România literară, XXXIX, 37, p.32, 21 septembrie 2007.

MEDICI ȘI PACIENȚI – PERSONAJE FICTIVE ȘI REALE

Fragment

Împrejurările ce au dus la „răzbunarea” lui T. Arghezi împotriva urmașilor lui Hipocrat sunt consemnate în articole de istoria medicinei bazate, în general, pe mărturii. Cu mai multă vreme în urmă, „Rafinatul Zeletin” – cum îl numește *Cronicarul*, în numărul mai sus citat din *România literară*, pe medicul, profesorul universitar, poetul, eseistul și traducătorul C. Dimof-tache Zeletin, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, comentându-i, plin de încântare, o evocare a lui G. Tutoveanu, apărută într-o publicație bărlădeană – relatea, în „Cu George Emil Palade, la San Diego, despre boala lui Tudor Arghezi”, că: „În 1939, o sciatică extrem de dureroasă, refractară la orice tratament, l-a țintuit pe Arghezi la pat, reducându-l, desfigurându-l somatic și scufundându-l într-o disperare finală. Suferința îl împuținase: ajunsese piele și os. (...) L-au examinat toate somitățile medicale, de la N. Gh. Lupu, N. Hortolomei, N. Ionescu-Sisești, Dimitrie Bagdasar, C. I. Parhon, Th. Burghel etc. la tânărul George Emil Palade, recomandat bolnavului de către profesorul N. Gh. Lupu. Toți s-au gândit la un factor compresiv pe nervul sciatic, ferindu-se cu grijă să-i numească natura, cu excepția lui Dimitrie Bagdasar, creatorul Neurochirurgiei românești, care a pronunțat cuvântul cancer, ceea ce mai mult l-a înrăit decât l-a speriat pe Arghezi (...). ...Verdictul a trezit în Arghezi reacții feroce. (...). Resorturile acestei reacții au scăpat analizei celor în drept și oferă încă laturi enigmatice. Ea rămâne legată și de propunerea profesorului D. Bagdasar de a-i secționa nervul sciatic, în ideea suprimării durerilor, ce nu dispăreau nici după infiltrațiile cu alcool pe care i le făcea personal, nici după radioterapie (...). Toți se așteptau să moară... Arghezi însă și-a revenit spectacular (...). Revenirea – care se va dovedi a nu fi fost

vindecare – a coincis cu o injecție misterioasă făcută de doctorul D. Grigoriu-Argeș, personaj extravagant și indiscutabil histrion, dar reumatolog bun. (...). În momentul sosirii acestui personaj funambulesc, scriitorul era părăsit de toți (...). După ce l-a inspectat/palpat/percutat/auscultat, flagelându-l cu oximoronul, înviorător pentru un oltean, Bă, maestre, (vraciul) rosti providențiala sintagmă: – Al meu ești! Și a fost... Poetul și-a ridicat patul și a umblat! (...) După ieșirea din infern, a urmat răfuiala poetului cu doctorii, în epitete pe care satira, filipica ori diatriba nu mai dovedeau să le încapă. (...) ...M-au văzut și revăzut 42 de dobitoace medicale sau, uitând că la un moment dat s-a apelat la morfină, să scrie: suferința a mai mare n-a venit de la boală, ci de la medici etc., pentru ca la moartea, în 1946, a profesorului Dimitrie Bagdasar să-și încheie necrologul cu urarea, imorală pe cât de impudică, dar nesurprinzătoare la Argezi: Fie-i țărâna ușoară și parfumată (...)”. Povestea nu s-a încheiat, totuși. Suferințele ilustrului scriitor reapar după 16 ani (1955), inclusiv „vechea spaimă”. Profesorul dr. Ion Făgărășanu descoperă în fosa iliacă dreaptă o colecție purulentă, pe care o puncționează și unde introduce, după moda vremii, un antibiotic (streptomycină). Simptomele dispar și abia acum se poate stabili diagnosticul corect, neîngăduit anterior atâtor somități medicale de evoluția torpidă a bolii. Cu talentul său de povestitor, C. D. Z. continuă în textul apărut într-o „România literară” (2001), dar și în una dintre cărțile sale: „Suferința începuse în 1934, urmare a electrocauterizării unui polip vezical. Aceasta a deschis poarta infecției ascendente care a cuprins vertebrele IV și V lombare. Urmarea a fost un proces de liză osoasă din ale cărei produse s-a constituit un abces care, comprimând rădăcinile rahidiene, a dus la parapareză sau paraplegie. Injecția misterioasă a doctorului D. Grigoriu-Argeș a coincis cu migrarea abcesului spre părțile declive, către teaca mușchiului psoas, și ușurarea zonei de deasupra, îndelung comprimată. În termeni medicali, era vorba de un abces osifluent osteomielitic vertebral migrat în teaca psoasului.”

Viața medicală, XIX, 41, 12 octombrie 2007, p.2.

CUVÂNT

ROSTIT LA ÎNTÂLNIREA ANUALĂ A ASOCIAȚIEI MEDICILOR PENSIONARI DIN ROMÂNIA

Cel ce vrea să vă spună câteva cuvinte este și el medic pensionar. A predat biofizica aici, în Amfiteatrul Mare, în alte amfiteatre și laboratoare ale Facultății de Medicină a U. M. F. „Carol Davila”, vreme de 46 de ani, așa că face priză cu sufletul domniilor voastre, la acest ceas de evocare a indigenței, tristeților și abandonului în care se află astăzi slujitorii sănătății ajunși în pragul presupuselor respectabilități, de multe ori eroi meniți anonimatului. Suflete nedreptățite, ofensate, ulcerate... Nedreptate, jignire și rană cu atât mai grave cu cât survin la bătrânețe, la vârsta neajutorării și a încheierii unei vieți de muncă și de traumă. Traumă prin căderea pe umerii lor a rezolvării conflictului sănătate/boală ori viață/moarte, traumă prin povara nesfârșită a concursurilor (nu examenelor!), traumă prin viețuirea în spațiul de foc al bolii, de care oamenii fug, nu spre care oamenii aleargă. Vorbesc, după cum se vede, despre singurătatea dramatică la care medicul este sortit.

Cel ce vă spune acestea s-a dăruit o viață unei discipline mai mult abstracte, biofizica. Am practicat însă, la începutul carierei, și eu medicina la patul bolnavului, alegând de bunăvoie – când puteam s-o fac altfel – o circumscripție de „categorie grea”, Hunedoara, și lucrând apoi chirurgie în Sanatoriul de tuberculoză osteoarticulară pentru copii din Mangalia. În ceea ce privește deceniile consacrate învățământului universitar, vreau să menționez – în afara oricărei prezumții, în afara oricărei emfaze – faptul că niciodată n-am întârziat cu cinci minute de la ore, nici n-am plecat mai devreme cu cinci minute. Excepție face știrbătura

de 20 de minute din cele două ore ale unui curs, pe care se nimerea să-l țin exact în acest amfiteatru, întrucât, în drum spre el, alunecasem pe scări și trebuia să mi se repara cât de cât hainele rupte în două locuri. ...Desigur, veți zice, punctualitatea nu-i neapărat la *qualité maitresse*, după expresia filozofului Hippolyte Taine, a unui universitar, dar dincolo de stilul pe care-l reprezintă, eu văd în ea realitatea care stă la temelia onoarei, onoarea rămânând forma supremă a corectitudinii. Or, viața medicului pensionar de astăzi este lovită întâi de toate în onoare.

Dar eu țin să vorbesc și dintr-un alt punct de vedere, foarte important. Ca președinte de aproape 20 de ani al Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, vreau să vă adresez îndemnul de a ne emancipa de tribulațiile vieții materiale și să trăim, pe cât e cu putință, în registrul de înaltă idealitate pe care ni-l oferă arta. Întărirea trăirii spirituale slăbește agresivitatea vieții materiale, la nivelul căreia lucrează sărăcia și desconsiderarea medicului pensionar, așa că reducând cele ce ne trag în jos, întărim aripile înălțării și plutirii peste abisul mizeriilor. Evident, evoc întâi de toate arta scriitorilor care au fost și medici, de la Rabelais ori Cehov, la Duhamel, Céline ori V. Voiculescu. Ne stau la îndemână. Singur, medicul îi poate citi cu două rânduri de ochi! Citindu-i, recitindu-i sau răscitindu-i, trăind în miezul operei lor artistice, esența a ceea ce e mai înalt se răsfânge asupra noastră, asupra noastră mai întâi, limpezindu-ne, luminându-ne, sporindu-ne prin ei ceea ce este al nostru. Cunoscând și trăind arta scriitorilor medici, ne descoperim restituiți nouă înșine, înnobiți și mai luminoși, extrași servituții la care ne supune materialitatea ineluctabilă a vieții de zi cu zi, a bătrâneților cele multe și grele...

De altfel cunoașterea lor este și o datorie întru cele înalte, iar medicul, profesionist al vieții amenințate, nu se sustrage niciunei datorii. Câte talente artistice mari există printre noi și nu le cunoaștem! Tudor Vianu spunea că nuvelele, publicate postum, ale lui V. Voiculescu sunt la înălțimea celei mai bune proze a literaturii universale, și cine s-ar îndoi de justetea aprecierii marelui estetician?! Tot un medic a dat literaturii române una din cele mai bune tălmăciri ale *Divinei comedii* a lui Dante Alighieri.

Altul a tradus în românește, pentru întâia oară în integralitatea ei, capodopera lui Charles Baudelaire, *Florile Răului*, culme a liricii universale, ori, tot pentru întâia oară în românește, *Poeziile* lui Michelangelo Buonarotti, puțin cunoscute chiar în Italia, ș.a.m.d.

Ne vine și mai lesne s-o facem: medicii sunt oameni foarte cultivați. Vârsta vine și cu avantajele ei: o mai bună detașare de tribulațiile vitalității, o reflecție mai distilată, o cuprindere mai largă, o prețuire mai elastică, un zbor vizând zonele alpine ale gândirii și frumuseții.

Nu pot încheia aceste câteva cuvinte fără să-mi exprim admirația față de extraordinara personalitate a președintelui Asociației, doamna doctor *Virginia Ioan*. Totdeauna alături de suferința, nevoia ori izolarea medicului pensionar, domnia sa dispune de o putere rar întâlnită de a rezolva cauze ale obștei, de a-i transmite tonus, vibrație și speranță.

Îi mulțumesc, vă mulțumesc!

Publicat cu titlul *Astăzi, medicul e lovit în onoare*, în *Foișorul de foc*. Periodic editat de Consiliul local al Sectorului 2, București, II, 7, p. 22, noiembrie 2007.

CARTEA LA KILOGRAM

Fragment

Când spuneam data trecută că, pătrunzând în aria destinată cărților vândute la jumătate ori la sfert de preț, într-o mare librărie, intri și într-o zonă a uimirii perpetue, emiteam un adevăr de bun simț. Dacă te uiți la autorii și la titlurile oferite în sold, începi să înțelegi nu doar ce înseamnă gustul public – cel de acum, cel dintotdeauna – dar mai ales pe ce se bazează dinamica succesului.

La *Cărturești*, vizitând colțul ascuns, ajungi din câțiva pași în peștera lui Ali Baba. Te întâmpină o superbă ediție de peste 1200 de pagini pe *papier bible*: *Teatru complet* de Euripide; stau lângă ea câteva tragedii shakespeariene în ediții bilingve, pentru ca nu cumva cei care știu mai puțin limba engleză să fie lipsiți de plăcerea lecturii complete; lui Shakespeare îi ține companie celebrul său admirator din epoca romantică, Victor Hugo, prezent în această lume selectă cu o ediție a *Baladelor*, în admirabila traducere a lui Șerban Foarță. Deoarece pe rafturi își dau întâlnire nu doar marii autori, ci și marii traducători, iată o altă carte tot pentru *the happy few*: o selecție consistentă, întreprinsă cu ochi expert, din *Sonetele Renașterii italiene*, în varianta românească a lui C. D. Zeletin.

Regalul continuă în lumea literaturii contemporane. Aici se întâlnesc Robert Musil, Nina Berberova, Ernesto Sábato, Marguerite Yourcenar, G. T. di Lampedusa etc. etc., într-un florilegiu al prozei universale din secolul abia încheiat, întreprins parcă de cel mai pretențios selecționar. Am fi nedrepti dacă nu i-am menționa și pe Freud, Jung, Caillois ori Mircea Eliade, prezenți cu cărți de importanță și semnificație diverse, dar apărute toate în românește în ultimii doi-trei ani. (...)

România literară, XXXIX, 50, p.9, 14 decembrie 2006.

ÎN ZIUA ÎNMORMÂNTĂRII LUI BLAGA

Ceea ce este menit să se împlinească își găsește, oricâte și oricare vor fi stavilele, forme de exprimare. Numai să se mențină spiritul pur și concentrat în hotărârea lui.

La 6 mai 1961, ziua când a murit Lucian Blaga, eram medic pediatru la Hunedoara, deci nu departe de Lancrăm. Circumscripția de categorie grea de care mă ocupam, dar mai ales grija anxioasă a forurilor suprajacente mie, întreținută de partidul comunist, din care eu nu făceam parte, grijă față de situațiile grave ce ar fi putut surveni în lipsa din localitate a vreunui medic, mă țineau priponit în orașul atât de cântat al fumului și al zgurii. Mai ales situațiile grave ce s-ar fi putut ivi în cele două bidonviluri de la apusul Hunedoarei, Bataga și Stufitul, chintesență a mizeriei, care absorbeau amestecând deopotrivă delincvența suburbană cu lumea satelor fugind speriată de colectivizare. Așa se face că, în ziua înmormântării, urmăream doar cu gândul, ceas de ceas, momentele imaginate ale înmormântării poetului mut ca o lebdă.

Eram în plină campanie de vaccinare. Plecam noaptea, veneam noaptea. Desigur, e o metaforă aceasta, însă, oricum, viața era grea pentru un medic pediatru și nu pot spune că nu eram, într-o anumită măsură, descumpănit sufletește. Acasă, în orele de răgaz, îl citeam pe Lucian Blaga. Cum reluasem lectura sublinierilor și a apostilelor făcute cu creionul pe marginea volumului *Orizont și stil* la București, m-am hotărât să citesc întreaga *Trilogie a culturii*, continuând-o așadar cu *Spațiul mioritic* și cu *Geneza metaforei și sensul culturii*. Compensam lecturile filozofice cu o lectură beletristică: *Ana Carenina* de Lev Tolstoi. Era cel mai important refugiu pe care mi-l îngăduia profesia aspră de medic într-un oraș muncitoresc, heterogen, înfierbântat și cu paradoxurile lui. Împărtășeam zbuciumele mele celor câteva ființe de lumină din

depărtare. Una din acestea era Tudor Vianu. Iată ce-mi scria din București, la 14 ianuarie 1961: „Iubite prieten, mi-au făcut plăcere rândurile d-tale, deși aș fi preferat să-mi aducă numai ecoul unor experiențe pozitive. După câte înțeleg, te găsești într-un moment de dezadaptare, pe care am bune speranțe că-l vei depăși cu atât mai ușor cu cât este probabil că locul și împrejurările care l-au provocat nu vor alcătui, decât pentru scurtă vreme, cadrul d-tale de viață. De altfel, dacă acest cadru ți se pare eterogen, ceea ce se găsește între limitele lui, conținutul însuși al vieții d-tale, în noua așezare, nu este tot atât de interesant cu cel trăit un șir de ani în București? Medicul se asociază, de altfel, atât de fericit în d-ta cu poetul și acesta din urmă dispune de o vibrație atât de exaltantă la atingerea tuturor înfățișărilor lumii, încât sunt sigur că vei ști să distilezi uimirea și bucuria chiar din substanța existenței celei mai cenușii. Mi-aș permite să invoc, în această privință, propriile experiențe ale anilor mei tineri, cu bucuriile lor imense chiar în împrejurările cele mai inexpressive pentru alții.”

Pe fundalul acestei psihologii au început să curgă marile dispariții: Lucian Blaga, Gala Galaction, Mihail Sadoveanu, care s-au răsfrânt în mine ca evenimente personale. Tulburării lăuntrice, care era mai felurită și mai adâncă decât o mărturisesc aceste rânduri, începeau să le răspundă cutremure și dislocări exterioare. Despre Lucian Blaga nu se putea vorbi decât cu oarecare precauție. Oricum, la Hunedoara puteam să-l pomenesc mai mult decât la București, însă nu prea aveam cui, în timp ce la București aveam cui, dar era primejdios: Blaga continua să fie subiect tabu. Am rămas de aceea surprins când, cu prilejul unei întrevederi cu Tudor Vianu, acesta vorbea extrem de elogios de filozofia lui. Îl evoca afectuos prin diminutivul *Lulu*; eram surprins cu atât mai mult cu cât fratele meu, Paul, purta același hipocoristic... Pe de altă parte, știam de la George Ivașcu, directorul excelentei reviste *Contemporanul*, pe a cărui primă pagină îmi publicase poezia de debut, că poetul era bolnav cum nu se mai poate. Îmi împărtășise cu discreție și diagnosticul. Compensând printr-un demers mare și sensibil, nenumăratele hatâruri făcute lumii comuniste ce-l aruncase și apoi îl scosese din neantul temniței, Ivașcu îi pregătea

volumul *Poezii*, ce avea să apară din nefericire postum. A avut însă nobila grijă de a-i publica, la 7 aprilie 1961, în quadratura azurie a unui cartuș generos, un ciclu de șase poezii – o adevărată înviere a lui Blaga – pe care le-am învățat îndată și cu ușurință pe dinafară: *Solstițiul grădinilor*, *Ceramică*, *Scoici*, *Anotimpuri*, *Alean* și *Cântec sub stele*. Ecurile, purtate în suflet, ale acestui eveniment legat de poetul proscris m-au ajutat să suport mai lesne șocul plonjării mele în ceața toxică – la propriu și la figurat – a Hunedoarei și o anume depresie sufletească la care făcea aluzie Tudor Vianu în scrisoarea din iarnă.

Și iată că, în plin triumf al acelei primăveri, o veste scutură lumea medicală hunedoreană: a murit Lucian Blaga... L-am plâns împreună cu tinerii medici Petre Vlad și Constantin Voinicu, a căror intelectualitate remarcabilă se resimțise adânc de admirația ce i-o purtau. Hotărâseră să meargă la înmormântare, Lancrăm fiind relativ aproape. Eu nu m-am putut duce, fiind reținut în Hunedoara de evoluția nefavorabilă a unor copii bolnavi. Am făcut însă altceva. Parcurgând repede sublinierile și notele de cititor de pe filele *Trilogiei culturii*, scormonind în memorie cele mai iubite poezii, am susținut la Teatrul de Stat, în după-amiaza aceleiași zile, prelegerea liberă intitulată *Lucian Blaga, creditele lui, datoriile noastre*, într-o sală care adunase, numai prin mijlocirea unui afiș, îndeajuns de multă lume. Gestul era temerar. Mai vorbisem în același loc o dată despre *Johannes Brahms* și altădată despre *George Enescu*. Cred că a fost cea dintâi manifestare publică din țara noastră închinată lui Lucian Blaga, îndată după dispariția lui. Am izbutit această performanță datorită emoției momentului, mai puternică într-un oraș transilvan, și unei anumite libertăți de spirit posibilă în Hunedoara, oraș eminentamente muncitoresc pe care puterea comunistă îl ignora în această privință tocmai fiindcă era sigură de perfecta lui obediență. După câteva zile, au apărut în *Tribuna*, *Gazeta literară* și *Contemporanul* câteva necrologuri precare. Ele lăsau să se întrevadă ușor matricea comună impusă de cenzură: semănau toate între ele. Astfel, opera lui Blaga avea *un caracter contradictoriu*, era *influențată de filozofia idealistă*, dovedea *prețuire a folclorului* etc., iar poetul tresărise pozitiv în

ultima vreme la *realizările regimului democrat popular*, pe care *Contemporanul* scria că le elogiase, iar *Tribuna* și *Gazeta literară* chiar le admirase...

Privită sub specia izbânzii adevărului și nu a tristeții momentului, conferința de la Teatrul de Stat din Hunedoara a rămas una din bucuriile extatice ale vieții mele. A mă fi afișat cu un asemenea subiect într-o astfel de împrejurare acută echivala cu a mă fi ascuns acolo unde lumina e mai puternică.

Publicat în: Radu Cărpinișianu, *Contribuții la exegeza blagiană – Lucian Blaga*, „*Cântecul vârstelor*”. Editura „Altip”, Alba Iulia, 2007, pp. 203-205.

2008

„AM CRESCUT LA BURDUSACI ÎNTRE BIBLIOTECI,
PARTITURI ȘI CODRI...”

„Boala de care suferă omenirea stă în proasta interpretare a libertății, libertățile nemaifiind direcționate de norma morală, juridică ori religioasă. Libertatea se confundă cu agitația, formă a nebuniei. Deruta valorică și ireverența față de valoare dau fiori spiritelor normale.”

Dacă Diogene ar fi contemporan cu noi și ar umbla ziua în amiaza mare cu lumânarea aprinsă căutând un OM, cu siguranță l-ar găsi dacă ar bate la fereastra marelui cărturar C.D. Zeletin. S-au scurs aproape doi ani de când convenisem cu domnia sa acest interviu, fără a găsi curajul de a-l aborda. Consideram ca pe o necuviință să-i tulbur liniștea de care are atâta nevoie în planul creației acest mare și polyvalent cărturar: scriitor de primă linie a literaturii noastre, profesor universitar și medic de înaltă ținută.

Reținerea avea să-mi fie repede spulberată iar surpriza avea să fie totală. Am descoperit un om de o blândețe și o predispoziție spre comunicare fără bariere, sentimentul că iradiază o lumină binefăcătoare cum numai oamenii mari o dețin.

Ramură a unui arbore genealogic profund românesc din arealul moldav, sănătos moral și curat în fibra sa intimă, scriitorul C.D. Zeletin ne oferă un recital de înaltă emoție și ținută intelectuală.

Deschideți, stimați cititori, fereastra lăuntrică, pentru a primi un mare spirit.

*

Reporter. Stimate domnule C.D. Zeletin, complexa dumneavoastră personalitate mă inhibă oarecum, încât, vă rog să-mi acordați circumstanțe atenuante dacă prin întrebările mele nu voi

surprinde esența. Pentru început, spuneți-ne de unde vă provine apetența pentru acest areal geografic, Tecuciul?

C. D. Zeletin. ...Vă temeți că nu veți surprinde esența. E în firea lucrurilor ca în toate cele să ne scape o latură sau alta a esenței, astfel că ea își păstrează, chiar cunoscută, enigma. Prin această fatală scăpare se asigură infinitul cunoașterii...

Răspund acum întrebării.

Oricât a-i explica-o, poziția afectivă – cum ar fi afecțiunea mea pentru Tecuci – rămâne cu un element inefabil în ea. Totuși, apetența pentru ținutul Tecuciului se explică, mai simplu, prin faptul că majoritatea strămoșilor mei aici își află rădăcinile. Eu însumi m-am născut la Burdusaci, în nordul *fostului* județ Tecuci, sat străbătut de pâraul de la care mi-am luat numele: Zeletinul.

Aproape toate crengile arborelui meu genealogic au rădăcinile în acest areal. Un arbore genealogic bogat. De fapt, orice arbore genealogic e bogat în sine; „bogat” în sensul folosit aici înseamnă „cunoscut”. Al meu e bogat fiindcă îl știu. Am acasă trei dosare ce plesnesc de note, țepene ca pieptul unui general pe care, cu vârsta, nu-l mai cuprind găicile. Tot aștept să găsesc timp să le sintetizez și să le consacru mai multă reflecție. Mă interesează mai mult vechimea și mai puțin actualitatea, iar în vechime – antroponimia și genetica. Cercetarea istorică îmi satisface într-o măsură interesul lexical pentru nume: am aflat deja câteva sute; genetica strămoșilor însă – mă refer la însușirile somatice, sufletești ori mentale – rămâne fatalmente, precară. E greu să aflu cum gândeau, felul lor de a fi etc.

Dinspre tată, preotul Nicolae Dimoftache (1908-1991), Coasta Lupei și Nicoreștii concentrează cele mai multe neamuri. E vorba de familiile Dimoftache și Hozoc. Numele originar al Dimoftachilor a fost Turea, aromâni care urcaseră, prin transhumanță, dinspre Ohrida, ciobani bogați. Pe la 1780, îi găsim în județele Tecuci și Putna. Reveriiilor mele în această problemă le place să-i aibă de subiect pe etruscii Turea veniți în Tracia, pe care latinul Cicero îi socotea barbari, deoarece ginta lor teribilă îngrozea munții prăpăstioși ai Traciei (N. Densuseanu). Într-adevăr, în hățitul genealogic al Dimoftachilor răzbate din când în când, în

istoria mai îndepărtată, o stranie înclinare dacă nu sadică, în orice caz spre duritate, din care extrag plăcere. Oameni destoinici, frumoși, unii buni muzicieni, alții cu gustul aventurii. Scriitorul clujean *I. D. Mușat* (1898-1983), născut la Podu Turcului, pe numele real *Ioan Dimoftache*, rămâne în istoria literaturii cel puțin prin romanul în trei volume, *Horea Rex Daciae*. La 10 mai 1900, regele Carol I acorda ordinul *Coroana României în grad de Cavaler* preotului *Gh. Hozoc* din Tecuci, care i-a avut printre fii pe doctorul *Alexandru Hozoc* din Râmnicul Vâlcea, pe magistratul *Ion Hozoc*, președintele Tribunalului Tecuci, și pe juristul *Dimitrie Hozoc*, consilier la Înalta Curte de Casație. Fiul acestuia din urmă, poetul *Ion Hozoc*, născut în 1916, a încetat din viață la 14 octombrie 2007...

De ținuturile tecucene mă leagă și neamurile dinspre mama mea, învățătoarea *Maria Dimoftache*, născută Țarălungă (1910-1978): fratele mamei ei, doctorul *Savel Cârlan* (1885-1969), originar din sătucul Ruget, Vultureni, a fost decenii la rând medicul șef al Județului Tecuci. Era un practician extrem de priceput și un suflet foarte bun. Erou în Primul Război Mondial, el este unul din fondatorii Bibliotecii Publice din Tecuci, împreună cu protoiereul *N. Conduratu* și profesorul *Constantin Solomon*, alte rude tecucene ale mele. Printr-o nepoată a soției sale, Eustina, fiică a preotului *Constantin Iftimie* din Nicorești, *Savel Cârlan* se înrudește cu doctorul *Răzvan Ionescu*, fiul filozofului *Nae Ionescu*. Fratele doctorului *Savel Cârlan*, învățătorul *Ioan Cârlan* (1875-1950) din Vultureni, județul Tecuci, a fost deputat în primul Parlament al României Reîntregite în hotarele ei firești, apoi senator, iar vărul lui primar, *Ioan D. Condurache*, specialist în dreptul medieval românesc, a fost secretar, în 1919, al Conferinței de Pace de la Trianon. Alt frate, a fost *Dumitru Cârlan* (1892-1976), ofițer de Stat Major și matematician, Cavaler al Ordinului Mihai Viteazul în ambele Războaie Mondiale, „Eroul de la Încărcătoarea”, distins cu Ordinul francez *Croix de Guerre* și citat pe Armată de către generalul *Maurice Sarrail*, comandantul trupelor franceze în Orient.

Pe Laz, comuna Oncești Noi, județul Tecuci, a trăit o viață bunicul meu dinspre mamă, *Gheorghe Țarălungă* (1885-1963), tată a șase copii, erou al luptei anticomuniste din zonă și care avea să moară în Închisoarea Jilava... Fiica lui, Olimpia Jalbă, sora mamei, moartă în urmă cu câțiva ani, a fost o viață doctoriță în Tecuci. Tecucean era și ruda mea, doctorul *Aurel Marin*, unul din cei mai iluștri specialiști O.R.L. ai țării, „genialul doctor Aurel Marin”, a cărui moarte i-o deplângea, în memoriile ei, marea actriță *Mărioara Voiculescu*. Tecucean era și profesorul de obstetrică al Facultății de Medicină din Iași, vărul mamei, *Vasile Dobrovici*, născut la Godinești... Am lăsat la urmă Burdusacii mei natali, izvor de cărțurari importanți, dintre care ar fi de ajuns să-i citez pe filozoful și sociologul *Ștefan Motăș Zeletin* (1882-1934), doctorul *Alexandru Brăescu* (1860-1917), creatorul învățământului universitar de psihiatrie din Moldova și ctitor al Așezămintelor Socola din Iași, toți unchi ai mei... Rămân încă mulți pe care-i nedreptățesc prin omisiune... Nu mi-am propus însă o catagrafie, ci enunțarea din zbor a unor vrednicii care îmi întăresc valoric legătura cu Tecucii. Dar legătura mea s-a consolidat și prin prietenii tecucene, și nu vreau să-l uit în acest sens pe scriitorul *G. G. Ursu* (1911-1980), autorul *Tecuciului literar* (1943).

R. Aveți o operă literară de mare întindere și adâncime. Apetitul pentru cultura înaltă este o moștenire genetică sau v-a fost cultivat printr-o educație în mediul în care ați trăit?

C. D. *Zeletin*. Întoarcerea cu fața spre unul sau altul din punctele cardinale ale universului spiritual este, întâi de toate, urmarea unei inițiative personale, dezvoltată prin propriile puteri. Ele te recomandă și te definesc. Formarea viabilă rămâne autoformarea. Moștenirea genetică și educația numai cât modulează acest demers făcut pe seamă proprie, cea dintâi mai mult, cealaltă mai puțin în comparație cu porunca genetică, sau invers, ori amândouă în egală măsură. Cu aceeași zestre genetică și în aceeași ambianță părintească și de instruire, membrii unei familii răspund diferit și nu e de mirare, fiindcă genetica apasă pedala pe o direcție ori spre alta, iar direcția preferențială e diferită pentru diferiții indivizi ai unei genetici comune. Frații se aseamănă și nu se aseamănă.

Interesul speciei stă tocmai în variabilitate și în fuga de omogenitate. Mi-aș îngădui o metaforă: specia are spaimă de comunismul structurii indivizilor ei...

Se înțelege că, spunând acestea, nici nu scad, nici nu sporesc însemnătatea moștenirii genetice și a instrucției din familie și din școală... Deși zeul epocii care se ivește la orizont este genetica și deși nu o dată m-a înspăimântat tirania ei, surpriza fenomenologică nu este exclusă, și ea se arată în opțiune. Puterea originală a instrucției se vădește și pulsează mai târziu și – cel puțin pentru mine – ea stă în amintirea fecundantă și în reveria creatoare.

Am crescut la Burdusaci între biblioteci, partituri și codri.

R. V-ați dedicat viața unei profesii profund umaniste. Profesor universitar, cercetător științific, practician al medicinei de vârf, scriitor de mare erudiție abordând cu talent artistic aproape toate genurile literare, traducător din lirica italiană și franceză. Sunt complementare aceste pasiuni, credeți în terapia cuvântului scris ca fiind o alternativă sau o adăugire la practica medicală pentru echilibrul și sănătatea omului?

C. D. Zeletin. Privindu-le diacronic, medicina și arta nu sunt complementare, fiindcă *ab initio* medicina a fost artă, *arta medicală*. Or, atât arta medicală, cât și suma celorlalte arte au un fundament comun: cunoașterea prin intuiție, nu prin rațiune. Cu trecerea timpului, raționamentul de tip cartezian și erudiția au completat cu o altă natură esența medicinei, scientizând-o și îndepărtând-o de arte. Acestea, separându-se din ce în ce mai distinct, au început a se numi – și a fi – *beletristice*, adică legate organic de frumusețe, de *frumos* (ulterior, pornind de la Charles Baudelaire, aveau să fie legate și de *urât*). Astăzi însă, medicina și arta sunt complementare, medicina servind frumosul natural prin repararea lui. Dimpotrivă, arta, ilustrând frumosul estetic, rămâne o dezvoltare a artificialului și nu al naturalului, de care însă rămâne legată medicina.

Cred în terapia prin cuvântul scris, ca variantă a psihoterapiei, deoarece literatura artistică este vehiculată de cuvânt. Absolutizarea ei însă este primejdioasă, prin ignorarea dreptului celui suferind la farmacoterapie, radioterapie, fizioterapie, chirurgie etc.

R. Sunteți un fin cunoscător al psihologiei umane. Care credeți că sunt bolile cele mai cumplite – în sens metaforic – de care suferă umanitatea în general și națiunea română în special?

C. D. Zeletin. Lumea nu e nici mai bolnavă, nici mai sănătoasă ca înainte. Sănătatea e amestecată cu boala, viața cu moartea. Moartea e aceeași, maladiile sunt însă altele, ilustrând și ele schimbarea veșnică a lumii. Viteza a crescut în toate mișcărilor care țin de voința omului; constante au rămas viteza electronului pe orbitele nucleului atomic, circulația sângelui în artere ori a stelelor pe cer. Quantumul intersecțiilor umane crește, distanța fizică dintre oameni scade pe măsură ce se amplifică, paradoxal, distanța sufletească dintre ei. Informatica sporește iluzia omului singur cu o frățietate falsă pe jumătate. Pe de altă parte, omul e mai puțin dispus să trăiască idealuri de obște, delincvența triumfă, indiferentă la recomandarea morală, la biciul justițiar ori la ochiul divin. E tot mai liberă față de autorecriminare, față de părerea de rău ori față de conștiința păcatului. Boala de care suferă omenirea stă în proasta interpretare a libertății, libertățile nemaifiind direcționate de norma morală, juridică ori religioasă. Libertatea se confundă cu agitația, formă a nebuniei. Deruta valorică și irreverența față de valoare dau fiori spiritelor normale.

Națiunea română recunoaște și ea simptomele aceleiași suferințe. Iat-o acum în rând cu toată lumea! Cu păcatele întregii lumi! I-ar trebui, totuși, un mai puternic simț al onoarei, al demnității și al mândriei naționale. Și să-și trăiască țara.

R. Ați fost și sunteți în dialog și prietenii literare cu personalități copleșitoare ale culturii noastre: Perpessicius, Tudor Vianu, A. E. Baconsky, Al. Philippide, G. Tutoveanu, Laurențiu Ulici, Al. Balaci, Ștefan Aug. Doinaș, Edgar Papu, Ion Rotaru, V. Voiculescu, George Emil Palade – cu care sunteți și rudă – sunt doar câteva din numele de rezonanță cu care v-ați încrucișat destinul. În ce măsură v-a înrâurit transferul de informații spirituale și sentimentele dintre dumneavoastră și această elită a spiritualității noastre?

C. D. Zeletin. Personalitățile amintite nu m-au înrâurit cât au răspuns nevoii mele înnăscute de admirație, de curiozitate artistică

și intelectuală și – fapt foarte important – mi-au oferit acces la o viață scriitoricească înaltă în deceniile comunismului care mi-au blocat aproape toată viața și în care interdicția de a publica numai ceea ce voiam eu era o adevărată traumă pentru mine. Mă refer – ca să fiu exact – la Perpessicius, Tudor Vianu, Al. Philippide, G. Tutoveanu și – într-o măsură mai mică – V. Voiculescu... Sentimentele mele față de această elită, cum bine o numiți, sunt diferite de la o personalitate la alta: iubire pentru Perpessicius, afecțiune admirativă pentru Tudor Vianu și G. Tutoveanu, cuviință enigmatică pentru V. Voiculescu, admirație francă pentru George Emil Palade ș.a.m.d. George Tutoveanu a fost primul scriitor pe care l-am cunoscut, în adolescența mea petrecută la Bârlad, el rămâne degetul Destinului pentru mine, urma lăsată de el în sufletul meu fiind indelebilă. În amintire, George Tutoveanu poartă o aură care este numai a lui.

R. Știu că în tinerețe l-ați cunoscut pe medicul și sensibilul poet V. Voiculescu. Relatați-ne câteva aspecte legate de destinul tragic al acestui om, simbol al suferinței și al demnității.

C. D. *Zeletin*. Destinul tragic al lui V. Voiculescu este cunoscut. S-a scris și se va mai scrie, așa că nu vreau să repet, să mă mai repet. Jocul ticăloaselor cărți a fost făcut, hârjoana diavolilor s-a încheiat deasupra mormântului său. În zilele noastre, „problema V. Voiculescu” stă în aceea ca itinerarul lui tragic să și-l asume cei ce i l-au creat, adică delatorii și torționarii comuniști care încă sunt în viață, recompensați pentru ceea ce au făcut, și rămășițele de sistem care mai persistă. Tragedia lui se cuvine să primească valoare de pildă pentru generațiile tinere. Credința ortodoxă i-a fost validată de jertfa proprie, ca sfinților.

Sanctificarea, sub o formă sau alta, cred că este ceea ce s-ar cuveni... Ce ar mai fi nou de adăugat la biografie? Poate un studiu teologic interconfesional și un studiu psihologic al unor aspecte ale trecerii lui Dincolo.

R. Atunci când ați primit scrisoarea de la poetul G. G. Ursu prin care vă trimitea cifrat teribila veste „Prietenului nostru doctorul i s-a întâmplat o nenorocire: este și nu este printre noi”,

scrisoarea a avut un efect șocant pentru dumneavoastră și ce stare de spirit domina în mediile intelectuale ale acelor timpuri?

C. D. Zeletin. A fost mai mult o tristețe dureroasă decât un șoc, pentru că eram cumva pregătit. În cele câteva întâlniri din parcurile Cotrocenilor, unde purtam discuții asupra filozofilor neoplatonici italieni, Marsilio Ficino, Cristoforo Landino etc., deoarece el lucra pe atunci la sonetele shakespeariene iar eu la traducerea sonetelor platonice ale lui Michelangelo, mi-a împărtășit unele aprehensiuni legate de faptul că era urmărit. Mi-a sugerat că ar fi bine să nu ne mai vedem o vreme...

...Astăzi, după cincizeci de ani, port discuții de aceeași natură cu fiica mezină a lui V. Voiculescu, prietena mea Gabriela Defour Voiculescu, căreia, fiindcă ne spunem pe numele mic, prefer să nu-i spun nici Gabi, nici Kiki, ci *Minunea Lumii!* Fiindcă este, într-adevăr, o minune a lumii! E un spirit surprinzător de juvenil: octogenara pare cu 25 de ani mai tânără. Vivacitate sănătoasă, vioișie inteligentă, curiozitate filozofică și – sub toate aspectele – frumusețe. Trăirea în spiritualitate și sensibilitatea la transcendent, care îi sunt proprii, le moștenește de la tatăl ei.

Cum Tecuciul este înrudit cultural cu Bârladul, ba chiar au constituit, în răstimpuri, un continuum, fie prin activitatea *Academiei Bârlădene*, care număra în sânul ei tecuceni (Tudor Pamfile, fondator al ei, Natalia Negru, Ion Valerian, Pamfil Șeicaru etc.), fie prin reviste (*Freamătul*, Tecuci, 1911, transferat la Bârlad, 1912) etc., cred că ar fi util să menționez aici faptul că Bârladul este legat de V. Voiculescu nu numai prin prezența lui în urbe, ca medic în Primul Război Mondial, prin publicarea aici a volumului său de poezii *Din Țara Zimbrului*, ci și prin originile soției sale, doctor Maria Mitescu, ai cărei părinți, colonelul Constantin Mitescu și Mary Colan, hughenotă refugiată, își dorm somnul de veci în Cimitirul Eternitatea din Bârlad.

Un amănunt. În afara oricărei flaterii de sine ori a vreunei prezumții, sunt mulțumit că, într-o convorbire din 3 septembrie 2002 cu Gabriela Defour Voiculescu, spunându-mi că numele de botez al mamei sale nu era Maria, ci *Mărioara-Florioara*, și cum se întreba:

– Mă mir de unde această *Florioară*?! , am putut să-i răspund:

– De la balada *Mărioara-Florioara* lui Vasile Alecsandri! Poetul i-o dedicase Mariei Cantacuzino, pariziana, soția pictorului Puvis de Chavannes, care, servindu-i de model pentru Sfânta Geneveva, a imortalizat-o în fresca *Vie de Sainte Geneviève* de la Panthéon...

R. Considerați că destinul tragic al lui V. Voiculescu a fost răzbunat de istorie?

C. D. *Zeletin*. Istoria nu prea răzbună, ci numai Dumnezeu hotărăște. În lumea asta sau Dincolo. Însă destinul artistic de excepție pe care opera lui literară îl trăiește în posteritate poate fi privit ca o răsplată și mai puțin ca o răzbunare. Cel care este Bunătatea nu poate răz-buna. Pedepsește însă Răul, într-o ordine ontologică, nicicum sufletească. Asta o fac oamenii...

R. Ați fost încă de tânăr un temerar pătrunzător în cultura universală. Monumentalele tălmăciri din prerenascentiștii și renescentiștii italieni, de la Petrarca și Dante la Michelangelo și Giordano Bruno, și din marea poezie franceză, de la Gérard de Nerval, Baudelaire, Mallarmé la Paul Valéry, la care se adaugă propria creație literară, tocmai în perioada proletcultistă, demonstrează că ați fost un nonconformist, că nu v-ați supus „comandamentelor superioare”, ca să uzăm puțin de limbajul lemnos. Cât de greu v-a fost să rezistați acelor timpuri?

C. D. *Zeletin*. Mi-a fost și greu, mi-a fost și ușor. Greu, fiindcă mă tiraniza, încă din adolescență, o dorință irepresibilă de a publica, dorință căreia comunismul, pe care l-am traversat, nu-i răspundea dacă nu-i făceam hatâruri – și nu i-am făcut! – și ușor, fiindcă, hotărându-mă să nu-i fac nici o concesie, dar absolut nici una, mi-am luat de grijă – cum se spune – și, continuând să scriu în tăcere poezie originală, proză și... chiar teatru, mi-am îndreptat bună parte din energii spre traducerea poeziei universale. Desigur că nu e ușor să privești cum toate corăbiile pleacă din port și tu rămâi pe chei, dar corabia mea aștepta în cer, dincolo de un nour cumulus, să coboare în radă...

R. Referindu-ne la fenomenul cultural actual, nu credeți că asistăm la o subculturalizare ca fenomen de masă, dirijată așa zice,

în care grotescul agrează ființa umană și o dezumanizează, făcând-o insensibilă și instinctuală prin îndepărtarea ei de valorile fundamentale spirituale?

C. D. Zeletin. Indiscutabil că da. Asistăm la un hedonism, la un epicureism dezlănțuit al clipei însoțit de o indiferență la Timp, la valoarea absolută a lucrurilor și la o lipsă de proiecție în eternitate a lucrării omului pe acest pământ. Există o evidentă năclăire a vieții în materialitate, o disperare de a trăi liber viața în tangibil, însoțită de o ignorare a valorilor abstracte și perene. Toate acestea însă exprimă mai mult compensația unei vieți duse decenii la rând în absolutizarea valorii materiale, concrete, a vieții. De fapt, prin sărăcie, îngâmfare și despotism („avangarda clasei muncitoare” etc.), comunismul nu oferea omului de rând nici măcar libertatea de a jubila în materialitate, fiindcă și libertatea și starea materială erau precare. Era o contradicție ce nu putea să ducă decât la ceea ce lumea trăiește astăzi: nevroza de ridicare a stăvilarelor. Eu sunt însă încredințat că, odată consumat exercițiul libertății simptomatice, echilibrul dintre trăirea spirituală și trăirea materială se va restabili.

R. Nu vi se pare că astăzi elita intelectuală se confundă cu elitismul, ridicându-se pe un soclu și creând un vid între ea și societate?

C. D. Zeletin. În momentul de față există o separare a noilor clase sociale suficientă pentru a se vorbi de elitism, în sensul decupării din amestec a clasei de sus, care, dacă este elită socială, nu este și elită intelectuală. Elita intelectuală e risipită în toată structura societății și nu se *alege* pentru ca să alcătuiască o elită bine conturată, populând o rezervație. Totuși, într-un fel clasa de sus e și ea o valoare (dacă n-a ajuns acolo prin delincvență), însă e o valoare fără elevația elitei, care *se află* sus, nu *a ajuns* sus. Ea se separă în măsura în care se solidarizează intern fie prin interese, fie prin conștiința vinovăției (mai rar), fie prin suficiență oarbă și trufașă. E o biruință a individului individual ridicată pe disprețul față de individul social, pe disprețul semenului. Ceea ce pentru elită e înțelegere a lucrurilor, pentru clasele de sus e acord între

lucruri... Curenții mai mult sau mai puțin întâmplători ai Revoluției din 1989 au ridicat multă pleavă pe promontorii.

R. Credeți că în afara religiei, indiferent de confesiunea sa, omul poate fi împlinit?

C. D. Zeletin. Impresia de împlinire e personală și intimă. Poate și cineva din afară să te socotească împlinit, dar faptul acesta nu are prea mare însemnătate câtă vreme nu ești tu cel dintâi care să fii convins de propria împlinire și să validezi, într-un fel sau altul, impresia celorlalți. Și apoi, mai există o dificultate: împlinirea poate să privească deopotrivă o conștiință limitată, îngustă și mai ales suficientă, și o conștiință, amplă, bogată și neliniștită, în care pulsează intuiția și aprehensiunile metafizicului. Poate să se simtă împlinit și un credincios și un necredincios; lipsit de sensibilitatea mistică, acesta din urmă nu percepe dimensiunea transcendentală a existenței. Fără îndoială, credința îmbogățește omul și conferă suplețe senzației de împlinire, nu rigiditate, ca necredința. Cu această frază am răspuns direct întrebării... Așa stând lucrurile, împlinirea nu trebuie privită ca o noțiune a psihologiei, deci părelnică, ezitantă și subiectivă, ci una filozofică, generoasă și salvatoare.

R. Ați absolvit Colegiul Național „Gh. Roșca Codreanu” din Bârlad, liceu renumit, și se înțelege că aveți afinități deosebite pentru acest spațiu geografic. Eminentul cărturar Traian Nicola are despre dumneavoastră numai cuvinte de bine. Nu vi se pare o nedreptate ca un erudit dascăl și scriitor, neobosit scormonitor în adâncul istoric să nu fie membru al Uniunii Scriitorilor. Dacă am avea în vedere numai faptul că monumentală sa monografie a Moldovei de Jos, la care a trudit o viață cu o acribie și o pasiune exemplare, conturează portretul unui intelectual de o înaltă noblețe și ținută morală. Și totuși...

C. D. Zeletin. Nu numai că sunt de părere ca Traian Nicola să devină membru al Uniunii Scriitorilor, ci l-am și sprijinit, printre altele, scriindu-i o *Recomandare* foarte favorabilă. Și în perfectă cunoștință de cauză... Spuneam în ea, referindu-mă la cele șase masive tomuri de biobibliografii *Valori spirituale tutovene*, că ele vibrează sub plinătatea unei erudiții infailibile, către care viitorii

cercetători într-o problemă sau alta se vor îndrepta ca spre o Mecă izbăvitoare... O altă dovadă a prețuirii mele este și *Cuvântul înainte* pe care l-am scris anul trecut la biobibliografia sa, *Valori spirituale tecucene*.

R. V-am pus această întrebare întrucât, impresionat de importanța operei lui Traian Nicola, scriitorul Ionel Necula a făcut demersurile necesare pentru a fi primit în Uniunea Scriitorilor. Numai că președintele Filialei Galați-Brăila refuză să-i pună în discuție dosarul, așa cum este obligat prin statut. Putem lăsa un eminent dascăl și scriitor la cheremul unui belfer, fudul și ajuns, care confundă filiala cu propria sa feudă, fără să fie adus de cineva cu picioarele pe pământ. Ce credeți că trebuie făcut în acest caz cu totul special pentru a-l scuti pe venerabilul cărturar de umilințe?

C. D. Zeletin. În caz de refuz, trebuie repetat demersul, însoțindu-l de un memoriu.

R. Domnule C. D. Zeletin, sunteți o comoară de date istorice privitoare la prestații opozante bestiei comuniste. O astfel de prestație este și poetul *Ion Buzdugan* (1887-1967), secretar al Sfatului Țării în momentul Unirii Basarabiei cu România-mamă. Ce mărturii puteți oferi cititorilor noștri despre această personalitate cu care știu că ați fost în relații apropiate?

C. D. Zeletin. L-am cunoscut în anii studenției, la București. Am fost, într-adevăr, în foarte strânse relații. Pentru ca întâlnirile noastre să nu fie interpretate politic, ceea ce era primejdios pentru amândoi, bătrânul poet a hotărât ca eu să-i spun *Moș Nicu*, iar el să mi se adreseze cu apelativul *Nepoate*. Și în conversație, și în scrisori. Virgil Carianopol era convins că suntem neamuri, și a scris chiar lucrul acesta în amintirile sale literare. În vacanțe, îmi scria la Burdusaci, trimițând tuturor membrilor familiei mele cuvinte afectuoase, ca și cum i-ar fi cunoscut. Îi cunoștea din povestirile mele, urmare a interesului pe care, într-adevăr, îl avea pentru ai mei.

Despre Ion Buzdugan, care m-a iubit foarte mult și pe care l-am iubit, am scris de mai multe ori și n-aș vrea să mă repet. Semnez totuși episodul din timpul Primului Război Mondial, când tânărul ofițer al armatei rusești, Ion Buzdugan, aflat la Iași, a

salvat familia regală română de asasinatul pregătit de rușii bolșevizați care luaseră în stăpânire dealul Socolei. Ion Buzdugan a fost primit, în toiul nopții, de Regele Ferdinand, împreună cu Ionel Brătianu și Nicolae Iorga, complotul fiind astfel dejucat. La întrebarea Regelui privitoare la felul în care s-ar putea revanșa, poetul l-a rugat să difuzeze în ziua următoare pe front o foaie volantă prin care să promită pământ țăranilor din tranșee. Nimic pentru el (Cf. *Taina poetului Ion Buzdugan*, în volumul: *C. D. Zeletin, Gaură-n cer*, Editura Athena, 1997, pp.80-91).

Ion Buzdugan a fost și a rămas patriotul perfect. Era un om blând. Dispunea de o înțelepciune entuziastă – lucru rar și oarecum oximoronic! –, de o cinste impecabilă și de o inteligență pe care în mod voit nu lăsa să fie văzută. Cunoștea adânc limbile slavonă și rusă, în multe din dialectele lor.

Dintre cei trei conducători ai Sfatului Țării, Ion Incuț, Pan Halippa și Ion Buzdugan, acesta din urmă a fost cel mai pur. Aserțiunea s-ar cuveni demonstrată, dar nu e locul aici s-o facem și, poate, să n-o fac eu... El a redactat *Actul Unirii*. Ca date inedite, vă ofer informația legată de faptul că poetul basarabean nu a fost arestat, ascuns fiind în podul chiliilor călugărești al Episcopiei din Blaj, de către *episcopul Ioan Suciu* (1907-1953). Poetul a scăpat, episcopul avea să moară în pușcăriile comuniste... După episodul Blaj, Ion Buzdugan s-a ascuns în satul Tăuni din județul Târnava Mică, la Târgu Mureș, la Aninoasa, la Bujoreni în județul Râmnicu-Vâlcea și la Polovraci. Din cele șase surori (fuseseră șapte), l-au vizitat – cu discreție supremă! – Mariana și Valentina.

Prin anii 1947-1950, simțindu-se urmărit, a găsit o soluție ingenioasă de a scăpa de arestare. Lăsându-și barba să crească, a purces să bată drumurile Transilvaniei și ale Olteniei, purtând țoale și traistă pe băț, lăsând să se înțeleagă că era un om necăjit – ceea ce, într-un fel, și era! – ori mai degrabă un cerșetor... Într-un târziu s-a întors la căsuța lui de lângă Poșta Vitan din București, de pe strada Vlad Județul 21, locuind împreună cu nonagenara lui mamă, Ecaterina, și cu surorile Valentina și Evdochia („Dusica”), pe care le-am cunoscut foarte bine. Erau toți pâinea cea caldă. Treptat, bătrânul poet s-a apropiat de Uniunea Scriitorilor care, printr-o

tacită solidaritate românească, i-a acordat, prin Fondul Literar, o pensie și sprijin pentru a traduce din rusește două monografii, *Edison* și *Avicenna*, și a le publica. Greu, dar s-a putut... De altfel, chiar în timpul urmăririi, reușise să publice, sub pseudonimele B. Alionu (de la: *Buzdugan, Al. Ion*) și Ion Câmpeanu, traduceri din A. S. Pușkin și Maxim Gorki. Târziu, A. E. Baconsky, care-l prețuia, fiind el însuși basarabean, i-a tipărit în *Steaua* de la Cluj traducerea poemului *La Ovidiu* de A. S. Pușkin. Versiunea lui Ion Buzdugan a romanului în versuri *Evgheni Oneghin* al aceluiași Pușkin, ce se afla sub tipar la moartea poetului, rămâne un model al genului.

R. Societatea Medicilor Scriitori și Publiciști din România (S.M.S.P.R.) al cărei președinte sunteți, ce obiective și-a propus pentru a nu fi o societate închisă și pentru a crea punți cu publicul larg, făcându-se mai bine cunoscută pe plan național și nu numai?

C. D. *Zeletin*. Am hotărât ca intrarea în Societate să nu fie prea anevoioasă, pentru a-i sluji de îndemn solicitantului, ajutându-l astfel să se adune mai liniștit și mai bine în ambele îndeletniciri: medicina și literatura. Dubla profesie e de natură să-i disperseze puterea de concentrare volitivă, ca, în tehnică, orice angrenaj cu dublu ax și o singură intrare energetică. Un stimulent venit dinafară, cum este acceptarea în Societate, ajută fortificării sinelui creator, elanului artistic și unificării unei vieți împărțite, evident, în două. S.M.S.P.R. oferă un reazem conștiinței de solitar a artistului medic și-l ajută să se odihnească de o muncă prin altă muncă, astfel încât să se afle în flux spiritual continuu.

Punțile cu publicul larg? Întâi de toate, cărțile scriitorilor medici! Abia pe urmă conferințele, simpozioanele și cenaclurile. Eu socotesc literatura operă a singurătății artistului.

R. Revenind la zona tecuceană, cum vedeți mișcarea literară locală – istorică și actuală – în contextul culturii naționale și ce personalități credeți că vor fi reținute de memoria posterității?

C. D. *Zeletin*. Partea întâi a întrebării: mișcarea literară tecuceană, apreciabilă sub multe aspecte, ar fi mai eficientă dacă ar lipsi din ea învrăjbirea. Vrajbă coboară din păcatul lui Cain... În privința celei de a doua părți a întrebării, mi-e greu – dacă nu chiar

imposibil – să formuleze judecăți de valoare în numele vremurilor ce vor veni. Datoria scriitorului e să scrie luându-se în serios și să lase taxonomia valorică în seama viitorului.

R. Vă rugăm să transmiteți câteva gânduri pentru tecuceni, prin intermediul revistei noastre, care așteaptă noi întâlniri cu dumneavoastră, rodnice spiritual și sentimental.

C. D. Zeletin. M-a bucurat apariția revistei *Tecuciul literar-artistic*, permanența și calitatea pe care i le asigură doamna Eleonora Stamate și domnul Petru Blaj. Îi rog pe colaboratori să primească mărturisirea sentimentelor mele de fraternitate scriitoricească și a dorinței de a ne revedea.

Reconfortante sunt gândurile eruditului C. D. Zeletin care, întreaga sa viață a transformat știința în artă și arta în știință, oferite nouă cu atâta generozitate. Ne considerăm vinovați de a-i fura din timpul său atât de prețios, dedicat creației și științei cu o dăruire și o măiestrie rar întâlnite în aceste timpuri haîne în care omul a început să-și piardă identitatea. Cunoscându-i echilibrul temperamental și spiritual profund, nu poți să nu te gândești la adevărul unui aforism care i se potrivește de minune: „Apele liniștite sunt cele mai adânci” (Harriet Elisabeth Beecher Stowe). Și, mai știe marele om al culturii și al științei, că un talent, oricât de mare ar fi, nu își poate găsi împlinirea dacă nu este acoperit de un lucru cel puțin de aceeași dimensiune: conștiința.

Iar C. D. Zeletin este o conștiință, un nume ce merită scris cu majuscule, nume de referință atât pentru prezent, dar mai ales pentru viitor.

Tecuciul literar-artistic, II, 10, pp.4-6, ianuarie 2008.

DESTINUL TRAGIC AL UNEI PRINȚESE-PIANISTE.

O EXEGEZĂ ISTORICO-LITERARĂ MONUMENTALĂ A DINASTIEI
BIBEȘTILOR.

După o muncă de cercetare titanică în arhive, biblioteci, colecții particulare de documente, medicul și scriitorul C. D. Zeletin a publicat recent o carte monumentală (847 p.) la Editura Vitruviu, modest intitulată *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă*. Departe de a fi doar monografia unei excepționale artiste de sorginte nobiliară, exegeza autorului este în realitate un „stup de miere” pentru istoriografia culturii românești din secolul al XIX-lea, o carte ce deschide un front arheologic în istoria muzicii noastre și în enescologia națională și universală. Disponând de o acribie de cercetător înnăscut, C. D. Zeletin a investigat și a publicat, de-a lungul unui sfert de veac, studii și capitole separate dintr-o temă extrem de generoasă, finalizând-o abia în 2007 prin volumul consacrat de fapt nu unei personalități de excepție, ci unei întregi epoci din cultura noastră națională. Abia de azi înainte se va scrie mult despre Elena Bibescu, despre pianistica românească din secolul al XIX-lea (căci am dispus de elemente excepționale ca Emilia Saegiu, Constanța Erbiceanu, George Boskoff, Iulius Wiest, Ana Barozzi, Aurelia Cionca, Zoe Miclescu – eleva aceluiași Franz Liszt), despre rolul salonului Elenei Bibescu în lansarea lui George Enescu în viața muzicală pariziană, despre legăturile cu regina Carmen Sylva și stimularea cercului artistic al Palatului Regal, despre imboldul direct al nobilimii românești prin exemplul Bibeștilor de a cultiva muzica în saloanele literar-artistice din București, Iași, Bârlad, Paris etc.

Primul lucru care surprinde în volumul lui C. D. Zeletin ni se pare semnalarea unei enorme galerii de muzicieni despre care aproape că nu s-a vorbit deloc în muzicologia autohtonă. Nume ca Ralu Brâncoveanu, Charlotta Friedman, Costică Manu, Ana

Lahovary, Ion Cantacuzino, Miza Bilcescu, Virginia Munteanu-Cârnu, Maria Samurçaș, Josefina Negri (Josefina Sturdza), Caterina Theodori, Lucreția Lupu, sunt doar o parte din anonimii pianiști, cântăreți, compozitori care vor trebui să fie trecuți în falanga școlii muzicale de acum un veac.

Există, apoi, o altă categorie de muzicieni despre care se știa vag ce au făcut în cadrul școlii naționale de odinioară, dar din păcate fără datele esențiale ale unor strălucite cariere, puse acum în lumină cu date inedite de autorul monografiei Elena Bibescu: Emilia Saegiu, Ana Barozzi, Toma Micheru, Socrate Barozzi, George Boskoff, Grigore Ventura, Claymoor (alias Mișu Văcărescu), Edgar dall' Orso, Ernesto Narice, Oskar Hincke ș.a.

Datorită personalității de anvergură mondială a Elenei Bibescu, cartea lui C. D. Zeletin oferă și cercetătorilor străini o mulțime de documente inedite (scrisori, concerte, recitaluri, repertorii, prim audiții necunoscute) referitoare la creatori și interpreți de peste hotare, care s-au aflat în relații cu muzicienii români: Franz Liszt, Richard Wagner, Ignaz Paderevski, Camille Saint-Saëns, Anton Rubinstein, Vincent d'Indy, Claude Debussy, Ivor Halström, Engelbert Humperdinck, Joseph Joachim, Ambroise Thomas, H. Vieuxtemps, Jules Massenet.

Evocarea unor figuri pitorești de odinioară (Claymoor, Elena Văcărescu, Gr. Ventura, Antonin Roques, Robert Schäffer – secretarul Palatului regal, Edgar dall' Orso) dezvăluie capacitatea de excepțional portretist a autorului. De asemenea se impune stilul literar, stofa de memorialist și rigoarea de cercetător și istoriograf înăscut. C.D. Zeletin a parcurs întregul fond de documente din arhivele particulare de la București, Bârlad, Iași și Paris cu o acribie exemplară, făcând o risipă de bibliografie la fiecare capitol al cărții.

Tot de capacitatea de memorialist avizat aparține și evocarea celor mai importante saloane literar-artistice românești de altă dată: Carmen-Sylva, Alexandrina Ghica, Elena Oteteleşanu, Theodor Amann, George Bibescu, Grigore Suțu, Elena Miller-Verghi, Ralu Brâncoveanu, Roxana Berindei ș.a. Excelentă ideea de a semnala și saloanele ambasadelor române de peste hotare, unde se făcea muzică: Paris, Londra, Berlin, Stockholm.

Nu puteau lipsi din această bogată galerie de personaje, regi, regine, ambasadori, prinți, prințese, conți, contese, politicieni, miniștri, care s-au aflat în raporturi de prietenie cu familia Bibescu. Cel mai interesant dintre acestea rămâne indiscutabil... scriitorul francez Marcel Proust.

Volumul dispune de multe pagini de literatură autentică, captivantă, care apropie monografia de roman. Aspecte picante, inedite, particulare, din viața vechilor familii boierești din România și Franța, condimentează capitolele de istoriografie (exilul Carmen Sylvei la Veneția, idila dintre Elena Văcărescu și viitorul rege Ferdinand, paralela dintre Elena și Martha Bibescu, legăturile lui George Enescu cu salonul regal de la Peleş-Sinaia, atmosfera de la Palatul din București și salonul Eleni Bibescu de la Paris etc.). Există pe alocuri în carte un parfum tipic de *fin du siècle XIX*, unde C.D. Zeletin ne introduce parcă pe furiș în obiceiuri și tradiții sociale, relații intime familiale, îmbrăcăminte, mâncăruri, băuturi, atmosferă de petreceri romantice, cancanuri politice, aventuri amoroase surprinzătoare, care dau culoare și farmec aparte textului de o ținută predominant academică.

Cantitatea de material *inedit* pentru orice intelectual de înaltă cultură este covârșitoare, de la legăturile lui Manolache Kostaki Epureanu și Maria Samurcaș cu Eminescu, de la serata detronării lui Cuza Vodă din 1866 până la prima întâlnire a Maruca Cantacuzino cu tânărul George Enescu în 1898, de la legăturile lui D.A. Sturdza cu marele compozitor Felix Mendelssohn Bartholdy până la rolul Elenei Bibescu în lansarea pianistului polonez Ignaz Paderevski, de la întâlnirile profesionale ale prințesei-pianiste românce cu profesorul Franz Liszt la Budapesta până la identificarea chipului tânărului George Enescu în tabloul *Vârful cu dor* de pictorul C.D. Mirea, spre a nu mai aminti de numeroasele scrisori inedite descoperite în arhivele istorice din București și Paris – cartea lui C.D. Zeletin rămâne o mină de izvoare documentare ce urmează să fie exploatate în viitoarele lucrări științifice de istoriografie, literatură, muzicologie, genealogie ș.a.

Locul cel mai de seamă în monografia Elenei Bibescu îl ocupă desigur legăturile prințesei cu George Enescu. Deși nu au depășit –

în timp – decât o perioadă extrem de scurtă (cinci/șase ani, fiindcă „vice-mama” a murit în 1902), totuși rolul Elenei Bibescu în *descoperirea* genialului muzician la vârsta adolescenței și *impunerea* spectaculoasă a compozitorului în cel mai mare centru european al muzicii din pragul sec. XX (Paris), poate că înseamnă mai mult decât întreaga sa carieră de virtuoz pianist! Documentele sunt atât de numeroase și de bine valorificate de autor încât cartea lui C.D. Zeletin devine un instrument de lucru indispensabil în viitoarele exegeze enesciene. Spre a confirma această idee, socotim suficient să cităm capitolele referitoare la George Enescu: *Salonul artistic din Paris al principesei Elena Bibescu; Saloane artistice în București și în Parisul Elenei Bibescu; Ateneul Român; Debutul compozitorului George Enescu, triumf al principesei Elena Bibescu; George Enescu. Prima vice-mamă o principesă, a doua vice-mamă o regină; Marcel Proust și dispariția principesei Elena Bibescu*. În toate aceste capitole, prezența lui George Enescu constituie firul roșu al narațiunii lui C.D. Zeletin. Este uimitor cum a reușit autorul să cumuleze toate documentele, știrile, studiile, eseurile, cărțile de specialitate, care au abordat începuturile carierei internaționale a lui George Enescu, spre a le completa cu noile izvoare ale familiei Bibescu (fiii principesei, Emanuel și Anton, au continuat legăturile cu muzicianul până în clipa dispariției lor). Dincolo de un tardiv, dar necesar act reparator (după deceniile de interdicție a regimului dictatorial, impus cercetătorilor față de raporturile compozitorului cu regalitatea și cercurile nobiliare românești), autorul aduce un substanțial material documentar inedit care luminează numeroase aspecte ale carierei și creației lui George Enescu. În mod deosebit ne atrage atenția fondul arhivistic al familiei viitoarei sale soții (Maruca Cantacuzino) excelent valorificat prin prisma strămoșilor moldoveni, preocupați de cultura națională și de muzică (familiile Negri, Sturdza, Jora).

Primele 150 de pagini ne introduc în familia cărturarului-politician Manolache Kostaki Epureanu, tatăl principesei, cu o sufocantă bogăție de date și documente menite să pună în lumină un personaj ignorat de istorici până astăzi, din pricina absenței documentelor revelatoare. C.D. Zeletin s-a deplasat pe teren, a

lucrat ani de zile în arhivele de Stat și în colecții particulare ale părinților și rudelor prințesei Elena Bibescu, oferindu-ne o imagine convingătoare asupra unei lumi, dispărute cu un secol și jumătate în urmă.

Pagini de aceeași consistență documentară ne oferă și celelalte capitole, precum *Burbonii de la Dunăre (Bibeștii trăitori în Franța)*, portretele celor doi fii ai pianistei (Anton și Emanuel), legăturile Elenei Bibescu cu Robert de Montesquiou, cu Vasile Alecsandri și cu Marcel Proust, admirabila paralelă între cele două principese Bibescu (Elena și Martha), istoricul construcției Ateneului Român și rolul francezilor Galeron (Albert-arhitect și Edmond-scriitor și filolog), *Eternele întoarceri acasă* și mai ales *Elena Bibescu în viața artistică a Bârladului*.

Volumul lui C.D. Zeletin se încheie cu tragica moarte timpurie a prințesei și uitarea nedreaptă în ochii posterității, pledând parcă în fața cititorilor săi de a încerca să i se facă dreptate măcar în posteritate.

Aparatul critic final (*Bibliografia și indicele de nume proprii*), precum și cele 107 *ilustrații* (fotografii, facsimile, reproduceri de desene, caricaturi, medalioane, plachete, portrete, picturi) completează un text substanțial ce se constituie într-o frescă a unei epoci din care s-a impus o dinastie de nobili care printr-o muziciană de geniu a stabilit podul de legătură spirituală între România și Franța de acum un veac.

Sugerăm Editurii Vitruviu să scoată o nouă ediție, schimbând formatul „cărămidă”, incomod, al cărții (spre a reduce textul la 500-600 pagini) și reluând întreaga ilustrație pe hârtie crețată, pentru a valorifica tezaurul de album printr-o condiție grafică superioară. Este o carte de referință peste timp în cultura noastră contemporană pentru care socotim că orice efort material va fi răsplătit înzecit în viitor.

Jurnalul literar, XIX, 1-4, p.2, ian.-febr. 2008.

Revista Medicală Română, LV, 2, pp.126-128, 2008.

SELECȚIA FORMULA AS

C. D. ZELETIN, *PRINCIPESA ELENA BIBESCU, MAREA PIANISTĂ. CRONICĂ*,
EDITURA „VITRUVIU”, 850 PAGINI

D-l C. D. Zeletin face parte din specia – rarisimă azi, în epoca strictelor specializări – a erudiților. Cunoștințele lui vaste, acumulate prin studii îndelungate și aprofundate, privesc varii domenii umanistice și științifice. De profesie medic, ajuns pe treapta cea mai înaltă a carierei – profesor universitar la Facultatea de Medicină „Carol Davila” și membru al Academiei de Științe Medicale –, el este deopotrivă un valoros poet, eseist și traducător. (Bibliografia lui cuprinde, în afara lucrărilor medicale, 40 de volume de literatură: poeme, proză, eseuri originale, contribuții documentare, plus superbe tălmăciri, pentru prima oară în românește, din lirica renascentistă italiană, mai multe antologii din poezia franceză modernă, o integrală Baudelaire ș.a.).

Anvergura intelectuală, pasiunea cărturărească și puterea de muncă uluitoare își dau măsura și în opul pe care vi-l recomand azi – o adevărată comoară adunată în zeci de ani din surse diverse din România, Franța, Anglia, într-o reconstituire de mozaicar. „*Fărămiturile prețioase ale mozaicului vin însă cu o enigmatică estompare, ce oferă impresia de vechi totdeauna viu și de inconsistent care durează. Nimic nu exprimă mai bine înfrățirea dintre fragilitate și permanență ca mozaicul*”, își caracterizează autorul demersul cronicăresc. Foarte atașat de locurile natale din zona Bacăului și mai ales de orașul studiilor liceale, Bârlad, cu o veche tradiție culturală și din care au pornit în lume numeroase personalități de valoare națională și universală, C. D. Zeletin (azi președinte de onoare al renăscutei Academii Bârlădene), a fost atras încă din adolescență de figura unei mari pianiste originare din zonă, principesa Elena Bibescu (1855-1902), o muziciană virtuoză,

o sprijinitoare și propagatoare a artelor, protectoare a lui George Enescu (ei i se datorează impunerea geniului componistic și interpretativ enescian în Franța; de altfel, cel care o considera o a doua sa mamă i-a închinat întreaga lui operă de până la *Oedip*), o fire nobilă, generoasă, pasională și extrem de înzestrată intelectual. Datorită acestor calități ale gazdei, saloanele ei muzicale de la București și Paris erau frecventate de cei mai importanți artiști ai timpului, ca și de floarea aristocrației europene. Se vorbește mult de cealaltă prințesă Bibescu – Martha, nepoată prin alianță a Elenei, în timp ce aceasta din urmă a intrat în uitare. C. D. Zeletin repară, la peste un secol de la moartea prematură a mării pianiste, nedreapta ignorare, relevându-ne în această masivă cronică un personaj cel puțin la fel de fascinant ca frumoasa castelană de la Mogoșoaia, dar cu însușiri de caracter superioare. Atras încă din adolescența bărlădeană de legenda pianistei virtuoză, a cărei existență scurtă, strălucitoare și tragică s-a împletit cu nume de primă mărime ale istoriei și culturii românești și europene, medicul erudit a surmontat relativa sărăcie documentară. Căci a adunat în timp din arhive (multe inedite), din colecții de periodice, din volume de memorialistică și studii, din mărturii orale la mâna a doua – o uriașă cantitate de informații. Din care a reconstituit nu doar biografia eroinei lui, resuscitate cu artă scriitoricească, ci și parcursul existențial – uneori bizar, spectaculos, adesea tragic – al altor zeci de personaje, destule faimoase și azi. Rețin atenția în special tatăl Elenei, Manolache Kostaki Epureanu (văr primar cu Costache Negri, prieten și comiliton cu Al. I. Cuza, Vasile Alecsandri, Ion Ghica), unul din autorii morali și politici ai Unirii Principatelor, ajuns ministru de Justiție și apoi prim-ministru, precum și mama ei, Maria (născută Sturdza-Bârlădeanul), o femeie cu sensibilitate artistică și talent muzical, moștenit și cultivat de copiii ei. Căsătorită cu prințul Alexandru Bibescu, fiul cel mic al domnitorului Gh. D. Bibescu și formidabil personaj romanesc el însuși, Elena, ce avea deja mari succese în saloane muzicale și în concerte de binefacere, devine rudă prin alianță cu familiile nobile Brâncoveanu, Filipescu, Cantacuzino, Caraman-Chimay, De Noailles ș.a. ale căror destine și portrete psihologice formează

obiectul unor pasionante dizertații. Cum principesa Elena Bibescu era o prietenă foarte apropiată a reginei Carmen Sylva, pătrundem și în intimitatea curții regale, iar prin cei doi fii ai pianistei, Emanuel și Anton Bibescu, prieteni cu Marcel Proust, în lumea aristocratică și diplomatică a Parisului *fin de siècle*. Materia enormă și stufoasă a Cronicii, în care vaste cunoștințe de genealogie, istorie, muzicologie etc. sunt asamblate cu liantul imaginației scriitoricești, rezervă cititorului multe surprize și delectarea unui stil elegant, cu parfum subtil. Chiar dacă unele informații se repetă redundant în capitole diferite, mozaicul dedicat „trecutului care cântă” are o valoare inestimabilă.

Formula AS, XVIII, 804, p. 16, ianuarie 2008.

EVENIMENT EDITORIAL

La sfârșitul anului trecut, Editura Vitruviu oferea cititorilor, sub semnătura medicului-scriitor *C. D. Zeletin*, profesor universitar de biofizică, poet, prozator, traducător din poezia italiană și franceză, istoriograf, membru al Uniunii Scriitorilor și președinte al Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, o biografie de ample proporții închinată principesei *Elena Bibescu* (1855-1902), mare pianistă în epocă, puțin cunoscută azi, care a impus totodată de timpuriu în lume, dar îndeosebi în Franța, geniul componistic al marelui Enescu. Subintitulat „Cronică”, volumul *Principesa Elena Bibescu – marea pianistă*, elevă, la Viena, a lui Anton Rubinstein, cuprinde capitole consacrate Bârladului – vechi oraș de tradiție cărturărească – leagănul familiei Manolache Kostaki Epureanu, familie din care provenea viitoarea principesă, evoluției artistice a pianistei Elena Kostaki Epureanu, căsătoriei acesteia cu prințul Alexandru Bibescu, fiul cel mic al fostului domn regulamentar al Țării Românești, poet, filolog, bibliofil, saloanelor artistice deschise de pianistă la București și Paris, întâlnirii sale cu George Enescu, prieteniei „extatice” cu regina Elisabeta a României, scriitoarea Carmen Sylva ș.a. Importanta lucrare se bucură de un excepțional aparat critic, de o vastă și adesea inedită bibliografie, de ilustrații și de un index de nume, toate datorate acribiei de cercetător științific, dar și excepționalului talent scriitoricesc ale prof. dr. C. D. Zeletin. O recenzie va fi consacrată evenimentului editorial, anunțat acum, într-un număr viitor.

Viața medicală, XX, 5(943), p.1, 1 februarie 2008.

TALENT ȘI ERUDIȚIE

În numărul 5, din 1 februarie al săptămânalului nostru anunțăm, la prima pagină, un eveniment editorial, marcând începutul acestui an: apariția volumului *Principesa Elena Bibescu – marea pianistă* (Editura Vitruviu, București).

Am apreciat lansarea acestei lucrări către publicul cititor inteligent ca fiind un eveniment, deoarece, pentru prima oară, se reconstituia, pe baza unei îndelungate și minuțioase cercetări bibliografice și de arhivă – aflăm, de peste 30 de ani – biografia unei mari artiste, o interpretă de excepție a partiturilor lui Chopin, Beethoven, Liszt, cu incontestabile merite în promovarea în Franța a geniului componistic al lui George Enescu. Iar autorul, care și-a asumat această deloc ușoară misiune, dusă la capăt cu erudiție și un considerabil efort de căutare și compulsare a unor documente, inclusiv din surse private, este dl. *prof. dr. Constantin Dimoftache*, plurivalentul scriitor semnând *C. D. Zeletin*, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România.

Ivită în secolul al XVIII-lea, *biografia*, contestată ca gen literar, câtă vreme „nu e ficțiune”, are însă rădăcini străvechi. Astfel, încă din Antichitate, viețile oamenilor politici sau cele ale filozofilor au constituit subiectul unor astfel de scrieri (Plutarh din Cheronea, *Vieți paralele*, culegere de texte biografice apărute în traducerea umanistului francez Jacques Amyot, episcop de Auxerre, în 1559, sub titlul *Vies des hommes illustres*; Caius Suetonius Tranquillus, *De vitae XII Caesarum* – viața a doisprezece împărați, de la Cezar la Domițian și *De viris illustribus* sunt cele mai citate exemple). Dar secolele nouăsprezece și douăzeci (începând din anii '80, îndeosebi) sunt perioadele de înflorire ale genului. Apar biografiile monarhilor și conducătorilor de state, ale marilor scriitori, pictori și muzicieni, ba chiar producându-se o

încălcarea a deja constituitei tradiții, sunt prezentate viețile oamenilor „oarecare”, născându-se astfel un mult gustat „subgen”: *biografia romanțată* – în fapt, o falsă biografie, mai apropiată ca scriitură de literatura de imaginație. Din cultura franceză, apropiată sufletelor noastre, am să citez, nu întâmplător și respectând limitele de spațiu tipografic, un singur nume: Romain Rolland, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în 1915. De ce am ales acest autor și nu pe altul din pleiada celebră (și ea) de biografi? Pentru că în biografia sa vastă se înscrie ca însemnată și, presupun, plăcută preocupare, la fel ca în cea a semnatarului lucrării, dl. C. D. Zeletin, viața unor muzicieni iluștri, precum compozitorii geniali Ludwig van Beethoven (*La vie de Beethoven*, 1903) și Georg Friedrich Händel (*La vie de Häendel*, 1910), dar și *Histoire de l'Opéra en Europe avant Lully; Scarlatti*, 1895; *Musiciens d'autrefois*, 1908; *Voyage Musical aux pays du passé* etc., multe devenind o lectură pasionantă pentru adolescenții și tinerii generației mele. Istoria literaturii române, pentru a ne referi doar la aceasta, reține numeroase opere biografice închinată marilor scriitori, între care, prezente în fiecare casă sunt monografiile despre marii noștri scriitori: Eminescu (autori: G. Călinescu, Vladimir Streinu), Caragiale și Arghezi (Șerban Cioculescu), Alecsandri (Al. Ciorănescu, New York, 1973), Maiorescu (Z. Ornea) ori Mihail Kogălniceanu (în redactarea pe nedrept uitatului istoric literar și biograf, membru al Academiei Române, N. Cartoian) etc. Iar istoria muzicii sumarizează titlurile a numeroase lucrări în limba română închinată muzicienilor, deși mai puțin ale celor români, precum și numele autorilor acestora. Relativa paupertate a monografiilor românești privindu-i pe conaționalii compozitori, dirijori sau interpreți este, iată, amendată și prin recenta excepțională întreprindere a dlui C. D. Zeletin.

Virginia Woolf, celebra scriitoare și eseistă ia „apărarea” biografiilor și a operei lor: „*Povestindu-ne lucruri adevărate, cernând faptele mărunte de cele majore și dând formă întregului astfel încât să-i putem percepe conturul, biograful ne stimulează în mai mare măsură imaginația decât o face poetul sau romancierul, cu excepția celui genial. Deoarece puțini poeți și romancieri sunt*

capabili să ne transmită acea tensiune înaltă care dă impresia realității. Dar aproape orice biograf, dacă respectă documentele, ne poate oferi mai mult decât fapte puse la dosar. El ne poate da faptul creator; faptul fecund; faptul care sugerează și germinează. Și despre acest lucru avem dovezi sigure. Căci adesea, după ce am citit o biografie și am pus-o deoparte, în adâncurile minții ne rămâne o scenă strălucitoare, trăiește în noi mai departe un personaj și ne face, când citim un poem sau un roman, să tresărim în semn de recunoaștere, ca și cum ne-am aminti ceva știut mai dinainte”. (Virginia Woolf, „Eseuri alese. Arta lecturii”, vol. I, rao international publishing company, 2007, traducere și „Notă asupra ediției” de Monica Pillat).

Principesa Elena Bibescu – marea pianistă, subintitulată *Cronică* se deschide cu un CV profesional și scriitoricesc al autorului, redus la datele esențiale, însoțite de reproducerea unei medalii: un profil semnat de Gh. Adoc (2005).

C. D. Zeletin „Este autor a 40 de volume de literatură. E cel dintâi traducător în românește al *Poeziilor* lui Michelangelo Buonarroti și al ediției integrale a *Florilor Răului* de Charles Baudelaire”. De altfel, „Michelangelo Buonarroti, Sonete și crâmpie de sonet”, volum apărut în 1975 a adus autorului Premiului Asociației Scriitorilor din București, iar „Charles Baudelaire, Florile Răului”, Premiul Uniunii Scriitorilor pentru cea mai bună traducere a unei capodopere lirice (1991). În continuare, volumul se deschide cu o „Mărturisire” a sa: „Cartea aceasta e operă de evlavie față de amintirea unei mari artiste de altădată, virtuoz al pianului, iubitoare a neamului ei. (...) Ideea cercetării vieții ei scurte, strălucitoare și tragice mi-a încolțit încă din episodul bârlădean al adolescenței mele. Era un legământ, îndeplinit însă, după cum se vede, mult mai târziu. (...) Sper că această carte să trezească amintirea unei artiste care a străbătut cerul vieții ca un fulger: nu l-a înregistrat argintul prea multor pelicule, acul niciunui fonograf, penița niciunei sânguințe erudite. A rămas o abstracție”. Bârladul și Burdusacii natali „din fostul județ Tecuci” îi prilejuiesc biografului, în amplul preambul al lucrării, înfiorate amintiri din copilărie și din adolescență când,

pentru prima oară, află despre Elena Kostaki Epureanu, viitoarea principesă Alexandru Bibescu. Iar în Cimitirul „Eternitatea” din Bârlad, descoperă bustul în marmură a lui Manolache Kostaki Epureanu, boier de viță veche, tatăl Elenei, și mai ales e surprins de o misterioasă inscripție – târziu decriptată dar, poate, și prim imbold în cercetarea ulterioară, „*Principesa Elena Al. Bibescu, † 18 octombrie 1902*”.

Capitolele: „*Bârlad, oraș de veche tradiție cărturărească*”, „*Familia Kostaki în istoria țării*”, „*Cei trei frați Kostaki Epureanu: Ecaterina, Elena și Ion*”, „*Înrudirea Elenei Kostaki Epureanu cu frații Gheorghe și Neculai Roșca Codreanu, ctitori ai primelor licee din Bârlad*” și următoarele, până la „*Căsătoria Elenei (...) cu prințul Alexandru Bibescu*”, fiul cel mic al domnitorului Gh. D. Bibescu (170 de pagini) nu sunt, cum s-ar putea crede, la o fugitivă parcurgere a „Cuprinsului” cărții, reflexul unui exagerat patriotism local (deloc exagerat, de vreme ce G. Călinescu însuși în „Istoria literaturii române de la origini până în prezent”, ar fi opinat că „Bârladul, o vreme... [a fost] un fel de Weimar...”), ci se justifică prin necesitatea de a prezenta în amănunt rădăcinile și colateralele genealogice ale viitoarei principese și pianiste. „*Prințul Alexandru Bibescu a cunoscut-o pe Elena Kostaki Epureanu chiar în seara debutului ei pe scena Teatrului celui Mare din București, miercuri, 14 februarie 1873, cu prilejul aceluia fast Concert pentru săraci, la care își anunțase participarea, revocată ulterior, Vasile Alecsandri. Elena fascinase asistența mai ales cu cele 30 de minute ale Concertului nr. 2 în fa minor, op. 21, de Chopin*”. Pianista era, scrie Claymoor o *sfișoasă adolescentă brună, cu ochii negri, mari și plini de vâpăi, purtând, ca Margareta lui Faust, două cosițe negre, până de corb, atârânănd pe spatele rochiei pe jumătate scurte*”. Prințul „*se îndrăgostește fulgerător de fată, îi ceru mâna și o obținu*” scrie același Claymoor, pseudonim gazetăresc al lui Mihail Văcărescu, semnatarul cronicilor mondene din „L’Indépendance roumaine”. „*Prin căsătoria Elenei Kostaki Epureanu cu prințul Alexandru Bibescu, se întâlneau pentru prima oară la această înălțime două neamuri opuse nu numai prin locul de obârșie, Moldova*

Kostăkeștilor și Oltenia Bibeștilor, ci și prin poziția fundamentală față de Alexandru Ioan Cuza: Manolache Kostaki Epureanu era pro-Cuza, Gheorghe Dimitrie Bibescu anti-Cuza, deși unionist în felul lui... ”.

Biograful urmărește în continuare *stabilirea în Franța a cuplului Elena și Alexandru Bibescu*, reînviind cu excepțional talent Parisul ultimilor 25 de ani ai secolului al XIX-lea și făcând numeroase digresiuni asupra înfățișării urbanistice a metropolei, personalităților și vieții cultural-artistice, îndeosebi, din care nu lipsesc numele unor români. Aici, la Paris, are loc și *memorabila întâlnire* dintre Franz Liszt și Elena Bibescu. Saloanele artistice de la Paris și București ale Elenei Bibescu sunt prezentate în capitole separate, ulterioare celor care îl portretizează pe „*Prințul Alexandru Bibescu, poet, filolog, bibliofil. O existență uitată*” și pe *membrii familiei Bibescu: „Burbonii de la Dunăre”*. Un capitol amplu e rezervat *prezenței Elenei Bibescu în viața artistică a Bârladului*, sub motto-ul extras din „*Rondelul amintirilor*” al bârlădeanului G. G. Ursu: „*Au înflorit salcâmi la Bârlad,/ Orașul e-o legendă de ninsoare...*”

Alte foarte dense – în informație – capitole sunt închinată *Marthei Bibescu*, relației dintre Elena și aceasta din urmă, prieteniei cu regina poetă *Carmen Sylva*, de care s-a bucurat Elena Bibescu la Curtea Regală a României.

O prezentare precum cea schițată jurnalistic mai sus are scopul de a trezi în cititor dorința să parcurgă această excepțională apariție editorială, care cumulează fast talentul și erudiția autorului, în reînvierea unei epoci revolute și a imaginii unui personaj fascinant: marea pianistă Elena Bibescu.

Viața medicală, XX, 9, p.16, 29 februarie 2009.

PIANISTA PRINCIARĂ

Fragment

...În cursul concertelor, intra într-o transă atât de acaparatoare încât, în finalul bucății muzicale, precum un semn de descărcare a unei puternice tensiuni, Elena Bibescu cădea, uneori, într-un leșin profund. În epocă, genul acesta de accese lipotimice trecea drept o dovadă a gradului cu care artista își trăia empatic pasajul interpretativ, și nimeni nu se îndoia că prăbușirile ei erau un semn al virtuozității artistice.

Astăzi, un ochi avizat ar ghici în spatele amețelilor secerătoare o suită de șarje jucate, chip de manifestare a unui sindrom hipertiroidian pe care pianista îl lăsa să iasă la iveală nu doar sub forma crizelor de leșin, dar și sub forma stării fantasmatică cu care savura, alături de Carmen Sylva, ședințele de dialog cu spiritele morților din încăperile palatului Peleş. Atmosfera ședințelor este surprinsă cu finețe de C. D. Zeletin, autorul impunătoarei monografii. „O oarecare psihoză de grup trebuie să fi existat în anturajul reginei, veșnic plutitoare peste realități și în căutare de suprarealități. Fuga de gândul izgonit în adânc, moartea copilei, îi organiza în afară spectacolul fantasmagoric al supraviețuirii, care trecea în ochii ei ca fiind viață. Lua astfel salvarea drept elementul salvat. În jocul acesta a intrat și principesa Bibescu. O ajuta o sensibilitate excesivă – să ne amintim că, uneori, după interpretarea celui de-al doilea concert pentru pian al lui Chopin, se prăbușea într-o confuzie a simțurilor. O ajuta și un grad oarecare de hipertiroidism (conduită febrilă, emaciere, exoftalmie), ce sporea prinderea ei în această horă de iele. Dacă regina vedea în legătura dintre Ferdinand și Elena Văcărescu exprimarea voinței dumnezeiești, comunicată ei prin spiritism, regele Carol I vedea

pur și simplu un complot urzit după un plan vast de către principesa Elena Bibescu, prietena reginei, și de Robert Schaffer, secretarul ei. Elena Văcărescu ar fi voit s-o subjuge pe regină prin spiritism, făcând-o să creadă că tatăl și copila ei, amândoi morți, vorbesc prin gura Elenei Văcărescu în acelese de somnambulism” (...). Dar dincolo de uneltirile mai mult sau mai puțin verosimile la care Elena Bibescu va fi participat în privința lui Ferdinand, meritul cel mare al pianistei e legat de lansarea lui George Enescu în fața publicului parizian, episod subliniat cu pregnanță de C. D. Zeletin: „La o largă cuprindere a vieții unui om, descoperim existența unui moment de apogeu căruiua îi pătrundem sau nu semnificația. E posibil să fim născuți pentru acest vârf biografic. E vorba de fapta ce împinge înfăptuitorul pe o treaptă superioară în scara progresiunii spirituale din rostul lumii. Prin ea, omul e creator de geniu. Astfel, sosește acel moment când toate gândurile, toate energiile, toate elanurile, toate aventurile dar și tristețile sau chiar înfrângerile par lăsate special pentru a da valoare înaltă acelei întâmplări. E marele eveniment al vieții, e clipa care creează; celelalte clipe cad ca frunzele toamna, după ce ele au făcut peste vară să crească lăstarul înflorit al clipei unice de care vorbim. Pentru principesa Bibescu, această clipă este debutul componistic al lui George Enescu, la Paris, în 1898, cu *Poema română*” (p.15).

Din păcate, memoria posterității s-a dovedit ingrată cu numele pianistei. Elena Bibescu a fost uitată aproape de tot, la ștergerea amintirii sale contribuind și amănuntul vitreg că de pe urma ei nu a rămas nici o înregistrare: „Nu există discuri cu interpretările ei. Pornind de la părerea de rău că arta nu i-a rămas înregistrată niciunde, în visurile mele cele mai absurde se ivește uneori ideea captării undelor sonore ale artei sale, care, din ce în ce mai slabe, călătoresc și astăzi în eter. Mărturiile scrise au față de ele o valoare de altă natură și o însemnătate, din nefericire, secundară... Pe de altă parte, toate sufletele sensibile în care s-au imprimat ecouri ale vibrațiilor pianului ei nu mai sunt de multă vreme în lumea aceasta. Trebuie să învingi apăsarea simțămintelor de zădărnice să pornești în căutarea unor ipotetice mențiuni, a căror descoperire

cere o râvnă particulară și o abilitate aparte de a circula rapid prin dedalul arhivelor.” (p.15).

Căsătorită cu prințul Alexandru Bibescu, Elena a adus pe lume doi băieți, Emanuel și Anton, care s-au numărat printre apropiații lui Marcel Proust. Iar dacă Anton a îmbrățișat până la urmă cariera diplomatică, Emanuel a ales să îmbrățișeze moartea, sinucidându-se prin strangulare cu un șnur de draperie, la Londra în august 1917, la vârsta de 43 de ani. Cauza știută a fost trauma provocată de o paraliză facială stângă pe care o suferise în urmă cu trei ani. Nu suporta să se știe hidos, și de aceea a hotărât să scape de paraliză desființând-o împreună cu trupul a cărui înfățișare o urăse. În schimb, Anton Bibescu a trăit până în 1951, rămânând în diplomația românească până la finele lui 1945, fiind printre primii care au sesizat orbirea interesată a lui Titulescu în privința primejdiei bolșevice: „Excelența inteligenței lui Titulescu era lipsită de o forță, pe măsură, a discernământului. Deși ieșite din comun, unele atribuite ale inteligenței, remarcate de psihanaliști, erau de tip feminoid: o capacitate de analiză superioară celei de sinteză. Gândea foarte bine tactic și mai puțin bine strategic. Oricum lupta pentru a impune forța tratatelor, în care credea. În privința realității URSS-ului, Nicolae Titulescu trăia în suprarealități. Așa stând lucrurile, diplomatul român era firesc să se apropie de stânga comunistă a Europei de Vest. Aceasta e principala rațiune a aversiunii prințului față de el” (p.355).

C. D. Zeletin a muncit 27 de ani la elaborarea monografiei *Principesa Elena Bibescu*. Ținând seama de sărăcia de documente pe care le-a avut la îndemână, este uimitor să vezi câtă informație, de un detaliu mergând până la acribia ultimă, a putut strânge rafinatul nostru autor. Contemplând edificiul celor peste 800 de pagini câte numără volumul, cu arborele genealogic al neamului Bibescu și Epurenilor, cu descrierile saloanelor artistice din Paris și cu portretele vii ale personajelor vremii, simți că C. D. Zeletin nu poate avea alt profil de cărturar decât cel cu care ne-am obișnuit a-l asocia de atâta vreme: o natură de erudit a cărei cuprindere atinge pragul culturii enciclopedice, dublată de o muncă arhivistică de veritabil arheolog livresc. Numai așa îți poți explica cum a

putut autorul să refacă din bucățele și cioburi – din publicistica franceză și română a vremii, din corespondența Elenei Bibescu, din fotografii găsite după decenii de căutare și din descifrarea unor epitafe descoperite în cimitirele Franței – cum a putut să refacă atmosfera unei epoci și viața unei pianiste.

„Odată devenită principesă Bibescu și fixată la Paris, fiica lui Manolache Kostaki Epureanu se producea rar în concertele publice care se bucură de abundența cronicarilor. Concertele ei aveau loc, din motive lesne de înțeles, în propriul salon artistic sau în cele alte câteva asemănătoare, închise accesului public. Biograful ei târziu nu poate beneficia decât de micile semnalări din noianul ziarelor de acum mai bine de o sută de ani, din România, Franța și – mai rar – din Marea Britanie. Lucrarea lui e o reconstituire de mozaicar. Acesta alege și fixează pe o suprafață micile pătrate din smalțuri felurite colorate sau din aur, în timp ce, de pildă, forjorul își scoate lucrarea fierbinte dintr-o singură bucată de metal aburind. Fărămăturile prețioase ale mozaicului vin însă cu o enigmatică estompare, ce oferă impresia de vechi totdeauna viu și de inconsistent care durează. Nimic nu exprimă mai bine înfrățirea dintre fragilitate și permanență ca mozaicul.” (p.13).

Sunt sigur că lui C. D. Zeletin i-a reușit ce și-a dorit: un mozaic genealogic de o mare vastitate și un impresionant edificiu monografic.

România literară, XL, 10, p. 6, 14 martie 2008.

LUPTA PENTRU O IDEE

O anchetă jurnalistică – din cele atât de comune astăzi și în grabă prezentate la televizor, cu pretenția neîndreptățită de a fi declarate și sociologice – care s-ar desfășura în arealul Pieței Victoriei din București, cu referire la Muzeul Țăranului Român și o întrebare legată de istoricul clădirii și de numele celui care ne-a lăsat această importantă moștenire culturală, ar fi decepționantă. Pentru că, din zece trecători intervievați, tineri îndeosebi, nouă nu ar putea răspunde corect. Ori, dacă persoanele abordate de ipoteticii investigatori ar aparține unor grupuri de vârstă mai avansate, răspunsurile ar face referire la faptul că, „înainte de '89”, în edificiul cu zidărie aparentă din cărămidă roșie, ilustrare a stilului neoromânesc de tradiție brâncovenească, operă a arh. N. Ghika-Budești, de pe șoseaua Kiseleff nr. 3, a fost: Muzeul de Istorie a Partidului Comunist și a Mișcării Revoluționare și Democratice din România sau, în anii '50-'60, Muzeul Lenin-Stalin!

Redevenit abia în februarie 1990 Muzeul Țăranului Român – cu piatra fundamentală pusă la 17 iunie 1912, dar întregul monument de arhitectură fiind terminat abia în 1941 –, acesta adăpostește un tezaur de artă națională românească (peste 90.000 de piese: ceramică, țesături, costume din toate provinciile românești, începând cu prima jumătate a secolului al XIX-lea etc.), iar numele îi este legat indisolubil de cel al creatorului muzeografiei științifice românești, *Alexandru Tzigara-Samurcaș* (23 martie/4 aprilie 1872, București – 1 aprilie 1952).

Volumului de memorii al acestuia: *Lupta vieții unui octogenar*, pentru perioada 1931-1936 (Ed. Vitruviu, 2007) îi închină munca de îngrijitor al ediției, adăugând un amplu studiu

introdactiv, note și cronologie, scriitorul-medic C. D. Zeletin, președintele S.M.S.P.R.

Al. Tzigara-Samurçaș a fost „cărturarul care a luptat fără ostentare să impună și să apere tezaurul artei naționale românești de orice intruziune și de toate atentatele, dintre care cel mai primejdios el l-a considerat a fi subevaluarea. Întreaga existență a marelui învățat a fost o replică dată celor ce nesocoteau arta poporului nostru ori o expediau în domeniul factice al artizanatului. Așa se face că, la o considerare de ansamblu, opera scrisă a lui Alexandru Tzigara-Samurçaș apare ca desfășurându-se sub semnul polemicii, astfel că ea nu cunoaște lăncezirea fastidioasă și descriptivismul sec, fie el și savant. Replica, mai mult decât aserțiunea, a fost arma lui preferată. (...) El și-a pus întreaga vigoare și tot geniul în ctitorie și în luptă, și nu întâmplător avea să-și intituleze memoriile, scrise în anii deplinei senectuți, Lupta vieții unui octogenar...”

Cel de-al patrulea, de fapt, volum de memorii al cărturarului Al. Tzigara-Samurçaș cuprinde, îndeosebi, relatările sale cu privire la: • *Inaugurarea Muzeului de Artă Națională* (la 1 octombrie 1906, autorul fiind numit director al „Muzeului de etnografie, de artă națională, artă decorativă și industrială”, devenit ulterior „Muzeul de Artă Națională”, ce ocupa o aripă din fosta Monetărie a Statului – astăzi loc de rememorat doar de o străduță ce leagă bd. Ion Mihalache de șoseaua Kiseleff) • *Fundația Universitară Carol I* (proiectul edificiului: arh. Paul Gottereau: clădirea proiectată: 660 m², în stil neoclasic. Regele s-a îngrijit de dotare: mobilier, vitralii, cărți. Festivitatea de inaugurare, 14 martie 1895, Al. Tzigara-Samurçaș, cel care în 1933 va publica o monografie a Fundației, descrie momentul inaugural astfel: „La orele 11,30 Regele și Principele Moștenitor au venit pe jos de la Palat la Fundațiune, unde au fost întâmpinați de întreg guvernul, în frunte cu Președintele Consiliului, Lascăr Catargi, și de Curtea Regală. Sosind și Regina Elisabeta cu Principesa Maria, Înalții oaspeți au urcat scările monumentale ale clădirii în sunetul Imnului Regal. În sala cea mare a Bibliotecii, Mitropolitul Primat, Ghenadie, asistat de Î.P.S.S. Iosif, Mitropolitul Sucevei și Moldovei, au săvârșit

sfîntirea clădirii, după care Regele a rostit discursul său”.) • Organizarea numeroaselor *expoziții de artă populară* în străinătate care au impus – în acei ani – prestigiul artei naționale peste hotare • *Lupta sa de idei* cu diferite persoane și personalități, din intervalul 1931-1936. (Iubitorii unui trecut nu foarte îndepărtat, pot găsi în acest volum însemnări despre M. Eminescu și Mite Kremnitz, Paul Zarifopol, Ion Bianu, inedite despre Grigorescu ș.a.).

Ca toate lucrările de acest fel elaborate de dl prof. dr. Constantin Dimoftache, scriitorul C. D. Zeletin, și aceasta – prin bogăția și precizia informațiilor adăugate sub forma studiului „Personalitatea lui Alexandru Tzigara-Samurcaș”, a „Notei asupra ediției”, a detaliilor – uneori abundente – din subsolul paginilor, a ilustrațiilor din „Addenda” (cu reproducerea inedită a unui fragment din Testamentul artistic al Reginei Elisabeta și a unei pagini, cu o grafie originală, dintr-o scrisoare a Domnitorului Carol I către Elisabeta Doamna), a unui foarte util indice de nume (între care cele ale unor medici celebri în epocă) – devine o carte de raftul întâi în biblioteca oricărui intelectual. Pentru o mai bună definire a travaliului depus de autor, îl voi cita pe filosoful și medicul Sorin Lavric, deținătorul rubricii „Cronica ideilor” din *România literară* care, în numărul din 10/14 martie a.c. scrie, cu referire la altă carte: „(...) *simți că C. D. Zeletin nu poate avea alt profil de cărturar decât cel cu care ne-am obișnuit a-l asocia de atâta vreme: o natură de erudit a cărei cuprindere atinge pragul culturii enciclopedice, dublată de o muncă arhivistică de veritabil arheolog livresc*”.

N-am consemnat toate acestea la rubrica de care mă ocup, având un anumit specific, de care mă îndepărtez astăzi cumva, doar pentru faptul că opera scrisă a lui Al. Tzigara-Samurcaș se desfășoară sub semnul polemicii, a luptei și în arena publică pentru o idee, attribute ale unui bun gazetar. Ci și pentru faptul că lupta sa pentru edificarea unei instituții – *Muzeul* (entitate vie, de conservare, de educare a gustului artistic, de „primenire”) – în cazul de față unul de etnologie și artă – reamintește cititorilor pledoaria noastră, repetată sub diverse forme dar rămasă, din

păcate, fără ecou, pentru crearea în Capitală a unui Institut de Istorie a Medicinii, cu Muzeu, Bibliotecă și personal de cercetare, în vederea salvării și conservării unui trecut al medicinei românești, despre care, greșit, prea puțini par să se mai intereseze...

Viața medicală, XX, 12, p. 2, 21 martie 2008.

POETUL G. TUTOVEANU (1872-1957),
FIGURĂ TUTELARĂ A CULTURII BÂRLĂDENE

O primă problemă, în limitele acestui subiect, constă în întrebarea dacă există sau nu cultură bârlădeană prin care să se înțeleagă altceva decât „cultură produsă în ținuturile Bârladului de către oamenii locului” și, dacă da, care ar fi caracteristicile ei. Răspunsul: da, există o cultură bârlădeană ce dispune de un discret profil propriu, cultură recognoscibilă de către un ochi exersat sau măcar atent. Și binevoitor. Căci tensiunile puternice ale unui spirit critic evaluator destramă ușor configurația firavă a acestei specificități, a acestui profil nu prea acuzat, iar adevărul, vorba lui Platon, nu poate fi văzut decât în lumina iubirii. Culturii bârlădene îi sunt proprii fidelitatea față de ținut și echilibrul dintre respectul față de tradiție și ispita înnoirii. Această cultură a răspuns totdeauna provocărilor noului, trecându-le însă prin filtrul unei complicate sensibilități la ceea ce trecutul a sedimentat. Îi este proprie, de asemenea, o nostalgie fără leac, privită fatidic și trăită ca o luptă lăuntrică, în conținutul semantic al căreia latura duioasă, chiar dacă modulată de simțul autocritic, e accentuată. Mă întreb dacă I. Al. Brătescu-Voinești nu a răspuns cumva tocmai acestei însușiri publicându-și schița *Puiul*, capodoperă a genului, în revista bârlădeană *Făt-Frumos* (1906). A. Vlahuță a și creat, mai în glumă, mai în serios, entitatea morbidă *bârlădenită cronică*, de care suferă mai toți scriitorii plecați din Bârlad, și dintre care cei mai notorii sunt Vlahuță însuși, dar mai ales poetul G. G. Ursu... Ar mai trebui luată în considerație și pornirea de a ctitori, bine ilustrată de trecutul Bârladului, dar și de prezentul lui. Ea îmbracă o felurime impresionantă, uneori învăluită în discreție, alteori pălmuind cu ostentație prezentul precar. Aș adăuga și un element de neliniște funambulescă a tineretului artistic, dar care tineret nu

se poate detașa de tradiția simțită ca fatalitate... Un alt aspect, oximoronic, al unora dintre intelectualii creatori ai Bârladului, stă în însăși negarea culturii bârlădene, pe care o produc în timp ce o contestă, fericiți că se sinucid. E o contestare aprigă, ea ascunzând mai curând o răzvrătire față de sine însuși. Este, în acest caz, o manifestare a afecțiunii prin faza negativă a undei, dar tot afecțiune, dincolo de ea aflându-se o dureroasă ciudă autobiografică. Gravă ar fi linia zero a mișcării sufletești și nepăsarea, cărora le prefer vehemența contestatară, coresponzătoare unui afect rănit. Dar, rănilor se vindecă...

Poetul G. Tutoveanu și-a pus însușirile de căpetenie, statornicia, moderația și deschiderea sufletească, în ctitorirea cărțurărească bârlădeană. El și-a ales anume Bârladul natal ca oraș de viață, după scurte perioade petrecute în București, Craiova, Oltenița, Fălticeni și Focșani. Făcând unele eforturi, putea să rămână în oricare din ele. Creator al Bibliotecii Publice din Bârlad, pentru îmbogățirea căreia a făcut pletorice campanii de presă, poetul a fost și creator de presă, infuzând spiritul său în fapta de presă. *Făt-Frumos* rămâne prima lui ctitorie. Făcea parte din structura ce avea drept cheie de boltă *Semănătorul* bucureștean, publicație întemeiată de bârlădeanul A. Vlahuță și de năsăudeanul G. Coșbuc, ambii fiindu-i directori între 1901 și 1902. *Semănătorul* a fost secundat de *Luceafărul*, apărut la Budapesta în 1902 și condus, printre alții, de Octavian Goga și Octavian C. Tăslăoanu. Să se remarce faptul că denominația *Semănătorul* a fost preluată, prin A. Vlahuță, de la revista *Semănătorul* din Bârlad (1870-1874; 1876), condus de Ion Popescu, Ștefan Neagoe, I. C. Codrescu și Panait Chenciu. Era un transfer de idealuri de la o revistă la alta, lămurite și amplificate progresiv, și el consta în cultivarea respectului aproape religios pentru trecutul țării, a sentimentului de bravură și de onoare, toate puse în slujba ideii de unire a tuturor românilor, a ridicării morale și materiale a țării.

Propaganda conservatoare (1909-1918) este a doua revistă căreia G. Tutoveanu și soția lui, Zoe G. Frasin, i-au asigurat o puternică amprență scriitoricească și în general spirituală. Revista era politică, a Partidului Conservator din județul Tutova, dar și

optica lui G. Tutoveanu era una conservatoare, de nuanță junimistă. În sfârșit, G. Tutoveanu a întemeiat revistele *Academiei Bârlădene*, societate artistică fondată la 1 mai 1915 de către un poet, un etnolog și un preot, adică: G. Tutoveanu, Tudor Pamfile și Toma Chiricuță. Prima dintre ele a fost *Florile Dalbe* (1919), întemeiată de G. Tutoveanu, V. Voiculescu, Tudor Pamfile și Mihail Lungianu, urmată de *Graiul Nostru* (1925-1927) și *Scrisul Nostru* (1929-1931), care i-a avut drept secretari pe Vasile Damaschin și G. G. Ursu, care pe atunci – și cincisprezece ani mai târziu – iscălea G. Ursu.

Tutela exercitată de poet decurgea din puterea lui de seducție artistică, din faptul de a-și face din artă ideal suprem și din farmecul lui personal, care-l impresiona până și pe durul cu oamenii Tudor Arghezi. Era o putere nativă, dirijată de suflet, nu numai de conștiință, căreia exercițiul nu-i adăuga nimic. O putere bună prin ea însăși, calmă și pătrunsă de o bucurie filtrată. Puterile exteriorității nu-l înrăureau, deși le-a deținut fără să și le dorească. Astfel, Nicolae Iorga l-a numit, în guvernarea sa (18 aprilie 1931 – 5 iunie 1932), prefect al județului Tutova, nu de dragul vreunei atracții paronimice (Tutova - Tutoveanu), ci din prețuire pentru om și pentru scrisul lui. De altfel, marele istoric a căutat să urce în demnități câți mai mulți scriitori. Pe Ion Buzdugan, poetul basarabean secretar al Sfatului Țării, care a contribuit esențial la unirea Basarabiei cu Patria Mamă în 1918, membru al *Academiei Bârlădene*, l-a numit subsecretar de Stat la Ministerul Industriei și Comerțului, ministru fiind tecuceanul Mihail Manoilescu, pe prozatorul tecucean Ion Dongorozi prefect al județului Tecuci ș.a.m.d.

În deceniile comunismului, interdicția absolută privea toate societățile libere, astfel că *Academia Bârlădeană* a intrat într-o umbră ce lua aparențele inexistenței, mai ales că poetul G. Tutoveanu era bătrân. În realitate, ea continua să existe, însă translocată la București, unde lucrurile erau mai amestecate, la Bârlad G. Tutoveanu menținând numai amintirea ei, înconjurat cu ardoare înăbușită de câțiva scriitori din localitate, ca G. Constandache, I. Manta-Roșie, I. Șuşnea, cărora li s-a adăugat

cultivatul avocat C. Dornescu. La București, s-au reîntâlnit câțiva dintre membrii fondatori: Toma Chiricuță, V. Voiculescu, Ion Buzdugan, Virgil Nitzulescu, Dimitrie Iov și tinerii de altădată ai *Academiei Bârlădene*, acum oameni maturi, G. G. Ursu, Romulus Dianu, Ion Ioniță, V. Damaschin, G. Damaschin, Paul Viscocil, Florica Ionescu-Tutoveanu, Emil Tudor, Cicerone Mucenic, Romulus Boteanu ș.a. Lor li se adăugau câțiva dintre conferențiarilor de altădată, invitați ai *Academiei Bârlădene*, Ionel Teodoreanu, Tudor Vianu și, târziu, după ieșirea din reclusiune, Nichifor Crainic. Important și mișcător e faptul că G. Tutoveanu continua să tuteleze de la distanță, prin prestigiu, viața de la București a societății pe care o înființase cu decenii în urmă... Prieten al unor scriitori bârlădeni, lui Perpessicius îi plăcea să se declare, în taină, părtaș la viața *Academiei Bârlădene* și păstra legătura cu fondatorul ei prin corespondență și prin cel ce scrie aceste rânduri.

Suavul poet G. Tutoveanu a coborât, când a fost cazul, și în planul realității celei aspre, tutela deplasându-se din cuibul idealităților estetice al *Academiei* lui spre organizarea apărării unor scriitori de aici amenințați, răniți ori de-a dreptul distruși de ferocitatea realității. Astfel, când tânărul prozator D. Fărcășanu, încolțit de cămătari, s-a sinucis, G. Tutoveanu a hotărât înființarea *Ligii împotriva cametei*. Asociația a rămas importantă mai mult prin poziționarea opiniei publice decât prin rezultatele scontate de poezii deznădăjduiți, Bârladul continuând să trăiască sub tutela neagră a negustorilor cămătari, izvor de suferință, nedreptate și moarte...

În fine, ca apropiat ce i-am fost, mă simt dator să scot în lumină un fapt moral mai puțin frapant dar nu de mică însemnătate. La sfârșitul deceniului 4 și începutul deceniului 5, bătrânul poet a rezistat presiunii politice de a elogia comunismul și de a publica poezie aservită lui. Nu era deloc ușor. I s-au trimis mesageri în vederea aceasta. Pe mulți dintre ei îi știu... I s-au sugerat canale: Mihail Sadoveanu, de pildă, ajuns mare dregător, căruia G. Tutoveanu i-a vegheat, la Fălticeni, începuturile literare, care aveau să conducă la debutul, în 1904, de-odată cu patru volume. Pe deasupra, îi și botezase una din fiice. Poetul s-a limitat

la a-i dedica două sonete, și acelea scrise înainte de Al Doilea Război Mondial... Pe de altă parte, a rezistat și presiunii unor apropiați – unii foarte apropiați! – care îl împingeau la compromisuri de natură a-i înlesni reintrarea în viața literară. Cumpănit în toate, știind bine ce înseamnă pentru neamul și țara sa comunismul, maestrul s-a mulțumit cu ceea ce scrisese și publicase până atunci, fericit că Sadoveanu nu i-a răspuns și menținându-se într-o moralitate perfectă. A continuat să scrie atât cât putea, fidel sieși, și să se intereseze cu discreție de scrisul tinerilor, cu dragoste, cu nobilă însuflețire și, când era cazul, cu o admirație mărturisită unor poeți prea tineri ca să nu rămână uimiți de revărsarea, bine dozată de altfel, a generozității sale, ceea ce-l aureolează în posteritate.

Spiritul tutelar al maestrului G. Tutoveanu s-a dovedit creator mai ales prin faptul că se exercita liber, respectând libertatea și gustul artistic al celor ce se aflau în zona lui de iradiere. Îl înzestrase Dumnezeu cu suplețe enigmatică și cu un respect adânc pentru *devenire*. Era un învățător de zone alpine. Grație acestor însușiri, trăia armonios, inducea armonie și vedea departe. Era un om al zărilor.

Acta Musei Tutovensis, III, pp.141-143, 2008.

ROMANUL UNEI EPOCI

Mai adesea locurile copilăriei, tinereții îi ispitesc pe memorialiști, apoi societatea unei epoci, personalitățile, defunctul parfum. Dl. C. D. Zeletin, nativ în satul Burdusaci din nordul fostului județ Tecuci, localitate apropiată de orașul Bârlad, își începe voluminoasa carte intitulată *Principesa Elena Bibescu. Marea pianistă* (Editura „Vitruviu”, 2007), ca un capitol dedicat scumpului „Bârlad, oraș de veche tradiție căturărească”. G. Călinescu îl considera, de altminteri, ca fiind, o vreme, un fel de Weimar. Așezare străveche, pomenită în izvoare istorice cu mai bine de opt secole în urmă, Bârladul a fost, desigur, un oraș dezvoltat „și cu o apreciabilă civilizație”, încă din secolul al XII-lea, deci înainte de descălecatul legendarului Dragoș.

Oraș de mari ctitori, Bârladul s-a bucurat de generozitatea voievodului Ștefan cel Mare, a lui Vasile Lupu și, cum ne informează autorul, „în ultimele două secole boierii Codreni, Kostăkeștii, Sturdzeștii, Pălădeștii au statornicit o trainică matrice spirituală”, aceea pe care truditarii minții înălțau mereu ceea ce „vitregia vremurilor ruina”. Plin de școli domnești, boierești, de licee de toate felurile, școli bisericești, pensioane, orașul a dat mai mulți însemnați cărturari – lista e amețitoare, trecând de la mitropolitul Veniamin Kostaki și importantul bărbat politic Manolache Kostaki Epureanu, la Elena Bibescu, la Al. Philippide, A. Vlahuță, G. Ibrăileanu, Vasile Pârvan, Ștefan Zeletin, N. N. Tonitza, N. Bagdazar, Mihai Berza, Pamfil Șeicaru – urbea fiind și a nașterii domnitorului Alexandru Ioan Cuza. O societate literară, Academiei Bârlădeană a format sau încurajat scriitori precum Victor Ion Popa, V. Voiculescu, G. M. Vlădescu, I. M. Rașcu, G. G. Ursu, având, în timp, mai multe publicații. În zilele noastre, dl. C. D. Zeletin a reînviat nobila Academie – este unul din

motivele din care înclinăm a clasa monografia dedicată unei mari cântărețe – despre care puțini mai știu astăzi câte ceva – printre operele memorialistice, înfrângând legile timpului, nu și pe cele ale intuiției. Factorul afectiv domină copleșitor o construcție fundată pe un imens material documentar, ce ar putea fi rodul unei vieți de studiu.

Bogată, influentă, familia Kostaki apare cu acest nume sub domnia lui Ieremia Movilă. Un cunoscător, părintele C. Bobulescu, afirma că a vorbi despre neamul Kostaki „înseamnă participarea la războaie, bejăanii, luptători neînfricați, pribegie peste hotare, la Țarigrad, la tătari, în Țara Românească, intrigă, pierderea capului, reabilitări temporare, căsătorii cu fete și nepoate de domni...” Din falnicul neam, Lupu Kostaki a contribuit în felul lui la înfrângerea țarului Petru cel Mare, de la Stănilești. Porunca țarului a fost ca timp de un secol boierul moldovean, hatmanul Mazepa și domnitorul muntean Constantin Brâncoveanu să fie blestemați, în bătaia clopotelor, în toate bisericile Rusiei.

Însă personajul central al Bârladului a fost Manolache Kostaki Epureanu, mare latifundiar, însemnat factor politic în epocă, ministru, prim ministru; președinte al Senatului în ședința de la 9 mai 1877, când s-a votat independența României. Creator al partidului conservator, cu puseuri liberale, totuși, Manolache Kostaki Epureanu ar fi avut inteligența de a căuta să alcătuiască – prin reforme propuse și îndeplinite – clasa de mijloc a României, un deziderat, din nefericire, mereu la ordinea zilei, după șiruri de catastrofe istorice. În carte, meritul său principal rămâne a fi fost părintele Elenei, talentata, geniala, probabil, pianistă. Cu rezerva că aplecarea spre muzică a acesteia ar fi fost moștenită de la mamă, Maria, născută Sturdza Bârlădeanu. În masiva monografie, fiind de personaje, mai apar și alte pianiste, printre care Iosefina Sturdza, unica fiică a lui Costache Negri și vară a Elenei. Vedeta va fi însă aceasta, cu primii săi profesori de pian, anii de pregătire în țară și străinătate, cu cele două premii obținute la Conservatorul din Viena. La revenirea în țară, în 1873, la 18 ani era o pianistă desăvârșită, pregătită să înfrunte publicul cel mai exigent. Talentele ei nu se opreau aici: după spusele reginei Carmen Sylva,

vorbea șase limbi, scria versuri în limbile franceză, engleză, germană și italiană...

În seara zilei de miercuri 14 februarie 1873, foarte tână pianistă dă, la Teatrul cel Mare din București, primul ei concert, sub auspiciile domnitorului Carol și ale Doamnei Elisabeta. De care avea să se atașeze indestructibil. A cântat piese de Liszt, Schumann și Carl Maria von Weber, succesul a fost extraordinar, în *Trompeta Carpaților*, Cezar Bolliac saluta „încă o artistă menită a deveni o celebritate europeană din societatea română”. În termenii epocii pianista „ușoară, aeriană, vesel-serioasă, în salve de aplauze de primire, s-a așezat la pianul său cu încrederea pe care o dă conștiința valorii”. Chiar înainte de a intra în amănuntele vieții marii artiste, a tinerei care va cuceri inimile unui auditoriu internațional și stima celor mai de seamă muzicieni ai timpului, cititorul înțelegea că se află în grosul unui roman fluviu, urmărind, pe generații, cursul existenței a două celebre familii, cu vastele lor încrengături, cu nașteri și morți, drame și iluminări – la sfârșitul celui de al nouăsprezecelea veac și începutul celui de al douăzecilea, acasă ori de-a lungul și de-a latul Europei.

Cea de a doua familie este a principilor Bibești, la Paris stabiliți, dar cu întinse moșii în Oltenia, de natură a le asigura un trai princiar oriunde și în orice societate. Bărbați cultivați, cu manierele rangului lor, frecventau cercurile aristocratice ale orașului lumină, dar și pe cele artistice, bucurându-se în bună parte de tratamentul suveranilor în exil. În numărul din 1 mai 1873 se scria în *Le Journal de Bucarest*: „Prințul Alexandru Bibescu a cerut mâna domnișoarei Elena Kostaki Epureanu: asta înseamnă o a doua coroană pe fruntea tinerei împodobite deja cu diadema geniului muzical”. A fost desigur un mariaj care nu a trecut neobservat. În opinia autorului, prin această căsătorie se reuneau „două neamuri opuse nu numai prin locul de obârșie, Moldova Kostăkeștilor și Oltenia Bibeștilor, ci și prin opțiunile lor politice.” Bibeștii vor fi fost contrariați „între orgoliul de a ști că le-a intrat în familie un virtuoz, elevă aleasă de Anton Rubinstein, una dintre gloriile răsunătoare ale Europei, și disprețul de artă, potențat de șederea lor în Franța, unde titlul *Prince Bibesco* le fusese fortificat,

nu slăbit, ca-n România dinastiei Hohenzollern.” Cu adaosul: și asta cu toate că Bibeștii nu erau boieri chiar așa de vechi – iar mireasa aparținea unei familii nu numai din marea boierime, dar și foarte bogată!

Cât privește situația mirelui, e de adăugat că fusese renegat de tatăl său, ca fiu adulterin. Cu această căsătorie se încheagă latura romanescă a cărții. Despre ce află în cele 28 de capitole ale ei lectorul prins de farmecul unei povestiri savante, despre cea de a doua generație a fiilor Elenei Bibescu, despre relația lor cu Marcel Proust, despre salonul parizian al pianistei, vom reveni spre a nu comprima o simfonie într-un menuet.

Acolada, II, 4(7), p. 5, aprilie 2008.

*

În bibliografia cuiva care ar studia prezența prin timp a românilor la Paris, monografia dlui C. D. Zeletin ar fi de un substanțial folos pentru sfârșitul secolului al nouăsprezecelea și începutul celui de al douăzecilea. Este instructiv cum imigrației pașoptiste care a făcut cunoscute în Occident existența și problemele poporului român, emigrație alcătuită din tineri boiernași și mici burghezi, i-a urmat o alta, compusă din reprezentanți ai celor mai de seamă familii aristocratice moldo-valahe: Sturdza, Brâncoveanu, Bibescu, aceștia într-un exil voluntar, ca urmare lipsit de cotidienele griji și neajunsuri ale emigrantului.

Nu e lipsit de interes să cercetăm și generația de după Primul Război Mondial a românilor stabiliți sau de lungă ședere la Paris, actori celebri: Alice Cocea, Elvira Popescu, Yonnel; oameni de știință: Ștefan Lupașcu, Pius Servien (Șerban Coculescu), Matyla Ghika; muzicieni: George Enescu; doctoranzi: Mircea Vulcănescu, Șerban Cioculescu, Alexandru Rally, Alexandru Graur – lista e, în realitate, mult mai cuprinzătoare. Ea a rămas însă în umbra generației care a urmat celui de Al Doilea Război Mondial: atunci au rămas în Franța Emil Cioran, Eugen Ionescu, Mircea Eliade o

vreme, ca să nu-i uităm pe Monica Lovinescu și Virgil Ierunca. Diferențele de compoziție între aceste valuri de emigranți aruncă o vie lumină asupra istoriei, așa cum a definit-o cronicarul afirmând că nu sunt vremurile sub om, ci... Dacă pașoptiștii refugiați la Paris au înflăcărat spirite înalte, sensibile la apelul lor înfocat, dacă, așa cum se spunea, fiecare pariziancă a avut în viața ei un moldo-valah, iar tinerețea pariziană împrumutase coafura cu plete a acestora, cel de al doilea grup s-a implantat cu statornicie, cu această particularitate că, trăind la Paris și frecventând și alte capitale europene, membrii săi dispuneau în patrie de latifundii de natură a le asigura un trai cu adevărat nobiliar. Și a fost spre cinstea celor mai mulți că au folosit largile mijloace de care dispuneau nu risipindu-le în petreceri și viață galantă, ci întru instruire, – parcă spre a dovedi îngăduitoarelor gazde că nu se înșelaseră primindu-i și, într-o măsură, asimilându-i. Unii și-au cumpărat moșii la fața locului, de care familiile dispun până în ziua de astăzi.

Alexandru Bibescu, soția sa, Elena, Emmanuel și Anton, fiii lor, Elena Văcărescu, Ralu Brâncoveanu, Martha Bibescu au lăsat o dâră în viața culturală a Parisului. Cât se poate de amănunțit le putem lua urma din cartea dlui C.D. Zeletin, dedicată în special Elenei Bibescu, acea mare pianistă de care în zilele noastre aproape că nu se mai știe nimic. Fiica marelui bărbat politic Manolache Kostaki Epureanu sosește la Paris foarte tânără, în anul 1873, anul în care murea fostul domnitor Gh. D. Bibescu, în care se stingea din viață, la Heidelberg, fostul domnitor Alexandru Ioan Cuza și, în exil britanic, însuși fostul împărat Napoleon al III-lea.

Spirit enciclopedic, dl. Zeletin nu uită să ne spună că în același an avea loc, la București, vernisajul primei expoziții de pictură a lui N. Grigorescu, în tinerețe oaspe al Barbizon-ului. Elevă eminentă a celebrului muzician Anton Rubinstein, Elena Bibescu se înconjoară, în salonul locuinței din strada Courcelles numărul 69, de tot ce societatea franceză a epocii avea mai valoros, sub raportul receptării noului în arte, în special în domeniul muzicii. Fiul ei Anton și-o amintea cântând la pian, la patru mâini, cu Saint-Saëns ori cu Fauré. Marele pianist și compozitor polonez

Pederewski a debutat la Paris în salonul Prințesei, tot acolo s-a lansat George Enescu.

Copil fiind, Anton Bibescu îi asculta cântând la pian, în casa părintească, pe Gounod, pe Delibes, aici venea deseori Anatole France, la fine dejunuri sau serate, se întâlneau Jules Lemaître, Pierre Loti, de câte ori acesta trecea prin Paris. În salonul Elenei Bibescu dădea autografe Ernest Renan pe cărțile sale, își făcea apariția Leconte de Lisle, se perindau Maeterlinck, Léon Daudet. Unul dintre cei mai avizați biografi ai Marthei Bibescu, Ghislain de Diesbach afirma despre Bibești: „Înzestrați cu un gust superior celui al societății timpului, care aprecia pe Cabanel, Ziem sau Harpignies, ei au cumpărat cei dintâi pânze de Manet, l-au încurajat pe Renoir, l-au primit pe Carpeaux. Gloria în ascensiune a Annei de Noailles se va adăuga gloriei lor.”

Devenit faimos, salonul Elenei Bibescu a fost frecventat de Richard Wagner, Franz Liszt a cântat acolo, pe când Camille Saint-Saëns a delectat asistența cu *Valse nonchalante*. Se simțeau în largul lor în acel salon Jules Massenet, Ambroise Thomas, Vincent D'Indy, E. Humperdinck, Claude Debussy, Jacques Thibaud. Și ar părea că înșirăm un pomelnic adăugând lista scriitorilor: Frédéric Mistral, Colette, Sully Prudhomme, Henry Bernstein, Léon Blum, mai târziu prim ministru al Franței. Tot așa puteau fi întâlniți în salonul prințesei sculptorul Aristide Maillol, sticlarul Gallé, pictorii Bonnat, Herni Martin, Odilon Redon, duci, miniștri, ambasadori. Alexandru Bibescu, el însuși vicepreședinte al Societății de lingvistică franceze, se ținea, stingher, de-o parte, în modeste haine. Cineva întrebase cine este lăutarul prăfuit, care se ascundea într-un ungher. Renegat de părintele său, care-l socotea fiu adulterin, Alexandru Bibescu dispunea, totuși, în țară, de vaste moșii, viile de la Corcova ocupau, înainte de răsmerița din 1907 peste trei sute de hectare. Moșiile Epurenilor erau încă mai întinse, în Moldova. Legată de Bârlad, Elena Bibescu revenea acasă, până în ajunul morții, dădea concerte – totdeauna în scopuri de binefacere.

De altfel, pe măsură ce înaintează în lectură, cititorul va remarca, și nu în târziul cărții, că scoțând în evidență eminente figuri ale trecutului, strigând a fi recuperate, dl. C.D. Zeletin a

ținut în principal să aducă un omagiu urbei natale, Bârladul cu nobil trecut cultural. Vom afla că aici, în ziua de duminică 24 aprilie 1882 a concertat prințesa Elena Bibescu, în onoarea regelui Carol I și a reginei Elisabeta, a cărei intimă prietenă și era.

Artista moare, tânără, în anul 1902, an nefast în care se sfârșește din viață și prințul George Bibescu, la Constantinopol, unde călătorise spre a ridica o decorație conferită cu un deceniu mai înainte părintelui său. Tot atunci se stinge din viață ambasadorul României la Constantinopol, Emanuel Lahovary, iar în toamna anului moare maiorul I. Ivanovici, autorul celebrului vals *Valurile Dunării*. Dacă vorbeam de un roman, poate că mai potrivit ar fi fost să ne referim la o saga, la un curs de istorie a societății unor timpuri rămase în urmă, în jocul sacadat al generațiilor.

Într-adevăr, prințesa Elena Bibescu lasă în urmă doi fii, pe Emmanuel și Anton, care duc mai departe gloria părinților, la Paris, și, la intervaluri, în țară. Vechi amic al lui Marcel Proust, el însuși scriitor, dramaturg, Anton Bibescu se mai afla în țară prin 1945, spre a asista la premiera piesei sale de teatru *Cine e nebun?*. Citea, poate cu satisfacție, cronică spectacolului, în ziarul *Semnalul*, semnată de Șerban Cioculescu. Al cărui frate Radu ocupa la masa de bridge locul lui Antoine, plecat în conquiste. Lady Asquith îl prețuia ca jucător. Apoi a venit tăvălugul... Și ar mai fi atâtea de spus! Cartea rămâne deschisă.

Acolada, II, 5(8), p. 4, mai 2008.

RECUPERAREA UNEI MARI PIANISTE: ELENA BIBESCU

O carte excepțională ca interes documentar, artistic și științific, care așează la loc de frunte în cultura muzicală românească o pianistă de anvergură mondială, ce a plătit prea scump anonimatul, datorită sorgintei sale nobiliare și vieții extrem de scurte (1855-1902) – iată cum se poate rezuma sinteza biografică documentară a medicului-scriitor C. D. Zeletin: *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă* (București, Editura Vitruviu, 2007, 847 pagini). Meritul primordial al acestei artiste înnăscute constă în faptul că a intuit – prima! – dimensiunea esențială a geniului creator al lui George Enescu, nu latura spectaculară de virtuoz instrumentist, transformând clipa *revelației* primare (*Poema română*) în premoniția *eternității* muzicianului român la maturitate (pe care prințesa nu a mai apucat să o vadă împlinindu-se peste timp). Om de știință de statură enciclopedică, C. D. Zeletin a transformat monografia unei pianiste – princiare, într-o frescă istorică a unei dinastii biseculare a Bibeștilor, cu rădăcini nobiliare moldovenești, dar cu ramificații ample europene („Bourbonii de la Dunăre” – Bibeștii trăitori în Franța).

Discipolă a profesoarei ieșene Ana Barozzi și a compozitorului rus Anton Rubinstein, pianista Elena Epureanu-Bibescu s-a perfecționat cu Franz Liszt, deschizând porțile unui salon artistic celebru în inima Parisului (1878), ce va deveni locul de întâlnire al intelectualilor români cu mari personalități muzicale ca Liszt, Wagner, Saint-Saëns, A. Rubinstein, Debussy, Humperdinck, A. Thomas, Massenet, Colonne, Paderewski, Vieuxtemps, Vincent D’Indy, Fauré, Gounod, scriitorii A. France, M. Proust, Mistral și Prudhomme, Leconte de Lisle și Maurice Maeterlinck, pictorii Vuillard și Bonnard, sculptorul Maillol, duci, lorzi, prinți, conți, ambasadori, miniștri. Aici au debutat George Enescu și Ignaz

Paderewski. Aici au răsunat prime audiții mondiale de muzică de cameră. Legătura Elenei Bibescu cu regina-poetă Carmen Sylva a deschis poarta multor români la Palatul regelui Carol I, la Sinaia. Cititorul pătrunde adânc nu numai în saloanele bucureștenilor Cuza, Ghika, Suțu, Oteteleșanu, Berindei, Pherekyde, ci și în sufletul pitoreștilor figuri ale epocii de la Grigore Ventura, Claymoor, Elena Văcărescu, până la Anna de Noailles, Ralu Brâncoveanu, Martha Bibescu, Alecsandri, Aman, George, Anton și Emanuel Bibescu pe care autorul îi caracterizează cu finețea și rafinamentul unui bijutier de înalt profesionalism literar. Există o cantitate uriașă de material documentar inedit, bibliografii, ilustrații, genealogii, ce susțin cu rigurozitate o bogăție de idei și afirmații de-a dreptul tumultoasă. C. D. Zeletin este un autentic istoric, un avizat cronicar al culturii românești (în special moldovenești), un exeget singular al familiilor vechi boierești din Principate. Deși titlul se referă doar la pianista Elena Bibescu, totuși, spațiul acordat lui George Enescu rămâne prioritar, înclinând balanța cărții spre o monografie bicefală: Enescu – Bibescu. Spirit superior de anvergură culturală renașcentistă, pianista Elena Bibescu a risipit cu generozitate în jurul ei nu numai dragoste față de muzică și de artă în general, ci mai ales iubire și prețuire față de oamenii de reală valoare. Muzicianul-adolescent din Livenii Dorohoiului a descoperit în „vicemama” de la Paris, un mecena spiritual care i-a marcat întregul viitor al strălucitei sale cariere, Elena Bibescu fiindu-i mentorul definitiv. Cheia succesului de viitor al monografiei lui C. D. Zeletin (pe care îl anticipăm fără dubiu) rezidă în suplețea condeiului autorului de a reconstrui o lume imaginară românească, de multă vreme dispărută, asemenea unui film turnat la sfârșitul secolului XX de un inspirat regizor în plină maturitate.

Melos, București, 1-4 (171-174), p. 27, aprilie 2008.

C. D. ZELETIN, PRINCIPESA ELENA BIBESCU,
MAREA PIANISTĂ

Principesa Elena Bibescu nu mai este o mare necunoscută, grație voinței lui Dumnezeu și a lui C. D. Zeletin. De foarte multe ori am fost întrebați cine este Principesa Elena Bibescu și de ce am ales-o patroană spirituală a școlii noastre.

Răspunsul se găsește în monumentală operă, *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă*, act de descoperire și de restituire către români a Principesei Elena Bibescu și a lumii pe care a creat-o și în care a trăit. O mare Doamnă a pianului și o mare Doamnă a românismului de pretutindeni.

Cartea evoluează între spiritul riguros al documentaristului și sensibilitatea de rană deschisă a poetului și este un Dar al profesorului C. D. Zeletin pentru Bârlad și bârlădeni.

Mulțumim cu plecăciune!

Axa, revistă semestrială a Școlii nr. 5 „Principesa Elena Bibescu”, Bârlad, VII, 13, p. 2, mai 2008.

SELECȚIA *FORMULA AS*

Alexandru Tzigara-Samurçaș, „Lupta vieții unui octogenar (1931-1936)”, ediție îngrijită, studiu introductiv și cronologie de C. D. Zeletin, Editura „Vitruviu”, 380 pagini.

Între marile figuri de cărturari români, Alexandru Tzigara-Samurçaș (1872-1952) merită în mod special admirație și recunoștință. Fiindcă nu a fost doar un savant în domeniul etnografiei, ci și un om al faptei, muzeolog și muzeograf care a ctitorit instituții fundamentale, viabile și azi (el este cel ce a condus, încă la 1906, Muzeul de artă națională, strămoșul Muzeului Țăranului Român). Descendent pe linie maternă din vechi familii de boieri munteni, a dovedit din copilărie însușiri intelectuale strălucite (Mite Kremnitz și soțul ei îl considerau un fiu adoptiv și prin ei îi va cunoaște, încă de la 10 ani, pe membrii Junimii, inclusiv pe Eminescu), iar la 20 de ani, student fiind, e numit custode al Muzeului de Antichități din București. Urmează studii de arheologie și istoria artei cu profesori celebri la München (unde își va lua și un doctorat în filosofie), Berlin și Paris, iar în vacanțe cercetează mai toate marile muzee europene. Întors în țară, eruditul de 27 de ani devine angajat al Fundației Universitare Carol I (pe care o va sluji 47 de ani!) și profesor la Belle Arte. În 1900, se însoară cu tânăra văduvă a prințului Grigore Sturdza, Maria, născută Cantacuzino, și vor avea împreună trei copii, toți artiști talentați: Sandu Tzigara-Samurçaș – poet, Maria, căsătorită Berindei – violonistă și Ana, măritată Berza – pictoriță.

Întreaga existență, Alexandru Tzigara-Samurçaș și-a pus-o, cu uluitoare putere de muncă și energie, în slujba artei populare românești, pe care el o numea „artă națională”. În scris, prin conferințe, prin propagandă culturală în străinătate, prin toate

mijloacele (inclusiv prin interpelări parlamentare), el s-a străduit să convingă lumea că frumusețea și valoarea artei populare autentice sunt cea mai bună oglindă a specificului național, a tradiției și istoriei românești. Bun organizator, cu spirit practic, capabil să se zbată pentru a obține fonduri, nu doar să conceapă, ci și să realizeze cadrul material în care să adune tezaurul de obiecte (altfel supuse inevitabil degradării), Alexandru Tzigara-Samuraș a reușit să-și impună convingerea în puterea artei de a face educație patriotică. Pătimaș din fire, a dus campanii de presă, a purtat polemici răsunătoare cu N. Iorga (există între ei o aversiune reciprocă), cu Vasile Pârvan, cu George Oprescu și alții. Nu a ezitat chiar, cu riscul de a fi acuzat de colaboraționism (și a fost!), să accepte funcția de prefect al poliției Capitalei sub ocupație germană, în 1918, pentru a salva tezaurul artistic al românilor, care pentru el valorau mai mult decât opere de maestri, cu fabuloase cote internaționale. Citind cronologia ce deschide acest (al IV-lea) volum de memorii, rămâi uluit de câte a avut putere să facă, până în ultima clipă a vieții. Și drept răsplată, în 1949, regimul comunist îi suprimă pensia. Avea 77 de ani. Dar asta nu-l împiedică să-și redacteze în continuare memoriile, sub titlul „*Lupta vieții unui octogenar*”. Timp de 35 de ani după moarte, numele lui a fost prohibit. Abia în 1987, d-l C. D. Zeletin, prieten al copiilor lui Alexandru Tzigara-Samuraș, reușește să-i publice un volum de „*Scrieri despre arta românească*”, din care cenzura scoate referirile religioase (inclusiv cuvinte ca *biserică* și *mânăstire!*). Memoriile n-au putut fi tipărite decât după 1990, cu distanțe mari de timp între volume și la edituri diferite, astfel încât n-au putut fi urmărite în continuitate: *Memorii I* (1872-1910) a apărut în 1991, *Memorii II* (1910-1912) – în 1999 (ambele îngrijite de Ioan Șerb și Florica Șerb la Editura „Grai și suflet – Cultura națională”), *Memorii III* (1919-1930) au fost editate de C. D. Zeletin în 2003, la Editura „Meridiane”, iar acum, avem și volumul IV. Vă mărturisesc că e singurul pe care l-am citit, despre restul – probabil în tiraje mici, prost difuzate și fără pic de publicitate – neavând cunoștință, deși umblu prin librării. Poate că se va găsi editorul dispus să retipărească întreaga serie, fiindcă personalitatea

lui Alexandru Tzigara-Samurcaș și complexa perioadă de istorie culturală românească păstrată în memoriile lui o merită cu prisosință.

Formula AS, XVIII, 818, p. 25, mai 2008.

O CARTE SOMPTUOASĂ

*Citește toate biografiile artiștilor
celebri și vei iubi viața.*

Jules Renard

Foarte puțin cunoscută marelui public, principesa Elena Bibescu (1855-1902), o pianistă de talie europeană dar și o marcantă figură a vieții cultural-mondene a Parisului *fin du siècle*, este evocată de C.D. Zeletin într-o amplă „operă de evlavie”. Îl atrage pe autor nu doar viața ei „scurtă și tragică”, ci și “sărăcia documentară” ce s-ar pune în calea reconstituirii, căci n-a înregistrat-o „argintul prea multor pelicule, acul niciunui fonograf, penița niciunei sânguințe erudite”, lăsând-o oarecum într-o condiție de „abstracție”. Concertele la care se producea aveau loc în marea lor majoritate în salonul artistic personal sau în câteva altele similare, în fața unui auditoriu restrâns, fără a se putea bucura de abundența comentariilor în presă. Un aer de cerc select, de ezoterism salonard a înconjurat-o măgulitor dar și cu dezavantajul unei notorietăți limitate de numărul invitațiilor. Circumstanțe menite a stimula curiozitatea biografului cu mare dispoziție investigatoare și deopotrivă a-i solicita resursele scriitoricești ce se aplică unei lumi fantomale, tabloului unei umanități care se cuvine adusă la viață cu un adaos sufletesc propriu, cu rol decisiv: „Precaritatea surselor obligă scriitorul să creeze o lume de umbre, căreia îi presupui, dar nu-i poți pipăi soma spre a-i absorbi expresivitatea”. Totul devine un soi de legendă la confiniile dintre vechime și actualitate recuperatoare, dintre risipire și coeziune, dintre fragilitate și consistență, în analogie cu lucrarea unui mozaicar: „Acesta alege și fixează pe o suprafață micile pătrate din smalțuri felurite colorate sau din aur, în timp ce, de pildă, forjorul își scoate lucrarea fierbinte dintr-o singură bucată de metal aburind”.

Să precizăm că, în pofida grațioaselor precauții pe care le ia autorul său, scrierea în cauză accede la o unitate împlinită poate chiar prin cultura intensă a fragmentului asumat cu forța vitală a autenticității sale, aceeași autenticitate ce determină întregul. „Fărămiturile prețioase” ale mozaicului reprezintă calea cea mai sigură către ansamblul înțeles, în minuțioasa-i edificare, ca un complex organic.

Perspectiva lui C.D. Zeletin ține seama de dublul plan al existenței marei artiste de odinioară. Pe de o parte ea n-a urmat un traseu accidentat, de urcușuri și coborâșuri, de aventuri ale devenirii, de, eventual, extravagante de-atâtea ori proprii oamenilor artei, ci s-a lăsat în voia unei liniarități, a unei monotonii superioare, „o asceză proprie virtuozului, rob al instrumentului său”. Pe de altă parte a aparținut unei societăți alese în care a strălucit, astfel încât profilul i se configurează și din răsfrângerile caleidoscopice ale ambianței, din pletora de semnificații istorice și moraliste ale acesteia. Neîndoios, un moment culminant al vieții Elenei Bibescu l-a constituit întâlnirea cu junele George Enescu, al cărui debut componistic are loc în capitala Franței, în 1898, cu *Poema română*. Mai înainte de aceasta moldavul de geniu a interpretat *Concertul pentru vioară și orchestră* (reducție pentru pian) de Felix Mendelssohn-Bartholdy și *Sonata Kreutzer* de Beethoven, în salonul principesei, acompaniat de ea, unde a avut prilejul de-a cunoaște o seamă de muzicieni celebri. Aproximarea dintre Elena Bibescu și Enescu a reprezentat un eveniment major pentru ambii. Interesantă e nota specifică de prețuire pe care pianista o poartă violonistului, așa cum o stabilește autorul, trădând o decepție a solitudinii sale luxoase, o melancolie a unei cantonări în efemer, cu ochii nostalgic ațintiți pe firmamentul veciei: „În adâncul sufletului, principesa se bucura mai mult de triumful compozitorului decât de al virtuozului, apreciindu-le, bineînțeles, pe amândouă. Ea a fost cea dintâi care a exprimat această bucurie, mânăta poate și de soarta ingrată a instrumentului căruia i se refuza – cel puțin atunci, dată fiind precaritatea mijloacelor de înregistrare – orice recurs practic la eternitate”. Însă destinul său a fost legat de cel al elitei căreia îi aparținea prin naștere și prin conexiunile vieții pariziene, astfel încât frământările intimității s-au văzut confruntate, nuanțate și poate într-un anume

grad absorbite de mediul în chestiune. Înfațișarea detaliată, analiza și interpretarea acestuia au devenit prin urmare o firească misiune a biografului, satisfăcută cu asupra de măsură. De fapt, avem a face cu o imagine a unei epoci de istorie franco-română de-o impresionantă bogăție, înțesată de innumerable digresiuni, de-o, am fi tentați a zice, monstruoasă arborescență ce, plecând de la pretextul unei singure vieți, vizează un univers. O lume peste care coboară un crepuscul etern...

Un spațiu al mediului rasat în care trăia aristocrata artistă îl alcătuia însuși briantul său salon. Cunoscând două etape, una pe bulevardul Saint-Michel, 73, cu pereții ornați cu pânze de Cézanne și Odilon Redon și adăpostind sculpturi de Rodin, alta, cea mai substanțială, pe strada Courcelles, 69, cu un mobilier lucrat integral din abanos, în stil chinezesc, salonul a fost frecventat de numeroși artiști și scriitori de renume, de nobili și altețe regale ce prețuiau arta pianistică a amfitrioanei. Iată ce scria Anton Bibescu, fiul Elenei: „Iubitoare la culme a muzicii și virtuoaz ea însăși, mama mea era întruchiparea ospitalității și a bunătății. Se înconjura de oameni de valoare, muzicieni, artiști, scriitori. Îmi aduc aminte că am ascultat-o cântând la patru mâini cu Saint-Saëns. Paderewski a debutat la ea, ca și Enescu, a cărui carieră mama mea a făurit-o. Copil fiind, eram uluit să-i aud pe Gounod ori pe Delibes cântând și acompaniindu-se la pian. Anatole France și Jules Lemaître veneau deseori să dejuneze la noi ca și Pierre Loti de câte ori trecea prin Paris. Îl văd pe Renan venind să dea autografe pe cărțile sale, pe Leconte de Lisle cu craniul lui (un copil ca mine își închipuia cu greu că un poet poate să fie atât de pleșuv), pe Maeterlinck, pe Doumic etc.”. Timpuri aurite, personaje ce respirau în chip curent atmosfera spiritului la propriu și la figurat! Posedând o dotare pentru muzică vădită și în implantarea mai în spate decât cea obișnuită a urechilor, particularitate ce-l distingea și pe Enescu, aspect care a stârnit interesul celebrului nostru neurolog Gheorghe Marinescu, precum și mâini lungi, de o expresivă agilitate, aidoma celor ale lui Franz Liszt, oaspete și el al salonului bibescian, principesa era totodată o ființă sociabilă, atractivă, prin „*son esprit primesautier* – prin

spiritul ei spontan și capabil să ascundă puterile demolatoare ale suferinței din adânc, despre care nu vorbea. Înfruntând durerile, permanent tulburată de gândul morții, întreținut și de discuțiile cu medicii curanți, căroră – vai lor! – le-a lipsit curajul de a-i recomanda din vreme cura chirurgicală, găsea încă alinare în gândul întâlnirilor muzicale”. C.D. Zeletin recompune cu răbdare dar și cu nerv de observator acut impozanta galerie de cunoștințe apropiate ale pianistei. Rezultă o serie de portrete detașabile ce s-ar putea eventual integra pe firul altor construcții istorice, prin acea capacitate a d-sale pe care o menționam de a investi un intens interes în fragment, în amănunt, în derivație. Abstrăgându-se parcă din context, autorul sfredelește în locul ales spre a scoate la iveală zăcămintul lui de tâlcuri.

România literară, XL, 21, p. 12, 30 mai 2008.

*

Diverse personalități intră în scenă cu o alură inconfundabilă, joacă preț de câteva pagini rolul principal. Iat-o pe Carmen Sylva, care trăia în excesul darurilor sale, împingându-și bunătatea în milostenie nesăbuită, încrederea în credulitate oarbă, entuziasmul într-o rupere de natura lucrurilor, temperată doar de regele Carol I, care, lăsând-o stăpână peste „țara visurilor”, o oprea „suav” a se amesteca în treburile politice: „Regina-poetă era lipsită de simțul realului, al măsurii și al vieții practice. Exaltarea îi era temperamentală, nu-și urca vulcanul din puterea regală, care numai cât i-o modula ori i-o îndrepta către disponibilitățile presupuse de libertatea regală. Această libertate era însă primejdioasă și prin aceea că ambianța curții, infinit mai bine structurată decât elanurile ei, constructive și ele, indiscutabil, putea s-o împingă la dezordine și absurdități.(...) Aripile ei planau atât de sus, încât nu stinghereau sedimentările politice, lăsând dedesubt să se decanteze intrigările în viața lor scurtă și fără idealitate. Cu o singură excepție: afacerea Elena Văcărescu”. Sau figura excentricului conte Robert de Montesquiou, estet fanatic, rudă prin alianță a Elenei Bibescu,

asemănător în multe privințe cu Oscar Wilde, model al lui J.-K. Huysmans pentru Jean Floressas des Esseintes din *À rebours* și al lui Marcel Proust pentru baronul Charlus din *À la recherche du temps perdu*. „Gentilom coborâtor din una din cele mai vechi familii ale aristocrației franceze, care număra mareșali ai Franței, prelați, miniștri etc. și chiar pe d'Artagnan, eroul romanului *Cei trei mușchetari* de Alexandru Dumas, Robert de Montesquiou și-a impus, încă din timpul riguroaselor sale studii iezuite, un stil de viață care să surprindă. Nu atât prin stridentă sau singularitate, cât prin împingerea spre desăvârșit a artificialului, în vorbire, în scris, în îmbrăcăminte, în felul de a se purta, în eleganța excesivă a locuinței, în îmbăcsirea ei prin lux. Detaliile vilvelor sale se apropiiau, se îngrămădeau, se suprapuneau ca în textura unei pânse ce se întunecă proporțional cu dezordinea propriei sale structuri”. E amintită și aprecierea Marthei Bibescu, care afirma despre acest văr al soțului său că ar avea toate viciile cu puțință, minus viciul de formă...

Relevantă este cu deosebire implicația lui Proust în viața pianistei române, în salonul căreia pășește, târziu, în 1900. Cunoscându-i mai întâi pe Emanuel și Anton, fiii săi, romancierul intră în relație și cu perechea Alexandru-Elena, de bună seamă sub semnul muzicii, una din marile, constantele sale surse de inspirație. Frații Bibescu ajung companionii lui Proust în elaborarea producțiilor sale literare, fiind, după cum recunoaște el însuși „cei dintâi îndrăgostiți de Swan și înseamnă să travestești totul numind mondene relațiile ultraintelectuale pe care le am cu Bibescu”. Săritori, ei sunt cei dintâi care duc manuscrisul în cauză la Editura N.R.F., unde, după cum bine se știe, s-a izbit de un refuz, deoarece referentul principal, André Gide, nici n-a deschis coletul ce-l conținea, care s-a înapoiat la destinatar. În special legătura afectivă a lui Proust cu tinerii Bibescu se manifestă când știrea îmbolnăvirii Elenei ajunge la urechea sa. Decesul prematur al principesei îi produce scriitorului un veritabil „eveniment al inimii”, atestat și de tulburătoarele epistole adresate lui Anton, „în care durerea pe care o exprimă depășește într-atât supărarea destinatarului, încât acesta citindu-le aproape că se crede obligat să uite de propria durere pentru a-l consola pe consolator”, conform aprecierii unui mai

recent biograf al lui Proust, Ghislain de Diesbach. Așadar o revărsare de ipotetic simțământ filial asupra Elenei Bibescu, impresionant act al sensibilității proustiene, și totodată fapt ce ne îndeamnă a socoti pertinentă opinia exegetului nostru, potrivit căreia considerarea genezei marelui roman al lui Proust se cuvine a ține seama, dincolo de amicitia cu fiii pianistei, de prezența ei însăși, precum o „idee-fundal”, care e muzica, echivalând „mai mult cu parcurgerea trecutului și mai puțin cu plăcerea descoperirilor”...

Să recunoaștem: l-am citit totdeauna pe C.D. Zeletin, eminent om de știință, medic și profesor universitar, cu aprehensiunea că vom fi mai mult ori mai puțin dezamăgiți de o alunecare în diletantism, de stângăciile improvizației, atât de frecvente la autorii din această speță. Dar surpriză, surpriză! Niciodată scrisul d-sale, fie în calitate de poet sau tălmăcitor de poezie, fie în cele de memorialist, eseist, istoriograf nu mi-a apărut altminteri decât un produs de scriitor deplin, cu o solidă înzestrare, emergentă a muzei și nu a vreunui compromis estetic sau de altă natură. După cum nici strădania de foarte stăruitor cercetător, aproape neverosimilă pentru un om cu altă specializare, e departe de a-i știrbi ținuta literară, de a-i prejudicia emoția subtilă strecurată între liniile tot timpul caligrafic cumpănite. Și încă o notă bună pentru d-sa. Cu toate că extrem de atașat de locul natal, de Bârladul pe care nu pregetă a-l aminti mereu, fie și prin mijlocirea unor inimoși ai locului, fără o prea mare notorietate, căruia îi închină un excurs istoric chiar în fruntea biografiei de care ne-am ocupat, C.D. Zeletin nu face niciun rabat mărunțului provincialism cultural, de atâtea ori stânjenitor. Legătura d-sale cu toposul de baștină care e și cel al Elenei Bibescu e una decentă, cu o severă măsură intelectuală. *Principesa Bibescu* e o carte somptuoasă, care se cere nu doar citită ci și recită. Ea mi-a reamintit presant una din scrierile de căpătâi ale copilăriei mele, în trei tomuri, *Trecute vieți de doamne și domnițe* a lui C. Gane, plină de o sevă literară ce pulsează în arterele complicatelor restituiri istorice, însoțite ca și „opera de evlavie” a lui C.D. Zeletin, de tabele genealogice.

România literară, XL, 22, p. 12, 6 iunie 2008.

DESPRE BÂRLAD, CU DRAGOSTE

Citesc ultima carte publicată de domnul C. D. Zeletin (Principesa Elena Bibescu, marea pianistă, Editura Vitruviu, București, 2007, 850 pp.) cu un sentiment de mare bucurie. Îmi readuce în minte câteva momente de rară încântare petrecute acum câțiva ani în compania autorului. Așternute pe hârtie atunci, într-o vreme când monografia se afla în faza de plămădire, rândurile care urmează anticipau cumva bucuria de-acum. Eram de-a dreptul fermecat de poetul, prozatorul, eseistul, omul de cultură C. D. Zeletin...

Vineri, 20 mai 2005. Urc în Rapidul 661, pentru a ajunge la Bârlad, în compania fraților Paul și Constantin Dimoftache (ultimul fiind medicul, poetul și omul de aleasă cultură cunoscut cititorilor noștri sub pseudonimul C. D. Zeletin).

Timpul capătă vibrații ce se topesc într-un soi ciudat de nerăbdare. Orașul trăiește din plin evenimentele Zilelor sale Culturale, organizate anual în a doua jumătate a lunii mai.

Ziua de 21 debutează cu o expoziție personală a pictorului Corneliu Vasilescu, găzduită de cochetele Galerii de artă „N. N. Tonitza” ale Fundației „Dr. C. Teodorescu”. Artistul se întoarce printre ai săi, împărtășindu-le câteva secvențe dintr-o bogată experiență creatoare. Pășim apoi pragul uneia dintre cele mai vechi școli din oraș. Înființată în 1847, Școala nr. 5 cu clasele I-VIII a primit, din octombrie 2002, numele „Principesa Elena Bibescu”, pianista de notorietate europeană, originară din Bârlad, cu rol atât de important în afirmarea lui George Enescu (*Magazin istoric*, nr. 1/2003). Profesori, elevi și părinți ne întâmpină cu buchete de flori și cuvinte de mulțumire pentru că am răspuns invitației de a participa la manifestările ocazionate de Ziua Școlii, sărbătorită în fiecare an de Sfinții Împărați Constantin și Elena.

„E o problemă de tradiție”. Am auzit aceste cuvinte din clipa în care am ajuns la Bârlad și mi-au fost repetate cu diferite ocazii,

chiar și în timpul unei scurte plimbări pe aleile Grădinii publice, datând din 1837 și devenită un punct de mare atracție al orașului.

În după-amiaza aceleiași zile de 21 mai, la sediul Muzeului „Vasile Pârvan” se sărbătorește împlinirea a 90 de ani de la nașterea Academiei Bârlădene. Din luările de cuvânt ale doamnei profesoare Elena Monu (președintă), domnului C. D. Zeletin (președinte de onoare), muzeografei Alina Rotaru și profesorului Serghei Coloșenco, tradiția atât de des invocată începe să capete concretețe. Ultimul dintre vorbitori ne dăruiește și un număr special al revistei *Academia Bârlădeană*, consacrat instituției sărbătorite. Spicuiesc câteva cuvinte pentru ca cititorii să afle că este vorba despre „una dintre cele mai vechi societăți artistice din țară..., înființată la 1 mai 1915 de către poetul G. Tutoveanu, etnologul Tudor Pamfile și preotul publicist Toma Chiricuță, avându-l ca președinte de onoare pe A. Vlahuță”. Din lunga listă de personalități care și-au legat numele de această societate, cu intensă și diversă activitate de-a lungul anilor, reținem câteva: Victor Ion Popa, V. Voiculescu, Nichifor Crainic, Pamfil Șeicaru, Ion Buzdugan, G. M. Vlădescu ș.a.

Și pentru că tot ne aflăm la muzeu, domnul director Mircea Mamalaucă ne invită să vedem o interesantă expoziție arheologică organizată de muzeul bârlădean, în colaborare cu alte câteva muzee din țară. Admirăm splendide obiecte (mai ales de podoabă) din arealul culturii Sântana de Mureș, care a acoperit aproape întreg spațiul românesc în cursul secolului al IV-lea e.n. Gazda noastră ține să precizeze că în expoziție este prezentată și o mică parte a rezultatelor cu totul remarcabile ale săpăturilor realizate pe teritoriul județului și într-o mare stațiune din apropierea Bârladului.

Pentru duminică 22 mai, oameni ce și-au făcut studiile liceale la Bârlad și se simt aici ca acasă, frații Dimoftache propun un program aparte. Vizităm impresionanta clădire a Colegiului Național „Gheorghe Roșca Codreanu”, însoțitorii mei dându-mi informații despre trecutul acestei școli înființate printr-o donație în 1837. Ea a început să funcționeze din 1846. Sunt rostite multe nume de dascăli și absolvenți cunoscuți și care toți, într-un fel sau

altul, au contribuit la dezvoltarea vieții spirituale a bătrânului oraș moldav și a culturii românești: V. Pârvan, Al. Philippide, A. Vlahuță, Garabet Ibrăileanu, Ernest Juvara ș.a.

Cimitirul „Eternitatea” se află pe coasta domoală a unui deal din vecinătatea imediată a orașului, frații Dimoftache considerându-l o arhivă a memoriei localității. Le dau dreptate, citind numele inscripționate pe monumentele funerare, multe dintre ele foarte cunoscute.

Târziu, spre seară, ca musafiri de onoare, mergem să vizităm un „muzeu al colecțiilor” găzduit în Casa Alexandru Sturdza Bârlădeanu, mare vornic al Țării de Jos și bunic al principesei pianiste Elena Bibescu. Sunt expuse piese dintr-o bogată colecție donată orașului de către prof. dr. Ion Chiricuță, fiul unuia dintre cei trei ctitori ai Academiei Bârlădene, și din colecția dr. Marcel Veinfeld, dăruită și ea orașului. Exponatele acoperă spațiile câtorva săli. Sunt piese de mobilier, țesături și covoare, sculpturi și tablouri a căror valoare este subliniată fie și numai de numele câtorva dintre autori: Tonitza, Luchian, Corneliu Baba, Ressu sau Țuculescu...

Pentru că se află peste drum de Casa Sturdza, facem un scurt popas și în cocheta sală de spectacole a Teatrului „Victor Ion Popa”.

Vizita noastră la Bârlad se încheie acasă la domnul Traian Nicola, fost profesor de fizică și chimie la Colegiul Național „Gheorghe Roșca Codreanu”, pensionar și autor, între multe alte studii și lucrări, al celor șase volume intitulate *Valori spirituale tutovene*, în care se regăsește contribuția tutovenilor la cultura națională.

Luni dimineța, 23 mai, plecăm spre București. Duc cu mine amintiri de neuitat, un braț de cărți și reviste și o lungă listă cu noi prieteni.

Vedeam pentru prima dată Bârladul și îmi devenise drag grație unuia dintre fiii săi: C. D. Zeletin.

Magazin istoric, XLII, 5(494), pp. 90-91, mai 2008.

EVENIMENT EDITORIAL DE EXCEPȚIE: C. D. ZELETIN,
*PRINCIPESA ELENA BIBESCU, MAREA PIANISTĂ**

Operă extrem de complexă și amplă, această carte îmbracă multiple genuri literare, de la evocare istoriografică la roman și la epistolar comentat, de la cronică muzical-artistică la genealogie aristocratică, fiind și nefiind niciuna din acestea.

Suntem de fapt în fața unei evocări epopeice a celei de a doua jumătăți a secolului XIX și începutul secolului XX, ceea ce numim în mod uzual „la belle époque”. Este vorba de o privire largă istorică, politică, socială, artistică, muzicală, care evocă mari personalități ce au contribuit substanțial prin talentul, truda, opera și sacrificiul lor, la consolidarea, organizarea pe tipare europene moderne a țării după 1859, anul Unirii Principatelor. Volumul scoate în evidență rolul important al aristocrației autohtone ca și din diasporă, în emanciparea și afirmarea valorilor naționale – în ultimă instanță în impunerea României în conștiința lumii.

Această perioadă istorică este una aparte, pentru că reprezintă o epocă de mari frământări sociale, ce aveau să zguduie și să reconfigureze lumea, continentul european. Dispăreau mari imperii, se nășteau noi state, se afirmau noi conștiințe naționale, apăreau germenii totalitarismului. Este momentul marilor descoperiri științifice de importanță primordială apărute în urma lucrărilor lui Louis Pasteur, Claude Bernard, Joseph Lister, Wilhelm Roentgen etc.

În artă, clasicismul și romantismul făceau loc marilor curente novatoare, în poezie, în beletristică, în arta plastică, în muzică.

După 1870, odată cu prăbușirea imperiului lui Napoleon al III-lea și instaurarea Republicii Franceze, Parisul devenise capitala

* C. D. Zeletin, *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă*, Cronică. Editura Vitruviu, București, 2007, 849 pagini.

culturală a lumii! Mentalitățile se schimbau, tradițiile dispăreau, noi viziuni asupra vieții și lumii afirmându-se energetic.

Între Paris și Principatele Unite circulația persoanelor era un lucru obișnuit prin firescul, frecvența și ușurința de mișcare a celor interesați și atrași de avangarda științifică și artistică a „orașului luminilor”, capitala Franței.

Personajul principal al lucrării, Princesa Elena Bibescu era fiica renumitului om politic Manolache Kostaki Epureanu și al Mariei, născută Sturdza-Bârlădeanu. După studii serioase în țară, este trimisă la Viena, unde studiază instrumentul cu celebrul pianist și compozitor Anton Rubinstein, obținând Premiul I și Medalia de aur la absolvirea Conservatorului. Debutează în țară cu ocazia unui *Concert de binefacere* pe data de 14 februarie 1873, la Teatrul cel Mare din București. În același an se căsătorește cu prințul Alexandru Bibescu, cel mai mic fiu al domnitorului Gh. D. Bibescu, și se stabilesc la Paris. Urmând obiceiul aristocrației franceze din epocă, princesa Elena Bibescu organizează și conduce la ea acasă, cu multă măiestrie și perspicacitate, un salon artistic și muzical care avea să devină renumit, loc de întâlnire, de cunoaștere și de afirmare a numeroase și valoroase talente. Acestea se vor exprima apoi ca mari personalități artistice de prim rang, ca făuritori de noi curente literare, muzicale, de artă plastică. Salonul Elenei Bibescu era frecventat de mari muzicieni, artiști plastici, scriitori, poeți, oameni politici, personalități din aristocrația europeană. Foarte des erau întâlniți Jules Massenet, Camille Saint-Saëns, Gabriel Fauré, Andre Gédalge, Ambroise Thomas, Vincent d'Indy și mulți alții. Printre vizitatori s-au numărat Richard Wagner, Franz Liszt, Anton Rubinstein. Nelipsit la întâlnirile de joia după-amiază din rue de Courcelles 69 a fost Marcel Proust, prieten foarte apropiat cu cei doi fii ai Elenei, prinții Emanuel și Anton Bibescu. Legătura strânsă dintre ei a avut un rol important în geneza romanului *À la recherche du temps perdu*. Princesa Elena Bibescu a reușit să impună prin salonul ei lumii artistice pariziene mari personalități muzicale ca Ignațiu Paderewski, Claude Debussy, George Enescu.

Iese clar în evidență faptul că aristocrația noastră era apropiată nivelului înalt de educație, civilizație și cultură a Occidentului și că

astfel a fost acceptată și integrată într-o societate de înalt prestigiu spiritual.

Cu toate acestea, eternele întoarceri acasă, la Bârlad, Epurenii și în ținuturile tutovene ale copilăriei reprezentau pentru principesa Elena Bibescu momente de aleasă bucurie. Ea moștenise de la părinți și de la celelalte rude din familie o însuflețire patriotică, o generozitate și o dăruire pentru idealuri înalte greu de imaginat astăzi. Aceste însușiri spirituale excepționale au contribuit covârșitor la trainica prietenie pe care a avut-o de-a lungul vieții cu regina artistă Carmen Sylva.

Desigur că atmosfera de veche tradiție cărturărească, pe care orașul Bârlad o avea și a conservat-o prin oamenii lui, în ciuda unor vicisitudini majore, de-a lungul anilor, explică atât profilul spiritual aparte al moldovenilor din Țara de Jos, cât și apariția cărții lui C. D. Zeletin. Pentru a fi convingător, citez un paragraf sugestiv, care mi se pare mai mult decât elocvent: „Cu atâtea vechime și conștiință a vechimii, cu atâtea fapte întretesute, uneori cu valoare de vitejie și ispravă, cu atâtea spirite mari, nobile și întreprinzătoare, dar și cu o enigmă în adâncul sufletului lor, bârlădenii au privit totdeauna cerul mai sus de nourii cumulus, însuflețiți în profunzimi de pulsații îndreptățite și puternice. În Bârlad, orice fapt de spiritualitate nu poate fi o întâmplare...”

Elena Bibescu a avut revelația valorii de compozitor a lui George Enescu, în ciuda insistențelor tatălui, Costache Enescu, de a se consacra exclusiv unei cariere de violonist. Așa se explică de ce ea îl roagă pe Edouard Colonne, celebrul șef de orchestră, obișnuit al salonului ei muzical, să introducă în cadrul concertelor renumite pe care le organiza, prezentarea în primă audiție a *Poemei române*, opus 1, a adolescentului de 16 ani, George Enescu. Evenimentul are loc duminică 6 februarie 1898, la Teatrul Châtelet din Paris. Pentru a nu altera câtuși de puțin valoarea și frumusețea succesului evocat în carte, ca și semnificația lui, citez următorul paragraf: „Succesul extraordinar al *Poemei* și bucuria fără seamăn ce au trăit-o atunci românii exprimă setea de eternitate a unui neam înzestrat, dar hărțuit și ofensat în curgerea veacurilor de împrejurări ostile, care-l obligau cu violență să se concentreze în a-și salva măcar clipa, dacă nu

eternitatea. În ce-l privește pe Enescu, entuziasmul nemaipomenit al momentului *Poema română* i-a asigurat energia necesară scrierii *Rapsodiilor române* în anii imediat următori, culme a creației sale. În realitate, *Poema română* a triumfat abia prin *Rapsodii*. Exemplar desăvârșit al rasei moldave, prin care o țară întreagă și-a demonstrat excelența, Enescu a devenit dintr-o dată, în 1898, eroul național al unei Români spirituale, care avea o nevoie dureroasă de a se impune în Europa. Prințesa Elena Bibescu a fost, prin punerea în ecuație socială a debutului său, mai mult decât hotărâtoare în această privință, a fost providențială.”

Eu nu mai adaug decât faptul că posteritatea avea să-i confirme intuiția în ceea ce privește talentul componistic al lui George Enescu. Acesta, conștient de rolul important pe care prințesa l-a avut în cariera lui componistică, avea să-i dedice ei întreaga lui operă de până la *Oedip* și să declare că ea a fost o adevărată și primă vicemamă a lui.

Lucrarea lui C. D. Zeletin impune în primul rând prin inedit și amploare, oferindu-ne o imagine complexă, extrem de vie, artistic reconstituită, a unei lumi animată de aspirații înalte. Totul e prezentat în limitele rigorii absolute, ale manierei științifice de analiză a fenomenului, fără exagerări sau afirmații hazardate. Aceste însușiri asigură cărții o credibilitate absolută și face din ea un document de prim ordin.

Multitudinea de date, evenimente, personaje, întâmplări, concerte, întâlniri etc. sunt prezentate cu har de povestitor împătimit. Întregul text e un acord *sui-generis* între talentul de poet autentic al autorului, sensibil și fascinat de sinuoasele inflexiuni ale vieții și rigoarea academică, via curiozitate și conștiința trează a omului de știință, versat în cercetarea fenomenelor. Dacă interesul pentru amănunt, detaliu, particularitate surprinde și încântă, satisfăcând aviditatea de noutate și inedit a spiritului, dând culoare și autenticitate momentului evocat, capacitatea lui C. D. Zeletin de sinteză și de judecare în perspectivă a faptelor realizează de fiecare dată adevărate sentințe istorice purificatoare, sentințe de altitudine.

Genealogia, o altă pasiune a autorului, e analizată nu doar ca un dat istoric și social, dar și din punct de vedere biologic. Medicul și

omul de știință, care este C. D. Zeletin, urmărește și subliniază unele caractere, în special comportamentale, psihice, artistice, transmise din generație în generație, ceea ce, pe lângă surpriza de moment, oferă și un original mod de interpretare și observare a manifestărilor fondului genetic uman.

Cartea e scrisă cu tehnica de cercetare a unui om de știință deprins cu studiul, documentarea, analiza, dar și cu sinteza ideilor, faptelor, observațiilor.

Totul se bazează pe o impresionantă bibliografie, scrupulos precizată și introdusă în text, pe alocuri adnotată și completată. La sfârșitul volumului găsim un adevărat album ilustrativ cu foarte multe documente inedite, care, din cele 107 prezentate, reprezintă circa jumătate. Ele asigură și susțin caracterul științific al evocării. Și cu toate acestea, stilul e departe de cel doctoral, de emfaza robelor academice. Scriitura este profund umană, caldă, afectuoasă, plină de condescendență și clarviziune superioare, care analizează și înțelege sufletul, aspirațiile și limitele firii fiecărei inimi. Toate acestea oferă o valoare excepțională cărții, o adevărată comoară pentru istoria și spiritualitatea românească.

Evenimentul editorial de excepție, care este cartea lui C. D. Zeletin, revarsă o lumină reparatorie asupra unei perioade escamotate din studiile de istorie națională, așa numita, până nu demult, epoca burghezo-moșierimii. De aceea, cartea e binevenită, așteptată și mai ales necesară prin reșezarea valorică și implicit morală pe care o realizează.

Suntem în fața unei opere istoriografice scrise de o conștiință trează și responsabilă a unui cercetător științific avizat, dăruit cu harul artei poetice, cu talentul de evocare al unui cronicar moldovean, cu viziunea unui eseist de largă respirație intelectuală, cu dragostea unui suflet mare, iubitor de neam și țară.

Nu-i ușor să zidești o astfel de operă!

De aceea, spun și eu ca poetul, parafrazându-l: „Carte frumoasă, cinstei cui te-a scris!”

Pagini medicale bârlădene, XI, 122-123, pp.20-21,
mai-iunie 2008.

INEGALABILĂ EFERVESCENTĂ A TRECUTULUI

Fragment

Sunt încărcat de emoții pentru că scriu sub dominanta respectului atribuit înaltei personalități, autorul fascinantei biografii dedicate mării artiste care a trăit pe meleagurile bârlădene. Lucrarea, document de impresionantă valoare istorică și literară, intitulată *Principesa Elena Bibescu – Marea pianistă*, apărută la Editura Vitruviu București, este semnată de domnul profesor doctor Constantin Dimoftache, alias plurivalentul scriitor C. D. Zeletin, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, președinte de onoare al Academiei Bârlădene.

Adresată publicului cititor inteligent, ea reconstituie, pe baza unei îndelungate și minuțioase cercetări de peste 30 de ani, biografia interpretei de excepție a partiturilor lui Chopin, Beethoven, cu incontestabile merite în promovarea în Franța a genialului George Enescu. Autorul și-a asumat o misiune deloc ușoară, un altruism până la cele mai înalte granițe; știu din proprie experiență că a renunțat la mult mai multe dintre ispitele trecerii prin viață a romancierilor de clasă, împletind misia cu aleasă erudiție și considerabil efort de cercetare a numeroase documente din țară și de peste hotare (...).

Puțini scriitori bârlădeni au pomenit în opera lor numele orașului natal, aducând lauri locului pe unde și-au tocit tălpile în copilărie și unde după ani s-au reîntors, cu luminoasă nostalgie străbătându-i aleile (...).

Cu remarcabilă minuțiozitate, magia autorului ne transmite emoția participării la unele evenimente artistice desfășurate în vechea urbe, citez din capitolul „Eternele întoarceri acasă”, pag.

491: „...unde vioara boemianului Toma Micheru a fost secondată de pianul principesei Elena Bibescu – o feerie sonoră în care cei de față au uitat de timp și de toate până la trei dimineața... Concertul și serata muzicală din 13 ianuarie 1886 rămân două din cele mai memorabile evenimente din istoria artistică a Bârladului. Un anume Pascal din Bârlad, ascuns sub pseudonimul Lacsap obținut prin anagramare, vedea în acest oraș moldovenesc ce număra pe acea vreme peste 25.000 de suflete, pe drept cuvânt, „după București și Iași, unul din cele mai mari centruri (sic) de cultură ale țării”.

Cuprinsul celor 28 de capitole ale impresionantei biografii denotă munca sisifică a autorului și reușita de excepție în a scoate în evidență personalitatea pianistei implicată în viața artistică a sfârșitului secol XIX, rolul ei incontestabil în afirmarea timpurie a geniului componistic a lui George Enescu în Franța.

Autorul amintește: „Muzicianul de talie mondială nu o va uita și îi va închina întreaga operă de până la Oedip, ce nu purta dedicații. Posteritatea i-a confirmat intuițiile. Moartă de tânără, ea nu a mai apucat să-i asculte nici măcar Rapsodiile, ci numai Poema română. Fiică a marelui bărbat de stat Manolache Kostaki Epureanu și rudă apropiată a lui Costache Negri, Elena Bibescu le-a moștenit noblețea, generozitatea și o însuflețire patriotică fără seamă”.

Calități remarcate și la eminentul om de cultură, la care, extaziat, adaug: talentul, erudiția, minuțiozitatea, farmecul spiritului, exacerbata voință de cercetare, vastă enciclopedie portabilă ce-ți subjugă ușor sufletul, siguranță în pronunța frazei formată instantaneu, exuberanță, imaginație, muzicalitate, densitate și polisemia discursului, cizelarea frazei cu talent de bijutier, blândețe până la seducție, vibrația graiului caldă și catifelată ca unduirea strunei sub arcușul viorii, asociată cu fervoarea de-a reda metaforic orișice mișcare sau înfățișare din natura ambiantă, calități ce induc starea prin care spiritul parcă se mântuie, m-au convins încă de când îl cunosc de faptul că este și va rămâne portdrapelul inegalabilei efervescente a trecutului, că vor trece

decenii, chiar primul secol al mileniului trei, până altul îl va ajunge.

Enigmatice întrebări îmi copleșesc sufletul:

– Ce le-a apropiat atât de mult spiritele cu aceleași calități?!
Contează distanța măsurată în timp?! Cât de mult a iubit-o pe principesa Elena Bibescu, C. D. Zeletin?! Căci reîncarnarea e posibilă, sunt multiple dovezi!

Pagini medicale bârlădene, XI, 122-123, pp. 21-22, mai-iunie 2008.

TRECUTUL CARE CÂNTĂ.
DESTINUL TRAGIC AL PRINȚESEI-PIANISTE

„C. D. Zeletin a dat viață Elenei Bibescu”
Convorbire cu doamna *Raluca Grințescu*.

Scriitorul și omul de știință *C. D. Zeletin* a mers pe urmele pianistei de geniu *Elena Bibescu*, reușind să învingă betonul armat al uitării ei. După 30 de ani de aventură scriitoricească, a prins contur o cronică autentică și inestimabilă: *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă*, Editura Vitruviu, București, 2007, 850 de pagini.

Raluca Grințescu. La peste un secol de la moartea prematură a mării pianiste *Elena Bibescu*, Dvs. ați reparat sărăcăcioasa documentație privitoare la o personalitate fascinantă. Ce v-a mânat să dați contur unei biografii atât de prețioase?

C. D. Zeletin. În *Mărturisirea* ce deschide volumul vorbesc despre acest lucru. Ceea ce m-a stimulat, încă din adolescență, a fost decalajul dintre valoarea de excepție a acestei artiste, importantă prin impunerea geniului precoce al lui George Enescu în lumea muzicală pariziană, și absența ei totală din conștiința românească, lăsând la o parte propriul ei geniu. Căci a fost o pianistă de geniu. Aș adăuga acestei explicații și faptul că sunt născut în părțile Bârladului, vatră a istoricei familii Kostaki, căreia principesa Elena Bibescu îi aparținea prin naștere. Pe de altă parte, suportam greu nedreptatea pe care o constituia uitarea ei, mai ales în ultimele noastre decenii, când cercetarea muzicologică este avansată. Uitarea, care, mental, mă înfilozofează, deci mă înalță, dar care, în cele ale sufletului, mă rănește, deci mă coboară...

R. G. Această cronică vastă prezintă o valoare literară inestimabilă. De unde v-ați documentat, cât timp v-a luat și ce v-a stârnit interesul încât să aduceți la lumină o asemenea uriașă cantitate de informații?

C. D. Z. O carte se alcătuiește prin activitatea a două structuri psihomentele: subconștient și conștient. În privința celei dintâi, mi-a luat – aș putea spune – o viață, deoarece cartea s-a urzit pe măsura împlinirii intuițiilor și a unei suave răsplătiri a trăirii în problemă. În privința celei de a doua, structura conștientă, demersul a debutat în momentul când m-am hotărât să scriu o carte în acest subiect. M-am documentat în biblioteci și în arhive românești și străine, în fonduri particulare din România, Franța, Anglia și chiar din S.U.A. Timpul pe care mi l-a luat: 27 de ani. Bineînțeles, în acest sfert de veac am scris și altele...

R. G. Nu ați reconstituit doar biografia eroinei Dvs., ci și parcursul existențial, adesea tragic, al altor zeci de personaje, destule faimoase și astăzi. Cine sunt ele?

C. D. Z. Cartea mea închinată pianistei Elena Bibescu, născută Kostaki Epureanu, este proiectată pe un continuum artistic româno-francez, deoarece ea a trăit deopotrivă în România și în Franța. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în România se împlinea cultura națională prin valori esențiale: Vasile Alecsandri, Ion Ghica, Mihail Kogălniceanu, Costache Negri, Nicolae Grigorescu ș.a., alături de care, în așezarea valorică a istoriei, ea își află perfect locul. În Franța, după prăbușirea imperiului, se afirmau marile mișcări artistice, ca parnasianismul, naturalismul, simbolismul, impresionismul ș.a. Nu întâmplător ea a influențat formarea unor artiști ca Paderewski sau Enescu, în muzică, Maillol sau Vuillard, în artele plastice. Personajele cărții mele? Indexul arată peste 1840 de nume și este un index selectiv... Firește, nu toate au aceeași importanță raportate valoric la subiect, dar foarte multe au. Ele reprezintă fundalul unei ambianțe selecte și stimulatoare, pe care s-a proiectat arta ei muzicală. Determinările acestei arte trebuie însă căutate în ereditate și într-o instrucție nemiloasă.

R. G. Trăind, într-un anume fel, destinul tragic al Principesei Elena Bibescu, ce v-a marcat cu deosebire?

C. D. Z. Desăvârșind oglindirea eroinei mele în structura unei cărți, care mi-a adus – trebuie s-o recunosc! – satisfacții neașteptate, am fost marcat în cea mai mare măsură de faptul că

am învins, prin reconstituirea mea, betonul armat al uitării ei, noaptea care o cuprinsese. Vergiliu spunea: *Noctem funalia vincunt*, torțele răpun întunericul nopții, iar George Emil Palade, în alocuțiunea rostită la Stockholm cu ocazia acordării Premiului Nobel pentru Medicină (10 decembrie 1974): *Să ascuți sunetul întunecimii cum se prăbușește!* Departe de mine trufia lampadoforului...

R. G. Cum v-ați apucat efectiv de scris? Ați mers pe stradă, printre oameni, ați observat lucruri, ați ascultat, v-ați imaginat o poveste? Conștientizarea că veți deveni scriitor a venit intempestiv, dominator sau... lent?

C. D. Z. Vechi aduceri aminte...

Eram elev în clasa a doua a Colegiului Național Gheorghe Roșca Codreanu din Bârlad. După amiezile, indiferent de vreme, ieșeam aproape zilnic din oraș spre apus și mă plimbam în Valea Țărnii, paradiziacă în timpul verii, dar fascinantă în orice anotimp. Încropeam versuri în gând. În după amiaza zilei de 24 noiembrie 1947, valea era mohorâtă. Fuiore de negură treceau prin pieptenii arborilor desfrunziți și coborau încâlcindu-se prin hălăciuga deșartă a butucilor de vie. Căzuse un pospai de ninsoare cu vreo săptămână în urmă, lăsând câteva crâmpeie de zăpadă ici și colo, dintre care unul rămăsese deasupra unui polog de fân, uitat nestrâns de peste vară. Fânul, propriu verii, alături de zăpada proprie iernii, m-a surprins tulburându-mă în chip enigmatic. Izbit de nepotrivirea dintre fân și zăpadă, am văzut brusc în ea metafora oximoronică a anulării fragmentării timpului și mi-am zis, după ce mi-am notat pe hârtie imaginea:

– Eu sunt scriitor! Astăzi e ziua mea de scriitor!

Și așa a rămas.

Am ținut multă vreme secretă semnificația acestei zile, de natură să-l lumineze pe noiembrie cel trist. Peste un an, exact în aceeași zi, amintirea vechii hotărâri m-a tulburat deodată. Eram în ora de matematică, dar eu pluteam cu totul deasupra realității acestei discipline pe care n-o prea agram. Nu știu dacă nu cumva însăși matematica, izgonindu-mă din ea, m-a proiectat în ținutul

confortabil al reveriei artistice și dacă nu ea rămâne maestrul de ceremonii al acestui transfer...

În privința tălmăcirii de poezie, cred că prima traducere a fost *Albatrosul* de Charles Baudelaire, urmată imediat de *Albatrosul* lui Leconte de Lisle. Urmăream nu numai fidelitatea, dar și diferențele stilistice între două poezii cu același subiect. Asta se petrecea în 1951, în penultima clasă de liceu.

R. G. Cuvintele sunt un teritoriu fascinant, sunt o forță căreia trebuie să vă supuneți? Gândiți numai în limba română sau vi se întâmplă și altfel?

C. D. Z. Gândesc numai în limba română. Uneori însă, când simt nevoia unei ațurisenii, a unei abhorări, a unei imprecății (asta se întâmplă rar de tot, iar de înjurat n-am înjurat niciodată), formulez într-o limbă străină, dar numai în gând, fără să exprim nimic. Ar fi interesant un sondaj psihanalitic în chestiunea asta. Probabil că e vorba de o ascundere până și în gând, printr-o limbă străină, a urâciunii și a răului, o modalitate de a mă extrapola lor. Dacă e așa, funcția limbii străine rămâne secundară în actul gândirii, care apelează exclusiv la limba română.

R. G. Ce gen de scriitură – poezie, proză, eseistică, traducere – simțiți că vă reprezintă cel mai bine?

C. D. Z. Poezia și eseul.

R. G. Dintre toate operele Dvs., care este preferata și de ce?

C. D. Z. Opera pe care încă n-am scris-o.

R. G. Sunteți medic și biofizician, profesor la Facultatea de Medicină a U. M. F. „Carol Davila” din București, unde profesăți de peste 40 de ani. În ce fel a influențat experiența profesională proza Dvs.?

C. D. Z. Prea puțin. Poate prin practica adâncirii lucrurilor, poate prin constructivism, poate prin rigoare, poate prin analiză, adică prin desfacerea și refacerea entităților.

R. G. Cum v-ați descrie cei peste 40 de ani de activitate?

C. D. Z. Muncă de rob fericit, fără să fie imbecilizat ori să găsească, suspect, plăceri în sclavie...

R. G. Este scrisul o aventură a vieții?

C. D. Z. Atunci când ține de zestrea genetică, deci când este o vocație, scrisul artistic nu este o aventură, ci o fatalitate, o decodare tiranică, lipsită de întâmplătorul și de libertatea pe care le presupune aventura. Riscul ce-l întâmpină pe scriitor ține de împrejurări și de cedarea în fața lor.

R. G. E nevoie de timp, voință, curaj, șansă pentru a continua un act de creație. De ce e nevoie pentru a supraviețui?

C. D. Z. Eu nu supraviețuiesc, eu viețuiesc... Pentru cei aflați în situația de a supraviețui, este nevoie exact de ce spuneți Dumneavoastră: timp, voință, curaj, șansă, la care aș adăuga: sănătate și lumină în suflet.

R. G. Ați tradus, pentru întâia oară integral, *Florile Răului*. Ce v-a apropiat de Baudelaire?

C. D. Z. Un anumit aer de frapanță a regalității lirice, noutatea ca ordine, fie ea și cu polaritatea răsturnată, și măiestria artistică. L-am văzut mai bine fiindcă m-am aflat, față de el, la capătul distanței optime, la care distanțarea încă mai exprimă apropierea.

R. G. Sunteți un poet dar și un personaj original. Cum v-ați descrie în câteva cuvinte?

C. D. Z. Odată stabilit că ești original, important e faptul dacă ești original fără voie sau prin decizie personală. Eu, dacă sunt original, sunt fără voie. Cum m-aș descrie pe scurt? Toată viața mea a fost un șirag de zbuciume, totuși, sunt un om fericit fiindcă nu pot trăi răul și nu cunosc apatia.

R. G. Sunteți un scriitor recunoscut prin numeroase opere și premii. Ce loc ocupă scriitorul/poetul astăzi în societatea noastră?

C. D. Z. Nu un loc important și pe măsura prestigiului pe care-l presupune arta. Un loc mărginaș, dar nu atât din cauza societății, cât a poetului, fiindcă nu mai răspunde eternelor nevoi de elevație a sufletului omenesc. Neinteligibilă de multe ori, prin înecarea metaforică, incoerența semantică și mimare a gândirii. Victimă a derapajului din aria raportului dintre gândire și cuvânt. De altfel, e o chestiune mai veche. Inanitatea reanimării unui mort...

R. G. Cu siguranță că v-ați făcut un bilanț al vieții. Aveți ceva să vă reproșați?

C. D. Z. Îmi reproșez că nu muncesc și mai mult, că nu iubesc și mai mult, că nu iert și mai mult. Îmi reproșez apoi lipsa unei asceze absolute.

R. G. Ce-și dorește omul C. D. Zeletin pentru viitor?

C. D. Z. Sănătate, liniște fizică și sufletească și să mă bucur de ceea ce iubesc.

R. G. Pentru că vorbim despre OM; dacă, la modul ideal, ar exista un monument dedicat Omului, cu O mare, ce ați fi tentat să scrieți la baza lui?

C. D. Z. Începutul uneia dintre *Fericiri*: „Fericți cei blânzi...”

Jurnalul național, XVI, 4692, p.22, marți, 3 iunie 2008.

DESPRE MATRICEA SPIRITUALĂ A MOLDOVEI DE JOS

Convorbire cu domnul *Ionel Necula*

Ionel Necula. Ca unul care v-ați ridicat din arealul Moldovei de Jos, ținut considerat mai arid în plan spiritual, credeți că mai este necesară o intensificare a cercetărilor de geografie culturală, în sensul în care le înțelesese așa de bine bunul dv. prieten, G. G. Ursu?

C. D. Zeletin. ...Mă bucur că, încă de la prima întrebare, îl amintiți pe admirabilul meu mai vârstnic prieten, *G. G. Ursu* (1911-1980), care, iată, ne lipsește de aproape 30 de ani! Vă aduceți aminte că ne-am cunoscut la un *Simpozion Ștefan Petică*, ținut la Tecuci în 1977. Venisem de la București trei scriitori, universitari toți, legați într-un fel sau altul de Ștefan Petică: cel mai important exeget petician, *Zina Molcuț*, plecată și ea de patru ani pe calea cea fără de întoarcere, *G. G. Ursu*, autor al unor prețioase cercetări în subiect, și eu. Seara, vă aduceți aminte, a existat un fericit moment de intrare a celor patru convivi într-o rezonanță de suavă frenezie...

Acum, întorcându-mă la întrebare: este necesară, într-adevăr, o intensificare a cercetărilor de geografie culturală. Se va zice că zona e deja bine cercetată. E adevărat, există *matrici* de prestigiu, al căror dicteu poate, și trebuie, continuat: Al. Papadopol-Calimach, Tudor Pamfile, G. G. Ursu, Constantin Solomon, C. A. Stoide etc., dar astăzi realitățile sunt altele, angajate într-o dinamică fără precedent, cu demolări și nevroze, cu înfăptuiri și iluzii, contestări și surprize. Tecuciul e viu.

Ionel Necula. Prezența dv. în viața artistică a Bârladului face legătura între cele două generații de cărturari de origine bârlădeană, cea reprezentată de George și Zoe Tutoveanu, G. G. Ursu și

Traian Nicola și cea reprezentată de mai tinerii Cezar Ivănescu, Mircea Coloșenco și alții. A fost *Academia Bârlădeană* un liant care a nervurizat viața artistică a Bârladului?

C. D. Zeletin. Academia Bârlădeană a nervurizat – ca să vă preiau frumoasa creație lexicală – în mod continuu viața artistică și general-intelectuală a Bârladului. S-a petrecut însă un fenomen bizar, și paradoxal într-o anumită măsură. În cele patru decenii ale opresiunii comuniste, deși „Bârlădeană”, ea s-a transferat fără acte și publicitate la București. Până în 1957, anul morții lui G. Tutoveanu, la Bârlad rămăsese doar o umbră acestei vechi societăți artistice; umbră, în sensul real al termenului, era însuși creatorul (în 1915) ei, septua- apoi octogenarul poet G. Tutoveanu și puținii prieteni ai bătrâneților lui târzii, scriitorii George Constandache și I. Manta-Roșie (tatăl lui Ion Hobana). Inima *Academiei...* bătea în București, discret dar eficient, întâi de toate prin fostul ei secretar, G. G. Ursu, lângă care m-am aflat permanent. Întâlnirile ei erau fărâmițate, dar dese. Exista o continuă vibrație bârlădeană la București, infinit mai puternică decât la Bârlad. Această trăire la altitudine a fost potențată de reîntâlnirea în Capitală a unora dintre primii ei membri, plecați din Bârlad, tineri în 1915, vârstnici în deceniile de care vorbesc: savantul Virgil Nitzulescu, profesor de parazitologie la Facultatea de Medicină, poet în tinerețe, poetul Ion Buzdugan, erou al Unirii Basarabiei cu Țara, Dimitrie Iov, Romulus Dianu, marele scriitor medic V. Voiculescu, apoi: Ion Ioniță, V. Damaschin, G. Damaschin. Cicerone Mucenic, Emil Tudor, B. Iordan, Paul Viscocil, Mircea Pavelescu, Ion Valerian, Ștefan Cosma, George Nesteor, Romulus Boteanu etc. În întâlnirile din București se regăseau și prieteni ai Academiei Bârlădene stabiliți în București sau aflați aici ocazional, venind din alte părți, ca: Perpessicius, Tudor Vianu, C. Rădulescu-Motru, Natalia Negru, Nichifor Crainic, Ion Larian Postolache, N. Crevedia, Virgil Carianopol, Radu D. Rosetti, Tudor Dorin etc. Fortificat în felul acesta, trupul Academiei Bârlădene se afla în București, iar umbra se întindea spre Bârlad...

Ionel Necula. Știu că descindeți din tărâmul paradisiac al Burdusacilor, cu o lume oarecum închisă, orientat mai mult spre

cutumele ancestrale decât după rânduielele vieții moderne. Știu că în cartea dv. despre filosoful Ștefan Zeletin ați schițat chiar o micromonografie a localității. Aveți de gând să reveniți asupra lucrării și să-i conferiți o configurație distinctă?

C. D. Zeletin. Am scris cu ani în urmă o *Dizertație istorico-filologică asupra toponimului Burdusaci*, un manuscris de 700 de pagini. Istoricul e numai un capitol, și l-am reprodus în volumul de contribuții documentare la biografia lui Ștefan Zeletin, publicat în 2002. Nu voi reveni asupra acestui istoric, dar am să-l reproduc îmbunătățit la volumul documentar privitor la *Doctorul Alexandru Brăescu*, primul profesor universitar de psihiatrie din Moldova și ctitor al Așezămintelor Socola din Iași. Volumul se află sub tipar, e cules de doi-trei ani, dar... n-am avut timp să-i operez corecturile! Dacă e de imaginat! Restul *Dizertației* îl voi desface în capitole pe care le voi tipări, dacă se va ivi ocazia și vor trezi interes. Însă fără să vreau, continui documentarea: mi-e în fire. Isprăvesc provizoriu, fără să fiu neisprăvit! Un *sens du fini* mă împinge să nu văd încremeniri, să nu văd morți în cărțile mele, ci ființe vii.

Ionel Necula. Ați cunoscut un mare număr de personalități scriitoricești ale Bucureștilor. Ați fost prețuit de Vianu, Perpessicius și alți cărturari importanți. Tot de pe valea Zeletinului provenea și actrița Sorana Țopa. Credeți că era o variantă balcanică a renumitei Lou Andréas-Salomé, despre care se știe că a fost un catalizator, ademenitor și fertil, pentru Freud, Nietzsche și Rilke?

C. D. Zeletin. Primul care a făcut o paralelă între Sorana Țopa și Lou Andréas-Salomé a fost, dacă nu mă înșel, domnul Ion Vartic, scriitor cu merite în resuscitarea amintirii acestei femei de excepție. Eu nu-i găsesc temei, deși o anumită involburare biografică le este, într-adevăr, comună. Cele două nu seamănă în esență, ci în impresie. Extravagantei temperamentale a lui Lou Andréas-Salomé îi corespunde furoarea spiritualistă a Soranei Țopa. Este cu totul altceva. În Lou pulsa ego-ul, în Sorana spiritul. Lou își pompa fără încetare eul în eu, Sorana se afla în permanentă efort de a izgoni eul personal din sine. Sunt două tablouri asemănătoare prin schița, nu prin realitatea lor.

După ruperea, din 1989, a zăgazului, ediliile localității natale, Podu Turcului, au botezat cu numele Soranei Țopa... trei sau patru străzi !

Un amănunt: mama Soranei Țopa, Ecaterina, era originară din Burdusaci. Nu mama biologică, ci mama care a crescut-o pe ea și pe frații ei. În tinerețea chipeșului și foarte înzestratului meu tată, înzestrat într-ale artei, a existat o tentativă eșuată de a uni, prin el, familiile noastre... Părinții mei se cunoșteau, așadar, bine. În copilăria mea, de fiecare dată când mergeam la Podu Turcului, mama în special avea grijă s-o viziteze pe „Madam’ Țopa”. Eu aveam s-o cunosc mult mai târziu, pe sora Soranei, Aurica Greabu. Era chinuită de un reumatism deformant și dureros la culme. Locuia în cartierul Pantelimon, zona Socului, pe strada Veveriței și – coincidență plină de haz! – mi-a dăruit o fotografie a Soranei din parcul de la Vatra Dornei, hrănind din palmă o... veveriță!

Ionel Necula. Ați îngrijit editarea celor două volume de *Opere* ale lui Mihai Niculescu, scriitor care a trăit în Franța, mai întâi, și apoi în Anglia, cunoscut mai mult din emisiunile sale de la B.B.C., unde era șeful secției române, decât din literatura sa. Prieten intim cu Mircea Eliade și, mai ales, cu Emil Cioran, prin intermediul lui au ajuns poeziile dv. pe masa lui Cioran, care s-a exprimat în cuvinte elogioase asupra lor. Știm că scepticul avea o grilă personală și destul de exigentă în receptarea poeziei. Vă măgulesc cuvintele lui?

C. D. Zeletin. N-aș spune că Emil Cioran nu mi-a citit atent volumul de poezii *Călătorie spre transparență*, ba dimpotrivă: le-a citit *prea* pătrunzător! Acest *prea* spune că nu s-a oprit la însăși carnea poeziei, la inefabil, la măiestria artistică, la muzică, la originalitate, la puterea evocatoare etc. Privirile lui au trecut prin text ca razele gamma printr-un țesut viu: nu se prea lasă absorbite de el, dar îl pot leza, pot să-l nenorocească... Cioran ar fi trebuit să fie cel din urmă cititor al unui volum de poezii consacrat transparenței, vederii cu ochii gândului, vederii care transgresează opacitatea materiei, și ajung la minunea care este existența, opera Marelui Urzitor, consacrată auzirii muzicii, opera armoniei! Or, tocmai el, amant aleator al muzicii, se arată în acest caz și surd, nu numai opac! În scrisoarea despre mine, numai cât nu spune: – Înapoi spre obscuritate! Or, eu așa ceva nu mi-am propus. Cioran rămâne filozoful refractar transparenței care permite străvederea lui Dumnezeu (*Musica aperta*), filozoful obsedat de plumbul bacovian, miza supremă a poetului ale cărui priviri se izbeau de ecranele materiei. Exact în opacitatea care, nedând drum liber înălțării spiritului, îl lasă să fiarbă rece în dispersiile turbide ale sufletului... Și mai e ceva. Cioran mă găsește refractar supra-realismului, ceea ce este adevărat, și experienței mallarmeene, ceea ce nu este adevărat. Nu numai că un ochi atent poate descoperi elemente ale acestei experiențe în poezia mea, dar eu însumi am și tradus din Mallarmé. Traducerea este, într-un fel, și un elogiu poetului tradus.

...Așa că Emil Cioran a fost consecvent cu el însuși aplicând grila de care vorbiți: e sumbra lui intrare în armonie cu bezna,

armonie pe care – vai! – n-a făcut-o obiect al niciunei felonii: a rămas același cavaler fidel întunicului, cavaler ce nu-și leapădă cuirasa neagră în fața unor poezii consacrate străvezimilor.

Sigur că sunt măgulit.

Ion Necula. Ați descris în volumul de eseuri *Respiro în amonte*, Editura Cartea românească, 1995, vizita pe care ați făcut-o Nataliei Negru la Tecuci, pe vremea când erați student la Facultatea de Medicină din București. Credeți că Natalia Negru a reprezentat pentru Tecuci ceea ce a reprezentat Zoe G. Frasin pentru Bârlad?

C. D. Zeletin. Nici vorbă. Zoe G. Tutoveanu (scriitoarea Zoe G. Frasin) se bucura în Bârlad de un prestigiu intelectual pe care nu-l cunoștea la Tecuci Natalia Negru, al cărei nume era veșnic asociat cu „drama de la Tecucele”. Fatalul triumfi conjugal, Natalia Negru, Șt. O. Iosif, Dimitrie Anghel, și-a pus pentru totdeauna ștanța pe o femeie în fond nevinovată, dar a cărei viață a continuat să se recomande, până la moartea ei târzie, prin mănunchiul celor trei tragedii (Iosif, Anghel, Corina). Ziariștii întregii țări o cultivau mai mult decât lumea ei tecuceană, în care s-a atrofiat cu timpul... Ceea ce leagă între ele aceste femei remarcabile, ce se deosebeau însă total, a fost faptul de a fi avut și una și alta o copilă și de a fi murit amândouă tragic: Corina Iosif, sfârtecată de schija unei bombe în poalele propriei mame, Cordelia Tutoveanu – victimă a tifosului exantematic din vremea aceluiași război: s-a stins și ea, la Bârlad, în brațele doctorului V. Voiculescu. Amândouă purtau în structura lexicală a numelui tema latină *cor, cordi* = inimă: Cordelia, Corina... Amândouă au înfrânt, prin moartea lor timpurie, inima mamelor. Numai că, după moartea Cordeliei Tutoveanu (1917), Zoe G. Tutoveanu a hotărât să nu mai părăsească o viață haina neagră, în timp ce, după moartea Corinei (1916), cu toată durerea de presupus, Natalia a rămas tot *Negru*, dar a continuat să schimbe toaletele... Amândouă au fost, la urma urmelor, ființe pline de nenoroc, dar parcă mai nenorocoasă a fost Natalia Negru.

Ionel Necula. În aceeași evocare ați lăsat să se înțeleagă că George Tutoveanu a arătat pentru poeta tecuceană o sensibilitate mai specială. Ce indicii aveți pentru această afirmație?

C. D. Zeletin. În 1953, luându-și mii de precauții, maestrul mi-a mărturisit, precizând că sunt primul căruia îi dezvăluie această taină, afecțiunea pe care i-o purta Nataliei Negru. După 1957, i-am împărtășit secretul lui G. G. Ursu, care-l iubea teribil pe maestrul G. Tutoveanu. Lucrasem cu el o antologie a poeziilor lui G. Tutoveanu, care n-a mai apărut. Poeta tecuceană îi inspirase poezia *Portret*, publicată în ediția a doua (1910) a volumului *Albastru*. Sunt convins că era o iubire platonice, patronată numai de Aphroditi Urania... Mă întreb dacă acele deplasări ale tutovenei *Academii* prin părțile Tecuciului nu-și au în această realitate serafică explicația...

Ionel Necula. Ați îngrijit ediția din 1991 a *Burgheziei române...* de Ștefan Zeletin. Cum vă poziționați față de teza filosofului, care considera că finanța britanică din perioada când Anglia era interesată în cumpărarea grâului românesc, cel puțin până la Războiul de Independență, a avut în țările române rolul Renașterii din Apus?

C. D. Zeletin. Stătea în firea lui Ștefan Zeletin să formuleze judecățile în sistem binar, prin da sau nu, stătea aserțiunea tranșantă și lineară. Era, probabil, o manifestare a componentei aromânești din codul lui genetic, componentă dominată de etică. Sigur că are dreptate, dar, spun eu, nu există cauze unice în natură, ci mănunchiuri de cauze. Însă cu câtimi diferite de participare.

Ionel Necula. Ați reeditat pamfletul filosofului Ștefan Zeletin, *Din Țara Măgarilor. Însemnări*, Editura Nemira, 1998, lucrare de puternic impact în atmosfera românească dinainte de Primul Război Mondial. În addendă ați introdus și cronica, destul de severă, semnată de preotul publicist Toma Chiricuță, cofondator, în acei ani, al *Academiei Bârlădene*. Credeți că disputa dintre ei era una de principii sau ascundea și alte necunoscute cititorului contemporan?

C. D. Zeletin. Nu ascundea nimic altceva. Ca român, Toma Chiricuță s-a simțit jignit. Îl admira pe Iorga, ca și Ștefan Zeletin

de altfel, iar solicitarea lui Iorga de a scrie un contra-pamflet în publicația sa, *Neamul românesc*, a fost reconfortantă pentru tânărul ce activa, încă de la înființare (1910), în filiala din Bârlad a Partidului Național Democrat al lui Nicolae Iorga. Nu-i exclus ca Iorga însuși să-i fi sugerat epitetele din titlu: „cea mai bizară și necuviincioasă carte...” Toma Chiricuță funcționa în acei ani ca preot la biserica Sfântul Spiridon din Bârlad.

Nu exclud însă nici existența unei ostilități între Ștefan M. Zeletin și Toma Chiricuță, întrucât amândoi studiaseră filozofia în Germania, în aceeași perioadă, amândoi având un episod petrecut la Erlangen, oraș la a cărui universitate Ștefan Zeletin și-a susținut doctoratul. Presupun că discuțiile de aici între Ștefan Zeletin, liber față de creștinism, și preotul Toma Chiricuță, profund atașat valorilor creștine, au stat la baza acelei rezerve care va cunoaște împlinirea odată cu scrierea ripostei din *Neamul românesc*. Și ar mai fi ceva. După întoarcerea din Germania, și unul și celălalt s-au aflat la Bârlad, unde, în 1915, sub egida lui A. Vlahuță, refugiat la Bârlad, Toma Chiricuță, împreună cu G. Tutoveanu și Tudor Pamfile, a înființat societatea artistică *Academia Bârlădeană*. Ștefan Zeletin nu a participat câtuși de puțin la viața acestei societăți. Izolarea lui poate fi explicată foarte bine prin firea solitară și prin viața lui de muncă asiduă (elabora *Burghazia română...*), dar și printr-o rezervă față de persoana lui Toma Chiricuță. Nu aceeași rețineră o avea, de pildă, față de V. Voiculescu, participant în acei ani la viața *Academiei...* Reținerile lui, explicate prin marasmul de om bolnav încă de tânăr, erau, totuși, selective.

Ionel Necula. Am reținut din capitolul pe care Traian Nicola vi l-a rezervat în volumul 6 al *Valorilor spirituale tutovene* (pp. 702-732), că ați editat, în 1971, albumul *Portul popular românesc* de Alexandrina Enăchescu Cantemir, lucrare importantă pentru ilustrarea portului specific fiecărei zone a țării. Albumul rezervă planșe – bănuiesc – și portului din arealul tecucean. L-ați putea descrie în liniile lui esențiale?

C. D. Zeletin. Mătușa mea, Alexandrina Enăchescu Cantemir (1881-1970), este sora Constanței Cantemir, căsătorită Palade,

mama lui George Emil Palade, primul român Laureat al Premiului Nobel pentru Medicină (1974). Anatomist ca formație și excelent desenator, el a contribuit la realizarea multor planșe ale albumului mătușii sale, din care, în timp, au apărut numai două volume, altele rămânând netipărite. A existat o tragedie a acestui manuscris...

Ideea vastei întreprinderi etnografice a Alexandrinei Enăchescu Cantemir, căreia avea să-i consacre 50 de ani, i-a sugerat-o autoarei, aflată pe atunci la studii în Viena, Spiru Haret. În timp, manuscrisul a fost apreciat de Al. Tzigara-Samurcaș, N. Iorga, C. Gane, V. Voiculescu, Mihail Sadoveanu etc., iar în Franța de Henri Matisse și Constantin Brâncuși.

Tecuciul nu se află reprezentat printre cele peste 1500 de planșe ale manuscrisului. Motivele nu sunt conjuncturale, ci țin de esența unei realități asupra căreia continui să-mi pun întrebări. Știindu-mă tecucean de la Burdusaci, admirabilul om de cultură artistică din Bacău, Constantin Donea, mă întreba cum îmi explic insuficienta reprezentare (ca să nu zic absența) a portului național în arealul tecucean. Explicațiile nu sunt lipsite de seducțiile complexității și ale confuzului. Puținele elemente de port național care se mai găsesc, induse prin vechea educație școlară, sunt hibride.

Ionel Necula. Știți, desigur, că orașele Tecuci și Bârlad au avut o evoluție în paralel cam în rivalitate, fiecare cu un orgoliu decomplexat vis-à-vis de celălalt. Istoria le-a obligat, totuși, la o evoluție în multe privințe complinitorie. Multe personalități literare (G. G. Ursu, Pamfil Șeicaru, Tudor Pamfile) au oficiat în ambele localități și cu aceeași dăruire. Ulterior, amândouă orașele și-au pierdut demnitatea administrativă de reședințe de județ și au căzut în anonimat. Credeți c-ar gândi proiecte culturale comune?

C. D. Zeletin. Specificitatea celor două orașe nu are un profil atât de acuzat încât să nu se potrivească unei conlucrări. Într-adevăr, Bârladul are un *par dessus* în trei privințe: prima atestare documentară (1174), vocația ctitoriei spirituale și strania împletire dintre tradiționalism și înnoirea cea mai izbitoare, dar aceasta nu exclude o frățietate artistică. G. Tutoveanu, Tudor Pamfile și Pamfil Șeicaru au demonstrat-o printre cei dintâi.

Ionel Necula. Ați avut o viață publică bogată, cu multe poziționări față de realitatea postdecembristă. Ați avut relații admirabile cu multe personalități contemporane. Nu vă încercați ideea unei lucrări memorialistice, care să dea seama de epoca traversată și să excaveze câte ceva din arhiva dv. de suflet?

C. D. Zeletin. Nu am avut o viață publică bogată și nici nu am. Am dus viața solitară a unui intelectual cu două profesii de bază, grele amândouă: catedra universitară și laboratorul de biofizică, pe de o parte, și literatura, pe de alta. Munca s-a potrivit firii mele reflexive. Nu-i mai puțin adevărat că ieșirea mea în public induce, prin cavalcada ideilor, prin oarecare vivacitate a erudiției și prin recursul interdisciplinar, impresia unei vieți publice bogate. E una din impresiile decompresiei, când ideile au prilejul de a dansa liber, realizând doar unele înfățișări ale bogăției de viață trăită în afară, ceea ce nu înseamnă negreșit viață publică bogată. De altfel, sunt o fire sociabilă, însă nu am plăcerile exhibării, ale ieșirii în arenă. Deloc.

Nu mă ispitește ideea scrierii memoriilor. În memorii firul epic este îndeobște încărcat, dendriform, palpitând de substanța evocării, or, viața mea nu a fost bogată în evenimente ale trăirii exterioare. Viața mea nu a avut frapața pe care epica o cere. Epica mă sleiește, catagrafierea unei vieți mă doboară cu sentimentele zădărnice. Mă învinge balastul ne semnificativului. Excepție ar face, poate, evenimentele privind comunismul, delabrarea vieții românești și derutarea vieții personale a oamenilor, printre care și a mea. Nu vreau, nu simt nevoia să mă consacru acestei perioade sumbre, luminată doar de adolescența și de tinerețea mea. Făcând-o, aș reînvia un spațiu temporal care mi-ar lăsa impresia pângăririi prin însuși faptul de a-l evoca, multiplicându-l, clonându-l și riscând să-i dau viață prin resuscitare.

Totuși, scriu memorii, dar nu exprese: ele sunt topite în proza mea.

Porto-Franco (Galați), 152, pp. 4-7, 2008.

TINEREȚEA SE PIERDE, DAR NU ÎMBĂTRÂNEȘTE ...

Convorbire cu domnul dr. Grigore Bușoi

Grigore Bușoi: Stimate domnule Profesor, aș vrea să prefațăm recenzia la mirifica dumneavoastră întreprindere cărturărească și scriitoricească, *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă*, Editura Vitruviu, București, 2007, 850 de pagini, cu un scurt popas lângă fântâna spiritualității din care să scoatem câteva găleți de apă vie. Vă rog să acceptați ca dialogul nostru intelectual să se desfășoare sub titlul: *Tineretea se pierde, dar nu îmbătrânește...* un *axis* de viață lungă pentru poporul nostru. Recent ați fost nominalizat printre magnificii culturii românești contemporane la prima ediție a *Premiilor Naționale pentru Arte*, categoria *Cercetări în domeniul artelor*, unde a ieșit câștigător muzicologul Viorel Cosma, cu un dicționar. Puteați fi la fel de bine nominalizat la secția *Literatură*. Din păcate, la noi polivalența, interdisciplinaritatea, transdisciplinaritatea nu sunt apreciate. În competiția valorilor ar trebui însă se aibă în vedere și alte domenii ale creației, inclusiv creația medicală. Este totuși un fapt îmbucurător că prin Premiile Naționale pentru Arte, atribuite de Ministerul Culturii și Cultelor, se reînnoadă tradiția prețuirii creației și valorilor autohtone.

Personal, am avut câteva nedumeriri și chiar surprize. În *Lexiconul muzicienilor români* nu am găsit-o pe *Elena Bibescu*, iar haloul evenimentului omagial nu a fost marcat corespunzător (am în vedere locul atribuirii premiilor: Ateneul Român, și ziua: 21 mai 2008, Sfinții Împărați Constantin și Elena). Mă așteptam ca persoanele din fruntea listelor să ne vorbească despre relația premiați/premianți.

Cum comentați afirmațiile mele?

CD. Zeletin: Volumul meu, care e departe de a fi dominat de eclecticism, corespunde cum nu se poate mai bine denotației și exigențelor premiului: *Cercetări în domeniul artelor*. În consecință, el cuprinde o vastă cercetare, în bună măsură inedită. Însuși contracandidatul meu, premiatul, eminent muzicolog și vechi prieten, domnul Viorel Cosma, recunoaște acest lucru scriind despre cartea mea: „Cantitatea de material *inedit* pentru orice intelectual de înaltă cultură este covârșitoare...”; „Departe de a fi doar monografia unei excepționale artiste de sorginte nobiliară, exegeza autorului este în realitate un „stup de miere“ pentru istoriografii culturii românești din secolul al XIX-lea, o carte ce deschide un front arheologic în istoria muzicii noastre și în enescologia națională și universală. Dispunând de o acribie de cercetător înnăscut, C. D. Zeletin a investigat și a publicat de-a lungul unui sfert de veac, studii și capitole separate dintr-o temă extrem de generoasă, finalizând-o abia în 2007 prin volumul consacrat de fapt nu unei personalități, ci unei întregi epoci din cultura noastră națională. Abia de azi înainte se va scrie mult despre Elena Bibescu, despre pianistica românească din secolul al XIX-lea...” (*Destinul tragic al unei prințese - pianiste. O exegeză istorico-literară monumentală a dinastiei Bibeștilor*, Jurnalul literar, XIX, 1-4, p. 2, 2008).

Că putea fi nominalizată și pentru premiul de literatură, cum spuneți, este exact, deoarece, în structurile intricate ale cărții, cititorul dă peste eseuri, portrete psihologice, elemente de proză satirică, elemente de proză apoftegmatică, poezie, traducere de poezie etc., totul absorbit într-o canava istoriografică și muzicologică. Dar autorul – cred că e vădit – nu uită niciodată măiestria artistică.

Într-adevăr, nu ați găsit-o pe Elena Bibescu în *Lexiconul muzicienilor români*, probabil prima lui ediție; Viorel Cosma însă îi rezervă articolul convenit în volumul *Interpreți din România*, vol. I, Editura Galaxia, București, 1996, pp. 74-75. Sunt fericit că, în sărăcia de documente iconografice în subiect, i-am oferit fotografia principesei Elena Bibescu, pe care a publicat-o aici.

Împreună cu soțul ei, principele poet Alexandru Bibescu, marea pianistă a avut un rol fundamental în istoria înălțării Ateneului Român. Ea, fiindcă l-a ilustrat cu arta ei pianistică de excepție, el, fiindcă l-a îndreptat pe arhitectul francez Albert Galeron, prieten și frate spiritual, spre România, unde a ridicat minunea de arhitectură a Ateneului. Așa că nominalizarea cărții mele și proiectarea chipului principesei pe ecranul uriaș de pe scena Ateneului, scenă unde, încă de la inaugurare, au răsunat acordurile artei sale interpretative, capătă o semnificație fatidică. Nu numai că evenimentul se petrecea de ziua Sfinților Împărați Constantin și Elena, dar subiectul cărții privea o Elenă, în timp ce autorul ei se numea Constantin!... Coincidențele, prea coincidențe, transgresează spațiul fizic unde s-au produs...

Grigore Bușoi: Vreau, ca iubitor de istorie națională și ca om al breslei, să-mi exprim bucuria din perspectiva medicinei românești pentru faptul că dumneavoastră, *Cu Destoinic Zel*, ați transformat pseudonimul în renume.

Pentru a vă așeza în epocă lucrarea, aș vrea mai întâi să mergem la izvoare.

Continuitatea românească în vatra străbună are trei rădăcini importante: elementul trac (daco-geții), latinitatea și ortodoxia. Prima rădăcină aș dori să o susțin printr-o secvență poetică:

*De la Nistru pân' la Tisa
Burebista plânsu-ni-s-a,
Din Balcani peste Carpați,
Daco-geții fost-au frați.*

Ce continuare vreți să alegeți pentru a da rotunjime ideii?

C.D. Zeletin: Ideea lui Eminescu din *Doina* e perfect rotundă, așa că n-am ce să-i adaug.

În privința parafrizei dumneavoastră, vreau să spun doar că reprezentarea spațială a statului român nu este superpozabilă cu reprezentarea spațiului etnogenezei românilor, care e mai vast. Dat fiind faptul că ideea de România statală e dominantă astăzi, ideea de spațiu al etnogenezei românești trece în umbră sau chiar iese din umbră și se dizolvă în neant. Or, în afundurile istoriei, acest spațiu se întindea spre miazăzi, într-adevăr, până la Munții

Haemus, Balcanii de astăzi. Scăderea primului din al doilea duce imediat cu gândul la problema aromânilor, durerea noastră prețioasă, rămași în afară...

Grigore Bușoi: Cunoaștem trecutul pe care eu nu-l cred bătut definitiv în cuie. Ce ne facem însă cu prezentul, unde ar trebui să acționăm cu știință și artă? Pentru a vă potența gândurile, vă propun un transfer socio-lingvistic. În România de astăzi, din păcate, dracul are o coadă împletită cu noduri și funde. Prin ce alchimie lingvistică tatăl dracilor se numește Scaraoțchi, iar dracul din viața de toate zilele Michiduță, Nichipercea?

C.D. Zeletin: Scaraoțki este Iscariotul (Iuda), servit prin filieră slavă, de asta eu l-am scris cu k. În privința lui Michiduță, lingviștii îl socotesc de etimologie necunoscută. Poporul eufemizează numele Principiului Răului sau chiar i-l schimbă, pentru ca el să nu se recunoască și să nu mai răspundă – Doamne ferește! – la apel, căci numirea Diavolului are automat și valoare de invocare. Propunerea mea etimologică: printre imens de multe sinonime cu care poporul îl îmbracă și-l dezbracă, Diavolului i s-a spus în vechime, familiar, dar și pentru a-l umili prin diminuție, Micul. Continuând să fie supus diminutivării, în cazul nostru în -uță, și după epenteza lui d, Micul a ajuns Michiduță, contaminându-se și cu *ki* din Scaraoțki. *Se non è vero...* Mai greu e cu Nichipercea, variantă valahă, necunoscută în Moldova, considerat și el de etimologie necunoscută, dar care s-ar putea să aibă vreo legătură cu grecescul *nike*, biruință.

Grigore Bușoi: Pentru a ne edifica viitorul, avem nevoie de repere în toate domeniile vieții sociale. În creația literară, spre exemplu, eu simt nevoia ordonării unor capitole esențiale. Am în vedere o listă cu primii 10 scriitori români. În opinia mea, ei ar fi: Mihai Eminescu, Alexandru Macedonski, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Mihail Sadoveanu, George Călinescu, Ion Luca Caragiale, George Bacovia, Octavian Goga, Liviu Rebreanu... Deși ne aflăm sub imperiul subiectivismului, care sunt preferințele dumneavoastră?

C.D. Zeletin: Subscriu ierarhizării dumneavoastră. Totuși, deși am o mare admirație pentru Alexandru Macedonski și George

Călinescu, eu nu i-aș trece în această decascală valorică și iată pentru ce: Alexandru Macedonski rămâne un mare poet, însă poet antologic, prin câteva capodopere lirice. Anvergura lui s-a erodat, deoarece modernizarea scrisului, în care argumentul Macedonski își afla pe vremea lui un reazem, s-a săvârșit trecându-se peste el. Nu a existat o „macedonskizare” ori un „epigonism macedonskian”. El a perforat planul conștiinței artistice, nu s-a întins pe suprafața lui. Nu a cuprins mai nimic... Cu tot meritul introducerii simbolismului în literatura noastră, astăzi nu-i putem găsi cel mai mare merit lui Macedonski: valul simbolismului tot venea, ca un tsunami regenerativ!... În privința lui George Călinescu, măreția lui nu stă în creația beletristică (poezie, roman, teatru), ci în critica ei, mai ales, eseistica literară, în construcția de idei, ceea ce e altceva... I-aș introduce mai curând pe Ion Creangă și pe George Coșbuc: ne reprezintă mai mult. Termin tânguindu-mă pentru rămânerea lui Ion Barbu în afara decascalei... Insuportabilele clasificări...

Grigore Bușoi: Aș dori să vă referiți în continuare și la scriitorii medici pe care îi găsim sub verdele argintat al florii de colț. Aș avea în vedere trei medici scriitori olteni: Victor Papilian, Vintilă Ciocâlțeu și Ion Biberi.

C.D. Zeletin: Despre tustrei am mai vorbit împreună, dacă nu mă înșel. Sunt figuri de cea mai mare importanță pentru literatura scriitorilor medici. Toți trei au avut talent și au fost foarte cultivați, toți trei au scris literatură beletristică. Distribuția talentului în aria exprimării scrise a fost însă, la fiecare, alta. Din acest punct de vedere, pe Victor Papilian îl caracterizează extensia, cu toate darurile, în suprafață, pe Vintilă Ciocâlțeu – suprafață mică de extensie și intensitate mare în percuția adâncimii, pe Ion Biberi – disiparea unei vâne înnăscute, nu atât de puternice, în construcții cărturărești de mare elocvență și însemnătate. Cel mai oltean dintre ei rămâne Vintilă Ciocâlțeu, urmat de Victor Papilian, iar acesta de Ion Biberi. Citită de la coadă la cap, înșirarea aceasta realizează scala spiritului lor europeist: Ion Biberi este cel dintâi în această privință.

Grigore Bușoi: Intimii vă numesc *Dada* (frumos și interesant apelativ!) Aș fi ispitit să-l cobor din graiul strămoșilor daci. Cum îl comentați?

C.D. Zeletin: Coborârea spre noi a lui *da* a început mult mai înainte...

Am scris și voi mai scrie despre acest apelativ deschis, luminos și neobișnuit. El a fost și a rămas, încă din vremi arhaice, un nume bărbătesc. Mai spre noi, și foarte rar, l-au împrumutat și femeile, însă, pentru cine simte și gândește bine împlântat în cunoașterea istorică, el pare, în cazul lor, glas de găină care cântă cocoșește! În volumul meu de eseuri *Gaură-n cer*, Editura Athena, București, 1997, îi rezerv un eseu, *Dada, sau întâmplătorul determinat*, în care mă opresc la anumite coincidențe surprinzătoare legate de acest apelativ. Prietenul meu mai vârstnic, poetul de limbă română și franceză Grigore Sălceanu (1901-1980), aproape mă soma să mi-l aleg de pseudonim: îl opunea lui *Zeletin*, în care vedea o structură fonică închisă, opusă deschiderii lui *Dada*, și nu-știi-ce sonoritate... țigănească! Sper să obțineți un răspuns mai bogat la această întrebare când va apărea volumul meu intitulat *Dada & Dada. Amintiri din copilărie*, pe care însă abia am început să-l scriu. Și scriu încet...

Până una-alta, rețineți, vă rog, două chestiuni. Prima. Rădăcina lexicală *da* este sanscrită, însemnând *a da*, a da un lucru, dar și a da încuviințare. Din ea curg deopotrivă *da* al limbilor slave și *da* al nostru. Filologilor le-a fost mai la îndemână să-l tragă din *da* al neamurilor slave (bulgari, ruși, sârbocroați). A doua. *Da* exprimă principiul Afirmației, atât de studiat de filozofia germană: *Weltbejahren* (afirmarea lumii), în opoziție cu *Weltverneinen* (negarea lumii). În urmă cu vreo 50 de ani, le descopeream pe amândouă notate în creion de George Coșbuc lângă *Trionfo d'Amore (Weltbejahren)* și *Trionfo della Morte (Weltverneinen)* ale lui Francesco Petrarca, dintr-o ediție tip „diamant“ a *Canțonierului*. Așadar, *da* rămâne *primum movens* al apolinicului, al luminii, al edificării lumii, al scăderii entropiei, adică al începutului de ordonare a Haosului primar.

Grigore Bușoi: Un element de referință al plaiului mioritic este reprezentat de *coastă*. Plecând de la ea, l-aș numi *costaș* pe omul plaiului mioritic.

Cum este în prezent văzut spațiul mioritic?

C.D. Zeletin: O serie de noțiuni și categorii, ce ar trebui să rămână sacre pentru neamul românesc, sunt astăzi victime ale luării în deriziune de către românii înșiși. Este un semn al lipsei de sfințenie și al inculturii. Printre cele dintâi victime se află chiar *plaiul mioritic!* Inteligența tinerilor nu mai este interesată întâi și întâi de cultură. Nici vorbă să simtă vreo aderență la valoarea românească și, după caz, s-o respecte ori s-o venereze. Această pătură socială nu-și găsește alt cal de bătaie decât entitățile sacre ale existenței românești. Raliindu-se, cu voie sau fără voie, culturii reziduurilor comuniste ale vârstnicilor, cărora le fac, în felul acesta, jocul, această sumă de capete impersonale se decojește de atributele morale, nu se mai vrea păstrătoarea întregului pe care îl constituie românitatea, se extrapolează oricărei seriozități comportamentale, ținându-ne departe de datoria față de țară. Această parte din tineret confundă sensul direcționat al libertății cu distribuția aleatoare a particulelor agitației browniene. Cuvântul *ideal* le-a dispărut din vocabular și trăiesc vegetativ. Ceea ce este însă și mai grav e faptul că își pun inteligența în solda vegetativului. Au o indiferență care te cutremură, însă e altceva și mai grav decât nepăsarea: faptul de *a nu voi să știe de nimic*, deci sunt aserviți celui *Weltverneinen* pe care îl aminteam în răspunsul precedent. Prin tot ce fac și nu fac, ei se opun dicteului universal al zidirii, ba mai mult, merg împotriva sensului, săvârșind implicit o lucrare diabolică. Își satisfac nevoia de răs întorcând-o asupra entităților grave, dacă nu sacre, ale axiologiei românești. În fond, e o autoderiziune, o autopersiflare, este bășcălia în sine, prin care se neagă pe ei înșiși, renunțând astfel – culmea paradoxului! – chiar la dreptul lor la autoironie... Eu simt, destul de aproape, sumbrul pas de marș al unei autodistrugerii grave... Mai percep în psihologia lor o iritare confuză ce le-o trezește dramul de divinitate din valorile românești, care arată că, prin el, biet neamul nostru a auzit vocile Absolutului. Îmi vine în minte, iar și iar, versul lui Eminescu:

Îndrăznesc ca să rostească pân' și numele tău... țară!

Există, așadar, pentru această rostire un drept.

Este evident faptul că eu vorbesc despre pângărire...

Despre *coastă*? Ea întreține o viziune edenică a unor realități de la țară, care există, dar sunt debransate.

*Ară plugul sus pe coastă,
Plug cu patru boi,
Nici o viață nu-i frumoasă
Ca în sat la noi.*

Coasta e implicată în structura fundamentală a ritmului deal/vale ce stă la baza filozofiei lui Blaga despre spațiul mioritic. Ochii săteanului se odihnesc pe ea.

*Primăvară, sora noastră
Sufală neaua de pe coastă!*

Problema, după mine, e alta. În teoria spațiului mioritic, Blaga, legănat de ritmul polimorf și subtil al succesiunii deal/vale, nesocotește absolutul șesului și absolutul muntelui, amândouă prezente în țara noastră. Descoperirea târzie a primului i-a tras, de altfel, și o sperietură (a se vedea misterioasa „călătorie a lui Blaga la Brăila“, spre a-l întâlni pe propriul său exeget, Vasile Băncilă, despre care aflase că elaborează o... teorie a spațialității Bărăganului), după cum piscurile montane, indicând – prin direcție – absolutul dumnezeirii, rămâneau totuși în afara „molcomiei” românești, în care ne mirăm cum de se regăsea superbia lui Blaga...

Coasta este elementul ce se separă din întregul topografiei, e debutul intimității pe care ne-o asigură configurația scoarței terestre. Este *oblicul*, cu valoare de *aurea mediocritas* a unui teren, adică ideala poziție de mijloc între orizontalul ce adoarme și verticalul ce înspăimântă. Coasta întreține, prin horbota viilor, grădinilor și ogoarelor, confortul sufletesc al săteanului, care le vede perfect, așa cum acasă, își vede privirea în oglinda rezemată, atât pe perete cât și pe masă, tot oblic.

Revista Medicală Română, vol. LV, 2, pp.122-125, 2008.

O PIANISTĂ ARISTOCRATĂ A SPIRITULUI^{*)}

Dimensiunile fizice ale cărții sunt impresionante – și chiar incomode. Nu știu cărei pianiste din lume i s-a mai dedicat o biografie de 850 de pagini. Din acest punct de vedere, volumul impune respect chiar și înainte de a-l deschide. Pe de altă parte, el constituie o lectură grea *stricto sensu*: citindu-l în pat, greutatea ei ne produce dureri în încheietura mâinii cu care îl ținem. Trebuie să-l citim la masă. Însă și merită să-l citim altfel decât obișnuitele biografii de pianiste, chiar cu creionul în mână, luând notițe, cum obișnuim să lecturăm cărțile științifice.

Dimensiunile muzicologice ale demersului autorului par să fie impecabile. Scriu „par să fie” din motive de modestie obligatorie, nefiind suficient de documentat în materie pentru a-l putea elogia pe autor *ex cathedra*. Cartea a fost omagiată de Viorel Cosma, în recenzia sa publicată în *Jurnalul literar* (anul XIX, nr. 1-4, ianuarie-februarie 2008, p. 2), de pe poziția lexicografului atotștiutor al muzicii românești, care distinge și noutățile, rezultate ale cercetărilor personale întreprinse de autor, de informațiile istorio- și muzicografice preexistente, cunoscute și valorificate de acesta cu probitate, trimițând la sute de surse bibliografice. Poate va apărea și o recenzie semnată de un istoric român de prim rang.

Cartea este mult mai mult decât ceea ce promite titlul ei, nu numai biografia unei pianiste de viță nobilă. Ea este totodată și o evocare istorico-literară a unei lungi perioade din trecutul României, precum și a unei clase sociale apuse: a aristocrației românești din Principatele Române, respectiv Vechiul Regat. Elena Bibescu, fiică a lui Manolache Kostaki Epureanu, a trăit

^{*)} C. D. Zeletin, *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă. Cronică*, București, Editura Vitruviu, 2007.

între anii 1855-1902. Având un arbore genealogic cunoscut până la epoca întemeierii Moldovei și ascendenți apropiați participanți direct la unele evenimente cruciale ale istoriei țării, ea a fost ca și predestinată să joace un rol activ în viața publică românească, iar căsătoria cu prințul Alexandru Bibescu, fiu al domnitorului muntean Gheorghe Dimitrie Bibescu, înrudit cu mai toată aristocrația muntenească și oltenească, a potențat semnificativ orizontul ei spiritual și patriotic. Cu migala unui istoric de carieră și cu arta unui literat autentic, autorul creionează în volum o mulțime de portrete de personalități înrudite cu eroina, începând cu părinții pianistei și ai soțului ei până la cei doi fii ai lor: Emanuel și Anton, amici notorii ai lui Marcel Proust. Cu nu mai puțină acribie și dăruire sunt înfățișate și celelalte' personaje, unele secundare, altele conexe, ale cronicii de carieră și de familie.

Ca lectură, cartea este irezistibilă. Ea se citește cu nesaț, grație în primul rând bagajului bulversant de cunoștințe al autorului, dar și harului său de povestitor. Pentru C. D. Zeletin, mulțimea de personalități și persoane care populează cele 850 de pagini ale volumului reprezintă tot atâtea cunoștințe vii, chiar intime, iar acestea devin pentru cititor mai mult decât oameni în carne și oase: caractere bine individualizate, pregnante. Autorul crește în ochii cititorului prin faptul că, deși îi iubește, el nu-și idealizează eroii, ci îi prezintă împreună cu ciudățeniile și chiar scăderile lor. Portretizarea cu mult tact și empatie, dar fără ascunzișuri și ocolișuri, a reginei-poete Elisabeta-Carmen Sylva, spiritistă practicantă, înclinată spre exaltare, victimă a propriei labilități psihice, este grăitoare în acest sens. Autorul nu ocolește nici impasurile majore ale înaltei societăți din Vechiul Regat, ca de exemplu criza constituțională provocată de perspectiva căsătoriei lui Ferdinand, moștenitor desemnat al tronului, cu Elena Văcărescu, sau scandaloasa despărțire a domnitorului Bibescu de soția sa, declarând-o iresponsabilă, iar pe fiul său cel mic, bastard. Dar aceste „pete” nu fac decât să sporească creditul imaginii generale mai mult decât pozitive a înaltei aristocrații românești ca aristocrație a spiritului. Elena Bibescu, prezentă adesea și în viața de concerte din țară, a creat unul dintre cele mai faimoase saloane

pariziene, unde ea, elevă la pian a lui Rubinstein și Liszt, primea vizitele tuturor somităților vieții muzicale și intelectuale franceze – de la Saint-Saëns, Fauré și Debussy până la Anatole France, Proust și Maillol –, iar soțul ei, filolog și bibliofil, care a adunat cam zece mii de cărți rare și își redacta jurnalul sub forma unor sonete, a mai scris, de exemplu, și o monografie dedicată unui compozitor german, prieten cu Liszt, Wagner și Berlioz, azi complet uitat de lume, Berthold Damcke. Prințesa Elena Bibescu a fost o admirabilă și admirată pianistă de carieră a epocii ei, dar ea ar fi rămas nemuritoare și dacă nu ar fi avut alt merit istoric decât că a descoperit și a promovat geniul adolescentului George Enescu și l-a lansat pe acesta în viața muzicală pariziană. Același lucru s-ar putea spune și despre „cea de-a doua vice-mamă” a lui Enescu, Carmen Sylva, strâns legată sufletește de prințesa-pianistă.

Cartea are și o dimensiune morală care nu poate fi trecută cu vederea nici într-o recenzie atât de sumară precum cea de față. C. D. Zeletin, medic și profesor universitar de biofizică, istoriograf, genealog, poet, prozator și traducător din franceză și italiană, autor a 40 de volume de literatură, a început să lucreze la această carte acum douăzeci și șapte de ani. Iată un intelectual care, în plină „iepocă de aur”, când atâția istoriografi, scriitori și poeți români și-au pus talentul în slujba cuplului dictator și a totalitarismului de inspirație nord-coreeană, a început să lucreze la edificarea unei ample biografii de prințesă, merită să devină totodată și o operă de readucere în atenția cititorilor a aristocrației ca factor providențial al primenirii culturii naționale și europene! Mă aplec în fața lui!

Sper și doresc ca opera lui C. D. Zeletin să apară și la o cât mai mare editură pariziană, pentru ca și francezii să afle cât de benefice au fost și pentru primenirea lor culturală saloanele pariziene ale aristocraților români.

Cartea este o „lecție” deosebit de binevenită și pentru noi, ardelenii. Suntem mândri că Clujul a dat Ungariei pe cel mai puternic rege al istoriei acesteia, pe Matia Corvin, că providențialii guvernatori autohtoni ai Transilvaniei, baronul Brukenthal și contele György Bánffy II, au construit, în centrul Sibiului,

respectiv al Clujului, câte un somptuos palat, care ar fi obiective turistice majore și în capitala austriacă, ne lăudăm cu Biblioteca Teleki din Târgu Mureș și Batthyanaeum din Alba Iulia. Știm că primul teatru clujean s-a născut, în 1792, din inițiativa și spiritul de sacrificiu al aristocrației locale și că baronii și conții noștri, pentru care cea de-a doua limbă (dacă nu chiar prima!) a fost germana, au fost prezențe bine văzute în saloanele vieneze. Dar suntem oare destul de deschiși față de meritele aristocrației predilect francofone de peste Carpați în edificarea României culturale moderne, de stilul de viață al elitelor regățene? Îmi vine în minte un adagiu al compozitorului Robert Schumann, din celebra sa scriere pedagogică, *Reguli muzicale pentru casă și viață* (1849): „Hinter den Bergen wohnen auch Leute. Sei bescheiden!” („Și dincolo de munți trăiesc oameni. Fii modest!”).

Ce n-aș da dacă am avea și noi un istoric și scriitor de talia și tenacitatea lui C. D. Zeletin, care ar sacrifica douăzeci și șapte de ani din viață pentru a cerceta și a dezvălui dimensiunile reale ale legăturilor aristocrațiilor ardeleni – care și-au împărțit viața între Viena și moșiile lor transilvănene – cu Mozart și Beethoven și alți cei mai mari ai capitalei împărătești!

Tribuna, Serie nouă, VII, 141, p. 32, 16-31 iulie 2008.

C. D. ZELETIN, *SCÂNTEIND CA SIRIUS...*

„Cartea aceasta – declară încă din primul paragraf al *Cuvânt(ului) înainte* autorul – e o operă de pietate. Nu este nici prima și nu va fi, nădăjduiesc, nici ultima. Cine va căuta în ea valoarea s-o caute mai întâi pe cea afectivă și apoi pe cea documentară. Și într-un caz și în celălalt se vor bucura descoperind bogăția vieții lăuntrice a unor oameni de altădată, farmecul simplității și al vieții curate”.

Scrisă „într-o doară”, după ce cunoscutul scriitor a citit scrisorile Zoei Marinescu, ea este, în același timp, o „datorie față de amintirea unor oameni rari, Zoe G. Frasin și G. Tutoveanu” și, totodată, o „laudă Bârladului etern”, oamenilor lui surprinzători și înzestrați”, de care actualul președinte de onoare al Academiei Bârlădene se simte profund atașat.

Structurat în trei părți distincte – *Scânteind ca Sirius...*, *Contribuții documentare la biografia poetului G. Tutoveanu* și *Addenda* –, volumul aduce în prim-plan o corespondență ce ne amintește, prin frumusețe și dramatism, de schimbul epistolar celebru dintre Veronica Micle și Mihai Eminescu. Deși nu are amploarea acestuia, iar poetul *Paradis(ului) pierdut* nu arde la aceeași temperatură ca Eminul din Ipotești, dialogul cuplului bârlădean e cel puțin tot atât de incitant la lectură, mai ales prin expresivitatea și trăirile conținute în scrisorile de tinerețe ale Mamei Zoe, care, „asemenea versantelor unui vulcan în activitate, surprind prin neprevăzut, forță și tiranie a energiei interioare”.

Comentându-le, reputatul eseist țese nu doar o poveste captivantă, ci reconstituie aproape din nimic schița biografică a celei care a fost soția lui G. Tutoveanu și poeta Zoe G. Frasin, cu toată încrengătura de rudenii și de întâmplări, ce au contribuit în

timp la cimentarea unei iubiri și a unei căsnicii ce nu a fost scutită de convulsii și de evenimente tragice.

„Scrisorile ei – aflăm – sunt stenice, demne, pasionate, pline de istețime”, conturând cu fiecare nou pas o fire complexă, capabilă atât de „entuziasme literare”, cât și de sporirea „puterii de a decupa clipa trăită și de a privi prezentul ca trecut, făcând dovada unei lucidități mature, surprinzătoare pentru o tânără îndrăgostită”.

Începută la 5 septembrie 1898, corespondența are suișuri și coborâșuri aidoma sinuoasei vieți a celor doi poeți, siliți bună bucată de vreme să trăiască departe unul de altul, să îndure vorbele deșarte ale celor ce nu vedeau cu ochi buni prietenia și, mai apoi, căsătoria lor, încercând pe toate căile să-i despartă. Mizerele înscenări și încercările prin care trece o duc pe Zoe, nu de puține ori, în pragul sinuciderii, stare pe care o împărtășește cu franchețe viitorului soț: „Cei care-mi trimit aceste scrisori au îndoita infamie pe de o parte de a te insulta pe tine, asemănându-te cu dâșii, iar pe de alta de a mă chinui pe mine. Din cauza asta nu știu dacă-i o zi-n care să n-am friguri. Această mizeră stare dac-aș mai duce-o două săptămâni, e ne-ndoielnic lucru că mă va hotărî să-mi pun capăt zilelor. E ceva teribil să-ți vezi otrăvit până și somnul. Nu cunosc animale mai sălbatice decât oamenii. Și mai au nerușinarea să semneze aceste anonime *un bun prieten*”.

Înarmată cu o răbdare de fier, ea luptă nu doar cu „tulburările acestea nervoase”, ci cu toată lumea, începând cu funcționarii din ministerul de resort și sfârșind cu propriile gânduri, învălmășite uneori de evenimente, dar cel mai adesea doldora de ideile desprinse din lecturi, pe care le discută aprins și cu mult mai puțin expansivul poet, de voința căruia depindea toată „fericirea, viața și nenorocirea” celei ce a animat, ani îndelungi, vestita acum *Academie Bârlădeană*.

O parte din aceste zbateri se regăsesc și în evocările ce i-au fost consacrate, după moarte, de G. Ursu, Vasile Damaschin, Mircea Coloșenco, Romulus Dianu și autorul însuși, care sporește totodată zestrea de contribuții documentare referitoare atât la ea, cât mai ales la biografia poetului G. Tutoveanu, căruia, până de curând, nu i se cunoșteau nici măcar părinții. Cu acribia-i

cunoscută, C. D. Zeletin merge acum cu ascendența paternă și maternă până la strămoși, descâlcind ițele și oferind cititorilor și cercetătorilor date relevante despre fiecare component al familiei celor doi.

Cum stă bine unei atare întreprinderi, nu lipsesc din volumul *Scânteind ca Sirius...* (Editura „Sfera”, Bârlad, 2004) trimiterile bibliografice și un substanțial album fotografic, provenit din arhiva proprie și care ne facilitează prilejul să lărgim cercul personajelor cu o seamă de alte personalități ale locului, ce au marcat la rândul lor viața spirituală a sfârșitului de secol XIX și a primei jumătăți a secolului al XX-lea.

O restituire care merită, așadar, toată atenția. O carte utilă nu doar iubitorilor literaturii.

Ateneu, XLV, 8(468), p. 6, august 2008.

ÎNSEMNĂRILE UNUI CĂRTURAR, SCRUTÂND TIMPURILE

2008 este un an fast pentru scriitorul și medicul *C. D. Zeletin*, cel puțin din punctul de vedere al satisfacțiilor intelectuale și sufletești pe care trimiterea către publicul cititor a unei noi cărți o procură truditoului cu mintea și condeiul. (Oricât de „prolet-cultist” și de perimat – *condei*, în loc de *laptop* – ar suna sintagma ultimă, ea încă exprimă adecvat efortul deosebit cerut de cristalizarea ideilor în „cuvinte potrivite” „căci rareori cuvintele se lasă supuse și obligate să redevă întocmai ceea ce simți”, după cum scria recent într-un editorial academicianul-medic Augustin Buzura.) Într-adevăr, la scurtă vreme după prezența în librării a voluminoasei lucrări de restituire cultural-istorică „*Principesa Elena Bibescu, marea pianistă*” (Editura Vitruviu, București), operă în egală măsură literară, beneficiara unei excelente recepții în mass-media și a unor conferințe cu o numeroasă asistență, nominalizată la Premiile Uniunii Scriitorilor, profesorul universitar doctor Constantin Dimoftache Zeletin, biofizician, istoriograf, poet, prozator și traducător din lirica italiană și franceză, are bucuria să vadă apărându-i un nou volum: *Distinguo*, un florilegiu de eseuri, evocări (inclusiv ale unor medici-scriitori), texte uneori publicate, altele rostite în diferite ocazii cu referire la vremurile prezente și trecute.

Distinguo se încheie cu un număr de interviuri (capitol intitulat „Convorbiri”) acordate de autor domnilor: Ioan Enache și Viorel Savin, cu privire la sociologul și filosoful Ștefan Zeletin, doamnelor: Rodica Diaconu (pentru *Timpul*, Iași, 2002, și pentru *Contemporanul. Ideea europeană*, 2003) și Alice Țuculescu („Știință și transfigurare”, pentru săptămânalul *Viața medicală*, București, 2002, și „E un har să vezi și să te pătrunzi de ideea că răul nu e infinit!”, *Viața medicală*, 2005), domnilor: Sergiu Adam

(Ateneu, 2005) și dr. Grigore Bușoi (*Revista medicală română*, 2005). Am început prezentarea recente apariții editoriale prin a cita aceste interviuri, deoarece schimbul de replici a constituit un bun prilej de mărturisiri autobiografice ale interviuatului, posibilitatea de a înțelege uriașa muncă de plurivalentă documentare (în lipsa căreia, în cazul ansamblului operei sale, strălucitorul său talent nu ar fi fost de ajuns), precum și de a ne face dezvăluiri, în legătură cu avaturile vieții profesionale personale, în perioada comunistă. În acest fel, „Convorbirile” (al patrulea capitol al cărții) contribuie esențial la conturarea portretului medicului-scriitor C. D. Zeletin.

În primul capitol, „Eseuri”, memorabile mi s-au părut a fi: „Carnea străvezie a ideii”; foarte actualul: „Un caracter, două caractere” (*„Stricăciunea unui neam începe cu stricăciunea caracterului. Libertatea începe și ea să fie interpretată ca laxitate morală. Exercițiul etic pe care îl presupune perioada de consolidare a națiunii e producător de caractere. Națiunea română este opera unor caractere; căutați-le în anii ei de slăbire și veți descoperi că deveniseră rare. Un caracter, două caractere... Adică ici și colo câte unul, pilaștri prea puțini pentru a susține acoperișul edificiului care este neamul, poporul, țara. Eficiența – ca să zicem așa – nobleței numai ele o asigură, nu laxismul comportamental, șaga cu cele înalte ori sacre, compromisul dictat de toate circumstanțele, tertipurile acomodării la orice, apetitul pentru itinerarul tortuos. Românii au nevoie, astăzi, poate mai mult decât oricând de caractere.”*); „A turna turnătorie...” (*„Socotind verbul a turna, în înțelesul lui de pâră, ca fiind unul dintre ultimele cuvinte apărute în limba română, mă întristez aducându-mi aminte că tot el este, însă cu sensul de a se întoarce, cel dintâi cuvânt al limbii noastre atestat documentar! Cronicarul bizantin Theofan amintește în Cronografia lui cazul soldatului din oastea condusă de Martin și Comentiolus împotriva avarilor, în anul 579, care a strigat unui companion căruia îi căzuse încărcătura de pe spinarea asinului și nu observase: Torna, torna, fratre! Cuvintele fuseseră rostite «în limba țării», precizare de natură să atenueze scepticismul unor savanți care au văzut în*

nobilul îndemn doar un vestigiu de grai romanic și nu plasmă de limbă românească... Vai, prin câte mai trec și bietele cuvinte!”).

Între „Evocări” (capitolul al doilea), personal, am avut emoția de a parcurge textul consacrat prietenului „Vieții medicale”, prof. dr. Victor Săhleanu, colaboratorul nostru până în pragul plecării sale din această lume: *„Medic endocrinolog, profesor de biofizică, matematician, filozof, publicist, prozator și poet, el a adâncit toate disciplinele cunoașterii privitoare la om, consacându-le ani, vârste, viață, cărți: una e de endocrinologie, alta de psihanaliză; una de gerontologie, alta de biofizică; una de filozofie, alta de informatică; una de matematică, alta de poezie; una de sexologie, alta de estetică. Și tot așa cărțile sale apropiindu-se de cifra 60, număr care face din el un fecund. Ceea ce părea dispersat era în realitate unitar, împrăștierea era doar o iluzie pentru cei ce nu-i cuprindeau factura intelectuală și dimensiunea neobișnuită.” (...)* „Avea în el ceva de zeu fără atribut divin. Trăia în idealitatea aceasta ca într-o suprarealitate personală, care-l izola de o lume în care permanent voia să intre, suferind de indiferența ei, tânjind după fraternități pe care nu le accepta. Opera lui rămâne odihnitoare prin felurime, ca un peisaj montan care la fiecă pas oferă o altă perspectivă. În întinderile ei polare nu poți să aluneci în crevase: toate au fost călăfătuite cu parcurgerile sale, toată muzica, pe o mie de voci biciuite, a nemărginirilor lui vorbește despre un spirit universal. Îi vibra în adânc o strună profetică, epică așadar, și alta, misterioasă, lirică deci. Pe aceasta o lăsa mai la urmă, dar ea îl recomanda ca artist: Victor Săhleanu era un poet. În felul acesta, personalitatea lui se afirmă pe deplin, în timp ce se lăsa paradoxal bănuită: resursele îi erau neistovite”. A se remarca frumusețea literară a scriiturii eseistului, asupra căreia, dincolo de admirație, nu am căderea a mă opri.

Dintre „Scriitorii medici” (capitolul al treilea) îmi sunt cunoscute articolele: „Gr. T. Popa la *Însemnări ieșene*”; „Cu gândul la Victor Papilian”; „Poezia lui Vintilă Ciocâlteu”; „Privire asupra poeziei lui George Magheru”; „Poezia religioasă a lui V. Voiculescu”; „Însemnare fugară asupra lui Ion Biberi”; „Poetul Eduard Pamfil și jocul voluptuos”; „Victor Săhleanu, poetul”,

toate acestea fiind, anterior publicării, susținute oral în cadrul periodicelor reuniuni ale Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, pe care prof. dr. C. D. Zeletin o conduce din anul 1990, în calitate de președinte. Cu adevărat remarcabilă este analiza critico-istorică legată de poezia autorului „Poemelor cu îngeri” și a „Ultimelor sonete închipuite ale lui Shakespeare...” („*Tânjind după integrarea în Absolut, poetul deprinde limba universală a rugăciunii și-L roagă să-i adune în El risipa vieții. Și spune că sosește – atenție! – de pe tărâmul artei, care, oricât de înaltă, e stearpă. Deci abandonează esteticul pentru universul, valoric superior, al credinței*”). Ultimul text al acestui capitol: „Un captivant roman oximoronic” se referă la scrierea dlui dr. Iorgu Gălățeanu, internist la Bârlad, anume la romanul său „Destinul chintei” „*care încheie un ciclu, însușire primară a genului, și anume cavalerismul*”. Citatul următor ar putea explica titlul elegant ales de autor pentru marginaliile sale la romanul dlui dr. I. Gălățeanu: „*Un alt oximoron ce se poate confunda cu neverosimilul este asocierea febrilității erotice cu obsesia înmulțirii, a seminței pe care eroul o împrăștie ca pe o funcție a conștiinței și despre care vorbește cu o degajare impudică și, în bună măsură, nebărbătească (dar nu feminină), întrucât o investește cu attribute de cauză, și nu de efect. Or, sexualitatea e o vânătoare mai curând de efecte decât de cauze. În împreunarea trupurilor febrile, el se gândește la «organismul nerăbdător să conceapă» . E o reprezentare similară cu a vechilor căpetenii de seminție hebreie, care îi atribuiau și ele un rost divin, dar asupra căruia nu proiectau mistica unor simboluri cifrice, cum este, în cazul nostru, inițiativa cifrei cinci, destinul chintei*”.

Cartea recent apărută completează fericit opera vastă a unui mare cărturar, cronicar al celor mai importante evenimente, îndeosebi culturale, ale secolului trecut și atent observator al celor care marchează începutul, la fel de turbulent, al actualului mileniu.

Viața medicală, XX, 39, p. 12, 26 septembrie 2008.

SCULPTURALA MUZICALITATE A SONETULUI

Referindu-ne la splendida carte *Il sonetto italiano del Medioevo e del Rinascimento / Sonetul în Evul mediu și în Renaștere* (Editura Humanitas, 2008, 416 p.), vom reproduce sfârșitul riguroasei note introductive semnate cu inițialele S. B. E. (semn al unei nobile modestii), sub care am recunoscut-o pe italianista *Smaranda Bratu Elian*, în jurul căreia de fapt au pivotat antologatorul și traducătorul *C. D. Zeletin*, redactorul *Vlad Russo* și semnatara prefeței, *Natascia Tonelli*, profesoară de literatură italiană la Universitatea din Siena. Cităm iluminatele lămuriri ale doamnei S. B. Elian, care a contribuit nu doar ca editor, ci și ca filolog și lingvist de mare clasă: „Aparent o reeditare, publicarea acestei noi ediții a însemnat în realitate o migăloasă muncă de regăsire, transcriere, corectură, revizuire și reelaborare. Ea este rodul unei colaborări susținute și armonioase între autor, C. D. Zeletin, redactorul cărții, Vlad Russo, alți profesioniști ai editurii Humanitas și cea care a îngrijit volumul (...)”.

Italia: țară de sfinți, navigatori, artiști și poeți. Dintre cei peste 60 de sonetiști selectați în ordine cronologică, îi amintim pe cei mai cunoscuți (foarte utile succintele date biobibliografice de la finele cărții precum și notele lămuritoare ale unor cuvinte, expresii, nume proprii etc.), pentru unii dintre aceștia poezia fiind doar *un violon d'Ingres*: Guido Guinizelli (judecător și om politic și căruia Dante îi va recunoaște rolul de părinte al dolcestilnoviștilor), Cecco Angiolieri, Guido Cavalcanti (nobil florentin și om politic), Dante Alighieri (om politic), Francesco Petrarca (capelan și diplomat), Giovanni Boccaccio, Leon Battista Alberti (arhitect, sculptor, pictor, muzician, filosof, matematician etc.), Burchiello (bărbier, spirit răzvrătit, scandalagiu, aventuros), Matteo Maria Boiardo (om politic), Lorenzo de Medici (politician florentin,

diplomat și mecena), Savonarola (călugăr dominican, profetul unui stat teocratic, ars pe rug ca eretic la anul 1498), Leonardo, Pico della Mirandola (filosof), Pietro Bembo (istoriograf al Veneției, bibliotecar), Ludovico Ariosto (diplomat și guvernator), Michelangelo, Baldassar Castiglione (diplomat), Raffaello, Pietro Aretino (critic de artă și pamfletar), Vittoria Colonna, Francesco Berni (curtean în slujba unor înalți prelați romani), Gaspara Stampa (una dintre cele mai cultivate și frumoase curtezane din Cetatea Dogilor), Torquato Tasso, Veronica Franco (celebră curtezană în veacul de aur al Serenissimei). Așadar, mai bine de patru veacuri de poezie italiană introdusă de capuanul Pier delle Vigne (1190 cca - 1249), notar, judecător și sfetnic intim al lui Frederic II, el însuși poet și protector al artelor, vin să ateste nu numai viabilitatea unei specii lirice, ci și pasiunea, am zice științifică, a traducătorului pentru vechile și nepieritoarele modele poetice italiene, cu feluritele lor teme, tehnici și stiluri demne de estetica romantismului european și universal, dar și de sufletul *retro* al versatielei noastre postmodernități.

Cartea lui *C. D. Zeletin* include și o postfață proprie intitulată „Sonetul italian în Evul mediu și Renaștere”. „Cităm: „Materia dură a sonetului, opunând rezistență, incită mai mult virtuțile active ale poetului pornit în deslușirea acelor raporturi criptice pe care le bănuia existând *a priori* între idei și cuvinte; ea obliga la o bogată întrepătrundere a lumilor subiectului și obiectului, mai cu seamă atunci când sonetul părea să fie ideea ce trebuie descoperită în substanța amestecată a limbii, așa cum statuia trebuia doar scoasă din sânul amorf al pietrei”. Rândurile de mai sus au darul de a defini nu doar estetica renașcentistă (michelangioloască) a sonetului, ci și strădania echivalării (sculpturii?) versului italian în limba română. *C. D. Zeletin, în acest caz, nu este doar poet, traducător, ci și un subtil exeget al istoriei mentalităților și al esteticii veacurilor abordate, al Renașterii în special, această epocă a tuturor anticipărilor, dar mai ales a comuniunii esteticului cu eticul, a neoplatonismului cu frumusețea etosului creștin. Împărtășim inclusiv ideea exegetului în privința originii italiene a sonetului pe o filieră provensal-siciliană, la curtea de la Palermo a*

regelui Germaniei și al celor două Sicilii, a regelui-poet Frederic II (1194-1250)

Așadar, sonetul este legat de zorii limbii literare italiene, iar prin școala dolcestilnovistă, va deveni un cod al iubirii, de acces și ascensiune a profanului spre sacru, intermediat de madonizarea femeii, cum se exprimă Gabriel Liiceanu în recentul său eseu „Despre seducție”, acea *donna angelicata*, purtând felurite nume, Beatrice, Laura etc. *C. D. Zeletin valorifică și echivalează în traducerea sa nu numai nivelurile de rafinament tehnic și muzical (endecasilabul iambic) la care s-a ridicat sonetul italian la începutul și la sfârșitul Renașterii, ci și ideile noi, revoluționare pentru acea epocă aflată totuși sub controlul inchiziției, cât și al Companiei lui Iisus.* Cea mai mare parte a sonetiștilor antologați erau niște cugete libere, cultivate, vizionare, rebele față de convențiile comunității, ca de pildă surghiunitul Alighieri. Filosofie de viață, *vita nova*, dar și religie a frumuseții, dragoste de patrie, spiritualism, profeție cosmică. Între nemântuitul îndrăgostit Petrarca, elegiac solitar al naturii și al măreției alpestre, satiricul, polemistul, burlescul Berni și marele talent poetic de la asfințitul Renașterii, Torquato Tasso (1544-1595), închis în ospiciu timp de șapte ani pentru o bănuită boală psihică, se poate reface ambitusul poeziei moderne, ideatic și expresiv vorbind. *Lucrând pe o materie lingvistică imperfectă, pe texte extrem de dificile prin termeni ce contau atât pe limbajul poetic livresc, cât și pe idiomul dialectal local, adesea polisemantici sau reprezentând de-a dreptul coduri secrete, ediția de față acordă cel mai mare spațiu sonetelor lui Dante, Petrarca, Boiardo, Lorenzo zis Magnificul, celor aparținând filosofului și enciclopedistului florentin Pico della Mirandola, Michelangelo, marchizei de Pescara Vittoria Colonna, din care cităm:* „Aș vrea, puternic și în rezonanță,/ să-mi strige-n piept Hristos, cu tot avântul,/ iar faptele-mi s-arate, și cuvântul,/ credință vie și-aprigă speranță./ Isus aude-aleasa doleanță/ a sufletului năpădit de sfântul/ pojar, și îl deșteaptă, îi dă veșmântul/ luminii și-l purifică-n substanță./ A-L invoca ajunge obiceiul/ acestui suflet, singura lui hrană,/ însuflețirea, dorul și temeiul,/ Și-

atunci când lupta cea din urmă vine/ (atât de grea!), cu vechea-ne dușmană,/ forjat prin rugă, îl cheamă de la sine”.

Traducătorul luminează sensurile multor versuri prin recurs la coroborarea mai multor ediții (italiene, franceze, engleze), decryptează multele obscurități, justifică sau netezește prin convenabile echivalențe unele asperități sau ezitări gramaticale, de topică, ritm, și chiar concesii făcute unei mode stilistice, altfel spus, manierismul vremurilor respective. Dacă edițiile italiene curente traduc de obicei textele multor sonetiști din acele vremuri (încă tributari amalgamului latino-provensal și celui *volgare* cu amprente vernaculare) în italiana modernă, unitară și literară, *C. D. Zeletin*, printr-o echilibrată fastuoasă între cele două limbi, printr-o strădanie excepțională ce înseamnă cercetare intraverbală, mimetism, volubilitate și făcând uz de un al șaselea simț, cel al fluenței limbajului poetic românesc, *restituie farmecul și originalitatea textului original, inclusiv personalitatea sonetistului, fără să neglijeze vreo clipă sofisticata tehnică a sonetului (ritm, rimă, dispunerea grafică a celor două catrene și a celor două terține), dar mai ales proteica, polifonica sculpturală lui muzicalitate*. Încheiem comentariul la acest volum de referință printr-un citat din prefața profesoarei Natascia Tonelli, specializată în literatura italiană medievală și renașcentistă; trecând în revistă diacronic și analitic figurile pregnante incluse în acest volum bilingv, ea covalidează valoarea spirituală și umană a fiecăreia, dar și a sonetului ca formă poetică perenă: „Marea vitalitate a sonetului italian în perioada cea mai glorioasă a istoriei sale este perfect reprezentată de paginile acestei antologii, începând chiar cu misterioasele lui origini”.

Viața medicală, XX, 51, p. 12, 19 decembrie 2008.

PIANISTA PRINȚESĂ ELENA BIBESCU ȘI C. D. ZELETIN

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea
trebuie ascultată”

Hermann Scherchen

Mărturisesc că prima reacție la primirea de la Iași a cărții lui C. D. Zeletin: *Principesa Elena Bibescu. Marea pianistă** a fost una de inhibare. Cine are timp să citească cele 750 de pagini ale „cronicii” sau „dizertației”, cum o numește alternativ autorul ei? Acum, când am ajuns la ultimele pagini, înclin să cred că doar volumul de mari proporții (pentru a nu vorbi de volumul uriaș de muncă) i-a speriat într-atâta pe criticii și funcționarii guvernamentali români încât, necitindu-l, să nu acorde nici un premiu academic, cultural, muzical acestei cărți de excepție. Fiindcă prin cantitatea de informații genealogice și muzicologice, în parte inedite, această carte, care poate fi citită și ca o suită de micromonografii, merita amplu un premiu. Și am regretat că România nu are un Bernard Pivot, care să pună cartea la loc de cinste în toate librăriile...

Medicul și omul de cultură ce se ascunde în spatele pseudonimului C. D. Zeletin își ia toate precauțiile posibile în caracterizarea principalului său personaj, prințesa Elena Bibescu, dispărută timpuriu, la începutul veacului XX, și care nu a lăsat în urmă nici o înregistrare a artei ei pianistice: „reconstituirea de către noi a biografiei sale e o lucrare relativă, sprijinită pe dreapta cumpănire a epitetelor ce s-au îndreptat spre ea și pe autoritatea

* C. D. Zeletin, *Principesa Elena Bibescu. Marea pianistă*. Cronică. București, Editura Vitruviu, 2007, 750 p. + 107 il.

celor care le-au exprimat”. Din acest unghi de vedere, constată autorul, două lucruri diferite apar exprimate în aceiași termeni, „bravura și extazul consecutiv interpretării”. Li se adaugă epitete cum sunt „o mare tehnică”, „un *toucher* energic, bărbătesc în părțile forte; dulce, armonios și visător în cele dulci...”. Epitetele sunt numeroase și C. D. Zeletin le recenzează meticolos pe toate, într-o cercetare model a arhivelor și bibliotecilor, în primul rând românești și franceze. Autorului acestei „dizertații” i s-ar putea aplica lui epitetele prin care îl descrie la un moment dat pe prințul Barbu Știrbei, „cu simțul măsurii, subtil, perseverent, vrednic, trăind idei și neiuind afișajul”.

Din mulțimea personajelor cărții, trei aș spune că domină peisajul ce se întinde amplu pe un secol, de la mijlocul secolului al XIX-lea până după cel de-al doilea război mondial. Cel dintâi este, firește, pianista prințesă Elena Bibescu (1855-1902), formată la școala lui Anton Rubinstein și al cărei debut avea loc în 1873, la Teatrul cel Mare din București. Pendulând între România și Franța, Elena Bibescu, al cărei salon și concerte pariziene sînt descrise în detaliu, a jucat un rol determinant în lansarea lui George Enescu, acesta fiind al doilea personaj principal al cărții lui Zeletin. Cel de-al treilea, cred că nu mă înșel, este regina Elisabeta, pentru mulți cunoscută sub pseudonimul ei artistic Carmen Sylva, prietenă cu Elena Bibescu și la fel de entuziastă susținătoare a lui Enescu. În această zonă se înscriu informațiile cele mai interesante, de ordinul istoriei muzicii, adesea inedite, pe care le aduce volumul lui C. D. Zeletin.

Acribiei autorului îi scapă puține elemente sau surse esențiale și, probabil, numai încheierea în urmă cu câțiva ani a documentării sale îl face să omită o lucrare de prim interes pentru domeniul său cum este cea a lui Myriam Chimènes, consacrată saloanelor muzicale pariziene¹.

Cartea este mai mult decât importantă în măsura în care exploatează arhivele Saint-Saëns și corespondența compozitorului

¹ Myriam Chimènes, *Mécène et musiciens. Du salon au concert à Paris sous la III-e République*. Paris: Fayard, 2004.

cu Elena Bibescu, devenită o apropiată în ultimul ei deceniu de viață.

Între scrisorile inedite citate de Chimènes, una aduce precizări importante la un subiect discutat în detaliu și de Zeletin, cea a concertelor de binefacere la care se reduce activitatea pianistică a Elenei Bibescu și a celor de rangul ei.

„Am consultat familia mea prin alianță – îi scrie pianista lui Saint-Saëns, în 1898 – și iată, în rezumat, rezultatul conciliabulelor noastre: atunci când cânt pentru săraci se presupune că lucrez pentru gloria Domnului... A cânta împreună cu dumneavoastră, la *Figaro*, ar însemna să lucrez pentru *propria-mi glorie* și acesta este un drept pe care familia mea prin alianță mi-l contestă și refuză...”

Într-un alt capitol al cărții sale, C. D. Zeletin califică drept un termen „supradozat” aprecierea potrivit căreia Enescu ar fi fost descoperit de principesa Elena Bibescu. Poate, dar așa cum autorul o dă singur de înțeles, rolul prințesei în impunerea tânărului de 16 ani a fost totuși esențială. Faptul e demonstrat de o altă scrisoare inedită din arhiva Saint-Saëns, citată de Myriam Chimenes și datând din mai 1897, mărturie a insistenței prințesei de a-l face cunoscut pe Enescu: „o favoare căreia îi acord mare importanță – vreau să vă prezint un tânăr compozitor, un copil al țării mele, miraculos de înzestrat, care de doi ani se dezvoltă în umbra muncii și în liniște și despre care cred că este destinat să devină unul din cei ce ne vor ilustra. Are la activul său trei simfonii și un cvintet și a obținut, la 11 ani, toate premiile Conservatorului din Viena. Acordați-mi o oră, la alegerea dumneavoastră (vreți un dejun?), pentru acest copil. Aș vrea să păstrez amintirea primei sale întâlniri cu dumneavoastră și acesta este motivul pentru care țin să fiu prima care vi-l prezintă”.

Ar fi multe de spus pe marginea opusului meritoriu al lui C. D. Zeletin. Nu pot decât să mă alătur dorinței sale de a trezi acele „mentalități amorțite, să modulez(e) conștiința generală înțepenită în acceptarea exclusivă a valorilor oferite de ultima jumătate de veac sau rezerva față de aristocrație și să zdruncin(e) uitarea...”.

Suplimentul de cultură, Ziarul de Iași, 195, p.14, 6-12 septembrie 2008.

ÎN DUHUL CLASICITĂȚII

Trăim o vreme a disocierii, a fărâmițării, a risipirii agregărilor umane. În viața literară asistăm la grăbita succesiune a unor generații prescurtate și ele, înjumătățite ori reduse la intervale și mai mici, în care se înghesuie autori dornici de-a se afirma prin disjuncții tăioase față de înaintașii nu o dată departe încă de vârsta senectuții. Interesul, să zicem textual, față de aceștia fiind minim (nu numai că nu sunt amintiți, dar adesea par a nu fi nici măcar citați cu o atenție rezonabilă), ce să mai zicem de interesul afectiv, de acel magnetism reverențios-liric care îl stăpânea, bunăoară, pe subsemnatul în anii tinereții, în raport cu scriitorii mai mult ori mai puțin importanți ce îmi creau imaginea unei lumi fabuloase, cvasiinaccesibile? N-aș vrea să cad pe locul comun, iritant, al conflictului dintre „tineri” și „bătrâni”. Întâlnesc lucruri frumoase sub iscălitura junilor de azi și, măcar conform unui calcul al probabilităților, cred că din rândurile lor numeroase se vor ivi nume scriitoricești remarcabile. E pur și simplu o diferență de structură psihică, o mutație, dacă vreți, pe care o constat cu obiectivitate. Faptul că nu ajung pradă a unei iluzii mi-a fost confirmat recent de către un confrate din capitală, un cunoscut critic sobru de felul său, de un leat cu mine, care a precizat că, deși participă la opinia mea, se jenează a-și face publică mâhnirea... O răceală, un egotism îi circumscrie progresiv pe literatorii tineri, cu privirile rigid ațintite înainte, niciodată aruncate înapoi ori lateral. Să fie un efect al unei epoci dezidealizate, pragmatice, așa numita societate de consum, învederând un numitor comun al țintirii bunurilor terestre, al finalizării materialiste, în economia căreia nostalgia, reveria, liantul emoțional al trăirilor n-ar putea decât semnifica un balast? Iată gândul cu care îmi îngădui a începe

prezentarea volumului *Distinguo* al lui C.D. Zeletin^{*)}, care se situează, cu o emuvanță exactitate, chiar la antipodul fenomenului mai sus indicat. Medic de mare prestanță, profesor universitar și cercetător, d-sa e și un scriitor dotat, dintr-o rasă, *hélas*, pe cale de dispariție. E un herald defazat al tradiției, un conservator cu toate riscurile pe care le incumbă o atare postură ce poate da contemporanilor impacentați senzația de excentricitate ori de-a dreptul de inutilitate. Dacă aceștia se smulg din țesutul organic al succesiunii generațiilor, cu ajutorul unei umori flegmatice, al unui subiectivism sieși suficient, C.D. Zeletin ilustrează o astfel de vitală concrescență sub chipul unui *credo* implicit și explicit: „Veșnic mă simt dator. Mai ales față de cei ce nu mai sunt. (...) am plătit datorii, dar sunt departe de a mă fi achitat. Probabil, atunci când am să plec, în loc de rămas-bun voi indica un lung șir de creditori, al căror nume memoria, pornită pe drumul stingerii, îl va pipăi cu degetele din ce în ce mai amortite pe boabele mățăniilor ei de anahoretă. Nu e vorba de o mentalitate mercantilă, de principiul *donnant/ donnant*, de ideea schimbului deci, ori a echivalenței, ci de restabilirea unui echilibru între îndatoritor și îndatorat, între credit și servitute, între obligație și libertate, fără de care nu pot să exist în armonie cu mine însumi. Pedepsa asumării acestor restanțe mă înalță neconținut ca pe un vârf de munte, pentru a le vedea mai limpede și a le cuprinde cât mai larg. Deși retras din fire, mi-a fost dat să întâlnesc minuni de oameni ori – hai, să zic – oameni minunați. Mulți. Aproape toți s-au dus; ce-am făcut pentru Tudor Vianu? Nimic. Pentru G. Tutoveanu, Ion Buzdugan, V. Voiculescu și pentru atâția și atâția, piscuri de artă sau piscuri umane care, poate, nici n-au nevoie de mângâierile fulgului meu? Mai nimic, în afară de faptul că-i pomenesc în rugăciunile mele. Nimic... Și tot așa...”. Vibrante vorbe, măcar pentru cineva precum cel ce așterne liniile prezentului comentariu, îndemnat a evoca similitudini în candidale năzuințe și căutări ale vârstelor sale aurorale, dar și într-un reflex de atracție, respect, grațitudine

^{*)} C. D. Zeletin: *Distinguo. Eseuri. Evocări. Scriitori medici. Convorbiri*, Ed. Vitruviu, 2008, 428 pag.

păstrat până acum față de cei ce i-au premers, fie și cu un mai modest avans calendaristic. De remarcat, în citatul de mai sus, din C.D. Zeletin, salutarul amestec simpatetic al rememorării unor personalități de înaltă reputație și al unor condeie cu mai redusă rezonanță, divulgând nu o scară axiologică (care îndeobște nu e încălcată), ci coerența unei atitudini morale.

Față de asemenea confrăți care n-au beneficiat de șansa unor mari împliniri artistice și a faimei corespondente, inima lui C.D. Zeletin se îndreaptă recurent, cu o undă de evlavie în care e decelabilă și comprehensiunea reală și înnobilitoarea compasiune. Astfel autorul dă o replică indirectă, dar etic eficientă, „diminuării conștiinței și mândriei naționale, îngrijorătorului declin al simțului onoarei, triumfului nonvalorilor, corupției inimaginabile, stricăciunilor de tot felul, hoției”, ce, în perspectiva d-sale, ne „sluțesc” prezentul. Nu constituie grațitudinea unul din instrumentele sufletești eficace în combaterea turpitudinilor menționate? C.D. Zeletin posedă darul de-a stabili reliefurile convenabile al unor condeieri de rang secund, fără a-i minimaliza dar și fără a-i exalta, așa cum se petrece habitual în exegeza de factură provincială, printr-o izbutită echilibrată ce-l ferește de lesnicioasele glisări fie într-o parte fie în alta. Despre Constantin Chioralia, a cărui figură puțin comunicativă am întrezărit-o și eu, odinioară, la Casa Scriitorilor, aflăm că era „un om de miez, înfiorat de brize mesianice atunci când își apăra arta sa”, care „trăia idei și era foarte cultivat”. Încadrarea sa într-o tipologie e mai relevantă decât cota la care l-ar putea situa istoria literaturii, în penumbra căreia se mistuie atâtea și atâtea tulburătoare destine ce n-au acces la grația literei gloriificate: „Trăia înalt, într-o perfectă asceză a liricii. Auzea poezia prin receptori extrem de adecvați, meniți să izoleze mesajul înecat în magma literaturizării. Citea enorm, aplecat pe cartea sau pe ultima revistă literară cu râvna căutătorilor de aur în viiturile presupuse de năvășa producție literară... Poezia trebuia să fie o emanație echilibrată între har și elaborare, animată de zvâcnetul ideii; în acest sens, nu îngăduia să vadă măiestria artistică lăsată în izbeliștea dicteului subconștient. Vitupera produsul amorf care, în numele modernității, se dă drept artă”. În

rândurile din urmă aflăm o aderență a evocatorului la pilda antecesorului d-sale, prin ființa amândurora trecând unda cristalină a aspirației spre clasicism. Sub egida unei analoage propensiuni este așezat și Grigore Sălceanu, bardul constănțean care „a slujit ceea ce sensibilitatea umană a hotărât că sunt frumusețea și arta, ținându-se într-o fermă rezervă față de marea agitată a experimentalismului, mai mult sau mai puțin hazardat, al secolului ce se apropia de încheiere”. Un alt poet împărtășește cu C.D. Zeletin profesia medicală. Vintilă Ciocâlțeu e meritoriu grație unui limbaj echilibrat și limpid ce susține o producție „proaspătă, cu un umor fin și ironic, mișcată mai mult decât tulburată de marile întrebări ale existenței. Nici nu se poate ca ici-colo să nu fie și aforistică”.

Un capitol substanțial al florilegiului memorialistic pe care ni-l oferă C.D. Zeletin e cel ce înmănunchează câteva figuri de prim plan ale literelor românești. Trecerea spre altitudinile superioare nu se face brusc, neexistând un spațiu alb între cei cu o soartă estetică mai modestă și cei ce-au strălucit prin operă și prezență socială, întrucât în primul caz nu s-a recurs la o disprețuitoare condescendență iar în cel de-al doilea nu se ivesc ditirambii unei predări necondiționate. Indivizii și împrejurările ce-i antrenează sunt scăldați în atmosfera firescului. Neîndoios jucând rolul de magistru al memorialistului, Tudor Vianu constituie nu doar întruparea armoniei erudit-clasicizante, a chietudinii ce emana din mintea-i elevat cugetătoare, ci și un „om secret”, care disimula sub fațada apolinică frământări am zice dionisiace: „Amintirea lui vine totdeauna de sus. Coboară cu puterea unei liniști binefăcătoare pentru sufletul frământat, pentru mintea care cugetă, pentru firea aflată sub semnul armoniei dintre sine și lume, pentru caracterul ce-și găsește reazem în onoare. Suflet nobil, avea un spirit mult mai sagace și mai viu decât arăta. Orchestrarea vieții din afară i se săvârșea sub bagheta vieții lăuntrice. Trăia în cultul ei, oarecum tainic. Melancolic fără a fi aton, melancoliile lui nu exprimau atât suma sensibilităților, cât curenții din adânc ai sufletului”. O paralelă între T. Vianu și G. Călinescu dezvăluie că „acești doi corifei” nu numai că nu prezentau asemănări, „dar erau și extrapolați, întâi de toate prin fire: Vianu iezec de munte,

Călinescu râu despletit în cascade. Vianu dispunea de suveranitatea ideii, Călinescu de cutezanța ei. Vianu avea un ușor recul față de prezent, Călinescu se repezea în prezent...”. Printre rânduri, cu o confidențială finețe, e introdusă expresia preferinței pentru cel dintâi. Declarându-se „admirator” al operei călinesciene, C. D. Zeletin se vedea nevoit a-și diminua un asemenea simțământ prin impresia deconcertantă pe care i-a lăsat-o omul, histrionic, înclinat spre manifestări total imprevizibile, generatoare de stupefacție. Cu mijloace câteodată strigător inadecvate, G. Călinescu se voia un artist absolut, sfidând riscant minimele convenții: „Treceam într-o seară de primăvară, prin fața casei lui din Floreasca. Ferestrele erau larg deschise, aproape ostentativ deschise și prin ele am asistat la un spectacol halucinant. Călinescu dansa prin odaia îngustă cu un scaun în brațe. Acum se precipita în piruete supradozate, acum strângea obiectul de lemn la piept, protejându-și tandru partenera imaginară”. Nesatisfăcut de simulacrul dansului cu o parteneră inanimată, Divinul o părăsi la un moment dat, plasând-o pe divan, „luă vioara și începu să cânte *Plaisirs d’amour* de Martini, cu expresia unei fericiri dureroase, însoțită de o grandilocvență tragicomică a mâinii drepte, posesoare a arcușului. Ochii îi străluceau ca doi cărbuni, încântați de scârțâiala ce-i părea, cu siguranță, sublimă, iar părul i se zburlise ca la electrocuțați”. Clasicizantul și el până la un punct autor al *Bietului Ioanide* își asuma astfel un mimetism romantic care lua, involuntar, turnura absurdului care-i repugna.

Nu mai puțin interesantă este efigia lui Edgar Papu, un fantast sub crusta unei ordini, a unei pedanterii de savant abstras, căci „în adâncurile gândirii lui, hazardul deținea o logică știută numai de filosof și nemărturisită”. „Altarul secret” al acestui umanist de amplă știință îl constituia „enigma” ce-i îngăduia a se recunoaște, nu fără o doză de sofisticată credulitate, în ipostaza unui „descoperitor”. Sau, cum afirmă memorialistul, cu un cuceritor elan metaforizant: „Aceasta se petrecea în unele discuții filosofice aproape după fiecare observație sau aserțiune. Semăna unui Hermes cu aripioare la maleole, ca să zboare mai repede la tabernaculul din Olimp. De altfel, era ușor ca o pană, *multifrons* ca

însuși Hermes și arăta veghea heruvimului cu o mie de ochi”. Protocronismul n-ar fi semnat decât una din acele „descoperiri” ale entuziastului savant, care a emis în contul conceptului cu pricina un șir de teorii ce, „multiplicate ulterior, au fecundat gustul amatorismului pentru aproximație, coincidență și seducție prin lucrurile vagi, percepute ca enigmatice, stimulând fuga de exactitate și lipsa interesului pentru validarea ipotezelor prin probe”. Evident, aci e o caracterizare domptată a unui flagel ideologic pe care Edgar Papu l-a declanșat ca pe o stihie, aidoma unui ucenic vrăjitor. Întrucât se impune impresia că în fizionomia sa lăuntrică se îmbinau și se dezbinau periodic rigoarea cărturarului suprasaturat de condiția sa și imboldul unui „căutător de absolut”, care, în dizertațiile sale, „zbură, plutea” precum o energie ce anihilase ponderabilul, „imagine umană a levitației”. Un joc al contrariilor care putea deveni primejdios. Și chiar a devenit foarte primejdios în aventura protocronismului, de a cărui eroare nu l-am putea exonera pe cel socotit în genere drept părinte al său. Căci ar însemna să subapreciem grav inteligența intelectualului de marcă ce se lăsa publicat, elogiât, premiat de național-ceaușiștii cei mai virulenți de la *Luceafărul* și *Săptămâna*...

Prin portretele d-sale de o densă substanță, neconstrângătoare însă prin afirmații casante ori prin tușe pamfletare, ci mai totdeauna cumpătate, senine în duhul clasicității ce-l distinge, C. D. Zeletin își probează iarăși magnanimitatea, lăsând loc unor noi nuanțe, tâlcuri, interpretări. O mai largă recunoaștere ce o merită cu prisosință e zădărnicită de umoarea oțioasă a unora dintre criticii noștri, nedispuși a recunoaște pluralitatea meritelor egale ale uneia și aceleiași personalități, în situația, cum e cea a cazului în speță, a unui om de știință care e și scriitor, sau a unui critic care e și poet ori (și) romancier.

Acolada, II, 15, p. 3, decembrie 2008.

Prof. univ. dr. Veturia DIMOFTACHE
Universitatea Națională de Muzică, București,
Catedra de teorie a muzicii.

C. D. ZELETIN, *EL DISCRETO*

Personalitate fascinantă a culturii românești, și nu numai, C. D. Zeletin, asemeni lui Pius Servien, Ion Barbu sau V. Voiculescu, este intelectualul cu dublă formație. Poet, eseist, traducător cu premii la Edinburgh, Monselice și Frankfurt, este totodată profesor universitar de biofizică la Facultatea de Medicină a U.M.F. „Carol Davila” din București, cu prelegeri de neuitat și cercetări excepționale, situate de profesorul român George Emil Palade, întâiul român laureat al Premiului Nobel, la aceeași înălțime cu marile sale izbânzi literare, *Călătorie spre transparență*, *Andaluzia*, *Sonetul italian în Evul mediu și Renaștere*, traduceri din Baudelaire, Mallarmé, Verlaine, Rimbaud, Valéry, volumele de eseuri *Respiro în amonte*, *Gaură-n cer*, recentul *Distinguo* ș.a.

L-aș compara cu modelul uman „el discreto”, gânditor foarte cultivat, iubitor de singurătate, discretul care gândește și privește adânc, model postulat de Baldasar Gracián.

Cartea sa, putem spune celebră, *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă*^{*)}, care s-a bucurat de cronici entuziaste – Viorel Cosma, Francisc László, Gheorghe Grigurcu, Adriana Bittel, Barbu Cioculescu, Sorin Lavric, Victor Eskenasy (Praga) etc. –, deja epuizată, autorul pregătind ediția a II-a, se deschide ca un palat în toată splendoarea lui, cu sute de camere, cu oglinzi și candelabre strălucitoare.

^{*)} *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă*, de C. D. Zeletin, Editura Vitruviu, București, 2008, 849 pagini.

Cele 28 de capitole ale cărții, perfect unitare, se pot citi în ordinea dorită de cititor; de exemplu: *George Enescu. Prima vicemamă o principesă, a doua vicemamă o regină* (23), *Ateneul Român* (19), *Două artiste „princesse Bibesco”*: *Elena și Martha* (21).

Dincolo de informații, documente, de erudiția intimidantă a autorului, paginile de istorie a României, Moldovei, Bârladului natal sunt scrise, cum ar spune Vasile Pârvan, în ritm solemn de epopee, consonant cu sensibilitatea sa artistică. Sunt evocate generațiile anilor 1848, 1859, 1877, marii patrioți Alexandru Ioan Cuza, Mihail Kogălniceanu, Nicolae Bălcescu, Costache Negri, Ion Ghica, Manolache Kostaki Epureanu, Vasile Alecsandri. Ultimii trei au refuzat tronul țării pentru a o sluji, cu smerenie, fiecare în felul său.

C. D. Zeletin prezintă familii ilustre domnitoare (Brâncoveanu, Bibescu, Cantacuzino, Mavrocordat) și familiile unor mari boieri cu odrasle școlite la Viena, Heidelberg, Berlin, Paris, Bologna, exponenți ai aristocrației românești, care n-ar fi existat, după ideile fluturate de mulți „cântăreți” ai regimului comunist; în opinia lor, țărani alcătuiau singura aristocrație românească, dar a căror clasă o distrugeau. Cu siguranță, sătenii români creștini, cuviincioși, toleranți și harnici, care preferau să moară decât să-și lase pământurile (vezi Mircea Eliade), compun o altfel de aristocrație, dar nu singura.

Istoria muzical-artistică a României din secolul XIX și prima jumătate a secolului XX se îmbogățește prin cartea lui C. D. Zeletin cu noi date despre compozitori, interpreți și evenimente artistice pe care le comentează pe larg, ca, de pildă, celebrul turneu al lui Franz Liszt în cele trei țări române. Compozitorul genial și „cel dintâi pianist din lume” a fost găzduit la Ghergani în conacul lui Ion Ghica, la București în casele de pe Podul Mogoșoaiei ale Cleopatrei Trubețkoi născută Ghica, la Iași a fost oaspetele vistiernicului Alecu Balș și al lui Costache Negri, iar în casele poetului Vasile Alecsandri, unde l-a întâlnit pe Barbu Lăutaru, a avut revelația splendorii muzicii românești, urmarea fiind compunerea unei *Rapsodii române*, descoperită abia în 1931.

Pe acest fundal generos se proiectează figura scilpitoare a pianistei principese Elena Bibescu, asemeni unui desen fin, iradiant, situat în mijlocul unui covor imens, țesut cu mii de fire.

Fiica boierului Manolache Kostaki Epureanu, coborâtor dintr-o familie istorică a Moldovei, președintele Adunării Constituante în fața căreia domnitorul Carol a depus la venirea în țară jurământul de credință, Elena Bibescu a studiat la Viena cu Anton Rubinstein, compozitor, profesor și unul dintre cei mai mari pianiști din toate timpurile.

Debutul ei a avut loc la Teatrul cel Mare din București, cu un „Concert în folosul săracilor”, prezența Domnitorului Carol și a Elisabetei Doamna sporind prestigiul evenimentului. Era debutul unei viitoare artiste a pianului care vreme de trei decenii „va ilustra la superlativ numele României în Franța”, notează autorul. C. D. Zeletin consemnează concertele pianistei, în majoritate de binefacere, la București, Paris, Londra etc., artiștii cu care a cântat sau pe care i-a acompaniat (Vincent d'Indy, Fauré, Saint-Saëns, George Enescu, Jacques Thibaud și mulți alții), programul concertelor, publicul spectator, cronicile (toate elogioase), chiar și vestimentația interpretei.

Prezentarea saloanelor muzicale din România (cum sunt cele ale Alexandrinei Ghica, Mariei Cantacuzino, Elenei Oteteleşanu, Anei Lahovary, Elenei Miller-Verghi, dominate de cel al reginei poete Carmen Sylva), a saloanelor artistice ale unor legații românești de peste hotare (la Berlin, Viena, Bruxelles, Constantinopole), precum și a celor pariziene, unele aflate într-o elegantă concurență cu cel al principesei pianiste (cele ale principesei Ralu Brâncoveanu ori Annei de Noailles de pildă), constituie o noutate în muzicologia românească.

Căsătorită cu prințul Alexandru Bibescu, fiul cel mai mic al domnitorului Țării Românești Gh. D. Bibescu, Elena Kostaki Epureanu, inteligentă, talentată, generoasă, cultivată (vorbea șase limbi și scria poezii în limbile franceză, germană, engleză și italiană), a întreținut la Paris, vreme de peste un sfert de veac, unul dintre cele mai ilustre saloane artistice, în care se întâlneau marii artiști ai lumii (Saint-Saëns, Fauré, Massenet, Vincent d'Indy,

Gounod, Delibes, Maeterlinck, Paderewsky – mare pianist, iar mai târziu ministru), onorat de prezența lui Franz Liszt sau Richard Wagner.

C. D. Zeletin lansează idei ignorate deopotrivă de muzicologia română și cea franceză, cum sunt, de pildă, influența principesei Elena Bibescu asupra modelării lui Claude Debussy, asemeni baroanei von Meck (sprijinitoarea și inspiratoarea lui Ceaikovski) sau rolul providențial al principesei pianiste în realizarea la Paris a primei audiții a *Poemei române* op. 1 a compozitorului George Enescu (în vârstă de numai 16 ani), ea fiind cel dintâi spirit disociativ care a separat din mănunchiul lui de însușiri excepționale ceea ce este etern: creația.

Printr-o imensă documentare în biblioteci și arhive românești și străine, în fonduri particulare din Franța, Anglia și S.U.A., C. D. Zeletin a recompus o epocă plină de evenimente excepționale în istoria României și o personalitate artistică de anvergură europeană până astăzi aproape complet uitată. Biroul de lucru al lui C. D. Zeletin este plin cu mii de fișe, extrase din presă, cărți, albume, partituri muzicale, corespondență purtată pentru obținerea de informații, documente, unele inedite sau mai puțin cunoscute, cum sunt de pildă scrisorile lui Marcel Proust (autorul romanului *În căutarea timpului pierdut*) adresate fiului artei, prințul Anton Bibescu; arată ca un șantier asemănător celui al lui Camil Petrescu în vremea scrierii romanului *Un om între oameni*.

Despre cartea *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă*, subintitulată simplu *Cronică*, s-a scris și se va mai scrie cu multe superlative. Citind-o, ai sentimentul de încântare, de „meraviglia”, ca să împrumut un termen tot din vremuri apuse.

C. D. Zeletin nu este numai medic, profesor universitar, poet și eseist, este și un mare meloman, cu interpretări spectaculoase ale muzicilor pe care le ascultă și cu o foarte frumoasă voce de tenor; intenționa să urmeze Conservatorul, înainte de medicină.

Muzica, XIX, 4, pp. 158-160, oct.-dec. 2008.

PRINCIPESA ELENA BIBESCU, SAU CÂNTECUL DE LEBĂDĂ
AL UNEI PIANISTE

O lucrare monografică de complexitatea celei de față ia naștere greu, după eforturi îndelungate și scrupuloase documentări. *Principesa Elena Bibescu – marea pianistă* (Ed. Vitruviu, București, 2007) demonstrează cu prisosință profunzimea și eleganța stilului, ținuta academică a abordării, care l-au recomandat întotdeauna pe dl. C. D. Zeletin.

Îmbinând rigurozitatea științifică a unui istoric cu talentul scriitoricesc de necontestat, autorul creează fără discuție o capodoperă ce se dorește, înainte de orice, un gest recuperator față de personalitatea, controversată și marcantă deopotrivă, a Elenei Bibescu. De altfel, dl. C. D. Zeletin în *Mărturisire* (v. op. cit. p. 11-12) afirmă: „Cartea aceasta e o operă de evlavie față de amintirea unei mari artiste de altădată, virtuoz al pianului, iubitoare a neamului ei. Arta i s-a risipit pentru totdeauna în eter, pe atunci tehnicile discografice aflându-se abia la începutul lor... Ideea cercetării vieții ei scurte, strălucitoare și tragice mi-a încolțit încă din episodul bârlădean al adolescenței mele. Era un legământ îndeplinit însă, după cum se vede, mult mai târziu. (...) Sper ca această carte să trezească amintirea unei artiste care a străbătut cerul vieții ca un fulger: nu l-a înregistrat argintul prea multor pelicule, acul niciunui fonograf, penița niciunei sânguințe erudite. A rămas o abstracție”.

Acum, însă, dl. C. D. Zeletin face acest act de justiție culturală cu erudiție, pentru că după cum se știe, D-Sa este deopotrivă un om de o cultură fără reproș, dar și un om de știință cunoscut cititorilor revistei noastre, desigur, prin calitățile multiple: poet, prozator, istoriograf, traducător din poezia italiană și franceză, medic și profesor universitar de biofizică la Facultatea de

Medicină a U.M.F. „Carol Davila” – București, membru al Uniunii Scriitorilor din anul 1967, membru al Academiei de Științe Medicale și președinte al Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România. Autor al unui număr de 40 de volume de literatură, se impune și ca prim traducător al poeziilor lui Michelangelo Buonarroti și al ediției integrale a *Florilor Răului* de Ch. Baudelaire. În fața acestei prodigioase activități scriitoricești, aprecierile marilor critici nu au întârziat să apară, D-Sa beneficiind de considerația unor *spirite elevate* ale culturii noastre, cum ar fi Tudor Vianu, Perpessicius, Alexandru Philippide, Șt. Aug. Doinaș ș.a. – care, pe bună dreptate, i-au recunoscut valoarea.

Principesa Elena Bibescu, marea pianistă este o carte grea și la propriu și la figurat. În cele aproape nouă sute de pagini se așază metodic istoria și cultura, astfel încât cititorul poate descoperi ca pe un palimpsest evenimente tulburătoare extrem de puțin cunoscute chiar și de către cei care îndrăgesc istoria regalității... Cele douăzeci și opt de capitole ample sunt abundente în detalii biografice, completate de un set de ilustrații inedite, indexate după criterii obiective. Ba mai mult, prezența unui arbore genealogic, având ca punct de plecare ramura genealogică Dimitrie Bibescu – soțul Ecaterinei Văcărescu și căruia îi urmează Gh. D. Bibescu – Domnitor al Țării Românești între anii 1842-1848, pentru ca prin complicate dar savuroase explicații să ajungem la viața Elenei Bibescu, descrisă din unghiuri inedite și cu patos scriitoricesc justificat – toate aceste detalii făcând lumină în contextele întretăiate ale istoriei diplomației și culturii epocii.

Ca o remarcă asupra stilului, mi se pare o adevărată artă modul în care dl. Zeletin urmărește, într-un demers de o impecabilă logică, povestea unui destin dramatic, iar cei care vor să afle cu adevărat substraturile de culise sau felul în care un context sau altul schimbă viața principesei Elena Bibescu trebuie obligatoriu să parcurgă ei înșiși meandrele aproape epopeice ale cărții.

Consider că nici un critic nu ar putea sintetiza, fără să mutileze în cele câteva coloane de articol, un studiu de asemenea complexitate. Poate doar o cronică-foileton ar fi fost mai potrivită.

Saloanele artistice ale Elenei Bibescu reprezintă – cred eu – cadrul perfect surprins viabil de autor: „Urmam într-un anume fel Franței, unde viața operei nu era perfect decupată de petrecerile ordinare. (...) Însăși eleganța mediului are valoarea unei măști ce ascunde realul. Într-un astfel de loc, identitatea se estompează ori dispare, miza fiind pervertirea, nu limpezirea ei... Este exact situația inversă salonului artistic de genul celui al principesei Elena Bibescu. Într-un salon artistic nu numai că toată lumea se cunoaște, dar criteriul prezenței cuiva stă în invitația expresă, nicidecum în identitatea disimulată. Selecția pe criterii exprimă opusul amestecului. (...) Marcel Proust însuși frecventa salonul principesei Elena Bibescu, animat în secret de dorința cunoașterii sedimentărilor aristocrației, necesară urzirilor câte le presupune construcția romanescă... (...) Salonul artistic mijlocește o comuniune în registrul alpin al sufletelor, pe care sala de spectacol n-o îngăduie... La Paris și în acei ani, o prințesă pianistă nu se putea produce decât într-un salon artistic, de aceea el trebuia creat. (*op. cit.*, p. 282).

Recunoscându-mă copleșită de bogăția informației și chiar depășită de detaliile istorice, mă limitez la a reproduce câteva fraze pentru ca și cititorii noștri să-nțeleagă, atât cât se poate prin demersul de față, complexitatea evenimentelor: „serile artistice ale Elenei Bibescu erau frecventate și de alți scriitori: Jules Lemaître, Ernest Renan, Frédéric Mistral, René Doumic, Francis de Croisset, Hery Bernstein, Léon Blum, Colette (pe atunci Colette Willy după pseudonimul primului ei soț, Herni Gauthier Villars), Anna de Noailles, care îi era și nepoată etc. (...) Veneau și scriitori români, ca Vasile Alecsandri și Ion Ghica, prieteni ai lui Manolache Kostaki Epureanu, Grigore I. Ghyka, trimisul extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Paris, Costache Enescu, tatăl lui George Enescu, Dimitrie Pherekyde, coleg cu fiii amfitrioanei etc. Artiștii români se simțeau aici ca la ei acasă, scrie Hildegard Schmidt. Aveau și avantajul de a cunoaște scriitori, muzicieni și pictori parizieni. George Enescu – scrie în continuare cercetătoarea germană – locuia până în 1889 la Bibești. (...) Veneau pictori, sculptori, graficieni (...). Veneau diplomați și istorici: ducele

d'Aumale, general și istoric, fiu al lui Ludovic-Filip, legat de România și prin întâmplarea, povestită savuros de Radu Rosetti, de a fi fost salvat de dinții unui leu domesticit de către Iancu Docan, văr primar al lui Alexandru Ioan Cuza, ceea ce-l făcea pe domnitor, sceptic în privința veridicității unei astfel de relatări fantastice, să se prăpădească de răs și să-l poreclească pe temerarul salvator «Vărul Iancu Minciună» (cf. *op. cit.*, p. 298-299).

Surprinsă atent în varii ipostaze ale scurtei sale vieți, principesa Bibescu emană parcă solemnitate caldă, tandrețe măsurată, o frumusețe sufletească rară, probată și în situațiile delicate. Epistolele ei degajă acel aer protector și elegant, pe care nu-l aflăm decât la sufletele alese: „...voi mânca singură la amiază. Studiez la pian între orele 8 și 11. Astăzi o mărit pe micuța cordilieră, iar la orele 3 le aștept pe fetițele Gallé și multe alte vizite. Uitasem să vă spun că ieri la șase am primit vizita doamnei Greffulhe, care m-a rugat să-i organizez o seară muzicală, acasă la ea, cu ajutorul lui Saint-Saëns. A fost peste măsură de amabilă și mi-a spus că un program alcătuit de mine nu poate decât să aibă toate sufragiile!!!... Dumnezeu să vă ocrotească scumpii mei. Se vorbește că Muraviev are să-l înlocuiască pe Urusov. M-ar întrista profund.

Îmi storc biata minte, dar nu mai iese nimic ce ar putea să vă amuze. Nu trebuie să-mi storc, însă, și inima ca din ea să se reverse tandrețea. A voastră, soție și mamă, Elena” (*op. cit.*, p.303).

Studiul monografic se încheie într-o tonalitate gravă, cu moartea principesei Elena Bibescu și cu scrisorile lui Marcel Proust către fiii acesteia. Deși autorul păstrează un ton obiectiv, răzbate o nostalgie dincolo de rânduri.

Pentru iubitorii de istorie, pentru împătimitii culturii această carte reprezintă un model din toate punctele de vedere.

Ateneu, XLV, 11-12 (471-472), p. 4, noiembrie-decembrie 2008.

2009

C.D. ZELETIN

UN FEL METAFIZIC DE A FI MEDIC...

INTERVIU CU DL C. D. ZELETIN, PREȘEDINTELE SOCIETĂȚII MEDICILOR
SCRIITORI ȘI PUBLICIȘTI DIN ROMÂNIA

Convorbire cu doamna Alice Țuculescu

*Erudiția fără fantezie structurează
haosul fără să reveleze, fantezia
fără erudiție luminează haosul fără
a-l structura.*

C. D. Zeletin

– *După o îndelungată experiență a interviurilor cu dv., nu mai am dubii: vă sustrageți întrebărilor live. Vă sperie improvizația?*

– Nici vorbă!

În orice ins coexistă mai mulți oameni. Omul conversației din mine nu le ocolește, dimpotrivă, le cultivă fiindcă îi fac plăcere. Las la o parte faptul că răspunsul la întrebările *live* îl definesc. Pe de altă parte, oralitatea place și profesorului ce sunt. Scriitorului însă, nu! Exprimându-se optim prin lapidaritate, acesta e firesc să se teamă de agresiunea verbiajului și de lianele perfide ale perifrazei. Improvizația ascunde în ea riscul întâmplătorului, care nu-i același lucru cu inspirația. Faconda și perifrasticul nu iradiază nici o magie. A fi spontan nu înseamnă a fi și inspirat. Improvizația poate să fascineze, dar *nu să nimerescă* ceea ce e de nimerit. *Arta e nimerire*. Prin asta surprinde, prin asta trezește emoția artistică. Sunt ani de când am răspuns *live* întrebărilor lui Leo Butnaru, într-un interviu înregistrat pe bandă magnetică. La transcriere, m-am îngrozit! Spuneam poate lucruri interesante, dar băteam câmpii.

– *Din 1964, ați început să publicați – aproape ritmic – tomuri după tomuri, impresionante prin valoare, diversitatea genurilor*

literare și dimensiuni. Cum poate fi interpretată această frenezie a scrisului – în ultimul timp, pare chiar grabă – și care este liantul între cele 40 de cărți?

– Cine scrie chinuit nu scrie frenetic. Cerul învolburat al minții e străbătut de fulgere ce luminează prea tare și lasă după ele prea brutal bezna. Mă salvează însă memoria fulgerelor: în amintirea acelei lumini așezate, dacă se poate spune așa, remanente, văd cel mai bine. Privite în ansamblu, cărțile mele ar putea, într-adevăr, lăsa impresia de frenezie, fiindcă, deși foarte diferite una față de alta, intră în rezonanță, iar rezonanța într-un spațiu de-o asemenea largime presupune forță pentru a se realiza. Prin ce se leagă între ele? Prin faptul că izbutesc să mă reprezinte.

– *Sunt împletite, dle profesor, și prin noutatea adâncă a informației, prin farmecul stilului... Deceniile de trudă la Catedra de Biofizică a UMF „Carol Davila“ cred că le-ați perceput ca pe o frustrare, iar acum, eliberat de vechile constrângeri, v-ați dedicat pasiunii dv. de fond: literatura. Și... v-ați dezlănțuit...*

– Învățământul superior de Biofizică mi-a înfulecat anii cei mai vibranți. Totuși, în cele peste patru decenii am continuat să scriu, căutând să nu-mi distorsionez vocația. Anii mi i-a mâncat, într-adevăr, opresiunea comunistă cu ingerințele ei, la care n-am răspuns absolut deloc. Dar nici ea nu mi-a făcut vreun hatâr... Mă dezlănțui?... Doamne ferește! O fi poate numai o impresie dată de faptul că în ultimele 12 luni am publicat șase cărți: *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă; Distinguo; Sonetul italian în Evul mediu și în Renaștere; Al. Tzigara-Samurcaș, Lupta vieții unui octogenar*, volumele IV și V și o ediție liliput, ultraselectată, *G. Tutoveanu, Poezii*. Ele numai cât au apărut deodată, au fost însă elaborate timp de mulți ani. Două exemple: *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă* – care e o cercetare, nu o monografie – a fost elaborată pe parcursul a 27 de ani, fără să mai adaug *interessantissima* ei incubare în cămărilor psihicului și în subconștient. În ceea ce privește ultraselecția *Poeziilor* lui G. Tutoveanu, am operat-o vreme de aproximativ 50 de ani. Dacă-i de închipuit!...

– *Într-o lume obsedată mai curând de bani și de amuzamentul ieftin, cărei categorii de cititori vă mai puteți adresa?*

– Mă adresez celor asemănători și celor superiori mie. Nu fac operă de apostolat, ci o permanentă probă de fidelitate față de mine însumi. Stau cu ochii la piscuri și în această privință sunt ca iepurele: urc ușor și cobor greu...

– *...Păcat că nu aveți mai mulți tovarăși de drum. Bunăoară, medicii tineri mai fac, azi, parte din primul eșalon al elitei intelectuale?*

– Să încep cu *alfa* ca să ajung la *omega*... Atâta vreme cât există facultăți de medicină în care se intră fără concurs și în care oficiază profesori adunați cu arcanul; când, ajunși medici, foștii studenți eludează competiția deschisă ori joacă pe scena societății un calp libret de intelectual sau excelează în catapulta politică, la ce *omega* să mă aștept?!... Dacă, totuși, există – și sunt convins că există – acești tineri de prim eșalon au ei, oare, tăria morală de a rezista funcțiilor publice grație cărora mimează elitismul intelectual?! Între auxiliarele *a avea* și *a fi*, nu-l preferă ei pe cel dintâi?!...

– *Dincolo de această dilemă à la Sartre, nu cumva vă iluzionați că ar mai fi posibil, în zilele noastre, când specialitățile medicale s-au rafinat și diversificat atât de mult, o imersiune în alte domenii intelectuale de aceeași profunzime? Și dacă da, aceasta nu ar reprezenta mai curând excepția?*

– Nimic nu i-ar împiedica să exceleze în alte zone ale cunoașterii – de pildă, artistice, asemeni lui *Henri Mondor*, chirurg de clasă înaltă și comentator de același calibru al dificilului *Mallarmé*...

– *Aflându-mă odată într-un mediu de italieniști, profesorul Alexandru Balaci a evocat un episod în care dv. l-ați uluit prin rapiditatea clarificării unei probleme încurcate... Vă mai aduceți aminte?...*

– Da, deși de atunci sunt peste 30 de ani... Primesc într-o zi un telefon precipitat de la dl Ion Budescu, redactor la Radiodifuziune. Era interesat să afle cât mai repede cine a scris versul: *Ei dice cose, e voi dite parole*... „El spune lucruri, iar voi spuneți cuvinte.“...

Și, bănuind că aparține lui Dante, l-a întrebat pe Alexandru Balaci, care i-a spus: „Caută în *Infernul* comentat de mine; de-acolo trebuie să fie!“. Dl I. B. l-a căutat și nu l-a găsit. Revenind la profesor, Balaci i-a zis: „Întreabă-l atunci pe Zeletin!“. Ceea ce a și făcut, telefonându-mi: „Aveți o săptămână la dispoziție!“. Nu-i nevoie, i-am răspuns, vă spun pe loc. Nu-i din Dante. E un vers din poemul dedicat de *Francesco Berni* lui *Fra Sebastiano del Piombo* și-l privește pe *Michelangelo*. S-a întâmplat să știu. Îmi stătea în preocupări...

– *O paranteză nu numai pentru un erudit de anvergură, dar și pentru un maestro al digresiunilor savante... M-ar interesa întâmplarea, sau întâmplările care v-au îndreptat spre cultura italiană...*

– Primele elemente le deprinsesem singur la venerabilul liceu „Gh. Roșca Codreanu“ din Bârlad, unde, până în 1948, se preda această limbă. Reforma comunistă din acel an, operată de ministrul Gheorghe Vasilichi, a exclus brusc latina, greaca și italiana, impunând în locul lor limba rusă. Îmi aduc aminte cum elevii, adunați în somptuoasa aulă a liceului, au fost obligați să scandeze, printre altele, un distih scatoфонic: *Vasilichi să trăiască/Cu reforma școlărească!* Parcă o aud pe frumoasa profesoară de italiană, Cornelia Stegaru, pusă de pe o zi pe alta să predea franceza și româna în locul limbii italiene, scăpând la curs câte un italianism luminos, printre aburii nazonați ai francezei... În timpul facultății, cu tot blocajul pe care-l implică studiul serios al medicinei, mi-am găsit timp să iau, o perioadă scurtă, lecții particulare de italiană cu o frumoasă doamnă Constantin, care locuia în preajma Palatului. Deși cu părul cărunț, cred că mă cam îndrăgostisem de ea... Se întâmplase de altfel și la Bârlad, cu doamna Matilda Anagnoste. Îl suplinea în postul de bibliotecar pe fiul ei, colegul meu mai mare, viitorul reputat jurist Victor Anagnoste, din București... Spre sfârșitul facultății, am mai luat lecții cu doamna Davidescu, fiica ilustrului matematician de pe vremuri David Emmanuel, membru de onoare al Academiei Române... Dar lecțiile cele mai însuflețite, mai mult întâlniri artistice decât lecții, le-am luat de la doctorița Virginia Munteanu-

Cârnă, sora lui Pamfil Șeicaru, ființă ieșită din comun. Ea îmi cânta arii sprintare în italiană sau mă familiariza cu proverbe ritmate... Și așa deprindeam limba lui Dante, împreună cu prietena și colega mea Veronica Petrovici, pe atunci Constantinescu, astăzi chirurg și profesor de peste patru decenii la Köln, specialistă în chirurgia limfoamelor. Tot în timpul facultății, am adâncit dragostea pentru cultura italiană și datorită unchiului meu, Nicolae Brăescu, ființa desăvârșită a familiei, fost magistrat la Înalta Curte de Casație – dar, în tinerețe, tenor. A cântat în România cu prietenii lui, Gheorghe Folescu și G. Niculescu-Basu, dar și în Italia... Am tradus împreună „la două mâini“ – mai exact, la două minți, sau și mai exact, la două suflete – poezii italienești și franțuzești. Am făcut, în anii din urmă, cercetări de muzicologie în privința tinereții lui dedicate muzicii – le-am și publicat. Cu toate acestea, italiana rămâne o limbă pe care am învățat-o *da solo*. O limbă de laborator, căci o viață nu mi s-a permis de către autorități să merg în Italia, nicidecum să studiez acolo.

– *Un etern premiant recuperează rapid dezavantajul...*

– Nu am structură de premiant. Sunt pentru competiție, deși competiția nu mi-e simpatică... Am făcut școala primară cu mama, învățătoare în satul Burdusaci, fostul județ Tecuci, azi în județul Bacău. Mama era o femeie inteligentă, dreaptă și cu un calm de adâncimi. Colega ei de la școală, învățătoarea Virginia Popa, care îmi era și mătușă, avea, invers, o fire subiectivă și tumultuoasă. La absolvirea nu-știu-cărei clase, mama a dat premiul întâi colegului meu de bancă. Nu mie, nici fratelui meu, din aceeași clasă. Aveam și noi unul din premii, dar nu pe cel dintâi. Învățătoarea Virginia Popa, foc și pară, i-a făcut mamei reproșuri amare. La care mama a răspuns liniștit: „Să crească ei mari și să arate lumii că sunt de premiul întâi!“ Acasă însă, am surprins-o spunându-i tatei: „Mor că n-am copii ambițioși!“ Într-adevăr, nu știam, cum nu știu nici astăzi, ce-i ambiția... Înțelegeam perfect că un coleg mi-e superior, dar nu mă tulbura prea mult, ba, dimpotrivă, îl admiram. Mult mai târziu mi-am dat seama că nu parcurgeam linia dreaptă a înțelegerii cu viteza și concentrarea pe care și le dorea mama, genul trenurilor *mono-rail* japoneze; însă eu înaintam nu linear, ci în spațialitate,

ceea ce presupune o încetineală legitimă și o risipire proprie parcurgerii unei structuri și nu a unei linii. Așa am rămas până astăzi... În liceu n-am fost premiant, dar aici am făcut saltul intelectual și cărturăresc, chiar mai mult decât în facultatea ce avea să urmeze. La Medicină, din cei șase ani, am fost premiant în patru. Nu în anul întâi, fiindcă mă istovise concursul de admitere la patru facultăți, luat la toate – Planificare, Conservator, Mecanică, Medicină – și în anul șase, deoarece, devenind în anul 5 intern prin concurs, și având obligația de a lucra dimineața în clinică, nu puteam satisface perfect stagiile studentești, care mergeau înainte. Câțiva „profesori ai vremurilor noi“, ce nu fuseseră la timpul lor interni și erau îmbibați de resentimente față de forma de elitism care era internatul clinic, răspundeau absurd justificărilor mele: „Nu vreau să știu!“ – și-mi scădeau automat notele cu un punct sau două...

– *Ați fost întrebat adesea despre întâlnirile esențiale. În ce măsură v-au oferit acestea și modele?*

– Oameni-model am întâlnit, nu mi i-am luat însă de model. N-am imitat pe nimeni, n-am imitat nimic. Am vrut să imit un singur lucru: scrisul lui Mihail Sadoveanu, căruia i-am citit cu pasiune întreaga operă. Eram elev când, în Casa Națională „Stroe Belloescu“ din Bârlad, conservatorul pinacotecii, sculptorul Dimitrie Tarază, înjghebase chiar în muzeu o masă unde să-mi fac lecțiile, ca să nu mai urc până la gazdă, în cartierul Rai. A sprijinit-o de peretele pe care se aflau expuse, printre altele, portretul *Călugărul Nectarie* de Nicolae Grigorescu, reprezentându-l pe tatăl lui Vlahuță, în vârstă de 102 ani, retras la Mănăstirea Agapia, și un manuscris al lui Mihail Sadoveanu, pe care l-am identificat mai târziu în volumul *Oameni din lună*. Mi-a plăcut atât de mult, încât am vrut să scriu întocmai. Eșec total! Deși splendidă, era o horbotă mărunță... N-am izbutit – pesemne – fiindcă nu mi-e proprie micimea. A ieșit cu totul altceva, nici pe departe ceea ce vroiam. Cel care îl apăra pe Sadoveanu de intruziuni se ascundea chiar în mine însumi – probabil, ca să rămân numai la opera lui, cunoscută în întreaga ei vastitate...

– *Și despre marii dv. dascăli, nici un cuvânt?...*

– În anii studenției am avut profesori care puteau fi modele, dar mie nu mi-au fost. Fiecare dintre adevărații maeștri – și au fost totuși câțiva – excela printr-o *qualité maîtresse*. Tocmai de aceea nimic nu m-a împiedicat să admir, de pildă, virtuozitatea chirurgicală a profesorului Ion Juvara – mână de violoncelist! –, să admir intuiția clinică feroce a profesorului Ion Brukner (senior), să admir uluitoarea mașină de sănătate, cu fiabilitate maximă, care era, pentru profesorul de pediatrie Alfred Rusescu, spitalul – și lui i-am fost cel dintâi intern –, sau splendoarea cursurilor de semiologie ale profesorului C. C. Dimitriu ori a celor de fiziologie, ținute de conferențiarul G. Proca... Dar mai am de făcut o observație... Mi s-a mai pus problema modelelor, cu aluzii la mimetism. Cred că revenirea acestor întrebări pornește de la o falsă legătură ce se poate face între poezia tradusă și poezia mea proprie. Ele sunt lucruri separate. Merg în paralel, își pot împrumuta experiență sub forma măiestriei artistice, dar nu se determină reciproc. Nu putem spune că admirabila traducere din germană în franceză a baladei *Lenore* de Bürger, făcută de către Gérard de Nerval, a determinat în vreun fel excelenta poezie a lui Nerval însuși, *El Desdichado*, să zicem, după cum nu putem spune că aceeași baladă *Lenore*, în minunata traducere românească a lui Șt. O. Iosif, a hotărât în vreun fel apariția, iarăși să zicem, a capodoperei iosifiene *Doina*... *Se tânguiesc/Tălăngi pe căi*...

– „*Săgeata*“ și-a atins ținta... Poeziile dv., cu strălucirea lor filigranată, par rodul unui chin autoimpus. E ca și cum v-ați fi încercat puterile, excavând un munte...

– Poezia atârnă de harul celest. Iar harul de sus coboară când hotărăște el, nu când vreau eu! E un *feu follet*, o sondă în flăcări. Nimic nu se chinuiește, că n-are când! V-ar mira, poate, dar poeziile care m-au satisfăcut mai mult au fost cele ce-au țâșnit „gata făcute“ de cineva ascuns în mine. De pildă, următorul catren, care mă exprimă:

*Cum mă-nchid întru deschisul
sufletului alb culbec,
dincolo mă-aspiră-abisu-n
care trec și nu mai trec*

– a fost scris instantaneu. Transcris... Dictat... Am scris poezii și în somn. Câteva se află în volumul *Călătorie spre transparență*. Totuși, nu cred că nu ați spus un adevăr comunicându-mi impresia de chin... Aceasta decurge din lucrarea *măiestriei artistice* – care vine însă *ulterior* să cenzureze fluxul inspirației – or, măiestrie fără trudă nu există: în această stare complexă stau, deopotrivă, chinul și plăcerea. E un oximoron. Eu exalt lucrul pe manuscris...

– *Care este secretul remarcabilului dv. talent filologic, dovedit cu asupra de măsură și în tălmăcirea „Florilor Răului“? Vine, cumva, dintr-o vie antérieure, ca să apelez la o sintagmă baudelairiană?...*

– De ce n-ar veni, la urma urmei și întâi de toate, dintr-o altă viață?!... Sunt un om al rigorii, permanent călare pe punctul de vedere, stau strajă la răspântiile gândirii și pipăi prezizibilitatea. Nu gândesc linear, ci spațial. Trafic intens, nu glumă, dar în acest permanent *rush-hours* simt Ceea ce nu se vede, mă întâmpină Ceea ce nu întâlnesc și îmi scapă total de sub stăpânire Ceea ce stăpânește totul...

– *Definiți-vă, prin contrast, principalele bune însușiri și câteva metehne. Eu vă consider, de pildă, o natură pătimașă...*

– Despre bunele mele însușiri prefer să vorbească alții... Scăderile? Lenea, să zicem. Însă o lene bine ascunsă de către imperiul justificator al plăcerii. În spectacolul vieții, ea este disimulată de regizorul pe nume Anxietatea, ajutat de directorul de scenă Grija. Lenea mea e un spectacol paradoxal, fiindcă nu vizează prezența spectatorilor, ci absența lor... E o reprezentare invizibilă. Cum se confundă cu reveria, lenea nu-mi trezește conștiința vreunei vinovății. Dacă sunt o fire pătimașă?... Cam da! Mi-o reprim totuși cu ajutorul unui anume simț justițiar care, de altfel, mi-e antipatic...

– *Și cele peste cinci simțuri despre care (se șoptește) că le-ați avea în dotare?...*

– Mă măguliți... De unul însă sunt sigur: bunul-simț. Vă dați seama că vorbesc de *cuviință*, formă supremă de respect al semenului. Ca scriitor, cuviința nu-mi îngăduie să ies în întâmpinarea lumii oricum, să-mi exhib hârjoanele considerându-le

grații. Binecuvântează naturalul, dar nu-l socotesc for de justificare a nesocotințelor câte pot curge din vârful peniței, a lenei de a mă controla ori a pornirilor exhibiționiste, care populează astăzi arta până la saturație.

– *Povestiți-mi un fapt de viață care v-a revelat o fațetă necunoscută a propriei personalități...*

– Îndeobște, în anii dibuirilor tale, un scriitor format te întâmpină ori cu lauda, ori cu hula, ori cu ignorarea. Mai greu cu descoperirea cheii tale; e obositor și cere noblețe sufletească...

...Aveam 13 ani în 1948 când, elev timid al Liceului „Gheorghe Roșca Codreanu“ din Bârlad, am îndrăznit o dată să iau parte și să citesc o poezie – probabil, slabă – la Cenaclul „A. Vlahuță“ ce se ținea la Casa Națională „Stroe Belloescu“. Invitatul de onoare – bătrânul poet George Tutoveanu, om din alte vremuri, distins, elegant ca Take Ionescu, dar nu la fel de elocvent, ci mult mai tăcut, probabil sub agresivitatea crescândă a comunismului triumfător. În dreapta lui, un magistrat scriitor, prietenul maestrului Tutoveanu, ridicându-se brusc în picioare după ce-am terminat de citit, și-a repezit tunetul apostrofei spre mine: „*Poezia e marmură de Carrara, elevule!*“. Am încremenit. Am murit.

...La ieșirea în stradă, sub conul de lumină al becului aprins peste care un salcâm legăna o creangă înflorită, maestrul Tutoveanu s-a apropiat de mine (de mine!?!), mi-a atins brațul și m-a întrebat blând: „Nu vrei să mă conduci până acasă? Vântul pare să aducă ploaia! Stau în Fundătura Bulevardului Epureanu!“.

A fost marea fericire a vieții mele... Înțelesese drama, îmi găsisese cheia și o întorsese cu atâta finețe, că au trebuit să treacă mulți ani până să-mi dau seama de resortul și de tâlcul dumnezeiesc al întâmplării. Ce fațetă necunoscută a ființei mele mi-a revelat acest episod, probabil fundamental?... Capacitatea de a fi și de a rămâne fidel în recunoștință, bazalt inebriabil. S-a așternut îndată și pentru totdeauna peste întreg acel moment reprobabil o frumusețe care n-a mai putut fi ștearsă de nimeni și de nimic.

– *La 18 ani, Giacomo Leopardi s-a convertit, trecând de la erudiție la frumosul în sine. Proiectul dv. a fost de la început al îngemănării. Din scriitura densă, precisă a documentului, cu*

tregeri de la o disciplină a cunoașterii la alta și conexiuni-surpriză într-o eflorescență barocă, plonjați în plină ficțiune. V-aș considera un erudit-ficționar...

– Eu n-am cunoscut convertirea: sunt așa cum am fost, parcurg același drum. Mă recunosc în sintagma dv. – „erudit ficționar“, dar dacă, în cele mai multe cazuri, ficțiunea stimulează erudiția, în cazul meu, *erudiția este bici pe fantezie*, venind cu orânduială în viața creatoare. De altfel, acesta cred că este și rostul cărturăriei. Erudiția fără fantezie structurează haosul fără să reveleze, fantezia fără erudiție luminează haosul fără a-l structura. Există în viața mea un subtil aer de încremenire buddhistă, mascată de mobilitatea intelectuală...

– *Perpessicius vă vedea un „poet original de mari perspective“, Tudor Vianu vă numea „poeta doctus“... Totuși, nu ați perseverat în a scrie versuri. De ce v-ați oprit? Este semnul vindecării de durerea de a fi singur?...*

București, strada M. Eminescu 122, 26 octombrie 1968.

*Doamna Alice Panaitescu Perpessicius,
acad. Dumitru Panaitescu Perpessicius și C. D. Zeletin.*

– Bacovia n-a scris mai mult... Nu m-am oprit din a scrie poezii și nici singur nu sunt. Nu înseamnă că dacă nu publici nu scrii. Și mai este un aspect: dv. vorbiți de poezia expresă, dar există și poezia din tot ce scrii: proză, eseu sau chiar... interviu! Știți foarte bine că în multe din convorbirile noastre, în special în cele telefonice, interlocutorul dv., care „gândea în basme“, vă vorbea spontan în poezii! Am început acum câțiva ani un lung memorial, intitulat *La arderea manuscriselor...*

– *Cum și când scrieți? Adunați fișe ori vă bazați mai mult pe memorie? Sunteți spontan sau elaborat? Trăiți greutatea începutului? Cum vă alegeți temele pentru cercetarea istorico-artistică? Scrisul vă este o corvoadă sau o plăcere?*

– Am și memorie, adun și fișe, dar mai mult din suspiciunile față de memorie. Nu apreciez prea mult ținerea de minte. Scriu greu. Nu pot scrie oricând. Cum sunt insomniac de felul meu și am o inversare a ritmului nictemeral, dispoziția maximă de lucru este seara, între 17 și 23, atunci când oamenii – oamenii sănătoși! – se bucură de plăcerile detentei consumate ori ale lasitudinii de după cină. În această parte a zilei mi-e sufletul deschis, mintea limpede, spiritul viu. Însă către miezul nopții, când lumea mi-e mai dragă și vibrez, de-odată aud o privighetoare în ureche: *Ioane, Ioane,/Toată lumea doarme!*... În general, sunt spontan, dar fac și refac textul primei redactări, așa că până la urmă nu știu ce prevalează, inspirația sau elaborarea. Lucrez foarte mult pe manuscris. N-am dat niciodată tiparului măcar o pagină scrisă dintr-o răsuflare. Am și căpătat un fel de teamă de a o face... Dacă trăiesc greutatea începutului? O trăiesc în mod cumplit! Foaia albă e o ghilotină, mai exact, așteptarea unei ghilotine. Cum îmi aleg temele de istoriografie? Simplu: nu le aleg potrivit vreunei logici de sistem, ci pur și simplu din simpatie ori afecțiune față de subiect. Să observați că toate cărțile mele de istoriografie sunt opere de evlavie. Cel mai greu de explicat rămâne faptul că scrisul îmi este o corvoadă, că îmi place acest supliciu și că mă aflu totuși în afara oricărui masochism!

– Nu înțeleg de ce v-ați focalizat cercetarea pe scriitori (aparent) minori sau pe personalități intrate demult într-un con de umbră...

– Am adus în prim-plan, într-adevăr, câțiva dintre artiștii scrisului glisați în uitare. Dar acesta nu a fost un demers valoric, ci unul moral. Am făcut-o fiindcă m-a durut brutalitatea loviturii pe care le-a dat-o timpul, ocultându-le valoarea mai mică sau mai mare ce-o aveau. Realitatea e că i-am iubit și le-am apărat valoarea artistică prin valorile biografiei, gândind *sainte-beuvian*. Dacă vreți, chiar creștinește. Nimeni nu mi-a dat ideea, nimeni nu m-a îndemnat s-o fac. Mă simt mai mult sau mai puțin aproape de acești artiști loviți de timp, dintr-un fel de solidaritate, în funcție de intensitatea și nedreptatea traumei. *E felul meu metafizic de a fi medic...*

– Mulți intelectuali subțiri vă receptează asemenea unei universități... „Universitatea Dada“. Ceea ce se datorează și neobișnuitei dv. *charisme*. Când deschideți gura, culoarea cenușie dispare. Iar casa de pe strada Barbu Delavrancea, chiar dacă rar frecventată, a devenit un fel de Mecca pentru junii medici scriitori. Vă știu un discret, m-ar interesa totuși câteva nume dintre cei care și-au găsit în dv. Magistrul...

– Frecventarea a fost, în timp, o cernere de la sine! Cel mai adesea ne întâlneam la Facultate sau la sediul Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România. Fiecare întâlnire a fost și este un simpozion în înțelesul elin al termenului. Am hotărât ca întrevederile să debuteze cu o rememorare scurtă a unui poet român, pe care o fac eu. Am început cu *Poezii Văcărești* și, după zeci și zeci de întâlniri, la ultima a venit rândul lui Radu Gyr. Se dezbate câte o temă de estetică, se citește, se critică. Nume?... Precis nedreptățesc pe cineva! Totuși: *Mircea Ciuhuță, Alexandru Petică, Iulia Moldoveanu, Răzvan Jugănar, Theodor Alexandru Voiosu, Smaranda Gliga...* Să nu-l uit însă pe excelentul *Alexandru Popescu Prahovara*, un pic mai în vârstă decât cei de deasupra, doctor în filozofie la Oxford, psihiatru în același oraș, autorul primei monografii consacrate lui Petre Țuțea în Occident.

– *Ați avut vreodată forța să-i spuneți vreunui aspirant la muze că-i lipsește chemarea?*

– Nu! Deși am și curaj, am și tărie morală, dar nu-mi place să rănesc...

– *De la înălțimea celor 74 de ani împliniți de curând, ce regretați că nu ați făcut în viață?*

– Nu sunt septuagenarul plin de regrete. Totuși, regret că n-am făcut mai mult bine, că nu mi-am cultivat înzestrarea muzicală și în acest sens îmi pare rău că nu m-am dăruit ascezei unui instrument muzical; regret că n-am muncit mai mult, ci am sporit câmpia uscată a pierderii de vreme și câte și mai câte... Și regret că n-am comunicat mai mult cu ființele pe care le-am iubit sau pe care le-am admirat. Dar sunt bucuros că-mi dau seama de ceea ce merită să fie regretat pe lumea asta. Regretul e bogăția pe care mi-o aduce pierderea...

– *În existența pământenilor, ce prețuiește cel mai mult?*

– *Iubirea, bunătatea și blândețea. Iar pedeapsa sufletească cea mai cumplită... Să fii credincios și să nu te poți ruga.*

Viața medicală, XXI, 22 (1012), p. 11, 27 mai 2009.
Acolada (Satu Mare), III, 9 (24), p. 6, septembrie 2009 și, *idem*, III, 10 (35), p.6-7, octombrie 2009.

PÂNĂ LA MICHELANGELO...

După moartea mamei (1978), tata a mai rămas la Burdusaci încă doi ani, singur în gospodărie, singur în grădinile lui, cu gândurile lui, dar nu singur în parohie. Oamenii îl înconjurau cu un respect care, în bună măsură, cobora din tradiția și familia lor, adică din bunic în tată și din tată în fiu, deoarece slujise altarul vreme de 50 de ani, cu o devoțiune, cu o corectitudine și cu o lipsă de ostentație exemplare. Lucra asupra sufletului oamenilor cu puterea de iradiere a modelului ce era, cu o economie de mijloace proprie forței spirituale și sufletelor scufundate în ele însele. Era anahoretul ce nu vorbește decât atunci când i se pun întrebări. Era, într-un fel, o insulă plutitoare ce oprise din forfota lor apele amestecate ale mulțimii din jur, limpezite o clipă ca să poată oglindi cerul. Suflet de înger în trup de atlet, puritate de copil în suflet trecut prin viață, putea fi, totuși, vulnerabil în lipsa mamei, heruvimul cu ochi mulți și cu o deșteptăciune care vedea mai bine ca tata bulboanele înainte să se producă, prevedea când și cum va scădea binele ori va spori răul. Tocmai de aceea, simțindu-și sfârșitul aproape, mama l-a sfătuit ca îndată ce ea va muri, el să plece din sat și să se mute la copii, dacă s-ar putea la mine, mama știind că eu îi semăn în multe privințe.

Dar tata a întârziat să-și părăsească satul natal timp de doi ani. Făcuse o artrită plantară de atâta umblat. O bătrână care văzuse urs și nu-i fusese frică s-a oferit să-i calce piciorul bolnav. Tata a primit, numai să nu se ducă de acasă la București, la băiatul care, pe deasupra, mai era și medic... Și-a făcut acolo, singur, injecții cu antibiotice, când a fost cazul.

Într-un târziu s-a hotărât să plece, dar luând cu el cinci stupi de albine, pe care i-a instalat în spatele relativ verde al casei mele, în speranța că Herăstrăul înflorit, care se află aproape, le va oferi nu

atât hrană cât ... obiect al muncii. După vreo câteva luni, i s-a făcut dor de Burdusaci și a plecat acasă pentru vreo zece zile. Cu trenul până la Bârlad, de acolo cu autobuzul până la stația din sat, iar din stație încă un kilometru pe jos până acasă. A stat o săptămână și s-a întors. L-am așteptat la Gara de Nord. M-a întâmpinat cu un zâmbet fericit, zâmbetul lui rar, care izbutea să-mi sincronizeze toate gândurile, toate temerile, toate grijile, dirijându-mi-le către o pace adâncă. Deodată, nu știu cum, mi-a venit să-l întreb:

– Tată, ai scos reșoul din priză?

Nici azi nu înțeleg cum mi s-a ivit întrebarea asta în gând.

Reșoul rămăsese pus pe o tablă iar tabla pe covor.

A privit undeva în sus, ca la o Stea Polară, apoi și-a coborât privirile în ochii mei, răspunzându-mi prompt:

– Într-adevăr, l-am uitat în priză... Mă întorc.

...Și bătrânul meu tată a cumpărat pe loc bilet de întoarcere, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, luând primul tren înapoi la Bârlad...

Mi s-a rupt inima...

Și astăzi, când scriu acestea, tot ruptă o simt...

...A stat la mine aproape zece ani. La un moment dat, a primit vizita tânărului preot care l-a succedat. Venise să-l vadă împreună cu cei doi copii. Ieșind la plimbare pe Șoseaua Kiseleff, a făcut de emoție un prim accident vascular cerebral. O schiță de paraliză facială, suficientă însă pentru a mă pune în gardă față de altele ce puteau să vină...

Al doilea accident a fost mai sever, luându-i siguranța mersului. Neurologul i-a recomandat să facă zilnic exerciții, punându-l să pășească peste cinci cărți înșirate pe parchet, la distanță de-o palmă una față de alta. Dar deși putea să meargă, un anume blocaj psihic îl împiedica. Atunci i-a sugerat să facă plimbări de o oră seara. Astfel parcurgeam aproape întreaga stradă Petofi de-alături, până la intersecția cu strada Ady Endre. Aici, pe dreapta, se află casa profesorului de arhitectură Ioan Traianescu, având deasupra ferestrelor medalioane: Michelangelo, Rafael, Ion Mincu, operă, probabil, a sculptorului I. Dimitriu-Bârlad. Primul în

sensul nostru de mers era Michelangelo, patronul plimbărilor noastre, dar și al unor preocupări literare ale mele.

– Tată, mergi până la Michelangelo ?

– Da! Mergem până la Michelangelo !

Astfel, celebrul antroponim deveni toponimul unor obligații medicale, dar și al încântării noastre.

Odată ne-am plimbat noaptea. La un moment dat s-a oprit căutând spre cer:

– Uite, acela-i Luceafărul !

Și așa cum altădată mă uluise cântând la vioară o fugă de Tartini fără ca eu să fi știut că posedă acest instrument, începu și de data aceasta să recite strofe întregi din *Luceafărul*, cu dulceață magică și sigur de sine:

*Căci unde-ajunge nu-i hotar,
Nici ochi spre a cunoaște,
Și vremea-ncearcă în zadar
Din goluri a se naște...*

Era fericit, eram fericit...

Dar într-o seară, amintindu-i că trebuie să ne plimbăm până la Michelangelo, a suspinat:

– Nu știu dacă pot chiar până la Michelangelo...

Am mers noi, pâș-pâș, mai luându-l cu vorba, mai prefăcându-mă că nu văd cum ne apropiem de casa Traianescu, poate-poate vom ajunge până la medalion. I-am recitat începutul unui catren din *Luceafărul*, lăsându-l pe el să spună mai departe:

Porni luceafărul. Creșteau...

Iar tata, oprindu-se ca să întârzie sosirea la Michelangelo, a completat:

*În cer a lui aripe,
Și căi de mii de ani treceau
În tot atâtea clipe...*

După aceasta, brusc :

– Nu mai pot merge !

Zadarnic am insistat. Nu mai putea, într-adevăr. Nu mai putea însă merge *înainte*. Ne-am întors. *Înapoi* a putut... Blocaj psihic, deblocare psihică. Din seara aceea a început sfârșitul, chiar dacă am continuat să ne plimbăm. În timp ce ducerea i se degrada duios de penibil, întoarcerea cunoștea o frenezie paradoxală, chiar puțin demonică. Prin mărunțul fapt omenesc al mersului pe jos, tata împărțăsea apocatastaza luceafărului: se întorceau amândoi de unde veniseră, însă luceafărul spre cer, iar tata spre pământ.

Ateneu, Bacău, XLVI, 6-7 (478-479), p. 12, iunie-iulie 2009.

ÎNTRE CADUCEU ȘI LIRĂ

Fragment

Dar fiindcă este un bun tehnician al trupului – și nu trebuie să ne îndoim că specialistul care știe cu adevărat ce se întâmplă pe dinlăuntru cu omul e medicul – cunoașterea pe care o are în privința piulițelor organismului devine un handicap în materie de creație. Cu alte cuvinte, când știi prea mult despre animalul din om, nu mai poți să ai iluzii în privința esenței lui. Îți pierzi naivitatea și puțința de idealizare, căpătând în schimb acea formă de cinism matur care echivalează cu stingerea vânei creatoare. Un medic, obișnuit să-și păstreze vigilența la treapta lucidității raționale, nu mai are înțelegere pentru laturile întunecoase ale talentului. Tot ce e tenebros și irațional îi repugnă, iar talentul cere un teren premorbid și tulbure. Vrem nu vrem, predispozițiile artistice nu-și ating apoteoza decât pe fundalul unei naturi patologice. În sine, ele nu sunt nici morbide și nici indemne, dar fără morbiditate ele devin sterile.

Iar medicul, deprins să restrângă totul la cauzalități intrinseci, e înclinat să reducă arta scrisului la tehnica lui. Pentru el, o scriere reușită cere acuratețe filologică și o bună proprietate a termenilor, când de fapt scrisul cere un duh interior care precede filologia și care, cel mai adesea, nu e deloc sănătos. Sau, mai pe șleau, creația cere scrânteală, indisciplină, dezordine interioară – exact stihiiile pe care medicul le respinge spontan. Adept al sănătății pe care a învățat să și-o întrețină în chip constant, medicul se privează astfel de catalizatorul talentului său, boala. Educat să lupte împotriva bolii, doctorul cu veleități scriitoricești își sterilizează predispozițiile literare. Nici un om sănătos nu simte nevoia să scrie, căci scrisul, în intimitatea lui, e echilibrarea unei descumpăniri, supapa

unei tensiuni, leacul unei răni. Păstrându-și trupul în parametrii sănătății standard, medicul nu mai are cum să fie creator: în condiții aseptice, germenele nici unei creații nu mai încolțește. Cum însă nimeni nu a descoperit încă patogenia talentului, schemele de dozare a resorturilor scriitoricești după rețete de sănătate nu pot avea efect. Scrisul nu e o chestiune teoretică decât pentru filologi.

Ce înseamnă asta? Că nu poți să fii medic și scriitor totodată. Ci doar prin alternanță și cu intermitență. Un medic, când scrie, își suspendă statutul de medic, lucrând împotriva condițiilor pe care se străduiește în restul timpului să și le păstreze: parametrii sănătății sale. Un medic care intră în pielea scriitorului își anulează luciditatea terapeutică. Din om de știință devine artist, transformare care, de la o anumită vârstă încolo, se face din ce în ce mai greu. De aceea e foarte anevoios ca cele două virtuți să coabiteze fără conflicte dramatice. Mai devreme sau mai târziu, ori scriitorul abdică, ori medicul se leapădă de profesia sa.

Numai așa îmi pot explica de ce, dintre atâția medici care s-au apucat de scris, foarte puțini au primit recunoașterea criticii de specialitate. Foarte puțini au reușit să-și păstreze talentul pe timp îndelungat. Un Papilian sau un Voiculescu în trecut, iar azi un C. D. Zeletin, un Răzvan Petrescu sau un Emil Brumaru – sunt cazuri rare. Talentul lor a fost și este pre-medical, iar marele lor merit este că au știut să-și țină pregătirea medicală departe de înzestrarea literară. Cum au reușit, numai ei știu.

România literară, XLI, 26, p. 6, 3 iulie 2009.

RUGUL ȘI EVADATELE DE SUB ESCORTĂ*

Se termina copilăria și intrasem bine în adolescență când, fără voie, am asistat la două autodafeuri, la pustiirea unor biblioteci prestigioase prin verificare politică și prin ardere. Acestea se petreceau demult, prin anii 1948-1949, când infiltrarea comunistă se desăvârșise, dar puterea ei ideologică era încă slabă.

În etimologia lui primară, autodafeul era o ceremonie de retractare a unei declarații de credință, urmată sau nu de osândire la arderea pe rug. Prin extindere, noțiunea desemnează orice acțiune care duce la distrugerea prin foc. Termenul a apărut în Portugalia (*auto de fé*), unde Inchiziția îi forța pe cei ce se abăteau de la credință să revină asupra ei, să abjure solemn. Numai că autodafeurile comunismului, departe de ceremonii și solemnități, nu se petreceau la lumina zilei, ci în umbră sau în penumbră, dacă nu de-a dreptul noaptea. Întunericul le ajuta să-și disimuleze identitatea și să nu stârnească psihoze care să se extindă și să se întoarcă asupra săvârșitorilor.

Înainte însă de aceste autodafeuri, fusesem martor la un preludiu al lor, în care nu era vizată expres cartea, ci o întregă ambianță cărturărească. Este vorba de casa natală, casa părinților mei din Burdusaci, fostul județ Tecuci, și de întoarcerea din refugiu, în octombrie 1944. Coborâți în gara Bârlad, l-am căutat pe Moș Neculai Popa, bârlădean originar din satul nostru, care avea căruță cu doi boi, rugându-l să ne ducă acasă. Parcă am fi cărat piatră de-a curmezișul celor cinci dealuri uriașe: cei 30 de kilometri au fost parcurși într-o după-amiază și o jumătate de noapte. Când am ajuns acasă, în creștetul bolții cerești un nour singuratic tocmai ouase o lună rotundă, care lumina totul, ca ziua.

* Din volumul în pregătire *Dada & Dada. Amintiri din copilărie*.

Frontul trecuse peste sat, cernându-se printr-o pădure și scurgându-se prin alta. Casa rămăsese numai cu bunicii, care, treziți în toiul nopții, păreau două faruri dezafectate. În ieremiadele emoționate ale întâmpinării, am auzit pentru întâia oară cuvântul *devastare*: rușii ne-au devastat, spuneau ei, bine că nu v-au omorât, răspundeam noi... De fapt, pe bunicul l-au întins jos, la un moment dat, ca să-l împuște, neputând să îndeplinească porunca „Davai zece ceas!” Aflând că e învățător, un soldat basarabean, învățător și el, l-a salvat...

Prima tatonare a dezastrului a făcut-o mama, ducându-se direct în prisacă. Stupii, răsturnați, striviți, eviscerați, maculau desăvârșirea de altădată a pajiștii de troscot. Numai sânge nu curgea din ei... Stană de piatră, mama a căzut în genunchi și a rostit *Tatăl nostru*.

Lăuntru casei reproducea în alt fel prăpădul din stupină. Pereții erau absolut goi, ferestrele fără perdele stăteau gata să urle, iar jos, jos pe dușumea, un strat gros de două laturi de palmă adunase în el un amestec solidificat de noroi, paie, nenumărate bucățele de traforaj, îmbrăcăminte sfâșiată, penele pernelor spintecate, miere de albine, scârnavii ale rușilor ghiftuiți, cioburile oglinzilor și ale porțelanurilor sfărâmate cu patul puștii și altele. O cloacă lățită a pângăririi, izbind cu imaginile pline de tâlc ale nedigerării. Surprindeau însă în acest compost nenumărate cărți, reviste, partituri, sfâșiate în liantul dezvățului orb. Am regăsit astfel fascicule ale cărții lui Friedrich Nietzsche, *Așa grăit-a Zarathustra*, ale lui Emil, sau despre educațiune de Jean-Jacques Rousseau, ale *Indienei* de George Sand, ale cărții lui Cezar Papacostea, *Banchetul și Phaidon de Platon*, cu o amplă și afectuoasă dedicație pentru Ștefan Zeletin, prietenul lui, etc. Nu mai spun de cărțuliile portocalii ale vechii colecții Biblioteca pentru toți și cele gri-bleu ale colecției Căminul, încremenite peste tot ca stolul de porumbei sub ploaia de alice. Apoi, reviste. Printre ele, *Convorbiri literare*, unele numere chiar din secolul celălalt, *Viața Românească*, *Lamura*, *Literatură și artă română*, *Revista matematică din Timișoara*, unde un frate de-al mamei, Dumitru Țărâlungă, propunea probleme, *Studii teologice* și alte reviste

bisericești. În zilele ce au urmat a trebuit să curățim totul cu sapa și lopata, până să ajungem la dușumelele vișinii... Gospodăria fusese făcută praf și pulbere, așa că distrugerea bibliotecii nu era una anume, ci făcuse parte din catastrofa generală; nimic nu scăpase.

Însă cel dintâi autodafe adevărat la care, elev de liceu, am asistat, mai târziu, a fost cel de la Casa Națională „Stroe Belloescu” din Bârlad, înălțată, dăruită și inaugurată în 1909 de către cel ce purta acest nume, profesor de matematică la renumitul Liceu Gheorghe Roșca Codreanu. De obârșie neam de oieri, dar inginer, absolvent al Institutului Politehnic din Gand, Belgia, filantrop de viziune mesianică, încredințat că mântuirea bietului nostru neam vine numai din învățătura de carte, Stroe Belloescu (1836-1912) ridicase câteva așezăminte numai din salariul lui de profesor. Avea să sfârșească schingiuit și omorât de hoții ce-l credeau bogat, dar care au rămas uluiți gășind pe colțul mesei urma cinei din ajun: o bucată de mămăligă și o ceapă zdrobită... Figură legendară în acest oraș moldav, care se recomandă din veac prin furoarea ctitoririi, Casa Națională a lui Stroe Belloescu avea biblioteci de valoare, un muzeu istoric și o pinacotecă. Între anii 1947 și 1952, custodele acesteia din urmă, sculptorul în lemn Dimitrie Tarază, meșter cu vechi convingeri social-democrate, dar nu comuniste, întărite în Canada și Franța, îl cultiva pe elevul codrenist ce eram și chiar îi așezase o masă unde să-și facă temele, ca să nu mai urce dealul până la gazdă. Pe peretele contra căruia sprijinise măsura atârnav trei exponate ce m-au impresionat profund: portretul *Călugărul Nectarie* de Nicolae Grigorescu, reprezentându-l pe tatăl scriitorului A. Vlahuță la vârsta de 102 ani, călugărit la Mănăstirea Agapia, culme a portretisticii lui Grigorescu, scrisoarea prin care A. Vlahuță dăruia, în momentele tragice ale Primului Război Mondial, acest tablou, și manuscrisul unei schițe de Mihail Sadoveanu pe care, ceva mai târziu, am găsit-o înglobată în volumul *Oameni din lună*.

Înfrângând o discreție de beton, Dimitrie Tarază a avut curajul să-mi vorbească despre Panait Istrati, în special despre evoluția convingerilor lui privitoare la comunism și la Uniunea Sovietică, fapt ce putea fi primejdios și chiar fatal pe atunci. Mi-a adus de

acasă textul lui Panait Istrati, *Afacerea Rusacov*, vorbindu-mi despre autor ca despre cel dintâi disident anticomunist, înaintea lui André Gide, pe care Occidentul avea să-l așeze, în mod eronat, înainte. I-am citit sub această egidă *Retour de l'URSS*, ce se afla în însăși Casa Națională, comentând episodul funeraliilor lui Maxim Gorki. I-am pus imediat în balanță pe cei doi scriitori apostafați și, firește, Panait Istrati a avut întâietatea, și diacronică și afectivă, pentru că l-am iubit, i-am căutat cărțile, ce aveau să fie arse, la biblioteca liceului, și i le-am citit pe toate, absolut pe toate, și pe cele în limba română și pe cele în limba franceză. Aș putea spune că mi-am perfecționat franceza pe cărțile lui Panait Istrati și pe ale lui Alphonse Daudet. Le-am citit cu furoarea adolescentului ce se zbătea în copil. Dada începea să fie și să nu fie înlocuit cu alt Dada, asemeni unei note muzicale, de pildă sol, care, deși poate fi reprodus într-un șir de octave, nu-și schimbă identitatea, rămânând tot sol. Morala mea însă pornise deja să-și potolească setea din alte izvoare, iar nevoia de frumusețe artistică să-i fie astâmpărată de alți munți și de alte câmpii.

Petrecându-mi ani buni ai adolescenței în nobilul locaș, a fost firesc să asist, în 1949 cred, la epurarea cărților și a colecțiilor de reviste din această bibliotecă bogată. Epurarea a decurs într-o atmosferă foarte supravegheată și glacială, dar cum eu eram socotit familiar al pinacotecii de-alături, însă de sub același acoperiș, nu mi s-au impus restricții, așa că vedeam mai tot ce se întâmplă. Supralicitând cele patru tomuri, cuprinzând numai titluri, intitulate *Publicații interzise*, activiști misterioși urcați pe scara dublă scoteau după voie cărțile din rafturi aruncându-le, cu o frivolitate care îmi dădea amețeli dureroase, în mijlocul sălii vaste. Pe măsură ce mormanul se înălța, alții veneau să le ia și să le depoziteze peste drum în casa Comunității israelite, care, prin emigrări, devenise disponibilă în parte. În zilele de relativă relaxare ce au urmat, a început jaful din odăile nu prea bine păzite.

– Ce bizarerie! îmi șoptea domnul Tarază. Mă simt oarecum de partea celor care au îndrăzneala să fure, fără să le fiu părtaș... Bietele cărți, au scăpat de sub escortă!

...Trecuseră poate cinci decenii, când am dat, într-o bibliotecă particulară din Capitală, peste câteva din aceste cărți mazilite și evadate, purtând sigiliul Casei Naționale „Stroe Belloescu”, ce se străvedea prin bronzul care îl pensulase. Una din ele: Costache Conachi, *Poezii, alcătuirii și tălmăcirii*, ediția din 1856. Alta: Voltaire, *Histoire de Charles XII*, 1731, cu modificări olografe în text, dar mai ales pe manșeta paginii. Mi-am adus pe loc aminte că Dimitrie Tarază mă persuadea că însemnările sunt ale lui Voltaire însuși și că volumul provenea de la o anume familie boierească din Tutova... Prin ce ar fi contravenit Costache Conachi și Voltaire ideologiei proletare?! Le smulgea din raft fie obediența ignoranță bolșevică, fie hoția sub acoperire politică, fie amândouă la un loc.

Tomurile cu autograf le păreau și mai primejdioase. Confereau impresia de viață și intimidau. În fața lor, instinctul malign li se activa și mai energetic. Erau semnături ale lui N. Iorga, Ioan Bogdan, A. Philippide, A.C. Cuza, Spiru Haret, Titu Maiorescu, V. Voiculescu, Nichifor Crainic, Ion Minulescu și chiar Mihail Sadoveanu, marea mea admirație, în grații politice pe acele vremuri.

...Și duse au fost. S-a vorbit de arderea lor, undeva pe șesul Bârladului, dincolo de moara lui Șaraga. Cele furate au rămas să-și trăiască viața într-o ambianță fatalmente limitată, deoarece, cum n-aveau să se mai întoarcă într-o bibliotecă publică, valoarea de circulație li s-a limitat sau chiar a devenit nulă. Evadatele de sub escortă vor mai fi trăind și astăzi, ceea ce-mi dă o oarecare liniște.

Al doilea autodafe s-a petrecut în aceeași perioadă și în aceleași condiții la biblioteca Liceului Gheorghe Roșca Codreanu. Mai mult substanțială decât bogată, ea sporise prin donații ale profesorilor și ale unor scriitori legați mai mult sau mai puțin de acest liceu prestigios, a cărui întemeiere fusese prevăzută în testamentul din 1837 al unui tânăr elevat boier tutovean, mort de tuberculoză la Viena... Eram un cititor asiduu, fascinat de colecția, cu unele știrbături, a *Convorbirilor literare*, ce dispunea de numere în care Eminescu publicase poezii, și, integrală, a *Vieții Românești*, sau de cărțile cu autograf ale lui Vasile Pârvan, Ionel Teodoreanu, Cezar Petrescu, Pamfil Șeicaru etc. Când bătrânul meu unchi din

București, Nicolae Brăescu, spirit cu o mare instruire artistică, mi-a cerut să învăț pe dinafară lungi crâmpoie din *L'Art poétique* a lui Boileau, am găsit îndată cartea în biblioteca propriului liceu. Eram atras, de asemenea, de doamna Matilda Anagnoste, bibliotecara, mama viitorului reputat jurist Victor Anagnoste, coleg mai mare decât mine. Totul era înalt în spiritul și în ființa ei. Cu părul cărunt, foarte frumoasă și elegantă, filtra printr-o distincție sensibilă vibrațiile aspre ale lumii de afară, încleștată pe viață și pe moarte, transmițându-mi-le în doze care să nu-mi tulbure plăpânda plasmă sufletească. Eram cititorul preferat, într-o vreme când nu se prea citea. Abia astăzi îmi dau seama că frumusețea ei, mai mult decât orice altceva, avea harul de a mă introduce subtil în frumusețile lumii artistice.

Dar iată că, într-o zi, Doamna Anagnoste îmi trimise răspuns să viu repede la bibliotecă.

– Din clipă în clipă stau să vină autorități speciale să epureze biblioteca și să ardă cărțile scoase!

Smulgând de-alături un vraf de reviste vechi, mi le puse în brațe așa cum apucă:

– Ia-le, du-te acasă cu ele și întoarce-te repede! Am să aleg câteva cărți până atunci!

Erau numere disparate din *Adevărul literar și artistic*, *Viața literară* (a lui Ion Valerian) și *Gazeta cărților* din anii '40, condusă de D. Munteanu-Râmnic. Deasupra, mi-a pus o carte mai grea: *Novele* de Ioan Slavici. Le păstrez și acum. Urmează să le duc la legătorie și apoi acolo de unde au plecat acum 60 de ani...

Cum gazda stătea sus, în cartierul Rai, dus-întorsul mi-a luat aproape o oră. M-am întors cât mai repede am putut dar, între timp, tovarășii sosiseră. Doamna Anagnoste stătea în mijlocul încăperii, încremenită ca nevasta lui Lot prefăcută în stâlp de sare: privise în față prăpădul, care mergea rapid, autoritățile speciale asociindu-și-i la grozăvie și pe doi elevi U.T.M.-iști, plini de râvnă revoluționară... Am părăsit repede biblioteca, nu fără să văd cum cei doi colegi cărau cu sârguință teacuri de tipărituri și de cărți în groapa de var din curte, de-alături de cișmea, unde le-au dat foc.

Speranța mi s-a aninat și de data aceasta de posibila evadare de sub escortă, mai ales că seara, proteguitoarea furilor, cobora suav și complice.

Cărțile, care de veacuri adună deopotrivă certitudini și ezități, în care ici și colo se cuibărește sublima îndoială, se cereau în grabă trecute prin filtru, iar nobilul rezid ce presă grila marxistă trebuia ars. Fermitatea ideologiei de partid descoperise Certitudinea în marxism-leninism. Minte, care – ca și fotonul – există numai în măsura în care se mișcă, nu mai avea de ce să alerge iar sufletul de ce să palpite. Sentința condamnării la încremenire a gândirii fusese executată. Dincolo de timp, Iluzia cea eternă își râdea de iluzionați.

Acolada, II, 9-10, p. 19, iunie-iulie 2008.

ÎNCEPUT DE DRUM

Cea dintâi revistă a scriitorilor medici, *Fântâna din Kos*, pornește astăzi spre lumea românească interesată de scrisul artistic al celor ce ostenesec în zona cea mai problematizată a vieții, sănătatea. Sănătatea veșnic primejduită. Fântâna din al cărei surplus îndreptat spre jgheab se grăbeau pelerinii plini de speranță să bea, cu gândul la vindecarea suferințelor de cele mai multe ori trupești, iată, vine astăzi încercând să aline ori să bucure cu metafora ei dorul de înălțare spirituală și de vibrație sufletească.

Medicina rămâne un sanctuar, o platformă Delfi, în care își dau întâlnire, cu ofranda lor, toate disciplinele cunoașterii, de la anatomie la informatică, de la fizică la psihologie, de la chirurgie la filozofie ș.a.m.d. Nu există știință ale cărei descoperiri să nu slujească, mai mult sau mai puțin direct, medicina. Medicul e un om cult, din acest motiv i se mai spune preferențial doctor. El oficiază, el săvârșește un cult, ca sacerdotul în insula Kos ori ca preotul în altar. Este deopotrivă o personalitate elaborată și însuflețită, care se recomandă prin cunoașterea rațională, de tip cartezian, dar și prin cunoașterea intuitivă, care stă la temelia artei. În medicul scriitor se împletesc, prin urmare, amândouă modalitățile creației artistice: elaborarea și inspirația, cărora le corespund măiestria artistică și suflul creator. Traversăm însă în zilele noastre un spațiu critic și deprimant. Niciodată celor de mai sus nu li s-au împotrivit, ca astăzi, făcătura și platitudinea, îndrăzneala fără teme și demersul fără ideal. Niciodată numele invenției nu a fost pângărit ca astăzi printr-un jalnic mimetism noțional. Sper ca tânărul scriitor medic să nu devină o victimă a dezechilibrului dintre aceste două entități care ar trebui să-l definească, iluzionându-se cu delabrarea a ceea ce se cuvine structurat ori cu dicteul anarhic, de natură să nu comunice nimic

minții ce ordonează și mai ales sufletul doritor de înălțare. Lucrarea lui artistică trebuie să consolideze echilibrarea a ceea ce se tulbură și să armonizeze ceea ce intră în dezordine. Poetul din el poate să-și spună:

*Deviza mea de căpătâi
E să-ndrept sufletul întâi...*

Aflat în poziție mult mai liberă față de realitatea care i se referă cât și față de inerțiile limbii, medicul artist alunecă mai ușor în esența lucrurilor. Arta lui nu condiționează nemijlocit actul medical, se poate însă răsfrânge de sus asupra lui, iluminându-l cu puterile, mai subtile și mai neatârinate de realități, ale esteticii, moralei și filozofiei.

Fără îndoială că fluidul inefabil al *Fântânii din Kos* se află în legătură cu întreaga cohortă a nourilor planetei și cu pânza freatică a lumii. Însă pentru noi românii are un tâlc aparte împletirea lui subterană cu efluviile carpatine. Exact ca în mitul nimfei Arethusa care, urmărită de Alpheus, a fost prefăcută de zeița ei protectoare într-un fir de apă ce s-a scurs în pământ, țâșnind apoi ca o surpriză în cu totul altă parte decât acolo unde se aștepta urmăritorul.

Fântâna din Kos, I, 1, p. 1-2, 2009. Prima revistă a Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România.

CENTRUL APOSTU DIN BACĂU, ACADEMIE A SPIRITULUI

Fericit orașul care se recomandă lumii prin numele unuia dintre cei mai importanți artiști ai Europei moderne, George Apostu! Alegerea denotației acestei nobile instituții putea să se oprească și la alte personalități de primă mărime ale spiritualității – Bacăul are, slavă Domnului, destule! –, însă în George Apostu, ca în nimeni altul, inspirația cobora foarte de sus, în timp ce rădăcinile urcau foarte din adânc, diacronic, din viața răzășimii risipite pe dealurile uriașe și prin văile cuprinzătoare ale Stănișeștilor, într-un tacit acord cu vatra, cu veacurile, iar cu vitregiile într-o armonie tragică. Apostu s-a ivit din necesitatea de a exprima această armonie sobră și fundamentală, în care fiecare înfățișare de artă, luată în considerație separat, pare un start al lumii. Evident, cu așa ceva nu se glumește, întrucât George Apostu a oficiat un ritual. Opera lui dispune de o simplitate complexă, de o bogăție sumară – *multa paucis* a strămoșilor noștri romani. Asemenea infimului nucleotid din macromolecula de ADN care conține informația de alcătuire a unor edificii moleculare gigante. Cu cât coborâm mai în adânc, descoperim faptul că profunzimea se exprimă prin puținătate. Verbală sau imagistică. La începutul lumii, spune *Scriptura*, a fost Cuvântul, nu cuvintele, ba chiar cunoaștem acest termen de mare încărcătură metonimică: – Fie! Și a fost...

George Apostu este.

Un centru de cultură internațional în Bacău conferă municipiului din apropierea confluenței Bistriței cu Siretul o vibrație europeană. O vibrație care nu se ivește din atributele materialității, cum ar fi, de pildă, randamentul. Căci prin randament se pronunță entități și parametri ai unei materialități măsurabile, se pronunță deci cantitatea. Centrul Apostu e animat de altceva, de vibrația

unei calități, calitatea fiind prin definiție necuantificabilă, e animat de spiritualitate. În zarea succesiunii tuturor epocilor, ceea ce a rămas a fost spiritualul. El este elementul etern, singurul care păstrează ștanța personalității creatoare a omului. Materialitatea, oricât de triumfătoare ar fi la un moment dat, e supusă erodării și evoluției spre ruină, ruină care trece și ea în neant.

Centrul „George Apostu” editează una dintre cele mai substanțiale, mai interesante și mai frumoase reviste din țara noastră, *Vitraliu*, în care cititorul întâlnește totdeauna nume prestigioase ale culturii românești și, nu de puține ori, texte importante prin originalitate sau inedit. Numerele speciale, consacrate unor fenomene culturale, dar mai ales unor mari personalități (Alecsandri, Pârvan, Enescu, Bacovia etc.) au valoarea unor fundamente de monografie și nu vor putea fi niciodată ocolite de exegeții în problemă.

...Dar peste toate acestea, există un aer propriu, o adiere proprie, un *non so che* care se găsește numai la Centrul „Apostu”... Ocrotiți inefabilul! Are nevoie de liniște pentru ca sensibilitatea omenească să-i poată surprinde sporul de miracol pe care-l aduce lumii, are nevoie de ocrotire ca să-și înalțe betonul păinjenişurilor. E o clipire a ochiului etern greu sesizabilă, e o undă sonoră a eternului pe care n-o percepe orice timpan și nu oricând.

Centrul Apostu din Bacău e o academie a spiritului. Străbătută de umbra lui Michelangelo, grădina lui – ca altădată Grădina lui Akademos – este situl optim al expozițiilor de sculptură în aer liber în care se va produce – dacă nu cumva se va fi și produs! – un nou Rodin... În fața șevaletului, tot în grădină, un tânăr pictor român care-mi părea leit Corot – și nici nu știu, la urma urmei, dacă nu era Corot însuși! – înșiruse o duzină de schițe tocmai luate din Codrii Buhociului, încercând să deslușească din ele și să treacă pe pânză paradoxul unei neguri în plină lumină... Prospectată de fantasma lui Socrate, aula cu vedere spre Bistrița îl va asculta pe un tânăr Henri Bergson român – dacă nu cumva l-a și ascultat: ia cercetați arhiva Centrului! De pe nu-știu-care podium m-au aruncat în cer exortațiile unui tânăr în care mi s-a părut că-l recunosc pe italianul Cola di Rienzo, venit din Evul mediu latin, căutându-l din

ochi, în auditoriu, pe Wagner ca să i se ofere de model și pe Alecsandri ca să-i inspire *Cântecul gintei latine*... Pe colțul lui de hârtie din podul palmei, în ultimul rând de scaune al stalului, un poet își nota, ca să nu-i scape, un vers; dacă nu era Eminescu, precis era ipostaza lui metempsihotică din zilele noastre. Nu trebuia decât să fie observat... Iar într-un dansator subtil ca o notă de flaut l-am întrezărit pe Nijinski și într-o balerină ca un fir de fum alb, pe Karsavina...

Unde? La Centrul „Apostu” de la Bacău!

Vitraliu. Periodic al Centrului Cultural Internațional „George Apostu”, Bacău, XVII, 1-2(32), p. 2, iunie 2009.

EVENIMENTELE ISTORICE NAȚIONALE ȘI POEZIA LUI
G. TUTOVEANU

În anul 1951, într-o după-amiază de mai, mă aflam acasă la G. Tutoveanu, în paradiziaca fundătură a Bulevardului Epureanu 41, Bârlad. Maestrul mi-a propus să urcăm spre zăpodia care termina la apus mirabila lui vie ce era în același timp și grădină. Cărarea largă era străjuită de-o parte și de alta de o bandă lată de peste doi metri înțelenită de împletitura din tuberculi a irișilor înfloriți, ce consumau infinitatea de nuanțe dintre mov și alb. Bătrânul care curăța uscăturile dintr-un piersic ni se alătură voios pentru câteva minute și, ca să-i facă o plăcere maestrului, sau poate și mie, începui să recite fără nici o introducere poezia *Stingher*, pe care poetul o scrisese cu cincizeci de ani în urmă:

*Rotunjoare foi de plop,
Scuturați-vă potop
Pe cărări bătătorite
Și de dânsa părăsite...*

Terminându-și scurtul recitativ, care mă deconcertă un pic, se întoarse respectuos reluându-și îndeletnicirea.

– E domnul Ilie, grădinarul! mă lămurii maestrul. Se pricepe la toate și-i om fin. Tatăl lui a fost preot.

Sus, ușoara adâncitură a platoului încă mai păstra apă la o oră după oprirea ploii. Largă cât încrucișarea drumurilor de țară, ea înlesnise ierbii să crească viguroasă și uniformă ca grâul pe câmp. Ne-am așezat pe o pitorească bancă din crăci de mestecăn pe care i-o trimisese de la munte, desfăcută, nu mai țin minte precis cine: ori Gh. T. Kirileanu de la Piatra Neamț, ori Artur Gorovei de la Fălticeni. O asamblase domnul Ilie, aedul enigmatic.

– Pluralul de la *mesteacăn* e *mesteacăni*, nu *mesteceni*, cuvânt urât!... Aici, pe iarba aceasta îi plăcea lui Cezar Petrescu să steie tolănit și să privească nourii cum curg. Eu rămâneam pe bancă, el în iarbă, la picioarele mele, el vorbea, vorbea, eu îl ascultam, îl ascultam! Ultima oară a venit cu Ando, fiul cel mic. Ando lucra în redacția *Curentului*, de unde l-a luat pe Cezar Petrescu să se odihnească trei zile la Bârlad.

Mă apropiam de terminarea liceului și, firește, eram preocupat de drumul pe care să-l aleg în viață. Fratele bunicii mele Natalia, moș Emil Palade, venit verile la Burdusaci, mă sfătuisese să mă prezint la concursul de la Facultatea de Medicină din București. Puneam mare preț pe sfatul lui. Îmi cunoștea preocupările literare. Ba încă și tradusesem împreună câteva poezii din lirica religioasă a lui Victor Hugo, însă îmi repeta apodictic: nu literele! Într-adevăr, nu exista facultate mai îndoctrinată marxist și sovietizant ca filologia. Colac peste pupăză, mai apăruse nu demult și cărțulia, pe care partidul o voia sacrosantă, *Stalin și problemele lingvisticii*, impusă studenților ca reper absolut. Odată, povesteă moș Emil, îl prinsese la București o defilare a studenților de la filologie obligați să poarte pe pancartele uriașe reproducerea copertei roșii a broșurii lui Stalin...

– În orice caz, spuse maestrul Tutoveanu, caută să nu trăiești din scris! Câți n-au plătit cu viața această iluzie! Al. Antemireanu, Ștefan Petică și chiar Eminescu, la urma urmei... Fă-te doctor!

Și doctor m-am făcut!

Deodată îmi destăinui cu o franchețe ce nu-i era proprie:

– Eu militar aș fi vrut să fiu! Să-mi apăr țara! Totdeauna am adorat armata!

M-au surprins deopotrivă ceea ce aflam și fermitatea destăinuirii, care nu se potrivea nici cu firea blândă, nici cu vocea lui, fiiică mai mare a șoaptei.

*

Viața poetului George Tutoveanu (1872-1957) a acoperit toate marile conflagrații ale epocii lui. Născut cu cinci ani înaintea

Războiului de cucerire a Neatârării și foarte simțitor în privința dragostei de neam și țară, el s-a înălțat în perioada triumfului liricii patriotice a lui Vasile Alecsandri, devenit erou al educării prin poezie. Pe de altă parte, fiind institutor în vremuri în care educația națională, alături de cea morală, primă, poezia proprie a trebuit să fie de la bun început funcție a actului de instrucție a copilului și a adolescentului. Acest fapt a făcut ca poezia lui să adopte atributele simplității, limpezimii, limbii frumoase și să se țină la distanță de tentația experimentalismului literar, a invenției lexicale și a originalității cu orice preț, de care era plină contemporaneitatea. Târziu, când G. Călinescu avea să vorbească de cuminența poeziei lui Tutoveanu, nu formulă negreșit o recriminare atâta vreme cât ea se adresa întâi sufletelor în formare, structurilor afective embrionare. Capodopera poeziei sale patriotice, *Turtucaia*, numită în unele ediții *Și când vișoroși*, o atestă:

*Copiii mei, copiii mei,
Când treceți seara la culcare
Și candelile-n tremurare
Vă ning pe creștete văpaia,
Rugați-vă și pentru cei
Cari-au căzut la Turtucaia...*

„Dezastrul de la Turtucaia” (18-24 august 1916), prin care practic a debutat Primul Război Mondial, s-a ales cu mii de români morți sau luați prizonieri în luptă cu trupele germano-bulgare superioare cu mult trupelor noastre. Înainte de instalarea comunismului sovietizant, această poezie a figurat în cărțile de citire decenii la rând, fiind învățată, cu emoție, pe de rost pe cât este astăzi de uitată, mai exact intenționat omisă... Volumul *Balade* (1919) cuprinde multe poezii – în fapt, ilustrând mai puțin genul baladesc și mai mult poezia patriotică – închinată celei dintâi conflagrații mondiale: *Sutașul din Căiuș*, *Povestea Oituzului*, *Se plâng Carpații*, *Se-aude glas de fiară*, *Încinge-ți spada*, *Sus frunțile, eroi*, *Și când vișoroși*, *Vă strigă Oltul*, *Unui viteaz*, *În ora plecării*, *Rugăciunea ostașului*, *Jurământul rezervistului* și altele. Privite sub specia genului epic, privire firească atâta vreme cât

volumul se numește *Balade*, ele îl descumpănesc pe cititorul care se așteaptă la prevalarea narațiunii. Invers, privite sub specia genului liric, ceea ce contravine titlului, ele îl satisfac pe iubitorul de poezie lirică. Nu absolutizăm puritatea genurilor literare, când însă poetul își intitulează un volum *Balade*, este evident că el e cel dintâi care absolutizează această puritate, iar cititorul e îndreptățit să-i ceară poetului ceea ce el oferă.

Evenimentele istorice care l-au inspirat pe Tutoveanu sunt bătăliile și războaiele de apărare a țării, într-un cuvânt restrictiv, conflictele armate. În cântarea lor, poetul își pune toată însuflețirea de care e vrednic. El nu dispune însă de vocația de a le înfățișa în prezentul lor, vocația lui fiind a le trăi ca trecut, într-un paseism ce infiltrează prezentul. Acest fapt conferă brutalității episoadelor evocate ca prezent un *sfumato* ce le împinge în depărtări, într-un orizont care le rezoarbe din primul plan al prezentului. Comentariul liric și privirea generală îl separă pe poet de miezul evenimentului marțial ales ca subiect:

*Noroade-ntregi aleargă tumultoase
De pier în câmpuri roșii de război;
Și-atâta moarte-i și-nnălbiri de oase,
Ca-n spaima rece-a vremilor de-apoi.*

(*Încinge-ți spada*, 1915)

În aceeași ordine a observației, un frumos vers metaforic din aceeași *baladă*,

Bătrâni pe care-a nins înțelepciunea,

rămâne în afara tempo-ului imperativ și solemn pe care-l cere titlul poeziei: *Încinge-ți spada!*

Lirice, baladele abundă în sintagme războinice, în general revoluate, întrucât poetul nu izolează evenimentul actual de cel de ieri, sau, mai exact, îl filtrează prin acesta din urmă. E un continuum istoric poezia baladescă a lui G. Tutoveanu, în care evenimentele punctuale susțin istoria țării iubite, așa cum colonadele susțin acoperișul unui edificiu. Prezentul conflictual îi

dă prilejul poetului să evoce zbuciumatul nostru trecut medieval, exprimat prin termeni ori sintagme ca: *trâmbiți, armii, hoarde, războinici, freamăt de arme, armură de fier, luciuri de zale, zbor de copite, fanfare, flamuri, iureșul pierzării, paloș, ordie, suliiți otrăvite, al taberelor ramăt (freamăt), sutaș, tunet de bucium, coif, alarmă, străjer, creneluri, sălbaticii mârzaci, aprinsele hangere, nor de săgeți, pinteni, flamuri de titan, luciri de spadă, plăieși fără teamă, valul aprig de hânsari, stindard lângă stindard, lănci scânteietoare, oștiri mai aprige ca vântul, întreg oceanul miilor de oști, tranșee, gornistul, fanfara viforoasă* etc.

Îndemnrile lirice la luptă, agrementate generos cu rememorații ale vieții patriarhale, nu pot juca bine rolul exortațiilor războinice. Răsuflarea precipitată a unui viteaz ce se aruncă turbat asupra vrăjmașului nu se articulează cu descrierile naturii ori cu aducerile aminte, ci rămâne izolată. *Logodnica lui Vifor* este emblematică în acest sens. O eventuală muzică de geniu ar putea urca versurile acestea la nivelul tensiunii conflictului pe viață și pe moarte, ne întrebăm însă dacă textul nu ar continua, totuși, să submineze această muzică... Oricum, interesante rămân titlurile, al căror ton imperativ și măreț nu-i același cu al textului subjacent: *Încinge-ți spada, Sus frunțile, eroi, Vă strigă Oltul, Aduceți-vă-aminte*.

Poezia consacrată evenimentelor care au însângerat țara stă, prin sensibilitatea poetului, dar și prin cinstea și finețea lui structurală, la oarecare distanță de miezul lor pulsatil. Natura contemplativă a poetului face din el mai mult un solitar printre evenimente decât un părtaș la ele... Gusturile nu se discută, dar dragostea lui G. Tutoveanu pentru armată, despre care vorbeam la începutul acestor rânduri, n-ar fi exclus să se poată explica, într-o plonjare psihanalitică, prin extrapolare, prin complementaritate, prin compensație. El a rămas al poeziei, pentru care era menit, nu al armatei care-i absorbea reveriile. Poezia *Baladelor* e mai mult o poezie de memorare decât de implicare. Stinghere, unele date precizate la începutul textului, cum ar fi: august 1913, septembrie 1915, decembrie 1918 etc., par ștampile la zi aplicate pe scrisori vechi.

*Ascultă, țara mea, și te ridică
Pe tot noianul mărilor de foc;
C-un singur pas țăriile despică
Și-oprește mersul vremilor în loc.*

(Încinge-ți spada)

Nu poți lua pulsul unui rănit ori al unui agonizant de la distanța pe care o implică îmbrățișarea generală a unei stări. Spun asta, deoarece uneori rapsodul pare un reporter de război care-și redactează reportajul într-un avion care survolează zona conflictului. Problema e dacă o face cu artă, iar Tutoveanu o face cu artă. Iată-i, de pildă, fulminantele imagini cinematografice în *Se plâng Carpații*:

*Și vulturii de pe drapele
Se-ntrec cu vulturii din cer...*

ori fervoarea exprimată anapestic în *Se-aude glas*:

Calarașule, desprinde-ți de la coardă carabina!

Îndelungata practică a protruziei liricului în epic realizează o specie aparte în poezia patriotică a lui G. Tutoveanu. Ea este ilustrată de piese ca *Turtucaia*, despre care afirmam că este o capodoperă, în care institutorul poet ia *direct* pulsul copiilor, ori *Fii gata*, pe care generații după generații ale întregii țări au învățat-o pe de rost din cărțile de citire:

*Copile, iubeste-ți cu sete
Pământul străbunilor tăi...*

Scrisă încă din 1904, *Fii gata* a fost pusă pe muzică întâi de către Dimitrie Cuclin, în două variante, în deceniul trei, și a doua oară de către Ștefan Filkner, profesor de muzică instrumentală al Liceului Codreanu din Bârlad, în deceniul al patrulea al secolului trecut. Un detaliu istoriografic: Ștefan Filkner locuia chiar în casa

poetului care se întorsese, singur, din refugiu, găsindu-și locuința pustie și cu geamurile sparte.

Fii gata și Turtucaia, cărora li se pot adăuga *Robul* și *Strămoșii*, rămân momente de biruință ale poeziei patriotice a lui G. Tutoveanu. Să se observe că osatura lor epică se retrage din prim-planul reprezentării în orizontul îndepărtat al adevăratului subiect, prim-planul rămânând consacrat exprimării lirice a simțămintelor. E vorba de o *immediatezza*, pe care o întâlnim sporadic și-n alte balade ca, de pildă, *Încinge-ți spada*:

*Ascultă, țara mea, cum cântă Nistrul
Cerându-și grabnic Tisa către el*

și, mai ales, în 1916, *Sus frunțile, eroi!*:

*Privesc uimit cum treceți, șirag după șirag,
Și dintre toți, gornistul îmi este cel mai drag...*

poezii cu valoare implicită a unor lecții de istorie. În exortațiile lor, sunt evocate toponimele devenite eponime ale gloriei războaielor noastre, care n-au fost niciodată de cucerire: Cosmin, Turtucaia, Nistru, Râcova, Neajlov, Baia ș.a.m.d.

Pentru a înțelege elementul peren, și chiar artistic, al poeziei patriotice a lui G. Tutoveanu, legat de evenimentele istorice ale patriei, se cuvine să pornim de la sufletul pur și miraculos al copilului, suflet spre care i-a bătut totdeauna inima.

Acta Musei Tutovenssis, Bârlad, IV, 2009.

EU VĂ CITESC, MAESTRE...

Domnului *C. D. Zeletin*, după
lectura cărților sale: *Amar de vreme*,
Principesa Elena Bibescu... și
Distinguo.

1.

Strivit de zăpușeală, de noxe și asfalt,
Eu vă citesc, maestre, și deseori tresalt
Privind realitatea cu ochii celuilalt.

Descopăr în adâncuri forate cu temei
O minunată lume de gânduri și idei,
Dar mai ales Cuvântul ce scapără scânteii.

Magie pare-a fi, dar e și iscusință,
Iubirea frumuseții și marea străduință
Prin care cele duse recapătă ființă.

Mă simt mai plin de bine, mai viguros la trup,
Dușmanele zăgazuri mult mai ușor se rup
Și viul curge-n mine ca mierea într-un stup.

Vă însoțesc, maestre, sus-sus pe meterez,
Mi-e pasul mult mai sigur și crezul mult mai crez.
Mă copleșiți, maestre, și vă invidiez!

2.

RĂSPUNDE-MI TU...

O fi cumva un semn de bătrânețe?
De ce, gândind la anii care vin,
Tot simt nevoie, seara, să mă-nchin
Iubirilor trăite-n tinerețe?

Răspunde-mi tu, maestre Zeletin,
Cu vorba ta bolnavă de tandrețe,
Cum să mă apăr, oare, de tristețe
Și-aroma ei de izmă și pelin?

Bunica îmi spunea o rugăciune
Sau născocea un basm cu Făt Frumos...
Tu poți să faci o altfel de minune:

Cu firea ta de om prietenos,
Ascultă-mi rugămintea și, discret,
Împrăștie-mi tristețea cu-n sonet.

3.

POETUL

La nașterea lui, Creatorul, Părintele,
Mângâia pe creștet cuvintele...

4.

MAGUL

Pășind pe nori de gânduri, cuvinte dăltuia,
În urma lui, sfielnic, mai răsări o stea;
Cu brațe desfăcute spre cerul larg deschis
Coboară visu-n viață și viața urcă-n vis...

Inedite

O SCRIERE VIBRÂND...

PRINCIPESA ELENA BIBESCU, MAREA PIANISTĂ

O istorie provocatoare și altfel a unei țări strânse în corzile politicii spre a nu uita ctitoriile făptuite de cei capabili de-a ridica un neam. O istorie a boierilor patrioți, educați spre a lăsa în urma lor binele, ca pe o povară dulce de dus mai departe.

Povești adevărate și de neignorat ale mergerii spre ținta supraviețuirii spirituale a României, prin patriotismul, atât de rar astăzi, al celor ce credeau în el precum în Dumnezeu!

O scriere vibrând de emoția puternică a autorului, ce-și pune spiritul renescentist în serviciul României în care speră, sau chiar crede, că mai există jarul marilor energii. O carte care, ca luna plină, nu te lasă să dormi până n-ai citit-o toată și te arde cu bucuria cunoașterii. O carte periculoasă, căci are puterea de a ataca ignoranța, de a trezi mândria națională adormită, de a descătușa realul patriotism.

*O carte dedicată principesei pianiste Elena Bibescu, născută Kostaki Epureanu (1855 – 1902), care a ținut la Paris, timp de un sfert de veac, un salon în care invitații obișnuiți erau Liszt, Wagner, Anton Rubinstein, Saint-Saëns, Debussy, Massenet, Vieuxtemps, Vincent d'Indy, români mari: Vasile Alecsandri, Ion Ghica. Principesă ai cărei fii, Anton și Emanuel, au fost prietenii lui Marcel Proust, fiindu-i acestuia de folos în a scrie romanul „À la recherche du temps perdu“ (În căutarea timpului pierdut). O carte dedicată celei care a fost primul mare sprijin al lui George Enescu. „Protectoarea lui George Enescu n-a apucat să cunoască nici măcar *Rapsodiile române*, deși a avut revelația viitorului său*

de compozitor, așa cum nici Lorenzo de' Medici, protectorul lui Michelangelo Buonarroti, n-a apucat să se bucure de *Pietà* de la Roma, dar mai ales de splendoarea colosului *David*... Elena Bibescu i-a prevăzut însă lui George Enescu, cea dintâi, eternitatea.“

Elena Bibescu a fost o mare pianistă. Într-o scrisoare datată 11 noiembrie 1873, Franz Liszt îi dădea de veste Carolynei de Sayn-Wittgenstein că a cunoscut la Pesta „o tânără prințesă Bibescu, excelentă pianistă, (care) a strălucit de asemenea la sărbătorire...“, sărbătorire ce era prilejuită de jubileul lui Liszt.

Elena Bibescu a fost prima „vice-mamă“ a lui George Enescu, a doua fiind regina-poetă Carmen Sylva. După ce principesa pianistă Elena Bibescu i-a făcut tânărului „maître“, ce își prezentase la Paris opusul său numărul unu, „Poema română“, entuziaste recomandări, regina l-a primit ca pe un fiu.

Constantin Dimoftache Zeletin (1935) semnează ampla carte-document apărută la Editura „Vitruviu“. Medic și profesor universitar la Facultatea de Medicină a U.M.F. „Carol Davila“ din București, membru al Uniunii Scriitorilor din România de mai bine de patru decenii, autor a peste 40 de volume de literatură, C.D. Zeletin își împlinește prin această de preț carte o promisiune către sine: „...mă achit nu față de adultul încheiat ce sunt, ci față de rămășița sacră a copilului din el, care așteaptă înaintea de a călători nu se știe unde“ – mărturisește în uvertura volumului.

Bunica autorului, Natalia, a fost soră cu tatăl lui George Emil Palade, până acum primul și singurul român laureat al premiului Nobel. C.D. Zeletin a devenit astfel rudă spirituală cu ctitorii Ateneului Român, cei care l-au provocat pe Albert Galeron să gândească splendoarea acestei unice clădiri, pe scena căreia Elena Bibescu a cântat, ori în a cărei sală a stat să-i asculte pe alții, spre exemplu pe Ignaz Paderewski, în decembrie 1889, în același an în care scena-simbol a culturii românești își deschidea porțile.

Prințesa Bibescu, prin Ateneul Român, unește soarta definitiv – și de la începuturi – soarta clădirii cu cea a lui George Enescu.

„*Ateneul Român*, născut din artă, s-a apărat pe sine cu arta, apărând arta prin artă“. În acest loc sacru s-a hotărât lansarea ediției a doua a volumului semnat de C.D. Zeletin, în lumina Festivalului și concursului internațional „George Enescu“, ediția XIX, în seara de duminică, 6 septembrie, în pauza concertului de gală al laureaților 2009 ai competiției.

P.S. Abia aștept să văd-revăd tabloul lui G.D. Mirea, către care mă trimite în cartea sa C.D. Zeletin, tablou aflat în Muzeul Național de Artă din București, să mă închin în fața pânzei ce arată pe „...tânărul cătând spre cer (și care) rămâne, într-o potențialitate imaginată, George Enescu, fiul sufletesc al principesei pianiste, artistul care nu a cântat de pe vârful lui cu dor, după cum singur o spune, decât Dumnezeirii...“.

Festivalul și Concursul Internațional Enescu, Ediția a XIX-a, 2009. Un supliment Cotidianul, 174 (538), p. 5, 7 septembrie 2009.

UN SENIOR AL SPIRITULUI

Cultivarea spiritului era, neîndoios, o ambiție printre prietenii lui Platon ori apropiații lui Lorenzo de' Medici. Și lucrul acesta, paradoxal, îi făcea să pară oameni obișnuiți. Doar că le urmau spusele, căutai să le semeni și erai la rândul tău tentat să-ți folosești creator gândurile. Pe urmă lumea a înaintat în vârstă, s-a modernizat, și-a aflat zei și repere în sfera științei computerului, încât propria desăvârșire a ajuns tot mai mult să însemne dibăcie în mânăuirea internetului.

Din fericire, nu toți oamenii acceptă să gândească alții pentru ei.

Unul dintre aceștia este dr. C. D. Zeletin.

Ne-am cunoscut datorită pianistei Elena Bibescu. Amândurora ni se pare că a scotoci arhivele, a compara informațiile și a lega faptele de odinioară între ele face parte din migăloasa meserie de rescriere a istoriei. Eu dădusem, în mijlocul Bărganului, de un teanc de scrisori primite de principesa pianistă de la regina Elisabeta și publicasem parte din ele. Doctorul, urmărit de ideea exhaustivității în documentație, voia să știe mai multe, nu numai despre corespondența în sine ci și despre faptul, ieșit din comun, al păstrării prețioaselor mărturii undeva, la Perieți, lângă Slobozia.

Stăteam tihnit de vorbă în semiîntunericul bibliotecii din Casa Ghica-Grădișteanu, transformată vremelnic în fundație, unde lucram pe atunci, străjuți de lalelele galbene aduse de doctor, care începeau să se însuflețească în glastra de cristal parcă prea înaltă pentru ele. Epoca regelui Carol I, ministrii acestuia, bătrânul Manolache Kostaki Epureanu (tatăl pianistei), Bibeștii – cu trufia lor nemăsurată, statutul de mare bibliofil, poate cel mai însemnat din Franța timpului său, al lui Alexandru Bibescu (soțul pianistei), mezinul voievodului, năpăstuit și nedreptățit de acesta, ce a mai

rămas în memoria colectivă europeană despre fiii Elenei Bibescu – Antoine și Emmanuel (afară de binecunoscuta lor prietenie cu Marcel Proust) – le depănam ca și cum ne-am fi cunoscut de totdeauna.

Descopeream astfel nu doar un om cultivat, subtil, dispus la digresiuni, la explicații etimologice năucitoare, dar și un maestru desăvârșit în arta comunicării.

Ceea ce-mi păruse că va fi, la telefonul de introducere, o simplă conversație de informare, s-a dovedit un prilej benefic, o șansă de a-mi verifica unele cunoștințe, de a le transmite, a le primi înapoi mai bine modelate, șlefuite, îmbogățite.

Au trecut de atunci ani de zile. Dr. C. D. Zeletin e la fel de ocupat și de preocupat. La rândul meu, mă mărunțesc în sumedenie de articole, conferințe, ori cursuri, încât discuțiile noastre, fie ea cât de detestabilă tehnica ce ne rânduiește viața, s-au transformat în telefoniade. De la o banală informație bibliografică privind nu știu care poet gălățean ori originea sanscrită a cuvântului *barcan*, am ajuns să schimbăm impresii despre Grecia, Ange Pechmeja, sobornicitatea pierdută a bisericii noastre ori desăvârșirea poeziilor lui V. Voiculescu. Urmărindu-l, în același timp, cum își construiește conferințele, prin dozarea perfectă a câtorva cunoștințe cunoscute publicului, pe care apoi clădește un noian de lucruri noi, sugestii de meditație, reconsiderări de fapte, personaje, evenimente, i-am înțeles nemulțumirea: lumea în care trăim nu se ostenește să-l definească; nici măcar nu încearcă. E medic? Poet? Biofizician? Traducător? Biograf? Eseist? Editor? Chiar dacă în vreun articol sec de enciclopedie, plin de erori (astăzi aceasta a devenit aproape un atribut în tot ce se scrie în sfera umanistă) s-ar înșira toate ipostazele sale, imaginea rămâne pur formală. Și aceasta pentru că în toate domeniile unde se manifestă, dr. Zeletin excelează. Ceea ce înseamnă perfecțiune în poezia proprie, în transpunerea în românește a versului renascentist, a poeziei lui Baudelaire ori încântătorul răspuns la o mică provocare: traducerea unor poeți români în limba franceză. E greu să spui ce îl definește pe doctor. Recenta carte despre principesa Elena Bibescu – personaj care ne-a înlesnit cunoștința – rămâne un model al

genului: nu e doar biograful ei ci istoriograful unui răstimp din istoria culturii europene pline de culoare – *la belle époque*. La fel, ediția critică a jurnalului lui Al. Tzigara-Samurçaș. Se spune că te apropii de o personalitate, când îi editezi opera, având similitudini afective, puncte de vedere comune, reacții asemănătoare față de mediul intelectual în care evoluezi. E însă greu să găsești puncte de contact în acest sens între cei doi. Și aici intervine o altă însușire de neprețuit a scriitorului C. D. Zeletin: capacitatea sa desăvârșită de obiectivare.

Dar să revenim la telefoniade. Farmecul lor stă în faptul că avem adesea păreri deosebite asupra unor oameni, fapte, instituții. Și problema nu se pune a-l convinge cu orice preț pe celălalt, ci a-i releva puzderie de amănunte, nuanțe, posibile interpretări, ceea ce obligă la o reconfigurare a subiectului, la meditare asupra lui. În această zdruncinare a unor certitudini făcută în dulce grai moldovenesc, cu acel „dumnevoastră” inconfundabil, stă puterea de seducție intelectuală a dr. C. D. Zeletin.

Un lucru pe care-l constăți dar îl imiți greu sau deloc este, ceea ce s-ar numi în termeni pretențioși, reacția la stimuli externi negativi. Trăim într-o lume nu numai needucată, dar care respinge, mai toată, cu îndărătnicie, dialogul civilizată; cei care prețuiesc aceleași valori cu ale dr. C. D. Zeletin sunt tot mai rari, așa că se întâmplă câteodată să apară situații supărătoare: persoane care îi întrerup grosolan o intervenție publică, altele, opace la ceea ce înseamnă erudiție, bat nervos în ceasul dizgrațios de mare. De fiecare dată doctorul are o reacție absolut seniorală: trece peste aceste nimicnii. Aparent, în astfel de cazuri, totuși foarte rare, rămâne doar frustrarea noastră, a celor care îl urmăream fermecați în deslușirea atâtor subiecte imprevizibile: subtilitățile rondelurilor unui actor-poet, rolul de mentor al Elenei Bibescu în lansarea la Paris a tânărului George Enescu ș.a.

Felul direct, oroarea de publicitate, uimirea sinceră cu care primește omagiile celor din jur, purtarea de zi cu zi de parcă bunul Dumnezeu ar fi tot timpul cu ochii pe el, te fac uneori să te întrebi dacă doctorul e deplin conștient de valoarea sa, dacă realizează faptul că e un reper pentru atâta lume cu care vine în atingere.

M-am întrebat adesea de unde îi vine forța morală, capacitatea de invidiat de a face atâtea lucruri într-un timp incredibil de scurt (a nu știu câta corectură la un text, o pomenire plină de pioșenie la biserica Mavrogheni a celor ce nu mai sunt din familia sa, confortarea cuiva cu mințile rătăcite, discuția răbdurie cu un editor nevrinos) și, în plus, a răspunde, cu perfectă bună dispoziție, la neîncetate solicitări. Provenit din intelectualitatea rurală, cu mentalitate de premiant și pornire constantă de a se informa, a pătrunde esența lucrurilor, *doctorul* C. D. Zeletin (celelalte îndeletniciri aveau să se creioneze în biografia sa ulterioară) e departe și în același timp aproape de noi. Departe, pentru că amintește prin polivalența pregătirii sale de Renaștere – răstimp când desăvârșirea spiritului era o provocare căreia i-au răspuns un număr impresionant de oameni. Aproape, fiindcă puțini semeni ai noștri sunt azi mai permeabili la dialog, mai deschiși în a-și transmite cunoștințele, experiența, înțelepciunea.

75 de ani par a evoca senectutea. Dr. C. D. Zeletin îi poartă, dar vivacitatea, curiozitatea luminată, mobilitatea spirituală – toate mărturisesc parcă o greșală în calendar. Ne aflăm în fața unui om puternic, activ, în măsură să-și uimească și de aici înainte mulți, foarte mulți ani, contemporanii cu activitatea sa de artist al cuvântului și de cărturar anevoie de surprins în canoanele unui singur domeniu al creației umane.

2010...

UN CTITOR NEDREPTĂȚIT
DOCTORUL ALEXANDRU BRĂESCU

Seară de primăvară cu apus luminos. În capul scărilor care urcă spre sala de festivități a Spitalului Socola din Iași, profesorul Petre Brânzei cu soția, îmbrăcați în veșminte de gală, primesc oaspeții prezenți la Conferința Națională de Psihiatrie organizată cu prilejul împlinirii a 70 de ani de la înființarea primului stabiliment psihiatric din Moldova. Așa am făcut cunoștință cu un „sanctuar” al specialității pe care o admiram încă din liceu. Fascinat de gustul arhitectonic rafinat al constructorului – în acea vreme și instituțiile publice aveau înfățișarea unor palate – nu mi-a zăbovit prea mult în minte întrebarea cine ar fi fost acela, deși era de mirare că bustul său, care în mod unanim acceptat ar fi trebuit să întâmpine la intrare, nu se afla acolo. Explicația am aflat-o acum, oferită de către dl *prof. dr. Constantin Dimoftache Zeletin* în paginile amplei sale monografii intitulate: *Doctorul Alexandru Brăescu. Contribuții documentare*. Exemplu desăvârșit al aceluși model de personalitate intelectuală ce s-ar putea numi *homo universalis*, autorul înalță compoziția cărții ca un ansamblu de „zgârie-nori”, de unde privirii de sus nu-i scapă nimic din ceea ce ar trebui să vadă. Ne închipuim astfel în zăre valea Zeletinului în care distingem Burdusacii, satul natal al doctorului Alexandru Brăescu, dar și al profesorului dr. Constantin Dimoftache. Familiile lor se înrudesc, așa cum aflăm din completul și ramificatul arbore genealogic al Brăeștilor, comemorat pe larg pe parcursul mai multor subcapitole.

În relatarea faptelor ce au contribuit la formarea alienologică a lui Alexandru Brăescu, autorul se dovedește un deosebit de bun mânuitor al digresiunii și supoziției magistrale pe care enorma cantitate de informații se poate deplasa în voie. Astfel este „scurtul reportaj” al vizitei delegației române la Expoziția Universală de la Paris din anul 1889 și vizitarea galeriei de portrete ale legendarilor

profesori parizieni de boale nervoase din Parisul ultimelor două decenii ale secolului XIX. Culoarea lor anecdotică este readusă la lumină de „restaurarea” efectuată de autor. Este trezit astfel, fără îndoială, interesul acelor psihiatri care ascultă vocea competentă și evocatoare a inegalabilului cercetător de documente C. D. Zeletin.

Alexandru Brăescu a profesat inițial în domeniul Medicinii interne, având la bază contractele sale cu eminenți interniști francezi. Lucrul acesta este foarte important pentru un psihiatru, protejându-i concluziile și interpretările de contaminări teoretice și speculative.

Parcurgând lista lucrărilor științifice ale lui Alexandru Brăescu, publicată cu unele comentarii într-un subcapitol special, se întregeste profilul personalității sale medicale care a evoluat în patru direcții.

Prima este cea neurologică, materializată prin comunicările: *Contribuțiuni la studiul clinic al polinevritelor și Scleroza în plăci – forma juvenilă*. Cea de-a doua este rodul contactelor sale cu mari interniști parizieni, care l-au determinat să studieze *sufsurile cardiace pulmonare și claudicația intermitentă*. Studiul bolilor psihice, așa cum era de așteptat, îi motivează cercetările privind *paralizia generală și bazele organizatorice și legislative ale asistenței și tratamentului alienaților din Scoția*. Dar o ultimă direcție se continuă peste timp prin ceea ce numim astăzi psihiatrie de legătură. Într-adevăr, comunicarea *Câteva cercetări asupra acidității sucului gastric în melancolie și stupiditate* (confuzie mentală) și descrierea *edemului albastru isteric* postulează relația cu dublu sens dintre corp și psihic.

Din cuprinzătoarea monografie a vieții și operei doctorului Alexandru Brăescu aflăm avatarurile unei existențe împletite cu nedreptatea și suferința și curmată prematur, la 57 de ani, de o moarte inexplicabilă. Nedreptatea ce i s-a făcut a fost uitarea cu care a fost acoperit de elevii săi și poate calomnia celor care l-au urmat la conducerea Ospiciului de alienați „Socola”, înființat de el. Pentru a le risipi, reproducem fiziognomia sa conturată de exegetul lui fidel, autorul: „În Iași, se bucura de prestigiul unui medic talentat, atât ca internist, cât și ca psihiatru, al unui conferențiar interesant și al unui gânditor de instrucție desăvârșită. Era unul dintre puținii intelectuali ieșeni de cultură deopotrivă franceză și anglo-saxonă. Moralitatea

lui era ireproșabilă, oroarea față de incorectitudine, impostură și lene, fără pereche”. După moartea sa, „Socola rămânea centripetă cu nebunii și centrifugă cu nebuniile...”

În afară de viața și opera lui Alexandru Brăescu, cartea sa cuprinde numeroase pagini privind un nume legat de începuturile creației românești de operă și anume tenorul Nicolae Brăescu, văr primar al psihiatrului.

Cartea are o valoare majoră pentru cultură, literatură, istoria locurilor însemnate din leagănul existenței neamului și, nu în ultimul rând, servește așezării ctitorilor Medicinii naționale pe pedestalul meritat.

Entuziasmul de ctitor ne-a fost trezit de cel puțin trei calități ale textului. Mai întâi, nu se poate spune numai bogăția, ci comoara de informații care strălucește, asemenea bijuteriilor din cuferele de zestre ale domnițelor din „trecutele vieți” moldovene. Adunate cu trudă pe parcursul mai multor decenii, îl consacră pe autor o dată în plus – dacă mai era nevoie – ca cercetător proeminent al trecutului nostru cultural.

În al doilea rând, erudiția este dublată de inefabila inspirație de a reînvia acel timp irepetabil care a fugit, din păcate, din memoria celor care nu l-au cunoscut. Autorul are puterea hipnotică de a stârni imaginația, întrupând fantezia și chiar fantezmele în tablouri dramatice pe care actorii, fantome revenite, le joacă empatic.

În sfârșit, aderența la lectura acestei cărți captivante rezistă la orice desprindere. Pentru care motiv? Datorită discursului cu identitate unic personală, alcătuit dintr-un limbaj doct, dar presărat cu vorbe aduse de pe valea Zeletinului, din trecutul răzeșesc. Tocmai acest discurs, cu farmece osmice ascunse, naște incantația pe care o simțim ascultându-l pe C. D. Zeletin.

Între copertile acestei cărți, dar nu numai în acest volum, cititorul află un olimpien al scrisului care dăruiește erudiția sa tuturor celor însetați de cunoaștere. Dar C. D. Zeletin nu face din această erudiție o unealtă narcisistă, ci o alege ca un fel de „*violon d’Ingres*” pentru a o mânui ca un virtuoz în variațiunile fără sfârșit ale unei teme muzicale unice: frumusețea omului.

Viața medicală, XII, 3, p. 8, 22 ianuarie 2010.

PICĂTURI SAVANTE

În anii '80, Catedra de biofizică de la Facultatea de Medicină din București fusese oropsită de un destin vitreg și pauper, dovadă fiind prezența, în fruntea colectivului didactic, a unei relicve profesionale croită pe calapod comunist, o arătare pe cât de mediocră, pe atât de grosolană, în fața căreia orice student, înzestrat cu un minim fler apreciator, simțea unul și același lucru: că făptura aceea grobiană, cu facies crispat și înfățișare ciobănească, nu avea ce căuta acolo. Mai mult, precaritatea profesorului sărea în ochi grație contrastului ce-l separa de statura intelectuală a conferențiarului aflat în subordinea sa, acesta din urmă nefiind altcineva decât doctorul Constantin Dimoftache, al cărui pseudonim literar, aveam să aflu mai târziu, era chiar C. D. Zeletin.

În comparație cu profesorul (al cărui nume nu contează), Zeletin părea un exemplar descins din încăperile palatelor renaștentiste, cu un aplomb spiritual care te încremenea prin deschidere și te uluia prin diversitate. Aducea cu un encicloped bizar acoperind cele mai felurite tărâmurii, un fel de hibrid de rasă în a cărui ființă se încrucișau, cu aceeași intensitate, două pasiuni la fel de puternice și la fel de sofisticate: medicina și umanoarele. Marea ciudățenie este că medicul acesta cu aplecări literare, de la care te-ai fi așteptat să-și cultive înclinațiile artistice până la treapta agreabilă a unui amatorism plin de mulțumire de sine, medicul acesta își dusese pasiunea până la pragul unei rafinări de ultimă performanță, impresionând prin acribia cu care traducea din Baudelaire sau Michelangelo, dar mai ales impunând prin erudiția pe care o arăta.

De fapt, detaliul care îl singulariza în masa cadrelor didactice de la Medicină era pofta cărturărească. Conferențiarul invoca persoane, cărți sau versuri cu plăcerea cu care alții degustă aroma unui vin bun. O bucurie nesimulată îi însoțea perorațiile, C. D. Zeletin digerând cultura la propriu, ca pe o hrană propriu-zisă, fără ostentație și fără parazi cabotine. De fapt, Zeletin secreta cultură cu ușurința cu care o glandă își secretă hormonii, porii pielii sale părănd anume dilatați pentru a emana particule olfactive de ordin spiritual. În prezența lui simțeau mirosul unui creștet vibrând enciclopedic în interiorul unui orizont care sfârșise prin a-l absorbi cu totul. Dar ce te înmărmurea la Zeletin nu era atât luxurianța erudiției, înspăimântătoare și inexplicabilă din perspectiva unui om normal, cât împrеjurarea că acest apetit nu cunoștea întreruperi. Spiritul parcă îi fusese reglat pentru o activitate în platou de durată neprecizată, semănând în duranță cu densitatea acelor oțeluri care nu se rup și nu ruginesc. Pe scurt, îndeletnicirea cu savantlăcuri îi atinsese pragul cronic al celei de-a doua naturi, conferențiarul întrerupându-și experimentele de laborator spre a ne întreba dacă Antioh Cantemir fusese nepotul sau unchiul lui Dimitrie Cantemir, dacă Dante trăise înaintea lui Petrarca sau invers, dacă știm etimologia oximoronului sau a calamburului, și dacă, în limba română, terținele sunt de preferat prozodic catrenelor. Mai mult, Zeletin aplica fără șovăire metoda pedagogică a stupefierii studenților, punându-i în situații neașteptate spre a le trezi, prin întâlnirea cu insolitul, reacția de gândire. De pildă, întindea mâna spre perete și întreba: „Ce e acesta?” Răspunsul venea de la sine: „Un perete!” „Nu, e o suprafață!” „Dar asta ce e?”, întreba din nou, cu indexul orientat spre perete: „O suprafață, bineînțeles”. „Nu, e hidroxid de calciu.” Concluzia pe care vroia să ne-o transmită: multitudinea punctelor de vedere nu e reductibilă la unul dominant.

Acest hedonist al cunoștințelor te năucea cu amănunțimea sisifică a docteniei sale. Știa o carte nebunească, acesta fiind singurul motiv pentru care era tolerat în ierarhia unei catedre în care, dacă s-ar fi respectat regula impusă de profesor, toți ar fi trebuit să fie niște idioți. Dar Zeletin era altceva, o ființă al cărei

spirit părea infatigabil și vesel, arătând vioiciunea dramatică a celor care, după ce au reușit să-și depășească decepțiile, rămân pentru restul vieții acordați la tonusul bune-dispoziții. Toate bursele pe care universitățile occidentale i le oferiseră îi fuseseră sistematic refuzate de autorități din cauza originii sale nesănătoase (tatăl fusese preot), dar și a încăpățănării cu care respingea propunerile făcute de Securitate. În fond, Zeletin era un mizantrop superior, care își convertise scârba de semeni în pasiune de cultură. Fugea de vremuri adăpostindu-se într-un univers interior, și nu o putea face asta decât printr-un efort neomenesc de voință. Și fiindcă își pusese în minte să păstreze legături cât mai firave cu lumea, nu ne vorbea niciodată de prezent.

Citindu-i volumul *Distinguo*, o culegere de eseuri, evocări și dialoguri, i-am regăsit însușirile de atunci. Autorul pare un spirit cochet care pune preț pe delicatose livrești și pe trufandale teoretice. Seamănă cu un numismat care jubilează numai dacă pojghița monezii găsite atestă o neașteptată raritate istorică. În plus, o undă de sfătoșenie moldovenească, dar cu totul nemucalită, îi străbate textele, autorul simțindu-se bine în pielea unui povestitor ce are predilecție spre evocarea elogioasă. Nu are malițiozități sau uri manifeste, de unde și tonul de blândețe ceremonioasă cu care face portretul intelectualilor pe care i-a întâlnit. E curtenitor fără tresăriri beligerante, trăsătură care îi împrumută aerul unei reverențe memorialistice. E o candoare stranie în tonul lui Zeletin, un fel de sentimentalism gingaș fără pete licențioase, triviale sau necuvenite.

De aceea, cartea savantului are ceva mătăsoș și cald, de blândă curgere lexicală, fără tensiuni mari și, în consecință, fără zguduiri din partea cititorului. Autorul pare să nu aibă colți sau gheare, amenitatea expresiilor așezându-l în rândul autorilor cu frază rotundă și prevenitoare. E o pedanterie estetică în stofa eseurilor sale, ritmul fiindu-i molcom și reținut, de înaintare chibzuită și prudentă. De aceea, scrisul lui te încântă fără să te răscolească. Te desfată fără să te răsucescă dureros. Și fiindcă nu are stridente patetice, Zeletin rămâne să fie gustat de un public restrâns și bine pregătit, apt a-i discerne tentele docte. Genul de autor osândit a fi

apreciat numai de cititori de același calibru umanist. Un polivalent care lasă în urmă o operă de înaltă discriminare estetică, dar o operă pătrunsă de un murmur savant și golit de agresivitate, de unde și senzația că o pagină care îi poartă semnătura seamănă ca un obraz fără țepi, neted la mângâiere, dar consistent la palpare. Volumul este o probă de virtuozitate stilistică ce nu sare în ochi din cauza lipsei de incisivitate. Zeletin este un liric a cărui emoție, ocolind răbufnirile temperamentale, se exprimă în accente duioase sau în rememorări prielnice. Nu ți-l poți închipui izbucnind în diatribe sau alunecând în imprecății pe seama cuiva, de aceea nu cultivă expresiile tari sau senzațiile tăioase. În fond, când ți-ai petrecut decenii lângă Perpessicius (etimologic, „cel obișnuit cu durerea”), Edgar Papu sau Tzigara-Samurcaș nu te mai poți coborî la standardul expresiei comune. În plus, cine scrie eseuri despre asonanțe, aliterații, hipocoristice și endecasilabi aduce cu un înger căruia privirile pământenilor nu-i pot depista prezența și nici nu-i pot măsura spectrul. Zeletin e un astfel de înger mișcându-se pe niște trepte la care nu ajung decât calofili de esență ultrarafinată, acei vicioși nobili suferind de rarisimul sindrom al cărturăriei ca *modus vivendi*.

România literară, XLII, 5, p. 9, 19 februarie 2010.

III. MISCELANEU

*Din poezia italienească a lui PETRU CERCEL (1541-1590),
domn al Țării Românești între 1583 și 1585*

RUGĂCIUNE*

Învăță-mă să văd că orice bine,
Tu, ce ești calea, adevărul, viața,
Din bunătatea-Ți fără seamăn vine.

Iar buneistări de-i voi gusta dulceața,
Bogat și fericit, fã, ca în teamă,
Să Te slujesc și să-ți ascult povața.

Cât voi trăi, atât vreau: să dau vamă
Imensei Tale măreții, Părinte:
Cel ce Ți-e serv trăiește-n mare seamă,

Voios urcând în ora morții sfinte.

În românește de
C.D. ZELETIN

* *Incipit: Tu che sei vita, veritate et via...*

GEORGE EMIL PALADE
Laureat al Premiului Nobel pentru Medicină (1974)

SCRISORI CĂTRE FAMILIE

Începutul Primului Război Mondial
Emil Palade și Constanța Palade
și copiii lor: Adriana cu tata și George Emil cu mama

Fotografie inedită
Arhiva C. D. Zeletin

Au fost foarte lucrâtori de stîrle lîna de la lîna și ai și transmita
interzicînd, dar respectînd, toate feliicitările domoșoarei încă pentru succesele bursale
școlare. Cum l-a plăcut plîmbura la Pomur? Dacă afacerea n-ar profita prea
multe complicații, eventual plăceri, ar merita să-i trimiți un dar - un stîluc de
pildă - pentru comemorarea hececolui. Cedeți în vîr putea?

Cît timp domoșoara lăsa, se vede, ca toate aparaturile contabile, că e o cloră deasă
și acuzătoare a mamei, după supraviețuirea stîrte și care o exercită asupra
tutur și după războiul și care l' ducă cu bătaie la medicul.

Așteptăm scrisoarea promisiă de Ana, bori se inclina să n-are prea multe
mucepături corespunzătoare dară și "lățășate" cu atîta amplexare. Lui inclina lîna
ca activitatea asta sîntea și pîrșea din toate punctele de vedere, pentru că
și marea și unu unu mai auzit n-are o bucurie fîră nimeni
din partea ei. Multă vreme lui Jura și pîrșea și pentru bălățele tîrșite
și la rîndul nostru le trimitem multe bălățele și gînduri lîna la tot, și
compis pîrșea n-are je cură muce să l' reconștină din cîteva amintiri fugare.

Multe gînduri lîna lui dar, și cum el de la Păcură. Dacă Ana
și-a mai fîră-pîrșea draci să se tîrșea și n-are nîrșea pîrșea -

Acuma stîrșea bori noi, sîntem tot lîna sîntem, ocupați să se pîrșea la
bore și să se lățășea la apă care n-are tare decît altul. Entagimul n-are
la lîna de apă e arătînd de Filifides și pîrșea de război și pentru
stîrșea și apă de nîrșea Gergia. Celălți membri ai familiei se mulțumesc cu
performanțe mai modeste. Stîrșea la marginea orașului Los Angeles, și nîrșea
decalui, nu prea departe de malul Pacificului și cum l' vedea acoperit n-are
de coate - cînd n-are cînd n-are - de la ferestre noiște, pîrșea și
fîrșea tare prin partile astea: bălățele și n-are vîrșea în malul oceanului
pîrșea tot bal de vîrșea, și nîrșea apă, sau, cum l' se opune aici, cașionare
Vegetația de bălățele e săvîrșea fîrșea de tîrșea vîrșea, dar unde e apă
cește și profuzie tot ca cu gîndul gînduri de la palmiere vîrșea pîrșea la
pîrșea ca prin partile noiște. Lîngă cură unu o lîna nîrșea cu fîrșea și
portocali. Producția de lîna a lîna și n-are din nîrșea proporție de
de corul abundanței: o lîna și nîrșea, cînd de lîna de fîrșea la
Madame Nere, care, bori și cu colaria și tot și de n-are războiului pentru
fîrșea asta acru și amare, meră și la fîrșea și tot și se cîrșea lîna

va scrie frazile pe care ca toate dragostea

filie ca numeroase păsări de zeamă de lăutărie albăstruie. Dintr-un vis apă este
tot un caducitate lung de sute de kilometri și rășnă și un fonta uniu acestora de
cruțe păsări și de vâți transformate în gălbii. Le impresionăm și abundanța și
punctualitatea florilor toate caude au, după refeta americană, o felicitate destul de intimă
la stradă. Iată feluța e omătate de fieri care în tot anul începând cu muzicată
rășii ea la noi și sfârșind cu fel de fel de nuanșii mai mult sau mai puțin
tropicală. Sunt multe arbusti, sau arbori în toate legăa, cu flori înese și vâi colorate
prin toate grădinite. Oamenii, pe care noi vom apucă în țara, captivi în hărbăni,
intâlnim nostalgia băcărilor sau îndolășilor bii "patidă", sunt aici spații
multe cât sunt rășii. Toată abundența și profunzimea asta ține de stăpânire și din ea un
plăcuț deosebit o lăută pe care la sfârșitul iernii. Toată vara în cade un strop de
apă ploaie. O să stăm locului până la începutul lui August după care data o
să flegăm să mai vedea și alte locuri din California, ca de pildă San Francisco,
parcul național de la Yosemite și părțile de Sequoia (brui uriași).

La sfârșitul lunii eu mă întorc la New York ca să fie fete la un congres
internacional de cytologie care se ține aproape - la New Haven. Irișii o să mai
tâmbăie poate în timpul lunii Septembrie în California pentru atmosfera și clima
de aici, îi prind - a puțin înfățișat aproape două kilometri pe care în căd
au sunt aici. Căpătăm în ora și ce caz până la sfârșitul lui Septembrie
aici cu grațiosul -

Pe aici lăută să e deosebit de impresionantă de origina din orientul îndepărtat.
Credința generală e că e vorba de un conflict care are toate șansele să rămână
limitat și că nu e de așteptat o degenerare în conflict mondial. Totuși acum se
sare lăută mături care să sfetească oita de toate țările.

— Data viitoare o să trimt niște fotografii colorate de-ale copălar, recolta 1960
câteva de ele sunt tare noișine. Multe sunt junții fotografiile primite, țară
sunt așa de noișine - unele mai recente ar fi mai bine venite, ca de la Tria
Sivului e lăută de mine în 1929 sau 1930! Puta natalis nu vreau să să dau de
cultivare și să să puă să să fotografiati alții, sau dacă sunt instanțase
de amator - nu se uită.

Fișele amatori sunt, întrecute în lumina și noroite și se lăută foarte
mult și înese de vâți în domeniul actă și multe cred că cercetările actuale
referitoare la medicamente noi au să vâdească definitiv problema -

Rog pe tata să nu uite pe Cuba. - Va scrie și toate dragostea
pe tot, George -

GEORGE EMIL PALADE CĂTRE PĂRINȚI,
CONSTANȚA ȘI EMIL PALADE,
strada Barbu Delavrancea 61, București, România.

Pacific Palisades, 31 iulie 1950

Dragii noștri,

Am primit amândouă scrisorile voastre aici în California unde ne-am așezat de aproape o lună și ne-am bucurat de știrile primite despre fiecare din neam. Ne pare bine că tata s-a hotărât să scoată ganglionii inflamați¹⁾, care-l supărau de atâta vreme. Are omul destui de mulți ganglioni de așa ca să nu se resimtă deloc când scoate vreo 3-4. Dealtfel, înțăleg că inflamația îi blocase quasi complet, judecând cel puțin după oedemul din vecinătatea lor, de care scria tata în scrisoarea lui. Probabil că la vremea asta a terminat complet cu ei.

În privința feredeielor, am trimis prin Banca Națională 150 de dolari, contribuția promisă pentru un sezon balnear în august. Desigur că ați primit de curând suma. Alesul localității e ceva mai dificil, având în vedere că unul trage la Vâlcea și altul la Pucioasa. Cum vreți, așa faceți. Poate soluția mama la Olănești cu mătușica Didica²⁾ și tata la Pucioasa să fie cea mai bună, deși, pentru reumatismul lui, nici băile de la Olănești n-ar fi rele. După cum vedeți, sunt foarte aproape de formula bunicului cu sfaturile mele: „faceți cum credeți că-i mai bine”. În fond avea perfectă dreptate: de ce să tulburi dorințele și certitudinile cuiva, dacă nu ești absolut sigur că soluția ta e mai bună? Îmi închipui ce peisaj de iad trebuie să evoce Pucioasa pentru mama: fum, căldură, miros de pucioasă și „cerberi” agresivi mișunând pe toate ulițele. Deși au – se pare –

¹⁾ Din motive deontologice, fiul numea eufemistic proliferarea malignă inflamație.

²⁾ Alexandrina Enăchescu Cantemir (1881-1970), sora Constanței Palade (1886-1978), mama lui George Emil Palade.

dimensii mai modeste și capete mai puține decât prototipul lor mitologic, javrele de pe valea Ialomiței sunt cel puțin tot așa de fioroase și de turbate³⁾. Poți să sfătuiești pe cineva, sensibilizat în materie de javre, să se odihnească în asemenea atmosferă? Pe de altă parte, niște băi care nu-și demonstrează categoric virtuțile prin gust și miros nu sunt niște băi serioase. Ca să le accepte, pacientul trebuie să împrumute convingerea doctorului. Încrederea lui e câștigată cu intermediari, cu dificultate și probabil numai pe jumătate. Doftorul crede că cele două feredeie sunt cam deopotrivă de bune, dar, cum nu-i absolut sigur, recurge la formula bunicului⁴⁾: Faceți cum credeți că-i mai bine.

Am fost foarte bucuroși de știrile bune de la Adina și ai ei și transmitem, întârziat dar respectuos, toate felicitările domnișoarei Anca⁵⁾ pentru succesele dumisale școlare. Cum i-a plăcut plimbarea la Brașov? Dacă afacerea n-ar produce prea multe complicații, eventual neplăceri⁶⁾, aș vrea să-i trimit un dar – un stilou de pildă – pentru comemorarea (*sic*) succesului. Credeți că s-ar putea?

Cât despre domnișoara Ina⁷⁾, se vede, cu toate aparențele contrarii, că e o elevă demnă și ascultătoare a mamei, după supravegherea strictă pe care o exercită asupra tatei și după războiul pe care-l duce cu dicționarele lui medicale⁸⁾.

³⁾ Aluzie la sensibilitățile mamei sale, fire dificilă.

⁴⁾ Preotul Gheorghe Palade (1850-1928), satul Văratnici, comuna Șendrești, județul Tutova, astăzi județul Bacău.

⁵⁾ Anca-Mihaela Israil (n.1940), fiica sorei savantului, Adina (Adriana), viitor cercetător științific la Institutul Cantacuzino din București.

⁶⁾ Importantă această supoziție, deoarece ea arată că George Emil Palade era la curent cu bolșevizarea României și își dădea seama că simpla trimitere din America a unui stilou unui copil din Republica Populară Română putea să aibă repercusiuni foarte grave. Și totuși, pomenirea acestei neplăceri într-o scrisoare ce putea fi, cu mare probabilitate, deschisă de cenzura comunistă nu arată o înțelegere desăvârșită a vieții din România acelor ani staliniști...

⁷⁾ Irina Ionescu-Matiu (n. 1946), viitor medic în România și apoi în S.U.A., fiica celeilalte surori a savantului, Constanța („Cim”, aici „Cima”), eminent medic pediatru, căsătorită cu dr. Neagoe Ionescu-Matiu.

⁸⁾ Suferind de maladia lui Hodgkin (limfogranulomatoza malignă), Emil Palade citea neconținut literatură medicală. Boala are printre simptome și

Așteptăm scrisoarea promisă de Cima, deși ne închipuim că n-are prea multă vreme pentru corespondență dacă se „bălășește” cu atâta amplexare. Îmi închipui însă că activitatea asta intensă îi priește din toate punctele de vedere, pentru că în vremea din urmă n-am mai auzit nici o duioasă tânguire financiară din partea ei. Mulțumim lui Gușu⁹⁾ și puilor ei pentru salutările trimise și la rândul nostru le trimitem multe salutări și gânduri bune la toți, y *compris* puiul nou pe care încerc să-l reconstituiesc din câteva amintiri fugare. Multe gânduri bune lui May, *idem* celor de la Băneasa¹⁰⁾. Dacă Adina și-a mai fotografiat dracii, să ne trimeată și nouă niște poze.

Acum știri despre noi: suntem toți bine sănătoși, ocupați să ne pârlim la soare și să ne bălăcim în apă care mai tare decât altul. Entuziasmul maxim la intrarea în apă e arătat de Filipache¹¹⁾ și premiul de rezistență pentru statul sub apă e luat de miss Georgia¹²⁾ – ceilalți membri ai familiei se mulțumesc cu performanțe mai modeste. Stăm la marginea orașului Los Angeles, pe niște dealuri nu prea departe de malul Pacificului pe care-l vedem acoperit mereu de ceața – când ușoară când densă – de la ferestrele noastre. Pământul e frământat tare prin părțile astea: dealurile și munții vin până în malul oceanului, peste tot dai de văi adânci, râpe fără apă, sau, cum li se spune aicea, canioane. Vegetația de baștină e săracă, făcută din tufișuri scunde, dar unde e apă crește în profunzie tot ceea ce cu gândul gândești, de la palmieri uriași până la plopi ca prin părțile noastre. Lângă casă

adenopatiile (hipertrofia ganglionilor limfatici) despre care fiul vorbește la începutul scrisorii și care aveau să-i fie extirpate parțial de către prof. dr. Theodor Burghele.

⁹⁾ Gușu este Aurelia Cantemir (1883-1980), profesoară și pictoriță, soră a Constanței Palade, mama savantului.

¹⁰⁾ Sora cea mare, Adriana (1911-2002), soțul ei, Mihail-Dumitru Israil (1908-1998) și copiii lor, Anca-Michaela (n. 1940) și Radu-Șerban (n. 1944).

¹¹⁾ Philip Palade (n. 1948), fiul lui George Emil Palade și al Irinei Palade, n. Malaxa, astăzi profesor de neurofiziologie la Universitatea din Galveston, Texas, S.U.A.

¹²⁾ Georgia Palade (n. 1942), filolog, căs. Van Dusen, fiica lui George Emil Palade.

avem o livadă mititică cu lămâi și portocali. Producția de lămâi a luat în vremea din urmă proporții demne de cornul abundenței: o ladă pe zi, ceea ce dă teribil de furcă lui Madame Mère¹³⁾, care, deprinsă cu evlavie din țară și din vremea războiului pentru fructul ăsta acru și amarnic, vrea să le folosească pe toate și se chinuie înghițind zilnic pahare cu zeamă de lămâie nediluată. Oamenii au adus apă peste tot cu conducte lungi de sute de kilometri și rezultatul e un foarte curios amestec de creste pleșuve și de văi transformate în grădini. Ce impresionează e abundența și frumusețea florilor: toate casele au, după rețeta americană, o peluză destul de întinsă la stradă. Aici, peluza e smălțată de flori care țin tot anul, începând cu mușcate roșii ca la noi și sfârșind cu fel de fel de neamuri mai mult sau mai puțin tropicale. Sunt mulți arbuști sau arbori în toată legea, cu flori imense și viu colorate prin toate grădinile. Oleandrii, pe care noi i-am apucat în țară captivi în hârdău, întreținând nostalgia băcanilor sau bodegarilor din „patriđa”, sunt aici copaci înalți cât merii noștri. Toată abundența și profunzia asta ține de stropitoare: din cer nu plouă decât o lună pe an la sfârșitul iernii. Toată vara nu cade un strop de ploaie. O să stăm locului până la mijlocul lui august, după care dată o să plecăm să mai vedem și alte locuri din California, ca de pildă San Francisco, parcul național de la Josemite și pădurile de sequoia (brazi uriași). La sfârșitul lunii eu mă întorc la New York¹⁴⁾, ca să fiu de față la un congres internațional de cytologie care se ține pe aproape – la New Haven. Irina o să mai rămâie poate în timpul lunii septembrie în California fiindcă atmosfera și clima de aici îi priesc – a pus în sfârșit aproape două kilograme pe ea de când am sosit aicea. Copiii rămân în orișice caz până la sfârșitul lui septembrie aici cu grand’maman.

Pe aici lumea nu e deosebit de îngrijorată de criza din Orientul îndepărtat. Credința generală e că e vorba de un conflict care are toate șansele să rămâie limitat și că nu e de așteptat o degenerare în

¹³⁾ Natalia Malaxa, soacra savantului.

¹⁴⁾ În acei ani, George Emil Palade lucra la Institutul Rockefeller din New York.

conflict mondial. Până acum nu s-au luat măsuri care să afecteze viața de toate zilele.

Data viitoare o să vă trimit niște fotografii colorate de-ale copiilor, recolta 1950. Câteva din ele sunt foarte nostime. Mulțumesc pentru fotografiile primite, deși sunt așa de vechi – unele mai recente ar fi mai binevenite; cea de la Piatra Siriului e luată de mine în 1929 sau 1930! Bineînțeles, nu vreau să vă dau de cheltuială și să vă pun să vă fotografiați ad-hoc, dar dacă aveți instantanee de amator – nu ne uitați.

Fiindcă amândoi sunteți interesați în reumatism: se vorbește și se lucrează foarte mult în vremea din urmă în domeniul ăsta și mulți cred că cercetările actuale referitoare la medicamente noi au să rezolve definitiv problema.

Rog pe tata să nu uite pe Culuțu.

Vă îmbrățișez cu toată dragostea pe toți,

George

(*Pe manșeta paginii*) Vă îmbrățișez pe toți cu toată dragostea,

Irina

Reproducem această scrisoare, din 1950, a lui George Emil Palade către părinți, întrucât este caracteristică scrisorilor sale de tinerețe și proprie stării sufletești a celui silit să-și părăsească țara. O reproducem și pentru frumusețea ei literară, pentru spontaneitatea și splendoarea limbii, pentru șăgălnicia ici și colo ușor ironică (C.D.Z.).

GEORGE EMIL PALADE¹⁾
Yale University Medical School
333 Cedar Street
New Haven, Connecticut 06510

Sterling Hall of Medicine
436-2376

Dr. C. Dimoftache
Str. Barbu Delavrancea 61
Bucharest
Romania

Dragă Dada,

În vacanță – la munte în Colorado – am terminat cărțile pe care mi le-ai trimis. Am citit cu multă atenție scrisorile lui Michelangelo ca și viața maestrului scrisă – sub supraveghere – de Ascanio Condivi.

M-a încântat stilul și limba: sobre, lapidare, cu un minimum de arhaisme – ca și de neologisme – și cu un maximum de cuvinte de rezonanță italiană.

Mă întreb dacă textul e rezultatul unui efort conștient de a reda – prin limbă – cadrul în care-au trăit și-au lucrat Michelangelo și Condivi – Italia secolului al 16-lea. Voit sau de la sine, limba încântă și evocă. Mi s-a părut că limba folosește – dar transcende – cuvintele, ca să transpună cititorul înapoi cu câteva secole.

Mi-au plăcut așa de mult cărțile – că pe loc m-am hotărât să-ți scriu. Lauda și prețuirea sunt de la sine cuprinse în rândurile mele: n-au nevoie să fie menționate de-a dreptul.

Al tău cu toată afecțiunea,

George

Aspen, Colorado,
10 august 1980

¹⁾ Scrisoarea a fost publicată în facsimil în volumul: *Omagiu. C. D. Zeletin 70*. Direcția județeană pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național Bacău, Centrul internațional de cultură și arte „George Apostu”, Bacău, 2005, pp. 136-137.

GEORGE E. PALADE, M.D.
DEAN, SCIENTIFIC AFFAIRS
SCHOOL OF MEDICINE
0602

May 10, 1993

Dr. Gabriela Dimoftache Sfinteanu
615 Blossom Hill Road, Apt. 12
Los Gatos, CA 95032

Dear Gabriela,

I received your recent letter and I was quite impressed by the saga of your little family. Since your daughter, Despina, played such an important role in convincing you to remain in this country, it is now her turn to show by her performance that the move was justified. This is a good development because it will encourage her to do her best in finishing her high school.

As far as which University to attend for undergraduate courses, Stanford is, of course, an excellent choice, but it is terribly expensive. It would be out of the question unless Despina secures a substantial fellowship. But, any campus of the University of California (Berkeley, Davis, Los Angeles, San Diego) would be equally good choices with the added advantage of being much less expensive. It is definitely much too early to think about medical schools to be considered in the future. All these universities have very good pre-medical study programs. Even a very good student usually applies to a large number of medical schools to be sure that he/she secures acceptance in one. The chances are improved if the applicant has good grades in undergraduate studies, as well as in medical school entrance exams, called MCAT.

As far as you are concerned, moving from M.D. to medical assistant represents a good move, irrespective of the obvious downwards direction. With your background, you can do very well in this new line of activity and become very soon a leading candidate in either hospital care or hospital administration. You may also have more time to devote to your family, especially to your daughter, who's at an age that may require a lot more attention than usual.

As for your husband, clearly he is doing very well. I'm looking forward when I'll be able to buy a hydrogen-powered automobile!

I'm very happy to hear about Dada's appointment as full professor at the Medical School in Bucharest. I still remember all the festivities in the organization of which he and Radu Palade invested so much time and effort.

I would very much like to see you and your family if you happen to travel to San Diego in the future.

Best wishes,

George E. Palade

GEP:cg

Dragă Gabriela¹⁾,

Am primit scrisoarea ta recentă și am fost de-a dreptul impresionat de saga micii tale familii. Cum fiica ta, Despina, a jucat un rol atât de important în hotărârea de a rămâne în această țară, este rândul ei acum să-ți arate, prin performanțele la învățătură, că plecarea a fost îndreptățită. E o bună împrejurare aceasta, deoarece o va încuraja să-și termine cât mai bine studiile liceale.

În privința universității pe care s-o urmeze, cred că Stanford ar fi, desigur, o alegere excelentă, e însă cumplit de scumpă. Nici nu s-ar pune problema dacă Despina n-ar obține o bursă substanțială. Însă orice colegiu al Universității California (Berkeley, Davis, Los Angeles, San Diego) ar fi deopotrivă o bună alegere, ele având în plus avantajul de a nu fi atât de scumpe. Este, bineînțeles, prea devreme să te gândești ce școli medicale să ai în vedere pentru viitor. Toate aceste universități au foarte bune programe de studii premedicale. Chiar și un student foarte bun înaintează de obicei cereri la un număr mare de școli medicale, ca să fie liniștit că și-a asigurat intrarea măcar la una din ele. Șansele sunt mai mari dacă petiționarul are note foarte bune la colegiu ca și la examenul de admitere la școlile medicale numite M.C.A.T.

În privința ta, trecerea de la funcția de doctor (MD) la cea de „medical assistant” e bună trecere, chiar dacă aceasta reprezintă, evident, o coborâre. Cu pregătirea ta de bază, poți să te descurci foarte bine în această nouă direcție de activitate și să devii repede candidat la conducerea ori administrarea oricărui spital. Poți, de

¹⁾ Dr. Gabriela Dimoftache Sfințeanu (n. 1944) este sora unică a lui C. Dimoftache Zeletin. Fiica ei, Despina, devenită în anul 2004 Despina Kelly, avea să absolve o facultate de management și lucrează astăzi la San Jose, California. L-a vizitat curând după această scrisoare pe George Emil Palade, la San Diego.

asemenea, să ai mai mult timp pentru a te devota familiei, în special fiicei tale, care e la o vârstă ce necesită mai multă atenție.

Cât îl privește pe soțul tău, clar, el o duce foarte bine. Abia aștept să vină vremea când să fiu în stare să-mi cumpăr o mașină propulsată cu hidrogen!

Sunt foarte fericit să aud că Dada²⁾ a fost titularizat în postul lui de profesor la Facultatea de Medicină din București. Nu uit festivitățile în organizarea cărora el și Radu³⁾ au investit atât de mult timp și efort⁴⁾.

Mi-ar face mare plăcere să ne vedem, tu și familia ta, dacă s-ar întâmpla în viitor să veniți la San Diego.

Cu cele mai bune urări,

George H. Palade

²⁾ Dada: C. Dimoftache Zeletin.

³⁾ Prof. univ. dr. Radu Șerban Palade, șeful Clinicii I Chirurgie, U. M. F. „Carol Davila” București, nepotul de soră (Adriana) al lui George Emil Palade.

⁴⁾ E vorba de festivitatea din 23 aprilie 1992, ținută în Amfiteatrul Mare al Facultății de Medicină, când George Emil Palade a fost învestit cu titlul de Președinte de onoare al Universității de Medicină și Farmacie „Carol Davila” București și unde prof. univ. dr. C. Dimoftache Zeletin a rostit alocuțiunea în limba latină.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA, SAN DIEGO

BERKELEY • DAVIS • IRVINE • LOS ANGELES • RIVERSIDE • SAN DIEGO • SAN FRANCISCO

SANTA BARBARA • SANTA CRUZ

GEORGE E. PALADE, M.D.
DEAN, SCIENTIFIC AFFAIRS
SCHOOL OF MEDICINE
0602

December 31, 1997

Professor C.D. Zeletin
Str. Barba Delavrancea, No. 63
Bucharest, Romania

Dear Dada,

First, you have to excuse the fact that I'm writing to you in English, rather than in Romanian. I have low vision problems that make writing difficult, and typing in Romanian is not easy for my secretary.

I'm writing to congratulate you for the idea of taking tangible initiatives to honor the memory of GR. T. Popa, a man of great honesty and courage, which was mercilessly destroyed by the Communist regime.

I was particularly happy a couple of years ago during my visit to Iassy that the local school of medicine bears now the name of GR. T. Popa. He was much more at home in Iassy than in Bucharest.

And, finally, I was much moved by the poem you wrote in memory of my late Aunt Nathalia, which happened to be in the same time your grandmother. I wish you a happy, successful and rewarding new year and, I remain

Yours as always,

George E. Palade

GEP:cg

P.S. Please let me know the exact date of your travel to the United States so that we could arrange a visit to San Diego.

Dragă Dada,

Întâi de toate iartă-mă că scriu în engleză și nu în românește. Am ușoare probleme cu văzul¹⁾, care-mi fac scrisul anevoios, iar bătutul la mașină în românește nu-i ușor pentru secretara mea.

Îți scriu ca să te felicit pentru ideea de a fi luat inițiative concrete prin care să cinstești memoria lui Gr. T. Popa²⁾, om de mare curaj și onoare, distrus fără milă de regimul comunist.

În timpul vizitei mele la Iași de acum câțiva ani, am fost cu deosebire fericit de faptul că Facultatea de Medicină de aici poartă numele lui Gr. T. Popa. El s-a simțit mai mult acasă la Iași decât la București.

Și, în încheiere, am fost foarte mișcat de poezia pe care ai scris-o în amintirea regretatei mele mătuși, Natalia³⁾, care a fost în același timp bunica ta.

¹⁾ Este vorba despre degenerescenta maculară, numită și maladia Coppez-Danis, de care sufereau și alți membri ai familiei.

²⁾ Gr. T. Popa (1892-1948), savant, profesor de anatomie la Facultățile de Medicină din Iași (1928-1942) și București (1942-1948). Descoperitor, împreună cu Una Fielding, al sistemului port hipofizar, sistem port local care leagă hipofiza de hipotalamus.

Gr. T. Popa a avut extraordinarul merit de a-l fi trimis pe George Emil Palade, cu recomandări elogioase, la Institutul Rockefeller din New York, unde el însuși lucrase.

În anul 1997, Societatea Medicilor Scriitori și Publiciști din România, la inițiativa președintelui ei, C. Dimoftache Zeletin, a organizat Simpozionul „Gr. T. Popa, eseist, prozator și publicist” și a instalat, în Holul de Onoare al Facultății de Medicină al Universității de Medicină și Farmacie „Carol Davila” București, o placă memorială cu efigia în bonz a savantului erou, care s-a opus pătrunderii în universități a comunismului, a cărui victimă a fost.

³⁾ Natalia Dimoftache, născută Palade (1883-1957), născută la Văratnici, comuna Șendrești, județul Tutova, azi Bacău, și trăitoare la Burdusaci, fostul județ Tecuci, azi județul Bacău.

Iată poezia:

Îți doresc un an nou fericit, plin de izbânzi și de satisfacții.

Al tău de totdeauna,

George B. Palade

GEP: cg.

P.S. Te rog să-mi comunici data exactă a călătoriei tale în Statele Unite, ca să-ți putem aranja o vizită la San Diego.

C.D. ZELETIN

ICOANE SCUMPE

BUNICA NATALIA (NANA)

Lui George Emil Palade

Simt aburul cafelei și azi... Revăd Șendreștii,
Pe Nana, adunându-și finețea-n buza ceștii,
Ținând aproape gura de fierbințele ei,
Spre-a se ascunde-n gânduri ca-n mări de funigei...
Venea mai rar acasă, cu drag, și doar de hramuri,
Trăindu-și fericirea prin vizita la neamuri.
Din râpa agresivă țâșneau fantastici brazii
Sădiți pe când veniră de mult, aici, Palazii,
Durându-și casă albă pe-o culme-a surpăturii,
În dialogul râpii cu freamătul pădurii.
Copti timpuriu, cireșii ascunși sub dâmbi dramatici
Au botezat abisul cu numele Văratoci.
Întâi a fost Tătuca: tăcutul preot Gheorghe,
Mereu părănd c-o taină în piept, ca Richard Sorge...
El transmitea în viță prin criptice retorte
(Ca azi abia s-apară) ereditatea forte.
Cu degete bătrâne, dibace pe custură,
Tot altoia noi soiuri de fructe – rouă-n gură:
Renglote, mere stranii și pere pipărate.
Avea și o prisacă-n salcâmi. Vorbea cu *frate*.
Sfânt ca un pustnic dulce, pur ca un prunc de țafă,
Purta pe spate păru-ntr-o coadă zisă gâtă,
Cudalbă ca omătul și moale ca mătasa,
Ce i-o-impletea c-o grijă aparte preoteasa.

1 decembrie 1995

GEORGE E. PALADE, M.D.
DEAN, SCIENTIFIC AFFAIRS-EMERITUS
SCHOOL OF MEDICINE

9500 GILMAN DRIVE
LA JOLLA, CALIFORNIA 92093 - 0602

(858) 534-7658 TELEPHONE
(858) 534-6573 FACSIMILE

8 ian. 2002

Prof. Constantin Dimoftache
Str. Barbu Delavrancea 61
71304 Bucharest

Dragă Dada,

După cum poate știi am împlinit 89 de ani și am devenit Emeritus efectiv la întâi ianuarie, 2001. La vârsta de aproape 90 de ani, durata de viață anticipată este de aproximativ doi ani. Asta înseamnă că trebuie să pun în ordine treburile mele personale în anticiparea sfârșitului vieții.

În legătură cu aceste aranjamente finale, am nevoie de sfatul și de asistența ta într-un proiect în care cred că e nimerit să colaborezi cu Anca Israil și Radu Palade. Am o serie de medalii și de diplome de la diferite instituții, începând cu Premiul Nobel, pe care l-am câpătat în 1974, și vreau să le las unei instituții din România, unde ele ar putea avea o influență pozitivă după sfârșitul vieții mele.

După socoteala mea, sunt trei instituții care pot fi considerate pentru acest rol:

- 1) Academia Română;
- 2) Institutul de Biologie și Patologie Celulară Nicolae Simionescu;
- 3) Facultatea de Medicină Carol Davila a Universității din București.

Într-un fel sau altul fiecare din instituțiile acestea a avut un rol important în viața mea și în relațiile mele cu România.

Academia Română are în principiu avantajul stabilității și prestigiului, dar posibilitatea unor rezultate promițătoare în cariera unor tineri cercetători români este, prin natura instituției, limitată.

Am contribuit în largă măsură la organizarea Institutului de Biologie și Patologie Celulară, dar cine s-a întors în țară ca să îi dea ființă n-am fost eu, ci Nicolae Simionescu. El a trăit și a murit pentru a da viață acestui institut. Nu se cuvine să-l înlocuiesc ca patron titular al instituției ce îi poartă numele.

Aceasta înseamnă că, în principiu, rolul de moștenitor al documentelor mele îi revine Facultății de Medicină.

Sunt precedente comemorative în sala mare de consiliu a facultății, ca de pildă placa închinată lui Grigore T. Popa. Instituția are stabilitate și generațiile de studenți pe care îi instruește reprezintă publicul pe care documentele respective încearcă să-l atragă spre cercetare și realizări durabile.

Documentele și piesele pe care vreau să le las în această colecție includ:

1. Medalia de aur și Diploma Premiului Nobel din 1974,
2. O replică aurită a statuii Victoria din Samothrace (the Lasker Award),
3. Medalia de argint dată de președintele Statelor Unite în 1986 pentru activitatea mea științifică,
4. Medalia de argint a Societății Americane de Biologie Celulară,
5. The Schleiden Medalie, conferită de Leopoldina Academy din Halle-Germania, și multe alte diplome de Doctor Honoris Causa de la un număr de Universități din Europa și din Statele Unite.

Colecția ar putea include robe academice, glugi. Dar, evident, trebuie să fim selectivi și să limităm numărul documentelor și obiectelor expuse, ținând seama de spațiul disponibil. În selecția acestor obiecte te rog să te consulți cu Anca și Radu.

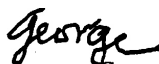
Dacă ești de acord că Facultatea de Medicină reprezintă soluția cea mai potrivită pentru acest proiect, atunci e necesară o primă

luare de contact cu Rectoratul Facultății de Medicină, care să aprobe planul prezentat mai sus și, dacă e nevoie, să îl modifice. Nu știu dacă Laurențiu Popescu este încă Rectorul Facultății, dar dacă e, trebuie să-l consultăm.

Sunt multe detalii ce rămân a fi hotărâte, dar cred că o primă luare de contact și o aprobare de principiu sunt necesare înainte de a proceda la o discuție de detalii.

Proiectul descris nu are urgență majoră, totuși ar trebui să începem organizarea lui pe curând.

Comentariile și sugestiile tale la proiectul descris de mine vor fi binevenite și apreciate. Cu toată afecțiunea rămân al tău,

George E. Palade

P.S. O copie a acestei scrisori a fost trimisă Ancăi și lui Radu.*)

*) *Dr. Anca-Michaela Israil*, cercetător științific gradul 1 la Institutul Cantacuzino din București, și *prof. univ. dr. Radu Șerban Palade*, șeful Clinicii I Chirurgie, Spitalul Universitar București, nepoții de soră (Adriana) ai lui *George Emil Palade* și veri ai lui *C. D. Zeletin*.

C.D. ZELETIN ȘI RADU ȘERBAN PALADE
CĂTRE G.E. PALADE

Exp. C. Dimoftache
Str. Barbu Delavrancea 61
71304 București, România

București, 12 februarie 2002

Dragă Unchiule George,

Scrisoarea din 7 ianuarie a.c. a ajuns după 21 de zile, deși a fost trimisă „extremely urgent”. Tot atât a călătorit și scrisoarea pentru Anca. E bine să știi acest lucru.

Mesajul ei, pe care l-am privit cu seriozitatea presupusă, mă onorează și – de ce să n-o mărturisesc?! – m-a emoționat. Îți urez să trăiești încă mulți ani cu sănătate, înconjurat de toți cei ce te iubesc și te admiră, dintre care – ca să parafralez un text sacru – cel dintâi sunt eu...¹⁾

Am luat așadar fără întârziere legătura cu Radu și cu Anca. Ne-am sfătuit și am optat pentru varianta după care Facultatea de Medicină a Universității „Carol Davila”, căreia îi ești Președinte de onoare, e cea mai nimerită să găzduiască un astfel de tezaur muzeistic. L-am contactat pe domnul Rector, profesorul Laurențiu Popescu, mai greu de prins, deoarece este acum și demnitar de stat (Senatul României). Iată, în esență, răspunsul: instituția pe care o conduce e onorată de oferta prin care îi dăruiești cele mai importante însemne științifice personale, începând cu diploma și medalia Premiului Nobel. „E o piatră importantă în perenitatea edificiului Facultății noastre și trebuie să devină simbolul ei cel

¹⁾ Rugăciunea a 12-a a Sfântului Ioan Gură de Aur, din Rânduiala Sfintei Împărtășiri: „Cred, Doamne, și mărturisesc că Tu ești cu adevărat Hristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu, carele ai venit în lume să mântuiești pre cei păcătoși, dintre care cel dintâi sunt eu...”

mai înalt” – sunt cuvintele lui. Îți va scrie, de altfel, personal²⁾. Locul și amploarea vor fi precizate mai târziu, organizarea unei astfel de entități muzeale cerând oarece timp de reflecție, firește, fără întârzieri inutile.

Acum, iată felul în care am văzut noi problema. Conținutul muzeal trebuie lărgit cu toate lucrările științifice, cu fotografiile electronmicroscopice fundamentale, cu imagini ale institutelor pe care le-ai onorat și ale celor mai importanți colaboratori și prieteni, cu obiecte legate de activitatea științifică și cu unele obiecte personale, cu imagini și documente ce țin de biografie (partea privind perioada din România o putem asigura, într-o oarecare măsură, și noi) etc.

²⁾ Iată scrisoarea. Îmi permit s-o reproduc, deoarece, solicitat în acest demers, expeditorul mi-a oferit o copie.

„Prof. dr. George Emil Palade
128 Via Latina del Mar
San Diego, 92014 California, U.S.A.

București, 4 aprilie 2002

Mult stimate Doamnă Profesor,

Am primit cu bucurie propunerea de a dona Facultății de Medicină a Universității de Medicină și Farmacie „Carol Davila” București, anumite obiecte personale legate de cariera Dumneavoastră științifică, încununată cu Premiul Nobel pentru Medicină în 1974, în vederea expunerii lor permanente.

Darul Domniei Voastre este de natură să ne onoreze.

Ideea este fericită și foarte binevenită pentru viața noastră universitară. Documentele pot constitui, astăzi și în viitor, un îndemn înalt adresat deopotrivă celor ce vor studia și celor ce vor preda în Facultatea noastră.

Exprimându-ne gratitudinea și admirația, așteptăm concretizarea nobilului demers.

Rector,
Academician LAURENȚIU M. POPESCU”

Astfel văzând lucrurile, credem că s-ar impune o deplasare a noastră la fața locului³⁾, pentru a operă clasarea obiectelor și pentru o mai mare siguranță a transportului lor. Rămâne ca mata să-ți spui cuvântul în această privință.

În fine, însemnătatea demersului va cere o corespondență mai susținută între București și San Diego.

Cu vechea iubire și admirație,

Dada și Radu

³⁾ La San Diego s-a deplasat nepoata savantului, Dr. Anca-Michaela Israil, care a lucrat la alegerea și clasarea exponatelor timp de 10 zile, în luna ianuarie 2003.

GEORGE E. PALADE, M.D.
DEAN, SCIENTIFIC AFFAIRS - EMERITUS
SCHOOL OF MEDICINE

9500 GILMAN DRIVE
LA JOLLA, CALIFORNIA 92093 - 0602

(858) 534-7658 TELEPHONE
(858) 534-6573 FACSIMILE

20 Martie 2002

Dragă Dada și dragă Radule,

Vă mulțumesc pentru promptitudinea cu care ați răspuns la proiectul meu și pentru contactele pe care le-ați făcut deja pentru realizarea lui.

Cred că elementul cel mai important din proiectul respectiv depinde de numărul și calitatea obiectelor expuse. Pe de o parte e de dorit ca exponatele să prezinte o istorie cu substanță și succes, dar pe de altă parte nu trebuie să dea impresia că alte exponate la Facultatea de Medicină sunt, prin comparație, lipsite de valoare.

Sunt de acord cu propunerea voastră de a participa în selectarea exponatelor și rămâne să stabilim cum poate fi finanțată călătoria voastră¹⁾.

Recent „am reușit” să adaug o altă problemă la cele pe care le am deja cu sănătatea mea. Am făcut o fractură de col femural pentru care am fost operat și în momentul de față sunt îngrijit într-un serviciu de reabilitare. Noua problemă nu schimbă mult situația. Perioada de supraviețuire menționată în prima scrisoare rămâne valabilă.

Cred că trebuie să menținem contactul cu Laurențiu Popescu, ca să obținem o acceptare formală a propunerii mele. Până în momentul de față nu am primit nimic de la el. În continuare, eu voi începe curând o primă sortare a exponatelor pentru acest proiect și vă voi ține la curent cu progresul făcut.

Vă mulțumesc din toată inima pentru ajutorul vostru, cu toată afecțiunea,

A handwritten signature in black ink, appearing to read "George E. Palade", with a stylized flourish at the end.

¹⁾ Am solicitat Rectoratului U.M.F. „Carol Davila” București sponsorizarea călătoriei mele la San Diego, S.U.A., invocând „urgența pe care o implică acest demers”. Nu mi s-a răspuns. C.D.Z.

GEORGE EMIL PALADE
CĂTRE ANCA-MICHAELA ISRAIL

20 martie 2002

Dragă Anca,

Mulțumesc pentru scrisoarea primită și pentru sugestiile tale în legătură cu intenția mea de a organiza la București o expoziție permanentă a carierei mele științifice.

Socotesc, așa cum am menționat în prima mea scrisoare, că locația cea mai potrivită pentru această expoziție este Facultatea de Medicină „Carol Davila”.

Ideea unui muzeu special de sine stătător care să ilustreze cariera mea științifică nu mi se pare potrivită nici cu trecutul recent și nici cu perspectivele viitorului.

Expoziția trebuie să fie limitată la o serie de exponate critice legate de momentele cele mai importante din cariera mea.

După cum i-am scris lui Radu și lui Dada, am făcut recent o fractură de col femural pentru care am fost operat și sunt în momentul de față în tratament la o clinică de reabilitare. Complicația asta recentă nu schimbă însă planurile mele. Voi începe pe curând un sortaj al materialelor critice pentru această expoziție și te voi ține la curent pe tine ca și pe Dada și Radu de sortările viitoare ale proiectului meu. Cred că ar fi bine să vorbești cu Adina¹⁾ ca să vedem ce crede ea de acest proiect.

Te îmbrățișez cu toată afecțiunea și cu speranță că proiectul nostru va reuși și va fi util.

George.

¹⁾ Adina (Adriana) Israil, profesoară, sora lui George Emil Palade și mama Ancăi.

C. DIMOFTACHE ZELETIN
CĂTRE GEORGE EMIL PALADE

Exp. C. DIMOFTACHE
Str. Barbu Delavrancea 61
71304 București, ROMÂNIA

București, 17 iulie 2002

Dragă Unchiule George,

Am aflat de la Anca, în urmă cu câteva zile, că ai primit scrisoarea domnului rector pe care am căutat s-o expediez imediat și personal, încercând să remediez o întârziere de care nu numai că nu știam, dar pe care nici nu o bănuiam...

Tot de la Anca aflu că lucrezi la trierea materialelor. Te-aș ruga, în privința aceasta, ca selecția să nu fie prea severă. Tânărul de mâine s-ar putea să fie interesat de întregul ansamblu al efectuării unei cercetări științifice, cu atât mai mult dacă urmărește scopuri istoriografice. S-ar putea apoi ca lucruri apreciate azi ca secundare mâine să capete o însemnătate de prim ordin, iar faptul acesta nu-l putem prevedea prea bine acum. Scuză-mi aceste sugestii.

În privința venirii mele și a lui Radu la San Diego, te rog să precizezi din vreme care e perioada când ești dispus să ne primești. Ideal ar fi ca această perioadă să fie mai largă, pentru a ne pune de acord, eu și el, programele, care sunt diferite. Eu am viza pentru S.U.A., el nu o are.

Te rog, de asemenea, să reflectezi la modalitatea de transport a documentelor științifice, dar mai ales a medaliilor; nu cumva ar fi mai nimerit să fie expediate prin Ambasadă sau prin Consulat?

Scuză-mă că îți scriu la mașină, dar o fac încredințat că vei citi în acest fel mai ușor scrisoarea.

Închei, dorindu-ți sănătate și asigurându-te de marea admirație și afecțiune ce ți le port,

Dada

GEORGE E. PALADE, M.D.
DEAN, SCIENTIFIC AFFAIRS - EMERITUS
SCHOOL OF MEDICINE

9500 GILMAN DRIVE
LA JOLLA, CALIFORNIA 92093 - 0602

(858) 534-7658 TELEPHONE
(858) 534-6573 FACSIMILE

22 august 2002

Dragă Dada și dragă Radule,

Răspund cu întârziere și scuze la scrisoarea trimisă de Dada pe data de 17 iulie.

Sunt de acord cu toate sugestiile din acea scrisoare și încerc să găsesc o soluție practică și acceptabilă pentru volumul și caracterul proiectului.

Să considerăm întâi secția **diplome și medalii**:

Primele obiecte sunt Diploma pentru Premiul Nobel 1974 și Medalia de aur care însoțește diploma.

Următorul obiect este un model aurit și redus la scară a statuii Victoriei de la Samotrace, Lasker Award pentru științe biomedicale de bază, 1966.

Următoarele obiecte sunt Diploma și Medalia pentru noi descoperiri de largă semnificație în domeniul biologiei celulare și moleculare, conferite de Președintele Statelor Unite în 1986.

Următorul obiect este Medalia E.B. Wilson, conferită de Societatea Americană de Biologie Celulară pentru activitatea mea legată de organizarea acestei societăți și a activităților ei științifice.

Următorul obiect este Medalia Schleiden, conferită de Leopoldina Academy din Halle, Germania.

După care urmează:

Diploma de membru al Academiei Naționale de Științe a Statelor Unite.

Diploma de membru asociat al Societății Regale din Londra.

Următorul obiect este Diploma de Membru al Academiei Pontificale de Științe de la Vatican însoțită de un colier metalic (argint aurit?).

Alte diplome de membru care pot fi menționate fără a fi expuse sunt:

Institutul de Medicină, USA.

American Academy of Arts and Sciences, Cambridge, Mass. USA.

Academie Royale de Médecine de Belgique.

Diplome de **Doctorat Honoris Causa**:

Diploma de Doctor Honoris Causa a Universității Rockefeller.

Diploma de Doctor Honoris Causa a Universității Paris Sud.

Diploma de Doctor Honoris Causa a Universității Sapienza-Roma.

Diploma de Doctor Honoris Causa a Universității Uppsala-Suedia.

Diploma de Doctor Honoris Causa a Facultății de Medicină Grigore T. Popa din Iași.

Alte diplome de Doctor Honoris Causa care pot fi menționate fără a fi expuse includ:

Diploma de Doctor Honoris Causa al Universității:

Chicago, Yale, Columbia, New York, Scripps Research Institute, San Diego,

Milano, Bologna, Siena, Madrid, Viena, Berna, București, Iași, Craiova, Chișinău – Republica Moldova.

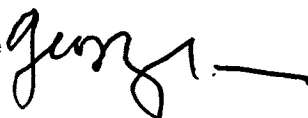
Pentru selecția definitivă a obiectelor expuse în această secție (Diplome și Medalii), aștept sugestiile voastre care trebuie să fie ghidate de considerații locale, înainte de toate de spațiul disponibil ca și de efectele anticipate.

Nu trebuie să speriem lumea și nu trebuie să facem imposibile prezentări similare făcute de alți absolvenți ai Facultății de Medicină din București în viitor.

În următoarea mea scrisoare voi propune menționarea lucrărilor și descoperirilor celor mai importante din activitatea mea de cercetare în biologia celulară și moleculară.

Vă rămân profund îndatorat pentru asistența voastră în proiectul de față.

Cu toată afecțiunea,

George

GEORGE EMIL PALADE CĂTRE RADU ȘERBAN PALADE ȘI
C. DIMOFTACHE ZELETIN

UNIVERSITY OF CALIFORNIA, SAN DIEGO

UCSD

BERKELEY • DAVIS • IRVINE • LOS ANGELES • RIVERSIDE • SAN DIEGO • SAN FRANCISCO

SANTA BARBARA • SANTA CRUZ

GEORGE E. PALADE, M.D.
DEAN, SCIENTIFIC AFFAIRS - EMERITUS
SCHOOL OF MEDICINE

9500 GILMAN DRIVE
LA JOLLA, CALIFORNIA 92093 - 0602
(858) 534-7658 TELEPHONE
(858) 534-6573 FACSIMILE

17 octombrie, 2002

Dragă Radule și dragă Dada,

Neașteptata vizită a lui Radu la San Diego a schimbat categoric dimensiile proiectului nostru. Noua formulă care implică participarea bibliotecarului Universității are fără îndoială multe aspecte atrăgătoare, dar introduce complicația acomodării unui spațiu relativ larg pentru montarea expoziției.

Cum putem noi controla acest nou element? Este Universitatea gata să acopere cheltuielile de amenajare a spațiului ca și cheltuielile necesare pentru montarea expoziției? Care sunt după experiența voastră de până acum timpul pe care trebuie să contăm până la completarea infrastructurii necesare proiectului nostru?

Propunerea voastră de a utiliza Reprezentanța Consulară și Ambasadorială a României pentru transportul materialelor expoziției are fără îndoială merite, dar poate cere ca grupul din România, căruia i se adresează colecția, să includă un reprezentant al Facultății de Medicină pe lângă reprezentanți ai familiei.

Am discutat cu Radu planurile pentru completarea expoziției, care poate folosi formula unui triptic.

Primul element ar fi secțiunea de recunoaștere oficială a cercetărilor făcute de laboratoarele noastre de la Rockefeller, Yale

și UCSD¹⁾. Numărul elementelor pentru această secțiune se poate lărgi așa cum propune Radu, adăugând diplome și medalii menționate în ultima scrisoare, dar nu propuse pentru expunere.

A doua secțiune poate fi intitulată „Descoperiri și noi perspective” și poate prezenta punctele cele mai importante din activitatea laboratorului meu, ilustrate prin elementele corespunzătoare de bibliografie. De pildă, primul punct poate menționa introducerea soluțiilor de sucroză pentru prepararea homogenatelor de ficat (sau alte organe) în experiențele de fracționare celulară. Descoperirea structurii fine caracteristică mitocondriilor poate fi inclusă în această subsecțiune.

Aceeași formulă se poate aplica succesiv reticulului endoplasmic; ribozomilor (polizomilor); complexului Golgi și veziculelor plasmalemale (caveole).

A treia secțiune a tripticului se poate concentra pe realizările grupului nostru în organizarea vieții științifice a biologiei celulare considerată ca un element fundamental în toate științele biologice.

În această secțiune ar fi de menționat participarea mea ca membru fondator al Societății Americane de Biologie Celulară, fondarea primului periodic pentru noul domeniu de cercetare văzut ca parte integrantă a avansurilor în biologie; activitatea mea ca prim editor al „Annual review of cell biology”.

Această secție ar putea de asemenea să includă anii mei de serviciu ca membru al „Study sections” în NIH²⁾ și NSF³⁾ ca și anii mei de serviciu ca membru al „Advisory boards” pentru „National Institute for General Medical Studies” (NIGMS) și „The advisory board to the NIH director”.

După cum vedeți planul general pare să fie suficient de clar, ce urmează este punerea lui în aplicație în condiții satisfăcătoare din punct de vedere științific și rezonabile din punct de vedere financiar.

¹⁾ UCSD: Universitatea California, San Diego.

²⁾ NIH: National Institute of Health.

³⁾ NSF: National Scientific Foundation.

Vă mulțumesc încă o dată pentru timpul vostru prețios investit în acest proiect. Aștept reacția voastră și rămân al vostru cu toată afecțiunea.

George —
George

P.S. Trimit două scrisori identice, una pentru Radu și una pentru Dada. În felul acesta vreau să stabilesc că este dorința mea ca voi să continuați să colaborați în dezvoltarea și aplicarea proiectului nostru.

Corespondența noastră ar fi facilitată prin e-mail sistem ori fax. Puteți să-mi dați adresele respective în cazul în care dispuneți de facilitățile acestea?

București, 8 noiembrie 2002

Iubite Unchiule George,

Răspund scrisorii din 17 octombrie a.c., adresată deopotrivă lui Radu și mie, scrisoare care ne-a făcut mare plăcere. În ce mă privește, m-am bucurat foarte mult că Radu a putut veni la San Diego să te vadă: povestirile lui au fost atât de vii, încât nu o dată mi s-a părut că sunt și eu alături de el și de mama! Radu excelează în darul povestirii: îi moștenește pe tanti Didica și pe unchiul Mișu.

Mă bucur că împărtășești „noua formulă”, diversificată și lărgită. Sperăm s-o punem în aplicare. Universitatea – căreia îi ești Președinte de Onoare – dispune de unele ateliere proprii (tâmplărie, sticlărie, mecanică), încât trag nădejde să nu fie nevoie de prea mari cheltuieli în această privință. Mă bucur, de asemenea, că ești de acord ca prețiosul fond documentar să fie expediat prin mijlocirea Ambasadei Române din S.U.A. Noi doi, adică eu și Radu, nu numai că suntem reprezentanți ai familiei, ci și ai Universității de Medicină și Farmacie „Carol Davila” din București, fiind profesori ai ei: eu de Biofizică, Radu de Chirurgie.

Tripticul expozițional pe care-l formulezi este just și foarte bine chibzuit. Ne va fi de folos și-n tratativele de aici și-n organizarea propriu-zisă a entității muzeale „G.E. Palade”. Colaborarea mea cu Radu și Anca este desăvârșită, așa că demersul nostru comun are sorți de izbândă.

Luni 11 noiembrie a.c., Academia Română are onoarea să-ți consacre o Ședință omagială în Aulă. Am fost invitat și eu să susțin o comunicare asupra strămoșilor matale.

Mă întrebi dacă avem *e-mail*; deocamdată nu avem, așa că urmează să ținem legătura tot prin scrisori.

Se apropie ziua aniversară: îți doresc din toată inima mulți ani
cu sănătate, ani plini de bucurii, lumină sufletească și mulțumire!
Cu vechea admirație și dragoste,
primește o îmbrățișare,
Dada

*

Cum la 19 noiembrie 2002, savantul împlinea 90 de ani, am publicat în revista băcăuană *Ateneu*, XXXIX, 10(397), 2002, pagina 1, următorul medalion:

GEORGE EMIL PALADE LA 90 DE ANI

Una din marile inteligențe românești biruitoare, cel dintâi român laureat al Premiului Nobel, ființă în care Creatorul a concentrat atâtea însușiri excepționale încât oricine îi cunoaște viața și opera se poate întreba cu deplină îndreptățire ce-ar mai fi putut să-i dea bunul Dumnezeu, intră în al zecelea deceniu de viață!

Mărturisindu-i iubirea și admirația pentru existența sa eroică, îi urăm din adâncul inimii mulți ani cu sănătate!

În ceea ce ne privește, scuturându-ne din uitare și din învălmășirea derutelor, nepăsării, frivolității ori descurajărilor, să ne întărim speranța că românii se vor înălța în spiritualitate pentru a-l înțelege.

Nu există altă cale.

C.D.Z.

GEORGE E. PALADE, M.D.
DEAN, SCIENTIFIC AFFAIRS - EMERITUS
SCHOOL OF MEDICINE

9500 GILMAN DRIVE
LA JOLLA, CALIFORNIA 92093 - 0602
(858) 534-7658 TELEPHONE
(858) 534-6573 FACSIMILE

11 decembrie, 2002

Dragă Dada,

Îți mulțumesc întâi pentru scrisoarea primită și pentru cărțile sosite odată cu ea.

În tinerețe am citit cu mare interes memoriile¹⁾ lui Pârvan. Recitirea lor o să mă întinerească cel puțin cu 70 de ani. Cartea despre Ștefan Zeletin²⁾ e pentru mine o surpriză care sporește legăturile tale cu Burdusacii cu încă o generație.

Acum câteva zile am primit o scrisoare oficială de la Consiliul Județean Bacău semnată de Conferențiar Universitar Doctor Neculai Lupu, Președinte al acestui Consiliu. O copie a acestei scrisori e anexată scrisorii de față³⁾.

¹⁾ *Memoriale* de Vasile Pârvan.

²⁾ Volumul: C. Dimoftache Zeletin, *Ștefan Zeletin: Contribuții documentare*. Editura Corgalpress, Bacău, 2002.

³⁾ Redau scrisoarea, pe care mi-a transmis-o, la 11 decembrie 2002, George Emil Palade, și căreia îi adaug o notă:

*Stimate domnule profesor George Emil PALADE,
laureat al Premiului Nobel*

Vă scriu animat de emoție dar și de o mare admirație pentru opera și munca dumneavoastră care sunt pentru noi un exemplu de dăruire și de excelență.

Vă felicit cu ocazia zilei dumneavoastră de naștere și vă urez să vă împliniți cele mai frumoase gânduri și să fiți înconjurat de toți cei pe care îi iubiți.

Băcăuanii vă iubesc și vă prețuiesc din tot sufletul și se mândresc că excelentul om de știință George Emil PALADE are un rol crucial în istoria științelor și că este unul dintre cei mai inspirați deschizători de drumuri.

Tocmai de aceea vă scriu, pentru a vă împărtăși dorința noastră de a începe un proiect la care sper că veți adera cu toată ființa dumneavoastră.

Dorim să transformăm casa în care ați copilărit pe meleaguri băcăuane, la Motoșeni, într-un locaș de cultură și știință care să poarte amprenta dumneavoastră inconfundabilă, un loc în care oamenii să se întâlnească oricând cu opera dumneavoastră remarcabilă și cu întreaga dumneavoastră ființă.

Vă invităm să veniți la Bacău, pentru că aici veți fi mereu acasă.

Vă invităm să veniți să revedeți meleagurile natale.

Vă invităm să veniți la Bacău să cunoașteți oameni care vă iubesc și vă stimează din toată inima.

Vă invităm să veniți la Bacău și să ne ajutați să descoperim adevărul despre sensul ființării, așa cum ați făcut-o în întreaga dumneavoastră operă științifică.

Vă invităm să veniți pentru că avem nevoie de dumneavoastră. Sunteți un simbol pe care îl respectăm și de care suntem pe deplin mândri.

Aș fi fericit, stimate domnule profesor George Emil PALADE, dacă ați da curs invitației noastre.

Eu, personal, vă consider un MENTOR al nostru și aș fi foarte fericit dacă ați accepta să fiți alături de noi.

Cu toată prețuirea, adaug tradiționalul

La Mulți Ani!

Conf. Univ. dr. Neculai Lupu
Președintele Consiliului Județean Bacău

Nota noastră la scrisoarea conferențiarului Neculai Lupu

Casa preotului Gheorghe Palade (1850-1928) se află în cătunul Văratici al satului Șandrești, astăzi arondat comunei Motoșeni, județul Bacău. La începutul anului 2002, am luat inițiativa de a o transforma în muzeu, demarând în acest scop convorbiri telefonice și epistolare cu forurile în drept.

Întrucât surparea produsă de râpa de la apusul casei amenința vechea locuință Pălădească, în toamna anului 2002 am declanșat o acțiune de salvare acestei case de patrimoniu, adresând următoarea *Notă* președintelui Direcției județene pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național Bacău, domnul Constantin Donea:

NOTĂ

*ASUPRA CASEI NATALE A LUI EMIL PALADE (1885-1952),
profesor de filosofie și pedagogie, tatăl lui GEORGE EMIL PALADE,
Laureat al Premiului Nobel pentru medicină.*

După cât îmi amintesc, am petrecut câteva zile în fiecare vară la Burdusaci, venind de la Șendrești-Tutova, unde petreceam o lună de vacanță la bunicii mei în perioada 1920-1935.

În 1917, aproape de sfârșitul primului război mondial, mama mea, Constanța Palade Cantemir, ne-a luat pe mine și pe sora mea

Casa se află în satul Șendrești (cătunul Vărățici), comuna Motoșeni, județul Bacău. Altădată aparținea județului Tutova.

Este o casă istorică, de primă însemnătate pentru istoria medicinei și pentru cultura românească. Are, de asemenea, importanță etnografică, fiind tipică pentru o casă răzășească de la începutul secolului al XIX-lea.

Casa a aparținut (primul proprietar) preotului Gheorghe Palade (1850-1928), venit din satul Făghieni, județul Bacău, la Șendrești, unde s-a căsătorit cu Chiriachia Diaconu (1850-1928) și a devenit preot al satului și al mănăstirii Șendrești.

Casa este veche de peste 150 de ani, poate chiar de 200 de ani. A fost construită de socrul preotului, Ioan Diaconu (n. 1815), notarul Șendreștilor, ca zestre pentru fiica sa Chiriachia, viitoare soție a preotului Gheorghe Palade. Preotul i-a adus îmbunătățiri, a plantat brazi în grădina plină de pomi fructiferi altoiți cu varietăți rare și înzestrată cu prisacă. Foarte înalți și groși, brazii mai existau în 1962.

Între 1920-1935, George Emil Palade petrecea luna de vacanță aici și la Burdusaci, peste dealul dinspre apus, la sora tatălui său, Natalia C. Dimoftache. Pentru perioade mai scurte, venea, tot cu regularitate, și în anii 1936-1940.

Casa a moștenit-o nepotul de fiică (Lucreția) a preotului Gheorghe Palade, preotul Gheorghe Mihalache. Actualmente, proprietari sunt cei șapte fii ai săi. Toți sunt de acord cu transformarea casei într-un Muzeu Palade. Pentru confirmare, să se ia legătura cu cel mai mic dintre frați, dl. Emil Mihalache din Bacău, telefon: 0234/137.251. Astăzi, casa este închisă și nelocuită.

*Prof. univ. dr. C. Dimoftache Zeletin
Membru al Academiei de Științe Medicale*

București, 10 ianuarie 2003

Plin de bunăvoință, domnul Constantin Donea s-a deplasat cu o echipă de experți la fața locului, evaluând cheltuielile pentru îndiguirea râpei amenințătoare la câteva miliarde de lei, sumă pe care autoritățile nu o puteau achita. Fără urmări, demersul meu a lăsat o mâhnire în plus... Astăzi, când scriu aceste însemnări, spre sfârșitul anului 2009, casa este încă în picioare (C.D.Z.).

Adina de la Iași la Damienescu, la sud de Roman, unde unchiul meu Nicolae Enăchescu era medic primar⁴⁾.

Era pe vremea luptelor de la Mărăști și Mărășești care dădeau în fiecare seară un spectacol „son et lumière” la orizontul de sud al regiunii.

Crezi că referința lui Lupu la Motoșeni e legată oarecum (prin eroare) de aceste date sigure?

Îți mulțumesc anticipat pentru orice ajutor în clarificarea acestei probleme și rămân al tău ca totdeauna,

George

⁴⁾ Doctorul Nicolae Enăchescu (1877-1939), soțul Alexandrinei Enăchescu Cantemir (1881-1970), a cărei soră, Constanța, este mama lui George Emil Palade. Originar din părțile Neamțului, fiu de preot, doctorul Nicolae Enăchescu se înrudea cu filozoful Vasile Conta și cu prozatorul Vasile Savel.

GEORGE E. PALADE, M.D.
DEAN, SCIENTIFIC AFFAIRS - EMERITUS
SCHOOL OF MEDICINE

9500 GILMAN DRIVE
LA JOLLA, CALIFORNIA 92093 - 0602
(858) 534-7658 TELEPHONE
(858) 534-6573 FACSIMILE

31 decembrie, 2002

Dragă Dada,

Am primit monografia ta referitoare la satul Burdusaci și la așezările răzășești de pe valea Zeletinului ce au purtat alte nume, dar a căror istorie se poate integra cu aceea a Burdusacilor. Am primit de asemenea biografia lui Ștefan Zeletin și am început să înțeleg complicațiile relativ recente din viața regiunii.

După cum te-am informat, am primit, de asemenea, o scrisoare de la Doctorul Neculai Lupu, Președintele Consiliului Județean Bacău, care propune să organizeze un centru de discuții la Burdusaci¹⁾. I-am răspuns „în doi peri”, fiindcă nu știu ce șanse au în prezent asemenea proiecte. Ți-aș fi recunoscător dacă mi-ai spune care este părerea ta despre acest proiect și care ar fi răspunsul pe care rudele noastre din Șendrești l-ar da acestei inițiative. Rămân al tău cu toată afecțiunea,

George

¹⁾ Să sperăm că locuința mea părintească din satul Burdusaci, donată recent comunei Răchitoasa, județul Bacău, de care Burdusacii aparțin, va servi și pentru acest „centru de discuții” propus de președintele Consiliului Județean Bacău, care a împărtășit această intenție lui George Emil Palade. Locuința a fost donată primăriei Răchitoasa cu scopul de a se organiza în ea „Casa memorială C. D. Zeletin”, care va fi înzestrată cu exponate dăruite de mine. În această casă George Emil Palade petrecea, ani la rând, câteva zile, la mătușa lui, Natalia Dimoftache, născută Palade. Savantul mărturisește aceasta în scrisoarea din 11 decembrie 2002, publicată în volumul de față: trecea dealul la Burdusaci, venind de la Șendrești, „unde petreceam o lună de vacanță la bunicii mei în perioada 1920-1935”.

C.D.Z.

C. D. ZELETIN CĂTRE GEORGE EMIL PALADE

București, 21 ianuarie 2003

Dragă unchiule George,

Răspund ultimei matală scrisori.

În tot acest răstimp, am făcut eforturi pentru a salva de la prăbușire casa de la Șendrești, amenințată grav de râpa care a ajuns până la 1,5 metri de scară. Am contactat telefonic și personal forurile administrative și culturale de la Bacău, iar la 10 ianuarie a.c., le-am înaintat un memoriu în care am precizat că e vorba de o casă veche de peste 150 de ani, de importanță istorică, etnografică și culturală. Primul ei proprietar a fost străbunicul matală, notarul Șendreștilor **Ioan Diaconu** (n.~1815), care a dat-o de zestre fiicei lui, Chiriachia (1850-1928), devenită preoteasă prin căsătoria cu preotul Gheorghe Palade (1850-1928). Am obținut și acordul celor șapte copii ai părintelui Ghiță Mihalache, moștenitori ai casei. Cel mai mic, locuind chiar în Bacău, poartă numele de... Emil! Are puțin peste 50 de ani.

Amintind autorităților de la Bacău primejdia avansării râpei prin topirea zăpezilor la desprimăvărarea care se apropie, am obținut din partea lor promisiuni ferme.

Încurcătura cu Motoșenii vine de la faptul că, astăzi, satul Șendrești aparține de comuna Motoșeni, județul Bacău. Județul Tutova, de care aparținea altădată, s-a desființat de mult. Numele de Motoșeni vine de la Motăș („Motășeni”), numele real al filozofului Ștefan Zeletin, autorul *Burgheziei române* (1925), republicată recent în seria de „Cărți fundamentale ale culturii române”.

Omagii Doamnei matală, iar Ancăi – succes în realizarea demersului nostru comun.

Pe curând, cu vechea admirație,
Dada

GEORGE EMIL PALADE CĂTRE C. D. ZELETIN

3 februarie 2003

Dragă Dada,

Multe mulțumiri pentru scrisoarea ta din 21 ianuarie 2003. În sfârșit am ajuns la curent cu schimbările administrative făcute în Moldova în ultimii ani.

Înțeleg că satul Șendrești este astăzi parte din comuna Motoșeni. Am scris prin urmare Doctorului Lupu că accept fără reticențe numirea mea ca membru al Consiliului Județean Bacău.

Un lucru pe care nu îl înțeleg este existența a numeroase răzășii pe valea Zeletinului în jurul anului 1400, pe vremea lui Alexandru cel Bun. Pe cât știu eu, Principatul Moldovei și-a extins teritoriul spre sud până la Cetatea Albă și la Chilia Veche, pe cât se poate fără operații militare demne de înscriere în cronici. Ce cred în prezent istoricii din România?

Răzășiile din Țara de jos marchează extinderea teritoriului Moldovei spre Țara de jos fără operații militare. Miron Costin, spre sfârșitul secolului șaptesprezece, a achiziționat multe răzășii din Țara de Jos. Există oare în documentele respective vreo justificare a acordării acestor răzășii de către domnitorii Moldovei înainte de anul 1400?

N-am avut mult timp să lucrez cu Anca, dar începând cu săptămâna viitoare (februarie 3) mă voi concentra pe acest proiect și vă voi ține la curent, pe tine, Radu și Anca, de progresul făcut.

Rămân al tău cu cele mai bune sentimente,

George

MEMORIU

Domnule RECTOR,

Subsemnații Prof. dr. *Radu-Șerban Palade*, Dr. *Anca-Michaela Israil*, Prof. dr. *Constantin Dimoftache*, împuterniciți testamentar de către Prof. dr. GEORGE EMIL PALADE, laureat al Premiului Nobel pentru Medicină (1974), să ne ocupăm de proiectul Domniei Sale de a dona Universității de Medicină și Farmacie „Carol Davila” din București, al cărei Președinte de Onoare este, întreaga sa arhivă științifică și onorifică, vă aducem la cunoștință următoarele:

Colecția cuprinde un număr mare de obiecte muzeistice: circa 80 de distincții și medalii, nenumărate diplome, peste 200 extrase, materiale științifice care au stat la baza descoperirilor sale din biologia celulară, reviste, ziare, fotografii fundamentale de microscopie electronică, filme documentare, tratate la care a colaborat, togi academice, obiecte personale etc.

Având în vedere bogăția materialului muzeistic și valoarea lui deopotrivă istorică și materială (unele obiecte sunt din metale prețioase), în vederea unui transport spre țară în deplină siguranță, Prof. G.E. PALADE a făcut apel la o *Societate de transport asigurat* din SUA. Această Societate consideră obligatorie asigurarea colecției și respectarea unor condiții adecvate de primire și de expunere. Date fiind aceste exigențe, Societatea respectivă nu va efectua transportul până când un reprezentant al ei (avocat) nu se va deplasa la București pentru a constata la fața locului care sunt condițiile de expunere a materialului, maniera de securizare a acestora, și până când nu se va semna la București, cu o persoană împuternicită oficial de către UMF „Carol Davila”, un contract prin care această persoană să devină răspunzătoare și garantă a respectării clauzelor contractuale, în deplin acord cu cei trei împuterniciți testamentar ai familiei. În cazul în care clauzele

impuse de expeditor nu vor fi respectate, colecția va fi retrasă de către reprezentanții mai sus desemnați ai familiei.

Colecția, pe care am văzut-o personal, este cu mult mai mare decât ne-o imaginaserăm. Expunerea documentelor necesită un spațiu de minim 50 metri pătrați (în două sau trei camere), care să aibă instalate sistemele de securizare.

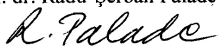
Ținând seamă de toate acestea, Prof. G.E. PALADE dorește să fie informat, înainte de expedierea spre țară a colecției, de locul, mărimea spațiilor și condițiile de expunere, de modul de securizare a exponatelor și de posibilitatea de acces a studenților, pentru a putea, la rândul lui, să pornească acțiunea de expediere.

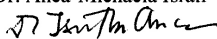
În încheiere, vă rugăm să dispuneți luarea tuturor măsurilor administrative și juridice necesare în vederea îndeplinirii clauzelor impuse de expeditor, pentru primirea cât mai curând posibil a exponatelor de către Universitatea pe care o conduceți.

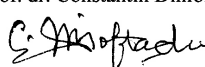
Prof. dr. Radu-Șerban Palade

Dr. Anca-Michaela Israil

Prof. dr. Constantin Dimoftache

București, 10 II 2003

Domnului Rector al U.M.F. "Carol Davila", București,
Acad. Laurențiu M. POPESCU

GEORGE E. PALADE, M.D.
DEAN, SCIENTIFIC AFFAIRS-EMERITUS
SCHOOL OF MEDICINE

9500 GILMAN DRIVE
LA JOLLA, CALIFORNIA 92093 - 0602

(858) 534-7658 TELEPHONE
(858) 534-6573 FACSIMILE

3 iunie, 2003

Dragă Anca, Radu și Dada,

Am primit scrisoarea expedită de Anca din București pe 22 mai 2003 și odată cu ea copia scrisorii trimisă Rectorului pe data de 10 februarie 2003.

E clar că progresul proiectului nostru e modest deoarece Rectorul n-a răspuns la scrisoarea voastră până acum. S-ar putea întâmpla ca lipsa unui răspuns să fie datorită unei lipse de fonduri. Poate că ar trebui să considerăm alternative pentru „transportul asigurat” al exponatelor propuse de proiectul nostru.

Poate că Universitatea poate obține transport asigurat prin curier diplomatic din Statele Unite la București. Dacă aceste demersuri rămân fără răspuns favorabil, poate că va trebui să considerăm Academia Română ca o alternativă pentru proiectul nostru.

Aștept răspunsul vostru pentru rândurile de mai sus și rămân al vostru cu toată afecțiunea,

A handwritten signature in black ink, appearing to read "George".

George

1937

George Emil Palade și cumnatul său, Mihail-Dumitru
Israil, în grădina casei familiale de pe strada Barbu
Delavrancea 61, București.

C.D. ZELETIN CĂTRE GEORGE EMIL PALADE

București, 28 decembrie 2003

Mult iubite Unchiule George,

Anul ce vine să-ți aducă sănătate, voie bună și bucurii!

La mulți ani!

Revista *Cultură & turism.ro* și-a dedicat nr. 7 județului Bacău. Cum redacția mi-a cerut o fotografie care să te reprezinte, fotografie pe care le-am oferit-o cu plăcere, și cum știu că istoria și arta meleagurilor băcăuane te interesează, m-am gândit să-ți trimit numărul cu pricina ale revistei!

Rectorul Universității „Carol Davila” așteaptă răspunsul matală în privința tezaurului documentar, pentru a începe activitățile de înființare a entității muzeale „G. E. Palade”, care presupun – firesc pentru noi – o oarecare inerție...

Te îmbrățișez cu mult drag, admirație și dor de revedere!

Dada

C.D. ZELETIN CĂTRE GEORGE EMIL PALADE

București, 22 martie 2004

Mult iubite Unchiule George,

Scrisoarea mea vine cu două chestiuni, două rugăminți. Prima: te rog să-i amintești Doamnei Maya de problema mea, pe care o știi și care vegetează de 7 ani printre dosarele Academiei Române. Suntem în raporturi foarte bune, Domnia sa este de o gentilețe perfectă, apreciază la superlativ creația mea cărturărească, *y compris* cea științifică, dar o întărire prin prestigiul intervenției matalo e de natură să urgenteze rezolvarea a ceea ce târăgănează de atâta vreme.

A doua chestiune. Vreau să susțin la Bârlad, în primăvara aceasta, o conferință în cadrul Academiei Bârlădene, al cărei președinte de onoare – succesor al lui A. Vlahuță! – sunt, în care, printre altele, să vorbesc despre tinerețea bârlădeană a inginerului N. Malaxa, evident, strălucită, absolvent al Liceului Gh. Roșca Codreanu. Aș vrea să amintesc și despre intuiția valorică de care dispunea. Știu că ai în bibliotecă o carte a lui Werner Heisenberg pe care ți-a dăruit-o cu o dedicație anume: dedicația mă interesează. Dacă găsești de cuvânt și-ți stă în putere, pune pe cineva s-o xerocopieze și să mi-o trimită. Sau – iarăși dacă găsești nimerit – trimite-mi chiar cartea, deoarece eu o voi dona viitoare entități muzeale „George Emil Palade” a mării Facultăți de Medicină din București.

Îți mulțumesc, îți urez multă sănătate și lumină în suflet, primește o îmbrățișare călduroasă și mărturisirea admirației mele infinite.

Dada

București, 12 noiembrie 2004

Iubite Unchiul George,

Întâlnirea din septembrie de la San Diego a fost o mare bucurie pentru mine! Îți mulțumesc pentru faptul de a mi-o fi prilejuit! Aceste întâlniri rămân evenimente în viața oricărui om care îți percepe dimensiunea, deopotrivă în suprafață și în adâncime, și are resurse sufletești de a se bucura și putere spirituală de a le înțelege tâlcul.

Ți-ai arătat dorința de a avea o imagine a Bunicii Natalia („Nana”). Îți trimit trei: două din tinerețe și una din vârsta maturității. A daug o fotografie a lui Moș Emil, tânăr și cu mustață, făcută probabil după absolvirea Școlii Normale „Principele Ferdinand” din Bârlad. Am descoperit-o la niște rude Pălădești din Făghieni, acum vreo treizeci de ani. Privește-le ca pe o restituire cui se cuvine întâi și întâi.

Nana era o fire adâncă și mai mult tăcută. Uneori chiar enigmatică. În copilăria noastră, ținea ascuns după bufet un baston subțire din lemn de corn lustruit. Nu ne dădea voie să-l urnim din loc și nici măcar să-l atingem. Misterul sporea prin aceea că nu ne oferea nici o explicație în privința lui. Abia după ce a dispărut, în urma vandalismelor rusești din vara anului 1944, mi-a spus, cu ochii adânciți într-o zare lăuntrică:

– Se sprijinea în el Nineaca (Mama) la bătrânețe!

Închipuiește-ți mata câtă gingășie sufletească și câtă veghe pentru ca misterul să nu scadă prin divulgare...

De ziua aniversară, îți urez din inimă: la mulți ani cu sănătate, lumină în suflet și să te bucuri de admirația noastră și a

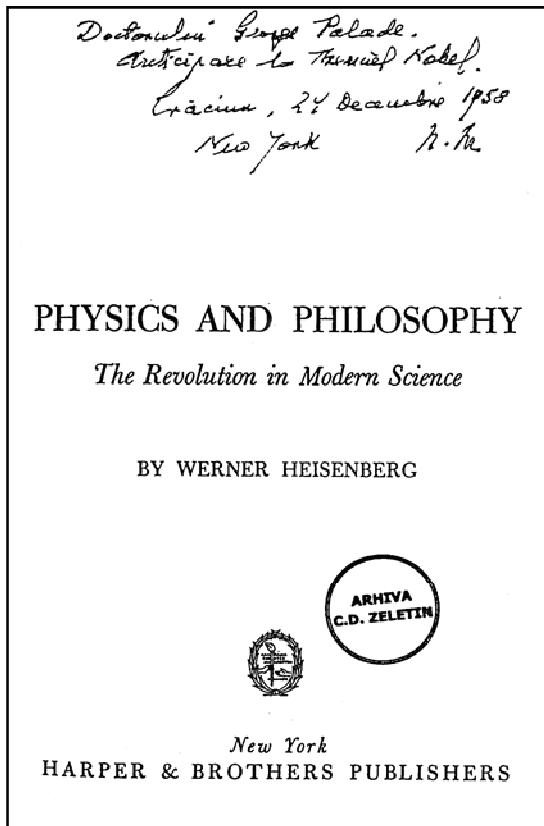
lumii. Nu uităm nici o clipă cât însemni pentru sufletul nostru,
pentru nădejdea noastră și pentru România!

O îmbrățișare,
Dada

Un gând bun pentru minunații Lizzy și Ray.

C. D. ZELETIN

O INTUIȚIE UIMITOARE

În seara de Crăciun a anului 1958, inginerul *Nicolae Malaxa* i-a dăruit, la New York, lui *George Emil Palade*, cercetător la Institutul Rockefeller, volumul *Physics and Philosophy* al fizicianului german *Werner Heisenberg* (1901-1976). Laureat al *Premiului Nobel* (1932). Marele savant este cunoscut, printre

altele, grație *relațiilor de nedeterminare Heisenberg* (numite și *principiul de incertitudine Heisenberg*), care stipulează imposibilitatea determinării simultane a două coordonate conjugate ale unei microparticule (poziție și impuls), mărirea preciziei de determinare a uneia ducând la micșorarea preciziei în determinarea celeilalte.

Inginerul *Nicolae Malaxa* știa perfect ce carte să aleagă, cui s-o dăruiască și ce dedicație să-i aștearnă. Astfel, în șapte cuvinte, el exprimă o convingere personală și o premoniție ce se va adevăra: *George Emil Palade* va fi, într-adevăr, laureat al *Premiului Nobel* pentru medicină, șaisprezece ani mai târziu (1974). Inginerul i-a mai dăruit și alte câteva cărți cu dedicații similare. Se cuvine remarcată modestia acestui industriaș de geniu, creatorul industriei românești moderne, care semnează doar cu inițialele... Nu e de trecut nici peste faptul că autorul cărții pe care a ales-o era laureat al *Premiului Nobel*...

GEORGE EMIL PALADE CĂTRE C. D. ZELETIN

Dragă Dada,

Am înțeles din discuțiile noastre recente că te preocupă gândul că activitatea ta științifică riscă să fie, în mediile științifice, umbrită de activitatea ta artistică. E drama tuturor oamenilor serioși, cu două profesii. Trebuie să-ți spun că nu sunt deloc de acord cu tine în această linie de gândire.

Pe de o parte, în calitate de cercetător științific, ai promovat pentru întâia oară în România metoda citospectrofotometriei cantitative și ai menținut în viață revista *Romanian Journal of Biophysics*, editată de Academia Română.

Pe de altă parte, ca scriitor, ai continuat activitatea lirică prin poezii, dar și prin eseuri și studii, și unele și altele adunate în mai multe volume, dar constrâns de anumite perioade dificile din istoria mai apropiată a României, ți-ai concentrat eforturile literare spre traducerea în limba română a unor capodopere ale liricii italiene și franceze. Ai făcut astfel accesibile scriitorilor și publicului român opere de importanță majoră pentru istoria literaturii moderne. Aceste opere arată, de pildă, că „răul” poate fi de fapt sursă de bine și de frumos în evoluția culturii moderne.

Poate că academiile naționale, a căror misiune primară este cultivarea limbei și a literaturii naționale, ar trebui să accepte ideea că misiunea lor trebuie să privească nu numai calitatea limbei literare ori măiestria artistică, ci și măsura în care o operă literară se integrează în gândirea contemporană a omenirii...

(Scrisoare neterminată, transmisă de secretara particulară a lui George Emil Palade, doamna *Elisabeth Preiss*, la 27 aprilie 2005.)

EPILOG

Correspondența lui George Emil Palade cu cei trei nepoți ai săi, toți trei medici, atestă faptul că ei sunt legatarii savantului în organizarea, în țara lui natală, a unei entități muzeale „George Emil Palade”. Împuternicirea este exprimată clar în aproape toate scrisorile, dar mai ales în cea din 8 ianuarie 2002 și în post-scriptum-ul scrisorii din 17 octombrie 2002.

În ziua de 5 octombrie 2007, la începutul Concertului Orchestrei Medicilor „Dr. Ermil Nichifor”, ținut la Ateneul Român și închinat aniversării a 150 de ani de învățământ universitar medical românesc, organizat de Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila” București, a avut loc solemnitatea conferirii de către Domnul Traian Băsescu, Președintele României, a celui mai înalt ordin al Țării, *Steaua României în grad de colan în aur*, lui George Emil Palade. Înalta distincție a fost înmănată fiicei savantului, Georgia Palade Van Dusen, venită special de la New York la București. Concertul a cuprins lucrări de George Enescu, Camille Saint-Saëns, W. A. Mozart și Johannes Brahms.

În una din zilele următoare, cei trei împuterniciți: Radu-Șerban Palade, Anca-Michaela Israil și C. Dimoftache Zeletin, împreună cu Georgia Palade Van Dusen, au fost convocați la Cotroceni de către Domnul prof. univ. dr. Virgil Păunescu, consilier al Președintelui României, cu scopul de a demara planurile creării *Muzeului George Emil Palade*. Se miză pe obținerea a 400.000 euro proveniți din fonduri UE anume pentru acest scop. Clădirea era proiectată să aibă 5 niveluri și să fie înălțată în parcul Facultății de Medicină a U.M.F. „Carol Davila” din București. La etajul 1 urma să se amenajeze un amfiteatru cu anexele lui, la etajul 2 muzeul propriu zis, iar la etajele 3 și 4, laboratoare de cercetare

pentru tinerii medici. În februarie 2008, trebuia să se țină concursul pentru angajarea lucrărilor. Antrenarea noastră, a celor trei, în această întreprindere însemna concentrare, pricepere și muncă multă, dar mai ales mult timp.

...Și deodată, peste acest nobil demers a căzut o tăcere funerară! Nu ne-am așteptat, dar am așteptat; am întrebat, ne-am întrebat; am cerut răspunsuri, ne-am dat răspunsuri, iar cauza justă, nobilă și morală a Muzeului „George Emil Palade”, atât de importantă pentru România, a rămas părăsită ca o enigmatică Insulă a Paștelui...

George Emil Palade avea să înceteze din viață marți, 7 octombrie 2008, orele 12⁰⁵, la San Diego, California.

GRIGORE SĂLCEANU¹⁾ către C.D. ZELETIN

Destinatar: Dada Dimoftache
Str. Octav Cocorăscu 11, etajul 1, ap.4
Raionul Grivița Roșie
București

Exp. Gr. Sălceanu
Str. Eroilor 16
Constanța

Constanța, 15 martie 1954

Mult iubite Poete,

Am primit delicatele rânduri și am rămas viu impresionat de descrierea atmosferei de „vrajă și singurătate” din căminul prea iubitului Maestru, George Tutoveanu.

Îți mulțumesc din toată inima pentru sentimentele ce-mi mărturisești și te felicit pentru cele două poezii, de o sinceritate și o finețe asemănătoare cu o adiere parfumată de primăvară.

Versurile sunt de o spontaneitate uimitoare. Imaginile noi, firești. Totul dezvăluie suflet sensibil, gând curat, înalt, fantezie creatoare. Gândindu-ne că astfel de versuri au fost scrise la vârsta

¹⁾ *Grigore Sălceanu* (Galați, 1901 – Constanța, 1980), poet, dramaturg și prozator, a trăit o viață în Constanța, unde a fost profesor de limba franceză la Liceul „Mircea cel Bătrân”. Opera: *Flori de mare*, poezii (1928); *Fierbea az’ noapte marea*, poezii (1933); *Noți pontice*, poezii (1937 și, ca antologie, 1969); *Întâia sărutare*, teatru (1937); *Furtuna*, (teatru, 1938); *Fata de împărat*, poem (1941); *Poemul Creațiunii* (1942); *Iluzia*, poem dramatic (1944); *Ovidius*, tragedie în versuri (1958); *Hyperion*, teatru (1965); *Basmul smeilor*, teatru (1969); *Decebal*, teatru (1970); *Tropaeum Traiani*, teatru (1975). Traduceri din limba franceză: A. de Lamartine, Victor Hugo, Leconte de Lisle, Charles Baudelaire (numai *L’Homme et la mer*), Alfred de Vigny, Paul Verlaine, François Coppée etc., din limba latină: Publius Ovidius Naso etc. și în limba franceză: *Lucașăruț*, *Sonete* de M. Eminescu, *Miorița*, *Meșterul Manole*, și diferite poezii de Vasile Alecsandri, Perpessicius și G. Tutoveanu. A tradus și din poezia mea (C.D.Z.).

de 20 de ani, am rămas mai mult decât uimiți. Întrevăd opere de seamă în viitor. Cine poate să scrie așa, la 20 de ani, poate mult.

În poezia dedicată Maestrului Tutoveanu, vibrează sănătatea și optimismul. Ai pornit-o pe un drum bun. Nu spun că nu vei aborda și teme dureroase, dar având un suflet generos și sănătos, sunt sigur că vei exprima și ceea ce este frumos, înalt și măreț în durerile lumii.

Facă bunul Dumnezeu să ai prilejul să cânti numai bucuriile vieții și frumusețile universului!

Primește o cordială strângere de mână.

Al D-tale devotat,

Grigore Sălceanu

Grigore Sălceanu a fost martor al tinereții mele literare, când încă nu puteam să public. Student fiind, i-am fost recomandat, printr-o scrisoare trimisă de la Bârlad la Constanța de către bătrânul poet G. Tutoveanu. Am purtat corespondență, eu aflându-mă la București. Vară de vară ne întâlneam acasă la el, în Constanța, iar întâlnirile erau o adevărată sărbătoare pentru mine. Scrisese piesa în versuri *Ovidius* și o tradusese în limba franceză. În vara anului 1957, am parcurs împreună vers cu vers cele trei traduceri ale piesei sale: cea franceză, tradusă de autor, cea italiană tradusă de Mariano Baffi și cea latină tradusă de Ilie Moșic, profesor la Petroșani. Erau încântătoare areopaguri spirituale. Nu peste multă vreme însă, gusturile noastre artistice s-au vădit a fi diferite în unele privințe. Îl îngrozea, de pildă, gândul că traduc în întregime *Florile Râului*, mai ales când venea în discuție *La charogne*! Pe marginea manuscrisului meu cu traducerea poeziei lui Baudelaire, *Le revenant* a scris în creion roșu: *Gândul poetului e josnic* ș.a.m.d. Detesta multe din poeziile ciclului *Spleen*, dacă nu pe toate. Anul 1962, ultimul petrecut la Mangalia, unde eram chirurg la Sanatoriul de tuberculoză osteoarticulară infantilă, a lărgit unghiul acestei despicări, fără ca sentimentele ce i le purtam să scadă. Aceasta chiar dacă apariția primului meu volum de poezii, *Călătorie spre transparență* (1977), ieșit și anevoios și târziu, a primit-o cu o împietrire ușor ironică, deloc proprie lui. Nu am ținut seama de ea...

În anul 1974, mi-a încredințat „scrisorile sfinte”, în număr de 80, pe care i le-a adresat, de-a lungul anilor, G. Tutoveanu, și pe care eu le-am dăruit *Academiei Bârlădene*, pentru *Fondul de manuscrise*. Ele conțin atât poezii ale lui G. Tutoveanu, grafiate de propria mână, cât și traducerile în limba franceză ale acestor texte, pe care, în timp, le-am încredințat tiparului.

În 2001, se împlineau 100 de ani de la nașterea lui Grigore Sălceanu și nimeni nu semnalase, nici măcar Constanța, acest fapt. Ostil, orașul de la țărmul mării îl ignora cu obstinație, iar când își aducea aminte de el, o făcea pentru a-l

minimiza ori a-l nega. Văzând acest lucru, în anul următor am luat, eu, trăitor în București, inițiativa de a sărbători Centenarul la Constanța, ceea ce s-a și întâmplat la 7 iunie 2002. Am pus evenimentul sub egida Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, al cărei președinte sunt, și a Uniunii Scriitorilor. M-au ajutat în acest demers doi colegi mai tineri, prietenii mei, doctorii *Nicolae Ceamitru* și *Dan Ioan Nistor*, ambii din Constanța. *Simpozionul Grigore Sălceanu* și toate manifestările prilejuite de Centenar s-au bucurat de mare succes și au urnit inerțiile forurilor constănțene, care s-au imaginat chiar... organizatoare ale evenimentului. Rețin ca remarcabile și pline de vibrație intervenția *Georgetei Mărtoiu*, secretar literar al Teatrului de Stat din Constanța, și a poetului *Kerim Altai*, care a recitat traducerea în limba turcă, făcută de el, a sonetului *Bairamdede*, invocând la sfârșit, ca o apostilă de sacralitate, spiritul lui Grigore Sălceanu – moment cutremurător!

Am scris cu această ocazie medalionul intitulat *Poetul Grigore Sălceanu*, publicat în: *Ateneu*, XXXIX, 10 (397), p. 8, octombrie 2002, reluat în: *Cugetarea europeană/ La pensée européenne*, III, 4, p. 6, 2003, unde am publicat și *Maître Manole*, traduit du roumain par *Grigore Sălceanu*; medalion reluat în: *C. D. Zeletin, Distinguo*, eseuri, Editura Vitruviu, București, 2008, pp. 176-178. Scriitorul Dan Perșa, pe atunci redactor la revista *Tomis*, singurul scriitor constănțean prezent la parastasul de la Cimitirul din localitate, a relatat evenimentul în următorul articol, publicat în revista *Tomis*, VII, 6-7-8, p. 22, iunie-august 2002:

Dan PERȘA, *Colocviul Grigore Sălceanu*

În luna iunie s-a desfășurat la Constanța „Centenarul Nașterii Poetului Grigore Sălceanu”. Primul moment al acestei acțiuni culturale organizate de Filiala „Dobrogea” aUSR, Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Constanța, Colegiul Național „Mircea cel Bătrân” și Societatea Medicilor Scriitori și Publiciști din România, a constat într-o slujbă de pomenire la mormântul poetului (Cimitirul Central Constanța). În Aula Bibliotecii Județene Constanța a urmat *Simpozionul Grigore Sălceanu*, figura omului și poetului fiind evocate de cei care l-au cunoscut și îi prețuiesc opera. Amintim printre aceștia pe: Prof. univ. dr. C. D. Zeletin (membru titular al Academiei de Științe Medicale, membru alUSR, președinte al Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România), Conf. univ. dr. Cristina Tamaș (scriitoare, membră aUSR), Arthur Porumboiu (poet, membru alUSR), Conf. univ. dr. Constanța Călinescu, prof. Ion Făiter, Victor Corches (scriitor, membru alUSR) ș.a. Al treilea moment al *Centenarului* a fost „In memoriam...”, desfășurându-se la Colegiul Național „Mircea cel Bătrân”, cu participarea corului liceului și a unui grup de elevi ce au

susținut un recital de versuri din poeziile lui Grigore Sălceanu. Tot aici a avut loc vernisajul expoziției „Nopti pontice” a Prof. Lucian Badea, pictor ce s-a inspirat din opera poetului.

Dacă pătrundem dincolo de cortina unei știri despre un eveniment cultural, trebuie scoasă în evidență atmosfera în care s-a desfășurat manifestarea. Pe de o parte emulația organizatorilor și a participanților la *Simpozion* și emoția stârnită de participarea excepțională a inițiatorului *Centenarului*, Prof. univ. dr. C. D. Zeletin, scriitor, primul traducător al integralei Baudelaire în România, personalitate a vieții științifice și culturale românești, om de aleasă cultură și vie memorie literară, rafinat orator. Iar pe de alta, trebuie amintită respingerea mai mult sau mai puțin fățișă de către reprezentanții mass-media a necesității și oportunității comemorării. Nu intrăm în amănunte, dar acest fapt negativ, dă mai ales seama despre mediul cultural al Constanței. Dacă, așa cum mi-a spus un reprezentant mass-media, Grigore Sălceanu e un poet „minor”, care nu merită onoruri, atunci scriitorii „majori” nu sunt prin nimic mai apreciați, mai stimați și mai cunoscuți în Constanța decât acesta. Cultivarea numelor importante ale scriitorilor, artiștilor plastici, regizorilor, actorilor, coregrafilor, balerinilor – a celor recunoscuți pe plan național cel puțin – nu este și o realitate a Constanței. În orice caz, organizarea *Centenarului* a necesitat un mare efort organizatoric și multă dragoste pentru cultură și ar fi meritat cu siguranță o iradiere spre public, dincolo de numărul participanților direcți la simpozion, între care s-au aflat profesori, directori de școli și numeroși elevi, o iradiere poate chiar la nivel național. Merită să fie amintiți, în acest context, cei care au dus greul organizării: Dan-Ioan Nistor (medic, poet), Nicolae Ceamitru (Conf. univ. dr., scriitor) și Prof. Laura Rizu (*Colegiul Național „Mircea cel Bătrân”*).

Grigore Sălceanu s-a născut în Galați la 23 aprilie 1901, iar din 1920 numele său va fi legat de orașul de la Pontul Euxin, unde se stabilește. A fost elev, în cursul superior, al Liceului „Mircea cel Bătrân”, a urmat Facultatea de Litere și Filozofie a Universității București, continuându-și apoi studiile la Sorbona. Participă la cenaclul literar al lui Mihail Dragomirescu și înființează el însuși un cenaclu la Constanța, pe care îl conduce două decenii. Colaborează la numeroase reviste literare ale vremii. Opera sa, parțial publicată, conține volume de poezie, poeme dramatice, tragedii (au fost jucate la Constanța: „*Ovidius*”, „*Hyperion*” și „*Tropaem Traiani*”) și numeroase traduceri din lirica universală, dar și din română în franceză (pastelurile lui Alecsandri, „*Luceafărul*”, „*Miorița*”, „*Meșterul Manole*” ș.a.)

Ca manifestare culturală, *Centenarul Grigore Sălceanu* a fost o reușită, din păcate nu urmată și de o pe măsură reflectare în plan public.

P.S. Urmezi vreo facultate? După câte înțeleg, ești din Moldova.

Îmi va face totdeauna o deosebită plăcere să primesc rânduri de la mata.

Grigore și Constanța Sălceanu

Constanța Sălceanu este descendentă din Paulina Alecsandri, soția poetului de la Mircești.

Pe spatele altei fotografii, reprezentându-l pe poet singur, stă scris: „Lui *Dada Dimofitache*, poet de mare talent, de care mă leagă firul de aur al poeziei lui *George Tutoveanu*.”

Grigore Sălceanu

Constanța, 10 septembrie 1958”

CHIAR ȘI CLINTIREA UNUI GÂND MĂ DOARE...

Vin iar ninsori și iar o băntuire
cu dor de-a părăsi statornicii.
Aud cum curg prin ora de iubire
clătinătoare crengi de veșnicii...
Curând va bate ceasul bolții ninse
și inima se va lipi de sol.
Nu vreau s-o știu... Cu brațele prelinse
pe lungi ninsori și absorbit de gol
și desprinzând celulă de celulă
din trupul răstignit în amintiri,
cu tine vreau, în cea mai calmă hulă,
să fim iar început și bănuiri!
Ah, cum presimt! Sărutul stă să țipe,
uitat de limpezitul meu tumult,
și tu ești și-aud în tine clipe,
iar eu nu sunt și nu vreau să m-ascult...
Intrăm în veșnicie c-o ninsoare
și dinafară, liberi, ne privim.
Chiar și clintirea unui gând mă doare.
Nu mai suntem. Nu încerca să fim.

MÊME UNE IDÉE QUI BOUGE ME FAIT MAL...

Je sens, tandis qu'il neige comme autrefois autour,
Lieux de ma constance, l'envie de tout quitter,
J'entends pousser pendant notre heure d'amour
Les branches frémissantes de l'immortalité.
Je ne veux pas savoir que le gong va sonner
Dans la voûte de neige et que mon triste coeur
Sera collé au sol... Avec les bras glissés,
Absorbé dans le vide, sur les vastes blancheurs,
Et regardant périr les atomes en foules
Du corps crucifié au fond des souvenirs,
Je voudrais avec toi, dans la plus calme houle,
Être commencement de ce qui va venir.
Ah ! comme je pressens ton baiser éclatant
Si loin, quand mon tumulte change en limpidité ;
Tu existe et j'entends en toi des instants
Et moi, je ne sois plus et ne veux m'écouter.
L'éternité, la neige, regagnent nos fantômes
Et nous nous regardons étonnés du dehors ;
Même une idée qui bouge ma fait mal ; o ! nous sommes
Disparus ; n'essaie plus que soyons encore...

Version française par
Grigore Sălceanu

ZIUA

Aud lăuntric ziua căzând în săptămâni,
ca pietrele desprinse prin bezna din fântâni.
Aleargă alungată de altele, de-a dura,
ce-i sus fior, adânc, e lovitura.

O știi!

În nevăzut,

pe-o pajiște de suflet clădește calm trecut,
la fel după cum lină când curge prin nervuri,
coboară-n lutul vârstei puberele păduri.

Auzi-o:

Înspre mâine,

Parcă-a numit hotarul vieții ce-mi rămâne,
ca un ecou în margini de codru reajuns,
dând știre de adâncul pe care l-a pătruns...
Aș vrea să știu pe-acolo măcar un fir de ceață,
dar gândului n-am vreme de dat – e dimineață!
Mișcarea se încarcă în simțuri; orice rază
dă timpului o daltă și dalta mă sculptează.
Încheg conturul zilei elastic pe figură,
dar noaptea mă cutremur, pe-aproape-i o ruptură,
alunecă-împlinirea la rându-i și simt anii
cum își deschid atolul urcatelor căderi
și-așteaptă ziua care, în visuri și strădanii,
desăvârșește restul ce i-a rămas de ieri.

C. D. ZELETIN

LE JOUR

J'entends en moi le jour tomber dans les semaines,
Comme les pierres détachées dans la nuit des fontaines
Chassé par d'autres jours, il s'enfuit en roulant ;
Je pressens le frisson de mon dernier instant.
Venant de l'invisible, lentement, je le sais,
Dans le pré de mon âme, il bâtit le passé ;
Ainsi par les nervures descend et disparaît
Dans la terre de l'âge, la pubère forêt.
Entends-le ! vers demain, silencieux et morne,
De la vie qui me reste, il a fixé la borne,
Comme l'écho annonce la profondeur du bois
Jusqu'à laquelle arrive le son de notre voix.
J'espérais un peu d'ombre et de brouillard là-bas,
Mais le matin arrive, le destin n'attend pas !
Tout rayon donne au temps un ciseau qui me sculpte
Et mon être tressaille et palpète en tumulte ;
Et le beau jour imprime sa forme à ma figure ;
Mais, la nuit, je frémis, je sens une rupture,
L'accomplissement glisse et je sens les années
Ouvrir l'atoll des chutes que j'ai monté fier,
Attendant, dans le rêve et l'effort, la journée
Qui achève tranquille ce qui reste d'hier.

Traduction par
Grigore Sălceanu

OVIDIU

Poetului Grigore Sălceanu

Uscat de îngheț și de vântul năuc,
Abia animat la un colț de uluc,
Se-apeacă și sună un fir de răsură
...Mirajul iluziei iarăși mă fură...
Și sună-n fereastră cu spini de aramă
...Iluzia cântă, iluzia cheamă...
Reci lespezi de negru-ntuneric străpung
Și până la țărături de mare ajung.
Priveliști de-argint unde sunteți? Nu văd
Nici valuri stârnind viforatic prăpăd,
Nici valuri icnind hăituiala în larg
S-adulmece urma vreunui catarg!
Un diavol nebun a suflat până-n cer
Un strop din esența cumplitului ger,
Și marea legată în vrajă ca-n laț,
Lucioasă, e scenă enormă de danț!
Spre Tomisul frânt sub poveri de zăpadă
Zănaticul Crivăț trimite-o iscoadă,
Tulumbe de nea sub harapnic se-apeacă
Și fug subțirele pe scenă și joacă,
În fața stăpânului crunt se-nmlădie.
Se-nvârt și cu șoldul lor lubric îmbie
Șăgalnicii fulgi lepădând reverii
Pe prețul acestor de jos nebunii...
Pe țarm, singuratic, un plop se frământă
Când trece iscoada prin creanga lui frântă
Și scoate din gură de fluier amară,
Țipând, ditirambi pentru hora barbară!
Mai strașnic se zbenguie zvelte ciute,

Și Crivățul strigă: mai iute, mai iute!
Iar când se urnește din jilțu-i de-omăt,
Cu spaimă tulumbele fug îndărăt
Și tremură toate-n podoaba lor ruptă,
Trăgând hora șuie dar neîntreruptă.
Deodată se scoală stăpânul cărunt
Și dănțuitoarele plâng toate mărunt,
Se-nvârt zvăpăiate ca niște inele,
Dar Crivățul suflă și trece prin ele,
Sărutu-i le rupe, le soarbe, la ia
Și-n zări le topește-n vârtejuri de nea.
În urmă dă soarele-n mări să se-aprindă
Și scena sclipind se preface-n oglindă.

Pe țărm, ghemuiți lângă foc de scaieti,
Trecutu-și-au timpul de strajă trei geți.
Se satură primul privirea să-și plimbe,
Că nimeni nu vine din Tomis să-l schimbe.
Își suflă în pumni ca în coji de copac
Și-n zarea străpunsă privește posac.
Mai prinde o cută obrazul lui supt,
Că firul răbdării aproape e rupt...
Al doilea lovește-n monedă străveche
Cu cremenea albă, ușor, la ureche.
Îl bucură muzica vremii ciudată,
De veacuri în roșă aramă-ncuiată:
O-ntoarce, o scuipe, o șterge cu iască
Și râde când prinde sclipiri să ivească...
Al treilea e-un sclav – căci ce alta să-nsemne
Centura de bronz încrustată cu semne.
Cum vine Ovidiu, el, iar se-ntristează:
Poetul din Roma și azi cercetează
Limanu-nghețat până-n zare departe,
Șoptind: „...ori un vas, ori solie de moarte!”
Se zbate la tâmplă-o șuviță de-argint
Și focul se stinge și geții nu simt...

„– Solie de moarte-n exil mai aștept
Când drumul spre moarte e simplu și drept?
O, larguri, voi datu-mi-ați darul fatal
Când curgeți rotind înspre țarmuri egal:
Cu valul visării izbînd tot în valuri,
S-alerg neînvins urmărind idealuri!...
Desfă-te supremă credință-n destin
Să pot blestema și să pot să mă-nchin!
În pragul apusului vieții visez
Că rău sunt și-n stânci mă răped și spumez!
Deprins ca talazul s-alerg după vis,
Uitat-am că marea mai are și-abis,
Ca el n-am știut, visător și integru,
Că-n fund dorm schelete și mîlul e negru...
Ovid relegat la barbari într-un port?
Mi-i cerul, prieteni, o pânză de mort,
Mi-i cerul, prieteni, mormântul ce-așteaptă
Să-mi lepăd țărâna că-i partea lui dreaptă!
Mi-o cântă, o strigă, o urlă, o cere,
Că macin eu însumi trudita-i durere.
Lumini în grădinile morții se-aprind
Și mâinile morții spre mine se-ntind...
– Silanus, tu știi de la Naso iubirea,
Dar ura i-a fost lui Ovidiu menirea!
– Blîndețea deprins-am, Mecena, la tine,
Dar Crivățu-mi cântă asprimi sibiline!
– Planasia-ți plînge, Agrippa Postúme,
Ca Tomisul mie, dreptatea din lume...
Pe toți vă invoc și pe toți vă păstrez:
Cruțați prietenia – supremul meu crez!
Iubirea, blîndețea, dreptatea, mărirea...
Sub ce epitaf iscălit-mă-va firea?
Răspundă întinsul de cremene drept,
Răspunde eternă zăpadă, că-aștept!
Visat-am ast'noapte, dar numai o umbră
Din vis mai rețin și-o priveliște sumbră:

Părea cum că marea clădea-n diamant
Păduri de coloane cu frunze de-acant,
Creștea coperișul de gheață să prindă
Pe stâlpi capiteluri și grindă de grindă.
Intrarea păzită de stranii statui
Ținea parcă-o taină închisă oricui,
Iar sus, sus pe gura de templu, sta scris:
La capătul celălalt e Roma! O, vis!
O, vis, ce ferment prefăcut-a-n puteri
Speranțele ultimei mele dureri?!
Dar când a vrut pasu-mi bătrân să se-ndrepte
Sorbit de ispita întâielor trepte,
Un urllet rănit a prins marea să-nceapă
Și templul meu drag prefăcutu-s-a-n apă,
Iar scările toate s-au stins ca o glumă,
Lăsându-mi în urmă un zâmbet de spumă...

O, zei, n-am nimic să vă cer, să vă rog;
Simțind c-am intrat într-al morții prolog,
Mă frânge durerea cu groază când știu
Că-n Tomis încep a mă stinge – și, viu,
Încerc să-nțeleg dacă țin de mormânt,
Sau dacă mai pot cere vieții vreun cânt!
În largul întins de câmpii dunărene
Mustesc ierbării cu otrăvuri viclene,
Fac tracii și ziua și noaptea săgeți,
Pumnale aprinse bat harnicii geți,
Îmi vântură marea fiorii în față
Și-și laudă-adâncul și pofta de viață:
Nimic nu-mi dă însă impulsul să trec,
De țărnul vieții sălbatic și sec!...
Așa, vânzolit de-amintiri și de ger,
Purtând cerul Romei în suflet, să pier!”

1954, revăzut în 1957
Burdusaci

ÎN PĂDURE

Ninge a poveste, pâclă roz îneacă
lenea risipită-n ceruri de azur.
Cât de dulce trece timpul când se pleacă
sub poveri în rugă toate împrejur!

Somnorosul codru m-a primit și schimbă
trosnete de vreascuri – cioburi de cuvânt.
A ieșit o frunză moartă care-și plimbă,
oarbă de albeață, nebunia-n vânt.

Rup din miezul fraged, pâlپând, izvoare,
sub hlamida albă căutând în vis.
Roiuri călătoare, roiuri călătoare,
cum mi-ați scos în cale porți de paradis!

Sfărâmând tăcerea, trăsnetul de aramă
ca un pui de demon a țâșnit spre cer,
surpă catedrale, capiteluri sfarmă,
sună ruina-n celălalt prier...

Iată stropi de sânge, ruguri destrămate
ce din vis splendoarea iernii au întors.
Flori însângerate, flori însângerate,
din ce trup durerii aburul i-ați stors?

Repetată-n plete de stejar, pe creste
vânăta vibraire vârfuri negre-a uns.
Ninge prin palate, ninge a poveste,
trupul care moare unde s-a ascuns?

Te-a străpuns o lance albă fantazie,
a căzut în țândări un cristal de gând,
paltinii de-o dată s-au foit, o mie,
bănuind pe-aproape inimă-încetând...

Puritatea rece viață ia prin moarte,
trupul care cade-i tot numai genunchi,
roiuri călătoare zboară de departe
și se-aștern în valuri, valuri peste trunchi.

1954

Almanahul pădurii, editat de revista literară *Viața românească*, 1984,
p. 210.

Poezia pădurii, IV, antologie de Radu Cârneli, pp.19-20. Editura Orion,
București, 1999.

G.G. URSU către C.D. ZELETIN

CINCI CĂRȚI POȘTALE

1.

Destinatarul: Dada Dimoftache.
Str. Octav Cocorâșcu, nr. 11.
Raionul Grivița Roșie.
București.

Exp. Prof. G. Ursu, Aleea Frigului 6
Buc., Raionul N. Bălcescu.

(9 III 1956)

Dragă Doamnă Dimoftache,

Mi-a vorbit maestrul Tutoveanu de mata și vreau și eu să te cunosc. Până ce va veni primăvara nouă (când am să pot primi omeneste acasă la mine, deocamdată ne-am îngrămădit toată familia într-o cameră), țin să te văd neapărat. Deoarece liceul unde lucrez e în raionul matale, vino, când vrei, la ora 6 după amiază, când îmi termin cursul, în zilele de marți, miercuri, vineri și sâmbătă. Facem o plimbare împreună, dacă dorești. Liceul (fost Aurel Vlaicu) e pe strada Expresului nr. 1, în fața Atelierelor Grivița Roșie. Te dai jos în stația Kiev, cu tramvaiul 6, 10, 29.

Orice vine din ținutul Bârladului e un crâmpei din mine.

Odată cu scrisoarea matale, mi-a venit o scrisoare a lui G. Tutoveanu de la Bârlad.

Te aștept neapărat,

Prof. G. Ursu

2.

Destinatarul: Dada Dimoftache.
Str. Octav Cocorăscu, nr. 11.
Raionul Grivița Roșie.
București.

Exp. Prof. G. Ursu, Aleea Frigului 6
Buc., Raionul N. Bălcescu.

(5 X 1956)

Dragă prietene,

Am primit scrisoarea. Regret că nu m-ai găsit la liceu. Anul acesta eu lucrez mai mult dimineața. Dacă poate să ajungă această c. p. la timp, vino duminică dimineața, pe la ora 10 și jumătate, pe la mine. Vom pleca într-o plimbare autumnală (sper să fie vreme luminoasă) la Bellu sau facem o vizită lui V. Car^{*)}. Eu în orice caz te aștept acasă.

Al matale,
G. Ursu

3.

Destinatarul: Dada Dimoftache, student.
Localitatea: Burdusaci
Raionul: Zeletin.
Regiunea: Bacău

Exp. Prof. G. Ursu.
Aleea Frigului 6,
Raionul N. Bălcescu.
București

(22 VIII 1957)

Dragă prietene,

Azi, luni 19 august, am revenit la București, după două săptămâni de mare. Am rămas profund impresionat de moartea D-lui Tutoveanu și foarte necăjit că n-am fost la înmormântarea lui. Trei telegrame m-au căutat zadarnic. Cred că ai fost la

*) Poetul Virgil Carianopol (1908-1984).

înmormântare^{**}), știu că aceasta era dorința marelui fierbinte. Mi-au făcut mare plăcere cele două cărți poștale ce mi le-ai trimis. Foarte fine observații și foarte juste.

La sfârșitul săptămânii, pe vineri-sâmbătă, voi fi la Bârlad. Dacă vrei vino, mi-ar plăcea să colindăm pe drumuri bârlădene și prin amintiri, am merge amândoi la mormântul maestrului nostru drag. Caută-mă pe la George Constandache^{***}), strada Vornicu Sturdza nr. 12, în Munteni. Îți aduc și recomandata care a venit înapoi^{****}). Nu cred că pot merge la Șuletea^{*****}), fiindcă marea m-a obosit enorm, dar la Bârlad mi-ar fi drag să ne-ntâlnim.

Cu tot dragul, cu tot dorul unei revederi frumoase ca acelea de la București.

G. Ursu

^{**}) Nu am luat parte la înmormântare, întrucât mă aflam la Slănicul Moldovei. Aici mi-a parvenit, cu întârziere, telegrama soției poetului, Eugenia Tutoveanu, telegramă retransmisă de la Burdusaci, unde era expediată, la Slănic, de către tatăl meu.

^{***}) Poetul George Constandache (23 ianuarie 1908 – 22 martie 1964), prietenul cel mai credincios al anilor târzii ai lui G. Tutoveanu.

^{****}) Scrisoarea lui G. G. Ursu, expediată la Spitalul din Constanța, unde tocmai îmi terminasem stagiul practicii de vară, conținea, transcrisă, scrisoarea lui Perpessicius către scriitorul Ion Buzdugan, conținând primul ecou al poeziilor mele. În plic se aflau trei scrisori: a lui Perpessicius, a lui G. G. Ursu și a lui Ion Buzdugan, care luase inițiativa de a-i trimite câteva poezii ale mele lui Perpessicius.

Să se vadă textul acestor trei scrisori în volumul: *Omagiu. C. D. Zeletin 70*, Bacău, 2005, pp. 34-37.

Episodul este relatat în textul: *C. D. Zeletin, „Măinile lui Enescu”* din prezentul volum, unde se află fotoreprodus și plicul cu semnificațiile lui...

^{*****}) Intenționez să-l vizitez pe bătrânul prozator și folclorist Virgil Caravitan (1879-1966), la Șuletea, nu departe de Bârlad.

C. D. Z.

4.

Destinatarul: Dada Dimoftache, student.

Localitatea: Burdusaci.

Raionul: Zeletin.

Regiunea: Bacău.

Exp. Prof. G. Ursu, profesor.

Aleea Frigului 6,

Raionul Bălcescu.

București.

(10 IX 1957)

Dragă prietene,

Am primit cărțile poștale despre unele „Medalii”^{*)} și-ți mulțumesc frumos pentru că le-ai citit cu atâta atenție și le-ai analizat cu atâta subtilitate. Eu rămân la părerea mea că tot poeții sunt mai buni critici de poezie. Așa îmi explic de ce Perpessicius e un așa de bun interpret al poeziei și de ce Călinescu se pricepe mai ales la proză, unul a fost poet, iar celălalt continuă să fie prozator!

Aceste scrisori îmi fac mult bine, fiindcă am început examenul de maturitate pentru noii absolvenți ai liceului și astfel mai pot evada din didacticism, care e destul de anost. Sunt de acord cu observațiile critice și am reluat medaliile amintite, mai ciocănindu-le. La Ion Creangă, aș avea de discutat: oare un om care e profund impresionat de moartea unui amic bun nu-și rememorează unele sentimente față de el, trăite altădată, exprimate chiar în unele scrisori ce i le-a transmis? Iată că așa cum foarte bine ai observat, „medaliile” sunt memorări ale unei epoci din trecut și Creangă putea bine să-și amintească dorul după Eminescu, după plecarea acestuia din Iași.

Când am auzit prima oară de moartea lui G. Tutoveanu, câteva ceasuri din noapte am re trăit aproape halucinant scene din trecutul nostru comun. Îți voi răspunde și asupra a tot ce-am simțit la Bârlad, la înmormântarea Maestrului.

G. Ursu

*) Volum de poezii ale lui G. G. Ursu, având ca subiect mari scriitori, situații și fapte literare din secolul al XIX-lea. A rămas în manuscris.

5.

Destinatarul: Dada Dimoftache, student.
Localitatea: Burdusaci.
Raionul: Zeletin.
Regiunea: Bacău.

Exp. Prof. G. Ursu, profesor.
Aleea Frigului 6.
Raion Bălcescu.
București.

(10 IX 1957)*)

Dragă prietene,

Cum am putut s-ajung la Bârlad la înmormântarea lui G. Tutoveanu, deși la București se aflase că a fost îngropat (cum îți și scrisesem), e aproape de domeniul tainei și-ți voi explica la prima întâlnire. În mormântarea a fost foarte frumoasă. A fost destulă lume care a mers până în deal la cimitir, și l-am dus pe Maestrul nostru scump într-un car cu boi, așa cum a dorit el în poezia „Sub cerul Moldovei”. În ultima săptămână m-a strigat mereu, întrebând de ce nu mai viu. Ultimele cuvinte adresate lui George Constandache au fost: „Mor, nu vreau să mor, luați-mă cu voi!” Deși sosisem atunci, solicitat insistent, am deschis eu seria cuvântărilor. Am vorbit liber, improvizat, căci eram plin de amintiri. A vorbit prof. inspector I. Galiță în numele Sfatului Popular al orașului Bârlad și al Secției de învățământ și cultură. La mormânt a vorbit scriitorul ieșan Ion Istrati, în numele Uniunii Scriitorilor din țară și al Filialei Iași. Trei actori de la Teatrul de Stat „Victor Ion Popa” au recitat poeziile „Vouă, celor tineri”, „Moldova mea” și „În paza veșniciei”. A fost reînhumată în același mormânt neuitata Mama Zoe. Au fost ambii feciori ai Maestrului și o nepoată a lui**).

Așa am dus pe îndrumătorul primilor pași pe cel din urmă drum, într-o zi luminoasă de sfârșit de vară, colindând cu el pe

*) Scrisorile 4 și 5 sunt scrise în aceeași zi (C.D.Z.).

**) În realitate, au fost de față două nepoate, Florica și Ecaterina, fiice ale lui Ioan (Jean) Ionescu, frate al dispărutului, amândouă participante, între cele două războaie mondiale, la întâlnirile Academiei Bârlădene (C.D.Z.).

străzile pe care le-a iubit așa de mult, pe la instituțiile pe care le-a slujit, cum e Casa Națională. Te-am așteptat să mergem în deal la mormântul lui, am fost numai cu Constandache, dar ai fost, te-am simțit alături de noi, mereu, ca bun, talentat ucenic al lui Tutoveanu.

Cu drag,
G. Ursu

ION BUZDUGAN (1887-1967) către C. D. ZELETIN

Domnului Dada Dimoftache, student în medicină.

Com. Burdusaci,

Raion Zeletin.

Regiunea Bacău.

Exp. Buzdugan Al. I.,

Str. Vlad Județul nr. 21,

raion T. Vladimirescu,

București

București, 22 august 1957

Scumpe poete,

Îți mulțumesc pentru răvașul frumos, ce mi-ai scris, din cuibul părintesc, unde ai ajuns cu bine și unde i-ai revăzut pe toți cei dragi ai casei matală. Mi-a făcut mare plăcere scrisoarea (scrisă încă în 12 august și primită abia în 20 august) și m-am bucurat că sunteți cu toții sănătoși, iar măicuța cu surioara mătă, Gabriela, se bucură de a gusta aerul și apele Slănicului Moldovei, iar frățiorul se prăjește pe plaja Constanței, în locul unde te-ai prăjit nu prea demult și mătă.

Și, uite, chiar în clipa când scriu aceste rânduri, sosi poștașul și-mi dă o frumoasă vedere din Slănicul Moldovei, de unde-mi trimiți, atât de plăcute mie, salutările matală. Când ai zburat așa de rapid de-acasă – cu avionul, cu mașina, sau cu vreo nouă motorizată, inventată de D-ta, ad-hoc, la Burdusaci?!

În fața mea, pe masă, mai am scrisoarea, recent venită de la Călimănești, trimisă de scumpul meu prieten și marele nostru critic și poet D. Perpessicius, ce ți-a apreciat atât de elogios frumosul Dumitale talent poetic, la poeziile prezentate, în frunte cu *Măinile lui Enescu*.

În scrisoarea mea de răspuns, dat fiindcă D-sa îți poartă un deosebit interes și mă întreabă ce faci, pe unde ești și dacă ai mai

scris și mi-ai mai scris ceva, îi comunic faptul că mi-ai scris, că ți-ai luat zborul, ca albina din prisacă, în căutarea polenului poeziei din văile și câmpiile cu flori și fânețe miresmate din diferite colțuri pitorești, că ai de gând să ajungi chiar la sursa vie, la izvorul nemuritor de poezie de la Ipotești, mereu vatra de lumină dulce și clară a Țării românești! I-am transmis, odată cu salutările mele cordiale, și respectuoasele matală salutări, în așteptarea apropiatei noastre revederi, la reîntoarcerea din fructuoasele matală peregrinări după miosul polen al poeziei noi și rare, precum o zămislești! Și chiar până la revedere, aștept să primesc cât mai curând măcar un fagure de lumină dulce a poeziei, până ce te vei reîntoarce cu un stup întreg de polen și de înmiresmați faguri culeși din câmpiile și feluritele meleaguri ale Țării românești.

Până atunci îți mulțumesc, matală și la toți ai casei, bunici și părinți, pentru amabila invitație de a veni în părțile D-voastre, din apropierea Bârladului. Pe acolo am fost odată și eu, în timpul Primului Război Mondial, din aug. 1916, unde l-am cunoscut pe maestrul G. Tutoveanu, care, după cu mi-ai spus, mai păzește și astăzi stupina poeziei bârlădene^{*)}, de unde te înfrunți și matală din când în când, în trecerea prin Bârlad.

Dacă ai ocazia să-l vezi pe venerabilul poet și scumpul meu prieten din tinerețe, te rog să-i transmiți cele mai fierbinți și frățești salutări și că voi păstra până la sfârșitul vieții neșterse acele amintiri de neuitat, clipele petrecute împreună în vremuri triste dar și glorioase pentru țară^{**)}.

Îmi pare bine că această toamnă v-a dăruit cu toate din belșug, și mai ales podgoria (dar nu și *Podgoriile de aramă*^{***)} ale mele) și vă urez tot binele la toți! În ce privește călătoria mea, o rezervăm

*) În chiar zilele acelea, bătrânul poet G. Tutoveanu fusese petrecut, la Bârlad, pe ultimul său drum...

**) Poetul Ion Buzdugan luase parte, în timpul Primului Război Mondial, la întâlnirile proaspetei Academii Bârlădene.

***) *Podgorii de aramă*, poezii, volum rămas în manuscris, pentru care poetul se zbătea în acei ani să-l impună vreunei edituri.

pentru mai târziu. Vă salut pe toți cu drag, iar pe tine, pe frățior și surioară, vă îmbrățișează

Unchiu Nicu
I. Buzdugan

Notă: Există o încifrare subtilă în scrisorile lui Ion Buzdugan. Poetul adoptă un lirism agrest și oarecum redundant, anume pentru a substitui prin căldura sufletească și prin buna dispoziție substanța faptică, informațiile punctuale care ar fi putut interesa cenzura comunistă. Erou al Unirii Basarabiei cu Țara, Ion Buzdugan era urmărit de forurile comuniste, atât în privința legăturilor cu basarabienii cât și cu scriitorii (V. Voiculescu, Camil Petrescu, Perpessicius ș.a.).

C. D. Zeletin

*Sempre mi meu nepot și vâlcov, poet de excepțional
talent de spirit nou și original - cu toate dezastrul și
prețierea din partea cenzurii. Ion Buzdugan*
Fântâna din răsarece

*Aș vrea să fii fântână la răsarece,
cu suflatul - ignor de apă vie:
Pe drum cine-o veni și o tot duce,
din lacrima fântânii să se-mlie.*

*Din depărtare, de-o veni drumetic
și-o poposi, pe trunchiul meu de pătră,
și-o strânge setea lor și-o zăni diurnității
Se vor grăbi la drum, visându-se la vatră.*

*Dar dintr-atâta cîți vor fi trecut,
Pe drumul vieții lung, lângă fântână,
Cu el aștept pe Cel Necunoscut
Să-mi poposească tărmi, în lumină.*

*Din depărtare, tîndit venind pe cale,
Bland, blanda lui, să-mi se plece-odată;
Cu lacrimi vii să-și opulă picurarele lui goale
Și fruntea lui, de optmi susingerate.*

*Și-apoi, pe drum, departe, cînd o-o duce,
Necunoscut de nîme-n lumea toată,
Cu fururi să răsun, cu țarna-mi la răsarece,
Fântâna părăsita și uitată!..*

3. Ion Buzdugan

N. IORGA DESPRE ION BUZDUGAN

În anul 1922, poetul Ion Buzdugan a publicat volumul de poezii *Miresme din stepă*, ce urma să conțină această prefață a lui N. Iorga, care-l prețuia cu deosebire. Prefața a fost însă sustrasă din birourile Casei Școalelor, fapt de care Ion Buzdugan m-a încredințat că nu era străin criticul Mihail Dragomirescu.

În 1956, bătrânul poet mi-a dăruit, cu dedicație, o copie a acestei prefețe. Am publicat-o, însă fără dedicație, în miscelaneul *Bârladul odinioară și astăzi*, sub redacția lui Romulus Boteanu, volumul III, p. 504, București, 1984, miscelaneu consacrat în mare parte Academiei Bârlădene, căreia Ion Buzdugan i-a fost membru încă de la începuturile ei. Poetul plecase din această lume de 28 de ani....

O încredințez astăzi din nou tiparului, împreună cu dedicația așternută în josul paginii, prin care poetul basarabean mă onorează mandatându-mă a-i fi editor. Îmi exprim cu acest prilej speranța că voi putea publica în curând, într-o ediție liliput, o selecție din poezia sa, așa cum am procedat cu volumul *Poezii* de G. Tutoveanu, apărut sub egida Academiei Bârlădene în anul 2007, la împlinirea a 50 de ani de la dispariția întemeietorului ei.

C. D. Zeletin

București, 1 Decembrie 2009

PREFAȚĂ

la volumul de poezii „Miresme din stepă”

Cartea d-tale, dragă D-le Buzdugan, aduce o mireasmă, uneori tare, câteodată foarte dulce, de poezie nouă, culeasă de pe câmpii unde orașele nu și-au lăsat acele petece de tipărituri și picioare de pui fript care se numesc literatură modernă.

Îmi amintesc de ostașul basarabean răsărit deodată în casa mea, pentru a mă întreba câte drumuri duc la cartea neamului nostru. Așa de repede a ieșit din ele un om capabil de a îmbogăți scrisul nostru.

Într-un ceas bun fie-ți venirea între aceia cari, cunoscând tot ce a dat sufletul nostru național până acum, au datoria de a-i adăugi tot ce poate da, în vremea lor, pământul care i-a născut și talmăcirea pe care ei înșii sunt în stare a o da acestui glas imens și vag al naturii mute și al mulțimilor ce vuiesc.

Căci, măcar azi, aceasta e poezia.

N. Iorga

În 1920

*

Încredințez această prefață la volumul „Miresme din stepă” (scrisă de N. Iorga) tânărului și distinsului meu prieten și confrate întru mânăuirea cuvântului românesc, Dada Dimoftache, pentru a o păstra și a o atașa la reeditarea volumului „Miresme din stepă”.

Cu toată dragostea și prețuirea,

Ion Buzdugan

16 sept. 1956, București

Prefața la volumul de poezii:

"MIREȘME DIN ȘTEPA "

Cartea d-tale, dragă D-le Buzdugan, aduce o mireasmă, uncri tare, ote odată foarte dulce, de poezie nouă, culeasă pe câmpii, unde crasele nu și-au lăsat acele petece de tipărituri, și piciorare de pui tript, care se numesc literatură modernă.-

Imi amintesc de esteașul basarabean răsărit deodată în casa mea, pentru a mă întreba ote drumuri duc la cartea neamului nostru. Așa de repede a egit din ele un cas capabil de a îmbogați scrisul nos-
tru.-

Intr-un ceas bun fie-ți venirea între aceia cari, cunoscând tot ce a dat sufletul nostru național pînă acum, au datoria de a-i aduna tot ce poate da, în vremea lor, părintul care i-a născut și tălmăcirea pe care ei însii sînt în stare a o da acestui glas imens și vag al naturii mute și al multimilor ce vesece.-

Oci, măcar azi, aceasta e poezia.-

N. IORGA

In 1920.

Incredintez aceasta prefata la volumul "Miresme din Stepa" (scris de N. Iorga) tanarului si de stiinta mea prieten si comrade intru manuirea curantului romanesc - Dada Dimofteache - pentru a o postea si a o atana la receditarea volumului "Miresme din Stepa"

cu toata dragostea si prietenia

16 Sept. 1956, Bucuresti

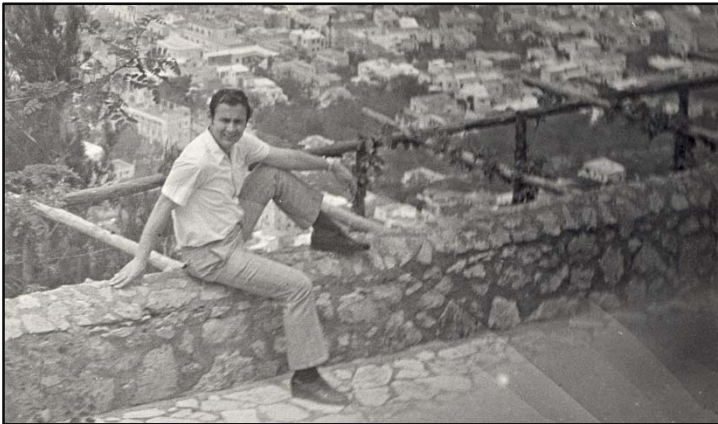
Ion Buzdugan

Corso, București
15.I.1933

*Poetul
Ion Buzdugan*

Desen în peniță de
V. Feodorov.
București, Capșa,
15.I.1933
Inedit.
Arhiva C. D. Zeletin.

Italia, mai 1974.

C. D. Zeletin la Capri.

În primăvara anului 1974, C. D. Zeletin a participat activ la o salbă de trei manifestări de italianistică desfășurate în Italia, una după alta, la un interval de câteva zile. Astfel, la Roma, a avut loc *Simpozionul Mit și Latinitate*, la Monselice, *Al Treilea Congres privitor la probleme ale Traducerii Literare*, închinat împlinirii a 600 de ani de la moartea lui Francesco Petrarca (1304-1374), iar la Padova, *Congresul Mondial al Traducerii*. După simpozionul de la Roma, C. D. Zeletin a făcut o scurtă călătorie la Neapole și la Capri, după care s-a îndreptat spre Monselice.

Tenorul *Nicolae Brăescu* (dreapta) și basul *Gheorghe Folescu*.
București, 1910.

Arhiva C. D. Zeletin.

SCRISOARE.

Nicolae Brăescu¹⁾ către cumnatul său Constantin Dimoftache²⁾,
învățător în Burdusaci, fostul județ Tecuci.

[noiembrie 1957]

Dragă Costache,

(...) Țin să-ți mulțumesc pentru duiosaa ta scrisoare pe care o citesc și o recitesc mereu, pentru că ea a avut darul să reînvie în sufletul meu amintiri vechi, foarte vechi – că doar 77 = șaptezeci și

¹⁾ *Nicolae Brăescu* (1880-1960), fratele Profirei Brăescu (1883-1917), prima soție a învățătorului Constantin Dimoftache. Existența frumoasei Profira a fost tragică: din cinci băieți câți a avut, patru i-au murit mărișori, rămânându-i unul singur, Nicolae, tatăl celui ce scrie aceste rânduri, C. D. Zeletin. Apoi a murit și ea repede, urmare a durerii sufletești și a unei mastoidite căpătate în timp ce bărbatul îi lupta la Mărășești...

șapte de ani nu i-am împlinit, dar sunt foarte aproape de ei – zic dar, amintiri foarte vechi și foarte dulci. Printre rândurile tale răsar dealurile bătute de pașii copilăriei mele și Zeletinul cu bulboaca de la îmbucătura Gunoaiei unde ne bălăceam – băieți și fete la un loc – ; cu via din dealul Crăieștilor, strejuită de nucul de la intrare; cu Sohodolul din care tata aducea nuiete pentru gard și printre cari noi căutam nuielușe de alun, cu nădejdea să găsim și alunele; cu râpa de lângă casă, de pe malul căreia îl fluieram pe Costică Filipescu³⁾, pentru ca să pornim la vreo nouă năzdrăvănie; cu salcâmul pe care mă cățăram ca o pisică și în fiecare zi îi tăiam câte o creangă sau crenguță, tot mai sus, tot mai sus, până ce salcâmul meu lua formă de palmier: un trunchi curat, drept și înalt, cu o mică coroană ce apărea deasupra casei ca un îndreptar la gospodăria lui Neculaki Brăescu, cea primitoare de mulți oaspeți. Era, în adevăr, un bun îndreptar, căci pe vremea aceea în tot satul nu exista un alt salcâm, cu înfățișarea pe care i-o alcătuisem eu; cu bătrânul măr de dingios de casă, cu „mere dulci” pe cari mama le păzea cu sfințenie până la

Fratele ei, Nicolae Brăescu, „omul desăvârșit al familiei”, a fost tenor și, în tinerețe, a cântat în România și în Italia. Numele lui este legat de începuturile creației românești de operă (*Fântâna Blanduziei* de G. C. Cosmovici, unchi al lui George Enescu, unde a cântat împreună cu prietenii săi, Gheorghe Folescu și G. Niculescu-Basu). Părăsind scena, a intrat în magistratură, urcându-i toate treptele până la acea de magistrat la Înalta Curte de Casație.

Cf. Studiul lui C. D. Zeletin din: *Muzica*, X, 2(38), pp. 143-159, aprilie-iunie 1999, dar mai ales volumul: *C. Dimoftache Zeletin, Doctorul Alexandru Brăescu (1860-1917). Contribuții documentare*. Editura Corgal Press, Bacău, 2009, pp.181-224.

²⁾ Învățătorul *Constantin Dimoftache* („Costache” din această scrisoare: 1882-1971), bunicul dinspre tată al lui C. D. Zeletin.

³⁾ *Constantin Filipescu* (1879-1947), agronom, scriitor și filantrop, rudă cu Nicolae Brăescu și Ștefan Motăș Zeletin, consătenii lui, director și coautor al *Marii Enciclopedii Agricole*, cinci volume, autor al studiului *Obștea, satul...*, 560 pagini etc., al piesei de teatru *Sărăcie, sfântă sărăcie*, director fondator al revistei *Pagini agrare și sociale* și al Editurii cu același nume, unde Ștefan Zeletin și-a publicat multe lucrări printre care și *Neoliberalismul* (1927), republicat în zilele noastre în colecția *Cărți fundamentale ale culturii române*. A donat municipiului București o bună parte din actualul Parc Herăstrău, o bună parte din terenul Facultății de Agronomie, clădirea actualului Teatru Foarte Mic etc.

Sf. Petru ca să mai găsesc și eu când veneam de la școală, de la Bârlad, și câte și câte dulci amintiri din culcușul primei mele tinereți. Primă tinerețe, singura în adevăr fericită; c'apoi dacă m-am mai zburătăcit am plecat pe la școli mai depărtate⁴⁾, luptând cu greutatea din ce în ce mai mari. Și-mi aduc aminte acum, cu oarecare mândrie, că pe măsură ce greutatea era mai mari, cu atât dorul de a vedea și de a cunoaște mă îndemna mai mult să merg înainte. Și am mers până am ajuns și prin alte țări, unde am văzut lucruri noi și minunate, dar momentele dulci ale primei mele tinereți nu le-am găsit nicăieri. Iată pentru ce sătucul meu natal mă recheamă cu atâta putere. Iată pentru ce acolo redevin copil și cu tot noianul de ani ce duc în spate, mă văd adesea pe vârful dealurilor săltând și cântând. Iată pentru ce citesc și recitesc duioasa ta scrisoare, pentru care îți mulțumesc din inimă. Ori de câte ori îți aduci aminte, să-mi mai procuri această bucurie.

Mă bucur, de asemenea, că ai scăpat de plecticoasa de hernie, de care am suferit și eu acum vreo 16 ani, așa că și din această privință ne înrudim. Încolo, și noi suntem sănătoși cu mici schiopătări, dar ne facem că nu le băgăm în samă.

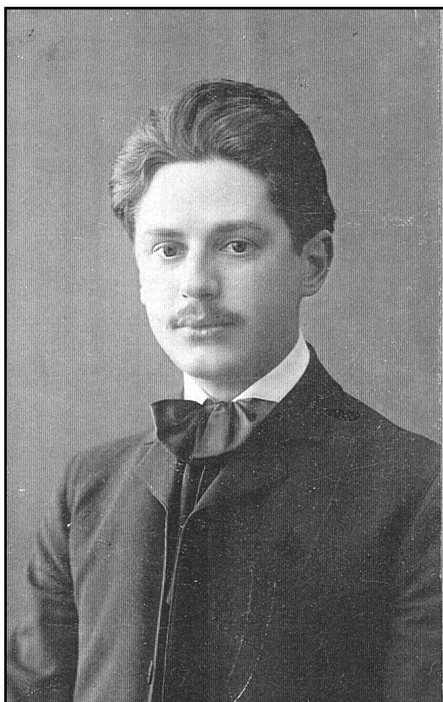
Pensia am primit-o pe septembrie și octombrie și așteptăm mai departe⁵⁾; s-a cam împiedicat, socotesc eu că sunt calculele de sfârșit de an.

Încă o dată vă urăm numai bine și vă îmbrățișăm cu tot dragul.

„Bădița Culiță”

⁴⁾ Facultatea de Drept și Conservatorul de Muzică din București, studii de specializare canto în Italia.

⁵⁾ Ani la rând, forurile comuniste îi suprimaseră pensia...

NICOLAE BRĂESCU

Student la Conservatorul din București, 1907.

Foto Julietta. Pe verso: „Mamei mele, respect și nețărmurită dragoste. Neculae”

Arhiva C. D. Zeletin

AUREL GEORGE STINO către G.G. URSU

În 1959, prietenul meu mai vârstnic, regretatul G. G. Ursu (1911-1980), mi-a dăruit această scrisoare saturniană în care expeditorul, Aurel George Stino, vechi prieten și coleg, amintește de vizita pe care i-am făcut-o la Fălticeni.

– La mata îi este locul !

O dau acum publicității, ca pe o mărturie a amărăciunilor ce-l asaltau în acei ani, dintre care, în fond, cea mai grea amărăciune era ignorarea și uitarea.

Scriitorul m-a onorat însă cu multe epistole și pe mine. Ele își așteaptă vremea când să fie puse în ordine și să cunoască destinația ideală. E o datorie față de valoarea cărturărească a scriitorului și față de cerința morală de a divulga timpurile de acum o jumătate de secol, pe care mâhnirile și durerea sufletească ale acestui intelectual de excepție le-au traversat.

C. D. Z.

Scriitorul
Aurel George Stino
1900 – 1970

Iubite amice,

Am primit prețioasele rânduri cu care m-ai cinstit – în clipe de criză sufletească în stare a ravagia cu totul sufletul unui „cuiva” de vârsta mea. Îți mulțumesc din inimă pentru solidaritatea sufletească ce mi-o arăți de la celălalt capăt al țării și, pe lângă oceanul acesta de venin și murdărie în care mă zbat, scrisoarea matală mi-a dăruit picături de cleștar.

Paharul desigur că nu s-a umplut, alții poate că-s mai distruși decât mine, firește, însă raportat la perimetrul meu sufletesc, pot spune c-am ajuns la un punct primejdios de tot pentru nervii mei zdruncinați și consecință directă a pierderii mamei mele iubite. Cărbunarul¹⁾ nu mai este stăpân în casa lui; camera, sau mai bine zis chilia, în care s-a cerut să moară mama, am fost silit s-o cedez (*forțat*), astfel că viitorul este plin de nesiguranță pentru mine: n-am liniște, nu pot nici măcar vegeta. Nu mai cumpăr nici o carte, nici o foaie de hârtie, pentru simplul motiv că nici nu mai am unde le așeza²⁾. Consider că am sfârșit-o cu meseria de cărturar, de aceea am lăsat totul așa cum era în ziua de *24 August*, cu o zi înaintea căderii mamei. Nu mai are nici un rost a munci pentru sertare și pentru focul care peste câțiva ani va mistui cele câteva zeci de caiete mângălite în liniștea chiliei mele. À quoi bon? Așadar, pentru a doua oară condeiul mi-a căzut din mână și, drept să-ți spun, regret din suflet ceasurile petrecute în fața hârtiei până acum vreo trei săptămâni, regret până și faptul c-am tot adunat și răsadunat cărți, hârtii de tot felul și obiecte a căror strângere se vede că-i un viciu și văd că mă acomodez cu ideea de a trăi în

¹⁾ În tinerețe, prietenii de profesorat și de scris, printre ei și G. G. Ursu, care a avut în biografie un episod fălțicenic fecund, îi atribuiam lui A. G. Stino cognomenul *Cărbunarul*.

²⁾ Totuși, prin mine și, poate, și prin alții, își procura din anticariatele bucureștene unele cărți vechi.

ignoranță, a nu mai citi nimic, a nu mai gândi nimic. Cu alte cuvinte, ...m-am pensionat eu singur din gândire, cu un an înaintea celei oficiale.

Mi-ai dus vești bune despre mata, care m-au mulțumit la maximum. Sunt nespus de bucuros că-ți vor apare câteva lucrări, printre care și nefericitul fălțicenian Beldiceanu³⁾, căruia oameni ticăloși i-au agravat suferințele și neadaptarea. Te felicit călduros pentru alegerea în colectivul Ist. Lit. române al Academiei, și mi-ai adus o bucurie deosebită cu vestea că vei da articole pe la reviste: fii sigur că numerele respective mi le voi procura. Unde va apare Beldiceanu? Dar Iosif⁴⁾? În ultimele zile cât am mai scris, m-am ocupat cu câte ceva despre A. Gorovei la Academie; ceva nostim: raportorul unui volum al regretatului nostru prieten, cc. Artur, un Sbiera⁵⁾ din Bucovina, membru al Academiei, scria acum destui zeci de ani despre dl. Artur Gorovei „institutor” la Fălțiceni! Să fii raportorul unei lucrări care trebuia tipărită de Academie și să nu știi măcar ce meserie are autorul! Iar ceilalți, la fel⁶⁾!

Astăzi am început și școala, desigur că ultimul an de școală.

Ți-am expus – poate c-am abuzat de liniștea ce-ți trebuie la fel ca și mie – toată starea mea, un fel de viață descompusă și cred că-i mai util pentru mine să privesc cerul sau ruginiul care stă să cadă peste copacii din grădina mea, decât să mâzgălesc Creangă⁷⁾.

³⁾ G. G. Ursu, *N. Beldiceanu. Studiu monografic*. Editura pentru literatură, 1961.

⁴⁾ Volumul nu a mai apărut. Sau poate e vorba numai de studiul său, *Izvoarele folclorice ale poeziei lui Șt. O. Iosif*, apărut în publicația *Limbă și literatură*, IV, 1960, pp. 277-291, pe care autorul mi l-a dăruit în extras, cu dedicația: „Cu toată dragostea, lui Dada, și cu toată admirația, poetului C. D. Zeletin,

G. G. Ursu.”

⁵⁾ Probabil Ioan G. Sbiera (1836-1916), membru al Academiei Române (1866).

⁶⁾ A. G. Stino a fost prieten cu Artur Gorovei și a publicat peste 20 de studii și articole privitoare la personalitatea sa. L-a cunoscut, de asemenea, și G. G. Ursu, în episodul său fălțicenian. Artur Gorovei a fost mai întâi magistrat, apoi a practicat avocatura.

⁷⁾ Scrisese o imensă școlărie a lui Creangă, rămasă în manuscris.

În scrisoarea precedentă ți-am scris ceva și despre simpaticul nostru amic, Dada D.⁸⁾, ale cărui versuri iarăși mă vor bucura nespus văzându-le tipărite. Tocmai că nu l-am putut primi cum aș fi dorit⁹⁾, pentru că începea ceva să se arate în casă: simptome alarmante în sănătatea, și așa precară, a mamei. Îl rog să mă scuze că nu i-am scris încă și până atunci îi repet via mea dorință de a urma calea cea mai avantajoasă și rodnică a tinereții și talentului său.

Deci, iată o scrisoare ce mi-a dăruit numai momente surprinzătoare, în stare a mă ridica puțin din starea în care mă aflu. Mă gândesc și eu ca prin vis la Artur Gorovei, voroava lui molcomă – Beldiceanu, Gruber¹⁰⁾, Creangă – la tatăl¹¹⁾ meu cel cu adorația lui pentru Odobescu, la mama mea de curând adormită, la Anton Holban care mereu spunea mamei că: „Vă mirați c-am mai venit la Folticeni și vacanția asta”! Apoi să nu crezi că n-au mai poposit și alte amărăciuni pentru mine, acum la sfârșit de carieră, ceea ce mă face să regret sfâșietor rămasul meu în târgul copilăriei.

Cu tot dragul și-ți doresc activitate bogată, rodnică și – cine știe – poate că ne vom revedea la București!

A. G. Stino

Doamnei Ursu, respectuoase sărutări de mâini și mulțumiri vii pentru vorbele frumoase cu prilejul morții mamei.

⁸⁾ C. D. Zeletin.

⁹⁾ M-a primit, totuși, cum nu se poate mai bine, dar acest om de un urbanism perfect ascundea o fire anxioasă.

¹⁰⁾ Eduard Gruber (1860-1895), filolog și publicist, căsătorit cu Virginia, fiica Veronicăi Micle. Văr cu folclorista Elena Sevastos.

¹¹⁾ George Stino, profesorul de franceză al lui Mihail Sadoveanu la Gimnaziul Alecu Donici din Fălticeni.

UN DRUM
LA
AUREL GEORGE STINO

Proletcultismul a încercat să hărăzească neantului, prin interdicția de a publica, o seamă de cărturari de elită ai țării noastre, care s-au păstrat într-o nobilă rezervă. Pe mulți lumea nici nu-i mai știe astăzi, cu toată configurația, uneori fantastică, a intelectualismului lor. Izolați tragic în zarea proprie, ce se afunda în ea însăși săpând fâgaș atrofierii, ei erau, cu siguranță, catagrafiați de puterea comunistă. Aceasta, în cel mai bun caz, îi ferecea pentru faptul de a fi scăpat de Canal ori de multiplele Aiuduri. Astfel, erau lăsați să se stingă prin lipsa de oxigen a disperării. „Nu trebuie să omori un scriitor, spunea mai marele poet Mihai Beniuc; e de ajuns să nu-l publici, că dispare!” Comunismul a intervenit de timpuriu și malign în mersul armonios al acestor creatori, așa cum intervine, în muzică, ceea ce se numește *point d'orgue*, punct de orgă, prin care se înțelege suspendarea măsurii pe o notă a cărei durată poate fi prelungită după voie... În cazul scriitorilor de care vorbesc, punctul de orgă a fost însă o sentință pe viață...

Printre acești scriitori se afla și Aurel George Stino (1900-1970), profesor de franceză și mare cărturar, trăitor o viață în Fălticeniei strămoșilor lui. Tatăl, George Stino, fusese profesorul de limba franceză al lui Mihail Sadoveanu la Gimnaziul „Alec Donici”, în ultimii ani ai secolului al XIX-lea, când învățământul secundar trăia „vremile lui eroice”. Meritul profesorului rămâne mare, deoarece l-a deprins cu singura limbă străină ce i-a îngăduit accesul la cultura europeană elevului care, totuși, sacrifica școala

absorbit de poarta misterioasă ce-l ispitea la pescuit în iazurile cele mari ale Șomuzului, cum singur o mărturisește în *Anii de ucenicie*.

L-am cunoscut grație colegului său de altădată, scriitorul G. G. Ursu, prieten mai vârstnic din vremea studenției mele. În anii '30, fusese el însuși profesor la Fălticeni și scrisese despre Fălticeni plini de amintirea lui Ion Creangă și a lui Nicu Gane și de prezența reală a lui Artur Gorovei și, intermitent, a lui Mihail Sadoveanu și E. Lovinescu. Eram în al doilea an al internatului meu în clinicile bucureștene. Îi cunoșteam scrisul din *Cuget Clar*, *Adevărul literar și artistic*, *Neamul românesc*, *Țara noastră*, *Gazeta cărților* ș.a. A urmat o corespondență de câțiva ani, legată în bună parte de alcătuirea volumului meu de poezii, *Neguri pe diluviu*, care n-a mai apărut.

Pentru mine, A. G. Stino a rămas unul dintre cei mai cultivați oameni pe care i-am cunoscut, stăpânit de un adânc atașament față de valorile românești și sensibil la modernitate; îl ajuta în aceasta din urmă și stăpânirea mai tuturor limbilor europene. Deopotrivă pătimaș al vechimii cărturărești și receptiv la frisoanele înnoitoare în artă, era un arbore european și-n rădăcini și-n flori și-n fructe. Prietenii, în frunte cu Artur Gorovei și G. G. Ursu, îl botezaseră *Cărbunarul*. Visul lui fusese să se facă diplomat, dar un ușor defect de vorbire îi sabotase această dorință, însă nu și plăcerea de a învăța fără conținere limbi străine. Când aveam să-l cunosc, făcea exerciții de limbă finlandeză, înfrățind și prin asta, în mod paradoxal, măreția inutilului cu absolutul cunoașterii rupte de orice articulare cu logica realității. Temperament ușor depresiv, era în acei ani otrăvit de viața provinciei comunizate, chit că Fălticeni serviseră de matricea scrierii lui Mihail Sadoveanu *Locul unde nu s-a întâmplat nimic*. Lui i se întâmpla permanent răul, servit de activității partidului comunist în doze homeopatice administrate constant sub forma interdicției de a publica ori a chirișilor suspecti și tiranizanți, impuși de stat ca să-i reducă nu numai spațiul de locuit, ci și liniștea necesară scrisului și ultimelor zile ale mamei sale, să-i tulbure practica tihnită a bibliotecilor lui multiple... Spicuiesc următoarele crâmpie din scrisoarea pe care i-a trimis-o, la 16 septembrie 1959, lui G. G. Ursu, la București,

îndată după vizita ce aveam să i-o fac: „Oceanul acesta de venin și murdărie în care mă zbat”; „Alții sunt poate mai distruși ca mine”; „Am ajuns la un punct primejdios pentru nervii mei zdruncinați”; „Cărbunarul nu mai este stăpân pe casa lui. Camera, sau mai bine zis chilia în care s-a cerut să moară mama, am fost silit s-o cedez (*forțat*), astfel că viitorul este plin de nesiguranță pentru mine: n-am liniște, nu pot nici măcar vegeta”; „Consider că am terminat-o cu meseria de cărturar”; „Nu mai are nici un rost a munci pentru sertar”... Nenumăratele lui scrisori către mine, pe care le voi revedea odată și odată, sunt pline de ieremiadele descurajatului nostru prieten...

La începutul lunii august 1959, am luat anume trenul din București și am mers la Fălticeni să-l cunosc nu numai din scrisori. El se apropia de 60 de ani, eu trecusem de 24. M-a primit cu o încântare exprimată prin dispoziția destăinuirii imediate și fără surdina obișnuită în acele vremi în care trebuia să-ți controlezi cu mare grijă efuziunile. Locuia pe strada Ion Dragoslav nr. 3. Câțiva rari coniferi te îndemnau să gândești la prospețimea aerului pe care-l tragi în plămâni. Cum puteau să plece de aici către mine epistole atât de sumbre și pline de amărăciune?! Rarefierii de afară aveam să văd repede că îi corespund densitățile dinăuntru... Întâi am dat împreună ocol casei așezată pe un muncel inezisabil, plin cu troscot și punctat de câțiva pini, în care rectitudinea cărării spre porțiță arăta că e bătătorită mai curând de oameni grăbiți decât de visători. Poate de chiriașii veninoși; romantic, proprietarul părea să pășească pe aer. Mi-a arătat apoi cămăruța unde prefera să se odihnească G. Călinescu în deplasările lui documentare din nordul Moldovei, bibliotecile lui burdușite, manuscrisul de peste 1500 de pagini (!) intitulat *Școlăria lui Ion Creangă*, rafturile rezervate moraliștilor francezi pe care-i avea în mare cinste etc., într-o dispoziție mărturisitoare prin care se exprima puritatea sufletească și tânjirea după conversație a unui singuratic. Cu toată dimensiunea apreciabilă a bibliotecilor și cu toată senzația de confort bibliofil și de plinătate a ambianței, se plângea că îi lipsesc multe cărți și că-l stingheresc aceste știrbături. Nu era pătruns de conceptul bibliotecii ca structură deschisă, iar în indicarea cărților

absente îi citeam preferințele. Mă întrebă, de pildă, dacă am volumul de poezii al lui Théophile Gautier, *Émaux et camées* și *Les Blés mouvants* al lui Émile Verhaeren și s-a bucurat când i-am promis că i le voi procura, ceea ce am și făcut la întoarcerea mea la București. Traducerea de către mine a unor poezii de Émile Verhaeren, în special din *Les Villes tentaculaires*, publicate în anii imediat următori în revista *Tribuna* din Cluj, este un ecou al peripatetizării de pe Ulița Rădășenilor.

Aflase, de la G. G. Ursu probabil, de preferința mea pentru compotul de ananas – o raritate pe vremea aceea de indigențe – și mă aștepta cu acest savuros produs exotic, importat din Vietnam. Seara ne plimbam pe străzile din jurul casei. Urca în trecut descâlcind un noian de amănunte privind oglindirea Fălticeniilor în literatură ori cobora în prezent cu o sumedenie de informații privind, de pildă, dificultățile învățării francezei de către elevul său Nicolae Labiș, despre semidoctismul cutărui poet contemporan, agreeat de foruri, care scria într-o poezie „abanosul și ebenul” ș.a.m.d. Nu o făcea din iritarea confratelui mai vârstnic exclus din viața literară, fiindcă era de o noblețe puțin obișnuită, ci dintr-o mâhnire profundă urcând din toate formele vieții prezente. Lăsa impresia că respiră atât cât îi dă voie marasmul.

Dimineața următoare am plecat, pentru o zi, spre Mănăstirea Râșca, din apropiere. M-a condus până la bariera târgului și nu s-a întors până nu m-a văzut urcat într-un camion de ocazie, în cutia de la spate în care șoferul urma să aducă prundiș de pe plajele râurilor limpezi din împrejurimi. S-a întors acasă cu oarecare neliniște – i-am simțit-o din semnele discrete ale unei anume febre – și cu temerea proprie oamenilor fără copii. Am trecut prin Bogdănești, rămânând peste noapte la Mănăstirea Râșca. Aici, tânăra maică Maximilia, căreia îi vedeam fața dar mai niciodată ochii, mi-a dat ideea de a pescui, a doua zi spre seară, în iazul mănăstirii. A doua zi dimineața, după ce am bâdădăit prin podul de lemn al turnului de la intrare în căutarea unei ipotetice iscălituri a lui Mihail Kogălniceanu, m-am întors în odaie. La intrare, maica Maximilia rezemase de peretele alb trei undițe din lungi fire de trestie, care crescuseră parcă din genele ei lungi, măreț smerite. Pe

prag mă aștepta o cutie cu râme. Două zile la Râșca. A treia zi, după ce am trecut, prin Mălini, argintul pârâului Suha Mare, am urcat, pe Suha Mică, la Mănăstirea Slatina, unde m-am recules în voie la cripta luminosului cărturar, Mitropolitul Veniamin Kostaki.

La întoarcere, mi-am găsit gazda *giù di morale*, cum zice italianul, adică la pământ, căci pe bună dreptate anxiosul Aurel George Stino vorbea italienește... Întârziasem, deci mi s-a întâmplat ceva rău! Văzând că nu mă întorc după o zi, cum fusese vorba, hai, după două, s-a dus la barieră și l-a întrebat pe nu-știu-cine care venea dinspre Râșca dacă nu văzuse un tânăr așa-și-așa-și-așa, ce plecase de câteva zile într-acolo cu un camion.

– Nu știu, i-a răspuns acesta, dar am auzit că la Bogdănești s-a răsturnat un camion!

Vă închipuiți ce fierbere înfrânată pentru cei trei oameni fini: el, soția și bătrâna mamă, care nu mai avea mult de trăit! Transmisese rădăcina până și pisicii, sultana haremului de cărți...

...Astăzi, după aproape cincizeci de ani, când blândul Aurel George Stino nu mai este, îl aud atingând cu aripa lui de înger suferind strunele harfei mele sufletești, prin care vibrează tensiunea din nervii lui zdruncinați și de mine. Sunt sigur că dulcea lui muștrare e o mărturisire de dragoste...

Publicat în: *Ateneu* (Bacău), XLIV, 5(453), p.8, mai 2007; *Idem*, 6(454), p. 8, iunie 2007.

G. G. URSU către C. D. ZELETIN

TREI SCRISORI

I.¹⁾

(București, ianuarie 1968)

Dragă Dada,

Îți mulțumesc frumos pentru cuvintele bune față de o aniversare care devine din an în an tot mai melancolică. La rândul meu, îți urez succese noi, și luminoase, în noul an și îți doresc ca în viitor să-mi scrii numai despre entuziasmul tău, nu și de scepticismul care n-are sens la vârsta ta nemuritoare.

La Bârlad am găsit neînțelegere totală față de încercarea mea de a reconsidera, scurt, activitatea lui Tutoveanu. Vremea vremuiește neconținut și casa tinereții noastre s-a dus și ea²⁾. Înțelepciunea ne impune, însă, ca să nu ne lăsăm copleșiți de trecut, să trăim într-un prezent permanent în care se clădește viitorul.

Într-o întâlnire din toamna trecută, Moș Nicu³⁾ mi-a sugerat ideea că Dada s-ar fi îndepărtat de poezie, dominat de preocupările științei. Eu nu pot crede deloc în asta. De poezie nu te îndepărtezi decât când te părăsește ea și nici atunci; ea te urmărește ca steaua lui Eminescu.

¹⁾ Scrisoare trimisă prin poștă odată cu studiul: *G. G. Ursu, Eminescu în viziunea lui Tudor Vianu*, extras din culegerea *Limbă și literatură*, vol. XIX, 1968, București, a Societății de Științe Filologice.

²⁾ Casa poetului George Tutoveanu din fundătura Bulevardului Epureanu 41, sediu al Academiei Bârlădene, ce fusese demolată recent de către autoritățile comuniste.

³⁾ Poetul *Ion Buzdugan*, erou al Unirii Basarabiei cu țara, participant la primele întâlniri ale Academiei Bârlădene, prieten cu G. G. Ursu și C. D. Zeletin.

Încă o dată îți dorim sănătate, elan de muncă și te asigurăm că n-am uitat ce a fost și a rămas parfum inefabil în prietenia noastră rară⁴⁾.

G. G. Ursu

București, Raionul Bălcescu, strada Liniștei nr. 1, Blocul B1, scara A, ap. 24. Telefon: 24.76.90.

2.

București, 30 ianuarie 1976

Dragă Dada,

Sonetele lui Michelangelo¹⁾ mi-au devenit carte de căpătâi de câteva săptămâni de când ai binevoit a mi le trimite cu o dedicație așa de delicată. Ele țin de două categorii estetice, de tragic și de sublim, și te felicit din toată inima că ai reușit să le transpui măreția în dulcea noastră limbă românească.

Extraordinar suflet! Extraordinar om și artist! A trăit cu flacără mistuitoare prietenia și iubirea.

Bine ai scris: a avut destinul unui jupuit de viu. Am reluat și tălmăcirile matala mai vechi, din 1964, precum și monografia ce i-a dedicat-o Romain Rolland. A suferit titanic din cauza încarcerării unui mare suflet într-o materie trecătoare. Parcă-l aud,

⁴⁾ Între C. D. Zeletin și G. G. Ursu, pe care-i despărteau 24 de ani, dar îi apropiau idealuri comune de artă și nostalgia bărlădeană, survenise în acei ani o briză rece, bătând din afara amicitiei lor. Pornită din interese firești de altfel, dar străine de o prietenie literară, această răcire așternea un nimb de melancolie peste trecutul recent...

C. D. Z.

¹⁾ Este vorba de volumul: *Michelangelo, Sonete și crâmpie de sonet*, alcătuirea ediției, tălmăcirea, prefața și comentariile de C. D. Zeletin. Editura Albatros, 1975, București.

peste veacuri, pe Eminescu: *Dorinți nemărginite plantând într-un atom* sau pe Blaga: *Numai pe tine te am trecătorul meu trup*²⁾.

Ca să mă bucur mai mult de atâtea frumuseți, am citit întâi sonetele așa cum sunt tălmăcite, în afară de comentarii, apoi le-am recitat de atâtea ori în legătură strânsă cu subtilele comentarii.

Sonetele lui Michelangelo, ai dreptate, au fost hrănite de zbuciumul unei vieți dramatice, dar sunt adevărată poezie, adică sublimare a vieții, transcendere a realului, transfigurare. Filozofia platoniciană și religia sunt un sprijin pentru genialul poet pentru a vedea și a simți dincolo de lucruri, pentru a împlini condiția supremă, metafizică, a poeziei, cum spunea Edgar Poe³⁾.

Aș putea să citez multe minunate sonete. Mă limitez la cele două sonete ale nopții, mai ales al doilea, capodoperă prin care Michelangelo e un precursor al poeziei romantice. Sunt curios să văd cum l-a tradus Ștefan Augustin Doinaș.

A avut dreptate Tudor Vianu în prefață⁴⁾: la catrene, un sonet e tensiune, terținele reprezintă o destindere, versul final explozia. Din aceste puncte de vedere, ai putut duce la desăvârșire tălmăcirile, care sunt creație din nou.

Cred că ai putea să faci o splendidă comunicare despre metafora focului la Michelangelo, metafora așa de potrivită învăpăiatului suflet.

Catrenele și versurile răzlețe sunt așchii din același viguros trunchi.

²⁾ *Dorinți nemărginite plantând într-un atom* este versul 205 din poezia *Împărat și proletar*, iar *Numai pe tine te am, trecătorul meu trup*, capoversul poeziei *Dați-mi un trup voi munților* din volumul *Pașii profetului* (1921).

³⁾ Era un curaj, totuși, pentru sensibilul G. G. Ursu această interpretare franc spiritualistă, în acele vremuri de teroare a ideologiei marxiste bolșevizante. Să ținem seamă că el era profesor, deci educator...

⁴⁾ G. G. Ursu se referă la *Cuvântul înainte* de Tudor Vianu, la volumul anterior (volumul de debut al lui C. D. Zeletin), *Michelangelo, Sonete*. În românește de C. D. Zeletin. Editura pentru literatură universală, București, 1964.

Îți urez, mai departe, realizări de acest nivel. Razele lor se răsfrâng și asupra vetrei noastre bârlădene.

Cu toată prețuirea și vechea amiciție,

G. G. Ursu

3.

Expeditor: G. G. Ursu
Strada: Moghioroș, Blocul Z 132,
Scara A parter, apart. 6,
77371 București VII

Destinatar: C. D. Zeletin
Strada Delavrancea 61
71304 București

5 decembrie 1977

Dragă Dada,

Te-am sunat de aproape două săptămâni, în zadar. Am reclamat și la deranjamente, fără nici un rezultat.

Voiam să-ți comunic mai multe lucruri. În primul rând, să-ți mulțumesc din inimă pentru că mi-ai trimis frumosul volum de versuri *Călătorie spre transparență*, frumos din toate punctele de vedere: conținut, expresie, tipar.

Titlul e foarte sugestiv și-mi pare rău că nu pot, aici și acum, să dezvolt care sunt multiplele lui semnificații, pentru mine.

Cele mai multe poezii le cunosc din epoca depărtată a colaborării noastre, când și eu eram mai tânăr, iar tu un copil și când poeziile erau proaspete de fierbințele inspirației.

Îmi plac mai ales poeziile care sugerează un dramatism interior, o angoasă existențială, amestecul de viață și de moarte, așa de revelator în poezia reprodușă în facsimil¹⁾. Peste tot impresionează cizelura, rafinamentul expresiei poetice, căpătat, cred eu, și din vasta experiență de traducător, de tălmăcitor în dulcea limbă românească a atâtor valori ale poeziei universale, mai ales italiene, dar și franceze. Te felicit pentru această victorie.

În al doilea rând, țin să-ți comunic faptul că am găsit întreg materialul G. Tutoveanu, care era la mine: proza, dar nu numai atât, multe poezii inedite, mărturii despre el, scrisori etc.²⁾ Am o anumită opinie: cum putem să obținem, din partea criticii, o atitudine mai favorabilă? Piru, Crohmălniceanu știi cum au primit volumul din 1968. N-ar fi mai bine să facem o selecție mai severă din tot ce-a dat Tutoveanu, ca să-i crească adevăratele virtuți – să nu le conteste nimeni?³⁾ Cred că a lăsa deoparte măcar fragmente din *Logodnica lui Vifor* ar fi o greșeală. Acolo sunt versuri foarte frumoase⁴⁾. Adăugând inedite (inedite în volum, nu în reviste) precum și evocatoarele amintiri, am putea să-l aducem în actualitate mai bine. Ce zici? Sau să mergem pe linia restituirii integrale? Vom discuta. Andu Tutoveanu mi-a spus la telefon că ți-a căutat volumul la toate librăriile și nu l-a găsit.

Aurel Rotaru, jurist la Primăria Bârlad, mi-a scris cerându-mi lucrările mele despre Bârladul literar. El îmi dă sugestia să vorbesc și cu mata despre procurarea cărților lui

¹⁾ Pe manșeta primei coperte, nu în facsimil.

²⁾ Lucrasem, împreună cu G. G. Ursu, ani la rând, pentru seria *Restitutio* a Editurii Minerva, un volum masiv, intitulat: *G. Tutoveanu, Albastru, Poezii. Proză. Corespondență*, care n-a mai apărut...

³⁾ Această selecție riguroasă am operat-o singur, după moartea lui G. G. Ursu (26 iunie 1980) și a apărut târziu, sub forma unei cărțuții liliput, purtând titlul: *G. Tutoveanu, Poezii*. Cu un medalion de *T. Arghezi*. Ediție îngrijită de *C. D. Zeletin*. Editura Sfera, Bârlad, 2007, purtând următoarea însemnare: „Omagiul *Academiei Bârlădene* la împlinirea unei jumătăți de secol de la stingerea întemeietorului ei, poetul G. Tutoveanu”.

⁴⁾ Am exclus complet lungul poem *Logodnica lui Vifor*.

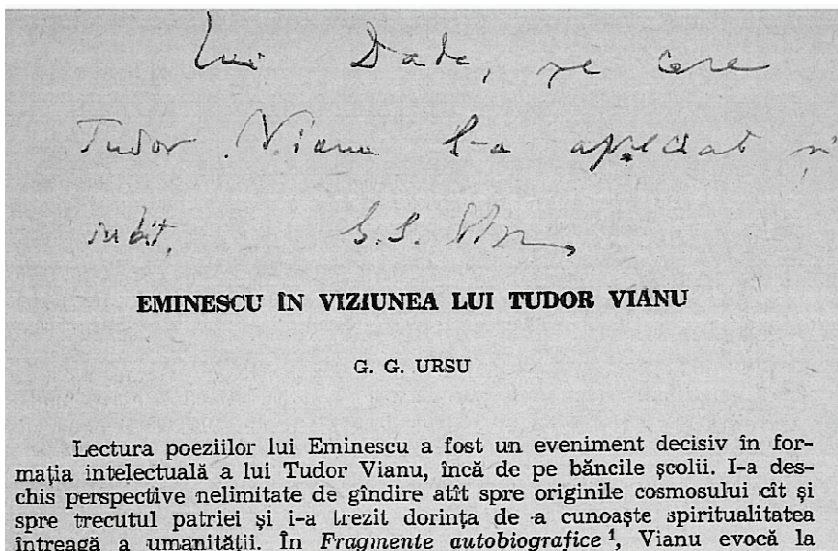
Antonovici privitoare la Bârlad. În ce mă privește, eu nu-i pot trimite decât cărțile și broșurile mele personale.

Sper ca scrisoarea să te găsească acasă.

Îngrijește-ți sănătatea, ești doar medic, nu profan ca noi.

Cu tot dragul,

G. G. Ursu

SONETE

în tălmăcirea lui *C.D. Zeletin*

1

Vlăstare vrem făpturilor splendide,
Ca frumusețea să nu-și afle moarte;
Când timpul, împlinite, le ucide,
Cei care vin, în ei, etern s-o poarte.
Dar tu, iubindu-ți propria splendoare,
Din ea-ți iei hrană și din altul nime,
Lași foame unde este-ndestulare
Și-ncerci pe tine ură și cruzime...
Tu, care astăzi lumii ești podoabă
Și crainic ești de veghe primăverii,
Închizi în crengi și muguri seva roabă,
Avar strângându-ți cheile averii.
Ai milă, nu lua-n neantul humii,
Murind, ceva ce nu-i al tău, ci-al lumii !

W. Shakespeare.

12

Când stau și număr orele de-a rândul
Și văd nopți hâde ziua cum o fură
Și violeta farmecul pierzându-l
Și tâmpla neagră cum devine sură,
Când văd goi arborii ce protejară
Cirezile de soarele ce arde
Și snopi legând verdeța de-astă vară,
Zbârlite bărbi purtate pe brancarde,
Atunci gândesc la tine, frumusețe:
Te-o rupe gura timpului haină,
Vei risipi splendorile semețe
Ce vor pieri, ca altele să vină...
Că nimeni coasei Timpului nu scapă,
De n-ai vlăstare când te-aruncă-n groapă.

Sfârșit de trudă, către pat, pe seară
 Grăbesc spre tihnă frânte mădulare,
 Iar mintea, desprinzându-se ușoară,
 Dă pace-n trup și-n suflet frământare,
 Atunci las gânduri libere să-mi scape
 Și să se ducă-aprinse către tine,
 Văd bezna prin deschisele pleoape,
 Așa cum o văd orbii foarte bine.
 Iar cum în suflet viziuni desferic,
 Tu, în privirea-mi fără ochi, ești umbră,
 Un diamant lucind în întuneric,
 Întinerind priveliștea mea sumbră.
 Astfel trudes, din vina ta, de-a rândul,
 Cu trupul ziua, nopțile cu gândul...

Când bronz și piatră și pământ și mare
 Nu pot să țină piept pieirii triste,
 Cum poate, cu puterea ei de floare,
 Prin vreme frumusețea să reziste?
 O, adierea verii parfumată
 Cum se va stinge-n ploaie și furtună,
 Cum timpului nici stânca-nverșunată,
 Nici porți de-oțel nu pot să i se-opună!
 O, gând al spaimei, cine-o să distrugă
 Tâlharei lăzi a timpului pereții
 Și-mpiedicându-i nebuneasca fugă,
 S-oprească giuvaerul frumuseții?!
 Ah, nimenea, decât cea iubire
 Ce dă cernelii mele strălucire...

Amfiteatru, 3 (39), martie, 1969, p.5.

TRADUCÂND HUGO CU MOȘ EMIL PALADE

Amintirea lui Moș Emil, fratele bunicii Natalia, Nana cum îi spuneam, revine în răstimpuri cu luminoase reconfortări, deși bătrânețea lui dureroasă rămâne legată de vremuri mizerabile: e suficient să precizez c-a murit în 1952... Profesor de pedagogie și filozofie la Școala Normală din Buzău, dar moldovean get-beget, moș Emil se retrăsese după pensionare la București, locuind cu familia în casa ce și-o construise pe strada Barbu Delavrancea 61, paralelă cu Bulevardul Kiseleff, casă din care într-o noapte comuniștii i-au zvârlit în stradă. Era bolnav, se știa osândit, așa că verile ultimilor trei ani a ținut să și le petreacă în Moldova natală, la cele două surori, Natalia, la Burdusaci, și Lucreția, la Șendrești, peste dealul dinspre Bârlad. Într-o zi am încercat, la dorința lui, să trecem pe jos acest deal uriaș, în drum spre Șendrești. Nu l-am putut urca nici până la jumătate: obosea. Locurile i-au părut la început străine, însă la un moment dat recunoscuse brusc horbota de dumbrăvi, râpi, rediuri și pornituri:

– Totdeauna prind curaj când deslușesc schema generală a lucrurilor! rosti făcând ochii mari, zâmbind cu subînțeles și subliniind prin scandare ironică sintagma *schema generală a lucrurilor*. Spunea de altfel un adevăr propriu structurii lui intelectuale, însă ironia, întoarsă mai întâi asupra lui însuși, viza, într-o arie mai largă, stilul emfatic și afectat pe care totdeauna îl reproșa vorbirii închipuiților, îndeobște neologistică. Moș Emil vorbea minunat românește și era o fire voioasă.

La vestea sosirii lui, Nana, care-i spunea Nicu, deoarece numele de botez îi era Ioan, se prăpădea cu firea. Nana, cea veșnic rezervată și tainică, devenea volubilă, surâzătoare și de-a dreptul fericită. Nu știa ce să-i mai facă: îi pregătea mâncărurile și dulciurile preferate, dintre care cozonacii cu miere stăteau pe

primul loc, ori un soi foarte aromat de gogoașe cărora le spuneau amândoi, cu un cuvânt german, *crafle*. Nu numai reîntâlniți, ci regăsiți, trăiau la bătrânețe o frățietate ideală. Paradisul sufletesc al Nanei dădea oarecare semne în afară, niciodată însă nu puteam accede la el, amândoi frații cenzurându-și perfect efuziunile. Erau firi clasice. Ceea ce vorbeau împreună n-am aflat niciodată. Când ne adunam cu toții la masă în chioșcul de viță de vie, moș Emil nu prea evoca trecutul, subiectele lui preferând prezentul și viața practică.

Trecuse de șaiszeci și cinci de ani. Fire echilibrată, constituția lui robustă ascundea fără greș suferința. Te privea ușor amuzat, fără să te lase să afli ce însemnătate îți acordă. Alunecând de-a dreptul în miezul ființei tale, te simțeai în prezența lui veșnic descoperit, niciodată însă scormonit: era discret. Un acord secret între cenușiul irisului, zâmbet și împlântarea hotărâtă a grumazului în trunchi nu-ți îngăduia să știi unde se află pe distanța dintre glumă și ironie. Îți prindea fără șovăire formula proprie, însă nu te lasă să ghicești dacă săgeata privirii îi trece pe deasupra ta ori prin tine. Era un om viu, interesant și de o elastică tiranie.

Adusese în valiza de voiaj extrase din lucrările științifice ale fiului, care lucra la Institutul Rockefeller din New York, și ni le arăta cu bucurie. Cum vor fi pătruns în țară în acele timpuri? Poate numai prin vreun porumbel mesager ce nesocotea impermeabilitatea comunistă a frontierelor! În ele am văzut pentru întâia oară secțiuni histologice reproduse color. Mi-au părut fascinante. Era comoara cea mai de preț, și o purta în consecință cu dânsul. Își adora fiul și avea o încredere nestrămutată în steaua lui, nădejde ce avea să fie confirmată prin conferirea Premiului Nobel pentru medicină în 1974. În acest an însă, tatăl era mort de peste două decenii, iar fiul George i-a introdus prenumele în eternitatea propriei semnături: George *Emil* Palade...

În 1951, moș Emil aluneca în prăbușirea fatală. În orele noastre de literatură de la Burdusaci, printre altele, „trăgeam la darac” (adică dezbăteam, cum îi plăcea lui să spună) problema facultății pe care s-o urmez: medicină, conservator sau filologie. Nu peste multă vreme am ales medicina, și în această opțiune

părerea lui a cântărit greu. Mă convingea și prin imagini. Odată l-am surprins fără voie inspectându-și ciorchinii adenopatiilor inghinale și pielea supraiacentă, înnegrită de röntgen-terapie. Am dat să ies, dar a strigat după mine:

– Nu fugi, vino și palpează, căci tu ai să fii doctor! Și, în timp ce eu efectuam cea dintâi manevră medicală asupra unui bolnav, el continuă: în viață, mari bucurii mi-a adus spiritul, grele necazuri trupul. De aceea am hotărât ca după moarte să mă ardă... Și, revenind la ce făceam eu:

– Ei, ganglionii! Sunt duri? Sunt moi? Sunt liberi ori ficși pe planul muscular? Întreabă-mă dacă dor...

Citea în permanență tratate de medicină. Îl interesa cu precădere boala lui și glosa cu vervă pe marginea pluralității denumirii ei hirsute:

– Limfogramulomatoza malignă sau boala lui Hodgkin sau limfomatoza granuloasă sau boala lui Hodgkin-Paltauf-Sternberg etc. etc. etc., pe care trebuie s-o deosebești de limfogramulomatoza benignă sau boala lui Nicolas-Favre sau poradenita inghinală subacută sau maladia lui Frei etc. etc. etc.! Inventa sinonime și cimilituri maladiei sale, făcând haz de ele: *Umflături la stinghie?* / *Un săpun și-o frânghie...* Avea un simț particular al plasticității limbii. Odată îi explica lui moș Alexandru Vârlan, om de la țară, ce-i acela un ascensor, și parcă-l aud: „Sus știubeiul, jos știubeiul!” Târziu, când el dispăruse iar eu eram student în medicină, mătușa mea, Constanța Palade, care mă iubea și în amintirea soțului, avea să-mi dăruiască butonii de manșetă, darul ei de logodnă: două plăcuțe ovale din argint cu inițialele *E.P.* în aur. I-am dăruit Expoziției permanente *Emil Palade, eminent fiu al plaiurilor tutovene*, din *Galeria personalităților* a Muzeului „Vasile Pârvan” din Bârlad.

Interesul lui moș Emil pentru poezie cred că îi venea din cultură și din instinctul limbii. Iubitor de claritate, era mai mult om al rigorii germane decât al laxității franceze. În studenția lui ieșană, fusese prieten cu G. Topîrceanu și, la cursuri, stăteau mereu alături, Palade ochi și urechi la prelegere, Topîrceanu hoinărind în

urmărirea muzei sale satirice. Odată, în timpul cursului, poetul îi șopti:

– Emile, dă-mi, pentru rimă, un nume de familie!

– Palade! răspuse Emil. Și cum Topîrceanu însăila poezia *În jurul unui divorț*, acea *madam Palade/ O femeie-n vârstă*, foarte *cumsecade* nu e alta decât metamorfozarea tinerei și foarte frumoasei Constanța Palade, născută Cantemir... Îi plăcea grozav imaginea clericului aghezmit din Rudeni, lui, fiu de preot auster: *Și cu plosca ridicată,/ Zgrăvit pe cerul gol,/ Popa capătă de-odată/ Măreție de simbol...* Era încredințat că *Minunile Sfântului Sisoe*, romanul neterminat al lui Topîrceanu, ar fi putut fi o capodoperă. Cu memoria lui excepțională, reproducea crâmpoie întrege din proza prietenului său. Făcea haz de scena în care tână nevastă ce-și albea pânda trece râul cu sfântul în cârcă, ori de acea în care popa Niță, în luptă cu scroafa ațâțată de bostanul spart, află știrea coborârii pe pământ a făcătorului de minuni, Sisoe. Poeziile melancolice aveau un statut preferențial: *Frumoasă ești, pădurea mea...* (Cântec) ori *Cobora pe Topolog...* (Balada morții), ceea ce nu muta pe-un alt portativ al valorii poeziile vesele: *Pe-atunci înflorea liliacul (...)/ Și-avea arhivarul o fată!* Alteori murmură câte o romanță din tinerețe: *Deschide, deschide fereastra...*

Admira filozofia germană și pe moraliștii francezi. Îl socotea cel mai mare poet al Franței pe Victor Hugo. Știa pe dinafară pasaje ample din *Ispășirea (L'Expiation din Les Châtiments)*, poem închinat întoarcerii lui Napoleon I din Rusia, *vaincu par sa conquête*. Găsea fantastică imaginea soldaților răniți ce se adăposteau în pântecul înghețat al cailor morți. Am tradus împreună poemul acesta. Îmi place să văd în preferințele lui pentru imagine exprimarea vocației pentru morfologic, în care a triumfat fiul său... Victor Hugo, spunea moș Emil în replică, nu prinde azi fiindcă lumea nu mai trăiește elanuri mari. Învățată să primească bucățele, a pierdut, din lene și puținătate intelectuală, cuprinderea totalității, în care stă Hugo cel adevărat.

Zilele trecute am dat peste o carte franțuzească, *Choix de fables et poésies pour l'enfance*, par MM. Naville et Favre, 1885, pe care o adusesem cu ani în urmă de la Burdusaci la București.

Mare mi-a fost surpriza descoperind în ea o foaie gălbuie, aproape sfarogită, pe care transcrisesem în creion poezia lui Victor Hugo, *Espoir en Dieu*, aleasă de moș Emil pentru exerciții de traducere. Am tradus și altele, care s-au pierdut. Singură, *Nădejde în Dumnezeu* m-a ajuns din urmă după jumătate de veac, așa cum singură rămâne speranța. Tălmăcită sub lumina interesului său pentru devenirea adolescentului ce eram și a artei pedagogului ce era, poezia închinată de Hugo supremei speranțe corespunde unui moment psihologic din viața lui Emil Palade și a României întregi, ce păreau în acei ani părăsite de Dumnezeu. Care vor fi fost intervențiile lui moș Emil în textul meu, numai Atotputernicul știe. Iat-o în întregime:

*Copile, speră! Mâine! Și iarăși mâine, încă!
Și totdeauna mâine! În viitor să speri,
Să speri, și-n zori când noaptea-și destramă neagra stâncă,
Trezește-te, iar Domnul reverse mângâieri!*

*O, înger! Din păcate ne vine suferința...
Stând poate multă vreme-n genunchii amândoi,
Când ne-o primi virtutea, când ne-o primi căința,
Va termina și bunul Dumnezeu cu noi.*

Publicat în: *Ateneu* (Bacău), XXXVI, 10 (361), p.6, octombrie 1999; *idem*, 11 (362), p. 6, noiembrie 1999. Retipărit în volumul: *C. D. Zeletin, Amar de vreme*, eseuri, Editura Vitruviu, București, 2001, pp.183-187; *idem*, ediția a doua, Editura Sfera, Bârlad, 2006, pp.152-155.

C.D. ZELETIN

Președintele Medicilor Scriitori și Publiciști din România
Membru al Academiei de Științe Medicale

...ÆRE PERENNIUS

Am socotit totdeauna că dicționarul exhaustiv al unei limbi ori al unui limbaj, un *lexica totius linguae*, exprimă, alături de alți parametri esențiali, momentul de maturare a unei culturi.

Faptul că marele dicționar al limbii române („Tezaur”), inițiat în 1884 de către Titu Maiorescu prin propunerea avansată Academiei Române, dicționar început de Hasdeu, continuat de Al. Philippide și scos la lumină de Sextil Pușcariu (volumul întâi în 1913), a ajuns astăzi, după mai bine de un veac de convulsii, abia la litera „ț”, fără să fie încheiat, îmi lasă în suflet nu numai o amărăciune, ci și un simțământ de neîmplinire obștească, izvor de tragice irizări sufletești. „În literatura unei națiuni, scria în secolul al XIX-lea învățatul prelat francez Félix Dupanloup, dicționarul reprezintă ceea ce temelia, împreună cu puternicele ei asize, este pentru edificiu.” El însă își extrăgea apoftegma, nu fără oarecare mândrie, din existența mai multor dicționare majore ale limbii franceze. Cultura filologică a țării lui Littré consumase clipa de grandoare a încheierii unor astfel de proiecte, de care noi abia ne apropiem. De altfel, Richelieu crease, în 1635, Academia franceză anume pentru realizarea dicționarului limbii franceze, iar Academia română și-a propus încă de la înființare (1866) o înfăptuire similară.

Așa după cum au tot apărut și la noi felurite dicționare ale limbii, pregătitoare ale amintitului *tezaur*, tot așa au apărut și dicționare medicale, în întâmpinarea aceluiași ideal „tezaur” al terminologiei devotaților lui Hipocrate. Terminologie bogată, deoarece medicina rămâne placa turnantă a multor discipline ale cunoașterii umane, de la fizica nucleară, la psihanaliză și filozofie. Trebuia însă o personalitate forte, un specialist care, ilustrând la

superlativ un anumit domeniu, să beneficieze de un larg orizont științific și de o perfectă orientare umanistă. Mai trebuia să fie în același timp un titan al abnegației, asemeni celui pe care Titu Maiorescu îl vedea în Hasdeu, pentru ca un astfel de proiect uriaș să fie dus la bun sfârșit.

Valeriu Rusu, profesor de biofizică la Facultatea de Medicină a Universității „Gr. T. Popa” din Iași, unul dintre cele mai cultivate spirite ale lumii medicale românești de astăzi, a realizat acest proiect de mare interes. De curând, a scos de sub tipar *Dicționar medical*, Editura Medicală, București, 1632 pagini, format mare (21/27), operă de natură să restabilească prestigiul cărturăresc al existenței medicale, zdruncinat, agresat sau ocultat în deceniile din urmă. I-aș spune o bijuterie editorială, termenul însă deși legat de calitatea superioară, presupune miniaturalul, ori recent apărutul *Dicționar medical* e o lucrare nu numai de o calitate înaltă, ci și o operă de-a dreptul gigantică.

În condiții obișnuite, un astfel de dicționar este elaborat de o instituție, prin largi colective de cercetători. S-a dovedit însă a fi fost justă și-n cazul nostru intuiția aceluiași Titu Maiorescu, vizionarul care propunea ca asemenea opere ciclopice să fie încredințate unei singure persoane de maximă competență. Prin a sa *Istorie a literaturii...*, G. Călinescu a validat optica mentorului Junimii. Nu e mai puțin adevărat că profesorul Valeriu Rusu a apelat la câțiva colaboratori: *Cipriana Ștefănescu, Anca Mărgineanu, Călin Liuțe, Irina Răileanu, Horațiu Varlam, Elena Mușat, Georgian-Tiberiu Mustață, Gabriela Carp și Alexandru Ciochină*, însă acest monument lexical rămâne în întregime opera sa, poartă stilul său deopotrivă de inițiator, arhitect, constructor, estet extrem de acribic și lucrător, acest din urmă termen implicând în polisemantismul său și salahoria... Efortul, „la limitele condiției umane”, cum singur o mărturisește, asociat cu simțul desăvârșitei responsabilități, a fost întreținut pe parcursul elaborării de conversia muncii în pasiune, metamorfoză salvatoare pentru o astfel de antrepriză, îndeobște istovitoare. De aceea spun, cântărindu-mi bine cuvintele de apreciere, că *Dicționarul medical* de *Valeriu Rusu* este o biruință în cultura românească.

Deopotrivă instrument de lucru și carte de lectură, pentru cititorii mai mult decât avizați (iar medicul e prin definiție unul dintre aceștia, probă că apelativul doctor (*doctus*) nu a fost încă total substituit prin *medic*), originalitatea imensului tom stă în noutatea alcătuirii. Cele 18 capitole se deschid cu prefața academicianului *Ion Hăulică*, același care, de la înălțimea prestigiului domniei sale, a prefăcut și ediția în două volume, premergătoare apariției de astăzi, intitulată: *Valeriu Rusu, Mic dicționar medical*, I.M.F., Iași, 1983, 1025 pagini, fixându-l valoric în configurația literaturii de specialitate. Atât *Introducerea* actualului dicționar cât și amplul capitol *Din istoria terminologiei medicale* consumă problemele de bază ale subiectului. Una dintre acestea constă în criza limbajului medical, aflat în fața nevoii de a se limpezi și de a-și reduce redundanța. Limbajul medical e un organism viu; viața celor aproximativ 200.000 de cuvinte care-l alcătuiesc e dată de permanenta debarasare de termenii vetuști asociată cu primenirea prin neologisme. Multiplicarea însă o ia înaintea depleției, așa că acest organism e în continuă creștere. Contribuie la ea ritmul accelerat al descoperirilor în medicină, amplificarea caracterului ei interdisciplinar, slăbiciunea cărturărească a medicului citit de a nu renunța la zestrea sinonimelor, la exprimarea perifrastică, mai mult sau mai puțin vădită după școala căreia îi aparține, și la sarabanda eponimelor pe care o reclamă în cazuri anume deontologia ori unele necesități mai sucite ale erudiției, dar mai ales micul spectacol al discuțiilor de la patul bolnavului. *Valeriu Rusu* are dreptate apreciind că denotația maladiilor reprezintă una din zonele critice ale terminologiei, după cum zonă critică e și nepunerea de acord a diferitelor comitete de nomenclatură. Îmi este încă vie în amintire inflexibilitatea spartană a școlii de anatomie din București, reprezentată de profesorul *Emil Repciuc*, privitoare la nomenclatura anatomică. – *O, tempora!* Plesnind de erudiție, dar mai puțin de artă didactică, Emil Repciuc făcea o dramă din numirea de către student a mușchiului *latissimus dorsi* prin *marele dorsal*, ori a *sartorius*-ului prin *croitor*. Publicase excepționalul experiment lexical pe care eu îl văd în *Anatomia descriptivă* din 1952, unde lapidaritatea textului te obliga să-l

servești în doze homeopatice. Preferând B.N.A. („Basel Nomina Anatomica”), mai corectă și mai sintetică decât P.N.A. („Parisiensia Nomina Anatomica”), mai complicată, mai prolixă și cu suficiente excese, *Emil Repciuc* se îndrepta, în fond, spre terminologia actuală N.A. („Nomina Anatomica”), suverană în dicționarul de astăzi. Avusese preocupări lingvistice, pe lângă cele matematice. Într-o lungă convorbire de mai târziu, mi-a mărturisit că se interesa de limbile artificiale: *volapük*, imaginată în 1879 de germanul *Johann Martin Schleyer*, și *esperanto*, formulată în 1887 de medicul polonez *Lejzer Zamenhof*, limbi care entuziasmaseră o vreme – firește! – pe creatorii ideologiei comuniste... La rândul meu, i-am făcut plăcere recitându-i poezia lui *Heine*, *In Sogno*, tradusă în *esperanto*, rămasă pentru mine o simplă curiozitate.

Valeriu Rusu are și meritul filozofic de a-și privi propriul dicționar sub specia operei deschise, nu numai în sensul susceptibilității la îmbunătățirile ulterioare, ci și al fatalității care obligă limbajul medical să urmeze strâns evoluția gândirii medicale și ritmul fantastic al descoperirilor din aria ei, mai interdisciplinară astăzi ca niciodată. Extrem de actual, dicționarul deține, potențial, și farmecul unor vremelnicii ce vor spori de la o reeditare la alta, dispărând deci, proporțional însă cu surpriza noutăților introduse. Protruzia științelor exacte în medicină, venind cu oroarea față de imprecizia termenului și cu preferința pentru semantismul unic, impune clauze stilistice specifice, dintre care concizia și simplitatea sunt printre cele dintâi. E un motiv să credem și să sperăm că apelul la greacă și latină va spori în viitoarea creare de termeni, deși avansul englezei pare astăzi inexpugnabil. Oceanul limbilor își are însă valurile lui... „Din păcate, scrie *Valeriu Rusu*, tezaurul de afixe de origine greacă și latină nu este în prezent exploatat suficient în crearea de neologisme”.

Mulți termeni ai *Dicționarului medical* compuși din lexeme greco-latine îndeamnă la subtile reverii filologice, de natura celor pe care dialogul lui *Cratylos* și *Hermogenes*, transmis de Platon, le deșteaptă. *Valeriu Rusu* evocă acest extrem de modern dialog, care încearcă să dea răspuns întrebării dacă un nume, raportat la

noțiunea pe care o exprimă, e fatal prin fire, ori aleator prin convenție... Unele capitole trezesc la parcurgere delicii lexicale, ca *Ghid etimologic* sau *Glosar de informatică medicală*, *Abrevieri ale titlurilor revistelor de circulație internațională*, *Index de termeni englez-român*, *Index de termeni francez-român* etc., capitole ce au, cum autorul însuși o spune, o extensie de dicționar autonom. Dicționare în dicționar... Capitolul axial, *Vocabular de termeni medicali*, în formulare trilingvă și într-un admirabil *design* consacră la începutul fiecărei litere o casetă unora dintre cele mai importante personalități ale medicinei universale din toate timpurile: *Hipocrate*, *Celsus*, *Galenus*, *Avicenna*, *Leonardo da Vinci*, *Paracelsus*, *Vesalius*, *Harvey*, *Sydenham*, *Laennec*, *Magendie*, *Claude Bernard*, *Virchow*, *Mendel*, *Pasteur*, *Charcot*, *Koch*, *Röntgen*, *Osler*, *Ehrlich*, *Babeș*, *Freud*, *Gh. Marinescu*, *Fleming*, *Hațieganu* și *Gr. T. Popa*.

Închei aceste prea puține rânduri menite doar să semnaleze cartea a cărei apariție rămâne pentru mine o bucurie. *Valeriu Rusu* ne-a dăruit o carte pentru o viață. Prin ea ne-a transmis ceva mai mult: un crâmpel din viața sa și un fior din nobila asceză pe care un asemenea demers cărturăresc o presupune.

Viața medicală, XIII, 14, p. 7, 6 aprilie 2001.
Revista Medicală Română, XLVIII, 3-4, p. 31, 2001.
Caietele „Vieții medicale”, Sănătatea și violența fără frontiere, Editura Viața Medicală Românească, 2002, pp. 206-209.

„MĂINILE LUI ENESCU”

În primăvara anului 1955 a murit George Enescu în exilul lui parizian și mâhnirea mea a fost mare. Sufletește, eram oarecum pregătit, deoarece, în lipsa absolută de vești din acea perioadă cumplită, se zvonise la un moment dat că a murit, ceea ce nu era adevărat. Această știre falsă mi-a fost întărită de o fotografie excepțională ce-mi parvenise de prin unele publicații, cred că franceze, pe care o interpretasem greșit ca fiind o fotografie mortuară. În realitate, obiectivul fotografic îl surprinsese cântând *Poema* de Chausson; trăsăturile profilului nobil și slăbit se ordonau în paralelă cu linia fermă a arcușului. Cum privea, cu ochi mistuiți și închiși, dincolo de lumea aceasta, în timp ce degetele strânse pe corzi și în vibrato păreau un element *fleurdelisé* al unei racle iar arcușul marginea sicriului, l-am crezut într-adevăr mort. Îmi aduc aminte că am trimis, emoționat și fără întârziere, știrea „morții” lui Enescu și fotografia bunicului meu – mare admirator al lui Enescu – în satul nostru din Moldova. Oricum, imaginea aceasta mai de bătrânețe a unui Enescu zeu poate ilustra în orice prilej puterea de transfigurare închisă în trăirea artei, putere ce împinge viața până la hotarele morții. Ea se potrivește unui vers al lui Michelangelo din sonetul 60, închinat frumuseții lui Tommaso Cavalieri: „Chi’ l vuol saper convien che prima mora” – „Cine vrea s-o înțeleagă trebuie să sufere mai întâi experiența morții...”.

La 5 mai 1955 însă artistul s-a stins într-adevăr... Am scris îndată poezia *Măinile lui Enescu*, al cărui manuscris a ajuns prin poetul G. G. Ursu la V. Voiculescu, prin N. Crevedia la C. Rădulescu-Motru, iar prin Ion Buzdugan la Perpessicius, pe care încă nu-l cunoșteam personal. La 28 iunie 1957, Perpessicius avea să-i scrie poetului Ion Buzdugan, vorbindu-i despre „ineditul și perfecțiunea” poeziei, continuând în felul acesta: „...cine a putut

să închidă în patru strofe numai un omagiu de atâta originalitate, ca acela din poezia *Mâinile lui Enescu*, are datoria să fie cât mai exigent cu sine. Totul e minunat în acest silogism poetizat. Și condensarea și imaginile sugestive, precum acea a ielelor plânse la izvor pentru că au fost înnebunite de-o scripcă vrăjită și explicația din strofa finală a integrării în armonia cerurilor...”. Transcrisă de G. G. Ursu, scrisoarea lui Perpessicius către Ion Buzdugan mi-a fost expediată la spitalul din Constanța, unde îmi făceam practica de vară și-n răstimpuri lucram la un roman; eram student în anul V al Facultății de Medicină din București și trebuia să abandonez lucrul la roman și să fac o întoarcere dureroasă către studiul intens și rapid al câtorva sute de subiecte pentru concursul de internat clinic, reluat intempestiv după o suspendare politică de zece ani, în numele unei incompatibilități ce-ar exista între democrație și elitismul intelectual presupus de concursurile în medicină.... Îmi aduc aminte că recomandata lui G. G. Ursu, care m-a găsit după oarecari peripeții, purta un timbru – coincidență admirabilă – cu efigia lui George Enescu. Scrisoarea conținea însă și câteva critici ferm formulate privitoare la alte poezii ale mele pe care i le trimisese Ion Buzdugan, așa că nu era înecată, cum s-ar putea crede, în miere apologetică... Un an mai târziu, la 23 noiembrie 1958, Perpessicius îmi scria direct: „versurile ce mi-ai trimis, ca și cele anterioare, printre care *Mâinile lui Enescu*, atestă un poet stăpân pe tainele poeziei și, ceea ce-mi pare mai prețios ca toate, un poet cu o bogată viață interioară...”. *Mâinile lui Enescu* i-au prilejuit mai târziu lui Perpessicius un important comentariu: „Cum mă pregăteam a scrie, la puține zile după comemorarea a zece ani de la moartea lui George Enescu, despre C. D. Zeletin, traducătorul *Sonetelor* lui Michelangelo, gândul m-a dus, cu explicabilă spontaneitate, la un mic poem, simplu intitulat *Mâinile lui Enescu*, ce primeam cu ani în urmă, prin poștă (*exact: prin poetul Ion Buzdugan, dar numele luptătorului basarabean nu putea fi evocat*, n.n.), de la un tânăr medic și poet despre care știam prea puține lucruri. Poemul era într-adevăr minunat și aducea, asemeni picăturii de rouă reflectând discul solar, într-un spațiu restrâns, unul dintre cele mai vibrante omagii marelui compozitor

și virtuos de curând dispărut. Într-o imagine fulgurantă, ruptă din coapsa divinului Demiurgos, *Măinile lui Enescu* atestau un poet de categorică originalitate, familiar, în egală măsură, al reflecției și al metaforei. Poemele câte am cunoscut după aceea, originale sau tălmăciri, precum unele din cele mai prestigioase din Baudelaire, pe care Tudor Arghezi, Philippide și Roșca le-au încetățenit cu mari onoruri în lirica noastră, au venit să confirme întâia impresie...” (*Sonetele lui Michelangelo, Gazeta literară*, 17 iunie 1965; reluat în *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor [III], 1963-1967, E.P.L., 1967, pp.202-207*).

Un episod revelator pentru tirania cenzurii din anii în care trebuia să debutez e legat de efortul conjugat al lui Tudor Vianu și Perpessicius de a-mi impune numele în presa literară. La un moment dat, au vrut să trimită *Măinile lui Enescu* unei publicații și, în felul acesta, să debutez onest, fără să achit „cota la stat”, cum numea Tudor Vianu colaboraționismul proletcultist. Cum însă în varianta originală a poeziei se găsea – catastrofă pentru absolutismul ateu al acelor ani! – un sinonim al lui Dumnezeu: „Acel ce ține/ Vâltori de aștri...”, cu A în majusculă, versurile trebuiau negreșit modificate ca să poată fi tipărite. Astfel, în biroul de la Biblioteca Academiei al lui Tudor Vianu, pe atunci directorul ei general, încercam toți trei să găsim ieșire din impasul creat de Diavol, dar iertat de Dumnezeu, în cristalul unei strofe – apărută instantaneu – ce trebuia acum disecat și refăcut. Așa se face că versurile: „Poate v-a dat Acel ce ține/ Vâltori de aștri, împrumut/ În degete scânteii din Sine...” au fost transformate în: „Poate că legea ce supune/ Vâltori de aștri, împrumut/ V-a dat scânteii...”. Cu marea lui sensibilitate religioasă, Perpessicius ținea ca măcar să transcriem legea cu majusculă, ceea ce de fapt era cam același lucru, ca în felul acesta să nu fim nici trădători, nici pângăritori, dar concluzia comună a fost că ezitarea ar fi o zădărnici... Păstrez și acum dactilograma poeziei cu modificările operate de penița lui Tudor Vianu, semnul zbaterii a două mari spirite ale culturii românești pentru a ajuta un tânăr poet să răzbată neîntinat prin cețuri potrivnice și otrăvite. Grimată astfel, poezia a fost expediată revistelor *Steaua* de la Cluj și *Viața românească* de la București,

însoțită de o scrisoare semnată de Tudor Vianu și Perpessicius, căreia însă nu i s-a dat curs și nici măcar un răspuns... De altfel, scrisorile ce le păstrez de la Perpessicius sunt pline de referiri atât la virtuțile mele scriitoricești („bez membru de partid” – cum obișnuia să spună), cât și la tribulațiile asociate încercărilor oneste de tipărire, nu mai puțin dureroase ca ale lui Odysseus, cel doritor să se odihnească în sfârșit pe patul lui cioplit dintr-un singur trunchi de măslin.

Fragment din volumul C. D. Zeletin, *Amar de vreme*, Editura Vitruviu, București, 2001, pp.139-142; *idem*, ediția a II-a, Editura Sfera, Bârlad, 2006, pp.115-117.

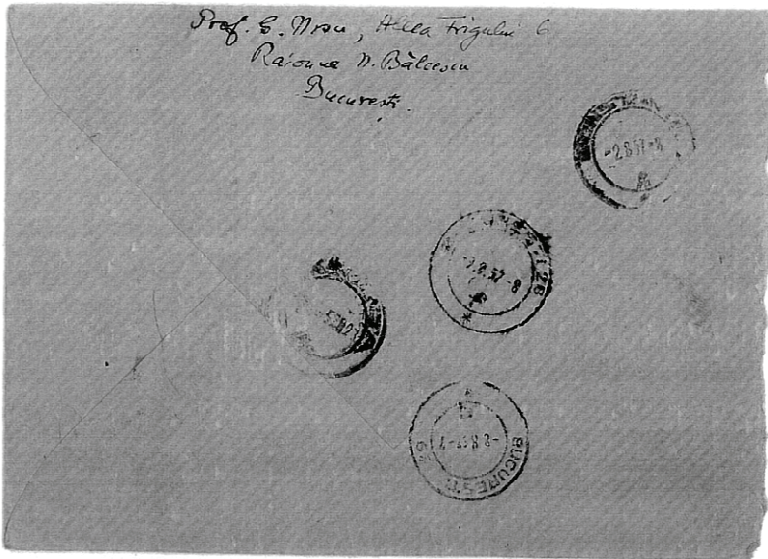
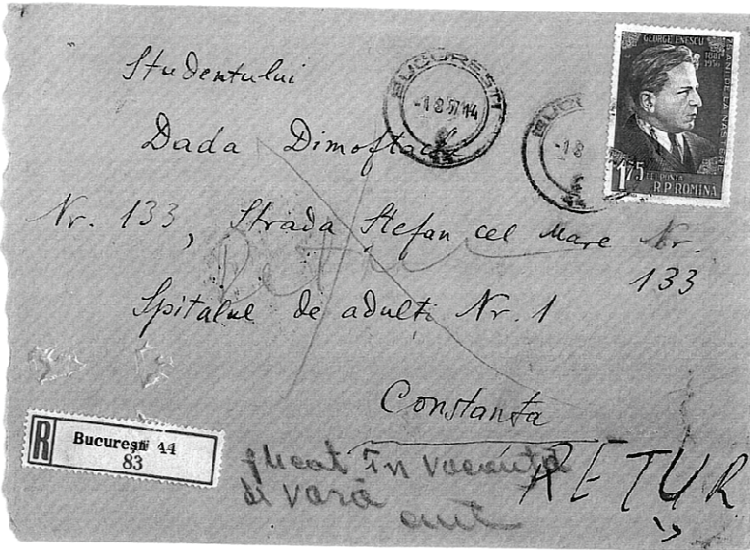
Post scriptum, 27 august 2009.

Prietenul meu, *Liviu Tudoraș*, absolvent al Facultății de Chimie a Universității (1955) și, în 1959, student în anul III al Facultății de Filologie din București, este arestat la 29 mai 1959, fără să i se formuleze vreo învinuire. La percheziție, i se confiscă manuscrisul poeziei mele *Măinile lui Enescu*, transcris de mâna lui, dar neiscălit. În cursul anchetei i se pun întrebări privitoare la credința în Dumnezeu, întrebări pe care arestatul le-a pus pe seama faptului că printre lucrurile ridicate se afla și fotografia unei sculpturi în lemn, cu subiect religios, realizată de V. Gheorghică. Dar se înșela.

În anul 1963, la eliberare, Liviu Tudoraș îl întreabă pe ofițerul superior care-i făcea formele de ieșire pentru ce a fost, la urma urmei, arestat. Răsfoind dosarul, acesta îi răspunde:

– Ei, pentru ce..., pentru misticism!

Prietenul meu e convins 100% că poezia *Măinile lui Enescu* i-a fost atribuită lui, nefiind iscălită.

Plicul pelerin purtând mesajul celor trei scriitori, Perpessicius, Ion Buzdugan și G. G. Ursu, privitor la poezia mea *Mâinile lui Enescu*, s-a întâmpnat să fie timbrat cu... chipul lui George Enescu...

„UN MOMENT DE LUMINĂ” LA RĂCHITOASA

La 120 de ani de la nașterea filosofului Ștefan Zeletin, Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Bacău și Primăria comunei Răchitoasa au organizat un amplu program dedicat acestei aniversări, desfășurat sâmbătă, de Sfinții Petru și Pavel, la Burdusaci, satul natal al filosofului. Cei care au însuflețit această manifestare de minte și de suflet au fost numeroși, dar printre primii se cuvine a-i aminti pe scriitorul și omul de știință C. D. Zeletin, pe primarul comunei Răchitoasa, Ionel Maricel Zorilă, pe scriitorul N. Costin. „Momentul de lumină” – așa cum inspirat l-a numit C. D. Zeletin – a început prin dezvelirea bustului lui Ștefan Zeletin, operă a sculptorului Dumitru Juravle, amplasat în curtea școlii din Burdusaci. După cuvântul primarului comunei, a urmat slujba de sfințire a lucrării monumentale, oficiată de P.S. Ioachim Băcăoanul, arhieru vicar al Episcopiei Romanului, și de Protopopul de Bacău Sud, Vasile Radu, însoțiți de un sobor de preoți. Invitat să dezvelească bustul a fost Neculai Lupu, președintele Consiliului Județean Bacău, care a subliniat, totodată, importanța evenimentului, rostind câteva cuvinte de salut pentru toți cei prezenți. Despre viața și opera lui Ștefan Zeletin au vorbit, la monument, în fața mulțimii sătenilor și a oaspeților, C. D. Zeletin (comanditarul bustului) și Constantin Prangati. Momentul de lumină spirituală a fost întregit de lansarea volumului „Ștefan Zeletin. Contribuții documentare”, scris de C. Dimoftache Zeletin, editat de Direcția Județeană pentru Cultură, Culte, Patrimoniul Cultural Național Bacău și prezentat publicului de C. Costin. La masa rotundă dedicată aniversării a 120 de ani de la nașterea marelui filosof și sociolog, autor al cunoscutei lucrări „Burghezia română – originea și rolul ei istoric”, cât și al altor

opere de frapantă originalitate, au participat numeroși oameni de cultură și demnitari din Bacău: Neculai Lupu, președintele Consiliului Județean Bacău, Dumitru Brăneanu vicepreședintele C.J., Sergiu Adam, redactorul șef al revistei „Ateneu”, profesorul și scriitorul Ștefan Munteanu, Octavian Voicu, prof. dr. Dorinel Ichim, directorul Muzeului de Artă și Etnografie, Carmen Mihalache, Gheorghe Popa, directorul Centrului de Cultură „G. Apostu”, C. Costin, și mulți alți intelectuali, fii ai satului, veniți la Burdusaci la o frumoasă sărbătoare care le-a prilejuit momente de aleasă bucurie sufletească. A fost un prilej în care s-a reamintit vechea zicere înțeleaptă potrivit căreia oamenii nu mor cu adevărat decât atunci când peste ei se așterne uitarea.

Deșteptarea (Bacău), luni, p. 6, 1 iulie 2002.

C. DIMOFTACHE ZELETIN
Membru al Academiei de Științe Medicale

GEORGE EMIL PALADE
Laureat al Premiului Nobel
1912-2008

EXCURS BIOGRAFIC

• *Ascendența paternă.* În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea *Lupu Palade*, sătean înstărit și cu știință de carte, originar din Cudalbi, fostul județ Tecuci, astăzi județul Galați, se retrage cu prisaca la Făghieni, județul Bacău, sat ascuns în păduri și departe de drumul mare. Aici se căsătorește cu Safta Făghian. Căsătoria aceasta reprezintă punctul genealogic de întâlnire a spițelor Făghian și Palade. Cercetările genealogice contemporane (dl. Gh. Dimofte, Bacău; C. D. Zeletin, București) urcă atestările documentare ale neamului Făghian până în secolul al XV-lea, la marele pârcălab de Roman, pe nume Șandru, din care, după multe generații, se va ivi Safta Făghian, soția lui Lupu Palade. Numele inițial era Fabian, purtat de un bucovinean, căpitanul Fabein, poreclă extrasă, probabil, din verbul german *fabeln*, a povesti lucruri imaginare, motiv pentru care cognomenul s-ar putea traduce prin „Confabulatorul”; părerea noastră este că numele îi era chiar Fabian, existent în calendarul catolic, în Bucovina aflându-se destui catolici care să-l poarte. Acest căpitan de oaste a intrat în slujba lui Ștefan cel Mare și, după bătălia de la Podul Înalt, s-a stabilit pe valea pârâului Berheci, urmași ai lui ducându-se și în Țara Făgărașului. Începând de la postelnicul Tănasă Fabian, numele devine, prin conversia lui b în ghi, Făghian. Așadar, satul Făghieni deși ascuns în păduri, n-are nici o legătură, etimologic privind lucrurile, cu fagii, cum se spune adesea.

Dacă Făghienii coborâseră din miazănoapte, Pălădeștii urcaseră din miazăzi. Naturi serioase, firi foarte harnice și cu un puternic simț justițiar, răzeșii Pălădești din Făghieni, coborâtori din Lupu și Safta, vor intra, în 1836, în conflict judecătoresc atât cu monahii greci ai foarte bogatei mănăstiri Răchitoasa, de pe valea Zeletinului, cât și cu marele logofăt Costache Conachi (poetul), care le dăduse cu împrumut, în condiții înrobitoare, 300 de galbeni olandezi. Vătaful de plai Toader Palade, frate cu bunicul preotului Gheorghe Palade din Șendrești, bunicul patern al savantului, îi va reprezenta în Divan, în vederea rezolvării conflictelor amintite.

Tatăl lui George Emil Palade, *Emil Palade* (1885-1952) profesor de filozofie și pedagogie la Școala normală „Spiru C. Haret” din Buzău și director al ei, s-a născut în cătunul Văratici al satului Șendrești din fostul județ Tutova, astăzi înglobat în comuna Motoșeni, județul Bacău. Casa părintească, de o splendoare arhaică și veche de peste 150 de ani, stă să se prăbușească sub ochii noștri, deși este perfect conservată, primejduită însă de avansarea unei râpi ce încă ar putea fi supusă printr-o îndiguire... Era fiul Chiriachiei Palade, născută Diaconu, fiică a notarului din Șendrești, și al preotului Gheorghe Palade (1850-1928), născut la Făghieni. Au avut împreună șase copii, din care au trăit cinci: *Olimpia* (1875-1931), institutoare, căsătorită cu Toma Spătaru, institutor; *Lucreția* (1880-1968), căsătorită cu Gh. Mihalache, învățător; *Gheorghe* (1881-1974), magistrat, c. cu Ecaterina O. Dediș; *Natalia* (1883-1957), absolventă a Pensionului Nathalie Drouhet din Bârlad, c. cu C. Dimoftache, învățător; *Emil*, despre care am vorbit, tatăl savantului.

Fiul al lui Ion Palade, viitorul preot fusese dat la învățătură, la Seminarul din Huși, de către un frate al tatălui său, călugărul Gherman Palade (pe numele de mirean *Gheorghe*, nume perpetuat generație de generație, cu o preferință secretă, până la savant și chiar la fiica lui, Georgia). Unchiul călugăr era stareț al Mănăstirii Răchitoasa. După absolvirea cu note excelente a seminarului, egumenul Gherman i-a recomandat mănăstirea fără călugări de la Șendrești, metoc al Mănăstirii Răchitoasa și biserică a satului.

Moșia Șendrești fusese proprietatea arhimandritului grec Iacob Traianopoulos și, în 1864, în urma reformelor lui Alexandru Ioan Cuza, trecuse în seama statului. Mănăstirea Răchitoasa patrona și schitul Fătăciuni de lângă Șendrești, azi dispărut, din satul cu același nume, schimbat în anii comunismului în Fântânele, cu o frivolitate demnă de ignoranța și reaua credință a celor ce au făcut-o. În acest schit, plin de istorie, exista, încă din 1747, o legătură de cărți bisericești, reper al spiritualității acestor meleaguri izolate.

● *Ascendența maternă.* În urma înăbușirii revoluției din 1848 din Transilvania, la care participase activ, românul Ion Mateiaș (sau Matei sau Mateescu), bărbat înstărit și îndrăzneț, știutor de carte și fire blândă, vorbitor al limbilor germană și maghiară, este amenințat cu temnița. Luându-și turmele de oi, trece noaptea granița prin munții Buzăului, la Cheia, și se oprește la Scurtești. Este primit de preot, cere pe loc cetățenia în Țara Românească și în scurt timp devine învățător și primar al satului. Blond, înalt și cu ochi albaștri, spunea mai în glumă mai în serios că este dac. Sprâncenele arcuite în unghi vor fi transmise urmașilor ca un puternic semn particular. Se căsătorește cu o localnică, Rahira, și au împreună două fete și un băiat. Se stinge din viață la 102 ani. Fiul lui, Ion Antemir Mateescu, numit și Ion Cantemir (1854-1890), institutor în Câmpulung Muscel, este bunicul matern al lui George Emil Palade. Ion Cantemir se căsătorește în anul 1879, la Rădești de Muscel, cu Olimpiada Iosepide (1859-1889), fiică a Ecaterinei Iosepide, n. Ciolan (1831-1900), și a lui Dumitru Iosepide, coborâtor dintr-o familie de greci românizați, trăitori în satul Rădești, în al cărui cimitir li se află mormântul. Ecaterina (Catinca) era fiica boierului câmpulungean Ion Ciolan (al cărui chip a fost fixat pe pânză de pictorul I. Negulici) și a Mariei. Iubitor de averi, petrecăreț și ușuratic, Dumitru Iosepide și-a înstrăinat câțiva copii prin adopție, păstrându-și trei: Paulina, care a rămas în casa părintească, un băiat Nicolae (care, neîmpăcându-se cu ideea înfierii fraților, chiar dacă tatăl îi înzestrase, a plecat în lume și i s-a pierdut urma), și o altă fată, Olimpiada, căsătorită cu

Ion Cantemir. Aceștia din urmă au avut patru copii: Nicolae, mort la o lună după naștere; Alexandrina (1881-1970), c. dr. Nicolae Enăchescu, profesoară și etnografă, autoarea monumentalului album *Portul popular românesc* (edițiile 1939 și 1971), în realizarea căruia a fost ajutată de nepotul de soră, George Emil Palade, bun desenator; Aurelia (1883-1980), c. D. Bucă din Bacău, coborâtor din ilustra familie Kostaki, pictoriță, și Constanța (1886-1978), c. Emil Palade, institutoare, mama savantului. Rămase orfane de mici, cele trei fete sunt ocrotite prin instituirea tutelei girate de ruda lor, Gherasim Timuș Piteșteanul (1849-1911), episcop de Argeș, ales mitropolit primat al României și mort în ziua alegerii... Mare cărturar, „de o blândețe sfântă”, a fost profesor de ebraică, arheologie biblică și exegeză la Facultatea de Teologie din București. Compozitor de muzică psaltică (troparele de binecuvântare a pâinilor, de hirotonie, de cununie etc., liturghii etc.), Gherasim Timuș Piteșteanul este autorul celebrului *Dicționar aghiografic*, 1898, 873 de pagini.

● *19 noiembrie 1912*. Se naște la Iași *George Emil Palade*, al doilea din cei trei copii ai lui Emil Palade și ai Constanței Palade, n. Cantemir.

Emil Palade absolvise mai întâi Școala Normală „Principele Ferdinand” din Bârlad (1905), apoi Liceul Internat din Iași, Secția modernă (1915) și, *cum laude*, Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași (1919). A fost la început învățător în comunele Săbăoani și Averești, județul Roman (1907-1921), apoi profesor de filozofie și pedagogie la Școala Normală „Spiru C. Haret” din Buzău (1921-1943), căreia i-a fost și director între 1927 și 1933. Autor de manuale școlare și publicist (*Lamura*, *Vlăstarul*, *Revista învățătorimii române* ș.a.). A funcționat și la Gimnaziul industrial din Iași, unde vădește o curiozitate, un interes ieșit din comun și o manualitate deosebită pentru meseriile practice, deprinzându-le pe acelea de dulgher, tapițer, sculptor în lemn, croitor etc. Avea ceea ce francezii numesc *le sens du fini*, simțul lucrului bine făcut și dus cu măiestrie până la capăt. Această înclinare spre

minuție și desăvârșit o va transmite și fiului său. Pe Constanța Cantemir a cunoscut-o la Săbăoani, unde era institutoare.

Au avut împreună trei copii:

1. *Adriana* (11 octombrie 1911 – 18 aprilie 2002), profesoară de istorie și geografie în București, căsătorită cu *Mihail Dumitru Israil* (1908-1998), doctor în drept la Paris, conferențiar la Facultatea de Drept din București, văr cu Octavian Goga. Au doi copii: *Anca-Michaela Israil*, doctor în științe medicale, cercetător științific principal la Institutul Cantacuzino din București; *Radu Șerban Palade*, profesor universitar, șeful Clinicii I Chirurgie U.M.F. „Carol Davila”, București.

2. *GEORGE EMIL PALADE* (19 noiembrie 1912 – 7 octombrie 2008).

3. *Constanța Ionescu Matiu* (n. 1 ianuarie 1920), medic primar pediatru, fostă șefă de secție la Spitalul Caraiman din București. Căsătorită cu dr. *Neagoe Ionescu Matiu*, mort de timpuriu, are o fiică, *Irina Ionescu Matiu*, medic pediatru în S.U.A., Houston, Texas.

În privința savantului *George Emil Palade*:

- Școala primară: primii doi ani la Iași, ultimii doi ani la Buzău.

- 1930: absolvă Liceul Alexandru Hasdeu din Buzău, cu nota 10.

- 1930: se înscrie la Facultatea de Medicină din București.

- 1932: reușește întâiul la concursul de externat.

- 1934: reușește întâiul la concursul de internat. Îl vor interesa în mod egal toate stagiile, dar arată preferințe pentru anatomia patologică și pentru medicina internă. Este apreciat la superlativ de profesorii N. Gh. Lupu, André Boivin și Fr. I. Rainer. Face dovada unor însușiri intelectuale de excepție: inteligență, disciplină, memorie, stăpânire de sine, umor. Capacitatea lui de muncă îi impresionează deopotrivă pe colegi și pe profesori. Este pasionat de tragediile grece și de Vasile Pârvan.

- 1936: absolvă Facultatea de Medicină din București.

- 1939: i se naște fiul, George, inginer electronist, astăzi în Germania.

- 1940: își susține teza pentru doctoratul în medicină și chirurgie cu titlul: *Tubul urinar al delfinului. Studiu de morfologie și fiziologie comparativă*, lucrare ce „înseamnă încheierea învățaturii mele universitare”. În *Cuvânt înainte* își omagiază profesorii Fr. I. Rainer, Z. Iagnov și pe colegii I. Juvara și D. Vereanu, „tovarăși de vânătoare și de lucru”, deoarece delfinii au fost capturați pe Marea Neagră. Teza este scrisă într-o română frumoasă și neconvențională, care își păstrează și astăzi proapețimea. Cu prilejul susținerii ei, profesorul Fr. I. Rainer îl caracterizează astfel: „Inteligență prodigioasă, răbdare de benedictin. Întrevăd în el o mare personalitate a medicinei viitoare”.

- 1941: se căsătorește cu *Irina N. Malaxa*. Vor avea împreună doi copii: *Georgia*, filolog, c. Van Dusen, și *Philip*, astăzi profesor de neurofiziologie la Galveston, Texas, S.U.A.

- 1943: devine, prin concurs, conferențiar universitar la Catedra de Anatomie („Institutul de Anatomie”) a Facultății de Medicină din București, condusă de profesorul Fr. I. Rainer, după ce parcursese etapele de preparator (încă din timpul studenției), asistent și șef de lucrări.

- 1944: venind de la Iași la București, profesorul Gr. T. Popa îi succede la catedră profesorului Fr. I. Rainer, care se pensionase. „Eu îmi recunosc trei maestri – va declara în 1981 savantul: Fr. Rainer, André Boivin și Grigore T. Popa”. Acesta din urmă va avea un rol hotărâtor în îndrumarea lui G. E. Palade spre studiul universului celular și îl recomandă Institutului Rockefeller din New York, S.U.A.

- 1946: personalitate științifică formată, G. E. Palade pleacă în S.U.A. ca „visiting professor” la Institutul Rockefeller pentru cercetări medicale din New York, devenit ulterior Universitatea Rockefeller. Trimite scrisori detaliate profesorului său iubit, Gr. T. Popa, cu privire la nivelul și la orientarea cercetării de biologie celulară de aici. La numai câteva zile de la sosirea în S.U.A., participă la un simpozion organizat de către profesorul Albert Claude, care avea ca temă adaptarea microscopului electronic, folosit în cercetarea fizică ori din metalurgie, la exigențele studierii

substanței vii. A fost un moment care a schimbat destinul biologiei celulare. Totodată contribuie la punerea la punct a metodei ultracentrifugării fracționate. Începe suita de mari descoperiri, din care una singură ar face faima oricărui cercetător. Colaborează cu Keith Porter și Philip Sieckewitz. Dovedește că nu este omul unei singure descoperiri.

- 1952: creează *fixatorul Palade* (tetraoxid de osmiu 1% în tampon de veronal sodic), pentru microscopia electronică.

- 1952-1953: descrie structura ultrafină a mitocondriei și topografia unor enzime ale catenei de oxidoreducere celulară.

- 1953: descoperă ribosomii, organite implicate în sinteza proteinelor, care, în onoarea sa, vor fi numite o vreme „granulele Palade”.

- 1954: descrie, cu Keith Porter, reticulul endoplasmic, precizându-i funcțiile. Pune la punct, în acești ani, tehnica autocitoradiografiei.

- 1956: devine profesor de biologie celulară la Universitatea Rockefeller din New York.

- 1958: la prima reuniune a Societății de Biofizică se ia hotărârea ca ribosomii să poarte denumirea de „granulele Palade”.

- 1961: profesor fiind, devine șeful Departamentului de Biologie Celulară al Institutului Rockefeller din New York.

Împreună cu Marylin Farquhar și S. L. Wissig, studiază permeabilitatea glomerulară.

- 1964: i se decernează *Premiul Passano*.

- 1965: *Vingt ans après*, vizitează România! Vine în cadrul unei delegații a Academiei Naționale de Științe a S.U.A., din care făceau parte profesorii Frederick Rossini, de la Universitatea Notre Dame, și Marvin Chodorow, de la Universitatea Stanford, sosită în țara noastră pentru a negocia un acord de schimburi științifice.

- 1966: i se conferă *Premiul Albert Lasker*, cel mai prestigios premiu științific al Statelor Unite. Cu prilejul decernării înaltei distincții, este numit „exploratorul unei lumi noi, al cărei principal cartograf rămâne”.

I se decernează *Premiul Duckett*.

- 1969: vizitează România a doua oară.
- 1970: *Premiul Louisa Gross Horwitz*.
- 1971: A treia vizită în România. Vizitează centrele universitare mari din țară. Intenționează să pună bazele unui Institut de Biologie și Patologie Celulară în București.
- 1972: este profesor de biologie celulară la Universitatea Yale din New Haven, statul Connecticut, unde conduce Departamentul de Biologie Celulară.
- *10 decembrie 1974*, în ziua comemorării încetării din viață a lui Alfred Nobel (1833-1896), i se decernează lui GEORGE EMIL PALADE PREMIUL NOBEL PENTRU MEDICINĂ, împreună cu profesorii ALBERT CLAUDE, de la Universitatea liberă din Bruxelles, și CHRISTIAN DE DUVE, de la Universitatea Rockefeller din New York, pentru „descoperirile lor privind organizarea structurală și funcțională a celulei (...). Cei trei laureați ai Premiului Nobel pentru Medicină din acest an au revoluționat, prin lucrările lor, domeniul biologiei celulare, mai ales al componentelor citoplasmei a căror cunoaștere s-a schimbat complet sub impulsul pe care ei i l-au dat în ultimii treizeci de ani.” (Motivația Institutului Karolinska din Stockholm). La această dată, G. E. Palade era membru *honoris causa* a cinci universități.
- 1975: vizitează împreună cu soția sa, Marylin Farquhar, profesor de biologie celulară, România. Acad. Miron Niculescu îi înmânează însemnele de membru de onoare al Academiei Române.
- 1978: vizitează România, cu prilejul morții mamei sale, Constanța Palade.
- 1979: Colocviul „Transportul macromoleculilor în sistemele celulare”, desfășurat la București, îi prilejuiește o nouă revenire în țară, împreună cu profesorii Marylin Farquhar și Christian de Duvé.

În anii care au urmat, profesorul G. E. Palade s-a ocupat intens de problema biogenezei membranelor celulare. A revenit în mai multe rânduri în țară, vizitând cu precădere Institutul de Biologie și Patologie Celulară din București, care avea să primească numele discipolului său, Prof. dr. Nicolae Simionescu, institut ale cărui cercetări le urmărește îndeaproape.

- 25 martie 1999: la Universitatea California din San Diego are loc un *Simpozion științific în onoarea lui G. E. Palade*, decan în problemele științifice ale Universității, simpozion la care participă oameni de știință din toată lumea. G. E. Palade este unanim consacrat drept unul din cei câțiva creatori ai biologiei celulare moderne. Se ia hotărârea ca, în onoarea lui, Universitatea California să constituie „The George E. Palade Fellowship Fund”, burse ce vor fi acordate la trei dintre cei mai buni cercetători. Printre numeroșii participanți se află și Christian de Duve, laureat al Premiului Nobel odată cu G. E. Palade.

Revista Medicală Română, XLIX, 3, pp.172-175, 2002.
Ateneu, Bacău, XXXIX, 12 (399), pp. 10-11, decembrie 2002.

Vitraliu. Periodic al Centrului Cultural Internațional „George Apostu”, Bacău, XVI, 1-2 (30), pp.44-45, aprilie 2008 (semnat: C. D. Zeletin).

G. Z. Palady

C. DIMOFTACHE ZELETIN, ȘTEFAN ZELETIN.
CONTRIBUȚII DOCUMENTARE

La 19 iunie 2002 s-au împlinit 120 de ani de la nașterea filosofului Ștefan Zeletin. Încă un prilej de bilanț, așteptat de mulți oameni generoși pentru a-și exprima considerația față de viața și opera marelui cărturar. În suita activităților care au precedat și care au urmat acestei date, un ecou aparte a avut festivitatea din 29 iunie 2002, când la Burdusaci, comuna Răchitoasa, județul Bacău a fost dezvelit bustul gânditorului născut în această localitate. Tot cu această ocazie, într-o atmosferă de mare sărbătoare spirituală, a fost lansată lucrarea *Ștefan Zeletin. Contribuții documentare* (Editura Corgal Press, Bacău, 2002), semnată de scriitorul C. Dimoftache Zeletin.

Desigur că cele mai mari înfăptuiri spirituale (statuia și cartea), deși urmăresc o finalitate comună, își vor trăi viața în mod independent. Bustul lui Ștefan Zeletin, operă a sculptorului Dumitru Juravle, va aminti, peste timp, despre spiritul întruchipat al unui om de excepție. Iar cartea lui C. D. Zeletin va oferi interesante mărturii privind etapele de spiritualizare ale celui care a fost Ștefan Zeletin. Foarte pe scurt, însemnările care urmează fac referiri doar la monografia documentară.

Încă de la început trebuie observat faptul că lucrarea lui C.D. Zeletin, mai ales sub aspectul utilității, reprezintă un remarcabil câștig pentru cultura română. Nu trebuie să uităm adevărul că Ștefan Zeletin a fost destul de puțin studiat, mult timp a fost uitat, iar acum trebuie redescoperit. Existența acestei cărți oferă șanse suplimentare, ba chiar obligă, măcar pe specialiști, la investigarea dimensiunilor și a actualității operei unui gânditor de seamă. Oricum, marea dificultate pentru oricare asemenea cercetare a subiectului, dificultatea procurării documentelor despre viața și opera lui Ștefan Zeletin, este, în cea mai mare parte, depășită. În lămurirea introductivă a cărții, C.D. Zeletin,

autorul, care cunoaște cel mai bine situația, scrie: „Documentele biografice privitoare la Ștefan Zeletin sunt rare. Nu cu ușurință le-am adunat de-a lungul anilor. Marea lor majoritate văd acum pentru întâia oară lumina tiparului. Ele umplu, așadar, un gol de multă vreme resimțit, dar sunt și de natură să îndrepte inexactitățile strecurate în timp de către mulți din cei care au scris despre el. Documentele vor fi utile viitorilor exegeți, scutindu-i de truda cercetării prin arhive și de riscul de a nu găsi ceea ce caută. Peste aceasta, lucrarea noastră are rostul de a salva deopotrivă documentul, perisabil prin materialitatea lui, și memoria ce se risipește definitiv odată cu omul” (p. 5).

Prima parte a acestei comori documentare cuprinde o micro-monografie a satului Burdusaci, străveche localitate moldovenească traversată de pârâul Zeletin, încărcată de istorie, de legendă și de civilizație. Datele prezentate, de natură arhivistică, arheologică ori geografică, precum și interesantele comentarii lingvistice, reușesc să reconstituie cadrul natural și socio-cultural în care s-a născut și a copilărit viitorul filosof. Dimensiunile acestui plai mioritic, cu urcușuri și coborâșuri domoale în spațiu, precum și în timp, au oferit leagănul unui copil bastard, plăpând și predispus bolii, după cum și energiile unui spirit introvertit, pornit să se răzvrătească cu lumea, pentru a se împăca evlavios cu natura.

Dar despre viața lui Ștefan Zeletin aflăm date importante, multe inedite, în partea a doua a cărții, acolo unde găsim documente privind trunchiul genealogic, certificatul de naștere, evoluția școlară, performanțele profesionale, soarta manuscriselor și certificatelor de înmormântare. Mai întâi întâlnim aici un amplu studiu biografic, care soluționează până și delicata problemă a paternității lui Ștefan (Motăș) Zeletin. „Fiul natural, cum precizează și actul de naștere, al Catincăi Motăș (1839-1912), văduva lui Dumitrache Motăș (1820 sau 1821-1866), Ștefan Motăș, care avea să-și ia pseudonimul de la pârâul Zeletin ce străbate Burdusacii, s-a născut în al 16-lea an de văduvie al mamei sale, însă a crescut în mijlocul celor 6 frați și al familiei Motăș... Mărturii contemporane și de familie au menținut știrea după care tatăl real al lui Ștefan Zeletin ar fi fost Neculache Brăescu, răzeș înstărit și primar al Burdusacilor, ce avea și alți copii din flori” (pp. 35-38).

Interesante sunt și observațiile pe care le face autorul cărții cu privire la opera și gândirea filosofică a lui Ștefan Zeletin. Spicuiind asemenea referințe, aflăm: „Filosof, sociolog, literat și profesor universitar, Ștefan Zeletin este cunoscut mai ales ca gânditor cu preocupări privitoare la evoluția societății românești... El susține un punct de vedere determinist în dezvoltarea societății românești și vede în industrializare condiția *sine qua non* a progresului națiunii române. Dușman al conservatorismului și al punctelor de vedere agrariene, el descoperă în burghezie factorul principal al dezvoltării societății românești. Lucrările sale filosofice, *Evanghelia naturii*, Iași, 1915, *Sextus Empiricus. Scurtă expunere a filosofiei sceptice*, Cultura Națională, 1923, *Nirvana. Gânduri despre lume și viață*, Editura revistei „Pagini agrare și sociale”, 1928, cursul universitar *Introducere în filosofie*, Iași, 1929-1930 (astăzi o raritate bibliofilă) și altele îl situează la înălțimea celor mai însemnați filosofi români. Din nefericire, o bună parte din opera sa, rămasă în manuscris, s-a pierdut, poate fără urmă...” (p. 62).

Caracteristici notabile ale personalității lui Ștefan Zeletin aflăm și din scrisorile pe care filosoful le trimite prietenului său, filologul Vasile Bogrea, profesor la Catedra de limba și literatură latină a Universității din Cluj. Deși erau firi deosebite – Zeletin filosof introvertit și sobru, Bogrea filolog extravertit și plin de vervă – pe cei doi îi lega puternice afinități spirituale și sentimente de sincer respect reciproc. Pentru frumusețea gândului redăm un fragment dintr-o epistolă scrisă în 1917, mobilizat fiind, când armata din care făcea parte era în refacere: „Te rog deci pe tine să-mi faci cu orice chip rost de o Iliadă întregă, precum și de un lexicon homericum. Iliada să fie de format cât se poate de mic, dacă e posibil chiar de buzunar. Când voi pleca pe front îți voi trimite lexiconul îndărăt. Iliada însă o iau cu mine. Dacă voi cădea, îți urez să rămâi cu atâta pagubă din acest război, dacă însă voi rămâne, vei avea-o ca amintire de pe front” (p. 82).

Ca documente inedite, în carte sunt reproduse și certificate, adeverințe, cereri, procese verbale și fotografii, din colecții personale și din arhive, fie din țară ori din străinătate. Ne putem imagina valoarea acestor documente dacă reținem faptul că pentru o parte din

ele, C. D. Zeletin a cercetat personal arhiva Universității din Erlangen, Germania, acolo unde în 1912 Ștefan Zeletin și-a susținut doctoratul în filosofie cu teza *Idealismul personal față de idealismul absolut în filosofia engleză contemporană*. A descoperit astfel referatul conducătorului tezei de doctorat, profesorul R. Falckenberg, din conținutul căruia selectăm câteva frumoase aprecieri: „Domnul Motaș, care a studiat timp de 8 semestre la Iași, trei la Berlin și câte unul la Leipzig, Paris și Erlangen și care mi-e cunoscut de la lucrările de seminar ca o minte ageră, și-a ales el singur tema, pe semne sub influența imboldurilor primite la Paris, și a tratat-o într-o manieră demnă de laudă. Stilul este limpede, iar limba germană o stăpânește într-o măsură vrednică de admirat la un străin” (p. 119).

Imaginea adevărată a celui care a fost Ștefan Zeletin este completată și în partea a treia a cărții, prin reproducerea câtorva scrisori trimise unor mari personalități, precum N. Iorga, G. Ibrăileanu, N. Bagdasar, Cezar Papacostea ș.a., a unor mărturii despre personalitatea sa, făcute de E. Lovinescu, G. Ibrăileanu, Tudor Vianu, G. Călinescu, I. Petrovici, C. Filipescu, Petre Pandrea, Al. Claudian, Iorgu Iordan, N. Bagdasar ș.a. și mai ales prin redarea portretelor care i-au fost creionate de către N. Bagdasar, Olimpia Lozach, Șerban Țițeica, Eugeniu Speranția și Ștefan Bârsănescu.

La capătul unei lecturi dense, plăcute și benefice, mai rămâne să previn cititorii că această carte, deși a apărut într-un an aniversar Ștefan Zeletin, nu este una de conjunctură, ci sintetizează rezultatele unor investigații serioase, de multe decenii, și răspunde unei nevoi firești de orientare în lupta cu timpul.

Ateneu (Bacău), XXXIX, 8 (395), pp.14-15, august 2002.

LINIȘTE

Marea agoniza,
Sufletu-n mine asemeni...

Te-am strigat și nimeni n-a răspuns,
te-am strigat și nimeni n-a răspuns,
te-am strigat
și vocalele – pescăruși disperați –
Piereau înghițite-n furtună...

Cum să plec de aici cu povara
Liniștii blestemate?

Andaluzia, 1986

SILENZIO

*Il mare stava per morire,
ed il mio spirito similmente...
Ti ho chiamato e nessuna riposta,
ti ho chiamato e nessuna riposta,
ti ho chiamato
e le vocale – i froncoli disperati –
morivano nella tempesta...*

*Come andarmi da qui con il peso
di questo maledetto silenzio?*

SILENCE

*The sea was agonizing,
and my soul too...*

*I called to you and no answer,
I called to you and no answer,
I called to you
and the vocals – desperates sea-mews –
were dying in the storm...*

*How could I quit this place with the burden
of this cursed silence?*

Responsabil cu trădarea A. D. Mazilu

Anunțul cultural, Tecuci, I, 10, 2003, p.2.

PAUL VERLAINE ÎN ROMÂNEȘTE

„Pentru auzul românului, limba franceză își are dulceața ei suavă și de-o oarecare senzualitate, trezind o senzație de topire a clarităților sudului latin în misterioase neguri septentrionale, de adâncimi ale nedeslușirii care ele însele sunt muzică... Tâmpla românească are acest auz...”

C. D. Zeletin, *Mărturisire*.

Puțini sunt creatorii intrați în universalitate despre care să nu se fi spus totul sau aproape totul, dezarmând oricât de inovatoare sau îndrăznețe grile de lectură. Planează mereu asupra-le adagiul lui La Bruyère: „Tout est dit et l'on vient trop tard...”

Paul Verlaine nu face excepție. Îl citești, te lași prins de incantația versurilor, dar ce să spui care să nu fi fost deja spus? Și ce frumos și adevărat spus! Ca în acest mișcător „Cuvânt înainte” la „Confesiunile” poetului, „Cuvânt” semnat de Léon-Paul Fargue: „De-ar trebui ca într-o bună zi să ne scufundăm într-o lume neîndurătoare, (...) lipsită de sensibilitate și memorie, supusă total controlului mașinii asupra nervilor, numele lui Verlaine fi-va unul din acele lucruri ce-ar rămâne...”

Glasul inconfundabil al poetului se face cunoscut încă de la primele volume, „Poèmes saturniens” (1866), „Les Fêtes galantes” (1869) și el va rămâne până la capăt fidel postulatului pe care-l proclamă în binecunoscutu-i stil lipsit de orice emfază: „L'Art, mes enfants, c'est d'être absolument soi-même”. În „La Bonne chanson” (1870), „Romances sans paroles” (1874), „Sagesse” (1881), „Jadis et Naguère” (1884), „Amour” (1888), „Parallèlement” (1889), versurile sale continuă să se elibereze de constrângerile prea rigide și înfloresc în armonii muzicale și ritmuri tot mai personale. Nedorind să teoretizeze, lipsit de ambiții

estetizante sau filosofice, poetul și-a șlefuit, fără a trăda efortul, „lirismul intim”, preocupat doar de „a găsi acel ton de poezie vorbită ce-i aparține numai lui” (Marcel Raymond).

Refractar dogmelor și autorității, îi cere poetului în primul rând sinceritate: „Tout est bel et bon qui est bel et bon, d’où qu’il vienne et par quelque procédé qu’il soit obtenu”, îi scrie, în 1887, lui François Viélé-Griffin; și, tot într-o scrisoare, către Gustave Kahn, citim: „Ce qui est beau et bon est beau et bon parce que et quoique”.

Universul poetic verlainian? Priveliști nocturne, în care pădurea și apa se înveșmântă în palide raze de lună, cuvintele sunt susurate, Binele și Răul se înfruntă fără vacarm, doar în suspine domoale. Versuri care curg, recitându-se ori cântându-se singure, precum cele din „Chanson d’automne”:

*„Les sanglots longs
Des violons,
De l’automne
Blessent mon coeur
D’une langueur
Monotone”*

sau din „Mon être familier”:

*„Je fais souvent ce rêve étrange et pénétrant
D’une femme inconnue, et que j’aime et qui m’aime.
Et qui n’est, chaque fois, ni tout à fait la même
Ni tout à fait une autre, et m’aime et me comprend”.*

sau din „Kaléidoscope”:

*„Ce sera comme quand on rêve et qu’on s’éveille.
Et que l’on se rendort et que l’on rêve encor”...*

aproape nu au nevoie de tălmăcire și fac din Verlaine un nou Orfeu, prin supremația muzicii asupra cuvântului...

A trebuit să vină centenarul morții poetului (1996), pentru a ne da seama că suntem departe de o integrală poetică Verlaine în limba română, cu toate că din opera sa, piatră de încercare pentru orice traducător, fie el chiar poet, a apărut încă din 1903 o primă

culegere, în versiunea românească a poezilor Dimitrie Anghel și Șt. O. Iosif.

Următoarea, semnată de Nicolae Țimiraș, incluzând treizeci de poeme creștine din volumul „Sagesse”, apare în 1937.

În colecția „Poesis” a Editurii pentru Literatură, este publicată, treizeci de ani mai târziu, o nouă culegere de șaizeci și două de poeme selectate și traduse de G. Georgescu.

În volumul I al „Antologiei poeziei franceze de la Rimbaud până azi”, alcătuită de Ion Caraion și Ov. S. Crohmălniceanu și publicată în 1974 la Editura Minerva, Verlaine este prezent cu douăzeci și nouă de poeme traduse de T. Arghezi, L. Blaga, Maria Banuș, Nina Cassian, Petre Solomon, Tașcu Gheorghiu, Dinu Albulescu, D. Iacobescu, Mihai Cruceanu, Mihai Rădulescu și, desigur, D. Anghel, Șt. O. Iosif și G. Georgescu.

În 1981, la Editura Albatros, apare florilegiul de „Lirică franceză modernă” sub semnătura unui cărturar drag inimilor bârlădene, și nu numai, C. D. Zeletin. Volumul reunește 150 de poeme de Nerval, Gautier, Baudelaire, Mallarmé, Verlaine, Rimbaud, Valéry și Apollinaire, reprezentând, după mărturisirea traducătorului-poet, „o parte a osteneților mele de peste 25 de ani în tălmăcirea liricii franceze”. Postfața volumului, intitulată chiar „Mărturisire”, este un admirabil și plin de miez eseu-profesiune de credință despre traducere și raporturile atât de complexe și de greu de definit între traducător și operă, între „opera de adopțiune care este poezia tălmăcită” și originalul supus traducerii/trădării.

În 1996, anul centenarului, în colecția bilingvă „Ianus” a Editurii Grai și suflet – Cultura națională, apare, în îngrijirea lui Ion Acsan, volumul Paul Verlaine – „Cent poèmes”/„O sută de poeme”, adunând, în selecția alcătuitorului, cel mai mare număr de poeme ale „Sărmanului Lélian” în versiune românească publicate până în momentul de față. Din „Nota” asupra ediției, purtând titlul „Centenarul Verlaine în România”, aflăm, pe lângă multe din datele de mai sus, și faptul că toate cele douăzeci și două de poeme verlainiene din „Florilegiul” realizat de C. D. Zeletin sunt incluse în primul din cele trei volume publicate în colecția „Sinteze –

Lyceum” a Editurii Albatros și consacrate simbolismului european, ediție alcătuită de Zina Molcuț.

După știința noastră, volumul „Poèmes” / „Poezii”, tipărit în 2002 la Editura Pandora M din Târgoviște, în colecția „Sfera”, este ultima în dată din aparițiile dedicate lui Verlaine: este vorba de treizeci și șapte de poeme tălmăcite de Șt. O. Iosif (15) și de C. D. Zeletin (22, aceleași din „Florilegiul” deja menționat), însoțite de o „Notă biografică” semnată de Șt. O. Iosif. Nu se face, din păcate, mențiunea asupra numelui celui care a îngrijit volumul, și nu este făcută nici alăturarea, prezentă în toate edițiile deja apărute, a numelui lui D. Anghel.

Orice traducere poetică de valoare este creație.

Orice traducător-poet, căci altcum nu se poate, este, precum poetul, ascultător supus al îndemnului lui Boileau: „Vingt fois sur le métier remettez votre ouvrage!” Dar oare numai de douăzeci de ori?...

Să ne lăsăm, așadar, captivați de „haloul sonor” al versului verlainian, să le mulțumim editorilor de carte care cred pe mai departe în publicul cititor de poezie și să ne convingem, o dată mai mult, de statutul de creator al celui „fără nume pe copertă” – tălmăcitorul:

*„Une aube affaiblie / Vlăguiți zorii
Verse par les champs / Lasă pe câmpie
La mélancolie / O melancolie
Des soleils couchants. / De apus de sori.
La mélancolie / O melancolie
Berce de doux chants / Leagănă-n fiori
Mon coeur qui s’oublie / Inima pustie
Aux soleils couchants. / În apus de sori.
Et d’étranges rêves, / Pline de eresuri,
Comme des soleils / Parcă sori din zări
Couchants sur les grèves, / Coborâți la șesuri,
Fantômes vermeiles, / Roșii arătări,
Défilent sans trêves, / Stranii înțelesuri
Défilent pareils / Curg din depărtări,
A de grands soleils / Parcă sori din zări
Couchants sur les grèves. / Coborâți la șesuri.”*

„Soleils couchants / Apus de sori”, traducere de C.D. Zeletin.

CARTEA UNIVERSITARĂ

Editura *Cartea Universitară* are plăcerea de a vă invita sâmbătă, 29 mai 2004, ora 12,00 la Târgul de carte Bookarest, la punctul de lansare de la etajul 4, la lansarea volumului CHARLES BAUDELAIRE, *FLORILE RĂULUI. Traducere, note și comentarii de C. D. Zeletin. Ediție bibliofilă.*

Opera lirică a lui Charles Baudelaire (1821-1867) s-a bucurat de un destin fast în România. Primită călduros încă din 1866 (*La voix de la Roumanie*), ea a incitat arta poezilor români traducători de poezie. Puțini sunt poeții care să nu-și fi exersat, public sau în intimitate, pana de tălmăcitori ai acestei capodopere lirice, de la junimistul Vasile Pogor, Perpessicius ori Ion Pillat, la N. Iorga, Tudor Arghezi, Al. Philippide, Ștefan Augustin Doinaș etc., până la contemporanii noștri Romulus Vulpescu ori C. D. Zeletin. Cu tot acest larg și strălucitor impact asupra culturii române, tălmăcirea *Florilor Răului* în totalitate a avut loc relativ târziu. Prima versiune integrală o datorăm lui C. D. Zeletin (1991).

Poet, eseist, traducător din lirica franceză și italiană, C. D. Zeletin este în același timp om de știință și profesor universitar de biofizică medicală, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România. În urmă cu 40 de ani, el îl surprindea pe marele estetician Tudor Vianu prin *netăgăduita siguranță în stăpânirea versului clasic* pe care o dovedea în prima tălmăcire a *Sonetelor* lui Michelangelo (1964), volum încununat cu Premiul I și Medalia de aur la Concursul de carte de la Edinburgh (Marea Britanie). Critica literară îl socotește drept unul dintre cei mai importanți traducători români de poezie, urmaș al lui George Coșbuc, ori Al. Philippide.

Ștefan Augustin Doinaș, excelent traducător de lirică universală, scria că *Florile Răului* de Charles Baudelaire, în versiunea lui C. D. Zeletin, reprezintă *o remarcabilă biruință a expresivității românești atunci când e chemată să încorporeze o seamă de realizări de prim rang ale poeziei universale*.

Florile Răului de Charles Baudelaire, redată în românește de C. D. Zeletin, s-a bucurat de două premii naționale pentru cea mai bună tălmăcire a unei capodopere lirice: Premiul Uniunii Scriitorilor (București, 1991) și al Salonului Național de Carte (Cluj-Napoca, 1991).

Poeți români de expresie franceză

SANDU TZIGARA-SAMURCAȘ (1903-1987)
în tălmăcirea lui C.D. ZELETIN

LE PIANO

A votre neige immaculée, ô mes touches blanches,
La soif des doigts si las fiévreusement s'étanche.

Au seuil de votre nuit ténébreuse vient boire
La main quêtant le mystère, ô mes touches noires!

La route étoilée, que mon rêve parcourt
Sur le clavier magique, est un départ sans retour.

Près de l'abîme creusé par les vivants accords,
La torture et l'espoir: déchirant corps à corps.

Dans la brume où le ciel et l'océan se confondent
La pédale réunit le vent sauvage à l'onde.

Mais soudain les fifres d'invisibles anges
Palpitent comme les ailes du cœur le plus étrange.

Le marteau embrasé sur la corde inconnue:
Un éclair tout à coup éclate dans les nues,

Et la réponse jaillit, le regard clame,
Silencieux le gosier, seule chante l'âme!

Que recèles-tu donc au fond de tes entrailles,
Vaste cercueil de jais, pour quelles funérailles?

Ou bien es-tu pareil au coffret de Pandore
D'où se sont envolés les soupirs de l'aurore?

Non, tu es l'ami le plus fidèle, celui
Qui a tout deviné, qui partout en moi luit.

Sous tes profonds échos la plus secrète fleur
S'ouvre, ses racines puisant dans la douleur.

Le miroir que tu tiens et qui reflète les cieux
Est le seul en lequel je reconnais mes yeux.

De tes cimes tu me dévoiles des mers insoupçonnées;
Les heures de vie c'est toi qui me les as sonnées...

Avec Robert Schumann, sur les rives que longent
Ses plus pures confidences, je désaltère mes songes.

La patrie enchaînée, le souffle frissonnant de fièvre,
Chopin met la rosée de ses pleurs sur mes lèvres.

Et répondant enfin à mon suprême appel,
Le Grand Sourd m'a révélé la voix de l'Éternel!

PIANUL

Spre puritatea voastră, o, clape de zăpadă,
A degetelor sete febrilă stă să cadă!

În pragul beznei voastre adânci, o, negre clape,
Vin mâinile-amândouă din taină să se-adape!

Pe drumul plin de stele ce visul meu mlădiu
Cu vraja îl străbate, mă duc și nu mai viu...

Aproape de abisul acordurilor grele,
Tortura și speranța se sfâșie-ntre ele.

În pâcla unde-oceanul și cerul se confundă,
Pedala-i înfrățire de taifun și undă.

Dar brusc palpită-un fluier de serafimi pe vânt,
Ca aripile celui mai straniu simțământ.

Ciocanul numai flăcări pe nevăzuta strună:
Un fulger ce sclipește prin nouri de furtună,

Privirea cheamă totul, răspunsul se avântă
Și-n timp ce glasul tace, doar sunetul, el, cântă!

Ce-ascunzi în adâncimea ființei tale rare,
Enorm sicriu de jáis, și pentru ce-ngropare?

Sau poate ești asemeni cutiilor Pandorei,
De unde își iau zborul suspinele-aurorei?

Cel mai fidel prieten îmi ești, luminătorul
Lucind oriunde-n mine, și-atoate-ghicitorul.

Sub amplele ecouri, cea mai secretă floare,
Deschisă, seva-și trage din tot ceea ce doare...

Oglinda-ți ce reflectă din cer nemărginirea
E singura în care îmi recunosc privirea.

Mi-arăți de sus mări sacre ce rar le văd drumeții;
Tu mi-ai sunat oricare din orele vieții...

Cu Schumann, pe faleza ce-i mărginește marea
Mărturisirii pure, îmi potolesc visarea.

Când patria-i în lanțuri, vânt fremătând sub spuze,
Chopin îmi lasă roua durerii lui pe buze.

Și răspunzând în fine supremului apel,
Cel Surd mi-arată glasul lui Dumnezeu în el!

În românește de
C. D. Zeletin

Sandu Tzigara-Samurcaș, *Invocations*, Éditions
Saint-Germain-des-Prés, Paris, 1972, pp. 59-60.

LE PASSÉ

„Tout se transforme en tristesse parce que tout devient du passé presque sous nos yeux.”

Julien Green (*Journal* du 2 mars 1957)

Pèlerin tristement errant au fond des bois
Sans pouvoir retrouver une perdue clairière,
Revenant sur ses pas, hors d’haleine, aux abois,
Mon cœur poursuit en vain l’éclat de tes paupières,

O Passé qui surgis dans la nuit de l’oubli,
Pâle éclair chancelant à l’horizon lointain,
Passé, source à laquelle sans cesse j’ai rempli
L’amphore qui portait le sceau de mon destin.

Mais la lueur de rêve a allongé mon ombre
Etendant à mes pieds ma vie ensevelie.
Mais ton eau enfermée dans le vase qui sombre
A pris le goût amer d’une invisible lie.

Tes souffrances m’entourent comme des revenants
Dont les faces s’effacent par ta rouille rongées.
Tu ne peux évoquer, jadis et maintenant,
Que les grandes blessures dans tes flots noirs plongées.

Tu détournes de moi tes orbites vidées,
Fantôme caché sous un étrange linceul,
Quand tu te penches vers mon image ridée
Qui ne veut me répondre et me laisse tout seul.

Pourtant c'est bien ton sang qui palpite en mes veines,
Tes flammes ont brûlé mes lèvres assoiffées,
Tes songes m'ont jeté toutes leurs cendres vaines.
Tu m'as fait écouter tes démons et tes fées

Passé, je traîne encore tes chaînes dans mes luttes,
Pourtant je les oublie quand je tombe accablé,
Car tes chants ne soupirent plus que sur une flûte
Dont le son a été à tout jamais fêlé.

Avenir, lorsque tu m'appelles par mon nom,
Je sens sur mes épaules les ailes des grands cygnes,
Et m'élance vers toi dans un pur abandon.
Tu m'entends, je le sais: j'ai reconnu ton signe!

TRECUTUL

*„Totul se preface în tristețe pentru că
totul devine trecut aproape sub ochii
noștri.”*

Julien Green (*Jurnal* din 2 martie 1957)

Întristat pelerin prin adânc de păduri
Făr-a da de lumina pierdutei poiene,
Regăsind pașii vechi, jertfă sub icnituri,
Eu cu sufletul caut lucirea-ți din gene,

O, Trecut ce din noaptea uitării răsari,
Fulger pal șovăind spre-ale zărilor porți,
Te-am umplut ne-încetat, o, izvor ce-mi apari
Cu-al destinului semn pe-ale amforei torți!

Licărirea-ți de vis pururi viața mi-o-îngroapă,
La picioare lungind umbra mea funerar.
Însă-n luntrea ce cade-n adânc, scumpa-ți apă
Dintr-un zaț nevăzut a prins gustul amar.

Mă-înconjoară durerile tale, strigoi
Cu chip ros de rugina prin care-i mănânci...
Și-altădată și-acum deșteptat-ai în noi
De sub negrele-ți valuri doar rănile-adânci.

Îți întorci de la mine orbitele goale,
Plăsmuire cu trupu-n giulgiu straniu ascuns,
Peste-obrazu-mi zbârcit când pleci apele tale,
Ce mă lasă și singur și fără răspuns.

Totuși, sângele tău îmi palpită în vine,
Însetatele-mi buze le arzi în văpăi,
Cu deșarte cenuși visele-ți vin către mine,
Ascult zânele tale și-ascult demonii tăi.

Lanțul tău greu îl târâi în luptele mele,
Însă-l uit când în luptă mă frâng istovit,
Căci tu scoți dintr-un flaut suspinele-acele
Ce păstrează-n vecie un sunet dogit...

Viitor, când mă strigi simt aripi, Viitor,
De mari lebede care plutesc peste hău
Și mă-avânt către tine-n uitare de zbor...
Mă aștepți, o știi bine: cunosc semnul tău!

În românește de
C.D. ZELETIN

10 februarie 1980

Sandu Tzigara-Samurçaș, *Invocations*, Éditions
Saint-Germain-des-Prés, Paris, 1972, pp. 45-46.

Publicate în: *Școala bărlădeană*, 1980, 8, p. 15 (cu
fotografiile celor doi poeți).

CIMITIR PE ZARE

Viețile pier, viața rămâne,
câtă absență, câtă prezență !
Lespezi naive, oarbe bătrâne,
toate acopăr o transparență.

Cântă o fată – clocot prin grâne,
scapără holda-n sacră demență,
viețile pier, viața rămâne,
câtă absență, câtă prezență !

Treier toți snopii minții stăpâne,
pleavă aștern pe marea esență.
Morții prin mine trec să îngâne
pururi totala indiferență...

Viețile pier, viața rămâne.

C. D. ZELETIN

CIMETIÈRE À L'HORIZON

Les vies périssent, la vie demeure,
Tant d'absence, tant de présence !
Dalles naïves – aveugles vieilles,
Toutes couvrent une transparence...

Une fille chante, bouillon, c'est l'heure !
La moisson scintille, sacrée démence,
Les vies périssent, la vie demeure,
Tant d'absence, tant de présence !

Je bats les gerbes de la raison maîtresse,
Couvrant de balle la grande essence...
En moi les morts balbutent sans cesse
L'éternelle et totale indifférence...

Les vies périssent, la vie demeure.

Version française par
Olimpia Lozach

O CARENȚĂ. DAR A CUI ?

Am terminat de citit o carte de poezii de care critica nu s-a ocupat mai de loc și o închid pe o întrebare: ce nu s-a făcut din ce trebuia făcut, pentru ca o astfel de carte să-și aibă ecoul la care are dreptul, adică din ce cauză, în circuitul ei, n-a putut să întâlnească raza revelatoare a notorietății?

Fenomenul capricioasei distribuții a acestei notorietăți fusese constatat încă din antichitate și consemnat prin cunoscuta apoftegmă: *Habent sua fata libelli*. Însuși Valéry, aerianul, recunoștea că în circulația și, deci, în destinul unei cărți, o contribuție decisivă o aduce și un serios spirit practic, pe care el îl numea chiar comercial. Însă câtă vreme cărțile se vor înmulți iar autorii vor diferi din punctul de vedere al... abilității, nu este de așteptat o perfectă descoperire, recunoaștere și ierarhizare a lor, rămânând ca această operă de justiție să cadă în seama posterității, mai mult sau mai puțin promptă și ea.

Cartea care mi-a prilejuit acest preambul se intitulează *Călătorie spre transparență*, a apărut în 1977 și-l are ca autor pe C. D. Zeletin.

Răspunsul la întrebarea cu care am început îl vom obține, poate, dacă vom cunoaște câte ceva din biografia autorului: este medic și biofizician, lucrează de mai multă vreme în învățământul universitar și este, în același timp, unul din cei mai reputați italieniști ai noștri, traducător și eseist. Lui îi datorăm cea dintâi traducere în românește a *Sonetelor* lui Michelangelo (1964 și 1975) și a corespondenței sale (*Scrisori...*, două volume, 1979), *Sonetul italian în Evul mediu și Renaștere*, două volume (1970) etc. În urmă cu trei ani a publicat un bogat și excelent florilegiu intitulat *Lirică franceză modernă*. Poate că această activitate de traducător și comentator a eclipsat cariera de poet original a lui

C. D. Zeletin, proces care se petrecuse și cu marele Philippide. El ne spunea că multă vreme fusese acceptat mai mult ca... traducător. Dar această activitate, la care adăugăm și volumul de poezii menționat, îl recomandă pe Zeletin ca pe un poet mult mai important decât statutul pe care i-l acordă notorietatea. Oprindu-ne numai asupra volumului de poezii, o observație liminară se impune, produsă de viziunea autocritică a autorului, care realizează prin poezia sa un parcurs spre esențial și inefabil, adică spre *transparență*. Aceasta o face mânuind toate sculele ce intră în dotarea marei poezii. Nu se sfiește să scrie o poezie *frumoasă*, pentru că are resurse de a o face. Ca să se conformeze unui curent care actualmente luptă să se acrediteze, ar fi putut scrie și o poezie *urâtă*, care este și mai ușor de scris, mai ales că poetul nu se poate să nu fi intuit pericolul care îl pândea și anume acuzația de calofilie ce se aplică oricui nu face casă bună cu aproximativul, cu neglijența, cu dezordinea, cu voia întâmplării, într-un cuvânt cu urâtul. Dar rigoarea nu este o vorbă goală, cum nu este o vorbă goală natura invincibilă a celor riguroși. Pentru aceștia a spus Malherbe că poezia este față de proză ceea ce este baletul față de simplul mers.

Poezia frumoasă nu se face prin neglijarea formei și, când ai căta, forma este adevăratul aport al poetului, fondul fiind cum se zice, dat de Dumnezeu, în tot cazul, exterior travaliului artistic. Ea, forma, este prin urmare adevăratul fond, dacă prin fond înțelegem ceea ce este esențial, predominant. *Forma dat esse rei*. De 2400 de ani Parthenonul este ilustrarea concretă a preeminenței formei (arhitectura) asupra fondului (bolovanii de marmură). Este imposibil ca plusul de oboseală, de grijă, de spirit pe care realizarea unei opere *frumoase* îl cere să nu aporțeze, să nu fie răsplătit printr-o recunoaștere-recunoștință pe măsură, pentru împătimitii rigorii. Dintre aceștia face parte și Zeletin. Cu volumul său în mână îți dai seama cum conținutul lui este rezultatul unui aproape interminabil efort de ordonare, de organizare, de simetrizare, de șlefuire, fără ca această trudă să-i răpească din genuin și puritate. Probabil că impresia de perfecțiune, de rafinament, de acuratețe, de *fini* a făcut pe un critic să caracterizeze poezia lui Zeletin drept

„intelectuală”, ca și când i-ar fi aplicat o *capitis diminutio* și ca și când nu toată poezia trebuie să țină de intelectualitate. Desigur, poezia lui Zeletin este intelectuală, ba, ceva mai mult, ca să-i oferim criticului un motiv în plus de sarcasm, este meșteșugită, în limbaj literar, măiestrită, fiind produsul unei rigori, dar această rigoare, exercitată fără pauze, a avut un efect admirabil: nici o poezie din *Călătorie spre transparență* nu poate fi minimalizată, trecută cu vederea. Orișunde se putea aplica un travaliu spre desăvârșire poetul este prezent și activ, începând cu prozodia și cu eufonia, gândindu-se probabil că și ele oferă materia din care se poate decanta frumusețea în oricât de redusă câtime.

O seamă de critici și, conformându-se lor, o seamă de poeți – căci mulți scriitori scriu cum se cere și nu cum le place – optează pentru o formulă poetică *lacunară*, sub cuvânt că în felul acesta stimulează cititorul să devină un factor activ în procesul poetic, un adevărat colaborator care intervine cu aportul său propriu. Acest aport nu este altceva decât sensul sau sensurile pe care cititorul le distilează din lucrarea poetului, opacă sau chiar lipsită de sens, și figurând în operă ca un fel de pretext, aproape o materie primă. Este de la sine înțeles că, după cum cititorul este un unicat, prin personalitatea sa, tot așa și sensul sau sensurile pot diferi de la cititor la cititor. În felul acesta, ia naștere o *ambiguitate* ce favorizează imixtiunea comentatorilor, care au ocazia să-și pună în valoare istețimea și bogăția culturii. Dar această factură poetică răpește poetului stăpânirea asupra operei sale, ea putând fi dirijată pe un alt parcurs decât cel intenționat de autor. Opera nu mai este în întregime a poetului, ea desăvârșindu-se de abia după ce o altă spiritualitate a intervenit în „creație”, aducându-și substanța sa fără de care lucrarea poetului poate fi asemuită acelor caravanseraiuri în care nu găsești nimic de mâncare afară de ceea ce ai adus cu tine de acasă. Cred că tot astfel de gânduri îl vor fi încercat și pe poetul iugoslav Vasko Popa care, într-un interviu dat unei reviste române, declara că i s-a urât cu poeții care așteaptă de la cititori să le facă poeziile. Or, Zeletin este din acest punct de vedere un dictator, un tiran: el respinge orice contribuție a cititorului, căruia îi oferă tot ce acesta putea pretinde. Cu gelozie își apără căile pe care merge

dirijându-l pe cititor, care nu se află niciodată în situația de a o lua razna dincolo de cât îi permite busola poetului. Fixându-l astfel pe cititor, poetul își asumă riscul de a fi judecat și eventual condamnat, dar numai pentru ce-i aparține. De aceea poezia lui clasică și bravă ca structură, își propune cu sinceritate să fie înțeleasă și prizată numai atât cât este oferită.

Una din capitalele virtuți ale poeziei lui Zeletin este propensiunea spre ceea ce poeții moderni au abandonat cu dispreț, renunțând la o punte solidă prin care comunicau cu destinatarii poeziei lor. Este vorba de *epicitate*. Să ne înțelegem: nu numesc *epicitate* un fond faptic care ar transforma poezia într-o relatare a unui eveniment exterior autorului, gen care oricât ar fi fost de ilustrat prin mari opere începând cu *Iliada* și trecând prin *Legenda secolelor* spre a ajunge la Alecsandri și Coșbuc, nu mai poate fi adaptat noii sensibilități. Numesc *epicitate* ceva mai puțin și în același timp mai mult. Este arta de a conduce pe cititor spre finalitatea poeziei respective cu ajutorul unui neîntrerupt fir ideatic, ce singur el contează oricât ar fi de asociat unor elemente estetice necesare. I-aș găsi un echivalent în modalitatea numită în teatru liric *parlando*. Un mare poet, care nu poate fi considerat ca fiind epic, declara: „Poezia mea spune ceva!” Ceea ce spunea poezia marelui poet, și spune și poezia lui Zeletin, este mișcarea unei subiectivități, un fluid, un flux al gândirii urmărit în evoluția lui de la început până la sfârșit, o curgere: „Uite ce se întâmplă cu mine!” Prin aceasta el se deosebește de cei mai mulți dintre poeții actuali care se feresc ca de foc să „înșire”, ceea ce ar aduce cu o „deconspirare”, cu o „denudare” a unui proces subiectiv cu suită, o concesie făcută umanului obișnuit, umanului pur, oarecum suprapoetic. Această calitate a unui *parlando* o avea din plin Labiș. Gândiți-vă numai la *Moartea căprioarei...* Ca să exemplific ceea ce înțeleg prin *epicitate*, voi reproduce două mici poezii ale lui Zeletin, în care *epicitatea* se exprimă în întregime: *Viața se scurge printre cuvinte,/ ca printre pietre apa din ploii./ Mereu e viața mai înainte,/ cuvintele veșnic mai înapoi./ Mă uit la pietre, ascult cuvinte/ și cum să spun, Doamne, că ele-am fi noi,/ când eu simt viața mereu înainte/ și pururi cuvintele mai înapoi?!* (Printre

cuvinte). *Suna cascada-n creștetul de munte,/ sfărmand puhoiu-n bulgări albi și gri,/ șuvițe suple despletea pe stei/ și nestatornic le zvârlea din frunte –/ și numai jos, pe prundul de ivoriu, topindu-se-ntr-al undelor andante,/ se liniștea sub zborul iluzoriu/ pe care-l prind ferigi exuberante.../ Asemeni mie, când m-aplec și-ascult/ suflarea-ți izvorâtă din iubire,/ ca firul apei de cleștar subțire/ pornit din stânca dură cu tumult. (Suna cascada...)*

Epicitatea presupune o înclinare pentru *confesiv*, pentru comunicabilitate, care la rândul ei ia naștere numai dintr-o prețuire, dacă nu dragoste, pentru omul căruia i te adresezi socotindu-l demn de intimitatea ta în care îl introduci spre a-i împărtăși fluxul subiectivei sale desfătări. Nu-l ignorezi ținându-l departe, cum fac cei mai mulți dintre poeți, ci fiindcă-l știi avid de a urmări mișcarea ta de gânduri și sentimente, i-o adresezi cu intenția precisă de a o recepta. „Îi spui”. Dacă nu ai proceda astfel, poezia ta s-ar prezenta sub aparența unui foc bengal, fără direcție și fără destinație...

Zeletin este poetul versurilor memorabile; grupate în distihuri, strofe sau reduse la simple expresii, ele apar să lumineze și să însuflețească întregul conținut, încântându-te prin originalitatea și ingeniozitatea lor și putând să fie reținute ca unități artistice de sine stătătoare: „și degetele către tot ce-i gol,/ aleargă într-un viscol de noapte.”; „cuvintele, sonore ciocănele,/ s-ating de strunele ființei mele”; „iar gândul, picătură de ulei,/ pe apa veșniciei se întinde”; „sătulul de eternitate/ aspiră la vremelnicii”, intruziuni care dau valoare de sentință vechii afirmații după care poezia este constituită din *beaux détails* – amănunte frumoase. Când însă poetul „devoltă”, se desfășoară, atunci iau naștere poezii antologice ca *Întoarcere*, *Printre cuvinte*, *Trecutul*, *Inscripție pe o piatră*, *Musica apertă*, *În gând cu simpla întrebare...* și multe altele. Iată, de pildă, cum în poezia *În liniștea interioarei mări*, poetul suferă succesiunea timpului care îl nimicește: „Surprind într-o secundă ani, suspin/ și orice tresărire-mi pare-o ghiară/ ce trage lanțul orelor ce vin.../ La colț sosește almanahul. *Iară*”. Acest „iară”, venit după un punct, valorează aur. El spune toată disperarea resemnată a celui care, surprins, nu are altceva de făcut

decât să cedeze, a celui pentru care sosirea almanahului anual nu-
cruță de trecerea ireversibilă a timpului; îl somează. În acel spirit
deprimat el strigă iubitei: „Nu mai suntem. *Nu încerca să fim...*”

Nu sunt acreditat drept critic literar, care poate emite judecăți
publice despre scriitori. Sunt un lacom cititor de poezie. Scriu însă
despre poezia lui Zeletin fiindcă mi-a apărut ca o revelație care
mi-a inculcat datoria să-mi exprim satisfacția cum aș face-o în fața
unui peisaj sau la auzul unei muzici frumoase. Oarecum ca un fel
de gratitudine. Aș rămâne mâhnit dacă această satisfacție, expri-
mată, ar produce în spiritul altora – așa cum se întâmplă – o
reacțiune de mefiență care, prin rezistență, i-ar lipsi de contactul cu
o carte absolut fermecătoare. Îmi dau seama că reflecțiile de mai
sus ar putea să nu fie acceptate ca adevăr de toată lumea, dar, în
artă, adevărul, mai ales când e vorba de valori ca în cazul poetului
discutat, apare atât de imprecis și de relativ, încât este suficient să
fim sinceri în judecățile noastre, sinceritatea în acest domeniu
ținând, cu toată îndreptățirea, locul aceluia adevăr așa de incert.

Constantin CHIORALIA

Recitind cele de mai sus, remarc faptul că am scris despre
cartea lui Zeletin și prea mult, dar și prea puțin. Poate că avea
dreptate Călinescu atunci când scria că o bună critică a unei cărți
de poezie se face mai bine prin citate pur și simplu. Poate că,
pentru a merge și mai departe, o critică perfectă a unei cărți ca
această *Călătorie spre transparență* a lui C. D. Zeletin s-ar face și
mai bine numai arătând-o cu degetul, pardon, cu condeiul.

1977

Eseul poetului Constantin Chioralia (1902-1986) apare acum
pentru întâia oară integral. Fragmentar a fost publicat în:
Ateneu, XX, 4, p.7, aprilie 1985, sub titlul „C.D. Zeletin 50”, și în:
Omagiu. C. D. Zeletin 70, Bacău. Direcția județeană pentru
cultură, culte și patrimoniu cultural național, 2005, pp. 186-188,
sub titlul *C.D. Zeletin*.

MARIKA ȘI IOANNIS CRYSTALLOPOULOS¹⁾ către
C. D. ZELETIN

Domnului Dr. Constantin Dimoftache Zeletin
Str. Barbu Delavrancea nr. 61
71304 București
Roumanie

Exp. I. Crystallooulos
44, Rue Achilleos
Palaion Faleron
Athènes
Grèce

Palaion Faleron, 18 II 1978

Dragul nostru Dada,

Cuprind în titlu și pe Iani, de la care am procură să-ți scriu, el fiind de câțva timp în clinică unde a fost nevoit să se interneze pentru anumite neplăceri, urmări ale unei gripe. Nu insist asupra faptului, nefiind ceva care te-ar putea plăcut distrage de la obositoarele tale preocupări: cursuri, poezii, traduceri.

¹⁾ Greci originari din Brăila, soții Ioannis și Marika Crystallooulos au emigrat în Grecia în anul 1948, când Iani avea 38 de ani. Au fost prieteni ai lui Perpessicius; prin mijlocirea lui i-am vizitat la Atena în anul 1978, unde le-am fost oaspete două săptămâni, pentru ca după aceea să fie ei oaspeții mei la București, să reluăm serile literare și să facem un drum până la Brăila. Toată viața Marika și Iani au tânjit după viața pitorească și caldă a Brăilei și după o seamă de prieteni scriitori, ca Perpessicius, Tache Papahagi și G. Banea, mare mutilat de război și scriitor de valoare (*Zile de lazaret*, 1938; *Vin apele!*, 1940; *Mușchetarii din Balcani* (postum), 1982).

Iani și Marika mi-au tradus în limba greacă o mare parte din volumul de poezii *Călătorie spre transparență* („Taksiði sti diafaneia”), traducere supervizată de scriitorul grec Ioannis Spanopoulos și rămasă în manuscris.

Îți citesc și îți recitesc de trei și de patru ori poeziile și trăiesc ceva înalt și adânc în același timp în cuprinsul lor. Multă cugetare, multă frământare, împăturite într-un pânjenis de melancolie pentru neînțelegerea adevărului sau mai bine zis pătrunderea celor de nepătruns. Mărturisesc faptul că mult am citit și nu tot am înțeles din ele, căci:

*Îmi trebuie un cântec dinspre toate
și pentru tot îmi trebuie-o lumină...*

Oricum, dacă aș fi la vârsta când reușeam a învăța pe de rost *Luceafărul* și *Nunta Zamfirei*, le-aș fi alăturat și *Măinile lui Enescu*, *Fum de frunze*, *Musica apertă* și *Trecutul!*

Mă rezum la atât, nefiind competentă în asemenea chestiuni, în speranța că vom reveni, tu trimițându-ne raza de lumină de care avem nevoie, noi primind-o și luminându-ne de la ea.

Ar fi o plăcută variație vizita ta de câteva zile în Grecia și sper că și nouă ne-a venit velenul să vizităm România după o absență de aproape treizeci de ani, unde sper să pot găsi o culegere de poezii populare, de preferință ale lui T. Papahagi.

După cum vezi, firul cu România e solid și mai adaug pentru întărirea celor spuse că zilele trecute ne-a vizitat un inginer din Timișoara, prieten din copilărie; Tache, fratele lui Iani, are musafir un prieten din copilărie, împreună cu soția, iar Iani intenționează să-și aducă pe cel mai bun prieten din anii studenției, pentru care are o nespusă afecțiune. E vițelul de aur la care, de departe, se închină. Dacă în adevăr în ziua de azi există oameni cu atâtea însușiri și cu atâtea delicatete, cum vom putea apărea noi mai ușor acomodabili la viața de azi, cu spiritul practic ce o caracterizează, în fața lor? Deie Domnul să nu mă fac de rușine! (...).

Poate c-aș mai fi găsit de sporovăit, dar m-a doborât somnul. Sunt orele douăzeci și patru, deci douăsprezece din noapte. Încă o foaie ruptă din calendarul vieții.

Noapte bună, Dada !

Marika și Iani

Măslini din insula Zakynthos
Tuș pe hârtie de Ioannis Crystallopoulos, 7 VI 1968
Colecția C. D. Zeletin

JEAN COCTEAU (1889-1963), POEZII

în tălmăcirea lui C. D. ZELETIN

JEAN COCTEAU

Autoportret, 1926.

CĂRUNTUL PĂR, CÂND TINEREȚEA-L POARTĂ...

Căruntul păr, când tinerețea-l poartă,
Blânzi face ochii, pielii dă lumini;
Eu vă găsesc aceeași dulce soartă,
În primăveri, frumoșilor măslini!

Saliva mării, proaspătă și lină,
Udând al țărmlui grecesc nisip,
Lăsatu-v-a-n ambigua măslină
Și din Cibela și din Venus chip.

Îmi place căruntețea voastră pură
Când eu deja-s al iernii soare crud,
Ca voi, adolescenți, o tâmplă sură
Plecând-o peste trandafirul nud.

Vocabular (1922)

PLAIN-CHANT^{*)}

Nu sufăr noaptea somnul, cânt tu ești lângă mine,
Lângă grumazul meu,
Gândindu-mă la moarte, ce-așa de grabnic vine,
Ca să ne-adoarmă greu.

Stau treaz c-o spaimă-n suflet că voi fi mort când încă
Tu vei trăi de mult,
Că, brusc, lângă ureche, suflarea ta adâncă
Eu n-am s-o mai ascult.

Ah, pasărea sfioasă cuibaru ei pricepe
Că-l va lăsa cu jind,
Cuibaru unde trupul cu două frunți ne-începe,
Cu patru tălpi sfârșind!

Să nu se mai sfârșească imensa bucurie
Ce se termină-n zori,
Al cărei înger este menit să-mi facă mie
Destinul mai ușor!

Ușor mă simt sub greul acestei căpățâne
Făcând cu mine-un trup,
Ce mută, oarbă, surdă în umbra mea rămâne,
Chiar când cocoși irup.

^{*)} *Plant-chant*, veche muzică vocală, rituală, monodică, din liturgia catolică.

În somn căzută, mintea de trup mi se desparte,
De stăpâniri întregi,
Aproape mult de mine, de mine mult departe,
În lumi cu alte legi.

Cum dormi și de grumazu-mi îți razemi capul moale,
Aș vrea, ca pe un cânt,
Să-ascult cum pieptu-ți suflă din gingașele foale,
Pân' voi intra-n mormânt!

1923

CUM ARATĂ CEI CE DORM

Somnul este o fântână
Ce-mpietrește muritori.
Cel culcat pe-o lungă mână
E o piatră în culori.

Și valeții dorm (de carte).
Ei nu au nici jos, nici sus.
Cei ce dorm pornesc departe,
Nemișcați, greu de supus.

Visele sunt găinațul
Somnului și ele-ascund
Apa-împietrind, în sațul
Celor ce le iau drept fund.

(Apa-împietrind explică
Aerul stângaci și somn,
Reprodus după-o antică
Statuă de nud în somn.)

Opera (1925-1927)

HOȚII DE COPII

Țâșnind, golașă ca un plod,
Din groapa cu urzici și glod,
Țiganca, pentru circ, prin bură,
Un băiețel de conte fură.

În timp ce mama-l strigă, moare
În prada grelei disperări,
Copilu-nvață cum să zboare,
La circ, în vârful unei scări.

Doar circu-i zmeu sub raza lunii,
Cu toți el face nebunii:
Prelate umflă, încarcă funii,
Zburând cu hoții de copii...

Prind aripi hoții și furații,
Acolo, după dâmbul crud,
De unde mame, lamentații
De-apururi nu se mai aud!

MOȘUL PROVIDENȚIAL...

Moșul providențial,
Într-un parc, zvârlea stingher
Hrană – obicei fatal –
Păsărelelor din cer.

Devenind statuie-n grabă,
Dezbrăcată și cam slabă,
Păsăruici și mame grase
S-au îndepărtat sfioase.

Statuia-i bună: ieri, azi, mâine,
Ingrate păsări! N-are laț...
De-acum rămâneți fără saț,
Că marmura nu-i miez de pâine,
Iar providența-n somn rămâne
Doar gestul, gestul unui braț!

Faire-part, Poeme inedite, 1922-1962

MĂ DOARE UNDE VOI NU ȘTIȚI...

Mă doare unde voi nu știți
Și unde nu e alinare....
„O, mai în șoaptă să vorbiți!”
„O, v-ar prii un drum mai mare!”

Aș vrea să vă-ntâlnesc, amici
În lumea dragostei celeste.
Mă ține moartea mult pe-aici?
Pe unde s-o fi dus? Dați veste!

Pierdut-a viața sarea ei.
Luați, din moartea voastră sumbră,
Mănușa bolții, morți ai mei,
Și-o mână-ntindeți-mi, de umbră!

EU SUNT STÂNGĂCIA TREAZĂ...

Eu sunt stângăcia trează,
Ei mă socotesc dibaci
Și la dreapta mă așează,
Dar nu sunt decât stângaci.

Viața-mi lasă numai chinuri
De plecare și dureri!
Împărțit între festinuri,
Nu mă-ndrept spre nicăieri.

Mort, voi sta und' se cuvine
Și nu voi mira-n vecii,
Îngerul fixat de mine
Doar în nestatornicii.

VAS CU TOARTĂ

Niciodată n-a ucis
Apa-împietrind. Nu-i rea.
Poți să te scufunzi în ea,
Spre-a fi statuă, Narcis!

Iuvenția împietrea, prin soartă.
(Mijlocul de-a dura, se pare,
Junețea cât și arma-i tare,
Spre tine-ntoarsă ca o toartă.)

PEISAJ ÎN ZORI

O fată minte,
Păsări glumesc,
Marea înainte,
Leagăn firesc:

Ca Demostene
Sugând prundiș,
Lapte troiene,
Bale pieptiș.

Vin zorii – velă !
Carnea-i la dres.
Dorm toți. Din veselă
Razele ies.

Zori așternute
Pe umeri, șal,
Târfei trecute,
Nu e normal?

MAREA

Se mănâncă. Și se bea.
Sângele-i gândește pal.
Se preface ea în ea,
Spre Irod dansând sub voal.

În saliva-i se-nfășoară.
Cu privirea-n jos, ușor,
Pe rând sclavii și-i omoară,
După ce a fost a lor.

Cleopatra, Salomeea
N-au urât, pe câte știu,
Cum urăște ea, de-aceea,
Frică mi-e ca de-un mort viu.

Căzi cu must și sete-adâncă.
Schimbă ochi de peruzea.
Podgoreni și-i mănâncă.
Se mănâncă. Și se bea.

ARTĂ POETICĂ

Cum nevăzut e tot ce scriu,
Arunce-se oricâtă plasă!
Dar dacă-auzul, trist, vă lasă,
Nu-mi strig eu strigătu-n pustiu?

Urechile din ziduri scapă
Al ultrasunetelor vad:
Astfel îmi trec zăpezi în apă
Și, coapte, fructele îmi cad.

Îmi cânt în liniște cadența,
Iar zvonul ce-l fac pașii mei
Vă derutează vigilența,
Fiindcă surzi sunteți la ei.

Zadarnic printre spalieri
Ați așezat sperietori:
Fur struguri, piersice și mere,
Ca un elev, adeseori.

Prezent, ce vă-ntărește viața,
Trecut și viitor se șterg,
Ca niște porți deschise-n fața
Drumeagului pe care merg.

Făptura aur să nu-mi poate,
De lucruri am să mă despart,
Ca de la leagăn pân' la moarte
Cu voi cărarea s-o împart.

SEARĂ GLORIOASĂ

Cui oare se vânduse,
La ce cumpărător?
Mi-a spus: era dator
Și sufletu-i ceruse.

Să-l cred! În cataracte,
Cortina s-a lăsat,
Pe glorioase pacte
Ce-n sânge s-au semnat.

Un suflet să se vândă?
E-n aur cântărit?
Cortina stă la pândă
Spre-un public ațipit.

OBSIT

Mai trageți, zgarda să vă scape,
Nebuni de pus după zăbrele,
Bieți câini ai amintirii mele,
De-un nume – un moar cu ape?

Dar numele și ochii unde
I-am întâlnit, în care fel,
Și-acest trecut ce nu se-ascunde
Și ochii, ochi de ghiocel?

Venind frumoși din altă lume,
Când nu eram bătrân de loc,
Mă trag de mânecă un nume,
Ochi ghiocel, ochi brebenoc.

Din nume azi cu ce m-aleg,
Ce-mi lasă ochii și privirea?
Nimic, afară de-amintirea
Că mi-au fost nenorocu-ntreg.

O ȘOPÂRLĂ-N FUGA EI...

O șopârlă-n fuga ei
Pare deșteptarea-n temple,
Unde vin ca să contemple
Monstrul întâmplării, zei.

CA SĂ N-O SFÂȘIE-O JABĂ...

Ca să n-o sfâșie-o jabă,
Sărea coarda-n așa grabă,
De mi se părea c-un duh,
O suspendă în văzduh.

POSTUMĂ

Iar îmi deschide Timpul perfida paranteză,
Mă duce-n locul unde pe vremi *Plain-Chant* scriam,
Revăd aceeași mare de-atunci, când pe faleză
Mergeam, visam, mergeam...

Visam iubirea, somnul și gloriei înainte
Și, tânăr, nebunia ce-adânc râvneam să fiu!
În timp ce focu-acesta-mi răsare iar în minte,
Mă duc... Unde? Nu știu...

Mă duc și nu știu unde, iar moartea, ce adastă
Și-mbălsămează chipuri frumos și fără' avânt,
Se uită cum alunec pe povârnița coastă
Ce duce la mormânt...

8 martie 1962

ION ALEX. ANGHELUȘ (1937-1986)
căt̄re C.D. ZELETIN

În toamna anului 1977, apărea în Editura Eminescu primul meu volum de poezii, *Călătorie spre transparență*. Era de fapt o selecție din multe volume în manuscris ce ar fi putut să apară, dar n-au apărut din cauza refuzului meu total și absolut de a face vreo concesie proletcultismului comunist ori ideologiei marxiste, supunându-mă astfel riscului de a rămâne anonim.

Fără să-l fi cunoscut personal, Ion Alex. Angheluș publicase o frumoasă recenzie a *Călătoriei spre transparență* în *Tribuna* (Cluj), XXII, 12(1109), p.2, din 23 martie 1978, text reprodus, 27 de ani mai târziu, în volumul *Omagiu. C. D. Zeletin 70*, Bacău, 2005, pp.122-123. Scrisoarea ce apare acum e un răspuns la scrisoarea mea de mulțumire.

La 27 martie 1981, l-am cunoscut și personal, când am vizitat Huși, într-un grup de scriitori din care făceau parte Ion Hobana, Virgil Chiriac, George Nestor, Iuliu Rațiu și alții. O scăpărare conflictuală a lui Ion Alex. Angheluș cu un propagandist cultural din localitate mi-a revelat linia unei demnități a scriitorului, exprimată clar și apărată ferm, o ținută intelectuală de altitudine. Esența lui adevărată mi-a părut o clipă că s-ar afla în țara de dincolo de mizeria realității și că abia aștepta să se întoarcă pe meleagurile aceluia tărâm ideal, care-i oferea posibilitatea să respire aerul tare al spiritualității pure și în care se simțea bine. Curând avea să plece într-acolo, răpindu-mi posibilitatea unei a doua întâlniri...

C.D.Z.

Poetului
C. D. Zeletin
Str. Barbu Delavrancea 61
71304 București

Exp.
Ion Alex. Angheluş
Str. T. Anton 17, 6575 Huși
Județul Vaslui

Huși, 3 mai 1978

Mult stimate domnule Zeletin,

În liniștea chiliei mele faustiene încărcate cu tomuri de tot soiul (și în care, uneori, mai pătrunde amicul comun Theo Codreanu) – vocea caldă a unei scrisori asemenea aceleia provenite de la dumneavoastră capătă ecouri foarte puternice. Vă mulțumesc pentru cuvintele bune și vă asigur de întreaga mea recunoștință. Faptul că am scris despre dumneavoastră și că mi-ați trimis mulțumiri – ține de un protocol pe care odinioară umaniștii îl întrețineau cu un sentiment de profundă cordialitate și solicitudine umană. „Literale” constituiau o republică a Cugetului, cum prea bine știți, și cetățenii unei atari republici erau dornici să se cunoască, să comunice spiritualmente. Din acest motiv am ostenit să vă cunosc și eu. Căci – îngăduiți-mi această rememorare – îmi sunteți cunoscut și apropiat încă de pe vremea când colaborați la „Gazeta literară”. M-am reîntâlnit cu dvs. prin *Sonetul italian*, printr-o mare epopee a spiritului indian, prin *quel Angelo Michele* ca și prin *călătoria spre transparență*. Scriind despre dvs. cum am scris, nu mi-am făcut decât datoria față de mine.

Fără îndoială, o întâlnire cu domnia voastră mi-ar face nespusă bucurie. Însă cum trecerea mea prin București nu se va produce decât în iulie ori în ultimele zile ale lui august (primele zile ale lui septembrie) – amân acest eveniment pentru atunci. Compania dvs. ca și a domnului Sandu Tzigara-Samurcaș nu poate fi decât un *regal intelectual*.

Întâmplarea că v-am scris cu atâta întârziere nu trebuie să o puneți nici pe seama lenei mele (care există, dar nu funcționează pe tărâmul intelectual), nici pe seama lipsei de politeță. Sunt extrem de ocupat. Cum vă va fi informat Theo, m-am angajat la un

lucru care-mi absoarbe întreaga energie. E vorba de o scriere-mamut (circa 1000 pagini dactilo!) intitulată *Poezia română* (nu românească!) *în secolul al XX-lea. Avatarii estetice*. Masa mea de lucru (ca și biblioteca) e, din pricina acestei lucrări, un infern de „dezordine” practică. Pretutindeni cărți deschise ori cu semne distincte, fișe, notițe, dicționare, liste de termeni etc., etc.

În aceste condiții, munca de redactare devine o amantă deosebit de posesivă și autoritară. Ea nu mai îngăduie decât clipe puține pentru alte îndeletniciri.

În fine, ca să mă explic până la capăt, am tot așteptat o clipă de inspirație. (Știți, scrisorile adastă și ele secunda lor de grație!). Cum această clipă întârzie, am preferat să alcătuiesc o epistolă, plicticoasă, dar marcând (autentic) un moment sufletesc.

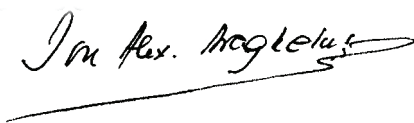
Acum, afară e o vreme minunată. (Minunată pentru lucru!). Plouă cu o dușmănoasă îndârjire, îndârjire observată (demult) de Bacovia.

Aș dori să știu multe despre domnia voastră.

De pildă, la ce lucrați acum?!

Dar nu îndrăznesc să propun continuarea unei corespondențe care a început atât de frumos și care – posibil – să vă deranjeze de la atâtea obligații sociale și... interumane!

Primiți asigurarea stimei mele necondiționate.

A handwritten signature in black ink, reading "Ion Alex. Magdelut". The signature is written in a cursive style and is underlined with a single horizontal line.

P.S. Toate urările de bine și de sănătate domnului Sandu Tzigara-Samurcaș pentru care nutresc un interes neobosit. Alese sentimente familiei domniei voastre.

NICOLETTA CORTEANU LOFFREDO
căt-re C.D. ZELETIN

Prof. Dott. C. D. Zeletin
Str. Barbu Delavrancea 61
Sectorul I
71304 București
România

Exp. Prof. ssa. Nicoletta Corteanu Loffredo¹⁾
Via Michelangelo da Caravaggio 143/G,
80126 Napoli, Italia

Napoli, 27.01.1978

Dada dragă,

Cu câtă plăcere am primit la sfârșit de an darul tău rupt din suflet! Începând de la titlu și până la ultimul vers, lectura a fost o delectare. Câtă profunzime, câtă esență de gândire la fiecare pas, în

¹⁾ *Nicoletta Corteanu Loffredo*, poetă de limba română, italiană și franceză, eist, filozof. Profesoară de literatura franceză la Universitatea din Salerno, Italia. Originară din România, unde a absolvit Facultatea de Mecanică a Institutului de Căi Ferate din București. A emigrat în 1957 în Italia, unde a făcut studii clasice.

Spirit doct și de largă disponibilitate intelectuală, inteligență vie și de mare spontaneitate, este autoarea volumelor: *Prospettive critiche di ieri e di oggi: A. Macedonski*. Edizioni Letteratura internazionale, Napoli, 1969; *Il Compimento del Sagittario* (versi), Edizioni Letteratura internazionale, Napoli, 1970; *Profili di Estetica Europea*. Ed. O. Barjes, Roma, 1971; *La dimensione del profondo. Segno e simbolo. Storia linguistica, estetica e filosofia prospettica*. Edizioni Cymba, Napoli, 1972; *Il pensiero filosofico ed estetico di Eugène Jonsco*. Ed. Silarus, Napoli, 1973/74; *trasparenze* (versi), Silarus, Napoli, f.a. Etc.

Colegă și prietenă cu C. D. Zeletin, a scris despre el și i-a tradus poezii în italiană. După 1984, a părăsit Napoli, poate și Italia, plecând în necunoscut, dându-se unui anonim pe care și l-a dorit, care a absorbit-o complet și pe care încă îl respectă...

*La castel în poartă, calul
Stă a doua zi în spume,
Dar frumoasa lui stăpână
A rămas pierdută-n lume.*

M. Eminescu, *Făt-Frumos din tei*.

această „Călătorie”²⁾ spre certitudinea „nemuririi”! Cuvintele par „arhe-uri” sculptate în muzică, parte integrantă dintr-o mathesis definitiv conturată într-o dimensiune fără timp. Mi-e greu să vorbesc de poezia ta, dragă Dada, fără să cad în retorică. Voi traduce-o, când timpul mi-o va îngădui, în italiană. Ar merita, desigur, să poată fi citită în toate limbile – asemenea pietre prețioase ale culturii românești.

În ceea ce mă privește, am scris o comedie între timp. Se intitulează *Detto tra noi*, și propun o nouă concepție teatrală inspirată oarecum din psihologia comportamentului. Este însă vorba despre o analiză „verticală” captată la rădăcina personalității umane, triplicată și urmărită simultan prin prisma dialogului interior (implicit) și a raporturilor sociale explicite. Dacă se va bucura de succes, ar putea inaugura *un teatro fiume*, dar e prematur să vorbim.

Dă-mi din când în când câte un semn de viață.

Gânduri bune de la

Nicoletta

Nicoletta Corteanu Loffredo

București, 1957

Foto: scriitorul *Ion Larian Postolache*

²⁾ Volumul de poezii: *C. D. Zeletin, Călătorie spre transparență*, Editura Eminescu, București, 1977.

SCRISOARE

EMIL CIORAN către MIHAI NICULESCU

Referire la poezia lui C. D. Zeletin

Mihai Niculescu (Oltenița, 1909 – Londra, 1994), trăitor încă dinainte de război în Franța și apoi în Anglia, poet, prozator, redactor al emisiunii literare a BBC, a fost unul din prietenii intimi ai lui Emil Cioran. În anul 1979, i-a trimis din proprie inițiativă volumul meu de poezii *Călătorie spre transparență*, Editura Eminescu, București, 1977, și a primit următorul răspuns:

„Paris, le 9 Juin 1979

Mon cher Mihai,

Merci de ta lettre et des poèmes de Zeletin. Ils partent sans aucun doute d'un sentiment profond, mais on regrette en même temps que l'auteur soit rebelle à Mallarmé et au surréalisme. Un minimum de „modernité”, j'entends d'obscurité, eût donné un cachet plus actuel au recueil. Le propos de Zeletin était, il est vrai, de parvenir à la transparence, et je suis mal avisé de l'inviter à suivre la voie apposée.

J'espère que vous êtes toujours en forme. Je commerce, quant à moi, à ruminer sur la vieillesse. C'est affligeant, c'est lamentable; du moins a-t-on la consolation de se trouver en face d'une expérience nouvelle...

Avec ma vive amitié,
Émile”

În privința aceluia *minimum d'obscurité*, reproș ce vădește o parcurgere a volumului sub obsesia obscurității și a neantului, fără să opun argumente raționale unei impresii de lectură, am răspuns în eseul *Faceți-mi loc să nu mai fiu!...*, ilustrându-mi spusele cu poezii din *Călătorie spre transparență* și cu menționarea faptului de a fi traducător în românește al poeziei lui Mallarmé. De fapt, ofeream lui Cioran încă un prilej să *cioranizeze*. Cf. C.D. Zeletin, *Amar de vreme*, eseuri, Editura Vitruviu, 2001, pp.164-174.

C. D. Z.

Paris le 9 juin 1979

Mon cher Michel,

Merci de ta lettre et des
papiers de Jelletin. Ils partent
sans aucun doute d'un sentiment
profond mais on regrette en même
temps que l'auteur soit rebelle à
Mallarmé et au socialisme. Un
mimimum de "modernité", j'entends
d'obscurité, est donné un cachet plus
actuel au recueil. Le projet de Jelletin
était, il est vrai, de jurer avec la trans-
parence, et je suis mal avisé de
lui préférer à suivre la voie opposée.

J'espère que vos stars toujours en forme.
Je commence, quant à moi, à respirer
sans la vieillesse. C'est affligeant, c'est
la mortelle; du moins a-t-on la con-
solation de se trouver en face d'une expérience
nouvelle....

Avec ma vive amitié
S/C

MICHELANGELO, OMUL

Michelangelo Buonarroti: *Scrisori urmate de Viața lui Michelagnolo de Ascanio Condivi*, traducere, antologie, note și postfață de C. D. Zeletin.

Autor al unor ediții fundamentale din vechea poezie italiană (printre ele, Sonetele lui Michelangelo în prezentare bilingvă, o selecție din Lirica Renașterii italiene, o alta – din sonetele Evului mediu și ale Renașterii), C. D. Zeletin a publicat de curând o altă carte (de fapt, două cărți ale căror unghiuri de perspectivă se întretaie, deschizându-se larg asupra vieții uneia dintre personalitățile care au dat sens întregii epoci). Ideea de a reconstitui viața lui Michelangelo prin conjugarea unei autobiografii obiective cu o relatare scrisă de unul dintre ucenicii maestrului, un ucenic care nu se rușinează să-și recunoască admirația față de artistul din preajma căruia avusese norocul să se afle, se dovedește excelentă.

Scrisorile lui Michelangelo luminează, e drept, prea puțin universul artistului, nu explică – decât rare ori, și atunci indirect problemele creației, nu se referă la filozofia care constituie suportul formei sculpturale, al vastelor construcții picturale. Dar imaginea omului, copleșit de grijile mărunte ale existenței, încercând zadarnic să se ferească de năvala meschinilor necazuri, imaginea titanului, creator de titani, nu e, însă, umbrită de proiecția unor asemenea împrejurări lipsite de măreție; dimpotrivă, ea se conturează mai puternic, adăugând legendei creatorului care visa să cioplească un munte întreg, din pisc până la poale, pe aceea a omului care se dăruiește artei, luptând înverșunat cu toate câte l-ar fi putut opri din avânturile creației.

Din acest punct de vedere, e o anume suferință care-l face pe Michelangelo să semene, într-un fel, cu Tasso, alt mare reprezentant al acelei epoci de amurg a Renașterii; dar ceea ce era la poetul lui

Aminta gest de deznădejde, rugămintă de clemență adresată deopotrivă prințului tiran și destinului, e, la Michelangelo, consemnare grăbită a unei situații, silință de a găsi cât mai repede o soluție care să-i îngăduie să se întoarcă la treburile mai importante, la titanii lui de piatră. O frumoasă și, la început, surprinzătoare, apropiere sugerată de C. D. Zeletin, e aceea dintre Michelangelo și Eminescu; autorul eseului ce încheie ediția de la Meridiane observă cum clamorile unui geniu legat cu lanțurile unui destin de singurătate, muncă și durere ne aduc în auz strigătele, venind din alt veac și din altă lume, dar din aceeași eternitate, ale lui Mihai Eminescu, rob în redacția ziarului conservator *Timpul*. Privită astfel, lumea lui Michelangelo capătă un adânc dramatism, exprimă o tensiune sufletească, mișcarea violentă a multora dintre sculpturile lui în jurul cărora simți aerul cum se învârtește e, într-un fel, izbucnirea dureroasă, revolta pe care i-o îndreptăteau creatorului nu numai meditațiile lui metafizice asupra raporturilor cu universul și cu veșnicia, ci și săcăielile cotidianului. Scrisorile au meritul că ne fac să-l înțelegem mai bine pe Michelangelo-omul, nu doar în sensul strict al biografiei, dar și în acela al genezei unor idei, implicate indirect, dar statornic, în evenimentele vieții.

Și, datorită traducerii lui C. D. Zeletin, se mai demonstrează un lucru: chiar și în aceste crâmpie care nu aspirau să devină literatură, se deslușește conturul unui portret trasat cu energie, cu franchețe, cu un fel de brutalitate. Adresă directă, austeritate (care „le imprimă o transparență de gheață”), refuzul stilului „frumos”, un soi de ciudată discreție, voința unui ursuz de a reprima ornamentul de prisos.

Viața lui Ascanio Condivi e un document dintre cele mai grăitoare, interesându-i nu doar pe exegeții lui Michelangelo, ci și pe cei care studiază o întreagă epocă (și care nu cunosc întotdeauna această cărticică sincer elogioasă, uitată pe rafturile vechilor biblioteci). Dialectica apariției cărții lui Condivi e riguroasă și demonstrează primejdia, semnalată cândva și de Malraux, a alungării cărților în depozite uriașe, unde totul devine greoi: „fără Vasari nu l-am fi avut pe Condivi, așa după cum fără lucrarea lui Condivi nu l-am avea astăzi pe adevăratul Vasari”, adică ediția a doua a *Vieților*, pusă la punct, controlată, completată. E și meritul lui C. D. Zeletin, și al Editurii Meridiane, de a fi întors la viață acest fragment de viață.

Contemporanul, 14 martie 1980, nr. 11 (1740), p.11.

FLORILEGIU DE POEZIE FRANCEZĂ

Cu o dezarmantă franchețe, admirabilul tălmăcitor de poezie care e C. D. Zeletin își mărturisește îndoielile ce-l pândesc încă de câte ori meditează la condiția operei de traducere. Mărturisirea lui devine un eseu inteligent, erudit, scris cu eleganță care, evocând momente semnificative ale unei autobiografii spirituale, susține ideea „fragilității” pe care o implică, în însăși natura ei, poezia tradusă. Traducătorul – „menit să rămână în umbra unui oarecare anonim” – se cuvine a-și păstra „puterea de smerenie”, supunerea față de original, sacrificându-se cu bună știință. Sau, dimpotrivă, „când poezia tradusă poartă marca traducătorului, satisfacția este mai puțin a conștiinței de traducător și mai mult a orgoliului iradiat din instinctul de paternitate literară”.

Cu atât mai mult, crede acest tălmăcitor (căruia îi datorăm exemplarele versiunii românești ale lui Michelangelo, ale sonetului italian medieval și renescentist, ale *Florilor Răului*) când traducătorul e și autor al unui *florilegiu* anume, așa cum e volumul de față^{*)}. O antologie, se spune (evident, cu dreptate) introduce fatala impresie de fragmentar. Justificarea ei e „felul selecției și surpriza”, „aerul viu” al ei, pentru că, altminteri, „antologiile ar fi superpozabile”. Cu alte cuvinte, susține Zeletin, orice florilegiu e produsul unor anume înclinații de gust, de temperament poetic, al unor momente în care sensurile și rezonanțele originalului i se revelează într-un anume chip, irepetabil, poetului-traducător. În esență, reliefurile acesta subiectiv (opus unui „profil nivelat” care înseamnă „a traduce cu egal interes toți poeții, ceea ce nu este cu putință pentru un traducător care e și poet, caracterizat deci prin

^{*)} *Lirică franceză modernă*, florilegiu alcătuit, tradus, adnotat și cu o postfață de C. D. Zeletin, Editura Albatros, București, 1981.

afinități, rezonanțe, admirații și chiar slăbiciuni”), un relief care conturează deci câmpul de interes intelectual și afectiv al traducătorului, nu contrazice în cazul de față scopul pronunțat didactic, acela de *informare*, care – traducătorul însuși o declară – constituie „rostul cel dintâi al tălmăcirii”.

Antologia de capodopere e, de fapt, o formă a teoriei „marilor cărți” pe care viziunea comparatistă a lui Tudor Vianu o implica în reconstrucția lucidă, argumentată, a peisajului universal al literaturii. Ea conține, în însăși substanța sa, un tablou al circulației ideilor, un tablou care refuză să se transforme într-un dicționar de teme, de personaje sau de modalități stilistice și oferă ampla perspectivă a constituirii unui ansamblu sistematic al poeziei unei epoci sau a unei succesiuni de epoci.

Pentru că faptul care atrage, în măsura hotărâtoare, luarea-aminte a cititorului florilegiului alcătuit de Zeletin e tocmai înlănțuirea, într-o înșiruire pe deplin coerentă, a poeziilor cuprinși aici. Pornind foarte îndreptățit, de la poezia lui Nerval, evoluând prin aceea a tuturor marilor poeți francezi care au pregătit *modernitatea* viziunii și a expresiei, încheind-o cu Apollinaire, cel de la care se revendică atâtea direcții ale avangardei din secolul al XX-lea, antologia e, deopotrivă, o istorie a ideilor poetice moderne din lirica franceză a ultimului veac și jumătate. La un capăt al acestei istorii stă, în chip firesc, cel care explora patetic universul corespondențelor între vis și real; la celălalt, poetul care a susținut modernitatea radicală a poeziei, a teatrului, a artelor.

Florilegiul „subiectiv” al lui Zeletin îi conține pe toți poeții de seamă ai unei întregi epoci de cultură, de aspirații spre înnoirea profundă a sensurilor versului: Nerval, Gautier, Baudelaire, Mallarmé, Verlaine, Rimbaud, Valéry, Apollinaire. Evident, poezia franceză a acestui răstimp a iradiat asupra liricii europene și influența altor tipuri de structuri lirice (parnasianismul, Francis Jammes, chiar poemele maturității tempestuoase a lui Hugo ne vin deîndată în minte). Dar adăugarea oricăreia dintre aceste opere ar fi tulburat unitatea unui „florilegiu” care urmărește constituirea unei viziuni specifice. Aflăm din postfața volumului că poeme ale acestei perioade și ale celei care i-a urmat, împlinindu-i aspirațiile,

au fost tălmăcite de C. D. Zeletin și așteaptă un prielnic prilej de a vedea lumina tiparului. Prilej pe care îl așteptăm și noi, îndemnați și de mai vechile traduceri ale autorului prezentei antologii, și de însușirile excelentelor transpuneri de aici. E destul, cred, să se citească cu luare-aminte piese cu semnificația *Delficei*, a *Artei*, a *Albatrosului* și a *Înălțării* („Te strecoară vioi peste zări pământeste,/ O, tu, spirit al meu, veselindu-te-n undă...”), a *Mormântului lui Edgar Poe*, a *Artei poetice* verlainiene, a *Corăbiei bete* și a *Vocalelor*, a *Cimitirului marin*, a *Podului Mirabeau*, repere ale unui orizont liric de vastă deschidere, pentru a confirma valoarea unei traduceri ce va rămâne, fără îndoială, ca un moment însemnat în istoria tălmăcirilor românești din poezia franceză.

Contemporanul, 2 octombrie 1981, nr. 40 (1821), p.10.

IANNIS SPANOPOULOS

Grecia

Pagini spirituale

PE URMELE POEZIEI LUI C. D. ZELETIN

Mă urmărește ceea ce e rar.

Minas Dimakis

În vara aceasta, a lui '84, ziceam să mă odihnesc de obligațiile cu care mă îndatorasem de multă vreme și, așteptând plecarea, în grija pregătirilor, adică a lucrurilor pe care trebuie să le iau cu mine și mai ales a celor pe care nu cumva să le uit, a răsărit și s-a amplificat „ceea ce e rar” sub forma unui telefon.

Mi-am adus aminte îndată de îndureratul meu prieten și poet Minas Dimakis și de versul lui privitor la lucrurile rare.

La telefon era mult cultivatul meu prieten Ioannis Crystallopoulos, care e originar din România. Îmi cerea să-i recomand pe cineva care să-i dactilografieze traducerea unor poezii, traducere făcută de el, din volumul *Călătorie spre transparență* al prietenului său, poetul român C. D. Zeletin.

Când am auzit că e vorba de poezie, m-a cuprins frenezia. I-am propus bucuros să iau asupra mea sarcina aceasta, iar el mi-a spus că-l îndatoram. Mi-a adus așadar patruzeci de poezii din cele cincizeci ale culegerii și fiindcă ne cunoșteam, a rostit acea propozițiune de natură să aprindă lumina verde a colaborării noastre literare, de care avea oricum nevoie:

– Aruncă și tu o privire!

Le-am citit cu mult interes. Într-adevăr, „ceea ce e rar” s-a ivit și a continuat să se vădească în calitatea poeziilor, învăluindu-mă ca o adevărată nebunie.

M-am predat. Am uitat de călătorie și de toate îndatoririle mele, afundându-mă cu toată ființa mea la lucru. S-a entuziasmat

și prietenul meu de evoluția chestiunii. Ceea ce îi lipsea lui din grecește îmi prisosea mie, la toate acestea adăugându-se dragostea pentru poezie și contractul meu vechi cu ea. Același lucru, însă invers, se întâmpla cu mine în privința cunoștințelor mele de limba română.

Am mobilizat prin urmare lexicoane, gramatici, sintaxe, dialoguri și multă dispoziție, astfel că, în întâlniri repetate la care luau parte și soțiile noastre – cu deosebire a soției lui, de origine română – cu sfatul lor, dovedit în urmă valoros, și după discuții de ore întregi, luau ființă în grecește, noimă cu noimă, poeziile poetului român, cu fluenta caracteristică, muzicalitatea, disciplina metrică. Aș zice, dat fiind faptul că poetul român introduce în culegerea sa, cronologic, și unele din primele sale poezii, că puterea lui de exprimare lirică e vizibilă încă din reflecțiile vârstei tinere.

Zeletin e născut poet, asta se vede îndată din poeziile vârstei de optsprezece ori douăzeci de ani. El este fără greș în rondel și în sonet, dens în scriere, adorator al consonanței și al ecoului, liric în expresie, cu o limbă bogată care urcă din straturi adânci ale istoriei și ale vieții și în care nu lipsește contractul cu lumea elenă câtă vreme în versurile sale răsar cuvinte de atare origine: *arhetip*, *Oedip*, *palimpsest*, *nimfe*, *satiri* etc., dar și din realitatea latină, dând unora din poeziile sale chiar titluri din această limbă: *Perpetuum*, *Musica aperta*, *Aequo animo* etc.

Natura țării sale, cu ierni aspre și toamne de porfir – cum le caracterizează el însuși – formează cadrul obișnuit al cugetărilor lui, care nu sunt de mică adâncime ori superficiale, ci născute din profunda nevoie a reculegerii și care, împreună cu neliniștea întâmplărilor omenești și călătoria necunoscută a vieții, toate acestea îl conduc la expresii quasi-mistice de care apropierea nu este întotdeauna ușoară. Rezultatul e o poezie elevată, ce trebuie să fie socotită aparte în poezia română de azi.

Poetul vizează mult mai sus, nici o aservire în cugetările lui, vădind astfel drama existenței omenești în extinderea ei. Exprimarea lui are, după părerea mea, nevoie de un cititor cultivat. Efortul de a-i scoate la suprafață noimele ne-a făcut să ne

apropiem mai mult de el. Un strigăt lăuntric de agonie, căruia îi prindeam semnalele, rămânea să penduleze încă în noi, fie că era strigăt după salvare, fie că exprima numai o tânguire în fața zădărniceii întrevăzute a realității certe.

*Viața îmi trece prin viață,
negurile de ieri
prin limpezimea de astăzi
și-mi pare deodată
că nu am trăit.*

*Îmi pare deodată
că nu am trăit...*

Gândească-se oricine că poetul e abia în vârsta matură și că are încă în față destulă trudă până să ajungă la acele limite mai mult sau mai puțin îndepărtate ale mântuirii.

Cu părere de rău constatăm că spațiul nu ne îngăduie o prezentare mai cuprinzătoare a creației sale. Cu două sau trei poezii îl frustrăm și pe cititor și pe poet.

Vom încerca să dăm câteva probe pe cât posibil mai reprezentative din creația sa:

Ninge în parcul statuar

*Scăpând dintr-al hârjoanei toi,
o nimfă se ascunde,
ca un izvor sub sălcii moi
cu licărul de unde.*

*Iar în firida de omăt,
suflarea i se curmă,
când, răsucită îndărăt,
ascultă pași din urmă.*

*Satirii prinși sub albul giulgi,
robi pietrei, n-au ce face
privind cum curg solarii fulgi
pe asprul lor torace*

*și pun pe umeri colțurați
sărut de nea ușoară,
că pân' la urmă din bărbați
scot trupuri de fecioară.*

(1953)

*

Suna cascada...

*Suna cascada-n creștetul de munte,
sfărmând puhoiu-n bulgări albi și gri,
șuvițe suple despletea pe stei
și nestatornic le zvârlea din frunte –
și numai jos, pe prundul de ivoriu,
topindu-se-ntr-al undelor andante,
se liniștea sub zborul iluzoriu
pe care-l prind ferigi exuberante...
Asemeni mie, când m-aplec și-ascult
suflarea-ți izvorâtă din iubire,
ca firul apei de cleștar subțire
pornit din stânca dură cu tumult.*

(1957)

*

De-un timp, de pretutindeni...

*Anii trec,
anii mei trec
și sufletul de-un timp,
de-un timp aleargă spre trup,
de pretutindeni aleargă spre trup,
ca un ocean ce s-ar salva de el însuși
sărind într-o barcă...*

*

Deasupra recii lespezi

lui *George Enescu*

*Îl caut fluierându-l cu graurii
prin Cimitirul Père-Lachaise...
Bat Europei bătrâne coclaurii,
un dor mă biruie să-ngenunchez.*

*Ah, l-am găsit! Obrazul pietrei sfinte
îmi soarbe prin pori rapsodia.
Arunc deasupra haina-mi fierbinte
târâtă tocmai din România.*

*

Arpegii de primăvară

*În filigran de arbori, giuvaier,
cade-amețită țandăra de cer.*

*O prind în brațe codrii și-o sărută,
cu ochi închiși, în nebunie mută.*

*Rămân uitați și n-aud că-mprejur
au fecundat universal murmur...*

*

(...) Consider fericită cunoștința, prin scrierile sale, cu C. D. Zeletin. Mă simt mai bogat recitind fie și un vers al său și regret că-i departe și că nu pot să-i strâng mâna, lucru pe care îl fac, totuși, în închipuire, în speranța că, citind cuvintele mele și dispunând de sensibilitatea necesară, are să înțeleagă și are să se apropie de mine.

Sunt îndatorat distinsului meu prieten Ioannis Crystallopoulos care, cu inițiativa lui spontană de traducere a unei astfel de deloc ușoare lucrări, a putut face față la „ceea ce e rar”, iar eu, uitând de vară, de vacanță și de plecare, m-am dedicat acestei colaborări literare, ca un amant mistic al acelei iubite atât de vechi și în același timp atât de noi, credincioasă totdeauna celor ce-o adoră cu adevărat, care e poezia.

Paleon Faliron, vara lui '84

Traducere din grecește de
Ioannis Crystallopoulos

Publicat în volumul *POLIPTIHON, ΔΡΥΜΟΣ*,
Atena, Grecia, 1986, pp.427-433.

GHEORGHE IONIȚĂ

În anul 1977, **Gh. Ioniță** (1911-1993) a consacrat, din proprie inițiativă, o amplă analiză literară poeziei mele originale^{*)}, privind volumul *Călătorie spre transparență*, Editura Eminescu, București, ce tocmai apăruse. Zece ani mai târziu, mi-a confirmat primirea celui de al doilea volum de poezii, *Andaluzia*, Editura Cartea Românească, București, 1986, trimițându-mi prin poștă analiza literară pe care o publicăm acum, la 23 de ani de la scriere.

Membru al Academiei Bârlădene dintre cele două războaie mondiale, Gh. Ioniță a rămas pentru mine unul dintre iubitorii absoluți ai poeziei, chiar un tiran al admirației pentru această formă de artă literară, cum altul n-am întâlnit. Poet, profesor și publicist, era un intelectual forte, extrem de exigent și mare sceptic. A scris poezii de un rafinament, o puritate și o îndrăzneală metaforică exemplare.

*Trecerea noastră-i printre muguri,
Pe care nici o stea n-o-nfruntă,
Pe care-o cânt ca pe-o mireasmă
Rămasă-ntr-un potir de nuntă.*

Cel mai bun prieten al blândului și luminosului G. G. Ursu, Gh. Ioniță mărturisea un pesimism complet și un nihilism categoric: „Nimic, dar absolut nimic, nu rămâne după noi, în afară de poezie!”, încerca să mă încredințeze, într-o viziune sumbră asupra lumii. Din scepticism ori din deznădejde, nu făcea nici un efort, în anii proletcultismului, să-și adune poeziile într-un volum. În viața de toate zilele, era un om delicat, adânc și surâzător.

Am vorbit la înmormântarea lui, la începutul lunii decembrie a anului 1993, în Cimitirul Bellu din Capitală, neuitând să aduc aminte faptul că era un împătimit admirator al poeziei inspirate și care cunoaște măiestria artistică, pentru el unica poartă de acces la spiritualitate.

^{*)} Gh. Ioniță, C. D. Zeletin și poezia sa originală, în: *Bârladul odinioară și astăzi*, II. *Oameni și fapte*. Miscelaneu, sub redacția lui Romulus Boteanu, București, 1983, pp.187-204, și în: *Omagiu. C.D. Zeletin 70*, Direcția județeană pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național Bacău. Centrul internațional de cultură și artă „George Apostu”, Bacău, 2005, pp.154-173.

GH. IONIȚĂ

ANDALUZIA POETULUI C. D. ZELETIN

București, 4 august 1987

Stimate domnule Zeletin,

A doua sau a treia zi după ultima noastră convorbire telefonică, am plecat la Pitești. Am venit de curând și am reluat lectura poeziilor Dumneavoastră, am analizat o parte din ele. Majoritatea sunt excelente. Le-am împărțit în două categorii pentru a pune mai pregnant în relief forța lor. Fac o mențiune specială pentru „Târg după răscoală”. Cred că este cea mai bună poezie a „Răscoalei”. O pun alături de „Răscoala” lui Rebreanu, un tablou de Octav Băncilă, care înfățișează un țăran în izmene și cămașă, cu picioarele goale, cu pumnii strânși, fugind înnebunit pe câmp. Este o poezie antologică și cred că va fi trecută în cărțile de școală, dacă nu va opera sfânta răutate și invidie. Această poezie și altele dovedesc că lucrările mari se pot scrie la orice vârstă. Cred că veți aduce în literatura noastră lucrări de mare preț.

Pentru excelența „Andaluzie” vă felicit călduros. Deși sunt foarte bătrân sper să mă pot delecta cu următoarele Dumneavoastră lucrări. Vă doresc multă sănătate.

Gheorghe Ioniță

ANDALUZIA

Este cel de-al doilea volum de versuri al lui C. D. Zeletin. Nu este vorba de provincia spaniolă, foarte frumoasă și bogată. Titlul denumește o stare psihică, o mobilitate a spiritului, o neliniște, o continuă căutare a ceva care face parte din categoria frumosului. Poetul este un însingurat, cu neputință de a se fixa într-un anumit loc. Spațiul și timpul poetic sunt diverse.

Poezia lui Zeletin se dezvoltă din unele aspecte ale realității, care au un ecou mai profund în sensibilitatea sa, de cele mai multe ori trist, dureros.

Un alt grup de poezii îl formează poeziile de idei, poezii de natură filozofică.

Ele se înalță spre cerul platonian și creștin, spre ceea ce este desăvârșit, etern și pur.

Pentru dovedirea afirmațiilor de mai sus, voi analiza, uneori sumar, câteva poezii din ambele categorii. Cu această ocazie, când voi crede necesar, voi sublinia și arta literară a poetului.

TÂRG DUPĂ RĂSCOALĂ

Răscoala din 1907 a fost violentă, iar represiunea a înroșit pământul cu sânge.

Poezia e un tablou sumbru peste care plutește umbra morții. Din mulțimea imaginilor posibile, poetul alege pe acelea care sunt caracteristice și definesc strict conținutul și-l limitează. Nu auzim glasul poetului, pentru că el se exprimă prin aceste imagini vizuale, de mișcare, auditive, dar îi simțim arta care dozează, apasă, înaintează până la izvorul ideii, care este însuși plânsul.

În sunetul goanelor, la un ordin venit de sus, armata atacă dușmanul. Armata era tineretul țării, dușmanii erau țărani, adică părinții, frații, rudele lor. Evenimentul este comentat diferit, după cultura și clasa de care aparțin personajele, doamna, în termeni antitetici dar nefavorabili, baba, în limbaj popular, referindu-se la rezultat. Un cuvânt cu care începe poezia „îngheață” este repetat, pentru ca această imagine să pătrundă mai adânc în inima lectorului și pentru ca senzația de frig, de moarte, să cuprindă spațiul întregului tablou.

*Îngheață trupul răzvrătit, îngheață,
Se-aud de pe-un tărâm de vis gorniști.
Exclamă-o Doamnă: – Ah, sălbatici Criști!
Și-o babă: – Iaca, au pământu-n brață...*

Coboară pacea! Dar în satele sărace și flămânde se întorc mai puțini țărani. Unsprezece mii sunt jertfa foamei și a nedreptății. În târg avocații sunt triști, că au mai puțini clienți, iar declasații, cu-un licăr vag de conștiință, își pun în felul lor problema vieții, dar se înfundă în cârciumi. Poetul e stăpân deplin pe arta sonetului care constrânge, de aceea imaginile sunt dense, zguduitoare.

După represiune, țăranii se duc la târg, „spre pâclele complice”, cu căruțe hârbuite, semne ale sărăciei și duc hrană dușmanilor și complicilor acestora. Varza cărată de ei este udă, se înțelege, de lacrimile lor. Pe lângă hrană ei mai aduc și sicrie în care să-și adune morții.

Opoziția imaginilor este fermă:

Viață-moarte:

*Spre pâclele complice, despletite,
Se clatină căruțe hârbuite
Cu varză udă pline și sicrie.*

Natura participă la durerea omenească, a celor lipsiți de apărare. Apăsător de durere, arțarul, înnebunit, „curge” în vânt, aruncându-și ultima podoabă, ultima frunză. Este un semn amar pe care poetul l-a pus la un hotar al timpului.

COSTACHE CONACHI

Și averile se risipesc, și neamurile decad, dar lui Conachi, fost mare proprietar de pământ și înalt dregător îi mai rămân visurile și talentul de stihuitor.

Autorul ne prezintă pe Conachi în atmosfera anilor târzii și a avariției, care poartă în ea însăși sensul unor triste întrebări. Conachi călătorește spre Iași cu trăsura. Calul, hamurile, trăsura sunt semnele concrete ale acestei stări.

Sonetul este construit pe antiteza dintre vis și realitate. Aceasta din urmă înseamnă ruină, el se desprinde de realitatea materială, căreia i se poate împotrivi și trăiește mai ales în ficțiunea poetică.

Gradația, conținutul și expresia poetică sunt desăvârșite.

În apropierea Iașilor, de slăbiciune, calul cade, hamul se rupe. Observ că poetul a ales pronunțarea Ieși (pronunțare moldovenească), în loc de Iași, cârpit în loc de legat sau cusut, a pocni în loc de a se rupe, haramul în loc de drâglă, gloabă, mârtoagă și greabăn în loc de altă parte a corpului calului. Talentul artistic l-a îndemnat pe poet să aleagă acele cuvinte care au un mai pronunțat relief sonor. Cuvintele din rimă sunt esențiale, adecvate și limitează precis sonetul (haramul, hamul, Ieșii, lăieșii).

*Când a ajuns să vadă-n zare Ieșii,
De slăbăciune a căzut haramul,
Cârpit cu tei, pocni pe greabăn hamul
Cum nu pățesc la drumuri nici lăieșii.*

A doua strofă marchează antiteza de care am amintit. Poetul dorește glorie și avuție, dar visurile nu se împlinesc, neamurile decad. Curgerea vremii, care schimbă, preface și coboară stările și neamurile, din ultimele două versuri ale strofei, poartă în ea o mare emoție.

*El Domnul se visa, ori Caimacamul
Bogat ca turcii și trufaș ca leșii,
Dar iarna trece, înfloresc cireșii,
Vin oameni noi, lui i se stinge neamul...*

În terține apare vizitiul-țigan, care crede în semne rele, pronunță câteva cuvinte într-un anume fel al neamului lui, furios el însuși pe șubrezenia hamurilor. Vedem pentru prima dată pe logofătul poet detașat de realitate.

Petecile negre și murdare care curg din trăsură sunt puse în opoziție cu zăpada imaculată. Poezia se încheie cu repulsia, cu scârba acestui element al naturii față de hleabul de trăsură:

*„– Sămn rău, boiarule!” grăi țiganul,
Afurisind că sfâșie sumanul
Să lege hățul rupt la cotitură.*

*Dar, stihuind, n-aude logofătul...
Într-un târziu pornesc și din trăsură
Cad zdrențe negre și scârbesc omățul.”*

RUINI

Un romantism haiducesc, ruini, dragoste și moarte vom găsi în poezia cu titlul de mai sus. Timpul distruge totul. Ce a mai rămas din acest turn în care locuia Duda la care „păleau” haiducii?

*A mai rămas din toate o căsoaie,
Sălaş de bufniți, paznica răscrucii,
Nebuni în preajmă vara cântă cucii
Și lintița stă giulgi peste budaie.*

Unde este pasiunea stăpânii, ce s-a ales din dragostea ei care a dus la moarte?

Răspunsul ni-l dau extraordinarele terține:

*Copiii scot din urme bani și sponci
Și ace-n care își prindea stăpâna
Tot părul ca pe-un șarpe negru-n concii.*

*Iar noaptea, greierii, cetind din carte,
Tot pomenesc înfiorând țărâna
Despre-o iubire care-a dus la moarte.*

BUNICA ȘI NEPOTUL

Poveștile alcătuiesc o lume care încântă copilăria, spre care tinde toată copilăria.

Nepotul ascultă cu sufletul deschis minunatele întâmplări, care toate sunt adevărate! Nici când pleoapele i s-au închis, basmul nu contenește. El trăiește în visul copilului. Bunica coase și povestește. Ea însăși este implicată în basm. Trece prin amintiri. Cuvintele sunt calde, domoale, din ce în ce mai încete. Scapă din mână acul și rămâne „acolo în basmul bătrânesc”.

Lumea de demult continuă în somnul nepotului și al bunicii. Numai ceasornicul măsoară somnul celor două ființe, aducerile aminte și iarna de afară:

*Tic-tac, măsoară ceasul înainte
Un somn de prunc, aducerile-aminte
Și iarna care suflă-omăt în geam.*

Frumusețea poeziei constă în interesul copilului pentru lumea tainelor și a bunicii, pentru ceea ce a fost și nu mai este, pentru tonul domol care deschide drum somnului și visului.

ÎNTÂMPLARE CU POETUL G. TUTOVEANU

Tutoveanu era un spirit distins. Îmbrăcămintea și poeziile sale sunt semnul acestei distincții. Eleganța lui vestimentară a trecut, pregnant, în spațiul unui elegant sonet:

*Era la vârsta când sunt sacri-aezii,
Îl însoțeam ca să-și achite fiscul...
Vârtejul lumii atinsese piscul:
Se-încrucișau extremele cu mezii.*

*Dar el ținea în zări sterile riscul,
Desăvârșit – un ibis printre frezii...*

Poezia lui Zeletin este un dar prețios făcut acestui poet și lumii lui, senine și pure.

ACTORII

Teatrul este o iluzie a realității. Iluzia este creată de text, jocul actorilor, recuzită etc. În astfel de împrejurări, actorii X, Y, Z pot întruchipa tot felul de personaje. Îndată ce cortina cade, actorii își reiau propria identitate și reintră în banalitatea cotidiană.

Simțul artistic l-a îndemnat pe poet să facă un inventar al recuzitei:

*Aseară s-au oprit în târg actorii
Și-au scos în văz avere de boemă:
Trei halebarde, cărți, o diademă,
O hârcă și un scut cât roata morii!*

Naivitatea și plăcerea nepoților pentru teatru este subliniată în primul terțin:

*Iar noaptea, pe Bunicu, toți nepoții
Au tăbărât: – Cum au murit cu toții!...
Și iar se furișară să-i revadă.*

Coborând din ficțiunea scenei, iluzia se destramă:

*Ofelia-i cu ochii triști și uzi,
Laerte-și spală fața de pomadă
Și Hamlet roade-o coajă de harbuz.*

Peste frumusețea sonetului, a artei poetice, plutește o umbră de tristețe, venită din zona realului.

Una din caracteristicile poeziei lui C. D. Zeletin o constituie spiritualitatea ei, propensia spre un spațiu pur și etern. Filozofia greacă în primul rând, de la care a împrumutat mult și creștinismul, i-a deschis un orizont pe care a putut să privească și să pătrundă lumea Formelor suprasensibile și imuabile. Prin ecourile literare ale frecventării acestei filozofii, el ocupă un loc special în literatura română.

EZITARE

Tentația infinitului

În fața înotătorului se află imensitatea mării și, din infinitul apusului, o punte de lumină. Perfecta frumusețe a trupului înotătorului tulbură nemișcarea mării, care ar vrea să-l cuprindă în brațe, dar înotătorul ezită, nu sare. Opoziția este dramatică:

*În ea o spaimă caldă coboară,
Rece se-nalță în el hotărâre,
Se zbate a moarte o ultimă oară
Tentația magicei dăre.*

Înotătorul nu sare.

Interesul mării crește, de aceea îl privește cu o mie de ochi și plânge.

Perfecțiunea corpului este o perfecțiune a materiei, deci supusă pieirii, de aceea este amară. Unul din elementele creației, „ochiul celui mare”, cere o spărtură în perfecțiunea corporală, pentru ca spiritul eliberat să ajungă în lumea eternă a Creatorului:

*În fața desăvârșirii amare,
Un pescăruș, numai aripi și gură,
Geană căzută din ochiul cel mare,
Țipă cerând o fisură,
Viață,
O vătămare...*

Poezia este organizată pe un dualism filozofic: corp-spirit, pus în lumină de arta magistrală a poetului.

CLIFE DE ABSENȚĂ

Viața noastră este o haltă, care marchează o continuă trecere: materia spre descompunere în elementele ei primare, spiritul spre lumea transcendentă și veșnică, pe care poetul o numea în primul volum lumea transparențelor. Sensul acestei vieți este zbuciumul, durerea. Constrația spațiului psihic, care înseamnă restrângerea limitelor vieții, deci Condensarea durerii, conștiința că mobilitatea spiritului este o pedeapsă, moartea fiind singurul repaus, sunt elemente care dau o culoare închisă formei și conținutului vieții.

Desprins de realitate în clipe de absență, fără să simtă greutatea cenușii, aceea ce a fost ardere a gândului, durerea care este legată de partea de pământ a ființei omenești, poetul participă, prematur, la fericirea lumii de dincolo.

La Emaus s-a dovedit minunea învierii celui crucificat. Se împliniseră scripturile.

Din zbuciumul suferințelor umane, Drumul speranței este deschis. Poezia crește din umbrele durerii, dar mai ales din lumina cerească a lumii veșnice:

*Absențe dulci, voi morții dați răgazul
De-a-mi fi în viață singurul repaus...
În veghea lumii mărilor, talazul,
Un braț de preot, fuge spre Emaus.*

ÎNTINERIND

În vremea ce partea materială a corpului, umbra, îmbătrânește, suferind, sufletul întinerește până când dispare în lumea eternă a Ideilor, esențe suprasensibile și imuabile. Cerul este platonian.

Construcția sonetului este antitetică: umbra „bătrână-n cârji” – sufletul ca „bradul pur”.

Recunosc puterea cu care curge această poezie în marginile stricte ale unui sonet. Încărcătura lirică este grea, tăietura precisă, arta poetică desăvârșită.

NU-I MAI AJUNGE SUFLETULUI...

Aici iubirea provine din senzual, din pasiune, caracteristice lirismului:

*Urcăm în amintiri și coborâm,
Dăm de veninu-acealuiși tărâm
De fericire-nchisă în săruturi,
Ca peste-o floare viituri de fluturi.*

Dar imediat iubirea depășește această treaptă, devine transcendentă; este vorba de idealitatea iubirii. În felul acesta este posibilă unitatea desăvârșită a două spirite. Marca acestei poezii este de ordin filozofic:

*Ești clipa ta venind în timpul meu,
Pierd pân' și restul ce mă face parte,
Îți trec viața și-mi închei o moarte.*

ELEGIE LA CASA DIN PĂDURE

Lumea este o creație. În ea se vedește mâna Creatorului. Toate sunt supuse morții: frunze, nuci, omul însuși, „centrul lumii”.

Ora din urmă este hotărâtă tot de Creator:

*Într-ale firii toate scrie Mâna,
În frunze rupte, în fatale nuci,
În ora, ziua și în săptămâna
Și-n tine, centrul lumii, să te duci...*

Creațiunea bolește de dorul cerului. Lumea muritoare este legănată de credință. Aceasta se înalță spre cer ca un brad.

*Mi-e lumea legănată de-o părere
Și opintită-n ceruri ca un brad.*

Lumea de care vorbește poetul este lumea spirituală. Trebuie remarcată concretețea imaginilor și ușurința cu care poetul face poezia mare de idei.

TREI COLUMBE

Este o poezie a singurătății. Din trei, unul rămâne întotdeauna singur, cel mai puțin înzestrat pentru un anumit scop, acela al procreației.

Iată jocul instinctual al columbelor care de fapt nu e joc, ci o luptă aprigă între parteneri dușmani. Versurile au o desfășurare rapidă indicând momentele de mare tensiune:

*Se joacă trei columbe în curte sub portal,
În piepturi ațâțate de mustul lunii marte,
Acum s-aglutinează, un val izbind alt val,
Acum o dușmănie bizară le desparte.*

Din acest joc una este înlăturată:

*Se-mperechează două, zvârlind afară una,
Desfac pe urmă funda, se-aleg și iar fac voalta,
Rămâne o columbă stingheră totdeauna
Și nu știu de-i aceeași, ori, printr-un schimb, e alta.*

Două columbe își împlinesc destinul, dar jocul lor e un morman de scorii, de aceea secunda este sumbră. Cea de a treia columbă, umbra eternă, sugerează eterna nepereche, eterna neîmplinire:

*Scurt sfârâie aripa bătaie de victorii
Solară celebrare într-o secundă sumbră:
În ziua ce inundă mormanul lor de scorii,
Îmi pare cea de-a treia și-aici eterna umbră...*

În vreme ce soarele este la apus – indiciu al trecerii timpului și al morții – devălmășia asta, semnul procreației, îl tulbură pe poet, pentru că acest joc dușmănos este, de fapt, viața însăși.

Neologismele vor să indice una din tendințele poetului de înnoire a vocabularului.

FIRUL DE NISIP

Firul de nisip este o infimă parte a materiei din haos, semnul acesteia.

„Minusculul zeu” nu este supus nici unei legi care să organizeze dezordinea. Tabloul frământat al mării este expresia plastică a ideii de haos:

*Plesnit de călătoare metereze,
Îl vântură de veacuri viața mării,
Un mare zeu minuscul al răbdării,
Ce n-are o secundă să viseze...*

Chemat din „pustiul zării” ajunge pe-o faleză în „subsuoara” unei cărți:

*Prin pactul lui misterios cu briza,
Ajunge-n subsuoara cărții mele
Și-ntâia oară întâlnește visul...*

De aici îngrijorarea, emoția poetului, că elemente ale haosului s-ar putea infiltra în opera sa, negând-o:

*Tresar, căci mă străfulgeră surpriza
De a-mi părea, prin aste firicele,
Că haosul îmi cercetează scrisul...*

Prin extinderea pe care o sugerează, opoziția dintre haos și ordine devine cosmică, imaginea colosală.

STRUNĂ RUPTĂ

Indică o perspectivă a lumii când poetul va intra în marea tăcere. Atunci, umbrele și peșterile, termeni platonieni ale părții materiale și trecătoare a lumii, vor aduce în obscuritatea transparentă a vieții alte țeluri majore:

*Când n-am să mai spun, când n-am să mai spun,
Umbrele vor crește din lucruri, din lucruri,
Peșteri întunecate către voi să aducă
În transparența beznei alt zenit.*

Atunci se vor înălța din lucruri lumini și „caiere pustii”, toate acestea caracterizând ființa:

*Când n-am să mai spun, când n-am să mai spun,
s-o înălța din lucruri miezul de lumină,
Gheizere ușoare, caiere pustii,
Desenând adevărata față a ființei.*

Când va tăcea, cântecele lui cele mai curate se vor opri în puritatea cerului platonian și cel din urmă cântec va aminti numele lui:

*Iar când am să tac, iar când am să tac,
Lebedele albe s-or opri-n cristalul
Bolșii răvășite-n veacuri de vorbire,
Amintind de mine-n cântecul absenței.*

Este o poezie de subliniere a ascensiunii și desăvârșirii spirituale, în imagini care demonstrează forța unui mare talent și, prin transcendența unor poezii, unic.

SONURILE PRECLASICE ALE POEZIEI

C. D. Zeletin s-a afirmat mai întâi ca traducător, tălmăcind din lirica Renașterii italiene, din Charles Baudelaire, din poezia Evului mediu. De curând a publicat în colecția „Biblioteca pentru toți” o versiune integrală a sonetelor lui Michelangelo. Se poate spune că a tradus numai din poezii cu care temperamentul său liric avea afinități, suportând ulterior acuza că în versiunile sale originale se transferă ceva din substanța operelor traduse. Lucrurile s-au petrecut așa numai până la un punct: poetul nostru nu și-a ales modele din lirica pe care ne-a relevat-o ca traducător, dar a învățat să scrie poezie cultivat la școala evului de mijloc și a Renașterii, gășind formula modernizării unor sonuri coincidente.

Primul său volum de versuri originale, *Călătorie spre transparență*, apare în 1977, după ce autorul își făcuse un nume de excelent traducător. Recenta culegere din poemele originale, *Andaluzia*^{*)}, nu diferă ca structură de culegerile anterioare. Aceeași acuratețe ce te duce cu gândul la poezii preclasici, aceeași căutare a liniștii din care nu lipsește interogația, dar în care n-are ce căuta nevroza: „De zăpezi și de ninsori,/ sâni visez și subsuori/ și din arbori este clar că/ domn e împăratul Parcă.../ /Sunt zăpezi și sunt iluzii/ de sol ars de Andaluzii,/ unde cresc din veac măslinii,/ coajă stoarsă a luminii?!// Ziurel de ziuă, zi/ cât mai e pân' la a fi?/ – Nu-ntreba, c-o să-ți rămână/ timp s-ajungi până la până...// De ninsori și de zăpezi/ geme cerul de aezi/ și-i un foșnet de troiene,/ ca de gene printre gene...” (*Ziurel de ziuă*).

Versurile citate mai sus au și un caracter ludic, caracter ce ține de puritatea și de rafinamentul expresiei; într-un alt poem la fel de emblematic jocul capătă și mai acuzat sens secund: „Cum se clatină,

^{*)} C. D. Zeletin, *Andaluzia*, Editura Cartea Românească, 1986.

supus/ orei pulberelor febre,/ plopul scapă din vertebre/ și s-aruncă drept în sus...// Împrejuru-i triumfale,/ rîd magnolii genitale/ și pe straturile strâmbe/ chicotesc pansele jâmbe...” (*Plop*).

Un sonet, scris la Bârlad în 1945, e conceput ca o stampă provincială în care e înregistrată candoarea copilăriei și demitizarea jocului teatral: „Aseară s-au oprit în târg actorii/ și-au scos în vîz avere de boemă:/ trei halebarde, cărți, o diademă,/ o hîrcă și un scut cât roata morii!// Peruci, conduri, argintării, o stemă/ și haine vechi – că Max & Succesorii,/ zâmbind discret, au și dat preț comorii/ purtate strâmb de prințul în dilemă...” E vorba desigur de Hamlet și-n final copilul naiv se aventurează să-i vadă pe actori după ce au părăsit spațiul mirific al scenei: „Ofelia-i cu ochii triști și uzi,/ Laerte-și spală fața de pomadă/ și Hamlet roade-o coajă de harbuz.” (*Actorii*).

Fără a fi un poet prolific și mai ales fără să cultive anecdota lirică, C. D. Zeletin ne oferă prin cărțile sale un jurnal fast în care-și înregistrează o sensibilitate de intelectual rafinat, pentru care poezia e o celebrare a existenței umane, dar și o celebrare din care lipsește retorica. Acest jurnal cu sonuri preclasice conține și notații în vers alb, sublimând o căutare febrilă a liniștii: „Marea agoniza,/ sufletu-n mine asemeni...// Te-am strigat și nimeni n-a răspuns/.../ te-am strigat/ și vocalele – pescăruși desperați –/ piereau înghițite-n furtună...// Cum să plec de aici cu povara/ liniștii blestemate?” (*Liniște*).

Andaluzia are în sumar și *sonete*, iar C.D. Zeletin se dovedește a fi nu numai un traducător al acestei forme fixe ilustrată de alții; autorul *Andaluziei* e și un virtuoz sonetist.

România literară, XX, 9, p.10, 26.II.1987.

DESCOPERIRE FOTOGRAFICĂ

Istoria fotografiei bucureștene rezervă surprize. După excelenta *Cronologie ilustrată a fotografiei din România* de Constantin Săvulescu, începuturile dagherotipiei în București ar trebui situate în jurul anului 1840, având ca executant pe *Carol Pop de Szathmari*. Singura imagine păstrată de la acesta datează din anul 1848. Ea nu reprezintă un portret sau un peisaj, cum ne-am fi așteptat, ci un obiect de artă, respectiv un Cupidon de gips fără brațe. Este vorba, așadar, de *prima adaptare a dagherotipiei la fotografierea sculpturii*. Iată însă că, cu voia sau fără voia editorului, volumul „Scrieri despre arta românească”, de *Al. Tzigara-Samurcaș*, antologie îngrijită și alcătuită de *C.D. Zeletin*, la secțiunea iconografie, cuprinde un dagherotip reprezentând „*familia lui Alecu și Zincăi Samurcaș. În brațele mamei, Elena Samurcaș*”. Dagherotipul, după cum ne informează *C.D. Zeletin*, consultat de noi în mod expres, nu conține nici o însemnare, nici o indicație despre atelierul din care provine. Are formatul unei cărți poștale mărite. Întrucât imaginea cuprinde o familie formată din 9 persoane, este exclus ca ea să fi fost realizată în altă localitate decât București. Datarea și localizarea ei le putem deduce astfel: Alecu și Zinca Samurcaș, părinți (bunicii dinspre mamă ai lui *Al. Tzigara-Samurcaș*), mai apar într-o *fotografie* Szathmari, executată probabil nu cu mulți ani înainte de moartea lui Alecu Samurcaș (care, aici, spre deosebire de imaginea sa din dagherotip, apare cu barbă albă). Dat fiind faptul că utilizează atelierul lui Szathmari, e de presupus că el a rămas clientul fidel al acestuia, de pe vremea dagherotipului recent reprodus. Firește, nu este exclus să fi folosit și dagherotipele lui *W. Priz*, *Binder* sau *Bauman* care realizau imagini de format mare, dar lucrul acesta este puțin probabil. Care este însă anul executării „dagherotipului Samurcaș”? Copilul Ioan

Samurçaș, viitorul secretar al Consulatului român din Berlin, prieten al lui Eminescu, are în imagine vârsta de aproximativ 4-5 ani. Sora lui, Elena, născută în 1845 – are 6-7 ani. Comparând datele și chipurile copiilor rezultă că – în dagherotip – Ioan Samurçaș apare în intervalul anilor 1852-1853 când, de altfel, tatăl său, sub domnia lui Știrbei Vodă, era judecător la Tribunalul Ilfov. Desigur, mai pot fi emise și alte ipoteze asupra anului când a fost realizat acest dagherotip de familie provenit dintr-un atelier bucureștean. Antologia din scrierile lui Al. Tzigara-Samurçaș, realizată de C.D. Zeletin, devine astfel o piesă importantă pentru cunoașterea fotografiei bucureștene de la mijlocul secolului trecut.

Săptămâna culturală a Capitalei, vineri, 20 ianuarie 1989, 3 (944), p.4.

UN ÎNTEMEIETOR

În atmosfera eforturilor de valorificare a moștenirii culturale, cunoscutul poet și traducător C.D. Zeletin apare și în ipostaza de editor avizat prin îngrijirea ediției de *Scrieri despre arta românească* (Ed. Meridiane, 1987) aparținând lui Al. Tzigara-Samurcaș^{*)}. Numele lui Al. Tzigara-Samurcaș pare să grăiască puțin generațiilor mai noi. Sau ar putea fi confundat cu al poetului Sandu Tzigara-Samurcaș, fiul celui dintâi, care a încercat o experiență insolită – cu bune rezultate – în lirica românească – aceea de a concura și „reface” prin verbul poetic partituri muzicale celebre (v. *Recital de pian*, 1941). Dar familia Samurcaș se-ntinde, în timp, pe câteva veacuri bune, de la spătarul Zotu Tzigara (din vremea lui Petru Șchiopul) și până la prietenul lui Eminescu, Ioan Al. Samurcaș, sau poetul deja amintit, dispărut nu demult dintre noi. Într-o familie atât de veche, Al. Tzigara-Samurcaș (1872-1952) este o „figură de prim rang a culturii românești”, afirmă C.D. Zeletin în studiul introductiv. Se cuvine ca noi generații să-și cunoască înaintașii. Este meritul Ed. Meridiane de a fi pus la îndemâna cititorului acest volum selectiv din scrierile despre arta românească ale lui Al. Tzigara-Samurcaș.

Autorul a fost un neobișnuit temperament de luptător și întemeietor în cultura noastră. Altminteri, mai toate scrierile sale sunt polemice, de unde și prospețimea multora dintre paginile prezentei ediții și de unde adversitățile pe care și le-a creat de-a lungul anilor (Eugen Lovinescu, N. Iorga – care i-a recunoscut, totuși, meritele –, Gr. Tocilescu, Spiru Haret etc.). Marea descoperire (căreia i s-a dedicat cu o devoțiune extraordinară întreaga viață) a fost arta populară românească. El a înțeles că arta țărănească e de o mare

^{*)} Al. Tzigara-Samurcaș: *Scrieri despre arta românească*, Editura Meridiane, 1987.

originalitate și că e amenințată cu primejdia dispariției, fie din pricina înrăutățirii vieții țaranului (v. anul 1907), fie prin invazia kitsch-ului urban, fie din pricina indiferenței autorităților și lumii „culte”. A devenit un pasionat colecționar și apărător, cu scrisul și cu fapta, al spiritualității poporului nostru. Meritul său de fondator este recunoscut încă din 1906, când este numit director al *Muzeului de etnografie, de artă națională, artă decorativă și industrială*, transformat, apoi în *Muzeul de artă națională*. Ulterior, ocupă alte funcții importante în instituții similare, organizează numeroase expoziții românești în țară și peste hotare, este profesor de istoria artei la Facultatea de litere și filosofie din Cernăuți, director al revistei *Convorbiri literare*, senator, membru corespondent al Academiei Române (1938), obține eliberarea din închisoare a lui T. Arghezi, în 1943, în vremea „afacerii” cu pamfletul *Baroane* etc. Pentru achiziționarea de opere artistice țărănești, Al. Tzigara-Samurçaș a întreprins numeroase călătorii în satele noastre, contribuind, prin mijloace proprii sau finanțate de stat, la salvarea din anonimat și de la distrugere a unor valori inestimabile datorate geniului creator românesc. Este suficient să amintim de „peripețiile” cumpărării și transportării la București a casei meșterului Antonie Mogoș din Ceauru (Gorj), capodoperă a arhitecturii țărănești (v. cap. *Casa meșterului Antonie Mogoș*, pp.46-54). Volumul reține selectiv capitole masive din *Arta în România* (1909) și *Muzeografie românească* (1936). Scrierile sunt ale unui întemeietor care s-a format în focul disputelor. Talentul de polemist (v. controversesele cu T. Antonescu pe tema culelor din România etc.) se conjugă, inspirat, cu observațiile – în genere, validate de timp – asupra diverselor monumente de artă românească sau asupra operei unor pictori precum N. Grigorescu, Verona, Aman. De pionierat este și opera muzeografică a autorului. Toate sunt pătrunse de un patriotism ardent, fără ostentație, cu siguranța datorată erudiției și competenței. Fără a fi virtuos al stilului și al formulărilor critice memorabile, Al. Tzigara-Samurçaș rămâne un punct de reper în istoria artei românești, cu indiscutabilul merit al *întemeietorului*.

Luceafărul, 19 noiembrie 1988, XXXI, 46 (1384), p. 2.

STELELE-N CER

Am căutat în aștri mai întâi, apoi în lungul și în latul pământului un spirit protector pe care să-l strămutăm în titlul acestei foi literare, frunză petrecută peste fruntea asudată a medicului artist, un de-două-ori chinuit, ca să-i preia cu nervurile parte din pulsația tâmplei. Am vânturat un Olimp de zei, mi-am plecat urechea la tremurătoarea pânză de apă a egeriilor părăsite, m-am rezemat de contrafortul ruinelor milenare, am cerșit în agora marilor inteligențe și, mergând în susul timpului, nu l-am găsit, până la Dumnezeu, decât pe Eminescu. Și dintr-ale haosului văi, o dată numai străbătute de zvâcnirea românească, mândrul lui chip, închegându-se în bazaltul străveziu al abstracției ultime, a strigat către sufletul meu slab versul din poezia lui *Stelele-n cer*:

– Clipa cea repede!

Către mine, biet artist nesăbuit ce se gândea doar la eternitate! Căutând un spirit, i s-a hărăzit un concept.

Amin! – am îndrăznit un răspuns din strana sfioasă a singură-tății mele, de unde, împletindu-mi privirea cu șirul bucoavnei, trimit ison adagiilor eterne și troparelor continui susurate în altar. Iar degetele Nanului celest, care e totdeauna ales, au coborât spre pagină, scriind pe luciul apei de botez numele singurei entități de pe lume ce poate fi cu adevărat fericită, clipa. Una, niciodată două... În același timp însă, pe fundul nevăzutei cristelnițe, se plăsmuia trecerea, ca un sacru zaț al apei. Timpul a năvălit brusc în clipă și a vibrat, iar pagina de sub ochi, gata să se alcătuiască pentru tipar, a început să se lumineze și să se întărească, scuturându-se de paloarea și de vlăguirea stângace de până atunci, pe care le întâlnesc obișnuit în descumpănirea bucuriilor zise raționale, în binecuvântările celor lipsiți de har ori în pânza pictorului ce lucrează fără model. Marele poet știa că sintagma

clipa cea repede e gravată în scrisa medicului artist. Serv al secundeii celei repezi, el îi încetinește zborul ca tãmãduitor și i-l precipită spre eternitate ca artist. Pe unde trece e strigat. Numele lui s-o fi auzind, nu s-o fi auzind în limpezimile de suflet, însã prin negura suferinței se aude puternic și aproape, asemeni cornului de vãnãtor pierdut în pãduri.

Suferința bolnavului întãrește în medic simțul clipei, revelând sensul și priveliștea timpului. Suferința îi transferã, cu o sinceritate fãrã fisurã, disperarea care cere secundeii sã se scurteze și speranța ce-și clameazã dreptul de a o alungi. În prãbușirea lui, bolnavul simte clipa timp și sperã cã o va simți iarãși clipã. Însã printre suspine, lacrimi și spaimã, el strecoarã în sufletul tãmãduitorului sãu și un imponderabil al pãtimirii, gata sã treacã și sã se exprime în sunetul lirei.

Printr-un uitat dativ de geniu, stelele-n cer ard încã depãrtãrilor pãnã ce pier, fãcând cu veșnicia lor din clipa cea repede o permanențã a sufletului omenesc. Ard pentru deznãdãjduiți, pentru cei ce cãlãtoresc, pentru cei rãtãciți în lumea largã ori în propriile hãțișuri ale somei și ale sufletului, pentru cei flãmânzi, pentru cei arși de rãsfãngerea greșelii în oglinda conștiinței, pentru cei goi, pentru cei robiți. Le ies tuturor în întãmpinare, cãci toate rãtãcirile de sub stele sunt suferințe, de la cele ale moleculei și țesutului, la cele ale psihicului și ale minții. Fãrã sã uit de leacul divin al frumuseții. Care poate fi și un drept rãpit.

Cautã sã existi, suflete al meu, între cerul înstelat și legea moralã din lãuntruul tãu, cãtre care se îndrepta admirația mereu reinnoitã a filozofului ce nu și-a pãrãsit o viață burgul. Sã fii bun. Fii stãruitor, fii luminos, fii vrednic, fii fremãtãtor. Date fiind stelele de pe cer și legea moralã din suflet.

Și nu uita: clipa e repede.

Clipa cea repede. Publicație a Societãții Medicilor Scriitori și Publiciști Romãnia, Anul I, nr. 1, p.2, 3 mai 1991 (supliment de literaturã și artã al periodiceului *Viața medicalã*).

C. D. ZELETIN

Profesor universitar

Membru al Academiei de Științe Medicale

Președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România

O INTERVENȚIE NECESARĂ

Cred că este potrivit, în areopagul academic de astăzi, închinat *economistului* Gheorghe Tașcă (1875-1951), să spun câteva cuvinte privind determinările intelectuale și interesele lui cărturărești, care depășeau fruntariile stricte ale unui specialități. Gânditor în problemele economiei, el era în același timp și istoric și politolog și filozof, implicat în mod activ în evoluția spirituală a țării, dar peste toate era un patriot aprins. Gheorghe Tașcă avea să fie victimă a proletcultismului biruitor, ce nu cunoștea nici istoria, nici politica, nici cultura patriei, rămânând în afara iubirii de țară și de neam: academicianul omagiat astăzi de către noi a murit, asemeni istoricului Gheorghe Brătianu, cu țeasta sfărâmată în închisoarea de la Sighet...

Se cuvine amintită, acum și aici, această durere...

Coborător din Bălăbăneștii Tutovei, sat vechi de răzeși, atestat documentar încă din 1460, *Gh. Tașcă* se trage dintr-un neam de oameni vrednici, dârzi, cu firi justițiare, știutori de carte din moși strămoși, cu un instinct viu al trăirii în intelectualitate și cu dragoste de vatra strămoșească. Părinții profesorului Gh. Tașcă au fost ctitorii școlii din Bălăbănești. *Marele dicționar geografic al României* de George I. Lahovari, C. I. Brătianu, Gr. G. Tocilescu ne informează că, în 1899, Bălăbăneștii erau satul cu cei mai mulți știutori de carte din județul Tutova. Emblematic pentru ethosul românesc, mă și întreb cum de Bălăbăneștii n-au intrat în sfera de interes și de studii a profesorilor Francisc Rainer și Dimitrie Gusti.

Începând cu secolul nostru, se poate vorbi despre o adevărată dinastie de cărturari Tașcă. Astfel, marele fizician *Ștefan Procopiu*

(1896-1972), care a definit pentru întâia oară magnetonul Bohr-Procopiu, era fiul sorei lui Gh. Tașcă, Ecaterina; preotul publicist *Toma Chiricuță* (1887-1971) era căsătorit cu Virginia, altă soră a lui Gh. Tașcă; eminentul oncolog, profesorul universitar *Ion Chiricuță* era fiul lui Toma și al Virginiei Chiricuță; scriitorul *I. Gr. Opreșan* (1890-1964), exeget al lui Alexandru Vlahuță, era soțul unei alte surori, Sevastia; istoricul și genealogistul *George Felix Tașcă* (n. 1914) este fiul lui Francisc, alt frate al lui Gh. Tașcă; eminentul anatomopatolog, *Constantin Tașcă* (1929-1994), profesor la Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila” din București, a fost fiul lui Constantin, alt frate al celui omagiat astăzi...

Numele lui Gheorghe Tașcă rămâne legat și de *Academia Bârlădeană*. Această societate literară a fost înființată în anul 1915 de către poetul G. Tutoveanu, etnologul Tudor Pamfile și preotul scriitor Toma Chiricuță, despre care tocmai am amintit, avându-l ca președinte de onoare pe Alexandru Vlahuță. *Academia Bârlădeană* a format scriitori din care ar fi de ajuns să-l cităm pe Victor Ion Popa, unul dintre oamenii universali ai culturii române, și pe marele ziarist Pamfil Șeicaru... În anii primului război, aici s-au manifestat, lucru mai puțin cunoscut, alături de scriitori, și oameni de știință, printre care Gheorghe Tașcă ocupă un loc important. Printre aceștia se aflau: slavistul Petre Cancel, medicul V. Voiculescu, poetul care și-a tipărit la Bârlad volumul de poezii *Din Țara Zimbrului*, profesorii universitari la Facultatea de medicină, Virgil Nitzulescu, ilustru parazitolog la București, și fratele lui, academicianul Iuliu Nițulescu, fiziopatolog la Facultatea de Medicină din Iași. Împreună cu Victor Ion Popa, frații Nițulescu iscăleau („Cei trei gherieri”) foarte spirituale cronici rimate, în genul celor ale lui A. Mirea, pseudonimul sub care se ascundeau Șt. O. Iosif și Dimitrie Anghel... *Academia Bârlădeană* ținea șezători literare, organiza conferințe în care avea ca invitați pe N. Iorga, Gh. Tașcă, Nichifor Crainic, Tudor Vianu, M. Sadoveanu, Pamfil Șeicaru, Al. Marcu, Ion Minulescu, Victor Eftimiu, Ionel Teodoreanu, Cezar Petrescu, G. Topîrcianu etc. ori concerte la care, printre cei dintâi, a răspuns George Enescu.

Șezătorile literare se țineau la Casa Națională „Stroe Belloescu”, acasă la poetul G. Tutoveanu ori la conacul unor boieri cărturari, ca Lupu Kostaki de la Dealul Mare, Alexandru Exarhu de la Epureni, M. Bally de la Cârломănești, Gavril Kostaki de la Pleșa ori Gheorghe Tașcă de la Pochidia, toate în județul Tutova. Având obligații universitare și politice, Gheorghe Tașcă nu lua parte la toate întâlnirile *Academiei Bârlădene*, dar răspundea chemărilor acesteia, iar ea găsea un sprijin în autoritatea lui intelectuală și morală. Gh. Tașcă aducea în intervențiile sale un fior filozofic și de bun simț cărturăresc, iar Toma Chiricuță unul spiritual, punând în acord tradiționalul firesc al unui for artistic de provincie cu modernismul unui Lucian Blaga, pe atunci la începuturile lui... „Cuibul de la Bârlad se dovedește destoinic în păstrarea tradiției bune”, îi scria în 1930 Mihail Sadoveanu lui G. Tutoveanu. Prin anii 1955-1956, bătrânul poet G. Tutoveanu mi-a împărtășit cu o uimire aerată că, de demult, Gheorghe Tașcă îi citise poezii de dragoste... Marele economist a susținut aici conferințe cu subiect economic, sociologic și chiar literar și avea să fie un colaborator de prestigiu al celei dintâi publicații literare a *Academiei Bârlădene*, *Grainul nostru* (1925-1927).

În Bârlad, „oraș devenit o vreme... un fel de Weimar”, după caracterizarea lui G. Călinescu, s-a aflat în primii cinci ani ai *Academiei Bârlădene*, și sociologul și filozoful Ștefan Zeletin (1882-1934). Era profesor de limba germană la Liceul Gheorghe Roșca Codreanu, unul din cele mai vechi și mai prestigioase licee din țară. Își luase doctoratul în filozofie în Germania, la Erlangen. Taciturn și sustras vieții sociale, Ștefan Zeletin nu frecventa *Academia Bârlădeană*, ocupat fiind cu elaborarea operei lui de căpetenie, *Burghezia română, originea și rolul ei istoric*, gândită în cea mai mare parte la Bârlad. Știu din amintiri familiale că cei doi, Ștefan Zeletin și Gheorghe Tașcă, se întâlneau, dezbătând exclusiv probleme de economie politică. Astfel mi-a fost semnalată o întrevvedere în care subiectul a fost politica intervenționismului de stat ca funcție socială, proprie evoluției liberalismului primar spre neoliberalism. Cercetările mele de genealogie m-au dus la descoperirea faptului că cei doi gânditori erau rude, poate

fără să o fi știut, bunica dinspre mamă a lui Ștefan Zeletin fiind o Tașcă (Maria ?) din Bălăbăneștii Tutovei, căsătorită cu Ștefanache Chiriac, privighetor de ocol la Ursa, pe valea Zeletinului... „Spiritul cel mai rectiliniu al culturii românești”, cum îl caracteriza profesorul Nae Ionescu, Ștefan Zeletin intra în rezonanță cu Gheorghe Tașcă, nu însă și cu Toma Chiricuță, care, după apariția durului pamflet al lui Ștefan Zeletin, *Din Țara Măgarilor* (1916), diatribă îndreptată spre (nu împotriva !) neamului românesc, a aruncat – al doilea după N. Iorga – anatema, în ziarul *Neamul românesc*, asupra lui, dezlănțuind o campanie de presă pe care a jugulat-o doar intrarea României în războiul mondial... Ștefan Zeletin avea să poarte controversse științifice mai mult cu tecuceanul Mihail Manoilescu decât cu bârlădeanul Gheorghe Tașcă, acestuia din urmă îi aprecia gândirea, dar mai puțin conservatorismul de nuanță agrariană, care atenta la degajarea totală pe care o presupune mercantilismul absolut al vieții liberale.

Intervenție orală, 24 februarie 1955, la
Simpozionul Gheorghe Tașcă, economist,
ținut în aula Academiei Române.

MOȘ TĂNASE

Străbunica mea, Niculina Dimoftache, fiica preotului Enache Hozoc din Nicorești, trăitor pe la mijlocul secolului al XIX-lea, a avut 15 copii, din care au trăit 11. Unul dintre ei a fost Costache Dimoftache (1882-1971), bunicul meu dinspre tată. Soțul ei, străbunicul Ioan Dimoftache, era podgorean bogat și destul de instruit, câtă vreme ținea, din plăcere, strana la biserică. Cel mai mic dintre copiii Niculinei și ai lui Ioan, Athanasie Dimoftache, era numit și Tănase, iar la Cluj, unde și-a trăit grosul vieții ca agronom, *Mufti baci*. Școala primară a făcut-o însă la Burdusaci, în nordul județului Tecuci, la fratele său Costache, care era învățător aici și care l-a luat pe lângă el ca să-și ușureze părinții. În anii maturității lor, frații au trăit însă izolați unii de alții, în unele cazuri izolați la modul absolut, ceea ce, în sinea mea, înțelegeam dar nu acceptam. Târziu de tot, prin 1960, Tănase a reluat, grație mamei mele și cu totul întâmplător, legătura cu fratele lui mai mare și chiar a venit, pe niște noroaie apocaliptice, de la Cluj la îndepărtății Burdusaci. Și nu numai o dată. O legătură tandră s-a înfiripat de îndată, luminându-i pe amândoi asemenea crizantemelor care înfloresc toamna. De altfel, florile lui dragi...

În anul 1961, fiind medic la Hunedoara, am tras o fugă la Cluj să-l cunosc. A fost o revelație... Moș Tănase era un bătrân subțire și frumos, foarte îngrijit și extrem de vioi, cu ochi strălucitori și deștepți, ascuțit în toate de ulcerul duodenal care-l chinuse o viață și care-i fusese operat în câteva rânduri. Dispunea de un simț justițiar prea viu ca să nu mă neliniștească și să nu mă informeze, indirect, asupra înclinărilor lui de stânga, social-democrate, nu comuniste. Drăcos și cinic la modul subțire, zâmbea superior și neconținut, într-o permanentă vrie a spiritului. Oferea prin toate o imagine a veghei nestinse, identificând, clasând, elogiind sau

veștejind repede faptele reprobabile: era un etic. Peste toate învârtelirile însă, plutea calmă imaginea mamei.

Niculina era mândră de neamurile ei, înclinare răzășească. Neamul Hozoc? Preoți după preoți, podgoreni după podgoreni, în ultimele două sute de ani. Printre verii ei se aflau primari ai Tecuciului, ori magistrați la Curți de Apel sau chiar la Înalta Curte de Casație, doctori.

Moș Tănase era ultimul din cei 15 copii ai Niculinei și ai lui Ioan Dimoftache. Niculina dădea pâinea în cuptor, mânuind încinsă pământul, tragla și lopata de lemn, când i-a sosit ceasul să nască... Fiind foarte apropiați ca vârstă, Tănase a copilărit împreună cu nepotul lui de frate mai mare (Gheorghe), Jean, rămas orfan de tată. Sporul de afecțiune al bunicii pentru micul orfan va fi întreținut în copilul Tănase o anume conștiință a frustrării de cel mai înalt drept al pruncului, care conștiință se va fi exprimat prin durități și spirit caustic. Tănase, de pildă, prindea în laț păsărele, făcându-l prin asta pe Jean să sufere. Astfel, în timp ce vârsta îi apropia, firea diferită îi distanță. Jean va evolua spre umanități: el este scriitorul I. D. Mușat (1898-1983), autor, printre altele, al romanului istoric în trei volume, *Horea Rex Daciae*.

Moș Tănase avea patima plantelor și, în grădina lui vastă, le înconjură cu o dulceață de care soția lui, Eugenia („Buba”) nu avea parte, ba dimpotrivă: o înțepa neîndurător și cu atât mai insistent cu cât ea se arăta mai calmă, mai supusă, mai înțeleaptă. Sufletul mi se împărțea: admirație pentru el, milă pentru ea...

Victima ironiilor lui Moș Tănase, soția lui, era mamă a doi copii și, în anii aceia, chiar bunică. Și, vorba cronicarului: ca Vodă, vedea și răbda, știind ea bine ce e mai presus și ce e mai prejos... Fiiică de preot, tanti Buba îl avea, printre frați, pe esteticianul Liviu Rusu, profesor la Universitate, „intelectualul cu cele mai multe doctorate din România”, cum îl ironizau, la București, valahii. Cunoscut, încă din 1935, prin cartea sa, *Esența poeziei lirice*, proletcultismul triumfător în acei ani îl pusese la index și multă lume uitase de el. După reabilitare, a purtat cel dintâi, nobil și îndrăzneț, campanii de presă pentru scoaterea din uitare a lui Titu Maiorescu, anatemizat de comunism, și a izbutit.

Oscilând între cele două regnuri, animal și vegetal, acul indicator al preferințelor lui Moș Tănase pare să fi rămas înțepenit spre acesta din urmă. Era o formă subtilă a tiraniei lui, deoarece mamiferele ripostează în timp ce plantele rămân supuse. Ar fi însă nedrept să-mi explic numai prin aceasta pasiunea lui pentru plante. Adevărul e că ele îi satisfăceau mai mult nevoia de a iubi, îi absorbeau mai mult afecțiunea. Era o poruncă genetică aceasta, transmisă ca un mesaj prin crengile neamului: eu însumi le iubesc, și nu numai eu...

*

După ce o viață întreagă nu au știut nimic unul de altul și nu și-au scris, la bătrânețe scrisorile curgeau de la Cluj la Burdusaci și invers. Vederile politice, ale lui Moș Tănase democratice și de stânga, ale bunicului Costache, fratele lui, conservatoare și de dreapta, nu mai contau. În urma vizitei mele de la Hunedoara la Cluj, iată că dau peste numele meu într-o scrisoare a lui Moș Tănase către bătrânul lui frate: „Are băiatul ăsta darul povestirii, seamănă cu străbunicul său, Ioan Dimoftache. Știe să dea și replici fine, eufemistice, dar și replici caustice. Tata, dacă ar fi învățat mai multă carte, ar fi fost mai mare filosof decât Socrate!”

Burdusaci, 1962
Fratele Costache, octogenar

Străbunica lui C. D. Zeletin
Niculina Dimoftache, n. Hozoc,
mama bunicului său dinspre tată, învățătorul Constantin Dimoftache
din Burdusaci, fostul județ Tecuci

În scrisoarea din 10 martie 1965, găsesc următoarea însemnare despre străbunica mea, Niculina:

„Mama – Dumnezeu s-o ierte! – pe cât avea de dezvoltat sentimentul dragostei materne față de copiii și nepoții ei, pe atât era de crudă față de animale și față de dușmanii ei sau ai copiilor și nepoților ei. Nu tare de multe ori am văzut-o râzând. Nu uita niciodată o jignire suferită, ori o lezare a intereselor familiei. Fiindcă altfel nu putea, se răzbuna prin ironii fine, dar foarte caustice și bine plasate, de câte ori i se ivea ocazia. La ofensă nu riposta prin ceartă vulgară, ci prin ironii.

Am fost martor în mai multe rânduri când plasa asemenea ironii asupra mătușii Trandafira, asupra lui moș Costache Lefter,

asupra Casandrei lui Dănilă¹⁾, asupra preotului Hozoc²⁾ și chiar asupra preotului Constantin Eftimie³⁾ și a multor altora. După ce m-am făcut mai mare, depănându-mi șirul amintirilor, am stat și m-am minunat: de unde și cum a putut o femeie simplă și fără prea multă știință de carte să găsească la repezeală expresia unor asemenea ironii, care erau mai veninoase decât un ac de viespe și care, totuși, în loc să provoace vreo reacțiune mai violentă din partea adversarilor, îi reducea la tăcere, remușcare ori la dușmănie ascunsă?!

Fiindcă se certa prea des cu tata, pe care totuși l-a iubit foarte mult, nu-mi amintesc de nici o ceartă pe care ar fi avut-o cu cineva străin. Era o fire mândră. Era „de viță” și nu-i plăcea să se dea în spectacol vulgar”.

În scrisoarea din 2 octombrie 1966 a lui Moș Tănase, găsesc următoarele însemnări privitoare la firea neamului Dimoftache:

¹⁾ Este vorba despre cumnata Niculinei, Casandra („Sanda”) Dimoftache, căsătorită cu Radu Dănilă. Nepoata ei de fiică (a fiicei Elena, măritată cu Iftimie Ciucă), Paraschiva („Tița”) Ciucă, se va căsători cu învățătorul Nicolae Popovici și-l vor avea de fiu pe doctorul Ovidiu Popovici, reputat oncolog, director al Institutului Oncologic din București. Rămasă văduvă, Tița se va recăsători cu profesorul tecucean Constantin Solomon, scriitor, tatăl doctorului Ioan Petru Solomon, ginerele Patriarhului Justinian Marina. O mătușă a Tiței, tot Paraschiva, soră a mamei ei, care îi va fi nașă de botez, era căsătorită cu preotul Ene Hogaș, rudă apropiată a lui Calistrat Hogaș.

²⁾ Probabil preotul Gheorghe Hozoc din Nicorești, fiu al lui Dimitrie Hozoc, fratele Niculinei. Personalitate puternică și de mare influență cărturărească în părțile Tecuciului și ale Nicoreștilor, preotul Gheorghe Hozoc era distins, la 10 mai 1900, de către Regele Carol I, cu Ordinul Coroana României în grad de Cavaler (Cf. *La Roumanie*, III, 465, p. 3, Jeudi 18(31) Mai 1900).

³⁾ Printre cele șase fete ale preotului Constantin Eftimie, toate frumoase, Marioara, căsătorită Ignat, este mama Clementinei Ignat, măritată cu doctorul Răzvan Ionescu, fiu al filozofului Nae Ionescu. O altă fiică, Eustina, l-a avut de soț pe eminentul doctor Savel Cârlan, a cărui soră Aglaia, căsătorită cu Gheorghe Țarălungă din Oncești, fostul județ Tecuci, este bunica dinspre mamă a celui ce scrie aceste rânduri.

„...Am desființat vița de vie din grădină și am pus în locul ei trandafiri și crizanteme. Voi mai trăi până la anul să-i altoiesc? – «Deșertăciune și goană după vânt !»¹⁾

Dealtminteri, după câte am putut observa, cam toți frații am moștenit caracterul mamei noastre în ceea ce privește pasiunea de a munci, oriunde, oricând și orice; găsindu-ne totdeauna câte ceva de făcut, chiar dacă acel ceva nu are vreo importanță majoră, ci numai pentru că nu putem suferi inactivitatea. Când din cauză de boală suntem puși în situația de a ne întrerupe activitatea în mod temporar, nu boala este cea care ne îngrijorează mai mult, ci faptul că nu ne putem continua activitatea, socotind că fără noi lucrul pe care l-am început se va irosi și nimeni în afară de noi nu-l va putea duce la bun sfârșit și lumea va pieri!²⁾

Același gen de însemnări găsesc și în scrisoarea din 10 martie 1965, din care am citat deja:

„...Neamul nostru, și după mamă și după tată, a fost și este încă un soi de oameni frumoși!”

Cluj, 1925
Fratele Tănase, tânăr.

¹⁾ *Eclesiastul*, 1, 14; 2, 11, 17, *passim*.

²⁾ Și nepotul său, adică eu, C. Dimoftache Zeletin, mă recunosc destul de bine în aceste spuse ale lui Moș Tănase...

ÎNTRE ASKLEPIOS ȘI APOLLON^{*)}

Scriitorul C. D. Zeletin – poetul, prozatorul, traducătorul și eseistul –, profesor universitar cunoscut în lumea medicală (și) sub numele de Constantin Dimoftache – trece, între iubitorii de literatură, și drept un poet fin (ca în, de pildă, volumul *Călătorie spre transparență*, 1977), și drept un prozator capabil de performanțe unice pe linia unei expresivități totodată sobră și dantelată (ca în *Ideograme pe nisipul coridei*, 1982) dar trece, mai ales, drept unul din cei mai abilitați tălmăcitori de poezie italiană și franceză. Pentru ilustrarea acestei ultime laturi a activității sale scriitoricești, este suficient să amintim că D-sa ne-a dăruit de curând (1991) traducerea integrală a *Florilor Răului* de Charles Baudelaire, pe care Ștefan Aug. Doinaș – el însuși un foarte apreciat traducător de poezie străină – a calificat-o drept „o remarcabilă biruință a expresivității românești” și pentru care C. D. Zeletin a primit, în anul 1992, Premiul Uniunii Scriitorilor din România și Premiul Salonului Național al Cărții pentru cea mai bună tălmăcire în românește a unei capodopere lirice.

Închinător deopotrivă de evlavios lui Asklepios și lui Apollon – în făptura D-sale domnește echilibrul perfect între rigoarea omului de știință și sensibilitatea artistului – știind să măsoare fără greș clipa care trece și cu nisipul clepsidrei și cu bătăile inimii –, C. D. Zeletin și-a apropiat eseul fără dificultăți, genul presupunând aceeași propensiune irepresibilă – oricât n-ar crede-o, unii teoreticieni literari – pentru faptul exact și pentru eleganța scriiturii. Volumele de poezie străină îngrijite până în prezent

^{*)} C. D. Zeletin, *Respiro în amonte*, Editura Cartea Românească, 1995.

dovedesc această particularitate cu prisosință, de aceea nu mai insistăm.

Eseurile din *Respiro în amonte* sunt orânduite în două secțiuni aproximativ egale ca volum: într-una sunt comentați scriitori străini (Michelangelo, Campanella, Leonardo da Vinci etc.), în cealaltă, scriitori români (Ștefan Petică, Perpessicius, Virgil Caraiivan etc.).

Pledând implicit pentru libertatea deplină a artistului – asemenea, odinioară, lui Rémy de Gourmont –, autorul își schimbă instrumentele, perspectiva și tehnica de lucru de la articol la articol, fiind, pe rând, istoric literar, memorialist, teoretician și eseist propriu-zis. Discursul variază și el ca întindere de la articolul de 4 pagini (cel despre Ștefan Petică) la studiul cvasi-monografic de 84 de pagini (cele două titluri care îl privesc pe Michelangelo).

Cine dorește numai o *introducere în eseistica lui C. D. Zeletin* poate face cu un folos garantat doar două popasuri: unul asupra studiului dedicat lui Michelangelo, al doilea, asupra articolului privitor la Academia Bârlădeană. Cel dintâi măsoară capacitatea de esențializare și sistematizare proprie istoricului literar de mare calibru, următorul dovedește existența unui neobișnuit cult al prieteniei literare, pe de o parte, și a unui simț al valorii artistice fără cusur, pe de altă parte. Din multitudinea reflecțiilor critice sclipitoare articulate în jurul fascinantei genialități a artistului florentin renașcentist, criticul poate reține – în beneficiul dublu al spiritului geometric și al spiritului de finețe – aceste rânduri: „Faptul de mai sus (*e vorba de „o precumpănitoare viziune de integrare filozofică”* – n.n.) ne amintește de o altă eroare ce apare uneori în istoriografia și critica michelangioloască, eroare ce ar putea fi, cu ajutorul scrisorilor și al poeziei sale, corectată. E vorba despre considerarea izolată a sculptorului, a pictorului și a poetului. Artist gânditor, artist al totalității, Michelangelo era încredințat că artele au scopul unic de a descoperi frumusețea lumii ascunsă în materia amorfă, frumusețe ce poate fi relevată fie prin scoatere (*per forza di levar*) – cazul sculpturii, fie prin adăugire (*per via di porre*) – cazul picturii, fie prin modelarea fluidului imponderabil al cuvântului risipit în instrumentele scrisului (*în*

pană și în călimară/ stă scrisul... Rime, 84) – cazul poeziei...” Amintirile (căci despre amintiri este vorba) legate de Academia Bârlădeană se impun deopotrivă minții și inimii cititorului prin cuvintele calde, de prețuire devotată, care portretizează două personalități distincte ale scrisului românesc literar, G. Tutoveanu și G. G. Ursu, și unul și celălalt binemeritând mai mult din partea contemporanilor, după opinia lui C. D. Zeletin: „Îl iubeam – scrie eseistul nostru despre cel dintâi – și-mi părea Alfred de Vigny retras la Maine-Giraud, dar nici Alfred de Vigny nu m-ar fi fascinat mai mult. Mergeam împreună printre trandafiri spre via din dealul bulevardului Epureanu (*din Bârlad* – n.n.), eu călcam pe nouri, el îmi arăta cuibul unei privighetori credincioase grădinii sale...” Subliniind „nemărginita dragoste de poezie și de limba românească, de școală, școlărițe și școlari” a celui de al doilea, C. D. Zeletin nu uită nici alte particularități intelectuale și de caracter ale prietenului dispărut (în anul 1980): „...era adevărat în toate, era măsura, era sobrietatea, era demnitatea, era discreția împinsă până la vecinătățile anulării de sine...”

Să mai pomenim de studiul despre sonet (*Sonetul și Renașterea italiană*) a cărui excelență constă abia în ultimul rând în numărul de pagini (38), de atât de docta *introducere în opera lui Al. Tzigara-Samurcaș* demonstrând temerara – și în cele din urmă competentă – apropiere a muzeografiei etnografice? Ar fi să-l frustrăm pe cititor, căruia am dori să-i lăsăm întregă bucuria descoperirii pe cont propriu a numeroaselor ostroave de frumusețe ale întregului text al volumului lui C. D. Zeletin. S-o facă și nu va regreta niciodată.

Literatorul, V, 16 (184), p. 4, 21-28 apr. 1995.

C. D. ZELETIN, *RESPIRO ÎN AMONTE*, ESEURI,
Editura Cartea Românească, 1995

Din acea veche tradiție intelectuală cu rădăcini în cultura românească, cu acel har al fabulației de la cronicarii moldoveni și până la marii clasici ai literaturii, își trage seva și scriitorul-medic C.D. Zeletin. Formația științifică i-a modelat rigoarea lexicografică și stăpânirea perfectă a logosului românesc, ce se impune cu atâta relevanță în toate scrierile sale. Dar și latura poetică l-a marcat ancestral, manifestându-se încă din perioada adolescenței, „în raiul părintesc din Burdusacii Zeletinului”, și sub oblăduirea unchilor săi, muzicianul și magistratul Nicolae Brăescu și profesorul Emil Palade, tatăl Nobelului românesc, iar mai târziu la București, s-a remarcat în ambianța intelectuală a unor mentori spirituali ca Tudor Vianu și Perpessicius.

Pentru cunoașterea datelor biobibliografice, titluri și activitate științifică și literară, recomandăm *Who's who*-ul Prof. dr. Constantin Dimoftache Zeletin din revista *Viața medicală*, nr. 31 din 5 august 1994.

^{*)} *Hélène Bart* (1925-2008), doctor în biologie, cercetător științific, personalitate cultivată, neliniștită și de amplă anvergură intelectuală. A lucrat la Institutul Cantacuzino din București, unde a făcut parte din grupul de combatere a malariei, condus de acad. Mihai Ciucă, apoi la Institutul Oncologic din București, de unde s-a pensionat.

Articole și comunicări științifice de filozofia și istoria medicinei.

Este fiica prof. dr. Constantin Bart din Iași, autorul unor studii de iatroistoriografie, de iatrobiografie (Alexandru Slătineanu, Nicolae Paulescu etc.) și al volumului *Aforismele lui Hipocrat, traduse și comentate de C. Bart*, Editura Medicală, București, 1974.

Studiul de față a fost comunicat la Societatea de Istoria Medicinii a U.S.S.M., București.

Din această dublă predestinare s-a realizat Umanistul renașcentist C.D. Zeletin, cunoscut și ca impecabil tălmăcitor al liricei italiene și franceze, afirmare ce riscă soarta poetului Al. Philippide, recunoscut la un moment dat, numai ca traducător de poezie.

Însă lirica originală a poetului C. D. Zeletin ocupă un loc aparte pe culmile „transparenței” talentului și sensibilității sale. Edgar Papu declara într-o emisiune televizată din 1993 că: „C.D. Zeletin este unul din cei mai mari poeți necunoscuți, exponent al spiritului românesc înclinat spre inspirație poetică”.

Prin apariția cărții *Respiro în amonte*, ipostaza de eseist readuce în actualitate o preocupare mai veche a scriitorului C.D. Zeletin.

De ce *Respiro în amonte*? Orice carte are o cheie, eventual mai multe; atunci când structura ei cunoaște o logică, ea dictează, într-un fel ascuns, restul cărții și o oferă cititorului ca entitate mai mult sau mai puțin închegată și rotunjită. Fără acest rost, ființa cărții nu se ivește, cartea dilacerându-se sub interesele felurite ale celui care o citește. Unitatea e importantă mai ales la o carte de eseuri, cum este *Respiro în amonte*, și cu atât mai importantă, cu cât capitolele ei sunt împărțite în două registre distanțate: literatură italiană și literatură română. Pentru cine n-o pătrunde, ea ar mai putea apărea descumpănită sub aspectul subiectelor pe care le tratează: Michelangelo și Ștefan Petică, Leonardo da Vinci și Perpessicius, Tommaso Campanella și George Tutoveanu. Cred că răspunsul la această constatare l-a dat editorul însuși: „C.D. Zeletin cultivă eseul-evocare, scriind fără prejudecata notorietății ori apăsarea ideii de anonimat”.

Aici stă cheia cărții. C.D. Zeletin este un spirit întru totul liber în fața valorii și, cu toată erudiția sa, care l-ar înștrăina de sine sub presiunea valorii consacrate, deci, prin istoria axiologică, el rămâne fidel autorității gustului propriu. Numai așa el a reușit să intre în adâncimea liricii lui Michelangelo, venind cu observații noi și forte, care-l așează în rândul marilor exegeți în problemă, ca: Herman Grimm, Marcel Brion, Romain Rolland, Enzo Noè Girardi, ori la noi, Tudor Vianu și Nina Façon, stăpânind, ca și ei, pedala interpretării platoniste a unora dintre cei mai criptici poeți

ai Renașterii italiene, Michelangelo Buonarroti și Tommaso Campanella.

Respiro în amonte prefigurează simbolic un „arc-en-ciel”, înscriind – în spațiu și timp – la un capăt Academia neoplatonică florentină, și la celălalt capăt Academia Bârlădeană.

Pe această traiectorie istorică, un renașcentist coborât în epoca modernă, printr-o nostalgică atracție, se reîntoarce în trecut la „masa umbrelor”, peripatizând cu figuri, vai!, uitate. Cine se mai gândește azi la tânărul poet prerafaelit Ștefan Petică, la enigmatică Natalia Negru, la poezii Academiei Bârlădene: George Tutoveanu și G. G. Ursu sau la anonimul scriitor Virgil Caraivan? Doar răsfoind *Istoria literaturii române* a lui George Călinescu, generația tânără de azi îi va mai putea descoperi.

Înclinat întru lauda personalităților literare de odinioară, C.D. Zeletin se dăruie cu sensibilitate și competență, revelând o luciditate critică discret disimulată, bătuită de acea erudiție pe care o împărtășește cu generozitate, spre jubilația intelectuală a cititorului. Dar, să urcăm în amonte spre sclipitoarele izvoare ale Renașterii, dominată de Michelangelo Buonarroti (1475-1564). În fraza de la începutul acestui eseu ni se spune totul: „Ca să descoperi geniul unui artist, trebuie să-i străbați itinerarul suferinței...” Numai identificându-se cu ea, poetul C.D. Zeletin a pătruns adânc în genialitatea poetică a lui Michelangelo, asumat cu o mare suferință, o suferință creatoare de splendori eterne. Integrându-te cu pasiune, descoperi acea triadă inefabilă și incandescentă ce-a consumat spiritualitatea acestui artist până la contopirea supremă cu Moartea.

Frumusețe, iubire, suferință, trei ipostaze michelangiolesti atât de revelatoare în creația sa poetică. Michelangelo a trăit în plină efervescentă a Catholicismului renașcentist, care i-a marcat profund sufletul în zbuciumul său eteric, a trăit sub 13 papi, hăituit de veleitățile fiecăruia și de fanatismul exorcizant al lui Savonarola. Bătrânețea i-a fost o tinerețe spirituală divină, creatoare, în lupta fără de sfârșit cu sine și cu zădărnicia vieții. Frământările dogmatice și metafizice ale vieții sale își găsesc un refugiu soteriologic în opera sa poetică, influențată de gândirea școlii

platonice, cu mari rezonanțe în epoca Renașterii și în filosofia lui Michelangelo, sfâșiată și ea inexorabil de alternativa vieții spirituale și materiale.

Pentru Michelangelo limanul absolutului este *frumusețea*, care atinge *Divinitatea*, prin *suferință* spre *iubire*, totul convergând către cele două morți: *moartea* materială a trupului și posibilă *moarte* spirituală. Însă fervoarea *credinței* soliciită *mântuirea* printr-un permanent dialog cu *Divinitatea*. Impresionant este sonetul 274, considerat o rugăciune, în care se reflectă adâncă religiozitate a lui Michelangelo:

*Arată-mi-Te-n tot, Cerească Minte!
Mă arde-a frumuseților argilă,
dar lângă jaru-Ți, para li-i umilă:
în el voi sta, cum stat-am înaintea!*

(traducere de C. D. Zeletin)

Prin similitudine i-ar corespunde Psalmul 50:

*Miluește-mă, Dumnezeule, după marea mila Ta
și după mulțimea îndurărilor Tale
șterge fărădelegea mea...*

Conceptul platonice de frumusețe a avut un suport real în viața poetului, nu este limitat la o simplă speculație după cum spune Fortunato Rizzi, iar C. D. Zeletin precizează că: „Adorația frumuseții trușesti, în cazul lui Michelangelo se detașează de accepiunea ei curentă și devine o adorație față de Adevărul pe care Frumusețea îl reprezintă, Frumusețea deci se spiritualizează”. Și mă gândesc, după cum Ramiro Ortiz spunea, în legătură cu traducerea *Divinei Comedii*, despre Coșbuc poetul că și-a făcut un suflet dantesc, tot așa se poate spune că poetul C. D. Zeletin și-a modelat un suflet michelangiolic. El se exprimă cu o rafinată sensibilitate poetică și doctă informație științifică, trăsături ce definesc un umanist. Eseurile din prima parte a volumului reprezintă adevărate studii renascentiste, care, prin densitatea lor documentară, te obligă la o prezentare mai extinsă. Voi încerca să marchez câteva repere

axiologice: sonetul a fost pentru Renaștere un manifest nu numai estetic ci și etic, revelat prin acel umanism, al cărui model italian s-a impus în întreaga Europă. Formă fixă, lapidară, preluată de la Dulcele Stil Nou al Evului mediu mistic, el oferă artiștilor Renașterii posibilitatea exprimării cvintesenței vieții lor spirituale, acționând ca „un filtru al catarsisului”, ne spune C. D. Zeletin.

Iacopo da Lentini este considerat părintele sonetului italian: primul său sonet este *Io m'aggio posto in core a Dio servire...* (Vreau să-mi slujesc în suflet Dumnezeu..., în traducerea lui C.D. Zeletin).

Momentele de apogeu al sonetului au fost la începutul și sfârșitul Renașterii, *Dante* (1265-1321), al cărui cer e străbătut de primele mari lumini ale Renașterii, urmează *Francesco Petrarca* (1304-1321), geniul poetic ce prin amploarea vederilor filosofice va domina începutul Renașterii cu acele „studia humanitatis”, servind de model artiștilor și savanților care se vor succeda de-a lungul secolului al XV-lea. *Giovanni Boccaccio* (1313-1375), al treilea din cei mai mari trecentiști, era legat sufletește de Florența prin cultul său pentru Dante și Petrarca.

Două figuri mari neoplatonice florentine au fost *Marsilio Ficino* (1433-1499) și *Pico della Mirandola* (1463-1494), care au dominat orizontul ultimilor decenii ale Quattrocentului, devenind simboluri strălucite și perene ale Umanismului. Pentru Ficino, platonismul va fi o „pia philosophia”, care de-a lungul secolelor va reprezenta unitatea Adevărului și a Revelației. Este epoca de înflorire a Renașterii, a lui *Lorenzo de' Medici* (1448-1492), nepot al fondatorului Academiei neoplatonice florentine *Cosimo dei Medici*, în ale cărui grădini se întâlneau filosoful Marsilio Ficino și discipolii săi într-o comuniune de adorare a frumuseții și elevației spirituale. „Magnificul” Lorenzo de Medici spunea: „Dați-mi frumusețea interioară și exteriorul să fie în armonie cu interiorul”; acesta era spiritul timpului: cultul Frumuseții, al Înțelepciunii și al Bucuriei, acesta era Idealul oamenilor Renașterii.

Cultura devenise o floare a civilizației. Dar... ironia Destinului face ca în același an cu *Leonardo da Vinci* (1452-1519) să se nască

și *Savonarola* (1452-1492), care aruncă un vâl de umbră asupra Florenței, „La città del fiore”.

Unicul sonet al lui Leonardo da Vinci, a cărui paternitate, discutată pentru întâia oară tot aici, la Societatea de Istoria Medicinii, în 1986, descoperită de C. D. Zeletin într-un text medieval latin, ne readuce bucuria melancolică a unei confruntări, care poate stârni o satisfacție intelectuală împărtășită. Dinu Lipatti, spunea: „Trebuie să îndrăznești totul ca să obții totul”. C. D. Zeletin a îndrăznit. Spiritul lui erudit, de investigator al problemelor literare, se descoperă și în studiul original: *Coșbuc, cititor al lui Petrarca*. Acest eseu ne surprinde prin amploarea și minuțiozitatea datelor, cercetarea luând uneori aspecte detectiviste; concluziile ne-o confirmă ca și interpretarea marginaliilor, ce constituie un element deloc neglijabil în hermeneutica operei unui scriitor. „Cosa nova a vederla” notează Coșbuc adăugând alături litera B, adică Beatrice, revelându-ne astfel preocupările sale privind paralela Beatrice-Laura.

C. D. Zeletin ne sugerează și propune o continuare a desăvârșirii acestui studiu al marginalelor. Foarte interesantă și vastă problemă, ce-ar putea constitui o nouă metodă de cercetare „Marginologia”, cu surprinzătoare rezonanțe imagologice, genealogice, caracteriologice și chiar criptografice. Căci de-a lungul veacurilor, odată cu cartea apar și marginaliile. Captivantă în stilul apoftegmatic al acestor eseuri este acea notă de sinceritate lirică prin care scriitorul-poet se implică în evocarea personagiilor și ambianței istorice. C. D. Zeletin este un răscolitor a ineditului, „un fouilleur du passé”, ce îmbină armonios poeticul cu narativul, atribuind textului o valoare nu numai de document istoric literar, ci și o trăire afectivă personală.

Coborând din „amonte”, în partea a doua a volumului, C. D. Zeletin ne „plonjează” în epoca modernă, glosând în optică structuralistă pe un text asupra universului poeziei, și apoi oprindu-se la un poet cvasinecunoscut, Ștefan Petică, dispărut la 27 de ani, după un interval de tribulații sociale, eșuate într-un simbolism poetic straniu, patetic, mortal... Personal l-am receptat ca pe un Rimbaud al poeziei românești. Cele două pagini din

Istoria Literaturii Române a lui G. Călinescu despre Ștefan Petică rămân documente memorabile.

Perpessicius rămâne în amintirea lui C. D. Zeletin o prezență spirituală dar și cu rezonanțe sentimentale, chiar familiale. Semnalez un studiu mai amplu decât eseul din volumul de față, intitulat sugestiv: *Perpessicius sau Pentru ca fresca să nu se șteargă*, publicat în *Almanahul Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România: „Clipa cea repede...”*, Editura Medicală Românească, 1993.

Apropierea de dascălul său justifică finețea critică și acea empatie prin care s-au apreciat. „Perpessicius trăia o melancolie existențială; a înțeles că în artă, tăria sensibilității stă tocmai în fragilitatea ei... Actul critic la Perpessicius reproducea suprema curtenie: apropierea de frumusețe cu frumusețe... Cu toate că pornea de la revelarea frumuseții, criticul exista întâi de toate ca moralist și pe urmă ca estete”. Fericiți cei ce-aduc laude dascălilor și semenilor lor, că-n Ceruri vor dobândi Gloria absolută, ar putea constitui o a 10-a Fericire... Ca într-o secvență cinematografică se derulează acea vizită la *Natalia Negru*, eroină fatală cu rezonanțe „pustiitoare în literatura română”. De astă dată, aparatul narativ funcționează cu o detașare nu lipsită de un umor oarecum cenușiu, acompaniat de o fină analiză psihologică. Iar acel drum la *Virgil Caraivan* (1879-1966), povestitor, folclorist și istoric, scriitor uitat, – nici G. Călinescu nu-l pomenește în a sa *Istorie a Literaturii Române* –, bătrân cărturar întâlnit o singură dată în viață, acel drum capătă o semnificație de simbol, un drum inițiativ ce ne duce cu gândul la *Creanga de aur* a lui Mihail Sadoveanu, meditația zeletiniană continuă ca un adagio de poveste: „Moș Caraivan se întorsese în căsuța lui, să macine gânduri la moara singurătății”.

C. D. Zeletin este un clasic care-și șlefuește cristalul stilistic cu multiple fațete estetizante; cuvântul sintagmatic „kalokagathos” definește originalitatea scrierilor sale. În fine, ajungem și la *Academia Bărlădeană*, neclintită de la primul război mondial și până în zilele noastre. Promotorii au fost scriitorii George Tutoveanu, Tudor Pamfile, Toma Chiricuță, și alți „tineri visători la care s-au alăturat ca membri: Mihail Sadoveanu, V. Voiculescu,

Victor Ion Popa și alții, președinte de onoare fiind Alexandru Vlahuță, păstrând legături și cu cei plecați la București, ca poetul G. G. Ursu, alt împătimit al spiritului Academiei Bârlădene. *George Tutoveanu* (1872-1957), decanul de vârstă, fidel vieții literare bârlădene până la moarte, poezia sa, oscilând între simbolism și semănătorism, este, după cum o apreciază C. D. Zeletin, „o poezie a cerurilor albastre, a plopilor hieratici, a foșnetului pădurilor moldovene... căpătând transparență de concept”. *G. G. Ursu* (1911-1980), exeget al maestrului său G. Tutoveanu, poet de mare sensibilitate nostalgică, „un cărturar al Istoriei literare moldovene”, care azi este aproape uitat. Poezia lui G. G. Ursu „slujește înălțarea, iar înălțarea recunoaște un singur sens...” (C.D.Z.). Prietenia acestor doi seniori ai poeziei, de care a fost legat sufletește C. D. Zeletin, îi justifică dedicația poetului G. G. Ursu: „ultimului copil al Academiei Bârlădene”. Evocarea figurilor de poeți ai trecutului culturii românești atinge limite emoționale, și regretăm că timpul nu ne permite o expunere mai amplă, așa cum s-ar cuveni; ne rămâne însă această carte, care ne solicită sufletul și mintea deopotrivă. În ultima evocare, *O veche familie de cărturari: Samurcaș*, C. D. Zeletin ni se relevă ca un profund cercetător, impresionând prin acurateța detaliului și valoarea documentului. Familia Samurcaș acoperă o perioadă istorică cuprinsă între anii 1768 și 1987. Începând cu doctorul *Dimitrie Samurcaș* (1768-1845), ajuns protomedic în Moldova, și continuând cu *Constantin Samurcaș* (n.1822), postelnic și caimacam al Craiovei, ctitorul mănăstirii Samurcășești (1808), cu urmașul său *Ion Samurcaș*, care a fost tatăl lui *Alecu I. Samurcaș* (1808-1867), jurist foarte învățat, și bunicul lui *Ioan Al. Samurcaș* (1845-1899), figură exemplară a cărui filotimie se va răsfrânge și asupra lui Eminescu, fiind contemporani și chiar prieteni. Funcția lui de secretar oficial al agenției diplomatice române la Berlin, unde era și Eminescu angajat secretar particular, justifică această apropiere, iar cele două scrisori ale lui Eminescu, trimise lui Ioan Al. Samurcaș, când poetul se întorsese la Iași, sunt elocvente în sensul legăturilor amiabile ce s-au stabilit între ei.

Ioan Al. Samurçaș era un intelectual cu temeinice studii juridice și lingvistice în Germania și Belgia; ca bun patriot îl interesa și viața politică a țării, participând în momentele importante cu cele mai înțelepte sfaturi, de unde și încrederea de care se bucura pe lângă marii oameni politici. Bolnav și necăsătorit, pentru ca numele familiei să nu i se piardă, înfiază un nepot de soră, pe tânărul *Alexandru Tzigara*, care își va adăuga la nume patronimicul Samurçaș, asigurând continuitate familiei. Unicul său fiu și ultimul descendent al numelui familiei a fost poetul *Sandu Tzigara-Samurçaș* (1903-1987), bun prieten cu C. D. Zeletin.

Alexandru Tzigara-Samurçaș (1872-1952) a fost o personalitate de prim rang a culturii românești, figură aprigă și combativă, toată viața și-a consacrat-o operei sale de restituire a artei naționale și salvării tezaurului artistic românesc. Tenacitatea și exigența ideilor lui reformatoare i-au atras o serie de polemici celebre, reușind totuși să realizeze o integrare europeană a artei românești prin impunerea valorilor străvechi. A ctitorit *Muzeul artei românești* și fundamentat *Muzeografia* ca știință. Manuscrisul inedit „*Lupta vieții unui octogenar*” ne confirmă fără tăgadă exemplaritatea „celei dintâi mari experiențe muzeografice românești”.

De altfel, interesul lui C. D. Zeletin pentru personalitatea lui Alexandru Tzigara-Samurçaș s-a concretizat și în editarea (1987) la Editura Meridiane a volumului *Scrieri despre arta românească* de Alex. Tzigara-Samurçaș, cu un foarte documentat studiu introductiv, cronologie, bibliografie și note.

În final, fidelitatea patetică, seriozitatea documentară și harul narativ ale eseurilor intitulate simbolic *Respiro în amonte*, reprezintă un act de consacrare și solidaritate scriitoricească.

VERSUL ȘI STATUIA

Într-o teză de referință în estetica modernă – *Marsile Ficin et l'art* (Lyon, 1954) – André Chastel presupunea că portretul lui Heraclit în *Școala din Atena* l-ar avea ca model pe Michelangelo. Într-adevăr, Rafael și-l imaginează pe filosof într-o concentrare dureroasă, sprijinindu-se de un bloc de marmură și, ceea ce e mai semnificativ, într-un duct al conturului ce confirmă de altfel crezul pe care „geniul saturnian” (Giorgio Vasari) îl transmitea posterității prin mărturisirea consemnată de Benedetto Varchi: „Pictura este cu atât mai apreciată cu cât se îndreaptă mai mult spre *relief*” (subl. ns.). Dar o atare transcriere „în relief” antrenase nu doar penelul ce desăvârșise Sixtina, după o muncă istovitoare, ci și condeii poetului Michelangelo, de la care au rămas madrigaluri, sonete și frânturi de terține sau distihuri așternute pe bruioane și în epistole. Mai târziu, la începutul veacului trecut, Hegel, cum am văzut în paginile anterioare, transfera și el sculpturalul în considerațiile sale generale la adresa Atenei, fie în cele particulare la poezia epică, la epopee. Exemplul preferat pentru ilustrarea principiului de sculpturalitate este acela al „eroilor plastici” din războiul troian descris (*id est*: reprezentat) de către bătrânul Homer. Michelangelo (în creația artistică), Hegel (în discursul filosofic) și Eminescu, la noi, intuiau deci faptul că *poezia și sculptura* au o calitate comună, că ele țin de o semiotică generală și că formează chiar părți omoloage ale sistemului semnificativ de care dispune sufletul omenesc. De aici pornise și Botticelli făcând ilustrațiile la *Divina Comedie* iar critica de artă va descoperi – prin A. E. Baconsky, analizat în *Alchimia mileniului* – întâlnirea celor doi contemporani (Botticelli/Dante) în melancolia vizionară, în aplecarea spre spiritul taxinomiei neoplatonice sau în cultul pentru *stilnovismul* epocii. Când însă poetul și plasticianul

se încorporează în aceeași persoană – în cazul lui Michelangelo e ilustrativ – punctele de convergență devin reductibile, mai exact, sunt absorbite de viziunea neoplatonică axată, așa cum s-a mai spus, pe „idealitatea arhetipală” tăinuită în piatră și în virtualitățile cuvântului. Ne-o spune artistul însuși, în postură de Janus, tradus admirabil de către C. D. Zeletin:

*„Precum în pană și în călimară
stă scrisul cu și fără măiestrie,
stă-n marmură statuia, rea sau vie
după artistul care-o scoate-afară.” (84)*

Scoasă „afară” în acest chip, *per la forza di levare*, adică prin eliminări succesive, „este mai de preț sculptura/ decât primara piatră, decât steiul”, la fel cum „este șevaletul și condeiu/ mult mai prejos ca pânza și scriptura” (90). Mâna controlată de intelect și prelungită în daltă și condei extrage astfel „cazuri particulare ale ideii absolute de frumos” (C. D. Zeletin), ele preexistând așadar în rocă și în cuvânt. Sonetul 151 – veritabilă *artă poetică* amplu comentată de Varchi trimite, prin respectarea canonului formal și tonul de sentință, la perfecțiunea statuarului său și nu numai:

*„Artistul genial un gând nu are
ca marmura în ea să nu-l încapă
cu prisosință! Drum spre el își sapă
doar mâna ce dă minții ascultare.”*

Creatorul obține de fapt expresia obiectivă a sinelui („...un sculptor uneori se scoate/ pe el sculptând pe alții...”, 242). Dar până a se ajunge aici, „mâna dă minții ascultare” într-o luptă dramatică, adesea fără șansă, cu materia amorfă, piatră sau cuvânt. Madrigalul 152 detaliază în acest fel sonetul 151:

*„Precum, îndepărtând ce-i prisosință
din piatra dură,
apare-n chip ce crește pe măsură
ce piatra dă-napoi sub stăruință,
tot astfel bunătatea, tăinuită*

*în sufletul ce tremură ca mlaja,
stă sub prisosul trupului, sub coaja
sălbatică și aspră, nemuncită”.*

Același efort îl caracterizează și pe poet, cum citim în alt madrigal, numerotat 162:

*„Ofer această foaie de hârtie
cernelii voastre
pioase și divine
ca adevărul, din amor trezindu-mă, să-l scrie...” etc.*

Asemenea secvențe poetice acompaniază, de-a lungul unei vieți, ceea ce sculptorul exprimase în șirul de *incompiuto*, de opere non-finite. De la *Bătălia centaurilor* (1490-92) ori *San Matteo* (1506), continuând cu decuparea doar pe jumătate din piatră a lui *Atlante* și a *Sclavilor* (1519), ajungând, în sfârșit, la *Pietà Rondanini* (1552-64), neterminată și ea, concepută probabil „per la tomba dell’artista”, Michelangelo ne propune o fascinantă *poietică*. Versurile răzlețe, unele poezii neterminate sau obscure fac pereche cu ipostazele sculpturale ale „operei-care-se-face” sub privirea posterității receptoare.

Dincolo de conștiința neputinței „de-a ajunge cu privirea minții la înfățișările... perfecțiunii” (C. D. Zeletin), versurile și statuile neterminate rămân complementare, ca structuri deschise, tocmai prin indicele lor de modernitate *avant la date*. Lucru presimțit, probabil, în catrenul elogiativ scris de un alt „saturnian”, Baudelaire, din *Les phares*: „Michel-Ange, lieu vague où l’on voit des Hercules”...

*Mircea Muthu, Călcâiul lui Delacroix.
Interferențe culturale. Editura Libra[®], București,
1996, pp.109-111.*

EDGAR ALLAN POE
1809-1849

DĂ-I GRĂDINII PREȚ PRIN FLOARE...

Dă-i grădinii preț prin floare,
Nu prin frunzele ce cad;
Vezi al zilei preț în soare,
Nu în nourul nomad,

Dreptu-n astrele stăpâne,
Vârsta-n prieteni, nu-n ani cruzi,
Și așa, în orice mâine:
Viața-n zâmbet, nu-n ochi uzi.

În românește de
C. D. Zeletin

Incipit: Count your garden by the flowers...

IV. CRONICA ORALITĂȚILOR

CRONICA ORALITĂȚILOR 2000-2009

Spirit erudit și de o rară putere asociativă, C. D. Zeletin este un vorbitor fascinant. El exprimă totdeauna cu subtilitate adevărul adâncurilor, într-o limbă limpede și armonioasă, nu de puține ori în formulări concentrate sau de-a dreptul aforistice.

Încerc de aceea să realizez o cronică a oralităților literare, artistice ori filozofice din ultimul deceniu, urmărind mărturiile din presă, atâtea câte sunt. Alocuțiunile propriu-zise s-au pierdut definitiv în neant.

La solicitarea noastră, C. D. Zeletin ne-a pus la dispoziție, legat între două tartaje, un teanc de tăieturi din presă, programe, afișe, însemnări, ce menționează prelegerile libere, vernisările ori intervențiile sale orale. Multe n-au fost semnalate în vreun ziar, ori au fost și domnia sa nu a luat cunoștință de ele. Regretăm că, în afara a două-trei excepții, ele nu au fost înregistrate pe suport magnetic. Tema lor atestă varietatea intereselor sale artistice ori filozofice, care îl surprindeau, când avea doar 23 de ani, pe Tudor Vianu, interdisciplinaritatea ce le caracterizează și aprecierea de care scriitorul se bucură în multe instituții academice, universitare și artistice.

Unele mărturii privesc dizertațiile privitoare la personalități care au fost membri timpurii ori au avut tangență cu *Academia Bârlădeană*: George Tutoveanu, Tudor Vianu, Ion Buzdugan, Perpessiciu, Virgil Nitzulescu, Iuliu Nițulescu, Petre Cancel, Victor Ion Popa, G. Pallady, Natalia Negru etc. Ei au fost evocați în repetate rânduri la *Academia Bârlădeană* și le-am fost martoră, după cum, în cele mai multe cazuri, martoră am fost – fapt mai puțin știut – și la rostirea alocuțiunilor funebre la înmormântarea unor cărturari bârlădeni stabiliți în București, cei mai mulți vechi

membri ai *Academiei Bârlădene*: *G. G. Ursu* (28 iunie 1980), căruia, la solicitarea Uniunii Scriitorilor, C. D. Zeletin i-a redactat amplul necrolog publicat în ziarul *România liberă* din acele zile; *Ion Manta-Roșie*, sub nume scriitoricesc *I. Delamisa* (30 septembrie 1986); *Vasile Damaschin*, secretar al *Academiei Bârlădene* (21 noiembrie 1987); *Romulus Boteanu* (11 iunie 1991); *G. Ioniță* (9 decembrie 1993); *Harry Zupperman* (12 iunie 1997); *Ion Larian Postolache* (9 decembrie 1997) etc.

În ultimii cincisprezece ani, C. D. Zeletin, mentorul Cenaclului tinerilor medici scriitori al Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, căreia îi este președinte de la întemeiere (1990), deschide fiecare întâlnire cu prezentarea succintă a unui scriitor clasic român, a unui curent estetic ori a unei publicații fundamentale, urmate de lecturi adecvate, în scopul întreținerii și sporirii interesului pentru marea literatură română, astăzi, într-o vreme definită prin deruta valorilor estetice. Suita a început cu *Poezia populară*, *Poezii Văcărești*, *Costache Conachi*, *Epoca Unirii* etc., pentru a continua cu *Junimea*, *Romantismul*, *Eminescu*, *Tudor Arghezi*, *Ion Pillat*, *Radu Gyr* etc., ori *Scriitoarele literaturii noastre* ș.a.

Oralitățile lui C. D. Zeletin sunt, în anumite cazuri, legate și de faptele sale de ctitor, în sensul particular îl înzestrării *Academiei Bârlădene* cu o *Biblioteca* de peste 2.000 de volume (donația continuă), din care o parte destinată *Fondului Cartea Rară*, cu manuscrise, corespondență, obiecte muzeale, colecții de reviste, în special din perioada interbelică, unele chiar publicații ale *Academiei Bârlădene* (colecția integrală a revistei *Scrisul nostru*, de pildă). Dizertațiile sale prilejuite de remiterea acestor daruri au rămas memorabile prin incursiunile spirituale, artistice și sufletești și au fost audiate cu viu interes de membrii *Academiei Bârlădene*.

Am găsit de cuviință ca la sfârșitul capitolului V. *Ilustrații*, să reproducem copertele cărților apărute în ultimii cinci ani, cu excepția *Sonetelor* lui Michelangelo, apărută în anul 1964. Copertele celorlalte cărți ale scriitorului se află, în marea lor majoritate, reproduse în volumul *C. D. Zeletin 70. Omagiu*, Bacău, 2005.

Am lăsat la o parte oralitățile științifice. În privința lor, iată ce scria, în 1994, D. R., probabil un medic ce i-a fost student:

„...E cunoscut prin arta didactică a prelegerilor sale de biofizică medicală, audiate cu interes de studenți vreme de 30 de ani. Aticismul lor strict e dublat de o vervă intelectuală bine stăpânită și de o permanentă integrare cărturărească, fapt important pentru o disciplină exactă ca biofizica. Totdeauna la obiect, ideile sale se articulează în nobilul spațiu al accepțiunii filozofice și iradiază impresia de fapt intelectualul trăit...” (*Viața medicală*, VI, 31 (241), p. 7, 5 august 1994.)

Cetățean de onoare al Municipiului Bârlad, domnia sa răspunde prompt chemărilor orașului nostru. Cel puțin după 2002, anul centenarului morții principesei Elena Bibescu, născută Kostaki Epureanu, marea muziciană a cărei amintire a înviat-o printr-o excelentă și masivă cercetare, carte fundamentală a muzicologiei și a culturii române, apreciată ca atare de către cei mai importanți muzicologi contemporani, C. D. Zeletin vine de două ori pe an, primăvara și toamna, invitat cu prilejul Zilelor culturale ale Bârladului și al zilei Școlii „Principesa Elena Bibescu”. Alocuțiunile sale, cu primul sau al doilea prilej, au avut și ele destinul tuturor celor vorbite: s-au pierdut, urma lor rămânând numai în impresiile ascultătorilor.

ELENA MONU

● Dacă internetul este sau nu oralitate se va ști exact după consumarea unor largi perioade de timp... Aflăm deocamdată că, în decursul acestui an, *C. D. Zeletin* a fost distins cu *premiul de excelență* al celei dintâi reviste românești prin internet, *Norii* (New York), care vorbește, în motivație, despre „...augustul spirit care este *C. D. Zeletin*. Prin probitatea sa morală, intelectuală și artistică, domnul *C. D. Zeletin* a fost și rămâne practic unul dintre modelele-filon ale revistei noastre” (Ștefan Bălan).

Cf. Dr. Manuela Horopciuc, Nori în ciberspațiu, în: Viața medicală, XII, 23 (545), p. 5, 9 iunie 2000. Cităm: „Condeii inconfundabil al lui C. D. Zeletin irizează inefabile prezențe într-o realitate ce și-a pierdut «cândul și undele» (Călătorie spre transparență)”.

● „Sub egida sa [a *Academiei bârlădene*], au loc spectacole, simpozioane, lansări de carte, întâlniri cu personalități marcante ale vieții culturale și științifice românești (...). La aceste întâlniri și dezbateri au participat, în ultimii ani, academicienii Eugen Simion, Gheorghe Platon, Mihai Cimpoi, scriitori precum Cezar Ivănescu, *C. D. Zeletin*, Lucian Vasiliu, cunoscuți artiști plastici și muzicieni. La 1 martie 1994, a apărut și primul număr al revistei cu același nume, *Academia Bârlădeană*, publicație trimestrială cu profil complex, condusă de profesorul Gruia Novac. Președinte de onoare al *Academiei Bârlădene* este reputatul traducător, rafinatul poet și distinsul profesor universitar *C. D. Zeletin*”.

Cf. Constantin Coroiu, Academia Bârlădeană la 85 de ani, Adevărul, 27 mai 2000.

● Editura Viața Medicală Românească a organizat vineri 9 iunie 2000 un *Moment Eminescu*, desfășurat succesiv în două locații: Sala de Consiliu a Ministerului Sănătății și sediul Editurii.

C. D. Zeletin a prezentat *Colecția de ilustrate privitoare la Eminescu* a Doctorului C. Teodorescu din Bârlad, și a avut alte trei intervenții: prezentarea Colecției „Eseuri” a Editurii Viața Medicală Românească, a volumului *Circul și Agartha* de Iulia Moldoveanu, studentă în medicină și membră a Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România și a vernisat Expoziția de pictură „Eminescu 2000” a Cenaclului „Ion Țuculescu” al medicilor pictori, condus de medicul pictor Suzana Bantaș.

Cf. *Pliantul* V. M. R.

• În Sala Oglinzilor a Uniunii Scriitorilor a avut loc, miercuri 28 iunie 2000, lansarea celor două volume de *Opere* ale scriitorului român trăitor în Anglia, *Mihai Niculescu* (1909-1994), apărute în Editura Archaeus, București, 2000. În tinerețe, Mihai Niculescu a fost, între 1938 și 1943, redactor la *Universul literar*, revistă în care publicau Nichifor Crainic, Tudor Vianu, Perpessicius, Vladimir Streinu, Camil Petrescu, Vintilă Horia etc. Mihai Niculescu a fost prieten foarte apropiat cu Mircea Eliade, Eugen Ionescu, dar mai ales cu Emil Cioran.

În fața unei asistențe numeroase, Mihai Niculescu a fost prezentat de C. D. Zeletin, care a făcut o analiză subtilă a liricii sale, iar Mihail Șora și Alexandru Paleologu au evocat anii tinereții lor comune cu sărbătoritul.

Opere de Mihai Niculescu se bucură de o însemnare biografică de Radu Șerban Palade și de eseul introductiv al lui C. D. Zeletin intitulat „Faceți-mi loc să nu mai fiu!...”

Cf. Dr. C. B., *Fântâna din Kos. Pana și penelul*, în: *Viața medicală*, XII, 29, p.7, 21 iulie 2000.
Mariana Criș, cărțile verii. „Amintirile în uniformă” ale lui Mihai Niculescu, în *ABC, Supliment literar artistic al ziarului AZI*, nr. 22, p.5, 13 iulie 2000.

• Radio România Cultural a rezervat o emisiune, în ziua de 27 iulie 2000, Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România. Invitatul Radiodifuziunii a fost *prof. univ. dr. C.D. Zeletin*,

președintele fondator al S.M.S.P.R., care a răspuns întrebărilor doamnei Anca Athanasiu.

Cf. Dr. C. B., Fântâna din Kos. Prezențe ale medicilor scriitori, în: Viața medicală, XII, 31 (553), p. 5, 4 august 2000.

● La Cel de al 44-lea Congres U.M.E.M. („L’Union Mondiale des Écrivains Médecins”), desfășurat în orașul Łódź, Polonia, *C. Dimoftache Zeletin*, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România (S.M.S.P.R.) a susținut, în ziua de joi 11 octombrie 2000, în aula Rectoratului Academiei de Medicină, comunicarea *Toujours Eminesco...*

Cf. 44 Kongres UMEM. Program. Łódź, 11-15 X 2000, p.4.
Prof. dr. C. Dimoftache Zeletin, Toamnă chopiniană. Al 44-lea Congres al Uniunii Mondiale a Scriitorilor Medici, Łódź, Polonia, 11-15 octombrie 2000, în: Viața medicală, XII, 45 (567), p. 11, 10 noiembrie 2000.

● „La invitația Muzeului și a Bibliotecii „I. A. Bassarabescu” din Giurgiu, joi 2 noiembrie 2000, *prof. dr. C. D. Zeletin*, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, a ținut prelegerea orală intitulată *Amintiri despre Tudor Vianu*, marele estetician și profesor fiind originar din acest oraș de la Dunăre.”

Cf. Dr. Manuela Horopciuc, Fântâna din Kos, Confrății în actualitatea culturii, în: Viața medicală, XII, 46 (568), p. 11, 17 noiembrie 2000.

● Luni, 23 octombrie 2000, *C. D. Zeletin* vernisează expoziția pictorului Corneliu Vasilescu, în Sala Apollo a Teatrului Național din București. «Președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România a făcut o analiză a picturii acestuia, exprimând-o prin termeni empirici puși în paralelă cu cei ai fizicii culorii (frecvență, lungime de undă, saturare/nesaturare etc.)».

Cf. Dr. C. B., *Aluzii la prezențe, Viața medicală*, XII, 51, 22 decembrie 2000, p.11. Același articol anunță viitoarea participare a lui C. D. Zeletin, cu creații lirice, în luna martie 2001, „la o manifestare *sui generis*: o expoziție de poezie (*Mur de poésie*), care va fi găzduită de orașul de pe Valea Loarei, Tours. Manifestarea face parte din suita de acțiuni consacrate poeziei, «Semaine de la poésie», organizată de Ministerul Culturii [*din Franța*] și «Printemps des poètes»”. Același articol semnalează apariția în numărul pe septembrie 2000 al revistei *Ateneu* a eseului *Despre aluzie* al lui C. D. Zeletin și reproduce câteva reflecții din final. „*Superioritatea extremă a aluziei rezidă în aceea că e armă a înțelepciunii, care știe că totdeauna vorbirii îi scapă ceva. Ca tehnică, e un rigoșeu; ca filozofie, demers al împlinirii. Și pentru ca nimic să nu fie perfect pe lumea asta, își are și aluzia neajunsurile ei. Supără ascunșii, proștii, susceptibili, supără mai ales orgolioșii. În cazul relei credințe e inoperantă. Pe de altă parte, sabotează lauda dezinteresată și împiedică exprimarea recunoștinței din teama ca aceasta să nu fie luată drept îndemn pentru repetarea gestului mărinos care a prilejuit-o*”.

- Editura *Viața Medicală Românească* a prezentat, în ziua de miercuri 22 noiembrie 2000, în Sala de Conferințe a Ministerului Sănătății, ultimele sale apariții. Despre volumul prof. dr. Nicolae Gorun, *Anotimpul iubirii* a vorbit prof. dr. C. D. Zeletin.

Cf. Afișul.

A.B., *O săptămână a „Vieții medicale”*, în: *Viața medicală*, XII, 47 (569), p.1, miercuri, 24 noiembrie 2000.

- „Societatea Medicilor Scriitori și Publiciști din România (S.M.S.P.R.), împreună cu Asociația Medicilor și Farmaciștilor Ofițeri în Rezervă (A.M.F.O.R.) și Societatea Română de Istoria Medicinii (S.R.I.M.), au organizat, în luna decembrie 2000, un *Simpozion comemorativ* prilejuit de împlinirea unui an de la săvârșirea din viață a medicului și scriitorului col. dr. doc. Ion

Nica. Personalitatea complexă a reputatului neurochirurg, eminescolog și pictor a fost evocată în alocuțiunea rostită de *prof. dr. C. D. Zeletin (...)*”.

Cf. Invitația-Program.

*M.H., „Remedii” artistice, în: „Viața medicală”,
XIII, 2 (576), p. 11, 12 ianuarie 2001.*

● La Centrul de Antropologie „Francisc Rainer” al Academiei Române a fost organizat, la începutul lunii ianuarie 2001, *Simpozionul omagial „Victor Săhleanu”*. Prof. dr. C. D. Zeletin a rostit alocuțiunea *Victor Săhleanu, om universal*.

Cf. M.H., „Remedii artistice”, în: *Viața medicală*, XIII, 2(576), p.11, 12 ianuarie 2001.

● *Ion Hobana la 70 de ani*.

Academia Bârlădeană, la inițiativa președintelui ei, prof. Elena Monu, a omagiat cele șapte decenii ale scriitorului Ion Hobana printr-o *Ședință festivă* ținută la Casa Națională „Stroe S. Belloescu” din Bârlad, la 25 ianuarie 2001. Notăm un crâmpei din articolul profesorului Mihai Luca, *Ion Hobana la 70 de ani, Păreri tutovene*, nr. 554, pp.1 și 7, 5-11 iunie 2001: „Adresându-se participanților din marea sală de lectură arhiplină (...), oratorul (C.D. Zeletin, n.n.) a rostit un discurs de zile mari, la înălțimea personalității scriitorului Ion Hobana. Distinsul poet și eminent traducător din lirica Renașterii italiene, mai ales, a fost sărbătorit în același cadru, la a 65-a aniversare, anul trecut.”

● Muzeul Literaturii Române a organizat, în ziua de luni 12 februarie 2001, lansarea cărții domnului Gh. Penciu, *Medici în reclusiune*. Autorul este „cunoscut prin scrieri privind suferințele îndurate pe nedrept, în ultimii săi ani, cei mai tragici, de poetul și prozatorul medic V. Voiculescu. Trecutul autorului și meritele lucrării, în care sunt reunite date biografice ale unor medici-scriitori, medici-patrioți, medici-caractere, într-un cuvânt medici-medici, au fost scoase în evidență (...). În calitate de președinte al Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, din care autorul face parte, prof. dr. C. Dimoftache Zeletin, membru al Uniunii Scriitorilor, a subliniat preocuparea constantă a S.M.S.P.R., pentru restituirea, către tezaurul literaturii române, a

operei unor medici scriitori marginalizați, ocultați sau chiar persecutați de totalitarism.”

Cf. Dr. Al. Trifan, Biografii paradoxale, în: Viața medicală, XIII, 10 (584), p.12, 9 martie 2001.

● Vineri 2 martie 2001, la Institutul de Sănătate Publică din București, în cadrul prezentării noilor apariții ale Editurii Viața Medicală Românească, *prof. dr. C. Dimoftache Zeletin* a prezentat: „Caietele Vieții medicale. Anul 2000, o lume în schimbare”.

Cf. Invitația-Program.

● La sfârșitul lunii martie 2001, *prof. univ. dr. C.D. Zeletin* a fost oaspetele Filialei Râmnicu Vâlcea a Societății Naționale de Medicina Familiei. În fața unui mare număr de participanți, invitatul a susținut liber prelegerea intitulată *Medicina, filozofia și arta*, răspunzând numeroaselor întrebări, multe din ele referitoare la geneza cărților sale.

● *Radio România Cultural*, emisiunea „Idei în nocturnă”, Eveniment teatral: «Poetul din visul doctoriței Mia» de *Tatiana Slama Cazacu*, piesă inspirată din viața lui Eminescu, l-a avut ca invitat pe *prof. univ. dr. C. D. Zeletin* în dubla sa calitate de medic și de scriitor. Lunga dezbatere, condusă de regizoarea *Mariana Spalas*, având ca subiect boala lui Eminescu, a fost transmisă vineri 23 martie 2001. Cei doi parteneri ai discuției au susținut superioritatea, în biografia eminesciană, a Veronicăi Micle (*C.D. Zeletin*) și a Mitei Kremnitz (*Tatiana Slama Cazacu*).

● Luni, 5 martie și joi, 22 martie 2001, la Facultatea de Medicină a U.M.F. „Carol Davila” București, s-au desfășurat lucrările Filialei de Tineret a Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România (S.M.S.P.R.), conduse de *prof. univ. dr. C. D. Zeletin*, mentorul filialei. Au avut loc ample discuții literare și estetice.

● La 7 aprilie 2001, s-a desfășurat sub coordonarea lui *C. D. Zeletin*, *Simpozionul „Vintilă Ciocâlțeu, artistul”*, manifestare

asociată celei de a 5-a Conferințe Naționale a Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România (S.M.S.P.R.). Lucrările au avut loc în Sala de Consiliu a Facultății de Medicină a U.M.F. „Carol Davila” București, în aceeași sală unde, cu 55 de ani în urmă, cădea răpus de un accident vascular cerebral primul martir al regimului comunist dintr-o universitate românească, eminent profesor al Facultății, reputat biochimist și poet.

Președintele S.M.S.P.R., *prof. univ. dr. C. D. Zeletin*, a dezvoltat o *amplă* dizertație privitoare la *Poezia lui Vintilă Ciocâlțeu*.

Cf. Invitația-Program. Dr. Pavel Rosen, Vintilă Ciocâlțeu: „un cercetător entuziast cu mult spirit critic”, în: Viața medicală, XIX, 22 (908), p. 2, 1 iunie 2007; Dr. Ștefan Marinescu, (...) Simpozionul „Vintilă Ciocâlțeu, artistul (1890-1947), în: Pagini medicale bărlădene, IV, 38, p.16, mai 2001; Eugenia Vasile, Societatea Medicilor Scriitori își omagiază înaintașii și-și alege călăuzele, în: Ecart (supliment la ziarul Financiar), vineri, 20 aprilie 2001. Spicuim din dialogul, înregistrat pe bandă magnetică, avut de Eugenia Vasile cu președintele S.M.S.P.R., prof. univ. C. D. Zeletin: „Nu există for care să comande simpatiile sau antipatiile, să dirijeze strategiile pe baza cărora se dezvoltă o societate sau alta. Dar, în principiu, există totuși «o voce», în special în lumea scriitoricească non-medicală, care spune: «...medicul? Medicul să-și vadă de medicina lui». Știți... greu acceptă această lume că un medic dintre atâția alții, care are o profesie cum este medicina, se poate consacra și scrisului, care este, la fel, o profesie foarte grea. Or, a fi bun în ambele profesii implică jertfire, iar dovada că [faptul] se poate o arată marii scriitori care s-au impus în literatura română: V. Voiculescu, Ion Biberi, Victor Papilian, George Magheru ș.a.”; Auraș Albu, Aprilie – puternică încărcătură religioasă, multiple evenimente medicale și: Elena Ștefănescu, O prezență explozivă în lumea medicală și în viața literară: Prof. dr. Constantin Dimoftache Zeletin, ambele articole în publicația: Colegiul Național „Carol Davila”, III, 21, aprilie 2001, paginile 1, 5 și 8 (cu fotografii); Manifestări Culturale de „Ziua Sănătății”, în: Viața Medicală, XIII, 15 (589), p.11, 13 aprilie 2001.

• În ziua de 20 aprilie 2001, la Institutul de Sănătate Publică București, a avut loc lansarea noilor apariții ale Editurii Viața Medicală Românească. Moderator și comentator: *C. D. Zeletin*.

Cf. Autori și prezentatori. Fotomontaj, în: Viața medicală, XIII, 17, p. 12, 27 aprilie 2001.

● În ziua de 26 mai 2001, în Sala Mare a Bibliotecii Municipale „Stroe S. Belloescu” din Bârlad, la aniversarea jubiliară «*Ion Hobana. 70*», C. D. Zeletin, președintele de onoare al Academiei Bârlădene, a vorbit despre *Opera literară a lui Ion Hobana*.

Cf. Afișul și invitația-program.

● 24 mai 2001, Zilele culturale ale Bârladului. C.D. Zeletin prezintă volumul lui *Traian Nicola, Valori spirituale tutovene. Biobibliografii*, volumul 2, Litera C.

Cf. Prof. Mihai Luca, *Câteva ecouri și glose reticente*, în *Părerii tutovene*, nr. 554, p.1, 5-11 iunie 2001.

● Vineri 29 iunie 2001, în Sala de Consiliu a Institutului de Sănătate Publică București, în prezența ministrului sănătății, dr. Daniela Bartoș, cu prilejul lansării numărului festiv 600 al periodicului *Viața medicală*, prof. dr. C.D. Zeletin a prezentat volumul de poezii al prof. dr. Alexandru Ciocâlțeu, *Rugăciuni de prisos*.

Cf. *Invitația-program*.

Remus Anghel, *600 de argumente ale maturității*, în: *Viața medicală*, XIII, 27 (601), p.12, 6 iulie 2001.

● La Simpozionul „*Scriitori bârlădeni la cumpăna secolelor XIX și XX*”, care s-a desfășurat în ziua de 28 octombrie 2001, la Casa Sturdza a Muzeului „Vasile Pârvan” din Bârlad, C. D. Zeletin a vorbit despre *Tudor Dorin, scriitor fascinant al plaiurilor tutovene*. Despre poetul de o vervă comparabilă cu a lui G. Topârceanu și traducătorul din lirica engleză (Chaucer) și nord-americană, C. D. Zeletin a spus: „Poet și inginer silvic, cu o cultură vastă, de o modestie paralizantă și spirit „strivit” sub cultura pe care o avea, atins de aripa geniului, *Tudor Dorin* s-a născut într-un mediu intelectual care și-a pus amprenta pe întreaga lui viață”.

Cf. N. Mitulescu, *Mai are Bârladul scriitori sau este o cetate moartă?*, în: *Părerii tutovene*, nr. 575, 6-12 noiembrie 2001, pp.1 și 4.

Pliantul.

● În cadrul *Simpozionului „Medici muzicieni, civili și militari”*, desfășurat la Cercul Militar Național din București în ziua de 30 martie 2002, președintele S.M.S.P.R., *prof. univ. dr. C. D. Zeletin*, răspunzând invitației AMFOR (Asociația Medicilor și Farmaciștilor Ofițeri de Rezervă), a rostit alocuțiunea *Muzica și medicina*, cu referire expresă la artiștii medici militari. Este, în acest caz, „un exemplu de îmbinare, în creația artistică, între două elemente fundamentale: libertatea fanteziei și rigoarea construcției muzicale ori poetice.”

Cf. Invitația-Program.

Viața medicală [Suzana Bantaș], XIV, 12 aprilie 2002.

● La *Festivalul Internațional „Lucian Blaga”*, Ediția a XXII-a, Alba Iulia, Călnic și Sebeș, *C. D. Zeletin* a susținut liber, în ziua de sâmbătă 11 mai 2002, la Universitatea „1 Decembrie 1918”, dizertațiile „Blaga parte, Blaga întreg” și „În ziua înmormântării lui Blaga”.

Cf. Programul.

Radu Cărpinișanu, *Contribuții la exegeza blagiană*, Editura „Altip”, Alba Iulia, 2007, pp. 203-205.

● București, 15 iunie 2002, Amfiteatrul Mare al Facultății de Medicină, U.M.F. „Carol Davila”. Sub egida Asociației Absolvenților Facultății de Medicină Umană din București, Seria 1943-1949, are loc *Reuniunea Omagială Gr. T. Popa*. *C. D. Zeletin* își intitulează comunicarea liberă „*Gr. T. Popa, spirit eroic*”.

Cf. Grigore T. Popa, Reforma spiritului. Ediție princeps îngrijită de Petru Popescu-Gogan și Claudia Voiculescu. Prefață de acad. Mihai Drăgănescu. Editura Viața medicală românească, București, 2002, p. 43.

● Președintele de onoare al Academiei Bârlădene, *prof. univ. dr. C. D. Zeletin*, membru al Academiei de Științe Medicale, a luat inițiativa sărbătoririi la Bârlad, în zilele de 18 și 19 octombrie 2002, în cadrul *Anului Elena Bibescu*, a Centenarului morții mării pianiste.

Astfel, la Bârlad, în zilele de 18 și 19 octombrie 2002:

- Școala nr. 5 a primit numele de „Școala Principesa Elena Bibescu”.
- S-a instalat pe fațada acestei școli, sub îngrijirea sa, o placă memorială cu efigia în bronz a mării muziciene, având următorul conținut:

«Academia Bârlădeană omagiază amintirea pianistei de notorietate europeană, PRINCIPESA ELENA BIBESCU, născută KOSTAKI EPUREANU, 1855-1902, fiică a Bârladului, mare iubitoare a geniului românesc. 18 octombrie 2002.»

- A fost lansată medalia comemorativă.
- La Casa Sturdza a Muzeului „Vasile Pârvan”, casa bunicilor dinspre mamă ai principesei, s-a organizat un *Simpozion comemorativ*.
- La mormântul mării muziciene s-a săvârșit un serviciu divin.
- S-a organizat o *Expoziție documentară*.

La toate aceste manifestări, *C. D. Zeletin* a susținut alocuțiuni adecvate.

Cf. Sinteza acestui complex de manifestări și reflectarea lor în media se află în Cuvântul de încheiere al cărții: C.D. Zeletin, Principesa Elena Bibescu, marea pianistă, Editura Vitruviu, București, 2007 și Idem, ediția a II-a, 2008, p.751-755.

● Academia Română a organizat, luni 11 noiembrie 2002, în Aula sa, Sesiunea solemnă „Omagiu lui George Palade”. *Prof. univ. dr. C. Dimoftache Zeletin* a rostit alocuțiunea *Genealogia lui George Emil Palade*.

Cf. Pliantul.

● Bârlad, 7 decembrie 2002. Cu ocazia atribuirii numelui «George Emil Palade» Școlii nr. 10, *prof. univ. dr. C. Dimoftache Zeletin*, invitat al direcției, a ținut prelegerea intitulată „În ce constau descoperirile științifice ale lui George Emil Palade, laureat al Premiului Nobel pentru medicină”.

Cf. Părerii tutovene, XII, 674, p. 1, 6-9 decembrie 2002.

● În cursul lunii martie 2003, TV „România de mâine” a consacrat o emisiune marelui om de știință român *George Emil Palade*, laureat al Premiului Nobel (1974), creator al unei noi științe, biologia celulară. Au fost prezenți în emisiune: acad. Maya Simionescu, prof. univ. dr. Radu Șerban Palade, *prof. univ. dr. C. Dimoftache Zeletin*, dr. Anca Sima, cercetător științific.

Cf. Opinia națională, nr. 357, 17 martie 2003, pp. 1, 4 și 5.

● La Casa UNESCO din strada Cehov 8 din București, în ziua de vineri 7 martie 2003, *prof. dr. C. Dimoftache Zeletin*, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, a prezentat cartea „Reforma spiritului” de Grigore T. Popa, ediția integrală, îngrijită de prof. dr. Petre Popescu-Gogan și Claudia Voiculescu, apărută în Editura Viața Medicală Românească, 2002.

Cf. Pliantul și Afișul.

A.B., Lansare de carte și vernisaj, în: *Viața medicală*, XV, 11, p.12, 14 martie 2003, cu șapte fotografii.

● Cu prilejul apariției volumului de poezii *Adânc împietrit de Vintilă Ciocâlțeu* (1890-1947), scriitor, biochimist, profesor la Facultatea de Medicină din București, volum apărut în Editura Cartea Universitară, director dr. Laurențiu Nat, în ziua de joi, 3 aprilie 2003, a avut loc la Universitatea Populară „Ioan I. Dalles” din București un simpozion consacrat ilustrului biochimist și poet, prima victimă a pătrunderii comunismului în lumea universitară românească. Despre viața savantului și poetului Vintilă Ciocâlțeu a vorbit *prof. univ. dr. C. Dimoftache Zeletin*, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România (S.M.S.P.R.), inițiatorul întâlnirii și îngrijitorul volumului *Adânc împietrit*, care „...a vorbit despre viața autorului, curmată tragic, acum peste

cincizeci și cinci de ani, în chiar sanctuarul Facultății de Medicină, de către adversități politice revoltătoare. Prin nuanțata frazare a expunerii, prin verva documentaristică scilicet și prin erudiția literară bine cunoscută, *C. D. Zeletin*, președintele S.M.S.P.R. a ținut asistența, pe tot timpul expunerii, «cu respirația tăiată».

Cf. Dr. A.T., Versuri de savant, în: Viața medicală, XV, 15 (693), p.5, 11 aprilie 2003.
Afișul manifestării.

- Academia Română a organizat, în Amfiteatrul „Ion Heliade Rădulescu”, în ziua de 22 aprilie 2003, *Simpozionul „Grigore T. Popa – filosof al științei”*. Prof. univ. dr. *C.D. Zeletin* și-a intitulat alocuțiunea: *Problematica „Reformeii spiritului”*.

Cf. Invitația-Program.
M.H., Un manual de antropologie filosofică, în: Viața medicală, XV, 17, p.5, 25 aprilie 2003.

- Vineri 23 mai 2003, la Târgul Internațional de Carte *Bookarest 2003*, *C.D. Zeletin* a prezentat două din ultimele apariții literare ale Editurii *Viața Medicală Românească: Pași fără urme...* de Sever Miu și *Venere și Madonă/ Venere e Madonna* de M. Eminescu, în traducerea italianistului Geo Vasile. „Ambele lansări s-au bucurat de cuvântul inspirat și generos al dlui *C. D. Zeletin*, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România”.

Cf. Ana Maria Botnaru, Editura „Viața Medicală Românească” la Târgul Internațional de Carte Bookarest 2003”, în periodical Viața Medicală, XV, 22 (700), p.4, 30 mai 2003.

- Aflându-se la Bârlad între 19 și 22 mai 2003, invitat la *Zilele culturale ale Bârladului*, *C.D. Zeletin* primește vizita unui grup de scriitori tecuceni, veniți să-l întâlnească: *Dionisie Duma*, însoțit de mai tinerii *Richard Constantinescu*, *Beatrice Enoiu*, *Doru Parascan* și *A.D. Mazilu*. La Casa de Cultură „George Tutoveanu”,

unde este primit grupul, *C.D. Zeletin* vorbește despre *Legături spirituale și artistice între orașele Tecuci și Bârlad*.

Mai târziu, la inițiativa dr. *Richard Constantinescu*, va lua ființă la Tecuci *Clubul traducătorilor „C.D. Zeletin”*, devenit ulterior *Clubul de literatură universală „C.D. Zeletin”*, care își desfășoară cu o relativă regularitate întâlnirile.

Cf. Richard Constantinescu, Există! În revista: ΚΑΙΡΟΣ. *Supliment cultural*, 2003, p.5, *idem*, nr. 8, 26 septembrie – 3 octombrie 2003, p.5; *Cătălin Mihai Ștefan, Un medic artist-fotograf la Muzeul de Istorie a Medicinii*, în: *Viața medicală*, XIX, 44(930), p.2, 2 noiembrie 2007.

• Bârlad, vineri 30 mai 2003, la Școala nr. 10 „George Emil Palade”, prof. univ. dr. *C. Dimoftache Zeletin* a susținut alocuțiunea *Stilul vieții savantului G. E. Palade*.

Cf. Prof. Mioara Burghilea, Sărbătoare la Școala nr. 10, în: *Părerii tutovene*, XIII, 714, p.1, 30 mai-2 iunie 2003.

• Sâmbătă, 31 mai 2003, în cadrul *Zilelor culturale ale Bârladului*, *C. D. Zeletin*, președintele de onoare al *Academiei Bârlădene*, a vorbit despre scriitorul *Ion Delamisa* (pseudonimul magistratului *Ion Manta Roșie*), cu prilejul publicării romanului acestuia *Zăpezile copilăriei*. Lansarea s-a desfășurat la Casa de Cultură „George Tutoveanu” din Bârlad. E de reținut faptul că autorul romanului a fost prieten al bătrâneții târzii a poetului G. Tutoveanu (1872-1957).

Cf. Programul „Zilelor culturale ale Bârladului”, Bârlad, 25-31 mai 2003; *Idem*, în *Părerii tutovene*, XIII, 712, p.1, 23-31 mai 2003.

• În aceeași zi (vezi *supra*), la Biblioteca „Stroe S. Belloescu” din Bârlad, *C. D. Zeletin* a prezentat volumul: *Traian Nicola, Valori spirituale tutovenei, Biobibliografii*, volumul 4, G-L.

Cf. Părerii tutovene, XIII, 712, p.1, 23-31 mai 2003.

● Inaugurat la 16 august 2003, ca secție a *Asociației Ion Petrovici* din Tecuci, *Clubul traducătorilor C.D. Zeletin* devine, după trei luni de existență, *Clubul de literatură universală C.D. Zeletin*.

Cf. KAIROS (Tecuci), nr. 11, p.3, 17-24 octombrie 2003.

KAIROS

SÂMBĂTĂ SEARA, DE LA ORA 19:00, ASOCIAȚIA ION PETROVICI VĂ INVITĂ LA UN

EVENIMENT CULTURAL

ÎN SALA "ORCHESTRA" A CLUBULUI COPIILOR VOR AVEA LOC INAUGURAREA

CLUBULUI TRADUCĂTORILOR C.D. ZELETIN

● Între 17 și 21 septembrie 2003, Societatea Medicilor Scriitori și Publiciști din România (S.M.S.P.R.) a găzduit *Cel de al 47-lea Congres al U.M.E.M.* (Union Mondiale des Écrivains Médecins), la care S.M.S.P.R. este afiliată. Lucrările s-au desfășurat la Palatul Cercului Militar (Sala norvegiană), la Facultatea de Medicină a U.M.F. „Carol Davila” București, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu” din București și la palatul Știrbei de la Buftea. Președintele S.M.S.P.R., *prof. univ. dr. C.D. Zeletin*, a făcut o analiză a rațiunilor care au condus la afilierea S.M.S.P.R. la U.M.E.M. Iată un crâmpei din alocuțiunea domniei sale, rostită în limba franceză: „Afilierea Societății noastre la U.M.E.M. (Uniunea Mondială a Scriitorilor Medici) atestă deopotrivă maturitatea ei și dorința înfrățirii creatoare a scriitorilor

medici români cu cei din lumea întreagă. România este o țară latină, cu una din cele mai vechi civilizații sedentare din Europa și chiar din lume. Prin persistența ei în fața unor traume, tragice fie prin durată, fie prin aberație, fie prin violență, ea a surprins și continuă să surprindă până la perplexitate istoria. Prin acest Congres U.M.E.M., ținut prima oară la București, sperăm ca românii să fie mai cunoscuți, iar ca artiști nădăjduim ca oaspeții să surprindă aspecte mai greu sesizabile și, de ce nu, indicibile ale patriei și poporului nostru. Această capacitate fantastică, de altfel, ne definește”. Alocuțiunea de răspuns a fost pronunțată de *Dr. Eduard Kloter*, președintele U.M.E.M. Se afla de față și președintele Academiei Române, *Acad. Eugen Simion*.

Ecourile Congresului au fost numeroase și pozitive, iar cele la adresa președintelui S.M.S.P.R., așijderea. Câteva: „*Dl. prof. dr. C.D. Zeletin*, sufletul a toate câte cu frumusețe se măsoară – vers, frază măiestrită, arte plastice – a reușit să adune în marea Sală de Consiliu a U.M.F. „Carol Davila” București, reprezentanți ai cuvântului ca slovă tipărită, creatori de artă din cele patru zări ale Pământului (...), împlinind prin acest Congres dezideratul de comunicare umană într-un timp în care nebunia pare să-și întindă struna în dizarmonia universală” (*Paula Romanescu, Cultură și atitudine, Viața medicală, XV, 39, p. 10, 26 septembrie 2003*). „Despre contribuția oferită la Congresul U.M.E.M. de către *dl. C. D. Zeletin*, președintele S.M.S.P.R., se poate relata amplu (...). Nu putem să nu arătăm însă aici că vasta erudiție, amplexarea talentului său literar de excepție, împreună cu finețea de exprimare în limba franceză, i-au impresionat puternic pe invitații străini și a permis atribuirea a încă unui titlu de glorie Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România.” (*Dr. Al. Trifan, Frumosul – început al înțelepciunii, Viața medicală, XV, 40, p.11, 3 octombrie 2003*). „Medicina, ca domeniu al cunoașterii, este o placă turnantă spre care se îndreaptă fără contenire tot ce e spor în cunoaștere de la fizica nucleară la filozofie – spunea *C. D. Zeletin*”.

Cf. Dr. Dumitru Radu, Terapie prin cultură. Al 47-lea Congres al Uniunii Mondiale a Scriitorilor Medici, în: Ziarul de Bacău, 6 octombrie 2003, p.4, și, idem,

Congresul U.M.E.M., Ateneu, XL, 10 (409), p.2, octombrie 2003.

„În cuvântul său, președintele U.M.E.M., *Dr. Eduard Kloter* (Elveția), și-a exprimat bucuria de a fi la București, după ce întâlnirile precedente au avut loc în ultimii ani în Bulgaria, Franța, Germania, Polonia, Grecia. Domnia Sa a adus mulțumiri doctorului *C. D. Zeletin*, președintele S.M.S.P.R.” (*Dr. Ștefan Marinescu, Prestigioasă manifestare cultural-medicală în Capitala României. Al 47-lea Congres U.M.E.M., București, septembrie 2003*, în: *Pagini medicale bărlădene*, VI, 68-69, p.5, noiembrie-decembrie 2003); *Cf. Richard Constantinescu, Cultură și atitudine, KAIPOΣ* (Tecuci), nr. 9, pp. 1-2, 3-10 octombrie 2003; *Programul Congresului.*

● *C.D. Zeletin* a trimis două comunicări privitoare la viața și opera savantului *George Emil Palade*, Laureat al Premiului Nobel pentru Medicină (1974), care au fost prezentate de altcineva, la *A 29-a Reuniune a chirurgilor din Moldova*, organizată de *dr. Virgil Răzeșu* la Piatra Neamț între 9 și 11 octombrie 2003. Ulterior ele au apărut în volumul *George Emil Palade, un virtuoz, al biologiei celulare – Ion Juvara, dascăl și promotor al chirurgiei moderne.*

„Printre cele mai valoroase texte din acest grupaj – scrie Dan Lăzărescu – sunt cele două semnate de dl. *prof. dr. C. D. Zeletin*, atrăgătoare prin bogăția de informații aduse și prin frumusețea scrierii, autorul lor fiind – cum se știe – nu numai un prestigios om de știință, ci și un poet și prozator apreciat pentru talentul său care, în plus, cunoaște subiectul abordat „din interior”, fiind rudă apropiată a nonagenarului laureat Nobel. Tocmai de aceea ni s-a părut cel puțin straniu că la alcătuirea volumului s-a strecurat o penibilă eroare: unul din cele două texte ale dlui *prof. dr. C. D. Zeletin* apare cu un... „coautor”, (de fapt, un... cosemnatar), persoană care n-are nimic în comun cu cele ce se comunică în respectivul articol.”

Cf. Dan Lăzărescu, Exemplul corifeilor, în: Viața medicală, XVI, 27, p.10, 2 iulie 2004.

- Sâmbătă, 29 noiembrie 2003, la Târgul de Carte „Gaudeamus 2003”, cu prilejul înmânării *Premiilor „Georges Dumitresco”* de către *dr. Mihail Mihailide*, director general al revistei *Viața medicală* și vicepreședinte al Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România (S.M.S.P.R.), *C.D. Zeletin*, laureat al *Premiului Georges Dumitresco* pentru îngrijirea volumului de poezii *Adânc împietrit* de Vintilă Ciocâlțeu, a vorbit despre colecția „Scriitori Medici Români” inițiată de domnia sa, colecție care a debutat cu volumul lui Vintilă Ciocâlțeu.

Cf. Viața medicală, XV, 46, p.5, 5 decembrie 2003; *Remus Anghel, Medicii – lauri și premii*, în: *Viața medicală*, XIX, p.4, 26 ianuarie 2007.

- La invitația Bibliotecii Județene „Nicolae Iorga” din Ploiești, director *prof. Nicolae Bouaru*, în ziua de 14 decembrie 2003, *C.D. Zeletin* este prezentat unui public larg de către *prof. dr. Constantin Bogdan*, vicepreședinte al Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România. *C. D. Zeletin* a prezentat liber dizertația intitulată *De ce scriu, ce scriu, cum scriu*.

Cf. Dr. C. B., Vocea, muzică și știință, în: *Viața medicală*, XVI, 8, p.12, 20 februarie 2004; *Remus Anghel, Medicii – lauri și premii*, în: *Viața medicală*, XIX, 4, p.4, 26 ianuarie 2007.

- Zorleni, lângă Bârlad. Grupul școlar agricol „Marcel Guguianu”. La Simpozionul „Între tradiție și modernitate”, desfășurat în ziua de 19 decembrie 2003, scriitorul *C.D. Zeletin*, profesor universitar doctor, a prezentat alocuțiunea „Bârladul cu Zorlenii lui, străveche matrice intelectuală”.

*Cf. Programul.
Afișul.*

● Cu prilejul împlinirii a 80 de ani de la nașterea celui ce a fost *prof. dr. doc. Victor Săhleanu*, Centrul de Cercetări Antropologice „Fr. I. Rainer” al Academiei Române a organizat, în ziua de 19 ianuarie 2004, o sesiune omagială. *Prof. dr. C. Dimoftache Zeletin* a rostit cu acest prilej o alocuțiune liberă privitoare la acest *uomo universale*, alocuțiune care, ulterior, a fost revizuită și publicată sub titlul: *C. D. Zeletin, Tabletă de scriitor. Amintirea lui Victor Săhleanu.*

Cf. Viața medicală, XVI, 12, p.11, 19 martie 2004 și: *C.D. Zeletin, Distinguo. Eseuri. Evocări. Scriitori medici. Convorbiri*, Editura Vitruviu, București, 2008, pp.204-210. *Programul.*

● Invitat al Bibliotecii județene „N. Iorga” din Ploiești, în cursul lunii februarie 2004, *prof. dr. C.D. Zeletin* a vorbit despre recentul Congres al Uniunii Mondiale a Scriitorilor Medici, care a avut loc la București.

Cf. Dr. C. B., Vocea, muzică și știință, în: *Viața medicală*, XVI, 8, p.12, 20 februarie 2004.

● Muzeul Național „George Enescu” a organizat duminică 15 februarie 2004 un *Recital de poezie și muzică Radu Cârnelci și Carmen Maria Cârnelci*. Prezintă *C.D. Zeletin*.

Cf. Afișul și Invitația.

● „În sala „Istrate Micescu” de la Biblioteca Pedagogică din Capitală, au fost chemate, marți 16 martie 2004, umbrele unor Nemuritori – medici din recluziune care, într-un timp sinonim cu crima, au transformat închisorile comuniste în academii ale spiritului (...). Se lansa volumul *Nemuritorii* (II) de Gheorghe Penciu, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2004. Ceea ce obișnuim

să numim prezentare de carte a căpătat de data aceasta, prin discursul de un mare rafinament intelectual al dlui *prof. dr. C.D. Zeletin*, valență de curs academic, în care se îmbinau disciplinele umaniste și științele exacte într-o multitudine de sensuri și de concepte filosofice cu, din loc în loc, evocarea unor personalități medicale intrate în nemurire.”

Cf. Paula Romanescu, Istoria, așa cum a fost, în: Viața medicală, XVI, 13 (743), p.5, 26 martie 2004.

● În ziua de 12 martie 2004, *prof. dr. C. D. Zeletin*, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, a prezentat la întâlnirea cu grupul tinerilor scriitori medici, viața și opera scriitorului medic *Jean-Pierre Goiran*, președintele de onoare al U.M.E.M. (*Union Mondiale des Écrivains Médecins*), încetat din viață la 4 martie 2004, în al 73-lea an de viață. Cu nici jumătate de an în urmă, *Jean-Pierre Goiran* onorase cu prezența sa activă cel de al 47-lea Congres al U.M.E.M., ținut la București, unde a prezentat o comunicare al cărei titlu evoca moartea înainte de vreme...

Element de elită al chirurgiei franceze, pe care a slujit-o vreme de peste 40 de ani, *Jean-Pierre Goiran* a publicat 56 de volume consacrate literaturii de anticipație și 23 de romane polițiste. A fost președintele Grupului de Scriitori Medici din Franța vreme de 14 ani.

Cf. Prof. dr. C.D. Zeletin, președintele S.M.S.P.R., *Scriitorul medic Jean-Pierre Goiran*, în: *Viața medicală, XVI, 17 (747), 23 aprilie 2004.*

● Duminică, 25 aprilie 2004, la manifestarea omagială „*Tudor Arghezi și Gala Galaction – 125*”, organizată de Muzeul Național al Literaturii Române la Casa memorială „*Tudor Arghezi – Mărțișor*”, a fost invitat scriitorul *C.D. Zeletin*, care a vorbit despre *Prietenia dintre Gala Galaction și Tudor Arghezi, disocieri.*

Cf. Afișul.

- *A.S.C.O.R.* (Asociația Studenților Creștin Ortodocși Români) i-au invitat, în ziua de joi 6 mai 2004, în Amfiteatrul Mare al Spitalului Universitar al U.M.F. „Carol Davila” București, pe *prof. univ. dr. C.D. Zeletin* și pe doamna *Gabriela Defour Voiculescu*, fiica scriitorului medic, să susțină conferința *Amintirea lui V. Voiculescu, medic și scriitor. C. D. Zeletin* a vorbit despre *Locul lui V. Voiculescu în literatura română*, iar *Gabriela Defour Voiculescu* a evocat figura, viața și jertfa marelui său părinte.

Cf. Pliant și Foaie A.S.C.O.R., nr. 3, p.2 (dedicată împlinirii a 500 de ani de la mutarea la cele veșnice a lui Ștefan cel Mare și Sfânt).

- *Casa de Cultură Friedrich Schiller* din București și *Societatea Medicilor Scriitori și Publiciști din România* (S.M.S.P.R.) l-au invitat în ziua de sâmbătă 15 mai 2004, pe *prof. univ. dr. C.D. Zeletin*, președintele S.M.S.P.R., să prezinte volumul de poezii al medicului scriitor *Constantin-Ciprian Popescu, Pătratul logic*.

Cf. Pliant.

- *Biblioteca Județeană „Nicolae Iorga”* din Ploiești, prin directorul său, *prof. Nicolae Bouaru*, au organizat luni, 17 mai 2004, în Sala de lectură „Nichita Stănescu”, o întâlnire cu scriitorul *C. D. Zeletin*, sub genericul aforismului său, „Ce alta e viața decât geniul clipei?!”.

Cf. Afișul.

- Sâmbătă, 22 mai 2004, *C.D. Zeletin* a prezentat, la Casa Sturdza din Bârlad, noua sa carte de istoriografie, *Scânteind ca Sirius...*, Editura Sfera, Bârlad, „amplu comentariu al corespondenței de tinerețe a poetei *Zoe G. Tutoveanu Frasin* (1872-1940) cu viitorul ei soț, poetul *G. Tutoveanu* (1872-1957). „Cartea este importantă și pentru un viitor cercetător psihanalist al vieții marelui poet și matematician *Ion Barbu* (Dan Barbilian), *Zoe G. Frasin* fiind mătușa lui”.

Cf. Ioan Iacob, „Scânteind ca Sirius...” și „Florile Răului”, în: *Top Bussines*, XII, 21 (507), p.13, 20-26 mai 2004, și: Gruia Novac, *Zilele culturale ale Bârladului, Ateneu*, XLI, 6, p.2, iunie 2004.

● Sâmbătă 29 mai 2004, la Târgul Internațional de Carte *Bookarest*, cu prilejul prezentării ediției bibliofile a *Florilor Răului* de Charles Baudelaire, Editura Aldine, 2004, în tălmăcirea lui C.D. Zeletin, traducătorul a vorbit despre *Probleme de traducere a lui Baudelaire în limba română*.

Cf. Ana-Maria Botnaru, „Florile Răului” – ediție bibliofilă, în: *Viața medicală*, XVI, 23 (753), p.10, 4 iunie 2004; Ioan Iacob, *La Bârlad și la București, scriitorul C.D. Zeletin va fi protagonistul a două evenimente editoriale: „Scânteind ca Sirius...” și „Florile Răului”*.

„În urmă cu 40 de ani, el [C.D. Zeletin] îl surprindea pe Tudor Vianu – scrie Dr. Constantin Bogdan – prin netăgăduita siguranță în stăpânirea versului clasic, pe care o dovedea în prima tălmăcire a *Sonetelor* lui Michelangelo (1964), volum încununat cu Premiul și Medalia de aur la Concursul de Carte de la Edinburgh (Marea Britanie). Critica literară l-a așezat pe C.D. Zeletin de multă vreme în rândul marilor traducători de poezie, ca: George Coșbuc, Șt. O. Iosif, Octavian Goga și Al. Philippide.”

Cf. Dr. Constantin Bogdan, *Evenimente editoriale. Succese ale scriitorilor medici*, în: *Pagini medicale bârlădene*, VII, 78-79, p.15, septembrie-octombrie 2004.

● La invitația *Catedrei de politologie* a Institutului Politehnic București (conf. Dr. Ana Bazac), prof. univ. dr. C. D. Zeletin a susținut în ziua de luni, 31 mai 2004, în cadrul *Simpozionului Ștefan Zeletin*, dizertația „Ștefan Zeletin. Liberalism și neoliberalism”.

Cf. *Afișul*.

● La 12 iulie 2004, *C. D. Zeletin* vorbește la vernisajul expoziției de pictură-grafică a doamnei *dr. Suzana Bantaș*, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România și lider al Cenaclului de Arte Plastice „I. Țuculescu” din București, expoziție intitulată „Momente”. Au mai vorbit, de asemenea, criticul de artă Radu Ionescu și prof. N. Iorga. Expoziția a fost găzduită de Cercul Militar Național din București.

*Cf. Afișul.
Pliantul.*

● Sâmbătă, 18 iulie 2004, în Sala Apolo a Teatrului Național din București a avut loc lansarea plachetei de versuri *Mai degrabă singură* a medicului scriitor *Honorina Ina Chitic*, trăitoare de multă vreme la Malmö, Suedia. Prezentarea și comentariul cărții au fost făcute de *prof. dr. C.D. Zeletin*, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România.

Cf. M.M., Singură, dar iubită de cititori, în: Viața medicală, XVI, 30, p.12, 23 iulie 2004.

● În cursul anului 2004, *C. D. Zeletin* a susținut liber prelegerea intitulată *Barocul*, invitat al *Fundației „Medicina și Muzica”*, condusă de *dr. Mircea Penescu*, șef de lucrări la U.M.F. „Carol Davila”, București, prim violonist al Orchestrei Medicilor din București. Această prelegere inaugurală a unui ciclu a prefațat un concert simfonic al Orchestrei Medicilor, organizat în Sala de Consiliu a Facultății de Medicină a U.M.F. „Carol Davila”, București: „...Acest ciclu de concerte, lecții complexe, [*au fost*] susținute de artiști de mare valoare și vorbitori de înaltă talie (...)”. „Pentru început, perioada barocului în artă, l-am invitat pe *prof. dr. C. D. Zeletin*, care a prezentat în mod strălucitor acest curent...”

Cf. Medicul și dublul său. Interviu cu dl. dr. Mircea Penescu. Pagină realizată de Alice Țuculescu. În: Viața medicală, XVI, 31, p.10, 30 iulie 2004.

● În zilele de 3 și 4 septembrie 2004, s-a desfășurat la Bârlad, cu prilejul aniversării a 90 de ani de la înființarea Muzeului Vasile

Pârvan, sesiunea științifică „Muzeul – factor determinant în cercetarea și valorificarea patrimoniului: domeniul memorialistic.” Moderator al sesiunii, *C.D. Zeletin* a prezentat comunicarea orală „*Amintirea sculptorului Dimitrie Tarază*”.

Cf. *Olga Tutoveanu* (Olga Rusu), *Bârladul cultural*, în: *Dacia literară* (Iași), XV, 57, 6, p.61, 2004.

● Academia Bârlădeană, societatea artistică înființată la 1 mai 1915 de către poetul G. Tutoveanu, etnologul Tudor Pamfile și preotul publicist Toma Chiricuță, a luat inițiativa comemorării a 85 de ani de la moartea primului ei președinte de onoare, scriitorul *A. Vlahuță*. Astfel, vineri 19 noiembrie 2004, exact ziua plecării lui din lumea aceasta, s-a desfășurat la Casa de Cultură „G. Tutoveanu” din Bârlad, *In memoriam. A. Vlahuță*: lansare de carte și reviste, film documentar în premieră, comunicări etc. «...cunoscutul și apreciatul *prof. univ. dr. C.D. Zeletin*, președintele de onoare al Academiei Bârlădene – scrie N. Mitulescu – a făcut un amplu și substanțial expozeu și o incursiune minuțioasă prin viața și opera scriitorului *A. Vlahuță*, evidențind principalele momente care i-au marcat destinul și opera.

Nu a lipsit din expunerea sa evocatoare perioada petrecută la Bârlad, atunci când, în timpul Primului Război Mondial, a fost nevoit să se refugieze în Moldova, mai precis în Bârladul copilăriei lui, prezența sa făcându-se simțită printr-o intensă activitate cultural-literară la care participau, alături de personalități ale culturii locale, și mulți, foarte mulți oameni de cultură de prin alte localități ale țării. Este suficient să amintim de prietenul său, Barbu Delavrancea, Nicolae Iorga, V. Voiculescu etc., pentru a ne da seama de înalta ținută a acestor întâlniri.

Ascultată cu mare luare-aminte, expunerea lui *C.D. Zeletin* a avut darul să readucă în actualitate și să reamintească celor prezenți faptul că marele scriitor *A. Vlahuță*, originar din părțile noastre, și-a fixat bine locul în istoria literaturii române și că orice încercare de diminuare a importanței operei sale e sortită eșecului.”

Cf. N. Mitulescu, *După 85 de ani. Comemorarea scriitorului Alexandru Vlahuță*, în: *Bârladul*, nr. 47, 2-8 decembrie 2004, pp.8 și 9. *Invitația-Program*.

- Bârlad, 20 noiembrie 2004. C. D. Zeletin comentează la Academia Bârlădeană conținutul donației sale de carte, constând în 575 de volume ce vor alcătui „Fondul de carte Avocat Mihail Cârlan”, donație făcută prin Notariat, notarul public fiind doamna Fânaru Lulu, strada Republicii 264, Bloc K4, Bârlad, cu încheierea de autentificare nr. 5114/20 XI 2004. Fiecare carte poartă o ștampilă specială cu următorul conținut: „Fondul de carte «Avocat Mihail Cârlan (1919-2003)», dăruit, în amintirea strămoșilor lui tutoveni, prin C. D. Zeletin, Academiei Bârlădene.”

- Comisia Națională a României pentru UNESCO și săptămânalul „Viața medicală” au prezentat la Sediul UNESCO (str. Cehov 8, Sectorul 1, București), miercuri, 15 decembrie 2004, noile volume de poeme *Însorit regat* de Paula Romanescu și *Exerciții de apocalipsă* de dr. Liliana Grădinaru, comentate de scriitorul și italianistul Geo Vasile.

„Moderatorul întregii manifestări a fost *prof. dr. C. D. Zeletin*, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, scrie A.B. în *Viața medicală*, care a făcut, cu inconfundabilul său talent oratoric, un excurs în cultura și arta universală, cu referiri însă la creația categoriei profesionale reprezentate în sală, pentru care scrisul artistic ori mânuirea penelului nu sunt neapărat un „violon d’Ingres”, ci mai mult: o preocupare paralelă, la fel de importantă precum cea profesională, susținută prin muncă, talent, conștiință și răspundere.”

Cu același prilej, a fost vernisată expoziția de pictură, *Anotimpuri de culoare*, a Cenaclului de Arte Plastice „I. Țuculescu”, organizată de medicul scriitor și pictor, Suzana Bantaș.

Cf. *Viața medicală*, XVI, 51, p.1, 20 decembrie 2004 și, *Idem, A.B., De sărbători*, XVII, 1 (783), p.6, 7 ianuarie 2005.

- Sub egida Uniunii Scriitorilor, CopyRo (Societatea de Gestiune Colectivă a Drepturilor de Autor) a acordat premii celor mai valoroase lucrări apărute în cursul anului 2004. În ziua de 14 decembrie 2004, a avut loc la festivitatea de premiere la sediul Uniunii Scriitorilor, în Sala Oglinzilor. Laureatul secțiunii de *Medicină* a fost eminentul pediatru octogenar, *Prof. dr. Valeriu Popescu*, pentru tratatul *Algoritm diagnostic și terapeutic în pediatrie*. Personalitatea și activitatea științifică ale laureatului au fost prezentate de *prof. dr. C. D. Zeletin*, membru titular al Academiei de Științe Medicale, președintele juriului pentru premierea cărților de medicină și biologie.

Cf. Dr. A.T., Premiile CopyRo, în: Viața medicală, XVI, 51 (781), p.1, 20 decembrie 2004.

● Vineri, 25 februarie 2005, *C. D. Zeletin* este invitatul Asociației Generale a Inginerilor din România (A.G.I.R.), la sediul său de pe Calea Victoriei 118, unde se va lansa o carte originală: *Estetica forestieră. Introducere în silvocalie*, de dr. ing. Constantin Bândiu, Editura Media Star, Reșița, prima de acest gen în țara noastră. *C. D. Zeletin* și-a anunțat titlul intervenției: *Pădurea, între frumosul natural și frumosul estetic*.

Cf. Dr. ing. Radu Dissescu, Lansare de carte la A.G.I.R., în: Univers ingineresc, XVI, 6, p.6, 16-31 martie 2005.

● Un adevărat *simpozion Beethoven* a prilejuit, joi 24 martie 2005, la sediul din București (str. Cehov 8, Sectorul 1) al Comisiei Naționale a României pentru UNESCO, lansarea cărții lui *J.-G. Prod'homme, Simfoniile lui Beethoven*, Editura Răzeșu, Piatra Neamț, 2004, editor și traducător dr. Virgil Răzeșu. Criticul muzical Anca Florea și dr. Virgil Răzeșu au vorbit despre carte și despre autorul ei, iar *C. D. Zeletin*, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România (unul din organizatori), a susținut dizertația: *Personalitatea fiecăreia din cele nouă simfonii ale lui Beethoven*.

Cf. A.F., Sub semnul lui Beethoven, în: Viața medicală, XVII, 15, p.13, 15 aprilie 2005.

● Joi, 31 martie 2005, în Sala de Consiliu a Rectoratului Universității de Medicină și Farmacie (U.M.F.) „Carol Davila” București, cu ocazia ceremoniei de decernare de către U.M.F. a titlului de *Doctor Honoris Causa* dlui *prof. dr. Desiderio Passali*, șeful Clinicii ORL și al Departamentului de Chirurgie a capului și gâtului de la Universitatea din Sienna, Italia, *prof. dr. C. Dimoftache Zeletin*, președintele Societății Medicilor Scriitori și

Publiciști din România, rostește în limba italiană discursul de întâmpinare a laureatului.

Cf. Dr. A.L.P., Un siennez devine Doctor Honoris Causa, în: Viața medicală, XVII, 14, p.4, 8 aprilie 2005.

● În ziua de 7 aprilie 2005, C.D. Zeletin este invitatul Casei de Cultură din municipiul Tecuci. Aici, la Biblioteca Ștefan Petică, vernisează *Expoziția de pictură Iulia Hălăucescu*, iar în aula Casei de Cultură susține prelegerea *Medicina, formă de spiritualitate*, în fața unui public numeros, format în cea mai mare parte a medicilor din Tecuci și din Galați.

Cf. Afiș.

Ionel Savutescu, *C.D. Zeletin în vizită la Tecuci*, în: *Semnal. Liderul informației tecucene*, nr. 193, pp.1 și 3, 7 aprilie 2005.

● Sâmbătă 16 aprilie 2005, Muzeul „Ion Creangă” din Iași, Ediția a XXXIX-a a Zilelor Bojdeucii, îl are ca invitat de onoare pe *C.D. Zeletin*, care, în fața unui public format din scriitori, copii și părinți, dezvoltă subiectul *De ce iubim literatura*.

● Biblioteca Centrală a U.M.F. „Carol Davila” București, prin directorul ei, dl. Gh. Buluță, a stabilit suita de patru aniversări și comemorări din anul 2005: *C.D. Zeletin* (născut la 13 aprilie 1935), împlinirea a 70 de ani; *Th. Burghel* (1905-1977), 100 de ani de la naștere; *Ernest Juvara* (1870-1933), 135 de ani de la naștere; *D. Danielopolu* (1884-1955), 50 de ani de la moarte.

Astfel, în ziua de 29 martie 2005, în Sala „Thoma Ionescu” a Facultății de Medicină, serialul manifestărilor a debutat, avându-l drept figură omagiată pe *prof. dr. Constantin Dimoftache Zeletin*, membru al Uniunii Scriitorilor și al Academiei de Științe Medicale, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, profesor de biofizică în însăși Facultatea care-l sărbătorește. Afișul evenimentului poartă efigia lui *C.D. Zeletin*, desen în tuș al maestrului Gh. Adoc. Directorul Bibliotecii, Gh. Buluță, deschide manifestarea pronunțând un substanțial *curricu-*

lum vitae al sărbătoritului, „personalitate a școlii românești”, medic scriitor cu o operă impresionantă și foarte specială. Prof. dr. Radu Șerban Palade, șeful Clinicii I Chirurgie a U.M.F. „Carol Davila” București, a făcut o analiză sistematică și profundă a operei sărbătoritului, prof. dr. Ion Rotaru, istoric literar, a schițat profilul intelectual al septuagenarului omagiat în propria lui facultate, profil agrementat cu unele amintiri personale, iar scriitorii Mircea Coloșenco și Radu Cârnecki au rostit cuvinte de prietenie.

Patru vitrine au expus cărți și documente privitoare la scriitorul medic aniversat.

Regizorul TV Dan Dumitrescu a realizat după acest eveniment filmul documentar de două ore, *C.D. Zeletin 70*, coloana sonoră asigurându-i-o *La Follia* de Arcangelo Corelli, la vioară George Enescu.

Cf. Aniversare 70, în: *Viața medicală*, XVII, 13 (795), p.4, 1 aprilie 2005; *Remus Anghel, Sărbători ale bibliotecii, Idem*, XVII, 14 (796), p.4, 8 aprilie 2005.

• În perioada 13-17 aprilie 2005, la Iași, a avut loc Târgul Național de Carte Librex, organizat de Primăria Municipiului Iași și de Sedcom Libris în Palatul Culturii.

C.D. Zeletin a fost distins cu *Premiul Opera omnia* pentru întreaga sa carieră, alături de *Constantin Ciopraga*, *Al. Husar* și *Ovidiu Drimba*.

Laureatul a rostit o alocuțiune, dezvoltată în jurul ideii: *Ce a dat spiritul moldav creației mele literare*.

Cf. De ce-am iubi Librex-ul?, în: *Suplimentul de cultură, săptămânal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași”*, nr. 22, p.7, 23-29 aprilie 2005.

• Vineri, 22 aprilie 2005, Universitatea din Bacău, Catedra de franceză, împreună cu Centrul Cultural Francez din Iași, Centrul Internațional de Cultură „George Apostu” și Biblioteca „Ioniță Sandu Sturdza” din Bacău, l-au avut printre invitați pe *prof. dr. C.D. Zeletin*. În cadrul manifestării *Journées de la Francophonie*,

UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE
„CAROL DAVILA” BUCUREȘTI
BIBLIOTECA CENTRALĂ

ANIVERSĂRI, COMEMORĂRI - 2005

C.D. ZELETIN

70 de ani de la naștere (1935)

TH. BURGHELE

100 de ani de la naștere (1905-1977)

ERNEST JUVARA

135 de ani de la naștere (1870-1933)

D. DANIELOPOLU

50 de ani de la moarte (1884-1955)

EXPOZIȚIE DE CARTE, PERIODICE, FOTOGRAFII ȘI DOCUMENTE

Sala de lectură „Thoma Ionescu”

Vernisaj, marți 29 martie 2005, ora 12.30

București 2005

UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE
„CAROL DAVILA” BUCUREȘTI
BIBLIOTECA CENTRALĂ

ANIVERSARE 70

Prof. univ. dr. C. DIMOFTACHE
– **Scriitorul C. D. ZELETIN** –
Președintele
SOCIETĂȚII MEDICILOR SCRITORI ȘI PUBLICIȘTI
DIN ROMÂNIA

Expoziție de carte, periodice, fotografii și documente
Sala de lectură „Thoma Ionescu”
Vernisaj: marți 29 martie 2005, ora 12,30

cu tema *L'Identité du français dans une Europe multiculturelle*, prof. univ. dr. C.D. Zeletin a susținut, în Amfiteatrul C₂, conferința orală *L'art de la traduction*.

În aceeași zi, în Amfiteatrul C₁₉, a avut loc „Întâlnirea cu prof. univ. dr. C. D. Zeletin”, consacrată problemelor de traducere a *Florilor Răului* de Charles Baudelaire, subiect al prelegerii invitatului.

Cf. Afișul.

● Bârlad, 24 aprilie 2005. La Teatrul „Victor Ion Popa”, *Academia Bârlădeană* îl aniversează pe C.D. Zeletin, președintele ei de onoare, cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani. Afișul, reproducând efigia sărbătoritului, operă a maestrului Gh. Adoc, avea imprimat aforismul lui C.D. Zeletin: „Ce alta e viața decât geniul clipei?!”. Au rostit alocuțiuni: Corneliu Bichineț, președintele Consiliului Județean Vaslui, *Introducere omagială*; Elena Monu, președintele *Academiei Bârlădene*, *Curriculum vitae C.D. Zeletin*; Theodor Codreanu (Huși), *Poetica transparenței*; Constantin Tigeliu Crăescu (Paris), *Dialogul artelor cu știința*; Elena Popoiu, *Confesiunea unui poet traducător de poezie: C.D. Zeletin*; Gruia Novac, *C.D. Zeletin, reparator al perturbațiilor normalului*; Serghei Coloșenco: daruri ale *Academiei Bârlădene* pentru sărbătorit: volumul antologic de poezii *C.D. Zeletin, Nu-i mai ajunge sufletului...*, Editura Sfera, Bârlad, 2005, și placheta nr. 34 a „Bibliotecii Rebus”, intitulată *C.D. Zeletin*.

În încheiere, a răspuns C.D. Zeletin, intitulându-și alocuțiunea *Fericirile vieții mele*.

Revista *Academia Bârlădeană*, nr.19, trimestrul II, 2005, număr consacrat împlinirii a 90 de ani de la înființarea (1 mai 1915) Societății artistice *Academia Bârlădeană*, a publicat textele Elenei Monu, Gruia Novac, Elenei Popoiu și coperta plachetei *Rebus* dedicată septuagenarului omagiat.

Cf. Academia Bârlădeană, numărul citat.

Zorile (Huși), XVIII, 1-2, p.5, ianuarie-decembrie 2006; G.M., *Bârlad. C.D. Zeletin, la 70 de ani*, în *Evenimentul* (Vaslui), vineri 16 februarie 2005.

● În prezența ministrului sănătății, prof. dr. Mircea Cintează, vineri 6 mai 2005, la sediul Comisiei Naționale UNESCO din Capitală (str. Cehov 8, Sectorul 1), a avut loc sărbătoarea *Vieții medicale*, prilejuită de apariția numărului 800 al acestui săptămânal. *Prof. dr. C. Dimoftache Zeletin*, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, prezintă unui numeros public volumul *Zece al Caietelor „Vieții medicale”*.

Cf. A.B., Cum a fost, în: Viața medicală, XVII, 19 (801), p.5, 13 mai 2005.

● Sâmbătă, 7 mai 2005, s-a desfășurat Simpozionul „Eduard Pamfil”, găzduit de Fundația „Victor Babeș” din Capitală și organizat de Societatea Medicilor Scriitori și Publiciști din România. Președintele Societății, *prof. dr. C.D. Zeletin*, a susținut comunicarea *Eduard Pamfil, poetul*, și a intervenit în mai multe rânduri subliniind profilul de *om universal* al ilustrului psihiatru.

Cf. A.B., Cum a fost, în: Viața medicală, XVII, 19 (801), p.5, 13 mai 2005.

● În ziua de joi 19 mai 2005, Muzeul Național al Literaturii Române a lansat volumul scriitorului octogenar, fost deținut politic în lagărele din Rusia și România, Radu Mărculescu, *Mărturie despre Gulagul românesc*, Editura Universitară, București, 2005. Au vorbit despre autor și cartea lui *prof. univ. dr. C.D. Zeletin* și *prof. univ. dr. Radu Șerban Palade*.

Cf. Afișul.

● Sub genericul „*Academia Bârlădeană la a 90-a aniversare*” în ziua de sâmbătă, 21 mai 2005, la *Galeria Personalităților tutovene* a Muzeului „Vasile Pârvan” din Bârlad, *scriitorul C.D. Zeletin*, președintele de onoare al Academiei Bârlădene, a susținut oral comunicarea „*Academia Bârlădeană*”: *evaluări și periodizare*”.

Cf. Afiș, Program și: Simona Mihăilă, Academia Bârlădeană – 90 de ani, în: Obiectiv, nr. 1096, p.3, 16 mai 2005.

- Miercuri, 1 iunie 2005, la Târgul Internațional de Carte, București, Ediția a XIII-a, ținut la Teatrul Național din Capitală, *prof. dr. C.D. Zeletin* a prezentat cartea reputatului cercetător științific de la Institutul „Dr. Ion Cantacuzino” din București, dar și artist plastic de mare sensibilitate, *Ionela Bâlbâie Nosec, Arta, bucurie și suferință*. Președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România „a rostit, prezentând cartea, un discurs cu bogate trimiteri în estetică, dezvăluind puncte de articulare a artei cu condiția umană. Alături de capitolul ce parcurge un traseu critic al artei abstracte, autoarea dezvăluie multiplele dimensiuni ale vocației terapeutice a artei, rolul formativ al culturii asupra personalității, ecoul în artă al marilor epidemii ce au bântuit Europa. Temei înalt de înțelepciune, ultimul capitol oferă cititorilor un buchet bogat de aforisme medicale...”

Cf. R.A. Întâlniri la târg, în: Viața medicală, XVII, 22 (804), p.1, 3 iunie 2005; Idem, XVII, 23 (805), p.16, 10 iunie 2005.

- Vineri 3 iunie 2005, în cadrul Târgului Internațional de Carte Bookarest, ediția a XIII-a, ținut la Teatrul Național din București, este prezentată colecția „Elenismul în România”. În acest cadru, *prof. dr. C.D. Zeletin* a prezentat volumele *I.C. Filitti, omul din operă*, antologie de *Georgeta Filitti și Istoria României de Dimitrie Daniel Philippide*, traducere de *Olga Cicanci*, apărute în Editura Pegasus Press (trebuind s-o înlocuiască pe doamna Georgeta Filitti).

- Între 28 septembrie și 2 octombrie 2005, s-a desfășurat în Portugalia, la Viana do Castelo, *Al 49-lea Congres al Uniunii Mondiale a Scriitorilor Medici (U.M.E.M.)*, având ca temă „Scriitorii medici și peisajul”. Societatea Medicilor Scriitori și Publiciști din România (S.M.S.P.R.) a fost reprezentată de vicepreședintele ei, *dr. Constantin Bogdan*. În ampla sa dare de seamă, publicată în *Viața medicală, XVII, 51, p.7, 23 decembrie 2005*, medicul scriitor, care a transmis congresului mesajul președintelui S.M.S.P.R., *prof. dr. C.D. Zeletin*, rezervă un

paragraf „*Italieniștilor din... S.M.S.P.R.*”, din care transcriem un crâmpel: „O altă activitate a fost aceea de a face cunoscută Societatea noastră, creații ale membrilor săi, inclusiv – ceea ce a impresionat plăcut gazdele – în limba italiană. Am putut vorbi pe larg colegilor italieni despre unul din cunoștii italieniști ai literaturii noastre care este chiar președintele S.M.S.P.R., *C.D. Zeletin*. Le-am încredințat un *curriculum* al președintelui, axat pe contribuția sa la cunoașterea literaturii italiene în țara noastră și chiar o cercetare, soldată cu o descoperire, adevărată contribuție la istoriografia culturii și literaturii italiene (a descoperit paternitatea unicului sonet atribuit lui Leonardo da Vinci, ca fiind o traducere după poemul latin *Regimen Sanitatis Salernitanum*, secolul 13, scris de Arnald de Villanova (...). [*Am citit, de asemenea,*] un poem al lui *C.D. Zeletin, Ovidiu*, dedicat unui reputat „ovidolog”, *Grigore Sălceanu*, concitadin peste veacuri al poetului roman trăitor și pe meleagurile noastre, care i-a dedicat poeme, studii și o piesă de teatru.”

- Duminică 12 decembrie 2005, pe canalul TV Cultural, debutează emisiunea *Performer* (înlocuitorul emisiunii *Honoris Causa*), cu *Documentar C.D. Zeletin*.

- „De 15 ani, în ajunul solstițiului de iarnă, Centrul Internațional de Cultură și Arte „George Apostu” din Bacău își sărbătorește patronul spiritual. Aniversarea zilei de naștere (20 decembrie) a marelui artist plastic rămâne un bun prilej de a stăruia asupra unei vieți tumultuoase și a unei distinse opere, cu puține repere în creația contemporană, care adună laolaltă tradiția și modernitatea, îngemănându-le.

Debutul manifestărilor s-a petrecut luni 19 decembrie 2005, la Stănișești, locul de obârșie a sculptorului, comună aflată la peste 60 kilometri de Bacău, așezată la margine de pădure, sub streășina colinelor Tutovei” (Constantin Donea).

Au participat, ca invitați, scriitori, plasticieni, critici de artă, „întâmpinați de liderii comunității (...), profesori, elevi, săteni, cu

pâine și sare, cu flori, cu mere și nuci, cu străvechi datini și obiceiuri de iarnă”.

„C.D. Zeletin a vorbit, la sediul școlii „George Apostu”, despre *Tâlcul sculpturii lui Apostu*.”

Tot la Stănișești a avut loc prima lansare a volumului *Omagiu. C.D. Zeletin – 70*, „în prezența chiar a acestei personalități a zonei – scrie Laura Huiban – și continuă: a fost un eveniment rar, întâlnit în «valea plângerii» uitată de lume, «locul unde nu s-a întâmplat nimic», după cum spun chiar localnicii.”

A doua zi, 20 decembrie 2005, proiectul cultural a continuat la Centrul Internațional de Cultură și Arte „George Apostu” din Bacău. În prima parte a întâlnirii, coregraful și regizorul italian Roberto Casarotto a prezentat un spectacol coregrafic interpretat de ansamblul de dansatori „Fiesta”. În partea a doua, desfășurată sub genericul „Spectacolul cărții”, a fost lansat volumul: *Omagiu. C.D. Zeletin – 70*. Inițiativa editării unei atari lucrări – continuă Constantin Donea – a aparținut Direcției Județene pentru Cultură și Centrului de Cultură „George Apostu”, spre a elogia personalitatea proteică a lui *C.D. Zeletin*, prestigios scriitor și om de știință. Lucrarea, cu aspect de miscelaneu, a fost prezentată de domnul Constantin Călin, în expunerea sa criticul și istoricul literar insistând, deopotrivă, asupra operei literare originale a scriitorului, cât și a celei de tălmăcitor din lirica italiană și franceză.”

În încheiere, *C.D. Zeletin* a susținut prelegerea orală *De ce scriu, ce scriu, cum scriu*, conținând și răspunsuri la întrebările ce i s-au pus.

Cf. Laura Huiban, George Apostu, în amintirea noastră, în: Deșteptarea (Bacău), miercuri 20 decembrie 2005; Constantin Donea, Din nou despre George Apostu, în: Vitraliu (Bacău), nr. 1, 2006, p.27.

● La sediul Academiei Bârlădene din strada Republicii 235, Bârlad, în ziua de 24 ianuarie 2006, *C.D. Zeletin* donează instituției căreia îi este președinte de onoare tablouri de Stavru Tarasov, G. Portase, Ionescu Sin, A. Dragoș, ca și portretul fotografic al lui Lupu C. Kostaki, cu dedicație olografă pentru Al. Tzigara-Samurcaș. Donatorul comentează fiecare piesă dăruită.

Cu ocazia aceleiași întâlniri, *C. D. Zeletin* prezintă volumul *Transmodernismul* de Theodor Codreanu.

Cf. Invitația-Program și Afișul.

● Cu ocazia Simpozionului „Scriitorul Ion Hobana și prietenii”, organizat în ziua de 25 ianuarie 2006, la Pavilionul „Marcel Guguianu” din Bârlad de către Consiliul Județean Vaslui și Muzeul „Vasile Pârvan” din Bârlad, *C.D. Zeletin*, invitatul de onoare, susține prelegerea orală *Opera literară a lui Ion Hobana*. Simpozionul a fost dedicat împlinirii celor 75 de ani ai scriitorului și teoreticianului fenomenului SF.

Cf. Invitație și afiș.

● La 18 februarie 2006, în Sala de Consiliu a Facultății de Medicină a U.M.F. „Carol Davila” București, *prof. dr. C.D. Zeletin*, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, l-a primit pe medicul scriitor belgian *François Emmanuel* (n. 1952), aflat în România cu ocazia apariției în limba română a romanului său *La Passion Savinsen* (Patima Savinsen), editat de Fundația Culturală Libra, 2006, în traducerea lui Tudor Ionescu. *C.D. Zeletin* a făcut o amplă prezentare a operei invitatului și a acțiunilor Societății pentru promovarea creației literare a membrilor săi.

Cf. Paula Romanescu, Lumea cuvântului, în: Viața medicală, XVIII, 9, p.16, 3 martie 2006.

● În ziua de 24 martie 2006, la sediul Academiei Bârlădene, președintele de onoare, *C. D. Zeletin*, a prezentat pe larg ultima sa donație, constând din 80 de titluri de cărți pentru *Fondul „Carte Rară”*, privindu-i în special pe cei dintâi membri ai Academiei Bârlădene, și tablouri de *Stavru Tarasov*, *Ionel Peiu*, *G. Portase*, *Ionescu-Sin* și tablouri-fotografii, cum ar fi *Lupu Kostaki* ori *Inaugurarea Casei Naționale din Bârlad*.

Cf. Revista *Academia Bârlădeană*, XIII, 2 (23), p.16, 2006 și *Idem*, XIII, 3 (24), pp.1, 2 (reproduceri după picturi și fotografii) și 19.

● Cu prilejul inaugurării *Expoziției permanente Emil Palade (1885-1952)*, *eminent fiu al plaiurilor tutovene*, în ziua de 26 martie 2006 la Galeria Personalităților a Muzeului „Vasile Pârvan” din Bârlad, *C.D. Zeletin* a vorbit despre viața și opera acestei figuri legendare de absolvent (1905) al Școlii Normale „Principele Ferdinand” din Bârlad. Profesorul Emil Palade este tatăl savantului George Emil Palade, primul român Laureat al Premiului Nobel (1974). Expoziția, realizată prin donații ale lui *C.D. Zeletin*, a fost organizată de muzeografa Alina Butnaru. Este prima expoziție *Palade* din România. „Niciunde în țară, decât aici, la Muzeul «Vasile Pârvan» din Bârlad, scrie Alina Butnaru, nu veți găsi un spațiu dedicat marelui savant George Emil Palade, laureat al Premiului Nobel pentru Fiziologie și Medicină...”

Cf. *Pagini medicale bârlădene*, IX, 98-99, mai-iunie 2006.

Viața medicală, XVIII, 24 (858), p.16, 16 iunie 2006.

● În ziua de 20 mai 2006, la sediul *Academiei Bârlădene*, are loc lansarea ediției a doua a volumului de eseuri, evocări și convorbiri, *C.D. Zeletin, Amar de vreme*, Editura Sfera, Bârlad, 2006, prezentată unei numeroase asistențe de către profesorul Gruia Novac. Autorul vorbește despre cartea sa și răspunde întrebărilor.

Cf. Revista *Academia Bârlădeană*, XIII, 4 (25), p.2, 2006.

● În ziua de 31 mai 2006, Fundația Culturală Magazin Istoric a acordat scriitorului *C.D. Zeletin* Premiul „Stolnicul Constantin Cantacuzino”, oferit de domnul Șerban Cantacuzino, pentru volumul său *Scânteind ca Sirius...*, Editura Sfera, Bârlad, 2004,

Volumul cuprinde o analiză a scrisorilor de tinerețe ale poetei Zoe G. Frasin (1872-1940) către viitorul ei soț, poetul G. Tutoveanu (1872-1957), urmat de *Contribuții documentare la biografia poetului G. Tutoveanu*.

La festivitatea de decernare a premiului, ținută la sediul central al Băncii Naționale, laureatul a precizat în ce constă excelența celor doi eroi ai cărții sale.

Cf. Invitația-Program.

Ateneu, XLIII, 6 (442), p.2, iunie 2006.

● Miercuri, 6 septembrie 2006, în Rotonda Muzeului Național al Literaturii Române din București, a fost lansat volumul de poeme postume *De ce, Doamne?* al poetului *Călin Colhon*, dispărut într-un groaznic accident în urmă cu trei ani. *C.D. Zeletin* a făcut „o excelentă analiză literară a volumului”.

Cf. Afișul și Dr. B.C., Un poet al iubirii, Viața medicală, XVIII, 37 (871), p.12, 15 septembrie 2006.

● Bârlad, 26 octombrie 2006. *C.D. Zeletin* ia parte la ședința *Academiei Bârlădene* consacrată aniversării vârstei de 55 de ani a poetului *Simion Bogdănescu*. «Personalitatea și opera poetului sunt prezentate în comunicări de substanță. *Dl. C.D. Zeletin* subliniază faptul că, într-o lume a prezentului, în care poezia nu pare a-și mai găsi locul, *Simion Bogdănescu* scrie, și încă scrie poezie autentică» – notează cronicarul revistei *Academia Bârlădeană*, XIII, 4 (25), p.3, 2006.

Același consemnează faptul că președintele de onoare, *C.D. Zeletin*, a donat cu această ocazie, colecția integrală a revistei *Academiei Bârlădene*, *Scrisul nostru*, totalizând 21 de numere, între ianuarie 1929 și octombrie 1931.

● Bârlad, 28 octombrie 2006. Invitat la sărbătorirea împlinirii a 160 de ani de la înființarea Colegiului Național Gheorghe Roșca Codreanu, C.D. Zeletin susține dizertația: *Ce a însemnat Colegiul Codreanu în viața mea* și a dăruit bibliotecii Colegiului, printre altele, un exemplar legat din *Cronica Hușilor*, XIII, 9-12 septembrie 1946, cuprinzând *Cuvântare la centenarul Liceului „Codreanu” din orașul Bârlad, 3 XI 1946*, ținută de Ț Grigorie [Leu], episcop al Hușilor. Elev în clasa a II-a, C.D. Zeletin a asistat la ținerea acestei cuvântări...

● Stănișești, județul Bacău, 20 decembrie 2006. Cei 72 de ani pe care i-ar fi împlinit sculptorul George Apostu, i-au oferit lui C.D. Zeletin prilejul să vorbească, în școala din târgul natal al sculptorului, despre *Sensul modernității* în opera lui George Apostu.

● „În ziua de 20 decembrie 2006, Centrul Internațional de Cultură și Arte „George Apostu” Bacău a acordat *prof. dr. C.D. Zeletin*, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, membru al Uniunii Scriitorilor, *Premiul și Diploma de excelență* «pentru contribuția substanțială întru propășirea valorilor culturii românești și universale». Aceeași distincție au primit-o și *acad. Constantin Ciopraga* și *acad. preot Dumitru Popescu*. Distincțiile au fost înmânate de domnul *Geo Popa*, directorul instituției. C.D. Zeletin a răspuns printr-o impresionantă *Mărturisire*, publicată ulterior în *Vitraliu*. În aceeași zi, C. D. Zeletin a vorbit despre *Estetica formelor fixe în poezie* și *Spiritul liricii franceze*, prilejuite de lansarea cărților sale, *Sonetul italian în zorii, amiaza și amurgul Renașterii* și *Antologie din lirica franceză*, ediție bilingvă, amândouă apărute la Editura Pandora M. Prelegerile au fost urmărite de un public numeros”.

Cf. N.R., în: *Viața medicală*, XIX, 6, p.12, 9 februarie 2007, casetă la articolul *Prilej de feerie*, de Barbu Cioculescu; D.P., *Vitraliu – o nouă apariție*, în: *Ateneu*, XLIV, 6 (454), p.2, iunie 2007; *Activitatea Academiei Bârlădene*, în revista *Academia Bârlădeană*, XIV, 1 (26), p.2, trim. I, 2007.

● 8 martie 2007. Vernisând Expoziția „Nirvana” a pictorului Corneliu Vasilescu, organizată de Galeria Senso din Capitală, scriitorul *C.D. Zeletin* a glosat asupra evoluției artistului de la arta figurativă la arta abstractă și asupra legăturilor acestui itinerar cu înțelesurile Nirvanei din religia budistă.

Cf. Pliantul expoziției.

Lucia Comănescu, Sub semnul Nirvanei, în: Fildas. Numele sănătății în România, aprilie 2007, pp.1-5.

● În ziua de 12 martie 2007, în foaierea Cercului Militar Național din București, a avut loc vernisajul *Expoziției de pictură „Conexiuni”* a medicului pictor *Viorica Botezatu* din Iași, membră a Cenaclului de Arte Plastice al Medicilor „I. Țuculescu” din Capitală, afiliat Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România (S.M.S.P.R.), *Prof. dr. C.D. Zeletin*, președintele Societății, a deschis expoziția vorbind despre *Pictura Vioricăi Botezatu și spiritul moldav*.

Cf. Afișul, Pliantul și: Viorica Botezatu, în: Viața medicală, XIX, 12 (898), p.12, 23 martie 2007; Paula Romanescu, Coboară Moldova spre fluviu, în: Viața medicală, XIX, 13 (899), p.12, 30 martie 2007.

● „La inițiativa dlui *prof. univ. dr. Mihai Sorin Rădulescu*, de la Facultatea de Istorie a Universității București, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, dl. *prof. dr. C. Dimoftache Zeletin*, membru al Uniunii Scriitorilor, a susținut, în Amfiteatrul Vasile Pârvan, în ziua de 27 martie 2007, prelegerea intitulată: «Cultura și Societatea în epoca regelui Carol I, 1866-1914. Prelegerea a fost urmărită cu interes.».

Cf. Dr. C. B., Fântâna din Kos. Cultură și arte, în: Viața medicală, XIX, 15, p.12, 13 aprilie 2007.

● Vernisajul expoziției de primăvară a Cenuclului de Arte Plastice al Medicilor „I. Țuculescu”, care a avut loc joi 12 aprilie 2007 la Sala Rondă a Cercului Militar Național, s-a bucurat de prezentarea *prof. dr. C.D. Zeletin*, care a vorbit despre „Starea sufletească vernală și arta”.

Cf. Cenuclul „I. Țuculescu”, la Sala Rondă, în Viața medicală, XIX, 15, p.1, 13 aprilie 2007.

● În ziua de 19 mai 2007, s-a desfășurat, în Holul de Onoare al Facultății de Medicină a U.M.F. „Carol Davila” București, *Prima expoziție a Clubului de Artă Fotografică a Medicilor din România – ARFOMED*, o inițiativă a dlui *dr. Mihail Mihailide*, directorul periodicului „Viața medicală”, după aproape două decenii de întrerupere. La inițiativa președintelui Clubului, dl. *prof. dr. Mircea Cintează*, „vernisaajul propriu-zis a fost deschis – scrie dl. dr. Mihail Mihailide – de splendidul eseu-vorbit al dlui *prof. dr. C.D. Zeletin*, personalitate plurivalentă, poet, traducător din lirica italiană și franceză, îngrijitor, între altele, al unor albume de artă, membru al Uniunii Scriitorilor și președinte de la înființare (1991) al Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România”.

Cf. Dr. Mihail Mihailide, ARFOMED. Memoria clipei, în: Viața medicală, XIX, 21, p.2, 25 mai 2007.

● „Miercuri, 23 mai 2007. Colegiul Național „Gh. Roșca Codreanu” [din Bârlad] a conferit primei săli de pe stânga intrării numele «Sala C.D. Zeletin». Alegerea are un tâlc: aici s-a aflat în anii 1940-1950 vechea bibliotecă în care viitorul scriitor, medic și profesor universitar și-a petrecut copilăria și adolescența. Cu acest prilej, dl. C.D. Zeletin a răspuns strălucit, timp de peste două ore, întrebărilor pline de miez, având subiect filozofic și estetic, ale elevilor. Aceștia au editat [ad hoc] un elegant volum de poezii ale lui C.D. Zeletin traduse de ei în limbile engleză, franceză și latină. C.D. Zeletin a evocat anii pe care i-a petrecut aici, figura nobilă a custodelui bibliotecii, Matilda Anagnoste, mama celebrului jurist Victor Anagnoste, de multă vreme vicepreședintele Asociației Internaționale a Juriștilor.”

Apud: Activitatea Academiei Bârlădene, în revista Academia Bârlădeană, XV, 1 (30), trim. I, 2008, p.20.

Cf. C.D. Zeletin, Rugul și evadatele de sub escortă, în revista Acolada (Satu Mare), II, 9-10, iunie-iulie 2008, p.19.

● *Prof. dr. C.D. Zeletin* a prezentat în Holul de Onoare al Facultății de Medicină a U.M.F. „Carol Davila” București, în ziua de 7 iunie 2007, volumul *Din adânc spre cele înalte*, al medicului scriitor *Grigore Bușoi*, director al *Revistei Medicale Române*. Despre carte și despre filozofia lexicului a vorbit *prof. univ. dr. C.D. Zeletin*, care, între altele, a spus: „Cartea doctorului Grigore Bușoi, *Din adânc spre cele înalte*, este un eveniment în viața Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, întrucât toate temele pe care le abordează sunt raportate la un *axis mundi* ce implică itinerarul de la pământ la cer, pământul fiind vatra strămoșească, iar cerul, dumnezeirea. Ceea ce eu găsesc interesant și uneori fascinant este faptul că autorul se consacră unei filozofii a lexicului, în speță a celui oltenesc, plasându-se în felul acesta pe linia deschisă în urmă cu 37 de ani de *Rostirea filosofică românească*, cartea lui Constantin Noica. Este aceasta o hermeneutică, în sensul parcurgerii palimpsestului pe care îl reprezintă cuvântul arhaic al ținuturilor oltenești, depozitând în el sensuri ascunse, ce ni se oferă numai la «săpătura» străvechilor sedimentări din trupul cuvântului”.

Cf. Dr. Răzvan Constantinescu, Medicina familiei – o medicină a cursului vieții, în: Medic ro, IV, 35, pp.88-90, iunie 2007; A.T., Evenimente editoriale, Viața medicală, XIX, 24 (910), p.5, 15 iunie 2007.

● Invitat de onoare al Asociației Medicilor Pensionari „Sfântul Luca” din București, sâmbătă 20 octombrie 2007, în Amfiteatrul Mare al Facultății de Medicină a U.M.F. „Carol Davila” București, *prof. univ. dr. Constantin Dimofstache Zeletin*, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, a vorbit în fața venerabilei asistențe despre *Arta cea fără de vârstă, aliata*

vârstei, dizertând asupra unor capodopere ale scriitorilor medici care s-au impus ca momente de vârf în evoluția literaturilor românești și universale.

Cf. R.A., *Mereu împreună*, în: *Viața medicală*, XIX, 43, p.15, 26 octombrie 2007.

- În aula Palatului Cantacuzino, vineri 26 octombrie 2007, C.D. Zeletin a vorbit despre *Poezia lui Dinu Ianculescu*, cu prilejul sărbătoririi poetului și actorului octogenar, organizată de INMER („Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc”).

- În ziua de 5 noiembrie 2007, *Salonul de toamnă* al Cenaclului de arte plastice al medicilor „I. Țuculescu” din București a fost vernisat de *prof. dr. C.D. Zeletin*, care a vorbit despre *Sensurile fizice, fiziologice și psihologice ale sensibilității autumnale*.

Cf. Paula Romanescu, *Salon de toamnă*, în: *Viața medicală*, XIX, 46, p.16, 16 noiembrie 2007.

- A VI-a Conferință Națională a Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România (S.M.S.P.R.), căreia i s-a atașat *Simpozionul „Ion Cantacuzino, spirit universal”*, consacrat medicului savant, creator al școlii naționale de microbiologie și medicină experimentală, publicist și om de mare cultură, s-a desfășurat în ziua de 10 noiembrie 2007, în Holul de Onoare al Facultății de Medicină a U.M.F. „Carol Davila” București și apoi la Clubul Medicului de la Fundația „Victor Babeș”. Alocuțiunea de deschidere, intitulată chiar „Ion Cantacuzino, spirit universal”, a fost rostită de *prof. univ. dr. C.D. Zeletin*, președintele S.M.S.P.R. A urmat dezvelirea, în Holul de onoare al Facultății, a plăcii comemorative „Ion Cantacuzino”, înzestrată cu efigia în bronz a savantului, operă a sculptorului francez *André Lavrillier*, realizată la Iași, în 1918. Ea se adaugă celorlalte plăci comemorative, serie inițiată și realizată prin grija *prof. dr. C.D. Zeletin*, secondat de *dr. Constantin Bogdan*, vicepreședinte al S.M.S.P.R., cu prilejul Conferințelor Naționale anterioare, plăci consacrate lui

V. Voiculescu, George Magheru, Vintilă Ciocâlțeu, Ion Biberi, Victor Papilian și Gr. T. Popa.

În cadrul Simpozionului, C.D. Zeletin a vorbit despre „*Ion Cantacuzino, om al muzicii. Campania pro Wagner în Franța și în România*”.

Cf. Conferința Națională a S.M.S.P.R., în: *Viața medicală*, XVIII, 42 (876), p.12, 20 octombrie 2006; Remus Anghel, *Medic ilustru și mecena al artelor*, în: *Viața medicală*, XIX, p.16, 16 noiembrie 2007; Programul Simpozionului; Claudia Voiculescu, *A VI-a Conferință Națională a S.M.S.P.R. și Simpozionul Ion Cantacuzino*, în: *Revista Medicală Română*, LIV, 4, 236-237, 2007.

● Vineri, 11 ianuarie 2008, la *Seara de poezie și muzică* organizată de Fundația Europeană Titulescu în Casa „N. Titulescu” de pe Șoseaua Kiseleff 47 din București, *scriitorul C.D. Zeletin* prezintă „uimitor de doct” (Roxana Roseti) volumul de poezii *Umbra dorului* de Ștefan Marian, istoric, poet și prozator.

Cf. Afișul și: Roxana Roseti, Despre poezie, cu duiosie, în: Jurnalul național, XVI, 4563, p.34, duminică, 20 ianuarie 2008, ediția a II-a.

● În cadrul Conferințelor Teatrului Național din București, duminică 24 februarie 2008, *C.D. Zeletin* a susținut, în Sala Atelier, conferința *Principesa Elena Bibescu, muziciană de geniu*. Conferința a fost pusă, ulterior, în vânzare sub formă de DVD însoțit de broșură. Conferențiarul a fost prezentat de Ilinca Tomoroveanu și Ion Caramitru.

Cf. Pliantul cu un curriculum vitae și fotografie. Afișul.

A.D., Principesa Bibescu, temă în discuție în conferința TBN, în: Compact, marți 19 februarie 2008, p.2.

Despre Principesa Bibescu, la Național, în: Evenimentul zilei, marți 19 februarie 2008, p.27.

[Anunț] în: România literară, XL, 7, p.23, 22 februarie 2008.

● Apariția cărții *Principesa Elena Bibescu*, marea pianistă, a prilejuit câteva lansări, dintre care una s-a desfășurat chiar la Facultatea de Medicină a U.M.F. „Carol Davila” București, unde autorul, *C. Dimoftache Zeletin*, este profesor la Catedra de Biofizică. Astfel, miercuri 27 februarie 2008, în Sala „Daniel Danielopolu”, domnia sa a vorbit despre geneza cărții și despre continuumul spiritual-artistic româno-francez căruia marea pianistă i-a dat viață. *Prof. univ. dr. Radu Șerban Palade* a

prezentat cartea, iar scriitoarea Ioana Călina Marcu, directoarea Editurii Vitruviu, a vorbit despre activitatea Editurii.

Cf. Afișul.

● Marți 4 martie 2008, în Aula Palatului Cantacuzino, Calea Victoriei 141, București, *C.D. Zeletin* a vorbit despre *Însemnătatea principesei Elena Bibescu în existența lui George Enescu*. Conferința a fost urmată de un *Concert la patru mâini* susținut de Eugen Dumitrescu și Corina Răducan.

Cf. Invitația-program. Afișul.

● La *Întâlnirea colegială* prilejuită de împlinirea vârstei de 85 de ani a muzicologului, profesorului și lexicografului *Viorel Cosma*, ținută în ziua de 24 martie 2008, în Aula Palatului Cantacuzino, Calea Victoriei 141, București, *C.D. Zeletin* a vorbit despre opera muzicologică a sărbătoritului.

● Bârlad, duminică 30 martie 2008. „Vechi și extrem de loial prieten al Bârladului”, *C.D. Zeletin* își prezintă, la o întâlnire *ad hoc* a Academiei Bârlădene, ținută la Teatrul „Victor Ion Popa”, ultimul său volum, *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă*. „Este o carte monument, nu numai pentru numărul imens de pagini: 800, ci și pentru ineditele informații pe care le cuprinde, pentru multiplele referiri la Bârlad și la Tutova, la frații Codreanu, întemeietorii colegiului cu același nume și a Școlii de fete...” (Elena Monu).

Cf. S.M., An bun la Academia Bârlădeană. Societatea deschide anul în forță cu lansarea unui volum de excepție al scriitorului C.D. Zeletin (...). În ziarul Obiectiv (Vaslui), nr. 1917, p.8, luni 4 februarie 2008.

Afișul. Invitația-program a Academiei Bârlădene.

● Joi 10 aprilie 2008, în cadrul ciclului de conferințe „Să ne cunoaștem scriitorii și operele lor”, Filiala Galați-Brăila a Uniunii Scriitorilor și Casa de Cultură Tecuci, *C.D. Zeletin* a vorbit, în Sala

Studio din Tecuci despre *Probleme ale spațiului artistic româno-francez*.

Cf. Afișul.

● *Prof. univ. C.D. Zeletin* a vernisat, luni 5 mai 2008, Cea de a 52-a expoziție de pictură „Primăvara 2008” a Cenaclului de Arte Plastice al Medicilor „I. Țuculescu”, deschisă în Sala Foaier a Palatului Militar Național.

Cf. Invitația.

Viața medicală, XX, 18 (956), p.5, 2 mai 2008.

● „*Ecouri ale Primului Război Mondial în poezia lui George Tutoveanu*” a fost titlul comunicării orale a lui *C.D. Zeletin*, ținută în ziua de 23 mai 2008 la *Sesiunea de comunicări, Secția Personalități-Memorialistică*, a Muzeului „Vasile Pârvan” din Bârlad.

● Notă în revista *Academia Bârlădeană*: „În ziua de 28 august 2008, lui *C.D. Zeletin* i s-a conferit titlul de *Cetățean de onoare al Municipiului Tecuci*. Domnia sa este cetățean de onoare și al municipiilor Bârlad și Bacău. În alocuțiunea rostită, *C.D. Zeletin* a precizat legăturile sale cu Tecuciul, care constau atât în strămoși paterni cât și materni, după cum de Bârlad îl leagă formarea sa spirituală și artistică, iar de Bacău apartenența actuală”.

Cf. *Cronicar: Din viața Academiei Bârlădene*, în: revista *Academia Bârlădeană*, XV, 3 (32), p.19, trimestrul III, 2008.

C.D. Zeletin, «*Am crescut la Burdusaci, între biblioteci, partituri și codri...*», în *Tecuciul literar-artistic*, II, 10, pp.4-6, ianuarie 2008, interviu luat de Tase Dănăilă.

● *Prof. univ. dr. C.D. Zeletin* a susținut dizertația principală, „*Vârsta între iluzie și certitudine*” la *Masa rotundă* a Asociației Medicilor Pensionari „Sfântul Luca”, «*întâlnire emoționantă*»,

ținută în ziua de 13 septembrie 2008, la Clubul medicilor al Fundației „Victor Babeș” din București.

Cf. *Iftimie Nesfântu*, «*Medici pentru medici*», în: *Viața medicală*, XX, 38 (976), pp.1 și 5, 19 septembrie 2008.

● Vineri, 17 octombrie 2008, *prof. univ. dr. C.D. Zeletin* a conferențiat despre *Opera istoriografului Traian Nicola*, la *Simpozionul aniversar „Traian Nicola – 80 de ani”*, desfășurat în Pavilionul muzeal „Sculptorul Marcel Guguianu” din Bârlad.

Cf. *Afișul și Invitația-Program*.
Baaadul literar, II, 4 (7), p.97, noiembrie 2008.

● Marți, 25 noiembrie 2008, în Aula Palatului Cantacuzino, Calea Victoriei 141, București, Muzeul Național „George Enescu” a organizat *Expoziția „Principesa pianistă Elena Bibescu și începuturile carierei artistice a lui George Enescu”*, realizată de muzeograful *Cristina Andrei* și *Silvia Costin*, cu documente din arhiva scriitorului *C.D. Zeletin*, a Muzeului Național „George Enescu” și a Bibliotecii Naționale a României. Au conferențiat *C.D. Zeletin* și *Viorel Cosma*.

Cf. Afișul.
Revista Academia Bârlădeană, XV, 4, 33, p.2, trim. IV, 2008.

● Cu ocazia lansării volumului său, *Sonetul italian în Evul mediu și în Renaștere*, ediție bilingvă, Editura Humanitas, București, 2008, ediție îngrijită de Smaranda Bratu Elian, *C. D. Zeletin* a vorbit, sâmbătă 22 noiembrie 2008, la Târgul de Carte „Gaudeamus”, București, despre *Sonetul, invenție italienească, și motivația lui psihologică*.

Cf. Afișul.
Revista Academia Bârlădeană, XV, 4 (33), p.2, trim. IV, 2008.

- Vineri 5 decembrie 2008, *prof. univ. dr. C.D. Zeletin*, președintele de onoare al Academiei Bârlădene, s-a întâlnit cu profesorii și elevii *Școlii nr. 1 „Iorgu Radu”* din Bârlad. Sub genericul *Lirică și filozofie*, invitatul a răspuns unor întrebări ale participanților la acest animat colocviu.

Cf. C.M., Elevii Școlii nr. 1 Bârlad s-au întâlnit cu Academia Bârlădeană, în: Adevărul de Vaslui, XVII, 2304 (3504), p.6, sâmbătă, 6 decembrie 2008.

- Bârlad, 6 decembrie 2008. *C.D. Zeletin* prezintă noua sa donație de carte pentru Fondul Carte Rară al Academiei Bârlădene, str. Republicii 235, în fața unei asistențe de 60 de persoane. Pe lângă cărți, domnia sa a donat și colecția revistei *Adevărul literar și artistic*, anii 1928, 1929 și 1930, în casete de piele, noi.

Cf. Revista Academia Bârlădeană, XV, 4 (33), pp.2 și 20, trimestrul IV, 2008.

● Emisiunea *Întâlniri memorabile* a postului de radio România Cultural, de sâmbătă 24 ianuarie 2009, a fost consacrată *prof. univ. C.D. Zeletin*, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România. Invitat al Daniei Rej, medicul scriitor a răspuns timp de o oră unor întrebări referitoare la întâlnirile semnificative cu personalități cât și cu idei esențiale care i-au influențat viața și opera.

● În ziua de duminică 8 februarie 2009, *C.D. Zeletin* răspunde invitației *Amfiteatrului muzelor* al Universității Spiru Haret din București, în cadrul întâlnirii „Ilinca Dumitrescu și invitații săi”, vorbind despre *Muzica textului poetic*.

Cf. Afișul.

● Miercuri 11 februarie 2009, *prof. univ. dr. C.D. Zeletin* a prezentat, în Sala Oglinzilor a Uniunii Scriitorilor, volumul de poezii al colegului său de liceu și de profesie, Mihai Ghiur, intitulat *La cumpăna anilor*.

Cf. Al. Trifan, *Tezaur de gânduri*, în: *Viața medicală*, XXI, 9, p.8, 27 februarie 2009.
Afișul.

● Invitat al Muzeului „Vasile Pârvan” din Bârlad, sâmbătă 14 februarie 2009, *C.D. Zeletin* a susținut, în Pavilionul muzeal „Sculptorul Marcel Guguianu”, conferința *Marea pianistă, principesa Elena Bibescu și începuturile carierei pariziene a lui George Enescu*.

Cf. Afișul și Invitația-Program.

● În ziua de luni 23 martie 2009, *C.D. Zeletin* a vernisat *Expoziția de primăvară 2009* a Cenaclului de Arte Plastice al

Medicilor „I. Țuculescu”, deschisă la Cercul Militar Național din București, vorbind despre *Sensul plastic, fizic și spiritual al luminii de primăvară*.

- Invitat de onoare al Direcției pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Bacău, al Centrului Internațional de Cultură și Arte „George Apostu” Bacău și al Editurii Corgal Press din același oraș, marți 28 aprilie 2009, C.D. Zeletin a susținut două conferințe 1. *Principesa Elena Bibescu și George Enescu* și 2. *Primul profesor de psihiatrie al Facultății de Medicină din Iași, Doctorul Alexandru Brăescu*.

Cea de a doua prelegere a fost prilejuită de apariția cărții: *C. Dimoftache Zeletin, Doctorul Alexandru Brăescu. Contribuții documentare*, Editura Corgal Press, 2009, Bacău, 308 pagini.

Cu aceeași ocazie, domnia sa a fost invitat și de Facultatea de Științe a Universității din Bacău, unde – în calitatea sa de profesor universitar de biofizică – a conferențiat, în fața unui amfiteatru arhiplin, despre *Efectul biologic al radiațiilor ionizante*.

Cf. Afیșele.

Cronicar, Din viața Academiei, în revista *Academia Bârlădeană*, XVI, 2 (35), p.2, trimestrul II, 2009.

G.Pop, C.D. Zeletin – oaspete la „Salonul Artelor”, în: *Deșteptarea* (Bacău), nr. 5785, p.3, 28 aprilie 2009.

Laura Huiban, Scriitorul C.D. Zeletin, invitat la „Salonul Artelor”, în: *Ziarul de Bacău*, 95 (2075), p.16, 28 aprilie 2009.

Ștefan Olteanu, „Salonul literar”, o nouă reușită, în: *Observator de Bacău*, 464, p.4, 29 aprilie 2009.

- Marți 5 mai 2009, la Muzeul „George Enescu” din Palatul Cantacuzino, București, C.D. Zeletin dezvește portretul în ulei al Principesei Elena Bibescu, operă a pictorului francez Henri Martin (1860-1943), conferențind în această privință. Tabloul a aparținut Priscillei Hodgson (1920-2004), fiica unică a prințului Anton Bibescu. În 1994, aflându-se la Paris, C.D. Zeletin a prefigurat, într-o întâlnire cu Priscilla Hodgson, dirijarea spre țară a acestui

portret al bunicii sale. După moartea ei, tabloul a fost scos la licitație (Hôtel Druot din Paris), 15 decembrie 2008, cu indicația – favorizantă pentru viitorul achizitor – „Presupus portret al prințesei Bibescu”. C.D. Zeletin l-a rugat imediat pe dl. Gabriel Badea-Păun, istoric de artă stabilit la Paris, să participe la această licitație din partea Muzeului „George Enescu”, sensibilizat fără întârziere de C.D. Zeletin. Acesta apelase înainte la Muzeul „Vasile Pârvan” din Bârlad pentru cumpărarea tabloului, principesa Elena Bibescu, născută Kostaki Epureanu, fiind bârlădeancă. Dar cum muzeul nu dispunea de fonduri, și încă procurate urgent, soluția cumpărării tabloului de către Muzeul „George Enescu” s-a dovedit până la urmă ideală în toate privințele. Directoarea Muzeului Enescu, muzicologul Laura Manolache, a procurat prompt suma respectivă (4800 euro), și astfel, la 14 ianuarie 2009 tabloul sosea în țară, iar la 16 ianuarie 2009, intra la Muzeul „George Enescu”.

Cf. Afișul.

Cristina Hermeziu (Paris), «*Vice mama*» lui George Enescu. *Mecenat. Unicul tablou al prințesei Elena Bibescu, cea care l-a descoperit pe muzician în Franța, ajunge în România*, în: *Evenimentul zilei*, nr. 344 (5455), p.21, duminică 1 martie 2009 (publică portretul color).

Magazin istoric, XLIII, 9 (510), coperta a doua publică portretul color, septembrie 2009.

● Invitat de istoricul și genealogistul prof. univ. dr. Sorin Rădulescu, de la Facultatea de istorie a Universității din București, C.D. Zeletin a susținut în ziua de miercuri 6 mai 2009, în Amfiteatrul N. Iorga, prelegerea: *Poezia românească în timpul Regelui Carol I.*

● Bârlad, miercuri 20 mai 2009, Casa de cultură „G. Tutoveanu” a sindicatelor. La începutul prezentării romanului *La marginea nopții* de Constantin Clisu, Editura PIM, Iași, 2009, C.D. Zeletin, autorul *Cuvântului înainte*, își exprimă bucuria și surpriza pe care tocmai o avusese cu câteva minute înainte de a intra în sală, când, condus de către dl. director Virgil Giușcă, văzu

sus pe frontispiciu adăugat, după *Casa de cultură*, numele lui *G. Tutoveanu*.

...Era o veche propunere a sa, putem spune chiar o luptă surdă cu autoritățile: cereri și audiențe, an de an, la primărie pentru a modifica denumirea Casei de cultură a sindicatelor, prin atribuirea numelui *G. Tutoveanu*. Poetul crease prin anii '30 în Bârlad *Liga contra cametei*, organism în esența lui sindical, urmare a sinuciderii talentatului prozator, tânăr membru al Academiei Bârlădene, D. Fărcășanu, victimă a cămătarilor...

Astfel, încă din 1984, în eseu *Academia Bârlădeană între continuitate și contiguitate*, publicat în volumul III al miscelaneului *Bârladul odinioară și astăzi*, sub redacția lui Romulus Boteanu, pp.403-406, *C.D. Zeletin* scria subliniindu-și alegația prin cursive: „*De peste cincisprezece ani, de câte ori trec dinspre Domneasca spre bariera Puieștilor și dau, pe dreapta, peste frumoasa Casă a sindicatelor, sufletul meu citește, prin pupila care și scrie cu gândul, sus, pe frontispiciu: Academia Bârlădeană. Casa sindicatelor «G. Tutoveanu». Cuveni-s-ar cuveni...*”

● Bârlad, joi 21 mai 2009. Este lansată ediția anastatică a revistei Academiei Bârlădene, *Florile Dalbe*, apărută în anul 1919, din inițiativa unui comitet de redacție format din: G. Tutoveanu, V. Voiculescu, Tudor Pamfile și Mihail Lungeanu. Ediția este coordonată de Elena Monu, președinte al Academiei Bârlădene. *C.D. Zeletin* subliniază importanța acestei reviste, care constă, printre altele, în aceea că e printre cele dintâi reviste literare apărute după Primul Război Mondial, că în ea a debutat ca prozator V. Voiculescu și, tot el, ca traducător de poezie.

În continuare, *C.D. Zeletin* a donat cărți pentru Fondul Cartea Rară al Academiei Bârlădene, comentându-le (Virgil Caraivan, N. Docan, A. Axelrod, Victor Ion Popa).

Cf. Revista Academia Bârlădeană, XVI, 4 (37), p.2, trimestrul IV, 2009.

● *Corespondența dintre Perpessicius și G. Tutoveanu* a fost subiectul dizertației lui C.D. Zeletin, susținută în ziua de vineri 22 mai 2009 la *Cea de a V-a Sesiune de comunicări a Muzeului „Vasile Pârvan” din Bârlad, Secția Personalități. Memorialistică.*

Cf. Programul Sesiunii.

● Miercuri, 27 mai 2009, la Ateneul Român din București, a avut loc *Gala revistei Viața medicală*, prilejuită de apariția celui de al 1000-lea număr și de împlinirea a 20 de ani de la apariția publicației. În deschiderea acestei manifestări bogate și complexe, *prof. univ. dr. C.D. Zeletin* a prezentat volumul de memorii *Esto memor*, apărut postum, al scriitorului, medicului și pictorului *Georges Dumitresco*, trăitor în Elveția și de curând decedat.

Cf. *Iftimie Nefântu, Sub cupola Ateneului Român. O seară de neuitat*, în: *Viața medicală*, XXI, 24 (1014), p.2 (foto), 12 iunie 2009; *Caietele I.N.M.E.R.*, („Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc”, VI, 15, p.4, iulie 2009); *Pagini medicale bârlădene*, XIII, 136-137, p.7, iulie-august 2009. Publicat parțial în: *Căminul românesc* (Fribourg, Elveția), XVIII, 3 (110), pp.16-17, septembrie 2009; *Dr. Al. Trifan, Memoria exilului românesc, Viața medicală*, XXI, 36 (1026), p.4, 4 septembrie 2009.

● Joi, 18 iunie 2009, la Târgul de Carte *Bookfest 2009*, C.D. Zeletin a vorbit despre *Cântarea Cântărilor*, poema Regelui Solomon, strămoș al Mântuitorului Iisus Hristos, cu ocazia apariției antologiei, îngrijită de Radu Cârneli, *Cântarea Cântărilor*, cuprinzând 16 versiuni românești, traduceri și parafraze, de la domnitorul Șerban Cantacuzino (1688), la Ion Heliade Rădulescu, Gala Galaction, Patriarhul Nicodim Munteanu etc., până la contemporanii noștri, *Bartolomeu Anania* și *Dinu Ianculescu*.

● Miercuri, 1 iulie 2009, Uniunea Scriitorilor din România, împreună cu Editurile *Pelerin* și *Viața medicală românească*, au organizat un *Simpozion omagial „Victor Săhleanu” (1924-1997)*,

scriitor, om de știință, filozof. Simpozionul a fost prilejuit de apariția volumului său de poezii, *Cosmos uman*, Editura Pelerin, București, 2009. Președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România, *prof. univ. dr. C.D. Zeletin* a vorbit despre *Specificul liricii lui Victor Săhleanu*.

Cf. În Sala cu Oglinzi, în: Viața medicală, XXI, 26 (1016), p.1, 26 iunie 2009.

● *Prof. univ. dr. C.D. Zeletin* a vernisat, luni 13 iulie 2009, în Sala Foaier a Cercului Militar Național din București, *Expoziția de pictură „Aur și Meditație”*, a medicului pictor ieșean, *Viorica Botezatu*.

Cf. Afiș, Invitație.

● În amiaza zilei de vineri, 16 iulie 2009, la Biserica Flămânda (București, str. Olimpului 17), la slujba de înmormântare a fiicei scriitorului medic *V. Voiculescu, Gabriela Defour Voiculescu* (n.1920), ultimul din cei cinci copii ai marelui scriitor, a vorbit *C.D. Zeletin*, prieten al defunctei și președinte de onoare al *Academiei Bârlădene*, căreia ilustrul său tată i-a fost unul dintre cei dintâi membri în anii de după întemeiere (1915).

● În seara de vineri, 16 iulie 2009, *C.D. Zeletin* a fost invitatul *Clubului Rotary* din București, în Sala Timișoara a Hotelului Mariott, unde a susținut dizertația *Alexandru Tzigara-Samurcaș (1872-1952), om-instituție, creator al muzeografiei științifice românești și al actualului Muzeu al țaranului român*. Invitația a fost prilejuită de apariția în Editura Vitruviu, București, a ultimelor două volume ale memoriilor savantului, în îngrijirea lui *C.D. Zeletin*.

● Duminică 6 septembrie 2009. Cu prilejul Galei laureaților celui de *Al XIX-lea Festival și Concurs Internațional „George Enescu”*, desfășurat la Ateneul Român din București, *C.D. Zeletin* a vorbit despre: *Marea pianistă, principesa Elena Bibescu și întemeierea Ateneului Român*. Prezentarea conferențiarului o face

ministrul Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național, Theodor Paleologu, care, vorbind despre adevărurile istorice ale cărții lui C.D. Zeletin consacrate mării pianiste, a elogiat rolul aristocrației și al regilor României în promovarea artei. Domnul Ioan Hollender, directorul Operei din Viena și președinte al Festivalului, a intervenit subliniind rolul fast al principesei pianiste în consolidarea vieții de concert din țara noastră.

Cf. CD-ul înregistrat cu această ocazie de către directoarea Editurii Vitruviu, Ioana Călina Marcu și regizorul TV Dan Dumitrescu.

- Luni 7 septembrie 2009, în Sala Rondă de la Palatul Cercului Militar Național, cu ocazia *Celei de a 53-a Expoziții a Cenacului de Arte Plastice al Medicilor „Ion Țuculescu”*, expoziție de toamnă, C.D. Zeletin vorbește despre *Starea crepusculară în pictură*.

Cf. Programul-Invitație.
Vernisaj, în: *Viața medicală*, XXI, 36 (1026), p.12, 4 septembrie 2009.

- Joi 10 septembrie 2009, la Muzeul Municipiului București (Palatul Suțu), Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România, C.D. Zeletin a fost invitat să vorbească despre cartea lui Cicerone Ionițoiu, *Din Țara sârmelor ghimpate*, apărută în cursul anului în Editura Polirom.

Cf. Afîșul („Academician Constantin Dimoftache”).

- Marți 3 noiembrie 2009, în Sala Oglinzilor a Uniunii Scriitorilor, C.D. Zeletin vorbește, împreună cu Barbu Cioculescu și Georgeta Filitti (din partea Institutului Național pentru Memoria Exilului Românesc) despre *Poezia lui Dinu Ianculescu*, mult apreciatul actor, cu ocazia apariției volumului său de poezii, *În așteptarea timpului știut, poezii, sonete, rondeluri*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2009.

Asistă și poetul (84 de ani), venit în acest scop din Germania, unde trăiește.

● Bârlad, 14 noiembrie 2009. Întrunirea Academiei Bârlădene, 59 de participanți. *C.D. Zeletin* comentează noile volume donate *Fondului Carte-Rară* al instituției căreia îi este președinte de onoare (Athanasie Mândru, Mihail Lungeanu, G. Tutoveanu) și prezintă pe larg romanul *Întâlnirea din tren* al Elenei Petriman Țarălungă, apărută în Editura Sfera, Bârlad, 2009, „într-o plăcută atmosferă de efervescentă intelectuală (...). Domnia sa și-a început alocuțiunea proiectând existența scriitoarei, originară din satul Burdusaci, actualul județ Bacău, în spațiul spiritual al văii Zeletinului, care a dat culturii românești personalități de apreciazabilă însemnătate, începând cu Episcopul Ioanichie al Romanului (secolul al XVIII-lea), continuând cu filozoful Ștefan Zeletin, creatorul sociologiei științifice românești, psihiatrul Alexandru Brăescu, primul profesor [*universitar*] de psihiatrie din Moldova și ctitor al Așezămintelor Socola din Iași, romancierul I.D. Mușat, tragedia Sorana Țopa, academicianul geolog Miltiade Filipescu etc. Prezentatorul a subliniat vocația etică ce se străvede din romanul Elenei Petriman Țarălungă, arta construcției și măiestria artistică a romancierei.

În continuare, domnul *C.D. Zeletin* a oferit Academiei Bârlădene piese de porțelan care i-au fost dăruite de Gabriela Defour Voiculescu, prietenă a sa, fiică a marelui scriitor V. Voiculescu, încetată din viață la 12 iulie 2009.”

Cf. Revista *Academia Bârlădeană*, XVI, 4 (37), p.3-4, trimestrul IV, 2009.
Afișul.

● Duminică, 15 noiembrie 2009, Academia Bârlădeană a fost unul dintre organizatorii *Simpozionului „A. Vlahuță. In memoriam”*, desfășurat în sala de consiliu a Primăriei comunei Alexandru Vlahuță, județul Vaslui. *C.D. Zeletin* deschide simpozionul susținând oral alocuțiunea *Mărturii personale inedite privitoare la posteritatea lui A. Vlahuță*.

Cf. *Cronica, Din viața Academiei*, în revista *Academia Bârlădeană*, XVI, 4 (37), p.2, trimestrul IV, 2009.

● Tecuci, 21 noiembrie 2009. În cadrul Colocviului anual de filosofie „Ion Petrovici”, s-a desfășurat la Casa de cultură a municipiului, Colocviul „Ștefan Zeletin: viața și opera”. C.D. Zeletin a vorbit despre viața gânditorului.

Cf. Invitația. Afișul.

● Institutul de Istorie și Teorie Literară „George Călinescu” al Academiei Române și Facultatea de Filosofie a Universității din București au organizat Simpozionul *Interdisciplinaritatea umanistă. Centenar Nina Façon*, în ziua de vineri 27 noiembrie 2009, în Sala de Consiliu a Institutului Călinescu. C.D. Zeletin și-a intitulat prelegerea *Amintirea Ninei Façon*. În intervenția sa, prof. univ. dr. Ana Bazac a făcut precizarea că primul text-medalion consacrat italienistei Nina Façon a fost scris de C.D. Zeletin în urmă cu peste patruzeci de ani (*Nina Façon* în revista *Luceafărul* din 16 septembrie 1967. „Cu trunchieri operate în redacție!” – a completat C.D. Zeletin).

Cf. Invitație-Program.

● Continuând o tradiție mai veche, sâmbătă 28 noiembrie 2009, C.D. Zeletin a fost oaspetele AMFOR („Asociația Medicilor și Farmaciștilor Ofițeri în Rezervă”), unde, în Amfiteatrul Cercului Militar Național din București, a susținut prelegerea *Privind în urmă la scriitorul ce sunt*.

● Sâmbătă 5 decembrie 2009, între orele 12 și 13, Radio România Cultural l-a avut ca invitat al emisiunii *Întâlniri memorabile* pe C.D. Zeletin, care s-a întreținut cu Daniela Rei, într-un dialog *Asupra elitelor*.

● La Academia Română, Secția de Științe Medicale, a avut loc, miercuri 9 decembrie 2009, Sesiunea consacrată comemorării a 90 de ani de la moartea fondatorului psihiatriei românești, *Alexandru Sutzu* (1837-1919), fondatorul, în 1859, al Institutului-

spital de boli mintale de la Mărcuța, București, în care a fost internat și unde a murit M. Eminescu.

Printre vorbitori, a luat cuvântul și *prof. univ. dr. C. Dimoftache Zeletin*, care a prezentat liniile esențiale ale existenței *Doctorului Alexandru Brăescu* (1860-1917), primul profesor universitar de psihiatrie din Moldova și ctitor al Spitalului Socola din Iași, contemporan mai tânăr al lui Al. Șuțu. Doctorul Al. Brăescu are, printre priorități, descrierea formei juvenile a sclerozei în plăci, indicarea tratamentului chirurgical în epilepsie, introducerea *peculei* (retribuire pecuniară pentru munca prestată) în așezămintele psihiatrice, prefigurarea epidemiologiei bolilor psihice etc. Discipol al lui J.-M. Charcot și al școlii de la Salpêtrière (Paris), doctorul Al. Brăescu a consacrat ani mulți pelerinajului științific european, fiind cel dintâi intelectual de cultură engleză din Iași.

Cf. Dr. Alexandru Trifan, La Academia Română. Recuperarea unor înaintași ai Medicinii românești, în: Viața medicală, XXI, 51 (1041), pp.1 și 4, 18 decembrie 2009.

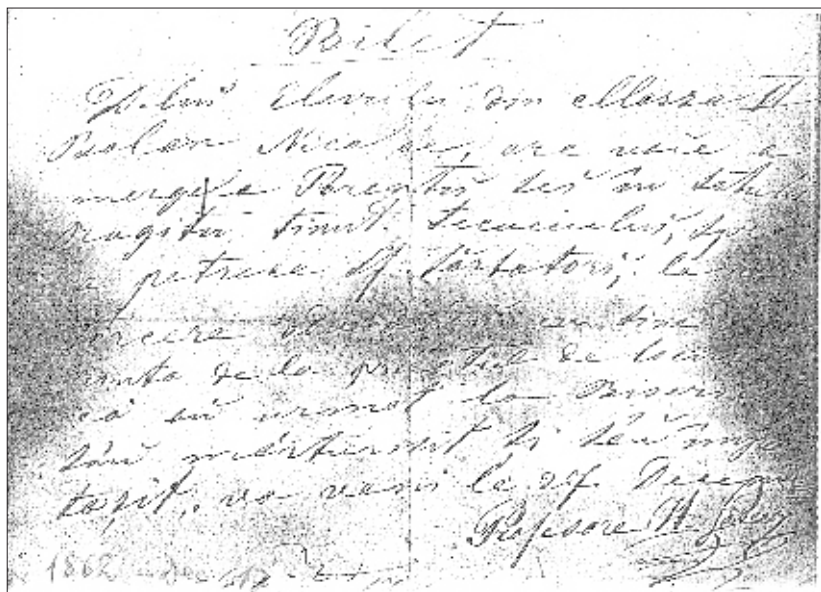
V. ILUSTRĂȚII

Sătucul Ruget, comuna Vultureni, județul Tecuci, anul 1908. Străbunicii, din partea mamei, ai lui *C. D. Zeletin, Nicolae Cârlan* (numit și *Bălan*, deoarece era din neam de oameni blonzi și cu ochi albaștri) și soția lui, *Tasiia*, n. Țugulea (genealogie: →*Aglaia Cârlan*, c. *Gh. Țarălungă* → *Maria Țarălungă*, c. preot *Nicolae Dimoftache* → *C. Dimoftache Zeletin*.)

Casa străbunicilor de la Ruget, construită în 1841 și distrusă de puterea comunistă în anii '50.

Bilet de voie, Bârlad, 1862.

Nicolae Cârlan, numit și *Bălan*, învățase carte, începând din 1860, la singura Școală Publică din Bârlad, ce fusese înființată în 1832 de către Iosif Patriciu. S-a păstrat în familie următorul document, în litere latine, prin care elevului i se dă voie acasă până în Crăciun, ca să-și vadă părinții, să se spovedească și să se împărtășească:

Bilet

D-lui elevulă din cllassa II Balan Nicolae, are voie a merge la Părinții seî în satulă Rugițū, ținut Tecuciulă, spre a petrece Sf. Sărbători; la re'ntoarcere aducându cu sine Adeverința de la preotul de locū cum că au urmat la Biserică, s'au mărturisit și s'au împărtășit; va veni la 27 Decembrie.

Profesore H. Lascăr (?)

1862, Dec. 17

Satul Laz, comuna Oncești, județul Bacău, aprilie 1930, Paști.

Icoană surâzătoare ascunzând o tragedie

Bunica dinspre mamă a lui *C. D. Zeletin*, *Aglaia Țarălungă*, n. Cârlan (1880-1930), cu patru luni înainte de a fi doborâtă de ceea ce se numește eufemistic „boală necruțătoare”, soțul ei, *Gheorghe Țarălungă* (1885-1963), viitor erou al luptei împotriva comunismului și victimă a lui, și cei șase copii: *Dumitru* (jos, în uniformă), *Savel* (lângă mamă), *Olimpia* (fetița cu breton), *Ștefan* (în spatele mamei lor), *Maria* (în dreptul ușii; este mama lui *C. D. Zeletin*) și *Vasile* (în spatele tatălui).

„Mama a fost o sfântă și tata un erou”, spunea la bătrânețe fiul lor, general *Ștefan Țarălungă*, Cavaler al Ordinului Mihai Viteazul în Al Doilea Război Mondial.

Frații Țarlungă

Maria, c. Dimoftache
(1910-1978),
învățătoare, mama lui
C. D. Zeletin.

Vasile (1913-1988),
ofițer superior,
economist.

Ștefan (1915-2008),
general,
Cavaler al Ordinului
Mihai Viteazul.

Dumitru (1917-1998),
colonel genist, avocat.

Olimpia (1919-2004),
c. dr. *Th. Jalbă*, medic.

Savel (1923-1978),
inginer constructor.

...La patru sau chiar la cinci ani, Dada încă își închipuia că Vasile, Ștefan, Mitică, Olimpia și Savel sunt frații lui mai mari, cum își petreceau vacanțele la Burdusaci...

Tatăl lui C. D. Zeletin, *Preotul Nicolae Dimofstache* (1908-1991), avea o frumoasă și instruită voce de tenor spinto și dispunea de o cultură muzicală remarcabilă. Citea partituri, fie în notație bizantină, fie în notație clasică, într-o viteză uluitoare... Partituri scrise de mâna lui.

Tecuci, 1915.

*Fiecare din cei doi părinți ai micului Nicolae își are
alături o verișoară.*

De la stânga: Zoe Dimoftache, învățător Constantin Dimoftache, copilul Nicolae Dimoftache (tatăl lui C. D. Zeletin), Profira Dimoftache, n. Brăescu, Aglae Oprișan.

*Învățătorul Constantin Dimoftache
(1882-1971).*

Bunicul dinspre tată al lui
C. D. Zeletin.

Burdusaci, Crăciun 1938.

De la stânga: Dada („C. D. Zeletin”) în brațele tatălui său, preotul Nicolae Dimoftache; bunica Maria Țărălungă; mama Maria Dimoftache, n. Țărălungă, Lulu (Paul) în brațele fratelui mamei sale, Ștefan Țărălungă, viitor erou în Al Doilea Război Mondial, Cavaler al Ordinului Mihai Viteazul, general.

Mama, venită în satul ei natal, Laz, comuna Oncești, județul Bacău, 15 august 1940.

Neamurile se întâlneau la hram.

Terasa casei preotului-învățător *Gheorghe Ciuchi*, fost învățător al mamei lui *C. D. Zeletin*, *Maria Dimoftache*, n. Țărălungă, în centrul fotografiei, în rochie deschisă la culoare și cu timidul Dada (cinci ani) retras înspre rochia mamei, de frica aparatului de fotografiat care i se părea tun...

Dumitru Brăescu
(1875-1953),
care, împreună cu sora lui,
Safta Vasiliu (1877-1957), a
fost nașul de botez al
nepotului lor,
C.D. Zeletin.

Foto: C. D. Popa.

Școala din Burdusaci, sfârșitul anului școlar 1939.

Înălțarea pavilionului.

Învățătoarele *Maria Dimoftache* (spre stânga, în colțul careului), și *Virginia Popa* (spre dreapta, în port național), preotul paroh *Nicolae Dimoftache* (ultimul din dreapta) și, lângă catarg, copiii Lulu și Dada, care nu erau încă elevi, în uniformă de străjerie.

Foto: C. D. Popa.

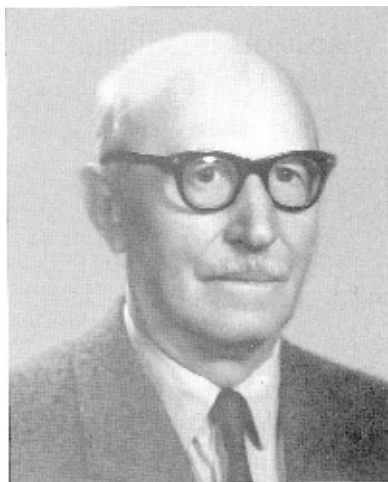
Școala din Burdusaci, județul Tecuci, iunie 1939.

Elevii și învățătoarea lor, Maria Dimoftache.

În față, preșcolarul *Paul Dimoftache*,
fratele lui *C. D. Zeletin*.

Foto: C. D. Popa.

Unchi al lui C. D. Zeletin

SCRITORUL
I. D. MUȘAT
1898 - 1983

ROMANCIER, DRAMATURG,
NOVELIST, PUBLICIST.

În anul 1947, președintele Ion I. Călugăreanu, din familia Dimoftache, se născuse în Podu Turcului, județul Bacău. După absolvirea școlii primare în 1917 și a liceului în 1933 și a facultății de drept în 1938, a lucrat ca redactor și a scris. Colaborând dintr-o perioadă în alta la revistele culturale și literare ale Uniunii Scriitorilor din România și ale revistei literare „Cronica”, a scris și poezii.

Se va însoții cu Maria-Mădălina Ciocăla din familia Ciocăla, care din păcate a rămas văduvă și fără fiu.

S-a înscris în Academia de Arte din Cluj între 1925-1926, când în același timp din 1928 în cadrul Partidului Național Democrat, fiind ales membru în Parlament în 1938 și 1946-1949, iar din 1946 și 1947 profesor de literatură română.

A fost redactor și coproprietar al editurii Omnia din București și al Tipografiei Omnia din Cluj în perioada 1947-1949.

Membru al Uniunii Scriitorilor, a fost ales în 1961, urmând ca ulterior să fie ales în funcția de președinte al Uniunii Scriitorilor și a Academiei de Arte din Cluj în anul 1964.

OPERA

- **ROMANȚE, POEZII ȘI DRAME**, editura Kriterion, București, București, două volume 1967-1968.
- **INSTRUCȚIA**, roman, Editura Teatrului, București, 1947.
- **ROMANȚE ȘI POEZII**, Editura Kriterion, București, 1968.
- **INSTRUCȚIA**, dramă în trei acte, Editura Kriterion, București, 1972.
- **OPERA HORA DACTIA**, roman în două volume, Editura Kriterion, București, 1983-1985.
- **Circa 500 cărți** pentru copii.
- **Romana**, în multe și diferite ediții de literatură.

Publicat de familie, cuprinsul în **OPERA**, București, 1984, 2004, și în **OPERA**, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 2680, 2681, 2682, 2683, 2684, 2685, 2686, 2687, 2688, 2689, 2690, 2691, 2692, 2693, 2694, 2695, 2696, 2697, 2698, 2699, 2700, 2701, 2702, 2703, 2704, 2705, 2706, 2707, 2708, 2709, 2710, 2711, 2712, 2713, 2714, 2715, 2716, 2717, 2718, 2719, 2720, 2721, 2722, 2723, 2724, 2725, 2726, 2727, 2728, 2729, 2730, 2731, 2732, 2733, 2734, 2735, 2736, 2737, 2738, 2739, 2740, 2741, 2742, 2743, 2744, 2745, 2746, 2747, 2748, 2749, 2750, 2751, 2752, 2753, 2754, 2755, 2756, 2757, 2758, 2759, 2760, 2761, 2762, 2763, 2764, 2765, 2766, 2767, 2768, 2769, 2770, 2771, 2772, 2773, 2774, 2775, 2776, 2777, 2778, 2779, 2780, 2781, 2782, 2783, 2784, 2785, 2786, 2787, 2788, 2789, 2790, 2791, 2792, 2793, 2794, 2795, 2796, 2797, 2798, 2799, 2800, 2801, 2802, 2803, 2804, 2805, 2806, 2807, 2808, 2809, 2810, 2811, 2812, 2813, 2814, 2815, 2816, 2817, 2818, 2819, 2820, 2821, 2822, 2823, 2824, 2825, 2826, 2827, 2828, 2829, 2830, 2831, 2832, 2833, 2834, 2835, 2836, 2837, 2838, 2839, 2840, 2841, 2842, 2843, 2844, 2845, 2846, 2847, 2848, 2849, 2850, 2851, 2852, 2853, 2854, 2855, 2856, 2857, 2858, 2859, 2860, 2861, 2862, 2863, 2864, 2865, 2866, 2867, 2868, 2869, 2870, 2871, 2872, 2873, 2874, 2875, 2876, 2877, 2878, 2879, 2880, 2881, 2882, 2883, 2884, 2885, 2886, 2887, 2888, 2889, 2890, 2891, 2892, 2893, 2894, 2895, 2896, 2897, 2898, 2899, 2900, 2901, 2902, 2903, 2904, 2905, 2906, 2907, 2908, 2909, 2910, 2911, 2912, 2913, 2914, 2915, 2916, 2917, 2918, 2919, 2920, 2921, 2922, 2923, 2924, 2925, 2926, 2927, 2928, 2929, 2930, 2931, 2932, 2933, 2934, 2935, 2936, 2937, 2938, 2939, 2940, 2941, 2942, 2943, 2944, 2945, 2946, 2947, 2948, 2949, 2950, 2951, 2952, 2953, 2954, 2955, 2956, 2957, 2958, 2959, 2960, 2961, 2962, 2963, 2964, 2965, 2966, 2967, 2968, 2969, 2970, 2971, 2972, 2973, 2974, 2975, 2976, 2977, 2978, 2979, 2980, 2981, 2982, 2983, 2984, 2985, 2986, 2987, 2988, 2989, 2990, 2991, 2992, 2993, 2994, 2995, 2996, 2997, 2998, 2999, 3000, 3001, 3002, 3003, 3004, 3005, 3006, 3007, 3008, 3009, 3010, 3011, 3012, 3013, 3014, 3015, 3016, 3017, 3018, 3019, 3020, 3021, 3022, 3023, 3024, 3025, 3026, 3027, 3028, 3029, 3030, 3031, 3032, 3033, 3034, 3035, 3036, 3037, 3038, 3039, 3040, 3041, 3042, 3043, 3044, 3045, 3046, 3047, 3048, 3049, 3050, 3051, 3052, 3053, 3054, 3055, 3056, 3057, 3058, 3059, 3060, 3061, 3062, 3063, 3064, 3065, 3066, 3067, 3068, 3069, 3070, 3071, 3072, 3073, 3074, 3075, 3076, 3077, 3078, 3079, 3080, 3081, 3082, 3083, 3084, 3085, 3086, 3087, 3088, 3089, 3090, 3091, 3092, 3093, 3094, 3095, 3096, 3097, 3098, 3099, 3100, 3101, 3102, 3103, 3104, 3105, 3106, 3107, 3108, 3109, 3110, 3111, 3112, 3113, 3114, 3115, 3116, 3117, 3118, 3119, 3120, 3121, 3122, 3123, 3124, 3125, 3126, 3127, 3128, 3129, 3130, 3131, 3132, 3133, 3134, 3135, 3136, 3137, 3138, 3139, 3140, 3141, 3142, 3143, 3144, 3145, 3146, 3147, 3148, 3149, 3150, 3151, 3152, 3153, 3154, 3155, 3156, 3157, 3158, 3159, 3160, 3161, 3162, 3163, 3164, 3165, 3166, 3167, 3168, 3169, 3170, 3171, 3172, 3173, 3174, 3175, 3176, 3177, 3178, 3179, 3180, 3181, 3182, 3183, 3184, 3185, 3186, 3187, 3188, 3189, 3190, 3191, 3192, 3193, 3194, 3195, 3196, 3197, 3198, 3199, 3200, 3201, 3202, 3203, 3204, 3205, 3206, 3207, 3208, 3209, 3210, 3211, 3212, 3213, 3214, 3215, 3216, 3217, 3218, 3219, 3220, 3221, 3222, 3223, 3224, 3225, 3226, 3227, 3228, 3229, 3230, 3231, 3232, 3233, 3234, 3235, 3236, 3237, 3238, 3239, 3240, 3241, 3242, 3243, 3244, 3245, 3246, 3247, 3248, 3249, 3250, 3251, 3252, 3253, 3254, 3255, 3256, 3257, 3258, 3259, 3260, 3261, 3262, 3263, 3264, 3265, 3266, 3267, 3268, 3269, 3270, 3271, 3272, 3273, 3274, 3275, 3276, 3277, 3278, 3279, 3280, 3281, 3282, 3283, 3284, 3285, 3286, 3287, 3288, 3289, 3290, 3291, 3292, 3293, 3294, 3295, 3296, 3297, 3298, 3299, 3300, 3301, 3302, 3303, 3304, 3305, 3306, 3307, 3308, 3309, 3310, 3311, 3312, 3313, 3314, 3315, 3316, 3317, 3318, 3319, 3320, 3321, 3322, 3323, 3324, 3325, 3326, 3327, 3328, 3329, 3330, 3331, 3332, 3333, 3334, 3335, 3336, 3337, 3338, 3339, 3340, 3341, 3342, 3343, 3344, 3345, 3346, 3347, 3348, 3349, 3350, 3351, 3352, 3353, 3354, 3355, 3356, 3357, 3358, 3359, 3360, 3361, 3362, 3363, 3364, 3365, 3366, 3367, 3368, 3369, 3370, 3371, 3372, 3373, 3374, 3375, 3376, 3377, 3378, 3379, 3380, 3381, 3382, 3383, 3384, 3385, 3386, 3387, 3388, 3389, 3390, 3391, 3392, 3393, 3394, 3395, 3396, 3397, 3398, 3399, 3400, 3401, 3402, 3403, 3404, 3405, 3406, 3407, 3408, 3409, 3410, 3411, 3412, 3413, 3414, 3415, 3416, 3417, 3418, 3419, 3420, 3421, 3422, 3423, 3424, 3425, 3426, 3427, 3428, 3429, 3430, 3431, 3432, 3433, 3434, 3435, 3436, 3437, 3438, 3439, 3440, 3441, 3442, 3443, 3444, 3445, 3446, 3447, 3448, 3449, 3450, 3451, 3452, 3453, 3454, 3455, 3456, 3457, 3458, 3459, 3460, 3461, 3462, 3463, 3464, 3465, 3466, 3467, 3468, 3469, 3470, 3471, 3472, 3473, 3474, 3475, 3476, 3477, 3478, 3479, 3480, 3481, 3482, 3483, 3484, 3485, 3486, 3487, 3488, 3489, 3490, 3491, 3492, 3493, 3494, 3495, 3496, 3497, 3498, 3499, 3500, 3501, 3502, 3503, 3504, 3505, 3506, 3507, 3508, 3509, 3510, 3511, 3512, 3513, 3514, 3515, 3516, 3517, 3518, 3519, 3520, 3521, 3522, 3523, 3524, 3525, 3526, 3527, 3528, 3529, 3530, 3531, 3532, 3533, 3534, 3535, 3536, 3537, 3538, 3539, 3540, 3541, 3542, 3543, 3544, 3545, 3546, 3547, 3548, 3549, 3550, 3551, 3552, 3553, 3554, 3555, 3556, 3557, 3558, 3559, 3560, 3561, 3562, 3563, 3564, 3565, 3566, 3567, 3568, 3569, 3570, 3571, 3572, 3573, 3574, 3575, 3576, 3577, 3578, 3579, 3580, 3581, 3582, 3583, 3584, 3585, 3586, 3587, 3588, 3589, 3590, 3591, 3592, 3593, 3594, 3595, 3596, 3597, 3598, 3599, 3600, 3601, 3602, 3603, 3604, 3605, 3606, 3607, 3608, 3609, 3610, 3611, 3612, 3613, 3614, 3615, 3616, 3617, 3618, 3619, 3620, 3621, 3622, 3623, 3624, 3625, 3626, 3627, 3628, 3629, 3630, 3631, 3632, 3633, 3634, 3635, 3636, 3637, 3638, 3639, 3640, 3641, 3642, 3643, 3644, 3645, 3646, 3647, 3648, 3649, 3650, 3651, 3652, 3653, 3654, 3655, 3656, 3657, 3658, 3659, 3660, 3661, 3662, 3663, 3664, 3665, 3666, 3667, 3668, 3669, 3670, 3671, 3672, 3673, 3674, 3675, 3676, 3677, 3678, 3679, 3680, 3681, 3682, 3683, 3684, 3685, 3686, 3687, 3688, 3689, 3690, 3691, 3692, 3693, 3694, 3695, 3696, 3697, 3698, 3699, 3700, 3701, 3702, 3703, 3704, 3705, 3706, 3707, 3708, 3709, 3710, 3711, 3712, 3713, 3714, 3715, 3716, 3717, 3718, 3719, 3720, 3721, 3722, 3723, 3724, 3725, 3726, 3727, 3728, 3729, 3730, 3731, 3732, 3733, 3734, 3735, 3736, 3737, 3738, 3739, 3740, 3741, 3742, 3743, 3744, 3745, 3746, 3747, 3748, 3749, 3750, 3751, 3752, 3753, 3754, 3755, 3756, 3757, 3758, 3759, 3760, 3761, 3762, 3763, 3764, 3765, 3766, 3767, 3768, 3769, 3770, 3771, 3772, 3773, 3774, 3775, 3776, 3777, 3778, 3779, 3780, 3781, 3782, 3783, 3784, 3785, 3786, 3787, 3788, 3789, 3790, 3791, 3792, 3793, 3794, 3795, 3796, 3797, 3798, 3799, 3800, 3801, 3802, 3803, 3804, 3805, 3806, 3807, 3808, 3809, 3810, 3811, 3812, 3813, 3814, 3815, 3816, 3817, 3818, 3819, 3820, 3821, 3822, 3823, 3824, 3825, 3826, 3827, 3828, 3829, 3830, 3831, 3832, 3833, 3834, 3835, 3836, 3837, 3838, 3839, 3840, 3841, 3842, 3843, 3844, 3845, 3846, 3847, 3848, 3849

Răchitoasa, 1940.

Dada și Lulu.

*Burdusaci, 1938, în
preajma Crăciunului.
Dregerea saniei.*

Fotografie emblematică pentru tata: teologul și muzicianul *Nicolae Dimoftache*, care adora munca fizică, neacceptând să lucreze decât el, *manu propria*, iată-l aici împreună cu servitorul *Neculai Grigoraș*, zis Moș Poacă: părintele lucrează fericit și *Moș Poacă*, personaj al copilăriei mele, îl asistă surâzând!

Înmulțiți, vă rog, cu o mie!

Pregătea sania ca s-o aducă de la gară, în vacanța de Crăciun, pe Olimpia Țarălungă, studentă în medicină la Iași.

1945

*C. Dimoftache (C. D. Zeletin),
elev în clasa întâia a Liceului
Gheorghe Roșca Codreanu din
Bârlad.*

Bârlad, iunie 1945.

*Învățătoarea Maria și preotul Nicolae Dimoftache, fetița Gabi și
băieții lor, Lulu (stânga) și Dada (C. D. Zeletin).*

Bârlad, 1952.

Preotul Nicolae Dimoftache și fetița lui, Gabi, la absolvirea de către fiii săi Constantin („Dada” = C. D. Zeletin, în stânga) și Paul („Lulu”) a Colegiului Național Gheorghe Roșca Codreanu din Bârlad.

1958

*Paul Dimoftache, fratele
lui C. D. Zeletin.*

București, strada Barbu Delavrancea 61, 15 decembrie 1972.

Mama, *Maria Dimoftache* (1910-1978) și fiul ei *Paul Dimoftache*.

Olimpia Cârlan (1902-2001), c. Lozach, mătușa lui C. D. Zeletin.

Portret în ulei pictat în 1928 la Vultureni, județul Tecuci, de către sora ei, *Victoria Cârlan* (1907-1992), fostă studentă preferată a pictorului *Ipolit Strâmbu* („*Strâmbulescu*”) profesor la Școala de Belle-Arte din București. *Victoria Cârlan* prefera portretul, niciodată peisajul. Este singura pictură ce s-a păstrat, restul dispărând odată cu dezastrul casei și moșiei Vultureni din anii timpurii ai comunismului. Olympia și Victoria, vere primare cu mama lui C.D. Zeletin, au trăit și au încetat din viață la Paris.

Emil Palade, Bârlad, 1905.

Fotografie inedită.
Arhiva C. D. Zeletin.

Octombrie 2008, Toledo, Spania.

De la dreapta: nepoata *Despina-Maria*, *C. D. Zeletin* și
Gabriela, sora scriitorului și mama Despinei-Maria.

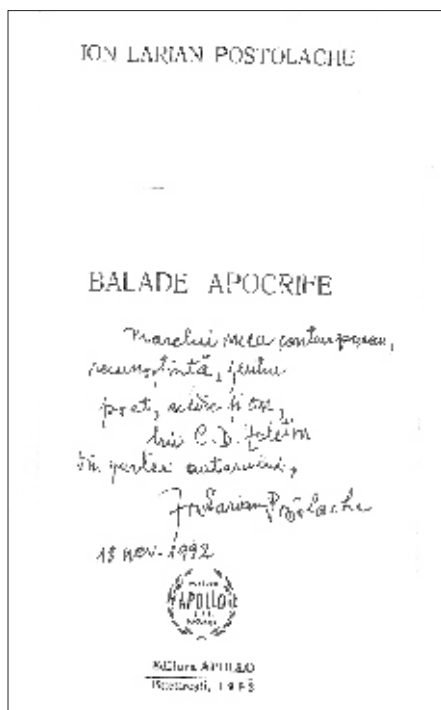

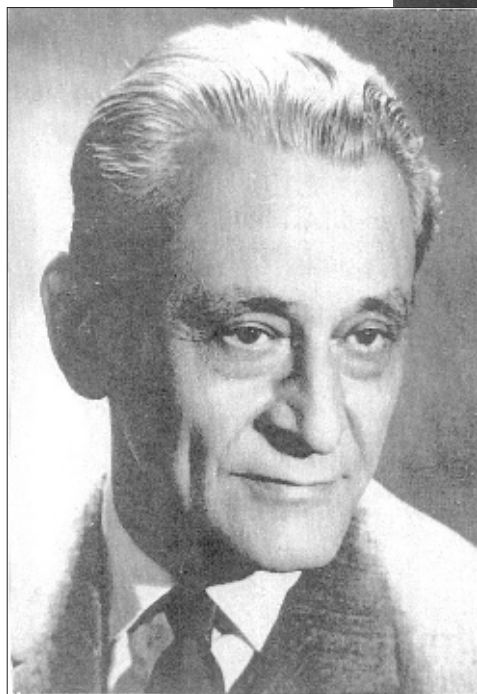
Saloanele ansamblului *Holy Cross Monastery*, locaș ortodox din Castro Valley, California, S.U.A., sâmbătă 3 octombrie 2009.

C. D. Zeletin și unica lui nepoată, *Despina Maria Kelly*, unică oricum ai privi-o, la botezul fiicei sale, *Carmen Gabriela*, care l-a avut de naș pe *C. D. Zeletin*.

*Poetul Ion Larian Postolache, desen de
George Catargi, 1958.*

Doi străluciți profesori ai Facultății de Medicină din București care l-au apreciat foarte mult pe doctorul *C. Dimoftache Zeletin*: *Ion Juvara*, chirurg (stânga), și *Alfred Rusescu*, pediateru.

București, strada M. Eminescu 122, 5 IV 1952.

Colțul preferat al odăii.

Desen în creion de *Perpessicius*.
Colecția C. D. Zeletin.

Iisus de N. N. Tonitza (a fost publicat pe coperta numărului de Paști, 1926, al *Universului literar*), lampa preferată, comoda și pe comodă motanul Pussy.

București, Cimitirul Belu.

Perpessicius.

Bust în bronz de *Nicăpetre.*

București, strada M. Eminescu 122, 12 iunie 1968.

Perpessicius, Alice Panaitescu Perpessicius și C.D. Zeletin.

București, strada M. Eminescu 122, vara anului 1968.
Acasă la Perpessicius.

De la dreapta: *D. D. Panaitescu Perpessicius* fiu,
Perpessicius, *Alice Panaitescu*
Perpessicius, soția, n. Paleolog
Brătianu, și *C. D. Zeletin*.

București, strada M. Eminescu 122, anul 1968.

Perpessicius și C. D. Zeletin.

Biblioteca M. Sadoveanu din București, 11 decembrie
1984, „Medalion C. D. Zeletin”.

*Marea actriță Irina Răchițeanu (1920-1993), recitând
poezii din Călătorie spre transparență.*

București, 14. I. 1961

Iubite prieten,

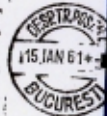
Mi-au făcut plăcere citindu-ți d-tale, după ce ți propun să-mi aduci numai ecoul unor experiențe pozitive. După câte înțeleg, te gândești într-un moment de desadaptare, pe care am bune speranțe că-l vei depăși cu atât mai ușor cu cât este probabil că totul și împrejurările care ți-au provocat un ~~roz~~ alături, decît pentru furtună mare, cadoul d-tale de viață. De altfel, dacă ai fost cadru și te pare straniu, ceea ce se găsește între limitele lui, conținutul necesar al vieții d-tale, în noua așezare, nu este tot atât de interesant ca acel traiț un jumătate de ani la București? Mederul se asociază, de altfel, atât se fericește în spa. cu metul, și acesta din urmă dispune de o vârstă atât de exaltantă la atingerea tuturor înfăptuirilor bune, întrucît sunt sigur că și tu distolești viața și bucuria chiar din substanța existenței cele mai căutate. Mi-ai permis să înțeleg, în această privință, propriile experiențe ale anilor mei tineri, cu bucuriile lor imense chiar în împrejurările cele mai expresive pentru alții.

Faptul de a te fi desoperit astfel, încă din primul moment al cunoașterii d-tale, și, a urmat, în serviciarea adreșată mie în atîtă prietenie, mi-a dat un adăos de posibilități de a te putea urmări și înțelege ca part. Am citit deci cu mare selecție cele patru stente ale poeziei a Deepa plouie, care sînt cele mai bune din câte mi-ai arătat în altă

veine, am admirat deoparte delicatetea și
exactitatea notatelor de natură, ferovarea literă,
dar mai ales - după cum mi se pare că ți-ai
spus-o și altcui - nu știu ce atitudine înaltă
și nobilă a poetului. Iti mulțumesc pentru a-mi
fi comunicat poezia d-tale. Și sunt înțeles adine
de faptul că, scriind-o într-o legătură
sarcină în încredințarea sănătății reale și cu
simpatie respirată de ele, te ai gândit să mi-o
închini.

Iti mulțumesc, aștept să ne revădăm
la una din vizitele d-tale. Deplasări la
București, unde sunt găsi, ca și de obicei, să
vorbim despre atâtea lucruri ale vieții și ale
artei, și te îmbrățișez cu iubire părintească.
Înclă a citit și al poezia d-tale, cu reacții
asimilatoare într-un totu în ale mele.

D. I. I. I.

Dr. Const. Dimoftache
 spitalei unificat -

Karl Marx nr. 1

Hunedoara

Exp. Prof. Tudor Vianna
 Str. Andrei Mureşanu 33
 (r. Stalin)
 Bucuresti

Aprilie 1971

*C. D. Zeletin,
undeva în Germania,
cu fluviul Rin
în peisaj.*

*Colegul și prietenul
prof. univ. dr. Grigore Turcu,
în anii de internat clinic
(1958-1961) ai lui
C. D. Zeletin.*

Tânărul poet
Ion Buzdugan,
în anii în care frecventa abia întemeiata
Academie Bârlădeană.

Inedit.
Arhiva C. D. Zeletin.

*Scriitorul Ion Buzdugan, desen de V. Feodorov,
15 ianuarie 1933.*

Arhiva C. D. Zeletin.

București, 5 iunie 1957, Parcul Libertății (Parcul Carol).

Întâlnire de seară: un poet și un gigant.

Poetul *Ion Buzdugan* (1887-1967), erou al Unirii Basarabiei cu Patria Mamă, în vizită la Grota Nimfei, având în fundal *Gigantul* lui Dimitrie Paciurea.

Foto: *Paul Dimoftache*.

București, 5 iunie 1957, Parcul Libertății (Parcul Carol).

Trei scriitori prieteni lângă Grota Titanilor. Întâlnire de seară.

De la stânga: C. D. Zeletin (sulul din mână conține manuscrisul volumului de poezii al lui G. G. Ursu intitulat *Medalii*); poetul bârlădean G. G. Ursu și poetul basarabean *Ion Buzdugan*, în spatele căruia se deslușește *Gigantul* lui Frederick Storck.

Foto: *Paul Dimoftache*.

Burdusaci, 1975, casa părintească.

Vară fericită.

De la stânga: *Constantin Zarcada* („Cosi”, așezat; e vărul primar al lui *Florin Turcu*, adolescentul de lângă el), *Despina Turcu*, n. Zarcada (mama lui Florin), învățătoarea *Maria Dimoftache* și preotul *Nicolae Dimoftache*, părinții lui *C. D. Zeletin*, ultimul din fotografie.

București, 1958.

C. Dimoftache Zeletin,
intern prin concurs al
clinicilor din București.

Crăciun, 1968.

Doctorul *C. Dimoftache Zeletin* în Laboratorul de Biofizică al Facultății de Medicină a U.M.F. „Carol Davila” București.

Domnului

C. 9. Zelatin

tratat original si stiintific
de putina de prestigiu
omul de stiinta inalta
doctura de engleza
si colegii care ma onoreaza
cu amicitia sa

Cardinal

Janus 1967

Perpessicius

București, 28 noiembrie 2006.

Colegi de facultate, prieteni de o viață:

Veronica Petrovici, n. Constantinescu (profesor universitar și chirurg în Germania) și C. Dimoftache Zeletin.

București, Căuzași, str. Dobroteasa 1, iarna 1957.

Patru poeți prieteni, acasă la Ion Larian Postolache.

De la stânga: Virgil Carianopol (1908-1984), G. G. Ursu (1911-1980), C. D. Zeletin și Ion Larian Postolache (1916-1997).

*C. D. Zeletin
la Mănăstirea Căldărușani,
1959.*

Cinciș, Hunedoara, 8 iulie 1961.

*C. Dimoftache Zeletin, medic la
Hunedoara, și Silvia Vlad.*

În iarbă, la picioarele mamei,
fetița *Anca Vlad*. Nu peste multă
vreme, această grădină avea să se
afle pe fundul Lacului de acumulare
Cinciș.

admirație,

Domnului Constantin Dimoftache,

G. Catargi, 1959.”

L-am întrebat de ce doi și nu trei maci, sau chiar unul, la care mi-a răspuns:
– Numărul pereche e potrivit *somnului cel de veci!*

Cf. C. D. Zeletin, Pictorul George Catargi în aducerea aminte, în volumul Amar de vreme, Editura Vitruviu, 2001, pp.197-199; Idem, ediția a doua, Editura Sfera, Bârlad, 2006, pp.165-167.

C. D. Zeletin, 1967.

Prof. univ. dr. Radu Șerban Palade,
șeful Clinicii I Chirurgie, Spitalul Universitar,
U.M.F. „Carol Davila” București.

Portret de *Corneliu Vasilescu*, 2005.
Colecția *Radu Șerban Palade*.

Toamna anului 1935.

Pornit la vânătoare în împrejurimile Bucureștilor, împreună cu prietenii săi *Ion Juvara*, *D. Vereanu* și *Ion Bruckner* (penultimul spre dreapta), *G. E. Palade* (în mijloc, așezat pe scări) a nimerit la... o nuntă !

Inedit.
Arhiva C. D. Zeletin.

George Emil Palade și nepotul său Radu Șerban Palade.

București, Băneasa.

Au Professeur Zeletin
avec mes meilleurs
vœux pour un
succès prolongé dans
ses deux carrières
Priscilla Hodgson
17 mai 1993

*Dedicația Priscillei
Hodgson, fiica
prințului Antoine
Bibesco și a
Elisabetei Asquith
Bibesco, pe volumul:
Lettres de Marcel
Proust à Bibesco.
Préface de Thierry
Maulnier. La Guilde du
Livre, Lausanne
(1949).*

Elisabeta era fiica
Lordului de Oxford,
Herbert Henry Asquith,
prim ministru al Marii
Britanii.

San Diego, California, S.U.A., 21 septembrie 2004.

C. D. Zeletin ieșind din institutul care a primit numele lui George Emil Palade (1912-2008) încă din timpul vieții.

București, strada Barbu Delavrancea 61.

C. D. Zeletin în fața casei sale.

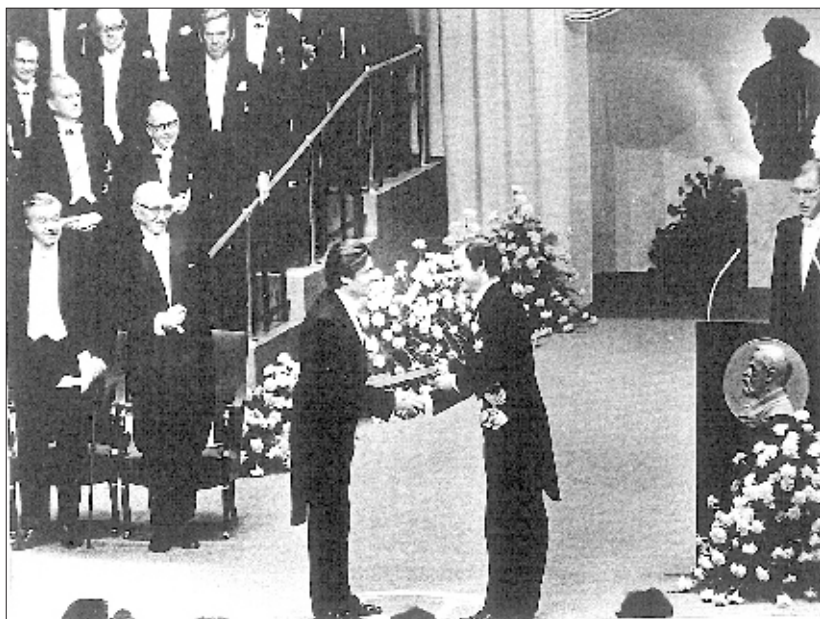

București, strada Barbu Delavrancea 61, 28 mai 2004.

C. D. Zeletin și regizoarea Sorana Coroamă Stanca.

C. D. Zeletin.

Portret în ulei de
Corneliu Vasilescu,
2005.

Stockholm, 1974.

*Regele Carl Gustav al XVI-lea al Suediei înmânând lui
George Emil Palade însemnele Premiului Nobel pentru Medicină.*

23 aprilie 1975, Sfântul Gheorghe, strada Marinarilor 6, Băneasa, București.

George Emil Palade cu mama sa, Constanța Palade.

23 aprilie 1975, strada Marinarilor 6, Băneasa, București.

Veri și prieteni: C. D. Zeletin și Radu Șerban Palade.

București, Băneasa, Paști 1975.

Constanța Palade, n. Cantemir (1886-1978), mama savantului George Emil Palade, laureat al Premiului Nobel pentru Medicină (1974), și generația tânără a familiei. De la stânga: Anca-Michaela Israil, Radu Șerban Palade, Irina Matiu și Constantin Dimoftache Zeletin.

București,
strada Barbu Delavrancea 61.
23 iulie 2005.

*C. D. Zeletin și verii săi
dragi, Laura și Gabriel Mircea
Jalbă, lângă arborele Albizia
Julibrissin în floare.*

Insula Kauai din Hawaii, S.U.A., mai 1998.

C. D. Zeletin și sora sa, Gabriela Sfințeanu.

Bârlad, Bulevardul Epureanu 3, 19 noiembrie 2004.
Comemorarea celor 85 de ani scurși de la încetarea din viață a lui *A. Vlahuță*, primul președinte de onoare al Academiei Bârlădene.

Președintele Academiei Bârlădene, prof. *Elena Monu*, doctor în istorie, și președintele de onoare al aceleiași Societăți, scriitorul *C. D. Zeletin*.

București, 28 decembrie 2005,
strada Barbu Delavrancea 61.

*C. D. Zeletin și Ion Rotaru (1924-2006), profesor universitar, autorul monumentalei *O istorie a literaturii române de la origini până în prezent*, 2006.*

București, vara anului 1982.

Bustul în marmură al filozofului și sociologului Ștefan Zeletin (1882-1934), comandat, cu prilejul centenarului nașterii, de către C. D. Zeletin, și realizat de sculptorul Dumitru Juravle (1946-2005). Instalarea s-a făcut abia peste zece ani, în satul natal Burdusaci, comuna Răchitoasa, județul Bacău.

Bârlad, 9 iulie 1990.

C. D. Zeletin, președintele de onoare al Academiei Bârlădene, societate literar-artistică înființată în anul 1915, dezvelește placa memorială de pe fața sediului ei temporar („Casa Silvian”) de pe Bulevardul Epureanu 26.

Burdusaci, 8 iunie 1999.

Frații Lulu, Gabi și Dada, în fața casei părintești.

București, strada Barbu
Delavrancea 61.

Paul Dimoftache
(„Lulu”).

*Ana Davila și ultimul ei copil,
Pia, numele de alint al lui
Carol Nicolae Alexandru Davila
(1870-1937).*

Pictură în ulei de *Sava Henția*
(1848-1904), datând din anul
1877.

Colecția *C. D. Zeletin*.

Caliacra, 6 august 2007.

C. D. Zeletin și prietenul său, *Nicolae Ceamitru*, care i-a fost student, astăzi profesor universitar la Facultatea de Medicină a Universității Ovidius din Constanța.

Lui Dada Siroflescu,
scentata talent poetic,
in amintirea lui Publius
Ovidius Naso, umbra
si lumina memoritoare a
Tomisului.

grigore salceanu

Bucuresti, 29 Iulie 1958.

Dedicatie pe: Grigore Salceanu, Ovidius, tragedie in
5 acte, in versuri. Editura pentru literatura si arta,
Bucuresti, 1958.

Bucuresti, 19 Iulie 1955

Scumpa domnule Dimofache,

Am primit noua dăruire adresată mi de multă vreme
în mod deosebit, pentru că pot, în sfârșit, să găsesc
atunci când doresc să scriu, cărțile de istorie despre
la un război îndelungat.

În primul rând, în multimele pentru care
de bogăție și putere de a scrie, cu
astfel de mare sarcină, ca și încă am scris în
misiuni să intru în țările biografice de persoane
fidele, ce au plăcut de mare am să fie numai
sub un alt aspect. Că și așa, am avut întotdeauna
ocazii bune să scriu despre past și despre omul
de cultură Costache Caraculă. În sfârșit mai puțin
să vă rog să gândiți puțin, dar și să mi
să scrie tot în București mi. I aminteam în

Perpessicius, invalid de război, scria cu mâna stângă.

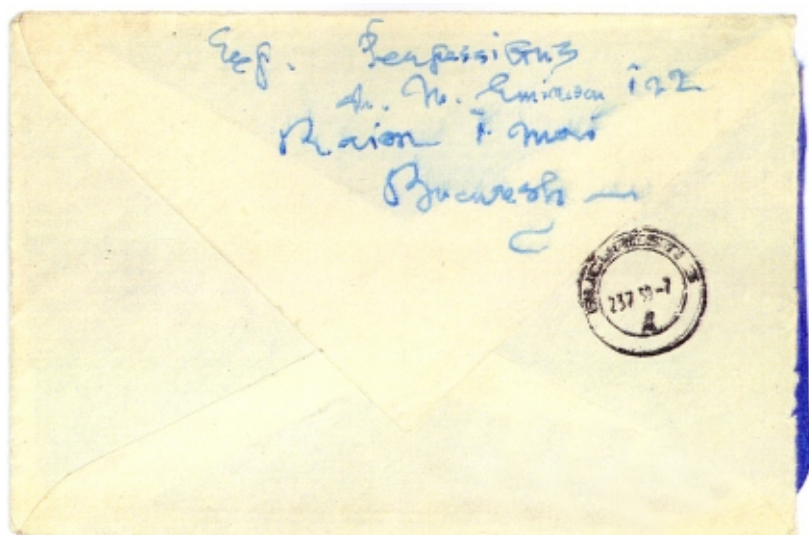
Facsimilul scrisorii din 19 iulie 1959 către C. Dimofache Zeletin.

N.B. Textul este tipărit în volumul C. D. Zeletin 70. Omagiu. Bacău, 2005, pp. 54-56.

cauza pentru ca celtor nu pot numai de
procesul asimilării noilor politici, de o serie
de schimbări, cum zăruim. Parcă ai investigații
scute, teoretice, evidente, baza și for, his-
torice și opera conștinuă și imită să-și
marșeze și facerea pe care informă și
nu. ca și o, anticipându-și delictul vi-
torului lucruri. Cum din epistolele de din
jur și ai scribit, în calitate de conștinuă și
și, înțeleg că și o autoritate în materie, vor
și incidentul să amon. Atunci de unde în calitate
de acestea.

Ami pentru ai și înțeleg în jur, și ai și
reputație pentru for publicistică. Este în
și spre baza și (Chiff), a se și înțeleg
câtora și pentru și pentru și traducerea
și înțeleg și înțeleg, și mi ca și
excellentă și înțeleg și înțeleg și înțeleg
și înțeleg și înțeleg și înțeleg și înțeleg.

filiozilor în diferite locuri. ^{în} Inter: de un an și
transcrieri gr, domnăre, terminai cu scrierilor unei
opuzal politice (Jurnal politică a Europei
toate în anul 1825), traducere în franceză,
note admirabile sumare critice, și note
personale, amănunțit și de un interes
lingvistic, neobșnuite la estom, și kri-
al, ca totul particular. Cum am și găsit în
altăz aceluși horare, și o admirație publică
mai puțin de orice adjectiv, cum ar fi
trece inter în anul la identificarea originatului
Francez, și în ericării indici, pe care. ^{abun}
deși deu, și cum se mai găsește la urme și
pe care va trebui să-l ducim în ordine,

Poetul de limbă română și limbă franceză

Sandu Tzigara-Samurcaș
1903-1987

Portret în tempera, 52/63, de *A. M. Ghika Deleni*, 1960.

Inedit.
Colecția *C. D. Zeletin*.

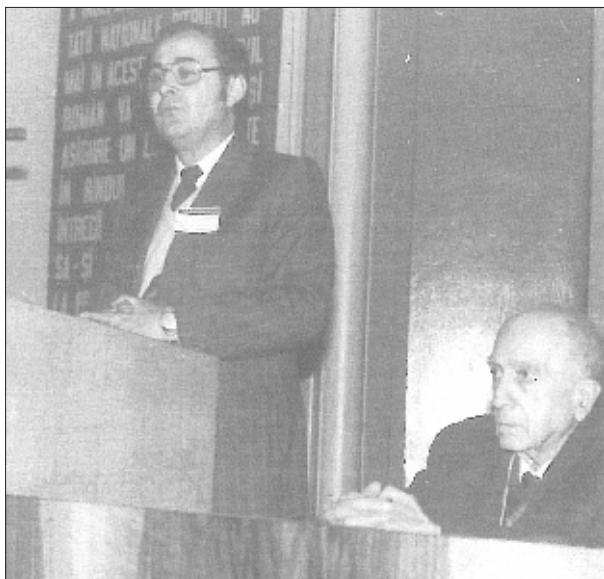
invocations

sandu tzigara-samurcas

poèmes

Au traducteur - magicien
du verbe - au poète
d'une grande originalité,
au servant et au noble
humaniste C. D. Zeletis,
mais surtout à l'ami Gada,
ces poèmes dont la profonde
mélancolie ne'a d'autre source,
de tout temps, qu'une fatale
aspiration vers l'Absolu,
qui ne peut jamais être atteint
dans notre monde contingent,
fidèle et amical hommage
Sandu Tzigara-Samurcaș
le 14 mai 1972

Volumul lui Sandu Tzigara-Samurcaș, *Invocations*, a apărut în colecția *Miroir oblique* a Editurii Saint-Germain-des-Prés din Paris, în anul 1972.

București, 2 decembrie 1983. Simpozion consacrat
Academiei Bârlădene.

*Îndepărtați în timp, doi medici scriitori ai Academiei
Bârlădene: Virgil Nitzulescu și C. D. Zeletin.*

Prof. univ. dr. Virgil Nitzulescu (1896-1989), savant parazitolog la Facultatea de Medicină din București, și prof. univ. dr. C. Dimofstache Zeletin, medic și biofizician la aceeași Facultate. Deși îi despărțeau 40 de ani, îi unea Academia Bârlădeană: Virgil Nitzulescu a făcut parte din prima generație a Societății. A publicat în presa bârlădeană poezii, articole și cronici rimate. Prieten cu A. Vlahuță.

ACADEMIA BĂRLĂDEANĂ

SOCIETATE ARTISTICĂ ÎNFIINȚATĂ LA 1 MAI 1915 DE CĂTRE POETUL G. YUTOVEANU, ETNOLOGUL TUDOR PAMFILE ȘI PREOTUL PUBLICIST TOMA CHIRICUȚĂ. PREȘEDINTE DE ONOARE: A. VLAHUȚĂ.

ÎNTÂLNIRE ANIVERSARĂ

C.D. ZELETIN

PREȘEDINTE DE ONOARE AL ACADEMIEI BĂRLĂDENE

70

Ce alta e viața decât geniul clipei ?!

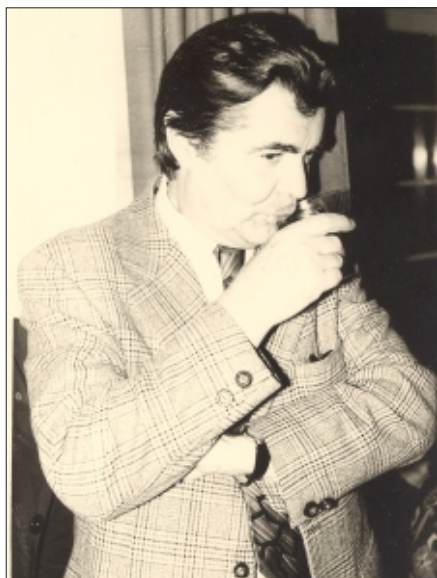
C. D. ZELETIN

Duminică, 24 aprilie 2005, orele 17
TEATRUL "VICTOR ION POPA", BĂRLAD

*Prietenie bârlădeană.
18 martie 2003.*

C. D. Zeletin și sculptorul Marcel Guguianu, în atelierul acestuia de pe bulevardul Lascăr Catargiu 40, București.

23 aprilie 1975, strada
Marinarilor 6, București,
Băneasa.

GEORGE EMIL PALADE,

*Laureat al Premiului Nobel
pentru Medicină (1974), de ziua
numelui său, petrecută cu
familia din țară.*

EDITURA UNIVERSITARĂ
"CAROL DAVILA"
BIBLIOTECA CENTRALĂ

ANIVERSARE 70

PROF. UNIV. DR. C. DIMOFTACHE
- SCRIITORUL C. D. ZELETIN -
Președintele
SOCIETĂȚII MEDICILOR SCRIITORI ȘI PUBLICIȘTI
DIN ROMÂNIA

EXPOZIȚIE DE CARTE, PERIODICE, FOTOGRAFII ȘI DOCUMENTE
SALA DE LECTURĂ "THOMA IONESCU"
VERNISAJ: MARTI 29 MARTIE 2005, ORA 12,30

Stănișești, județul Bacău, 20 decembrie 2006.

Acad. Constantin Ciopraga și C. D. Zeletin,
invitați în târgul natal al sculptorului George Apostu,
care ar fi împlinit 72 de ani...

București, 28 martie 1978,
strada Marinarilor 6, Băneasa.

George Emil Palade, laureat al
Premiului Nobel pentru
Medicină (1974) și *C. D.*
Zeletin, la înțetarea din viață a
mamei savantului, *Constanța*
Palade, n. Cantemir (1886-
1978).

București, Cimitirul Belu, 2004.

C. D. Zeletin la mormântul lui A. Vlahuță.

București, 7 octombrie 2007,
strada Marinarilor 6, Băneasa.

C. D. Zeletin și Georgia Van Dusen, n. Palade, fiica lui George Emil Palade, laureat al Premiului Nobel pentru Medicină (1974), venită la București cu ocazia remiterii de către Președintele României, Domnul Traian Băsescu, a Înaltului Ordin Steaua României în grad de Colan oferit tatălui ei. Exact peste un an, la 7 octombrie 2008, George Emil Palade se va stinge din viață....

București, strada Olimpului 11, 6 mai 2004.

*C. D. Zeletin acasă la Gabriela Defour Voiculescu,
fiica scriitorului V. Voiculescu.*

Icoana la care se închina, acasă, V. Voiculescu.

Fotografie inedită.

San Francisco, noiembrie 2007.

*Marea soprană Angela Gheorghiu și Despina-Maria Kelly,
nepoata de soră a lui C. D. Zeletin.*

Vara 2009, București, strada Docenților 18, invitați ai doamnei
Lavinia Spandonide.

Acad. Solomon Marcus și C. D. Zeletin.

În discuție: poetica matematică, metafora și lirica baudelairiană.

Măgă Dada, 20 Iulie 88.

Te transmit această misiune.
mie îi spune; Sutea mă bucură gro-
zav or de mi nu am avut încă ^{time} obicei, am
spicuit o or mi-a făcut o mare poftă de
mai mult!) În altă ordine de idei nu
sunt eu înseamnă să publice o antologie cu
sepiile lui Saudu. Dacă trimis date, amintiri
și fotografii. Arineșteles dacă apare în-o
voisă te miți înesehat! Căruel mai în fi a?
După ocazia la Afano cu Turunipui în preșunim
sunt re-loc rodus în Sept. Cu multa afecțiune Miș.

7. 12 Iulie 1988

Stimatele Ale Zeleto,

Multumesc căbeluero
pentru cartea de studiu despre
Tigara Samușcaș. Sunt în-
cantată și o am și sunt foarte
recenăsiătoare că nu-ati trimis-o.
Blanca Alexandra.

20 iulie 1988, 15 Rue Lakanal, 75015 Paris, France.

Maria Berindei (1906-1999), pe numele mic Mitzi, violonistă, fiica lui Al. Tzigara-Samurçaș, creatorul muzeografiei științifice românești, îi scrie lui C. D. Zeletin, 61 Strada Barbu Delavrancea, 71304 București, Roumanie, în legătură cu primirea cărții Al. Tzigara-Samurçaș, *Scrieri despre arta românească*, ediție îngrijită de C. D. Zeletin, Editura Meridiane, București, 1987, punând în plic și scrisoarea prietenei sale, *Maica Alexandra (Principesa Ileana a României)* (1908-1991), aflată la ea în vizită. „Mie îmi spune...” din rândul al doilea: Maica Alexandra îmi spune... Prietenul care încerca să alcătuiască o antologie din poezia fratelui său *Sandu Tzigara-Samurçaș* este dl. *Cașin Popescu*. El avea să publice toate poeziile sub titlul: *Sandu Tzigara-Samurçaș, Culesul de Apoi. Opera poetică. Precuvântări de Cașin Popescu și C. D. Zeletin*, Asociația cultural-științifică ADSUMUS, Oradea, 2004, 489 de pagini.

Ţui Dada Demofolache,
cărmină ai urzilor să ştergă ceea ce poate
să ştergă: un medic omenit şi un poet mare

S. Uscu

3 mai 1955 Bucaresti

Victor Eftimiu

ODA LIMBEI ROMINE

(poezii 1906—1956)

cu o prefață a autorului

Scris
Lui Const. Dimitache,
poet mult promtator,
In asteptarea deplinerii
tale realizari, ofer, din
tota inima, aceste 5 trofe
E. S. P. + A.
vechi Victor Eftimiu
Oct - 1959

Domnului

Domnului

C. D. Zelenin

În amintirea unor salde amici
de veteran invaldat în țară,
cu petrecerea feră și frumoasă
originală și a prestigiosului său talent,
cu nădejde a performanței pentru
sau științifică

Cartea omagiu

i Spetș

Perpessicus

M. Eminescu, *Opere VI. Literatura populară. Ediție critică*
îngrijită de Perpessicus. București, Editura
Academiei Republicii Populare Române, 1963.

G. G. URSU

N. Beldiceanu

(studiu monografic)

Poetului C.D. Zeletin,
cărui-i preced cu aurgă în
fruntea generației sale literare,
astă lui o mesită.

Cu toată dragostea,

G.G. Ursu

Febr. 1961

1961
Editura
pentru literatură

G. G. URSU
SALCIŢA UITUC

Lui Dada,
ultimului copil al "Academiei
Bălaşene", strălucit continuator
al unei tradiții glorioase ale
Moldovei, poetului și omului
de știință, toată prețuirea și
dragostea lui

G.G. Ursu

sept. 1973

G. G. Ursu
DEALUL BRÎNDUȘELOR

Lui Gada,

Cu veche, nebiruită amicitie
și dragoste, cu o consimțământă
perfectă birlădeană,
această besactea de amintiri
moldovenesti,
G. G. Ursu,

1975.

C. D. Zeletin și Ovidiu Drimba.

1985

OVIDIU DRIMBA

**LEONARDO DA VINCI,
titan al Renașterii**

*Celui mai inteligent prieten
al meu „de minte și inimă”
C. D. Zeletin,
cu admirație, afecțiune și
gratitudine pentru prietenia
sa*

Ovidiu Drimba

8. VII. 05

OVIDIU DRIMBA

ISTORIA CULTURII ȘI CIVILIZAȚIEI

XII

Discuției personalității a cul-
turii noastre contemporane, omului de
știință, poetului și traducătorului
de sașii, care sensibilitate

C. J. Ieletiu

- omagiu acordat te profundă admira-
ție, devotată prietenie și altă
afecțiune

Orchestra J. J. J.

30.XII.05

Gheorghe Grigurcu

Un trandafir
învață matematica

Prefață: Al. Cisteleanu

Domnulei
C. D. Zeletin,
profunda veche prietenie
a lui
Gheorghe Grigurcu

Gheorghe Grigurcu, *Un trandafir învață matematica*.
Editura Vinea, București, 2004.

LENA CONSTANTE
EVADAREA TĂCUTĂ

Domnului C.D. Zeletin
profesor doctor

Cu multe mulțumiri și pentru
osteneala de a citi și prezenta
cartea mea și cu alte mulțumiri
pentru laudele ce vînd-mărilor
va trebui să î le aduceți.

Lena Constante

21 septembrie 1995.

Academia Bârlădeană
DONAȚIA
C. D. ZELETIN

CONSTANTIN CHIRIȚA

ROMANTICA

Scri Dado,

cel de pe valea felețimului,
acută câte de doștote,
em pueș cu dragătes
ce roche și marea uenă
și cu unți înclătore
de sf Constantin
de la

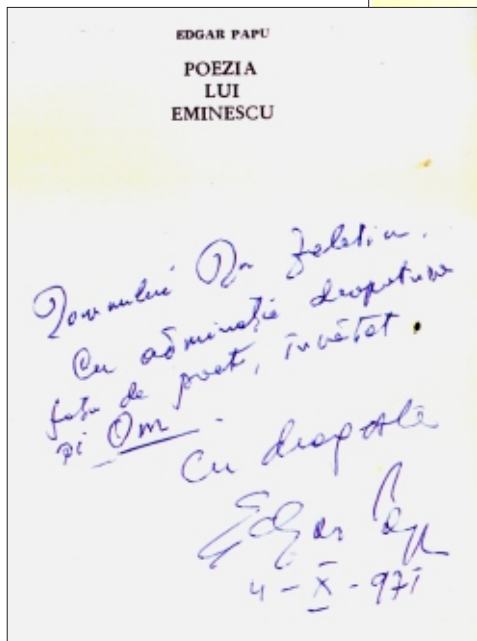
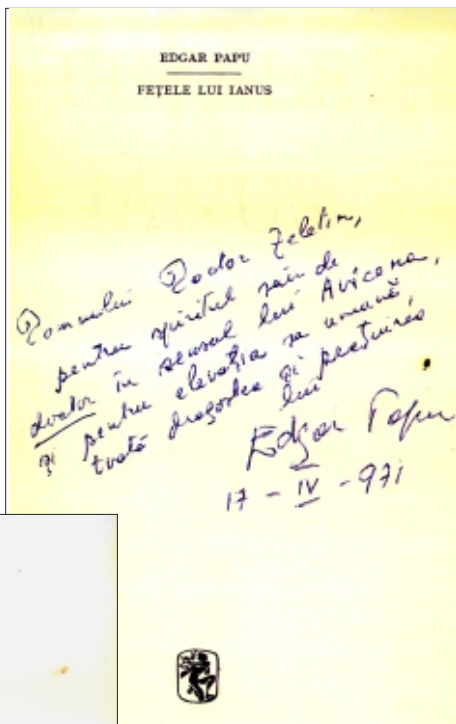
Constantin Chirita

20021 lei 1887

Edgar Papu

Portret în ulei de
Măriuca Oteteleşanu.

Domniei - Sab

Domniei

C. L. Dimofache -
Zeletin,

junie amic (literar) al
lui Perpersicius, deci și al
meu.

Un dor al culturii
italiene la noi și multumita
noastră.

Ce drag,
Dumitru D. Panaitescu

martie 1974.

Dedicația lui D. D. Panaitescu, italianist, fiul lui Perpersicius, pe rezumatul tezei sale de doctorat intitulată *Ramiro Ortiz, prietenul din Italia*, conducător științific prof. dr. doc. Alexandru Balaci.

ADRIAN BELDEANU
A TREIA REPRIZĂ

Scrisorilor D. Zeletin
Scrisorilor D. Zeletin
drag al copilăriei și ma-
tărității mele, poeziei cu
stăpâ de țară, enciclo-
pediilor europene, un
semn de dragoste și
precăciunea sinceră
a lui
Adrian Beldeanu
12 aprilie 1989 - București

VIOREL COSMA

60 DE ANI ÎN LOJA OPEREI
CRONICI MUZICALE DE OPERĂ, OPERETĂ, MUSICAL, BALET
VOLUMUL I
(1946-1980)

*Din doctor Feletu
excelext scriitor si singurul receptator
al trontului muzical romanesca in senx de
profunde aslepiata pentru intreaga natiune
concentrata la cultura natiunii nationale.*
*Omajul autorului,
Viorel Cosma*

Octavian Lazăr Cosma
Opera Română din Cluj
1919-1999
Volumul I

Distinsului autor de
volume celebre, în care
numbrea este la ea cea
Dr. C. Simionache Zeltovici,
cu simpatie,
Octavian Cosma

15 februarie 2010

Editura Charmides, 2010.

VUK ŞTEFANOVICI KARAGICI

CÎNTECE POPULARE SÎRBEŞTI

TRADUCERI ÎN ROMĂNEŞTE

Prefață, ediție îngrijită și note
de
GH. CARDAȘ

*Lui E. D. Zeklin, talentat
poet și neobosit traducător din
lirica italiană și franceză,
în plus ilustrator și de știință,
cu profundă admirație.*

GH. Cardas

București, 28 I 1982

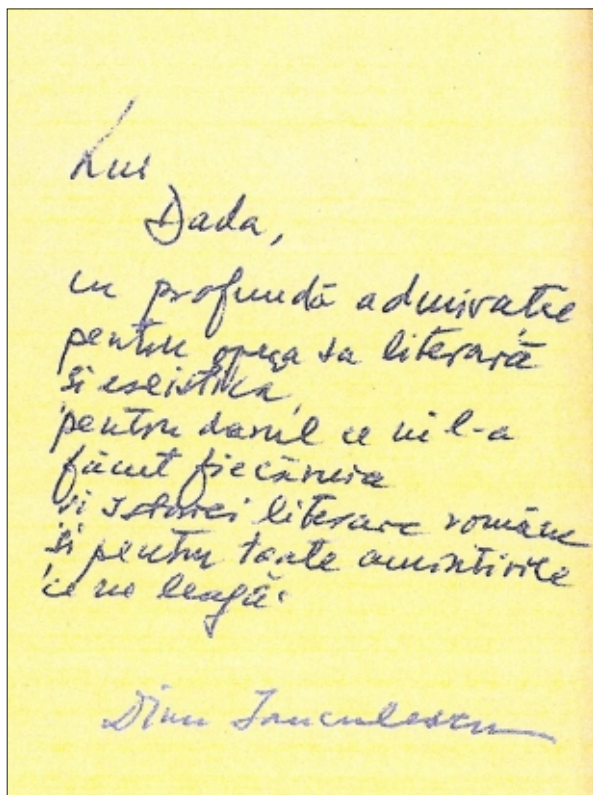
EDITURA MINERVA
București — 1977

București, 2 decembrie
1983, Sărbătorirea
Academiei Bârlădene și
a fondatorului ei, poetul
G. Tutoveanu.

*Poetul și actorul Dinu
Ianculescu, recitând
Zi de vară
de G. Tutoveanu.*

Dedicație pe
volumul
*Cântările
Cântării lui
Solomon*, puse
în vers după
Biblie de
Dinu Ianculescu,
Oldenburg,
Germania, 2008.

Dinu Ianculescu

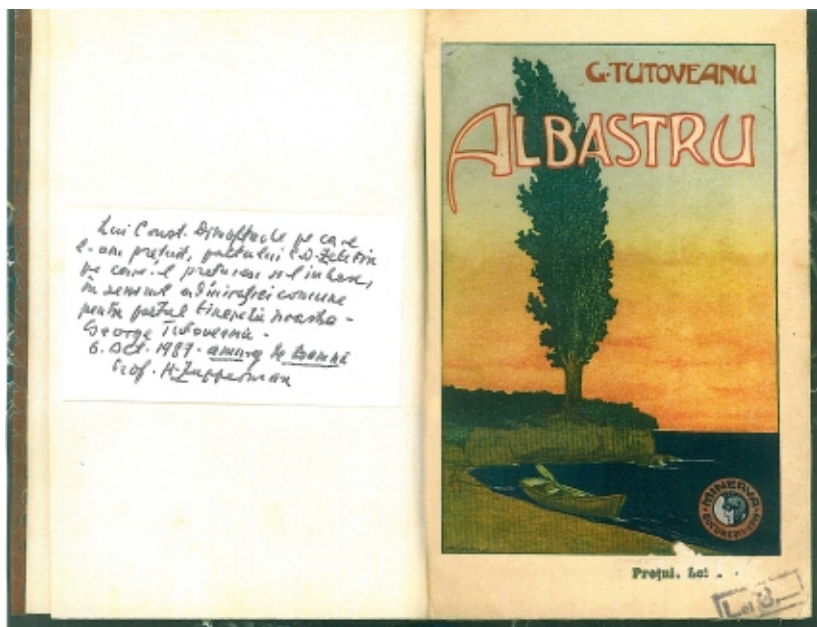
În așteptarea Timpului știut

poezii
sonete
rondeluri

dus dada
cârnia zăii
i-au dăruit
suflet de aur,
harul poeziei,
gura și intelect,
înțelegerea și înțelegerea,
peșterea a'nei se
dăruiește alina
ca medic,
opre visare ca scriitor

Dinu Ianculescu

Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2009.

C. D. ZELETIN

MESAJUL POSTUM AL PROFESORULUI HARY ZUPPERMAN

La mijlocul unui iunie pur și îmbietor, mi-a telefonat o doamnă Rozalia Mauriciu Zupperman, invitându-mă la înmormântarea cumnatului ei, Hary Zupperman (1909-1997), profesorul meu de română de la Colegiul Național Gheorghe Roșca Codreanu din Bârlad, de a cărui moarte mă înștiințase cu o zi înainte profesorul dr. Marian Ciurel de la Spitalul Floreasca, unde Hary Zupperman își dăduse sufletul.

– Și mi-aș permite ceva: știm cât de mult vă aprecia Hary și ar fi păcat să-l îngropăm ca pe un necunoscut... Hary, continuă soția vărului său, căci dispărutul nu avea urmași, Hary a fost un profesor remarcabil!

Remarcabil?! Nici vorbă: era ieșit din comun! Un fenomen al elevației cărturărești, coleg și prieten în adolescență cu Eugen Ionescu, saturat de cultură românească și străină, veche și modernă, iradiind curenții siguri, tari și reci ai înălțimilor alpine ale spiritului, priceput ca nimeni altul deopotrivă în Shakespeare (profesorul se născuse la New York) și Voltaire, dar și în gromovnicile, psaltrile, liturgiile și mineiele noastre. Și-a trăit grosul vieții la Bârlad, fiindcă aici avea locuință destul de largă pentru bibliotecă și

colecții. Își concentra gingășiile de nebănuț în ariciul și în mierla pe care avea să le aducă, după pensionare, de la Bârlad în Capitală, unde soția sa, Suzana, răspundea, de o viață, de muzica preclasică la Ateneul Român. Rămăsese celebru la Bârlad prin faptul că își invita puținii oaspeți să se spele pe mâini înaintea de a le arăta o carte rară. Lăsase în urbe amintirea unei intransigențe legendare. În altă ordine a lucrurilor, între cumplitii ani 1945 și 1952, a arătat o splendidă abținere în fața sirenelor ademenitoare ale comunismului, la care o anumită situație îl făcea sensibil.

Lucra asupra elevilor mai mult cu puterea prestigiului, o modalitate pasivă deci, decât printr-o manieră activă, cea clasică, luând elevii bob cu bob și instruindu-i răbdător. Preda într-o manieră universitară. Din înălțimea lui alpestră, prea puțin cobora privirea spre șesuri, dar știa tot ce se petrece acolo, fiindcă avea ochii buni ai vulturului.

Mândru și distant, înalt și frumos, intangibil și absolut, nu și-a îngăduit nici o familiaritate cu nimeni. Târziu, la București, întâlnirile noastre îl bucurau și, indiscutabil, își prețuia fostul elev, simțeam din plin aceasta, însă nu mi-o mărturisea, Doamne ferește, în vreun fel direct. Odată, la una din conferințele mele, l-am descoperit în public: aflase de ea din afiș...

Ne vedeam din când în când și – culmea ! – mă onora telefonându-mi. M-a invitat acasă, ceea ce rar se întâmpla vreunui muritor. M-a poftit chiar în sanctuarul tainic, arătându-mi cărți din vremea iluminismului francez sau din secolul 18 românesc. Altădată m-a uluit cu o excepțională piesă de orfeverie care fusese servanta de voiaj în smalt mărunț, cloazonat în aur, parte din trusa de călătorie a țarului Alexandru al II-lea... La plecare mi-a dăruit elegantul volum de poezii *Albastru* de G. Tutoveanu, ediția din 1910, legat în piele, coperta reproducând o pânză a lui Ary Murnu, cu un plop la țărmul mării proiectat pe un apus de foc și având nu departe o barcă, ilustrare a poeziei *Nimeni*. Un volumaș foarte armonios, care împăca somptuozitatea cu proporțiile lui mici. Aveam acasă mai multe exemplare ale acestei ediții din *Albastru*, dar nici unul cu o astfel de legătură impecabilă. L-am pus în cel mai apropiat raft al bibliotecii: îmi făcea bine să-l dibuiesc printre cotoarele celorlalte cărți. Vreme de zece ani, cu toate translocările prin care trecuseră mai toate volumele bibliotecii, *Albastru* nu-și pierduse privilegiul sediului fix.

...Dar să mă întorc la ziua înmormântării profesorului meu, unde – închipuiți-vă! – cel mai timid dintre foștii lui elevi, care nici nu îndrăznea să-și ridice ochii spre Everestul lui, a vorbit, și încă liber. Însă, pentru orice eventualitate, timidul alum de altădată avea în buzunar un text scris.

Ajuns acasă, reacțiile vestigiale nu voiau să mă părăsească.

– Ia să recit, mi-am zis, o poezie din *Albastru*, în onoarea bietului meu profesor!

Deodată m-a cutremurat o nepotrivire gravă, un accident produs între două cuvinte: *bietul și profesor*. Ele nu numai că nu puteau să se ciocnească între ele, dar nici măcar să stea alături cât profesorul era în viață...

Trag așadar din locul ei cartea, caut poezia și – surpriză! – dintre pagini alunecă jos pe covor un plic adresat mie, pe care nu-l observasem. Mesajul scris pe o carte o de vizită cuprindea un cuvânt sacru pe care, după cât socotesc eu, nu-l adresase niciodată vreunui elev: iubire! Iubire admirativă...

„Lui Const. Dimoftache pe care l-am prețuit, poetului C. D. Zeletin pe care-l prețuiesc și-l iubesc, în semnul admirației comune pentru poetul tinereții noastre – George Tutoveanu.

6 oct. 1987, amurg de toamnă.

Prof. H. Zupperman”

Se pare – spun asta în afara oricărei prezumții – că profesorul își descoperise, în sfârșit, elevul pe care l-a căutat o viață fără să-l găsească. Dar pentru aceasta, elevul a trebuit să treacă prin toate încercările lui Herakles, iar pe de altă parte să se scurgă aproape patruzeci de ani pentru ca vârstele lor, transgresând orice aritmetică, să se ajungă, făcând posibilă această mărturisire.

VICTOR SĂHLEANU • I. POPESCU-SIBIU

Pentru
C.D. Zeletin
cu prietenie, admirație
și respect
S.V. Iliescu
1 x 1973.

INTRODUCERE CRITICĂ ÎN PSIHANALIZĂ

To Professor C. Dimitrache Zeletin

H. R. TREVOR-ROPER

with best wishes

from

Hugh Trevor-Roper

ULTIMELE ZILE
ale lui
HITLER

Traducere din limba engleză de
SANDU LAZĂRESCU

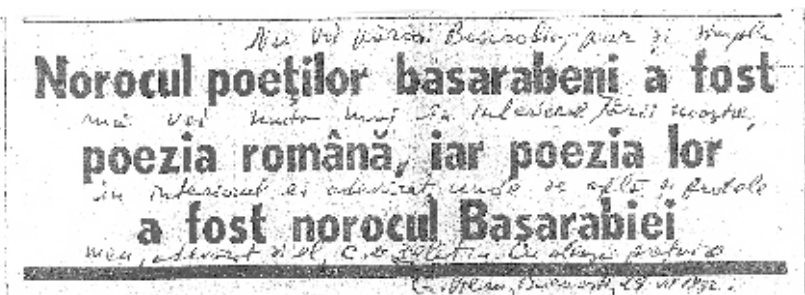
Oxford

1 Dec 2002

HUMANITAS
BUCUREȘTI • 1990

H. R. Trevor-Roper, baron Dacre of Glanton (1914-2003), istoric și scriitor britanic. Ofițer al Intelligence Service în timpul ultimului război mondial, a fost deopotrivă anticomunist și, mai ales, antifascist. C. D. Zeletin l-a vizitat și l-a examinat, ca medic, în vila sa de lângă Oxford: era în fază avansată a unei neoplazii...

„Nu voi părăsi Basarabia, pur și simplu mă voi muta mai în interiorul Țării noastre, în interiorul ei adevărat, unde se află și fratele meu, adevărat și el, C. D. Zeletin.

Cu aleasă prețuire,

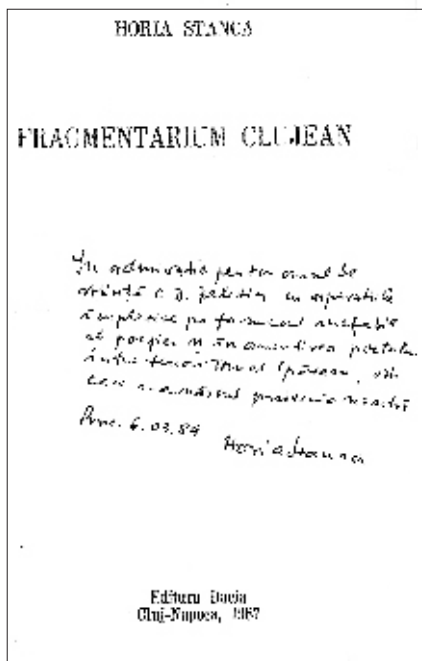
Gr. Vieru

București, 29 VII 1992.”

În ziua de 29 iulie 1992, l-am căutat pe *Grigore Vieru* la Spitalul Elias din București, unde era internat pentru unele suferinți, dar mai mult pentru a fi întâmpinat, la venirea în România, cu oarecare confort. Am petrecut o după amiază împreună într-o fraternitate desăvârșită – ca să folosesc un cuvânt trăit mai mult de românii din Basarabia decât de românii de dincoace de Prut... I se pusese la dispoziție o garsonieră, la care se ajungea după trecerea printre câteva străji exigente. Ultima era un ostaș înarmat. Așa i se pusese, cu doi ani în urmă, la Spitalul Floreasca, și lui Petre Țuțea. Ce nimerit ar fi fost ca soldatul să-l fi însoțit și în ultima lui călătorie în Basarabia!...

La despărțire, necăjit că nu avea la el nici o carte pe care să-mi aștearnă o dedicație, a scris cele de mai sus – regretând că nu are un spațiu mai mare – pe un ziar unde tocmai îi apăruse un interviu...

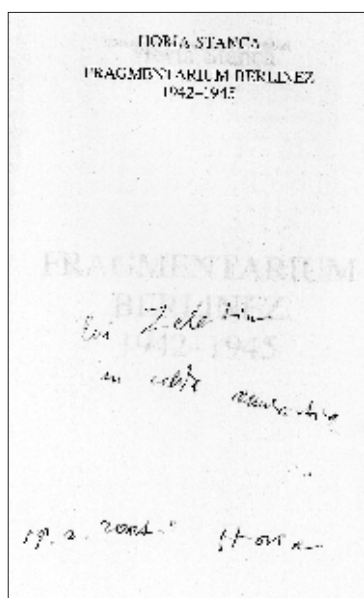
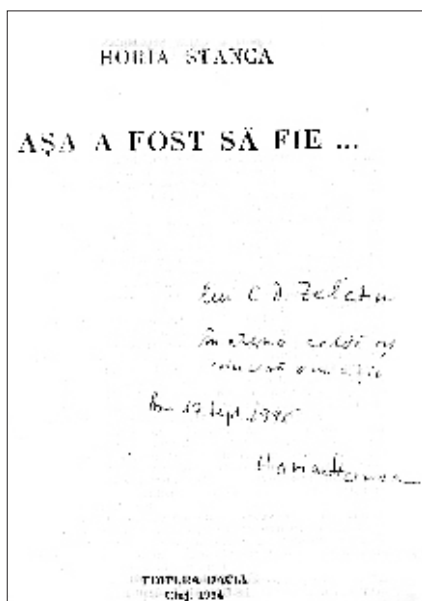
C. D. Zeletin

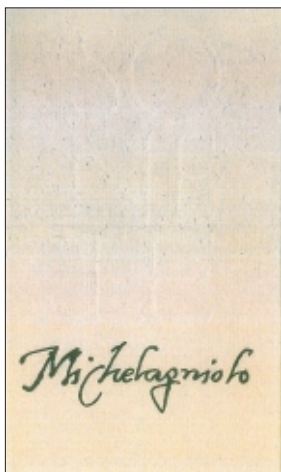
Treptele întinericului

Trei dedicații ale minunatului prieten *Horia Stanca* (1909-2002), în drum spre orbire totală...

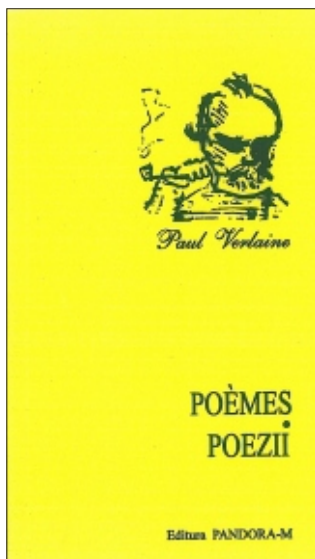
Ultima dedicație e scrisă în întinericul absolut.

CĂRȚI ALE LUI C. D. ZELETIN APĂRUTE ÎN ULTIMII ANI (cu o excepție: Michelangelo, *Sonete*...)

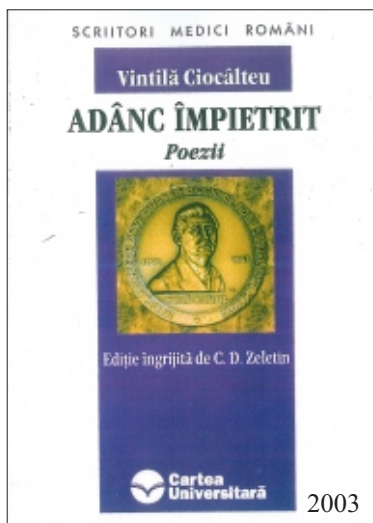

Michelangelo, *Sonete*, în românește de C. D. Zeletin, Cuvânt înainte de Acad. Tudor Vianu. E.L.U., 1964. Premiul I și Medalia de aur la Concursul de carte, Edinbourg, Marea Britanie, 1965.

Traduceri de Șt. O. Iosif și C.D. Zeletin.

Editura Pandora-M, 2002.

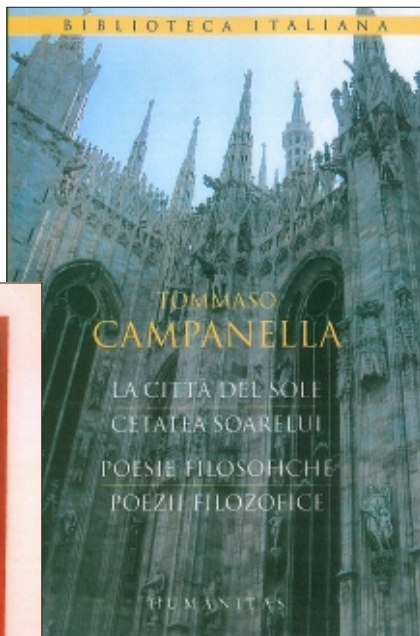
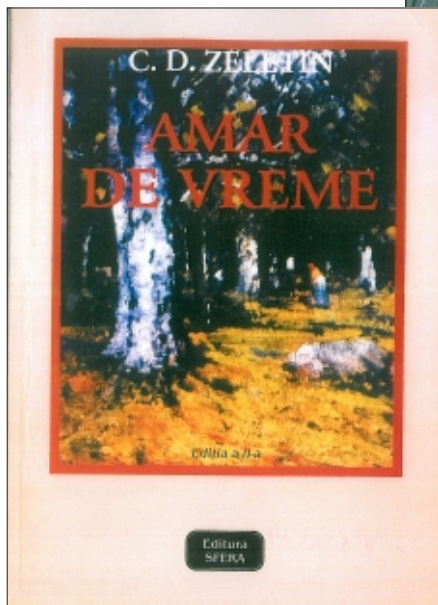

2003

Poezii. Antologie, Bârlad, 2005.

Ediția întâia a apărut în anul 2001, Editura Vitruviu, București, ediția a doua, Editura Sfera, Bârlad, 2006.

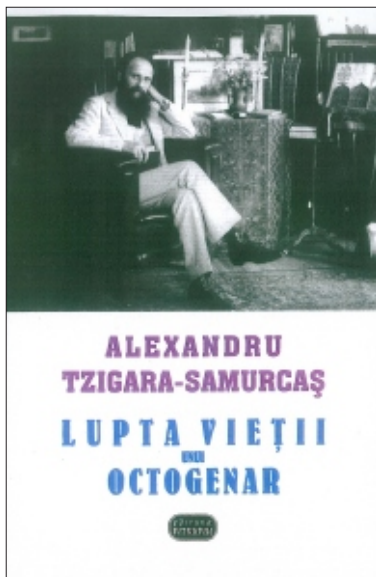

Carte apărută în anul 2006.
C. D. Zeletin a tradus Poesie filosofice; La città del Sole a fost tradusă de Smaranda Bratu Elian.

Medalion de Tudor Arghezi
Ediție îngrijită de *C. D. Zeletin*

Antologie apărută în anul 2007, la împlinirea celor 50 de ani de la dispariția poetului G. Tutoveanu, întemeietor, în 1915, al *Academiei Bârlădene*.

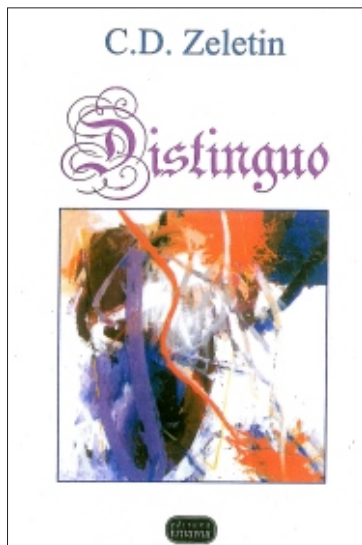

Memoriile anilor 1931-1936.
Ediție îngrijită, studiu introductiv
și cronologie de C. D. Zeletin.
Editura Vitruviu, București, 2007.

Editura Vitruviu,
București, 2007.

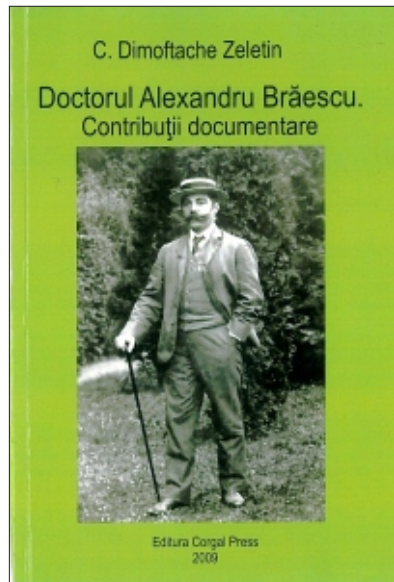
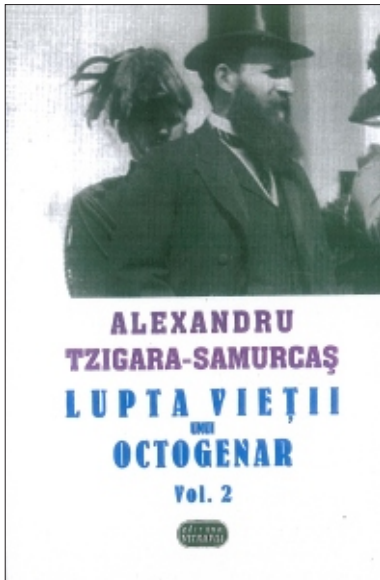

Distinguo.
Eseuri, evocări,
scriitori medici,
converbiri. Editura Vitruviu,
București, 2008.

Antologie, traducere din italiană, postfață de C. D. Zeletin.
Humanitas, 2008.

Memoriile anilor 1937-1941.
Ediție îngrijită, studiu introductiv și cronologie de C. D. Zeletin.
Editura Vitruviu, București, 2008.

Doctorul Alexandru Brăescu (1860-1917), întemeietor al învățământului universitar de psihiatrie din Moldova, ctitor al Așezămintelor Socola din Iași.

Burdusaci, 20 iulie 1932.

Casa părintească a lui C. D. Zeletin.

De la stânga: *Virginia Vasiliu* (așezată); *Safta Vasiliu*, n. *Brăescu*, sora *Profirei Dimoftache*, n. *Brăescu*; *Natalia Dimoftache*, n. *Palade*; înv. *Constantin Dimoftache*; *Clemansa Vasiliu*. În mijloc, stând pe trepte, studentul *Nicolae Dimoftache*, tatăl lui *C. D. Zeletin*.

Safta Vasiliu este nașa de botez a lui *C.D. Zeletin*, iar *Virginia* și *Clemansa* sunt fetele ei.

CUPRINS

Însemnare asupra ediției de Elena Monu..... 5

I. ÎNTÂMPINARE

<i>Curriculum vitae. Scriitorul C. D. Zeletin</i>	11
<i>Părerii critice</i>	13
<i>Volume de C. D. Zeletin</i>	21
<i>Cuprinsul volumului OMAGIU. C. D. ZELETIN 70</i>	27

II. DIACRONIE: 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010...

2005

Rodica Andrici, <i>Scriitorul și medicul C. D. Zeletin are „cheia” Bacăului</i>	35
Mihail Mihailide, <i>Prepeleacul cu jurnale. Fragment</i>	38
Gh. Buluță, <i>C. D. Zeletin, 70</i>	39
Marga Dumitrescu-Frasinu, <i>Aniversare: C. D. Zeletin</i>	43
Iorgu Gălățeanu, <i>Calea spre eternitate... Lui Dada la șapte decenii...</i>	45
C. D. Zeletin, <i>O reconfortantă carte de poezie</i>	49
Ritta Mintiade, <i>C. D. Zeletin, Nu-i mai ajunge sufletului... Poezii. Note de lectură</i>	53
C. D. Zeletin, <i>Marcel Proust în România? Connaisseur !</i>	55

2006

Dr. Richard Constantinescu, <i>Modelele seduc, modelele se duc...</i>	61
Doina Cernica, <i>O carte poliedrică</i>	63
Marius Manta, <i>C. D. Zeletin, Omagiu 70</i>	65
Georgeta Filitti, <i>„Nu-mi înțelege clipa timpul...”</i>	68
Constantin Călin, <i>Marginalii la un „Omagiu”</i>	70

I. Necula, <i>C. D. Zeletin</i>	73
Ovidiu Drimba, <i>Elogiul poetului</i>	76
Valeriu Popescu, <i>Viețile unor personalități medicale.</i> <i>Fragment</i>	79
Gruia Novac, <i>Cu C. D. Zeletin de-un... amar de vreme</i>	80
Alina Butnaru, <i>Prima expoziție din România dedicată</i> <i>prof. Emil Palade, tatăl lui George Emil Palade,</i> <i>cel dintâi român laureat al Premiului Nobel</i> <i>pentru fiziologie și medicină (1974), organizată</i> <i>la Bârlad</i>	83
Gruia Novac, <i>Omagiu. C. D. Zeletin 70</i>	86
C. D. Zeletin, „ <i>Curtea de Bârlad</i> ”	89

2007

Cătălin Vasilescu, <i>În lumea faptelor rapide și a deciziilor</i> <i>acute. Fragment</i>	95
Alexandru George, <i>Lux și necesitate. Eșeu</i>	97
Barbu Cioculescu, <i>Prilej de feerie</i>	100
Ion N. Oprea, <i>C. D. Zeletin mereu cu gândul la locul său</i> <i>de obârșie. În loc de recenzie la volumul</i> <i>„Omagiu. C. D. Zeletin 70”</i>	103
C. D. Zeletin, <i>Academia cerului</i>	110
C. D. Zeletin, <i>Mărturisire</i>	114
Barbu Cioculescu, <i>În compania lui Campanella</i>	117
C. D. Zeletin, „ <i>Noi, viața lui...</i> ” <i>Cincizeci de ani de la</i> <i>moartea maestrului G. Tutoveanu</i>	121
C. D. Zeletin, <i>Creația, o tehnică de viață ? Nu!</i>	127
Sorin Lavric, <i>Rafinatul Zeletin</i>	134
Mihail Mihailide, <i>Medici și pacienți – personaje fictive și</i> <i>reale. Fragment</i>	136
C. D. Zeletin, <i>Cuvânt rostit la întâlnirea anuală a</i> <i>Asociației Medicilor Pensionari din România</i>	138
Mihail Zamfir, <i>Cartea la kilogram. Fragment</i>	141
C. D. Zeletin, <i>În ziua înmormântării lui Blaga</i>	142

C. D. Zeletin, „ <i>Am crescut la Burdusaci între biblioteci, partituri și codri...</i> ”. Convorbire cu domnul Tase Dănăilă	149
Viorel Cosma, <i>Destinul tragic al unei prințese-pianiste. O exegeză istorico-literară monumentală a dinastiei Bibeștilor</i>	164
Adriana Bittel, <i>Selecția Formula AS. C. D. Zeletin, Principesa Elena Bibescu, marea pianistă. Cronică</i>	169
Dr. M. M., <i>Eveniment editorial</i>	172
Mihail Mihailide, <i>Talent și erudiție</i>	173
Sorin Lavric, <i>Pianista princiară. Fragment</i>	178
Mihail Mihailide, <i>Lupta pentru o idee</i>	182
C. D. Zeletin, <i>Poetul G. Tutoveanu (1872-1957), figură tutelară a culturii bârlădene</i>	186
Barbu Cioculescu, <i>Romanul unei epoci</i>	191
Eugen Vicos, <i>Recuperarea unei mari pianiste: Elena Bibescu</i>	198
Ritta Mintiade, <i>Semnal. C. D. Zeletin, Principesa Elena Bibescu, marea pianistă</i>	200
Adriana Bittel, <i>Selecția formula AS. Alexandru Tzigara-Samurcaș, Lupta vieții unui octogenar (1931-1936)</i>	201
Gheorghe Grigurcu, <i>O carte somptuoasă</i>	204
Marian Ștefan, <i>Despre Bârlad, cu dragoste</i>	210
Radu Șerban Palade, <i>Eveniment editorial de excepție: C. D. Zeletin, Principesa Elena Bibescu, marea pianistă</i>	213
Iorgu Gălățeanu, <i>Inegalabila efervescență a trecutului</i>	218
C. D. Zeletin, <i>Trecutul care cântă. Destinul tragic al prințesei-pianiste. „C. D. Zeletin a dat viață Elenei Bibescu”</i> . Convorbire cu doamna Raluca Grințescu	221

C. D. Zeletin, <i>Despre matricea spirituală a Moldovei de Jos. Convorbire cu domnul Ionel Necula</i>	227
C. D. Zeletin, <i>Tinerețea se pierde, dar nu îmbătrânește...</i>	237
Francisc László, <i>O pianistă aristocrată a spiritului</i>	245
Cornel Galben, <i>C. D. Zeletin, Scânteind ca Sirius...</i>	249
Mihail Mihailide, <i>Însemnările unui cărturar, scrutând timpurile</i>	252
Geo Vasile, <i>Sculpturala muzicalitate a sonetului</i>	256
Victor Eskenasy, Praga, <i>Pianista principesă Elena Bibescu și C. D. Zeletin</i>	260
Gheorghe Grigurcu, <i>În duhul clasicității</i>	263
Veturia Dimoftache, <i>C. D. Zeletin. „El Discreto”</i>	269
Carletta Elena Brebu, <i>Principesa Elena Bibescu, sau cântecul de lebedă al unei mari pianiste</i>	273

2009

C. D. Zeletin, <i>Un fel metafizic de a fi medic... Convorbire cu doamna Alice Țuculescu</i>	279
C. D. Zeletin, <i>Până la Michelangelo...</i>	292
Sorin Lavric, <i>Între caduceu și liră. Fragment</i>	296
C. D. Zeletin, <i>Rugul și evadatele de sub escortă</i>	298
C. D. Zeletin, <i>Început de drum</i>	305
C. D. Zeletin, <i>Centrul Apostu din Bacău, Academie a spiritului</i>	307
C. D. Zeletin, <i>Evenimentele istorice naționale și poezia lui G. Tutoveanu</i>	310
Marian Ștefan, <i>Eu vă citesc, maestre</i>	317
Ecaterina Stan, <i>O scriere vibrând. Principesa Elena Bibescu, marea pianistă</i>	320
Georgeta Filitti, <i>Un senior al spiritului</i>	323

2010...

Al. Trifan, <i>Un ctitor nedreptățit</i>	328
Sorin Lavric, <i>Picături savante</i>	331

III. MISCELANEU

Din poezia italienească a lui Petru Cercel: *Rugăciune*.

Tălmăcire de C. D. Zeletin	335
George Emil Palade, <i>Scrisori către familie</i>	338
• Către părinți, 31 iulie 1950, Pacific Palisades, California, S.U.A.	342
• Către dr. C. Dimoftache (C. D. Zeletin), 10 august 1980	347
• Către dr. Gabriela Dimoftache Sfințeanu, 10 mai 1993	349
• Către C. D. Zeletin, 31 decembrie 1997	352
• G. E. Palade către C. Dimoftache Zeletin, 8 I 2002	354
• C. D. Zeletin și Radu Șerban Palade către G. E. Palade, 12 II 2002.....	357
• G. E. Palade către C. D. Zeletin și Radu Șerban Palade, 20 III 2002	360
• G. E. Palade către Anca-Michaela Israil, 20 martie 2002	361
• C. D. Zeletin către G. E. Palade, 17 iulie 2002	362
• G. E. Palade către C. D. Zeletin și Radu Șerban Palade, 22 august 2002	363
• G. E. Palade către Radu Șerban Palade și C. D. Zeletin, 17 octombrie 2002	366
• C. D. Zeletin către G. E. Palade, 8 noiembrie 2002	369
• G. E. Palade către C. D. Zeletin, 11 decembrie 2002	371
• G. E. Palade către C. D. Zeletin, 31 decembrie 2002	375
• C. D. Zeletin către G. E. Palade, 21 ianuarie 2003	376
• G. E. Palade către C. D. Zeletin, 3 februarie 2003	377
• <i>Memoriu</i> adresat de prof. dr. Radu Șerban Palade, Dr. Anca- Michaela Israil și prof. dr. C. Dimoftache Rectorului U.M.F. „Carol Davila” București, 10 II 2003	378
• G. E. Palade către Anca-Michaela Israil, Radu Șerban Palade și C. Dimoftache Zeletin, 3 iunie 2003	380
• C. D. Zeletin către G. E. Palade, 28 decembrie 2003	382
• C. D. Zeletin către G. E. Palade, 22 martie 2004	383
• C. D. Zeletin către G. E. Palade, 12 noiembrie 2004	384
• C. D. Z., <i>O intuiție uimitoare</i>	386
• G. E. Palade către C. D. Zeletin (scrisoare neterminată), 27 aprilie 2005	388
• C. D. Z., <i>Epilog</i>	389

Grigore Sălceanu către C. D. Zeletin, 15 martie 1954	391
C. D. Zeletin, <i>Chiar și clintirea unui gând mă doare</i>	396
C. D. Zeletin, <i>Même une idée qui bouge me fait mal...</i> Version française par Grigore Sălceanu	397
C. D. Zeletin, <i>Ziua</i>	398
C. D. Zeletin, <i>Le jour</i> . Version française par Grigore Sălceanu	399
C. D. Zeletin, <i>Ovidiu</i>	400
C. D. Zeletin, <i>În pădure</i>	404
G. G. Ursu către C. D. Zeletin, <i>Cinci cărți poștale:</i> 9 III 1956, 5 X 1956, 22 VIII 1957, 10 IX 1957, 10 IX 1957	406
Ion Buzdugan către C. D. Zeletin, 22 august 1957	412
Ion Buzdugan, <i>Fântâna din răscruce</i> . Facsimil.	414
N. Iorga către Ion Buzdugan, 1920. Dedicatie olografă către C. D. Zeletin, 16 septembrie 1956, București	415
<i>Poetul Ion Buzdugan</i> , desen de V. Feodorov. Inedit.	418
Nicolae Brăescu către învățătorul C. Dimoftache [1957]	419
Aurel George Stino către G. G. Ursu, 16 IX 1959	423
C. D. Zeletin, <i>Un drum la Aurel George Stino</i>	427
G. G. Ursu către C. D. Zeletin, <i>Trei scrisori</i> , 1968, 1976, 1977	432
William Shakespeare, <i>Sonete</i> , în tălmăcirea lui <i>C. D. Zeletin</i>	438
C. D. Zeletin, <i>Traducând Hugo cu moș Emil Palade</i>	440
C. D. Zeletin, <i>...Aere perennius</i>	445
C. D. Zeletin, „ <i>Măinile lui Enescu</i> ”	450
Carmen Mihalache, „ <i>Un moment de lumină</i> ” la <i>Răchitoasa</i>	455
C. Dimoftache Zeletin, <i>George Emil Palade</i> . Excurs biografic	457
Ștefan Munteanu, <i>C. Dimoftache Zeletin, Ștefan Zeletin.</i> <i>Contribuții documentare</i>	467
C. D. Zeletin, <i>Liniște. Silenzio. Silence</i> . Tălmăcirii de <i>A. D. Mazilu</i>	471

Elena Popoiu, <i>Paul Verlaine în românește</i>	473
Mihaela Sipoș, <i>Charles Baudelaire</i>	477
Poeți români de expresie franceză. Sandu Tzigara-Samurcaș în tălmăcirea lui C. D. Zeletin: Le piano, <i>Pianul</i> ; Le passé, <i>Trecutul</i>	479
C. D. Zeletin, <i>Cimitir pe zare. Cimetière à l'horizon</i> , traduction française par Olimpia Lozach	487
Constantin Chioralia, <i>O carență. Dar a cui ?</i>	489
Marika și Ioannis Crystallopoulos către C. D. Zeletin	495
Jean Cocteau, <i>Poezii</i> , în tălmăcirea lui C. D. Zeletin :	
• <i>Căruntul păr când tinerețea-l poartă...</i>	499
• <i>Plain-Chant</i>	500
• <i>Cum arată cei ce dorm</i>	502
• <i>Hoții de copii</i>	503
• <i>Moșul providențial</i>	504
• <i>Mă doare unde voi nu știți...</i>	505
• <i>Eu sunt stângăcia trează...</i>	506
• <i>Vas cu toartă</i>	507
• <i>Peisaj în zori</i>	508
• <i>Marea</i>	509
• <i>Artă poetică</i>	510
• <i>Seară glorioasă</i>	511
• <i>Obosit</i>	512
• <i>O șopârlă-n fuga ei...</i>	513
• <i>Ca să n-o sfâșie-o jabă...</i>	513
• <i>Postumă</i>	514
Ion Alex. Angheluș către C. D. Zeletin, 3 mai 1978	515
Nicoletta Corteanu Loffredo către C. D. Zeletin, 27 I 1978	518
Emil Cioran către Mihai Niculescu, Paris, 9 iunie 1979	520
Dan Grigorescu, <i>Michelangelo, omul</i>	522
Dan Grigorescu, <i>Florilegiu de poezie franceză</i>	524
Iannis Spanopoulos, <i>Pe urmele poeziei lui C. D. Zeletin</i>	527
C. D. Zeletin, <i>Medalion. Gheorghe Ioniță</i>	533
Gheorghe Ioniță, <i>Andaluzia poetului C. D. Zeletin</i>	534

Emil Manu, <i>Sonurile poeziei preclasice</i>	547
Daniela Mariano, <i>Descoperire fotografică</i>	549
Theodor Codreanu, <i>Un întemeietor</i>	551
C. D. Zeletin, <i>Stelele-n cer</i>	553
C. D. Zeletin, <i>O intervenție necesară</i>	555
C. D. Zeletin, <i>Moș Tănase</i>	559
Marcel Crihană, <i>Între Asklepios și Apollon</i>	565
Hélène Bart, <i>C. D. Zeletin, Respiro în amonte</i>	568
Mircea Muthu, <i>Versul și statuia</i>	577
Edgar Allan Poe, <i>Dă-i grădinii preț prin floare...</i> Tălmăcire de C. D. Zeletin	580
IV. CRONICA ORALITĂȚILOR	581
V. ILUSTRĂȚII.....	649

Tipărit la S.C. IRIMPEX S.R.L.
Bârlad, str. C. Hamangiu nr. 15
0235 415669

760